

Tuomas Möttönen

Kasvun tekijät

Tutkimus Suomen teollistumisen
ajan perustajayrittäjistä 1870–1990

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 309

Tuomas Möttönen

Kasvun tekijät

Tutkimus Suomen teollistumisen
ajan perustajayrittäjistä 1870–1990

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Agora-rakennuksen auditoriossa 2
toukokuun 4. päivänä 2017 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Agora, auditorium 2, on May 4, 2017 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2017

Kasvun tekijät

Tutkimus Suomen teollistumisen
ajan perustajayrittäjistä 1870–1990

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 309

Tuomas Möttönen

Kasvun tekijät

Tutkimus Suomen teollistumisen
ajan perustajayrittäjistä 1870–1990

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2017

Editors

Petri Karonen

Department of History and Ethnology, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korhokangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Jyväskylä Studies in Humanities

Editorial Board

Editor in Chief Heikki Hanka, Department of Music, Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Petri Karonen, Department of History and Ethnology, University of Jyväskylä

Paula Kalaja, Department of Language and Communication Studies, University of Jyväskylä

Petri Toiviainen, Department of Music, Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Tarja Nikula, Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä

Epp Lauk, Department of Language and Communication Studies, University of Jyväskylä

Cover picture: Entrepreneur Monument in Narinkka Square in Helsinki by Eva Löfdahl.
Photo by Juho Heikkinen.

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7017-8>

URN:ISBN:978-951-39-7017-8

ISBN 978-951-39-7017-8 (PDF)

ISSN 1459-4331

ISBN 978-951-39-7016-1 (nid.)

ISSN 1459-4323

Copyright © 2017, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2017

ABSTRACT

Möttönen, Tuomas

Growth makers: The founder entrepreneurs in Finland from 1870 to 1990

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2017, 330 p.

(Jyväskylä Studies in Humanities

ISSN 1459-4323; 309 (nid.) ISSN 1459-4331; 309 (PDF))

ISBN 978-951-39-7016-1 (nid.)

ISBN 978-951-39-7017-8 (PDF)

Company founders are important agents in business economics. I investigated entrepreneurs who founded successful, long-standing and high-growth companies. The data include 402 Finnish founder entrepreneurs who had founded a company and had been awarded the Finnish title of *neuvos* during the period 1917–2015 (i.e., since the beginning of Finnish independence). So far only few longitudinal studies have been presented on company founders in Finland.

This study focuses on the era of industrialism in Finland and addresses the following research questions. First, what kind of entrepreneur groups are identified in different phases of industrialism when studying the backgrounds, education and work careers of founders of successful and long-standing business enterprises in Finland? Second, how has Finnish founder entrepreneurship changed as an historical phenomenon?

I identified four main entrepreneur types: self-made man, practical entrepreneur, educated entrepreneur and business entrepreneur. These types serve to illustrate what kind of people founded enterprises in different periods of industrialism. The main result is that after the liberalization of economic life (1860–70s), highly successful company founders came from all kinds of social backgrounds. In this data set self-made men were the most common in the first period (enterprises founded 1875–1913), practical entrepreneurs in the second period (enterprises founded 1914–1939), educated entrepreneurs in the third period (enterprises founded 1940–1959), and business entrepreneurs in the fourth period (enterprises founded 1960–1990).

Studying company founders afforded many insights into entrepreneurship and the development of Finnish economy and society. This study showed that business founding as a phenomenon changed during the era of industrialism, but unchanging characteristics can be discerned throughout the research period. Entrepreneurship is a very personal phenomenon, but at the same time it is inextricably linked to different phases in the development of an economy. Understanding entrepreneurship requires simultaneously considering these phenomena.

Keywords: Entrepreneurs, founders, self-made man, industrialism, economic growth, typology, business history.

Author's address	Tuomas Möttönen Department of History and Ethnology P.O. BOX 35 (H) FIN 40014 University of Jyväskylä tuomas.mottonen@jyu.fi
Supervisors	Professor Petri Karonen Department of History and Ethnology University of Jyväskylä, Finland Professor Jari Ojala Department of History and Ethnology University of Jyväskylä, Finland Professor Juha-Antti Lamberg Department of History and Ethnology University of Jyväskylä, Finland
Reviewers	Professor Niklas Jensen-Eriksen Department of Philosophy, History, Culture and Art Studies University of Helsinki, Finland Professor Hannele Seeck Management and Organization Turku School of Economics, Pori Unit, Finland
Opponent	Hannele Seeck

ESIPUHE

Kaikella on alkunsa. Väitöskirjatyöni aloittamisen taustalla oli suuren henkilöhistoriallisen julkaisun, *Suomen kansallisbiografian* (SKS 2001–2007) laatiminen ja valmistuminen. Sen jatkoksi talouselämän vaikuttajista ryhdyttiin tekemään omaa biografiakokoelmaa, johon päätettiin kelpuuttaa mukaan arvonimen (vuori- ja kauppaneuvokset yms.) saaneet vaikuttajat. Tulini alkuvaiheessa hankkeen projektitutkijaksi. Massiiviseen kokoelmaan kuuluu kaikkiaan 2 300 pienoiselämäkertaa, 1700-luvulta nykyaikoihin saakka! Hankkeen tuottajana toimi Suomen taloushistoriallinen yhdistys ry., ja käytännön toteutuksesta vastasi Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Biografiakeskus. Pitkäjänteiseen työhön sisältyi yhteydenpitoa eri puolella Suomea toimiviin historian tutkijoihin. Kaikki huipentui näyttävään julkistamissemiinariin, joka pidettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran uudistetussa juhlasalissa helmikuussa 2014.

Innostavaa ja antoisaa oli työskennellä suomalaisen kulttuurin vaalijan, SKS:n palveluksessa. Historialliset työtilat Helsingin Ritarihuoneella tekivät vaikutuksen. Työssä näki, mitä kaikkea arvokasta työtä tehdään suomalaisen kulttuurin edistämiseksi. Seuran "*Pysy Suomessa pyhänä*" -motto on ohjannut myös omaa työtäni.

Hankkeeseen on sisältynyt mieleenpainuvia vaiheita. Haluan mainita erityisesti sen, että *Suomen talouselämän vaikuttajat* -elämäkertakokoelmia julkaistiin vuosittain 5.9. suomalaisen yrittäjän päivänä yhdessä Yrittäjän Päiväsäätiön kanssa. Kiitokset yhteistyöstä säätiön vetäjälle yrittäjäneuvos *Riitta Antinmäelle*, joka on myös aikaansaanut yrittäjille oman patsaan Helsingin ydinkeskustaan, Narinkkatorille. Komea patsas on väitöskirjani kannessa.

Hyvin sujuneesta yhteistyöstä ja yhteisistä hetkistä kiitän "*Talouselämän vaikuttajat*" -hankkeen työryhmän vetäjää emeritusprofessori *Ilkka Nummelaa* (Jyväskylän yliopisto), joka on myös kokoelman päätoimittaja, professori *Susanna Fellmania* (Göteborgin yliopisto) ja professori *Jari Ojalaa* (Jyväskylän yliopisto) sekä toimituspäällikkö *Kirsi Keravuorta* (SKS). Erikoiskiitoksen ansaitsee kokoelman toimitussihteerinä toiminut *Risto Valjus* (SKS).

Hankkeessa syntyneet ainutlaatuisen arvokas aineisto innoitti minut aloittamaan historian jatko-opinnot. Sain opintojeni aloittamiseen kannustusta Taloushistoriallisen yhdistyksen edustajina toimineilta *Nummelalta* ja *Ojalalta*. Suurin kiitos väitöskirjan valmistumisesta kuuluu työni pääohjaajalle professori *Petri Karoselle*. Olen saanut häneltä erinomaista ja yksityiskohtaista ohjausta, josta on ollut suuri hyöty. Kiitos! Miellyttävästä yhteistyöstä kiitän *Ojalaa* ja professori *Juha-Antti Lambergia*, jotka ovat myös ohjanneet työtäni. Kiitän työni esitarkastajia professori *Niklas Jensen-Erikseniä* ja professori *Hannele Seeckiä*, joilta sain arvokkaita huomioita työn loppuun saattamiseen. Kiitän myös professori *Seeckiä* suostumisesta työni vastaväittäjäksi. *Virginia Mattila* on tarkastanut työni englanninkielisen tiivistelmän ja yhteenvedon. Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisuamanuenssi *Ville Korhokangas* on vastannut työni ulkoasusta. *Irene Hallamäki* on tehnyt kielenhuollon. Kiitos heille kaikille.

Apurahatutkijan täytyy olla kiitollinen saamastaan taloudellisesta tuesta. Suurimman kiitoksen ansaitsee Liikesivistysrahasto, jonka myöntämä rahoitus oli ratkaisevan tärkeää tutkimustyön käynnistämiseksi. Työtäni ovat tukeneet myös Vuorineuvos tekn. ja kauppat. tri h.c. Marcus Wallenbergin liiketaloudellinen tutkimussäätiö, Teollisen kulttuurin tutkimussäätiö (Emil Aaltosen säätiö) sekä Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitos. Kaikille näille kiitos.

Läheiset ansaitsevat kiitoksen kannustuksesta ja luottamuksesta. Kaiken hyvän lisäksi olen saanut työhöni liittyviä hyödyllisiä neuvoja ja taustatukea isältäni dosentti *Sakari Möttöselältä* sekä siskoltani filosofian tohtori *Riikka Möttöselältä* (associate professor, Oxfordin yliopisto). Kiitos kaikille!

Olen kirjoittanut väitöstyötäni kesäisin ja syksyisin sukutilalla Karstulassa. Maaseudun rauhassa olen myös saanut voimia ja uusia ajatuksia työn jatkamiseen. On syytä mainita, että "suvun sivistysperinnöllä" on ollut oma vaikutuksensa käsillä olevaan työhön. Lukemisenostuksen perinne näyttää tarttuneen. Vastikään selvisi, että kaukainen sukulainen (*Elias Krook*, alk. Möttönen) perusti v. 1861 Karstulan ensimmäisen kansankirjaston. Kiitän koko sukua myötäelämisestä ja innostavasta ilmapiiristä.

Työn päättyessä on tarpeellista nöyränä olla kiitollinen tilaisuudesta pe-rehtyä kiehtovaan tutkimusaiheeseen. Yksi matka on tullut päätökseen ja on aika jatkaa kohti uusia haasteita. Työssäni olen päässyt näkemään, että paljon on ollut näkymätöntä työtä, jolla teollista Suomea on rakennettu. Kaikista ei ole tullut neuvoksia, mutta hekin ansaitsevat muistamisen tällaisen historiakirjoi-tuksen muodossa. Tutkimukseni on osoitettu kaikille suomalaisille yrittäjille, jotka ovat omalla työllään olleet kasvun tekijöitä. Yksi heistä on ollut isoisäni sahan perustaja, taloustirehtööri *Otto Möttönen* (1898–1981), jonka muistolle väi-töskirjani on omistettu.

Jyväskylässä 28.2. itsenäisen Suomen 100-vuotisjuhlavuotena 2017
Tuomas Möttönen

KUVIOT

KUVIO 1	Suomen BKT henkeä kohden vuosina 1860–2000.....	91
KUVIO 2	Nelijakoisen tyypittelyn jakauma.	190
KUVIO 3	Yrittäjätyyppien kehitys neljällä eri ajanjaksolla	199

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Aikaisemman perustajayrittäjiin liittyvän tutkimuksen suhde omaan tutkimukseeni.....	14
TAULUKKO 2	Tunnetuimmat yrittäjäkäsitykset.	39
TAULUKKO 3	Yrittäjätutkimuksen koulukunnat (Cunningham & Lischeron 1991)	43
TAULUKKO 4	Yrittäjätypologian kaksijakoinen malli (Smith 1967)	53
TAULUKKO 5	Yrittäjätypologian kolmijakoinen malli (Stanworth ja Curran 1973).	54
TAULUKKO 6	Yrittäjätypologiat tutkimuksissa.	60
TAULUKKO 7	Tutkimusprosessi.	71
TAULUKKO 8	Tutkimuksen rakenne.	77
TAULUKKO 9	Tunnettujen suuryritysten perustajia.	88
TAULUKKO 10	Suomen talouden rakenne 1860–1997.	89
TAULUKKO 11	Suomen teollisuus 1960–2000.	93
TAULUKKO 12	Suomalaisen yrittäjyyden toimintaympäristö eri ajanjaksoilla.....	95
TAULUKKO 13	Osakeyhtiöiden määrä suhteutettuna väkilukuun (tuhat asukasta) vuosina 1897–1973.	97
TAULUKKO 14	Väestö sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1960–1990, luvut tuhansia.	100
TAULUKKO 15	Perustajayrittäjien syntymävuodet.	127
TAULUKKO 16	Perustajayrittäjien elinikien määrät viidessä ryhmässä neljällä ajanjaksolla.	128
TAULUKKO 17	Perustajayrittäjien syntymäpaikat neljällä ajanjaksolla.	131
TAULUKKO 18	Perustajayrittäjien synnyinpaikan ja perustetun yrityksen toimialan välinen yhteys.....	134
TAULUKKO 19	Perustajayrittäjien perustamien yritysten kotipaikkojen kehitys neljällä ajanjaksolla.....	136
TAULUKKO 20	Perustajayrittäjien isien ammatit.....	143
TAULUKKO 21	Perheyrittäjien jälkeläisten osuus neljällä ajanjaksolla	147
TAULUKKO 22	Perustajayrittäjien kielitausta neljällä ajanjaksolla.....	152
TAULUKKO 23	Perustajayrittäjien koulutustaso neljällä ajanjaksolla	153
TAULUKKO 24	Perustajayrittäjien ylioppilastutkinnot neljällä ajanjaksolla	157

TAULUKKO 25	Koulutukseen osallistuminen 1920–2007, osuus ikäluokasta (%).	157
TAULUKKO 26	Perustajayrittäjien korkeakoulututkinnot neljällä ajanjaksolla.	158
TAULUKKO 27	Perustajayrittäjien kaupallisen, teknisen ja muun koulutuksen osuuksien kehitys neljällä ajanjaksolla.	159
TAULUKKO 28	Yrittäjien ikä heidän aloittaessaan ensimmäisissä vakituisissa työpaikoissa neljällä ajanjaksolla.	169
TAULUKKO 29	Ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välinen aika neljällä ajanjaksoilla.	171
TAULUKKO 30	Työpaikkojen määrä ennen yrityksen perustamista neljällä ajanjaksolla.	172
TAULUKKO 31	Perustajayrittäjien ammatit ennen yrityksen perustamista neljällä ajanjaksolla.	175
TAULUKKO 32	Yrityksen perustamisikä neljällä ajanjaksolla.	176
TAULUKKO 33	Ikä yritysten perustamisen hetkellä eri toimialoilla.	178
TAULUKKO 34	Kahdelle eri toimialalle perustettujen yritysten määrät ja jakaumat.	183
TAULUKKO 35	Self-made man -tyyppien osuuden kehitys neljällä ajanjaksolla (kaksijakoinen malli).	189
TAULUKKO 36	Nelijakoiset tyypit neljällä ajanjaksolla.	191
TAULUKKO 37	Nelijakoisen yrittäjätyypin koulutustaso.	196
TAULUKKO 38	Neljän eri tyypin luonnehdinnat.	197
TAULUKKO 39	Perustettujen yritysten määrä eri aikakausina.	198
TAULUKKO 40	Yrittäjätyyppien perustamat yritykset neljällä ajanjaksolla.	199
TAULUKKO 41	Yleispiirteet 1. ajanjakson perustajayrittäjistä.	204
TAULUKKO 42	Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 1. ajanjaksolla.	205
TAULUKKO 43	Yleispiirteet 2. ajanjakson perustajayrittäjistä.	211
TAULUKKO 44	Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 2. ajanjaksolla.	212
TAULUKKO 45	Yleispiirteet 3. ajanjakson perustajayrittäjistä.	216
TAULUKKO 46	Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 3. ajanjaksolla.	217
TAULUKKO 47	Yleispiirteet 4. ajanjakson perustajayrittäjistä.	222
TAULUKKO 48	Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 4. ajanjaksolla.	222
TAULUKKO 49	Yleispiirteitä yleisimmistä perustajayrittäjätyypeistä eri aikakausina.	224
TAULUKKO 50	Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perustajayrittäjäkäsitteen suhde tähän tutkimukseen.	230

SISÄLLYS

ABSTRACT

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
1.1	Tutkimuksen lähtökohtia	11
1.2	Aikaisempi tutkimus	13
1.3	Tutkimuskysymykset ja tutkimuskohteen rajaaminen.....	61
1.4	Tutkimuksen lähestymistapa ja prosessi.....	67
1.5	Tutkimusmenetelmät ja -aineisto	71
2	TALOUDELLINEN KEHITYS JA YRITYSTOIMINNAN MUUTOS TEOLLISTUMISEN AIKAKAUDELLA.....	78
2.1	Suomen teollistuminen ja yritystoiminnan kehitys.....	78
2.2	Yrittäjät, institutionaalinen toimintaympäristö ja talouskasvu	103
2.3	Kulttuurinen toimintaympäristö yrittäjyyteen kannustavana tekijänä	113
3	PERUSTAJAYRITTÄJIEN TAUSTATEKIJÄT JA KOULUTUS.....	126
3.1	Syntymääajat ja eliniät	126
3.2	Syntymäpaikat	129
3.3	Kotipaikat.....	135
3.4	Isien ammatit	141
3.5	Koulutustason kehitys	152
4	PERUSTAJAYRITTÄJÄT JA YRITYSTEN PERUSTAMINEN	167
4.1	Työkokemus ennen yrityksen perustamista.....	167
4.2	Työpaikat ennen yrityksen perustamista.....	171
4.3	Ikä yrityksen perustamisajankohtana.....	175
4.4	Perustajayrittäjien toimialat	179
5	PERUSTAJAYRITTÄJIEN YRITTÄJÄTYYPIT.....	185
5.1	Perustajayrittäjien tyypittely	185
5.2	Perustajayrittäjätyypit teollistumisen eri ajanjaksoilla	198
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	226
	SUMMARY	237
	LÄHTEET	241
	LIITTEET.....	302

1 JOHDANTO

”Jokainen Suomen kansalainen, mies tai nainen, on oikeutettu, niillä ehdoilla kuin tässä alempana säädetään, harjoittamaan sitä tai niitä elinkeinoja, jotka hän hyväksi näkee. Tämä oikeutus koskee niin kauppa-, tehdas- tai käsityöliikettä, kuin myös muuta ansionsaantia tai elatusta tarkoittavaa ja hyviin tapoihin soveltuvaa liikettä tai elinkeinoa kaupungissa tai maalla”
- Asetus elinkeinosta 1879.

Yrittäjyyden vapautuminen 1860-luvulta lähtien vauhditti Suomen kehittymistä teollistuneeksi valtioksi. Samalla se avasi uusille väestöryhmille väylän hankkia elantonsa ja edetä yhteiskunnassa perustamalla yrityksen. Uusien yritysten perustamisesta on seurannut taloudellisen aktiivisuuden lisääntymistä.

Tässä tutkimuksessa käsitellään laajaa ja pitkäaikaista liiketoimintaa harjoittaneita yritysten perustajia. He ovat vaikuttaneet Suomen teollistumiseen ja ovat olleet talouskasvun tekijöitä. Tutkimus tuottaa uutta tietoa erityisesti teollistumisprosessiin liittyvästä yritystoiminnasta.

1.1 Tutkimuksen lähtökohtia

Yritystoiminnan vapautuminen, osakeyhtiölainsäädäntö ja pankkijärjestelmän uudistuminen 1800-luvun puolivälin jälkeen vaikuttivat siihen, että yritysten perustaminen tuli Suomessa mahdolliseksi ilman suuria pääomia. Tämän jälkeen syntyi monia tärkeitä suomalaisia yrityksiä.

Teollistumisen aikakautena on perustettu valtavasti uusia yrityksiä. Suuri osa yrityksistä ei koskaan kasva muutaman työntekijän yritystä suuremmaksi. Yhteiskunnan ja kansantalouden kannalta tärkeimpiä ovat liiketoiminnan kasvun läpikäyneet yritykset, koska ne työllistävät paljon ihmisiä ja aikaansaavat varallisuuden kasvua. Monien tällaisten yritysten taustalla on henkilöitä, jotka ovat perustaneet yrityksen ja joiden työn tuloksena yritys on saavuttanut kasvu-uran. On hyödyllistä tietää, keitä tällaisen yritysten perustajat ovat olleet.

Yritystoiminnan kehittyminen, joka vauhdittui elinkeinotoiminnan vapautumisesta, johti teollistumiseen sekä elinkeinoelämän modernisaatioon. Tässä

kehityksessä yhtenä ilmiönä on ollut yritysten perustajien sosiaalisen taustan monipuolistuminen. Samalla alkoi kehittyä uusi suomalainen yrittäjäkunta.¹ Suomalaisessa yhteiskunnassa talous alkoi kasvaa ja monipuolistua.²

Yrittäjyyden vapautuminen mahdollisti alemmista yhteiskuntaluokista tulevien taloudellisen nousun. Tätä ilmiötä on käsitelty puhumalla ns. itseoppineista liikemiehistä ("self-made man"): vähäisistä lähtökohdista on noustu talouselämän vaikuttajiksi. Yhdysvalloissa self-made man -liikemiesten esiinmarssi ajoittuu teollistumisen alkuvaiheeseen. Vaatimattomista oloista lähteneiden liikemiesten nousu liike-elämän huipulle 1800-luvulla vaikutti amerikkalaiseen menestymisen käsitteeseen. Suomessakin mahdollistui se, että merkittäviksi talouselämän vaikuttajiksi voitiin nousta vaatimattomista lähtökohdista. Tuolloin esimerkiksi kaupan alalla tapahtui "paimenpojasta kauppaneuvokseksi" -kehityksiä.³ Teollistuminen vaikutti yhteiskunnan sääty- ja luokkarakenteen muuttumiseen. Liike-elämän edustajista tuli täten entistä vaikutusvaltaisempia.

Yritysten perustamisesta on kehittynyt toiminto, joka on tarjonnut eri lähtökohdista tuleville ihmisille mahdollisuuden hankkia elantonsa ja edetä yhteiskunnassa. Samalla yritysten perustaminen on yhteiskunnallinen tapahtuma, joka synnyttää taloudellista kasvua. Teollistumisen myötä yritysten perustajista on tullut entistä tärkeämpiä ja arvostetumpia toimijoita.

Yrityksen perustamisen taustalla voi nähdä kahdenlaisia tekijöitä. Ensinnäkin pitää olla sellaiset yhteiskunnalliset olot, jotka mahdollistavat niiden yritysten perustamisen, joilla on menestymisen edellytyksiä. Toisaalta tarvitaan sellaisia ihmisiä, joilla on halua perustaa yrityksiä ja kykyä johtaa niitä niin, että yritykset menestyvät.

Tutkimuksissa päähuomio on kiinnittynyt kasvaviin yrityksiin, koska ne vastaavat suurelta osin uusien työpaikkojen luomisesta. Kasvavat yritykset ovat tärkeitä kansantalouden kehitykselle. Yrityksen kasvuun kytkeytyy yrityksen ja samalla sen perustajan menestyminen. Koska kasvavat yritykset ovat tärkeitä, on tarpeellista tutkia kasvun läpikäyneiden yritysten perustajia pitkällä aikavälillä. Perustajat ovat markkinoiden keskiössä ja yrittäjyyden prosessin ytimessä.⁴

Yritysten perustamiset kertovat yhteiskunnan taloudellisesta kehityksestä. Yhtenä taloudellisen toimeliaisuuden mittarina pidetään sitä, kuinka paljon yrityksiä on perustettu eri aikoina ja eri aloille. Yleisenä tavoitteena on, että

¹ Laaksonen 1962, 37-38.

² Peltonen 2004, 98.

³ Mauranen 1981. Kuisma (2004a, 47-48) on käsitellyt talonpoikaistaustaisten "nousukaiden" kohoamista suuryrittäjäksi. Ks. myös esim. Kuusterä 2000.

⁴ Yrittäjätutkimuksen professori Jeffrey A. Timmons (Timmons & Spinelli 2007, I) mukaan "yrittäjyyden prosessin sydämessä on perustaja; mahdollisuuksien etsijä, luoja ja mahdollistaja; johtaja, ongelman ratkaisija ja motivaattori; strategisoija ja yrityksen tehtävän, arvojen ja kulttuurin suojelija. Ilman tätä inhimillistä energiaa, virtaa ja vitalisuutta suurimmatkin ideat – vaikka olisi ylitsevuotavat resurssit ja henkilökunta – kaatuisivat, alisuorittaisivat tai eivät koskaan edes pääsisi alkuun. Suurenmoiset musikaaliset, tieteelliset tai urheilulliset lahjat eivät tee suurta muusikkoo, tiedemiestä tai urheilijaa. Ero tulee käsittämättömyydestä; luovuudesta ja kekseliäisyydestä, sitoutuneisuudesta, sitkeydestä ja päättävyydestä, intohimosta voittaa ja pärjätä, sekä johtajuudesta ja tiimin rakentamisen taidosta."

kannattavia kasvuyrityksiä syntyisi mahdollisimman paljon. Tällaisen kehitysuunnan toteutuminen edellyttää yritysten perustamisen logiikan ymmärtämistä. Siinä auttaa tutkittu tieto siitä, ketkä ovat perustaneet teollistumisen eri vaiheissa kasvuyrityksiä. Samalla pystytään tuottamaan tietoa yritystoiminnan kehittymisen historiallisesta vaiheesta.

Vaikka yleinen kehityspiirre on ollut se, että yritysten perustajien taustatekijät ovat monipuolistuneet, kuitenkin ei ole tehty tutkimuksia siitä, minkälaisista lähtökohdista yritysten perustajat ovat tulleet. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa teollistumisen ajan yritysten perustajista ja siitä, minkälaisia ovat olleet yritysten perustajien lähtökohdat.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Jotta voidaan tarkemmin tutkia perustajayrittäjiä, on syytä muodostaa käsitys perustajayrittäjyydestä. Luon pohjaa tutkimukselleni selvittämällä, miten perustajayrittäjyyttä on käsitelty eri tutkimusaloilla. Yritysten perustamista voidaan pitää kaikkein yrittäjämäisimpänä toimintana.⁵ Tarkastelen tutkimuskirjallisuuden perusteella, millaisia omaan aihealueeseeni liittyviä kysymyksiä nousee esiin eri tutkimusaloilta. Tällä tavalla pystyn muodostamaan oman tutkimukseni pääkysymyksen.

Käytän tutkimuksessani monipuolista tutkimuskirjallisuutta eri tieteenaloilta. Erityisesti olen käyttänyt EBSCO Information Services -artikkelitietokantaa ja sen "Academic Search Elite" ja "Business Search Elite" -osioita sekä MELINDAA (suomalaisten yliopistokirjastojen yhteistietokanta). Lisäksi olen käynyt läpi kansainvälisen taloushistorian aikakauskirjoja.⁶

⁵ Cooper & Dunkelberg 1986, 66.

⁶ Jalavan, Elorannan ja Ojalan (2007, 9) mukaan johtavia aikakauskirjoja ovat yhdysvaltalaiset *Journal of Economic History*, *Explorations in Economic History*, *Business History Review*, *Research in Economic History* sekä eurooppalaiset *Economic History Review*, *The Journal of European Economic History*, *European Review of Economic History* ja *Business History* sekä pohjoismainen *Scandinavian Economic History Review*.

TAULUKKO 1 Aikaisemman perustajayrittäjiin liittyvän tutkimuksen suhde omaan tutkimukseeni.

<i>Tutkimusnäkökulma</i>	<i>Tieteenala</i>	<i>Tutkimuskohteet</i>	<i>Suhde omaan tutkimukseen</i>
<i>Liiketoimintahistoria (Chandler 1977; Cassis 2005; Jones & Wadhvani 2008)</i>	Historia	Yrittäjien merkitys eri aikoina	Tutkimukseni liittyy liiketoimintahistoriaan, koska siinä käsitellään yritystoiminnan kehittämistä teollisuuden aikana ja koska tutkimuskohteena ovat yrittäjät, jotka ovat vaikuttaneet talouselämän ja liiketoiminnan kehittymiseen.
<i>Henkilöhistoriallinen liike-elämän tutkimus (Hughes 1986; Tedlow 2001a; Toninelli & Vasta 2010; 2014; Kansikas 2015)</i>	Historia, liiketoimintahistoria	Yrittäjien kuvaukset	Tutkimuksessa hyödynnetään elämäkerrallista liiketoimintahistoriaa, koska perustiedot on kerätty yritysjohtajia kuvaavista elämäkertakirjoituksista.
<i>Yrittäjyystutkimus ja yrityksen perustamiseen liittyvät tutkimukset (Gartner 1988; Shane 2003; Nelson 2010)</i>	Yrittäjyystutkimus	Yrittäjät ja yritykset taloudellisesti toimijoina	Hyödynnän tutkimuksia, joissa on käsitelty yrittäjäksi ryhtymistä. Esittelen yrittäjätutkimuksen alalta tehtyjä sekä perustajayrittäjien toimintaa tarkastelevia tutkimuksia, jotka ovat keskeisiä oman tutkimukseni kannalta. Lisäksi esittelen kasvuyrityksiä ja -yrittäjiä koskevia uusimpia tutkimuksia.
<i>Yrittäjyyden erilaiset näkökulmat ja tulkinnat tutkimuskirjallisuudessa (Schumpeter 1936; Kirzner 1973; Casson 2003)</i>	Yrittäjyystutkimus, taloustiede	Yrittäjäkäsité	Tutkimukseni kytkeytyy yrittäjyyteen. Kohdistan huomioni yrityksen perustamiseen selvittämällä niitä henkilöitä, jotka ovat perustaneet yrityksen ja johtaneet niitä menestyksellisesti.
<i>Taloushistorian yrittäjä- ja johtajatutkimus (Laaksonen 1962; Fellman 2000a; Karonen 2004)</i>	Historia	Yrittäjät eri aikoina	Tutkimuksessani pystyn hyödyntämään aikaisempia taloushistorian johtajatutkimuksia, joissa yrityksen perustajat ovat olleet yksi tutkittavista kohteista. Näkökulmani eroaa aikaisemmista tutkimuksista siinä, että kohdejoukkona on suuri määrä yritysten perustajia.

TAULUKKO 1 (jatkuu)

Yrittäjyystutkimuksen yrittäjätypologiat (Smith 1967; Stanworth & Curran 1973)	Liiketaloustiede, yrittäjyystutkimus	Typologisointi	Tässä tutkimuksessa tarkastelen yrityksen perustamiseen liittyviä tekijöitä. Yrittäjyystypologiat, jotka kuvaavat yrittäjien johtamistyyliä, eivät sovellu sellaisenaan omaan tutkimukseeni.
--	--------------------------------------	----------------	--

Liiketoimintahistorian tutkimus

Tutkimus kuuluu liiketoimintahistorian (engl. business history) tutkimusperinteeseen. Oxfordin liiketoimintahistorian käsikirjan (The Oxford Handbook of Business History, 2008) mukaan liiketoimintahistoriassa tutkitaan liiketoimintajärjestelmien kehitystä, yrittäjiä, yrityksiä sekä niiden vuorovaikutusta poliittisen, taloudellisen ja sosiaalisen ympäristön kanssa.⁷ Voidaan sanoa, että liiketoimintahistoriassa on kaksi pääkohdetta: yritysintituutio (organisaatio) ja yksilöllinen toimija (liikemies, johtaja, yrittäjä).⁸ Koska tutkimukseni kohdistuu merkittävää liiketoimintaa harjoittaneisiin yrittäjiin ja heidän toimintaansa teollistumisen eri vaiheissa, voidaan tutkimusta pitää ennen muuta liiketoimintahistoriallisena.

Liiketoimintahistorian tutkimus on ollut kiinnostunut yksilöiden vaikutuksesta (biografinen tutkimusote) taloudelliseen kasvuun ja yritysten suorituskykyyn.⁹ Chandlerilainen näkemys korostaa liikkeenjohdon ja organisaatiorakenteiden merkitystä taloudelliselle kehitykselle. Schumpeterilainen malli pitää tärkeänä osana innovatiivista yrittäjätoimintaa.¹⁰

Liiketoimintahistoriassa päähuomio oli yksittäisissä yrittäjissä (jotka usein olivat perustajia). Yrittäjyystutkimus sai lisää painoarvoa, kun v. 1948 perustettiin Harvardin yrittäjyyden historian tutkimuskeskus (Research Center in Entrepreneurial History). Yrittäjyystutkimuksen pioneereihin lukeutunut professori Arthur H. Cole (1889–1974) oli kehittämässä yrittäjyyden historian oppiaineen (Entrepreneurial History).¹¹ Laajojen yritysaineistojen käytön myötä liike-

⁷ Liiketoimintahistorian tutkimuksesta yleisesti ks. esim. Tucker (toim.) 1977; Amatori & Jones (toim.) 2003; Gras 2003; Jones & Zeitlin (toim.) 2008; Amatori & Colli 2011. Alan keskeisiä artikkeleita on julkaistu kokoomateoksissa, ks. esim. Amatori & Jones (toim.) 2003; McCraw (toim.) 1988. Liiketoimintahistoriasta historian tutkimuksena ks. esim. Cole 1962; Karonen, Lamberg & Ojala 2000; Amatori 2009a; Amatori 2009b.

⁸ Galambos 1966, 4-6. Liiketoimintahistorian yrittäjätutkimuksesta yleisesti Cole 1942; 1946; Harvey 1979; Livesay 1982; Corley 1993; Cuff 2002; Amatori 2006a; 2006b; Jones & Wadhvani 2008; Amatori & Colli 2011, 20-28. Laajemmin yrittäjästä historiantutkimuksessa Landes 2005; Baumol 2010a; Casson 2011.

⁹ Ks. esim. Cole 1954; Supple (toim.) 1963.

¹⁰ Amatori & Colli 2011, 26-27; Cuff 2002.

¹¹ Tutkimuskeskuksesta lähemmin ks. Aitken (toim.) 1965; Hughes 1983. Yrittäjyystutkimusyhteisöllä oli myös yhteyksiä laajempiin yhteiskunnallis-poliittisiin ja tiedepoliittisiin tavoitteisiin (Turunen 2011, 61-68).

toimintahistoria suuntautui pois yrittäjistä vertailevaan kvantitatiivisia menetelmiä käyttävään tutkimukseen.¹²

Liiketoimintahistorian keskeisin tutkija on ollut Alfred D. Chandler Jr. (1918–2007).¹³ Chandlerin ensimmäinen tunnettu teos *Strategy and Structure: Chapters in the History of the Industrial Enterprise* käsittelee 70:n amerikkalaisen suuryrityksen organisaatioiden kehitystä. Lähemmässä tarkastelussa ovat neljä suuryritystä, eli du Pont, General Motors, Standard Oil ja Sears, Roebuck.¹⁴ Tunnetuimmassa tutkimuksessaan *The Visible Hand. The Managerial Revolution in American Business* Chandler loi perustan modernin liikeyrityksen ja ammatti-johtajuuden tutkimukselle pitkällä aikavälillä.¹⁵

Chandlerin kolmannen keskeisen tutkimuksen *Scale and scope: the dynamics of industrial capitalism* aineistona oli 200 suurimman amerikkalaisen, saksalaisen ja englantilaisen tuotantoyrityksen tiedot vuosilta 1917, 1930 ja 1948. Hänen mukaansa teollisuusyritysten kasvu on tapahtunut näiden maiden taloushistoriassa pääosin neljän vaihtoehdoisen keinon kautta. Kasvu on tapahtunut horisontaalisen kombinaation (kasvuyritys on synergisten kilpailijoiden yritysostojen ja fuusioiden kautta laajentunut nykyiselle markkina-alueelle soveltuviin samankaltaisiin tuoteryhmiin), vertikaalisen integraation (siirtymällä toimitusketjussa joko ylös- tai alaspäin), maantieteellisen markkina-alueen laajentamisen ja uusien tuotteiden kehittämisen kautta (tuotediversifikaatio, eli tuotteet pohjautuvat olemassa olevaan teknologiaan tai nykyiseen markkinapotentiaaliin).¹⁶

Chandlerin mukaan suuryritysten syntymisellä haettiin taloudellista turvallisuutta ja skaalaetuja. Hänen teoriassa teknologiset muutokset synnyttivät suuruuden ekonomian (economics of scale) sekä kannustivat rakentamaan suurempia toimintayksiköitä. Chandler kohdisti huomionsa organisaatorakenteisiin. Hänen työtään hallitsi rakennefunktionaalinen tutkimusote. Hän ei käsitellyt yksilöllisiä toimijoita, kuten perustajayrittäjiä, vaan yrityksiä instituutiona ja niiden historiallista kehitystä.¹⁷ Chandler tutki yritysten kasvua, jonka hän yh-

¹² Kipping & Usdiken 2008, 102-103.

¹³ Alfred D. Chandler Jr:n (1918–2007) tieteellisestä merkityksestä lähemmin, ks. esim. Jones & Zeitlin 2008, 37-66; McCraw 2008; Wilkins 2008.

¹⁴ Chandler 1962.

¹⁵ Chandler 1977.

¹⁶ Chandler 1990, 36-37. Teoksessaan Chandler käsittelee managerikapitalismin historiallista kehitystä keskittyen sen keskeisen instituution, modernin teollisuusyrityksen, kehitykseen kolmessa maassa. Yritysten erilaisia toimintaympäristöjä eri maissa Chandler kuvaa erilaisina taloudellisina systeemeinä. Yhdysvaltoja Chandler luonnehtii kilpailukapitalismiksi (competitive managerial capitalism), Britanniaa henkilökohtaiseksi kapitalismiksi (personal capitalism) ja Saksaa yhteistyön kapitalismiksi (co-operative managerial capitalism). Chandlerin teosta voidaan pitää liiketoimintahistorian ja yrityksen historian perusteoksena. (Chandler 1990, 3, 11-13)

¹⁷ Chandler käsitteli tutkimuksissaan kvantitatiivisesti suuryritysten johtajia osana organisaation kehitystä pitkällä aikavälillä. Chandlerin (1977, 4-5) mukaan historian-tutkijat olivat 1960-luvulle saakka keskittyneet tutkimaan yksilöitä eikä instituutiota. Moderniin liikeyritykseen ja sen johtajiin ei ollut kiinnitetty riittävästi huomiota. Yritysten perustajiin oli suhtauduttu joko ”hyvinä tai pahoina kavereina”, eli joko rosvoparoneina (robber baron) tai teollisuuden valtiomiehinä (industrial statesman). Tämän tutkimuksen näkökulmasta on syytä todeta, että ammattimaisen johtamisen vaihetta edeltää yrityksen perustamisen vaihe. Hébert & Link (1988, 141) tuovat esille,

disti yritysten johtamiseen. Hän kirjoitti arvostetun elämäkerran H. V. Poor Co:n (myöhemmin Standard & Poor's) perustajasta Henry Varnum Poorista (1812–1905).¹⁸

Liiketoimintahistorian tutkimuksessa vertailusta tuli Chandlerin vaikutuksesta merkittävä tutkimusmuoto.¹⁹ Tutkimuksissa yritysjohtajia vertailtiin sekä maan sisällä että kansainvälisesti.²⁰ Oma tutkimuksenikin on pohjimmiltaan pitkän aikavälin vertaileva liiketoimintahistorian tutkimus.

Neoklassinen taloustiede vaikutti ns. uuden taloushistorian (new economic history) nousuun 1960- ja 1970-luvuilla. Tuolloin keskusteltiin sekä taloushistorian tutkimusmenetelmistä että sen suhteesta eri tieteenaloihin.²¹ Liiketoimintahistorian tutkimus perustui mikrotalouteen sekä yritysten sisäisiin historiallisiin kehityksiin. Yritysjohtajista julkaistiin lisääntyvässä määrin elämäkerrallisia tutkimuksia.²²

Uuden institutionaalisen taloushistorian liiketoimintakustannusten teoria tuo esille yritysorganisaatioiden syntymisen ja kehityksen. Yritys on sopimusjärjestelmä. Talouden toiminta muodostuu puolestaan liiketoiminnoista, joiden liiketoimintakustannukset on huomioitava.²³

Englantilaisen ekonomistin Ronald H. Coasen (1910–2013) mielestä markkinoiden kustannusten minimoimiseen tarvitaan yritysorganisaatioita. Coasen ensimmäinen merkittävä tieteellinen artikkeli *The Nature of the Firm* julkaistiin v. 1937 *Economica*-aikakauskirjassa. Coase totesi, että taloudellinen tehokkuus suosi yrityksiä organisaation muotona. Coasen mukaan yrityksen perustamisen pääsyyinä ovat hintamekanismin käytöstä aiheutuvat kustannukset (*“The main reason why it is profitable to establish a firm would seem to be that there is a cost of using the price mechanism”*). Hän ei kiinnittänyt huomiota mikrotaloustieteen perinteisiin kustannuksiin, jotka aiheutuvat tuotannon järjestämisestä, vaan kustannuksiin, jotka määrittävät sen, mikä organisaatio on tehokkain. Näitä kustannuksia kutsutaan liiketoimintakustannuksiksi.²⁴ Yrittäjien rooli yhdistyy tämän näkemyksen mukaan markkinoiden ja hierarkioiden vuorovaikutukselliseen suhteeseen.²⁵

---

että Chandler piti yrityksen johtamisjärjestelmän liiketoimintastrategiaa yrittäjyydel-
lisenä toimintana, koska se sisältää ennakoitua, suunnittelua ja epävarmuuden käsit-
telyä.

¹⁸ Chandler 1956.

¹⁹ Chandler 1962; 1977.

²⁰ Ks. esim. Cassis 1997; Fellman 2000a.

²¹ Chandler 1988, 293-300.

²² Corley 2006, 144.

²³ Ks. esim. Lamberg, Ojala & Eloranta 1997, 28-31; Ojala 1999a, 244-246. Osakeyhtiö on taloudellinen instituutio, joka vähentää liiketoimintakustannuksia.

²⁴ Artikkelin lähtökohdista ja merkityksestä lähemmin, ks. esim. Hébert & Link 1988, 139-142; Williamson & Winter (toim.) 1993; Wilson 1995, 16-18; Lamberg, Ojala & Eloranta 1997, 28-31. Coase vaikutti myös institutionaalisen taloustieteen kehitykseen erityisesti artikkelillaan *The Problem of Social Cost* (1960). Hänen teorianensa vaikutti Transaction Cost Economics -koulukunnan syntymiseen, ks. Lamberg, Ojala & Eloranta 1997, 18, 31; Nye 2014. Yrityksen teoria (theory of the firm) käsittelee lähemmin, mitä yritys tekee ja toimii (Cyer & March 1992; Casson 1996; Casson 2004, 76-116).

²⁵ Okko 1985, 205-206.

Instituutioiden tutkimusta merkittävästi kehittänyt Douglass C. North (1920–2015) tarkasteli liiketoiminnan kustannuksia talouden rakenteiden tutkimuksissaan. North oli kiinnostunut siitä, miten valtiovalta voi vähentää liiketoimintakustannuksia instituutioilla ja edistää samalla talouskasvua. Kaupan lisääntyminen johti siihen, että liike-elämän kustannuksia aiheutuu enemmän ei-henkilökohtaisista liikesuhteista.²⁶

Institutionaalinen koulukunta lähestyy yrittäjyyttä makronäkökulmasta ja painottaa yksilön ulkopuolella olevien toimijoiden merkitystä yritysten perustamisessa ja niiden kehityksessä.²⁷ Yrittäjä voi luoda yritysorganisaation tai ainakin on osa organisaatiota.²⁸ Yritysorganisaatiotutkimuksessa tutkitaan liiketoiminnan kustannuksia, jotka vaikuttavat merkittävästi organisaatioiden toimintaan.²⁹ Liiketoimintakustannusten tutkimus nivoutuu instituutioiden tutkimukseen. Yritykset ovat nousseet entistä enemmän taloushistorian kiinnostuksen kohteeksi viime vuosikymmeninä.³⁰

Viime vuosina liiketoimintahistoriassa on keskusteltu alan tulevaisuudesta, mihin on liittynyt pohdinta tutkimusmenetelmistä. Jari Eloranta, Jari Ojala ja Heli Valtonen kehittävät liiketoimintahistorioitsijoita hyödyntämään enemmän taloustieteen kvantitatiivisia metodeja.³¹ Muut tutkijat ovat esittäneet samaa.³²

²⁶ Lamberg, Ojala & Eloranta 1997, 31-36. Myöhemmissä tutkimuksissaan North oli erityisen kiinnostunut siitä, mikä vaikuttaa instituutioiden muutokseen taloudellisessa prosessissa, kuten teoriat, ideologiat ja uskomukset, laajemmin ihmisten käsitys todellisuudesta (Denzau & North 1994; North 2005). Hän sai taloustieteen Nobelpalkinnon v. 1993 yhdessä Robert W. Fogelin kanssa. Northin keskeisimmät tutkimukset ovat *Structure and Change in Economic History* (1981) ja *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (1990). Ks. myös North & Thomas 1970; 1973; North 1991; 2003.

²⁷ Niittykangas 2004, 21.

²⁸ Amatori & Colli 2004, 24-25. Tämän tutkimuksen näkökulmasta on hyvä tuoda esille, että yrityksen perustajat ovat myös organisaatioiden luojia ja hallitsijoita. Perustajat vaikuttavat monella eri tavalla organisaatioon sen kehityksen eri vaiheissa (esim. Gartner & Carter 2005; Nelson 2010). Gartner ja Carter (2005, 195) pitävät yrittäjyyttä organisaationaalisena ilmiönä, ja ennen muuta organisoitintprosessina.

²⁹ Ks. esim. Williamson 1987, 1. Liiketoiminnan kustannusten (ts. transaktiokustannusten) keskeinen tutkija Oliver E. Williamson (s. 1932) sai taloustieteen Nobelpalkinnon v. 2009. Hän on tutkinut yritysten sisäistä hierarkiaa (Williamson 1983). Williamsonin mukaan liiketoimintakustannukset ovat keskeinen asia instituutioiden tutkimuksessa. Liiketoiminnan kustannusten taloustieteestä (transaction cost economics) lähemmin esim. Williamson 2010. Ks. myös Terviö 2010; Teece 2010; Lamberg, Ojala & Eloranta 1997, 30-31. Kansakuntien kulttuuriympäristö vaikuttaa talouden kehitykseen (esim. Casson 1991, 3, 225).

³⁰ Ks. esim. Casson 1990; Casson & Rose (toim.) 1998; Lynskey & Yonekura (toim.) 2002; Lazonick 2008a. Liiketoimintakustannusten tutkiminen on tärkeä osa ns. uuden institutionaalisen taloushistorian tutkimusta (yleisesti Lamberg & Ojala (toim.) 1997). Yrityksen taloustieteessä tutkitaan liiketoiminnan kustannusten muodostumista yritys-tasolla, jolloin kiinnostuksen kohteena on yritysorganisaatio ja siihen vaikuttavat instituutiot (esim. Williamson 1987; Casson 1996). Innovatiivisen yrityksen kasvun tutkiminen on ollut keskeistä liiketoimintahistoriassa (esim. Livesay (toim.) 1995; Lazonick 2008b). Chandler (1990) pitää modernia liikeyritystä yrittäjyydellisenä ja innovatiivisena. Hänen mukaansa (1990, 34-35, 597) eri teollisuudenalojen ensimmäisten modernien liikeyritysten perustajilla ("first movers") oli etulyöntiasema haastajiansa ("challengers") vastaan. Chandler (1990, 735) käyttää heistä innovaattori-sanana sijasta sanaa pioneeri.

³¹ Eloranta, Ojala & Valtonen 2010. Eloranta, Ojala ja Valtonen ovat tarkastelleet kvantitatiivisten metodien käyttöä alan kahdessa keskeisessä aikakauskirjassa *Business His-*

Lisäksi on keskusteltu arkistojen merkityksestä tutkimuksessa. Arkistojen käyttöön perustuva tutkimus on yleistä liiketoiminnan tutkimuksessa.³³ Tässä tutkimuksessa käytän lähteenä Talouselämän vaikuttajat -biografiatietokantaa, minkä lisäksi olen hankkinut tietoja arkistolähteistä. En kerää aineistoa haastatteluilla tai muilla suorilla aineiston keräämismenetelmillä.

Liiketoimintahistorian tutkimuksessa yrittäjyyttä on käsitelty eri tavoilla. Chandler yhdisti johtajuuden ja organisaatorakenteen tehokkuuden taloudelliseen kehitykseen. Suuryritysten sisällä tapahtuu innovatiivisuutta, joka on yhteydessä taloudelliseen kehitykseen.³⁴ Liiketoimintahistoriassa on tutkittu yritysjohtajien sosiaalisia taustoja ja koulutusta.³⁵ Kiinnostus yritysjohtajia, johtamista ja organisaatioita kohtaan lisääntyi.³⁶ Johtamisen tutkimusta tehdään myös talous- ja yhteiskuntatieteissä.³⁷ Yrittäjyyden ja liiketoimintahistorian tutkimuksessa on hyödynnetty yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden metodiikkaa.³⁸

Liiketoimintahistorian tutkimusta on hallinnut suuryritysten tutkimus. Tutkimuksen kohteeksi ovat tulleet entistä enemmän pk-yritykset ja perheyrietykset, sekä erityisesti alueelliset klusterit ja teollisuusalueet.³⁹ Kuitenkin kiinnostuksen kohteena on yhä enemmän yritys johtamisyksikkönä kuin yksilöllisen yrittäjyyden ilmaisuna. Yrittäjien merkityksestä liiketoimintahistorian tutkimuksessa käydään jatkuvasti keskustelua.⁴⁰ Viime vuosina liiketoimintahistorian aikakauskirjoissa on ilmestynyt runsaasti yrittäjyyttä käsitteleviä tutkimuksia.⁴¹ Yrittäjyyttä historiassa on tarkasteltu uusissa tutkimuksissa.⁴²

Liiketoimintahistorian tutkijat Youssef Cassis ja Ioanna Pepelasis Minoglou ovat eritelleet yrittäjyyteen liittyviä taloustieteellisiä kysymyksiä. Ne liittyvät mm. yrittäjyystypologiaan, yrittäjän ja kapitalistin rooleihin, riskin kan-

---

toryssa ja Business History Reviewissä vuosina 1990–2000. Tutkimuksessa on käytetty kvantitatiivisia ja bibliometrisiä metodeja arvioitaessa viittausten määriä. Kartoituksen mukaan kvantitatiivisia metodeja oli käytetty suhteellisen paljon artikkeleissa, mutta monimutkaisten kvantitatiivisten metodien käyttö oli harvinaista. Kvantitatiivisesta taloushistorian tutkimuksesta yleisesti Jalava, Eloranta, Ojala & Asplund (toim.) 2007.

³² Lauri Perälän (2014, 7) mukaan *”uusien metodien käyttöönottoa perustellaan sillä, että näin liiketoimintahistoria tulisi ymmärrettävämmäksi ja helpommin lähestyttäväksi muille kuin liiketoimintahistorian tutkijoille ja ala saisi kaipaamaansa laajempaa huomiota.”*

³³ Ks. esim. Schwarzkopf 2013.

³⁴ Lähemmin esim. Lazonick 1991.

³⁵ Ks. esim. Cassis 1997; Fellman 2000a.

³⁶ Üsdiken & Kieser 2004.

³⁷ Üsdiken & Kieser 2004; Kipping & Üsdiken 2008.

³⁸ Kansikas 2010.

³⁹ Ks. esim. Klepper 2011; Jones & Rose (toim.) 1993; Rose (toim.) 1995; Colli, Pérez & Rose 2003; Ward 2004; Colli, Garcia-Canal & Guillen 2013. Koska yrittäjyys on keskeinen tekijä menestyvälle yritykselle, myös yritystutkimukset ovat lisääntyneet (Langlois & Robertson 1995; Casson 1996; Chandler, Hagström & Sölvel 1998).

⁴⁰ Ks. esim. Cuff 2002; Friedman & Jones 2011; Casson 2014.

⁴¹ Ks. esim. Mason & Harvey 2013 ja siinä mainittu kirjallisuus (johdantokirjoitus *Business Historyn* yrittäjyyden teemanumeroon 2013, 55:1); Casson 2014; Casson & Casson 2014; Toninelli & Vasta 2014; Nayak & Maclean 2013; Roscoe, Cruz & Howorth 2013; Vlami & Mandouvalos 2013.

⁴² Amatori & Colli 2011, 20-28; Casson & Casson 2015; Baumol & Mokyr (toim.) 2013; Cassis & Minoglou (toim.) 2005.

tamiseen, yrittäjyyden ja johtamisen erottamiseen, yrittäjä- ja yritys-käsitteisiin ja yrittäjien määrän vaikutukseen.⁴³

Cassis on käsitellyt yritysten perustajien merkitystä. Suuryritysten perustajat ovat olleet tutkimuksen keskiössä. Heidät luokitellaan aina yrittäjäksi. Cassis käsittelee Britannian, Saksan ja Ranskan sellaisia suuryritysten perustajia, jotka olivat itse kasvattaneet perustamansa yrityksen suureksi elinaikanaan. 1900-luvun alussa selvästi suurempi osuus suuryrityksistä oli perustajien johdattamia. Perustajissa oli enemmän kuin ammattijohtajissa liikemiesten poikia. Perustajilla oli alhaisempi koulutustaso. Cassisin mielestä sellaisista ihmisistä, jotka ovat vaikuttaneet perustajan lisäksi yrityksen menestykseen, voitaisiin käyttää nimitystä luojat (”creators”). Sen kautta saataisiin parempi käsitys suuryrityksistä ja yrittäjyydestä. Joka tapauksessa yrityksen perustajat muodostavat vain pienen osan suurteollisuuden yrittäjistä. Cassisin mukaan olisi tarpeellista tehdä kunnollinen yrittäjien luonnehdinta, joka perustuu historialliseen todistusaineistoon ja talousteorian.⁴⁴

Mark Cassoninkin mukaan keskeiset liiketoimintahistorian oppikirjat painottavat enemmän ”managerivallankumousta” 1800-luvulla kuin ”yrittäjävallankumousta” 1900-luvulla. Cassonin mukaan liiketoimintahistorian tulisi keskittyä enemmän yksilöön ja vähemmän yritykseen keskeisenä taloudellisena toimijana. Tämä tavoite voidaan saavuttaa hyödyntämällä yrittäjyyden taloudellisia teorioita, mutta on otettava huomioon, että kaikki yrittäjyys ei hyödytä yhteiskuntaa. Historiallisen tutkimuksen tulisi keskittyä pitkän aikavälin tutkimukseen, jonka perusteella on mahdollista identifioida yrittäjien jatkuva osuus innovaatioissa ja kumulatiivinen vaikutus teknologisiin uudistuksiin, instituutioihin ja taloudelliseen suorituskykyyn.⁴⁵

Historiallisen kiinnostuksen puute on näkynyt siinä, että on suhteellisen vähän tietoa yrittäjistä ennen modernin liikeyrityksen syntyä. Liiketoimintahistorian tutkimuksessa on lisääntynyt pienyritysten tutkimus, mutta muutos on hidasta.⁴⁶ Esimerkiksi Robert D. Cuff totesi 2000-luvun alussa, että yrittäjyys on jälleen palaamassa etusijalle liiketoimintahistorian tutkimuksessa.⁴⁷

⁴³ Cassis & Pepelasis Minoglou 2005. He ovat myös toimittaneet kirjan, joka käsittelee yrittäjyyttä teoriassa ja historiassa (Cassis & Pepelasis Minoglou toim. 2005).

⁴⁴ Cassis 2005. Tämä artikkeli pohjautuu Cassisin tutkimukseen *Big business: the European experience in the twentieth century* (1997), joka käsittelee Englannin, Ranskan ja Saksan suuryritysten johtajistoa viidellä eri ajanjaksolla (1907, 1929, 1953, 1972 ja 1989). Tutkimuksen kohteena on yli 1 000 yritysjohtajaa. Cassisin (1997, 146) tutkimuksessa perustajien osuus yritysten johtajista oli vuonna 1907 Englannissa 21 %, Ranskassa 10 % ja Saksassa 11 %. Vuoteen 1989 mennessä osuus oli supistunut 4 %:iin Englannissa ja Ranskassa. Saksassa ei enää ollut perustajajohtajia.

⁴⁵ Casson & Casson 2013. Casson (2014) on kritisoinut yrittäjyystutkimusta siitä, että tutkimuksista puuttuu historiallinen perspektiivi. Hänen mukaansa historialliset tapaus tutkimukset voivat olla hyödyllisiä, ja ne voivat yhdistää liiketoiminta- ja taloushistorian tutkimusta. Casson on laatinut 1980-luvun alusta lähtien runsaasti yrittäjä- ja yritys tutkimusta. Hänen vuonna 1982 julkaisemaansa teosta *The entrepreneur: an economic theory* (toinen laajennettu painos v. 2003) on käytetty paljon liiketoimintahistorian, johtamisen ja taloustieteen tutkimuksessa. Käsittelemäni sitä lähemmin tämän tutkimuksen osiossa yrittäjyyden erilaiset näkökulmat ja tulkinnat (s. 41).

⁴⁶ Casson & Casson 2013.

⁴⁷ Cuff 2002.

Geoffrey G. Jones ja Walter Friedman ovat arvioineet liiketoimintahistorian nykytilaa. Heidän mielestään liiketoimintahistorian tutkimus on tehnyt merkittäviä kontribuutioita yrittäjyystutkimuksessa, mutta uusimmat käsitteelliset tutkimukset ovat ekonomistien ja johtamisen tutkijoiden tekemiä. Heidän teoriasensa mahdollistivat yrittäjyyden historian tutkimisen paremmin kuin 1940- ja 50-luvuilla. Jonesin ja Friedmanin mielestä on kuitenkin vielä paljon selvitetävää siinä, mikä kausaalinen yhteys on yrittäjyydellä, innovatiivisuudella ja taloudellisella kasvulla. Jos liiketoimintahistorian tutkijat asettavat yrittäjän uudelleen keskeiseksi toimijaksi liiketoimintahistoriassa sekä määrääväksi varallisuuden selittäjäksi, heistä tulee johtavia osallistujia keskusteluissa, joissa käsitellään perusteellisinta kysymystä siitä, mikä saa aikaan taloudellista kasvua.⁴⁸

Liiketoimintahistoriassa tutkitaan pääasiassa yrittäjiä ja yrityksiä talouden kehityksen eri vaiheissa. Tältä pohjalta on tärkeä kysyä, ketkä ovat saaneet aikaan taloudellista kasvua taloushistorian eri vaiheissa. Joten on perusteltua tutkia yritysten perustajia teollistumisen eri aikakausina. Tällä tavoin tulee tutkimuksen kohteeksi myös kysymys, miten perustajayrittäjyys historiallisena ilmiönä on muuttunut.

Henkilöhistoriallinen liike-elämän tutkimus

Elämäkerrallisella historiantutkimuksella on merkittävä asema länsimaisessa historiankirjoituksessa. Biografinen (ts. elämän kirjoitus) historiankirjoitus keskittyy yksilöihin ja heidän elämänvaiheisiinsa. Henkilöhistoriallinen tutkimusperinne on korostanut kohdehenkilöidensä esikuvallisuutta.⁴⁹ Biografiseen tutkimukseen sisältyy aikalais- ja moraalikäsitteiden sekä eri aikakausien arvostusten arviointia.⁵⁰

Suomessa on julkaistu kotimaisten historiantutkijoiden yhteistyönä laajoja elämäkertakokoelmia.⁵¹ Tämän tutkimuksen tekemiseen edellytyksen on luonut

⁴⁸ Friedman & Jones 2011.

⁴⁹ Kansallisbiografian päätoimittajan, professori Matti Klingen (2003) mukaan elämäkerrat olivat vuosisatoja olennainen osa kasvatusta. Niiden avulla opetettiin vertaamaan eri aikojen ihmisiä toisiinsa sekä ”*pohtimaan erilaisten ominaisuuksien ja ratkaisujen moraalista ja poliittista arvoa.*” Klingen mielestä elämäkertajulkaisut nostavat esille sellaisia suomalaisia, jotka jollakin tavalla erottuvat ja nousevat esiin aikaansa vaikuttaneina mielenkiintoisina henkilöinä. Lähde: <http://www.kansallisbiografia.fi/kirjat/?p=3> (ladattu 8.7.2016).

⁵⁰ Gaddis 2002, 122–123. John W. Gaddisin (2002, 116–120) mukaan biografisen tutkimuksen ongelmana on ihmisen luonteeksi kutsuttu subjektiivinen ominaisuus, jota voidaan myös luonnehtia joukoksi käyttäytymisen malleja, jotka esiintyvät koko hänen elämänsä ajan. Historioitsijoiden päämielenkiinto kohdistuu kuuluisan ihmisen maineeseen, joka on muodostunut hänen tuotoksistaan, jotka ovat vaikuttaneet ihmisten elämään (esim. taloudelliset saavutukset). Tämä erottaa jotkut yksilöt kaikista muista. Yritysjohtajien elämäkerrallisesta tutkimuksesta lähemmin ks. esim. Karonen 2004, 49–61; Valtonen & Ojala 2005. Henkilöhistoriallisesta tutkimuksesta lähemmin ks. esim. Kurth & Soikkanen (toim.) 2006; Historiallinen Aikakauskirja 2012.

⁵¹ *Suomen Kansallisbiografia* on yhteensä 6 000 pienoiselämäkerran kokoelma, joka ilmestyi 10-osaisena kirjasarjana vuosina 2003–2007. Lisäksi artikkelit on julkaistu verkkojulkaisuna. Kansallisbiografiaan sisältyvistä elämäkertoista ryhmään ”maanviljelijät, tehtailijat, kauppiat ja pankinjohtajat” sisältyy 12 % henkilöistä, eli noin 720 elämäkertaa. Lähde: <http://www.kansallisbiografia.fi/kirjat/?p=2> (ladattu 21.3.2016)

Suomen talouselämän vaikuttajat -hanke, jossa on kirjoitettu suuri määrä pieneniselämäkertoja myös perustajayrittäjistä.⁵² Muissa maissa on tehty vastaavia julkaisuja, mutta ne eivät ole yhtä laajoja eikä niiden aikajänne ole yhtä pitkä. Ne eivät niin ikään sisällä tutkimuksellisia elämäkertoja.⁵³

Biografinen tutkimus soveltuu liike-elämän tutkimiseen, koska sen keskiössä on ihmisen osaaminen, älykkyys ja yrittäminen.⁵⁴ Erityisesti tämä koskee yrittäjien tutkimusta. Ekonomisti Edith Penrosen mukaan

*”yrittäjyys on kalteva konsepti... ei ole helppoa luoda siitä formaalia analyysyä, koska se on niin läheisesti yhdistettävissä luonteeseen tai yksilön persoonallisuuden piirteisiin.”*⁵⁵

Niiden henkilöiden joukossa, joista on tehty elämäkertoja, on paljon yritysten perustajia. Kiinnostuksen kohteena ovat olleet self-made man -tyyliset yrittäjät.⁵⁶ Heistä on kerrottu sankaritarinoita, miten he ovat nousseet vaatimattomista oloista menestyneiksi ja arvostetuiksi kansalaisiksi.⁵⁷ Käsittelen self-made man -ilmiötä lähemmin yhtenä kulttuuriseen toimintaympäristöön liittyvänä yrittäjätyyppinä luvussa 2.3.

Esimerkkinä ”ryyisyistä rikkauksiin” nousseesta liikemiehestä voidaan mainita köyhä skotlantilaisen siirtolaisen poika Andrew Carnegie (1837-1919), josta tuli rauta- ja terästeollisuuden harjoittajana aikansa rikkain mies ja suurlahjoittaja. Hänestä on tehty useita elämäkertakirjoja.⁵⁸ Carnegien urakehitystä sähkölinjaviestin välittäjästä suurliikemieheksi käytettiin erilaisissa peleissä ja

⁵² Suomen taloushistoriallisen yhdistyksen tuottamaan *Suomen talouselämän vaikuttajat* -biografiajulkaisuun sisältyy kaikkiaan noin 2 300 pieneniselämäkertaa julkisen tunnustuksen saaneista suomalaisista talouselämän johtohenkilöistä. Ruotsin vallan ajalta mukana on 13 elämäkertaa-artikkelia ja autonomian ajalta 253. Suuri osa elämäkerroista sijoittuu Suomen itsenäisyyden aikaan. Lähde: <http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?p=2> (ladattu 10.4.2016).

⁵³ Italiassa on laadittu *Bibliographical Dictionary of Italian Entrepreneurs* (toim. Amatori & Carvale) -julkaisu, joka sisältää yksityiskohtaista tietoa yli 600:sta italialaisesta yrittäjästä yli kahdelta vuosisadalta. Sitä ovat hyödyntäneet Toninelli & Vasta 2010; 2014; Toninelli, Vasta & Zavarrone 2013; Nuvolari, Toninelli & Vasta 2016. Englannissa on ilmestynyt moniosainen *Dictionary of British Biography*, ks. Jeremy (toim.) 1984-1986, jota on hyödynnetty tutkimuksessa (Nicholas 1999b; 2000). Amatori (2009, 26-27) pitää biografisia kokoelmia tärkeinä liiketoimintahistorian yrittäjätutkimuksen lähteinä. Wilson 1995.

⁵⁴ Penrose 2009, 30. (*”Enterprise, or ”entrepreneurship” as it is sometimes called, is a slippery concept, not easy to work into formal economic analysis, because it is so closely associated with the temperament or personal qualities of individuals.”*) Penrosen mukaan tämä persoonallinen piirre yksittäisten yritysten kasvussa on ollut yksi yrityskasvuteorian tekemistä vaikeuttanut este.

⁵⁶ Ks. esim. Cawelti 1965; Weiss 1969; Tebbel 1969; Huber 1971; Laird 2004; Appleby 2010, 205. ”Self-made man” -keskustelun yhteys teollistumisen tutkimukseen, katso esim. Mokyr 2009, 358-360.

⁵⁷ Esimerkiksi rautatiepatruuna ja Amerikan 1800-luvun rikkain mies Cornelius ”kommodoori” Vanderbilt (1794-1877) tuli aikalaisilleen tunnetuksi useiden hänestä tehtyjen elämäkertakirjojen kautta. Historioitsija T. J. Stiles (2009) on kirjoittanut Vanderbilin elämäkertateoksen *The first tycoon: the epic life of Cornelius Vanderbilt*. Yrittäjän sankarikuvasta lähemmin ks. esim. Allen & Lee 1996; Nordberg 2001.

⁵⁸ Ks. esim. Nasaw 2006; Livesay 2000; Wall 1989. Carnegien harjoittamasta hyväntekeväisyydestä sekä sen yhteydestä yrittäjätöimintaan lähemmin ks. Harvey, Maclean, Gordon & Shaw 2011.

kirjoissa innostamaan ihmisiä tavoittelemaan samanlaista menestystä.⁵⁹ On tehty myös teoksia, joissa on tuotu esille ihmisiä tunnettujen brändien ja innovaatioiden takana.⁶⁰

On syytä erottaa toisistaan elämäkertakirja sekä suppea biografia-artikkeli. Artikkeleissa kuvataan kootusti henkilön elämänvaiheet. Elämäkerrat voivat olla tutkimuksia, joissa käsitellään syvällisesti kohteena olevien ihmisten elämään vaikuttaneita asioita ja ilmiöitä.⁶¹ Lisäksi oma biografinen ryhmänsä ovat matrikkelit ja erilaiset henkilöhakemistot. *Kuka kukin on* -tyylisten yleisjulkaisujen lisäksi Suomessa on julkaistu elämäkerrallisia hakemistoja liike-elämän henkilöistä.⁶²

Kansainvälisessä tutkimuksessa on yksittäisten elämäkertojen lisäksi ilmestynyt teoksia, joihin on sisällytetty joukko kuvauksia liike-elämän vaikuttajista. Jonathan R. T. Hughesin (1928–1992) teos *The vital few: American economic progress and its protagonists* (1966) esitteli kahdeksan amerikkalaista yrittäjää. Uutta taloushistoriaa edustava tutkimus yhdistää kvantitatiivisen metodologian biografiseen lähestymistapaan. Hughes selittää biografioiden avulla amerikkalaisen talouden kehitystä ja pyrkii selittämään talouden kehittymistä. Yksittäisten ihmisten kyvyt ja taidot hukkuvat taloustieteen teorioihin ja malleihin. Hughes käytti historioitsijan osaamista, taloustieteen logiikkaa ja elämäkertojen kirjoittajan taitoja. Hughes korostaa yrittäjyyden henkilökohtaista tekijää. Hän huomioi yrittäjyyden sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Yksityisen sektorin kannustimet vetävät puoleensa yrittäjäpersoonallisuuksia, jotka ”vireänä joukkona” saavat aikaan kehitystä.⁶³

Historioitsija Keijo Alho on tehnyt teoksen Suomen teollisuuden suurmiehistä. Hän korostaa yritysten perustajien merkitystä Suomen taloudelliselle kehitykselle. Alhon mukaan

*”näiden miesten toiminta tapahtui pääsääntöisesti sinä ajanjaksona, jota Suomen taloushistoriassa nimitetään industrialismiksi, teollistumiseksi. Jokainen heistä on antanut maamme taloudellisen kasvun hyöksi niin merkittävän panoksen, että heitä syytä voidaan pitää Suomen talouden uranuurtajina, sen teollisuuden rakentajina ja kehittäjinä.”*⁶⁴

⁵⁹ Laird 2004, 20. Carnegien urasta lähemmin ks. Laird 2004, 19–22.

⁶⁰ Ks. esim. Fucini & Fucini 1985; Evans, Buckland & Lefer 2004; Livesay 1979; Mayo & Nohria 2005.

⁶¹ Suomessa on tehty viime vuosikymmeninä useita laajoja elämäkertakirjoja, muun muassa Paavilainen 2006; Yrjänä 2009. Teollisuusvaikuttajista ilmestyy yhä paljon elämäkertoja. Esimerkiksi Gösta Serlachiuksesta on tehty useita elämäkertateoksia (Keskisarja 2010; Silvennoinen 2012). Pajunen (2009) on tutkinut Serlachiuksen johtamistapoja Kankaan paperitehtaan ja Kymin Osakeyhtiön johtajana.

⁶² *Suomen liikemiehiä* -hakuteos (1930, 1936) sisältää 3 187 yritysjohtajan perustiedot. Siitä ilmestyi uusi laitos v. 1948, joka sisälsi 2 622 johtajan tiedot. *Suomen talouselämän johtajia* -hakuteokset (1965, 1977) sisältävät tiedot noin 2 500 johtajasta. *Johtoporrashakuteossarjasta* ilmestyi yhdeksän osaa (1964–1986). Lisäksi on tehty kokoomateoksia, joissa on kuvauksia useista yrittäjistä ks. esim. Maanpää 1942; Mannermaa 1969; Fagerlund 1999; Komsu, Lindström & Zetterberg (toim.) 2002.

⁶³ Cain, Reiter & Useldin 1991. Hughesin teosta on arvosteltu siitä, että siitä puuttui oman tutkimustyön pohjalta syntynyt aineisto kohteena olevista yrittäjistä, jolloin se ei tarjonnut uusia näkemyksiä yrittäjien persoonallisuudesta (Corley 2006, 144).

⁶⁴ Alho 1961 (alkusanat). Tutkimusjoukkona oli 12 yritysjohtajaa ja yrityksen perustajaa. Alhon teollisuuden suurmiehiä olivat J. F. Hackman (Hackman & Co), Axel Wahren

Liiketoimintahistorian tutkimukseen on kuulunut biografiset tutkimukset liike-elämän vaikuttajista. Tutkimusalan ensimmäinen professori (Harvardin liiketaloudellinen oppilaitos, business school) Norman S. B. Gras (1884–1956) yhdisti yrittäjyyden teoriaansa biografisen näkemyksen. Aikakauslehti *Business History Review* (alkujaan v. 1926 *Bulletin of the Business Historical Society*) on sisältänyt biografisia artikkeleita sekä kirja-arvosteluita.⁶⁵ Yrittäjien sosiaalisia taustoja on selvitetty laajoilla henkilöaineistoilla.⁶⁶

Liiketoimintahistorioitsija Richard S. Tedlow on tehnyt teoksen *Giants of enterprise: seven business innovators and the empires they built* (2001), jossa tarkastellaan amerikkalaisen yritysjohtamisen kehitystä seitsemän suurliikemiehen elämäkerrallisen aineiston avulla. Tedlow'n tarkoituksena on ollut kuvata ajanjakso 1800-luvun alusta 1900-luvun lopulle näiden poikkeuksellisten liikemiesien avulla.⁶⁷ Kaikista heistä on tehty lukuisia yksittäisiä elämäkertoja. Liiketoimintahistorian yrittäjyyden tulkinta on ollut liikkeenjohto-osaamista korostavan koulukunnan mukainen. Tämän vuoksi tutkimuksessa on keskitytty tunnettujen suurliikemiesien elämänvaiheiden kuvauksiin ja niistä saataviin opetuksiin. Tedlow'n tutkimus on siitä yksi esimerkki.⁶⁸

Yksittäisten elämäkertojen lisäksi on ilmestynyt teoksia, joihin sisältyy kuvauksia useista liike-elämän vaikuttajista.⁶⁹ Näistä voidaan mainita Neil A. Hamiltonin teos *American Business Leaders: From Colonial Times to the Present*.⁷⁰ Yrittäjiä on tarkasteltu myös osana kansakuntien historiallista kehitystä. Larry Schweikart ja Lynne Pierson Doti ovat tehneet tutkimuksen *American entrepreneur: the fascinating stories of the people who defined business in the United States*.⁷¹ Ronald Fagerfjäll on tehnyt ruotsalaisten yrittäjien historiasta teoksen *Entrepre-*

(Forssa bomullsfabrik Ab), A. A. Levon (Wasa Ångvarns Ab, Vasa Bomull Ab), Fredrik Idestam (Nokia Ab), Antti Ahlström (A. Ahlström Osakeyhtiö), Alfred Kihlman (Tammerfors Linne- och Jern-Manufaktur Ab - Tampella), G. A. Serlachius (G. A. Serlachius Ab), Fredrik Rosenlew (W. Rosenlew & Co Ab), William Ruth (Karhula Ab), Hugo Standertskjöld (Kaukas Ab), Gottfrid Strömberg (Gottfr. Strömberg Ab) ja Rudolf Walden (Yhtyneet Paperitehtaat Ab).

⁶⁵ Ks. esim. Martin 1964; Laux 1970; Cooper 1978; Blicksilver 1979.

⁶⁶ Corley 2001, 142-145.

⁶⁷ Tedlow'n (2001a, 1) mukaan näillä yrittäjillä oli poikkeuksellinen sisäinen vauhti ja kilpailukyky, he elivät maassa ja kulttuurissa, joka rohkaisi näitä piirteitä ja ohjasi ne liikeyritykseen. Kaikki olivat riskinottajia, innovaattoreita ja kokeilijoita. Heitä yhdisti vahva itseluottamus. Tedlow'n mukaan he tekivät sitä, mitä amerikkalaiset tekevät parhaiten, eli perustivat ja rakensivat uusia yrityksiä. Tedlow (2001b) esittää, että suurliikemiesiltä (titans) voidaan saada innoitusta ja ideoita heidän yhteisestä saavutuksestaan, eli menestymisestä liike-elämässä kukin omilla ehdoillaan.

⁶⁸ Liiketoimintahistorian yrittäjyystutkimukseen ei enää kuulu "suuret persoonallisuudet" -koulukunnan mukaisia suurmieskuvauksia. Tutkimuksessa ja opetuksessa keskitytään niihin liiketoimintamahdollisuuksiin, joihin erilaiset ihmiset ovat vastanneet eri aikoina (McCraw, Koehm & Nelles 1999, 255). Harvardin liiketaloudellisen oppilaitoksen liiketoimintahistorian opetuksesta yrittäjyydestä ks. Cruikshank (toim.) 2005.

⁶⁹ Ks. lähemmin Corley 2006.

⁷⁰ Hamilton 1999. Teos sisältää 413 amerikkalaisen yritysjohtajan biografia-artikkeliä. Tutkimuksen aikajänne ulottuu 1700-luvulta 1990-luvulle.

⁷¹ Schweikart & Doti 2010. Tutkimuksen tekijät kuvaavat noin 150 amerikkalaisen yritysjohtajan avulla taloudellisesta kehityksestä 1600-luvulta 1900-luvun lopulle.

nörernas svenska historia.⁷² Tieteellisiä elämäkerrallisia tutkimuksia liikemiehistä ja yritysjohtajista on julkaistu viime vuosikymmeninä entistä enemmän.⁷³

Kollektiivibiografialle tai prosopografiselle tutkimukselle on yleistä, että tutkitaan henkilöryhmää, jolla on sama sosiaalinen asema tai ammatti.⁷⁴ Tunnettuna liike-elämän johtajistoa käsittelevänä tämän suuntauksen tutkimuksena voidaan mainita Jocelyn Maynard Ghentin ja Frederic Cople Jaherin tutkimus *The Chicago Business Elite: 1830-1930. A Collective Biography* (1976).⁷⁵ Nykyisin tehdään paljon prosopografista historian tutkimusta, jossa käsitellään liike-elämän henkilöitä ja heidän alkuperäänsä.⁷⁶ Amatorin ja Collin mukaan kollektiivibiografiasta on jatkossakin hyötyä liiketoimintahistorian yrittäjätutkimuksessa.⁷⁷ Juha Kansikas on laatinut suomalaisten perhe- ja sukuyritysten johtajistosta kaksi artikkelia, joissa on käytetty aineistona Talouselämän vaikuttajat -julkaisua. Kansikkaan *The business elite in Finland: a prosopographical study of family firm executives 1762-2010* (2015) artikkelissa tutkitaan perhe- ja sukuyritysten johtajien kehitystä pitkällä aikavälillä. Samalla aineistolla tehdyssä artikkelissa *Career Paths in Institutional Business Elites: Finnish Family Firms from 1762-2010* (2016) on tarkasteltu johtajien urakehitystä.⁷⁸

Tässä tutkimuksessa prosopografinen tutkimusmetodi tarkoittaa sitä, että olen kerännyt tutkimuksen kohteena olevista perustajayrittäjistä tietoja tietokantaan, jota käsitellen kvantitatiivisilla menetelmillä. Tuon esille tutkittavasta ryhmästä yhteisiä ja yleisiä piirteitä sekä eroavaisuuksia. En kuitenkaan käytä monipuolisia tiedonkeruumenetelmiä, enkä käsittele tutkimuskohteiden ominaisuuksia, joita voidaan pitää prosopografisen tutkimuksen lähtökohtana. Käsitellen tutkimukseni kohteena olevia perustajayrittäjiä yksilöllisinä toimijoina enkä jonkin ryhmän jäsenenä.

Yrityskirjallisuudessa esitellään menestyvien yritysten johtajistoa. Näistä voidaan mainita tunnettuna tutkimuksena Thomas J. Petersin ja Robert H. Watermanin *In Search of Excellence* (ensimmäinen painos 1982, suomeksi *Menestyjään*

⁷² Fagerfjäll 2011.

⁷³ Corley 2006, 144.

⁷⁴ Uotila 2014, 33-34. Prosopografisessa tutkimuksessa tarkastellaan yksilöiden muodostamaa ryhmää, josta nostetaan esille yhteisiä piirteitä. Yleensä prosopografinen tutkimus perustuu laajaan henkilötietokantaan, johon on koottu tietoja tutkimuksen kohteena olevasta ryhmästä. (Frigren 2016, 57).

⁷⁵ Ghent & Jaher 1976. Tämän tutkimuksen aineistona oli 1 186 Chicagon liike-mieseliitin jäsentä sadan vuoden ajalta. Siinä tarkastellaan self-made man -hypoteesia yhden amerikkalaisen kaupungin yritysjohtajien sosiaalisia taustoja tutkimalla. Tutkimuksen mukaan merkittävä osa heistä (kaksi kolmasosaa) oli tehnyt itse omaisuutensa.

⁷⁶ Ks. esim. Jeremy 1984; Nicholas 1999a; Mokyr 2010; Foreman-Peck, Boccaletti & Nicholas 1998; Tortella, Quiroga & Moral-Arce 2010; Toninelli & Vasta 2010; 2014; Toninelli, Vasta & Zavarrone 2013; Nuvolari, Toninelli & Vasta 2016; Fellman 2014.

⁷⁷ Amatori & Colli 2011, 28.

⁷⁸ Kansikas 2015; 2016.

muotokuva).⁷⁹ Jim Collins on tehnyt yrittäjän menestyskuvauksen *Hyvästä paras: miksi jotkut yritykset menestyvät ja toiset eivät?*⁸⁰

Yhteenvetona voidaan todeta, että biografisesta liike-elämän tutkimuksesta saadaan paljon hyödyllistä tietoa yrittäjyystutkimukseen. Biografioiden käyttöön liittyy rajoitteita. Tony A. B. Corleyn mukaan biografiat ryhmänä eivät muodosta edustavaa otosta yrittäjistä, koska ne painottavat joitakin sektoreita (esim. teknologisesti innovatiiviset teollisuudenalat), joitakin johtamistyylejä ja suurten menestyneiden pitkäikäisten yritysten perustajia.⁸¹ Lisäksi on huomioitava, että biografioiden objektiivisuuteen vaikuttaa se, että niiden tilaajina ja rahoittajina ovat usein kohdehenkilön perustama yritys tai hänen perheensä. Tässä tutkimuksessa näitä ongelmia ei kuitenkaan muodostu, koska käytän henkilöhistoriallisesta aineistosta vain perustietoja yrittäjistä. Suurin hyöty on siinä, että tutkimusjoukosta on tehty tutkimukselliset pienoiselämäkerrat, joiden avulla voin hyödyntää eri lähteistä kerättyä informaatiota.

Tutkimukseni liittyy biografiatutkimusperinteeseen, koska kerään tietoja yrittäjien lähtökohdista ja toiminnasta yrityksen perustamisvaiheessa. Yhdistän perustajayrittäjien henkilökohtaisia tietoja tekemällä yleistyksiä ja tyypittelyjä laajemmasta biografia-aineistosta. Tavoitteena on, että saan esille yrittäjyyden kehitystä ja kytkettyä yrittäjyyden teollistumisen eri aikakausiin. Tässä katsannossa keskeinen kysymys on, minkälaisista alueellisista ja sosiaalisista lähtökohdista ovat nousseet laajaa liiketoimintaa harjoittaneet yritysten perustajat.

Yrittäjyystutkimus ja yrityksen perustamiseen liittyvät tutkimukset

Yrittäjyyttä koskeva tutkimus on lisääntynyt 1970-luvulta lähtien. Akateemisesta yrittäjyystutkimuksesta on 1980-luvulta alkaen tehty yleisteoksia, joissa on esitelty laaja-alaisesti alan tutkimusta.⁸² Yrittäjätutkimus on moni- ja poikkiteollista. Yrittäjätutkimus on kehittynyt akateemisena oppiaineena viime vuosikymmeninä.⁸³ Yrittäjyystutkimukseen kuuluu yrittäjyyden yleinen arvostami-

⁷⁹ Peters & Waterman 2007. Tämän tutkimuksen aineistona on 62:n toimialan yrityksen tiedot, jotka on kerätty haastatteluilla sekä eri lähteistä (lehtiartikkelit, vuosikertomukset). Tietojen perusteella on laadittu kahdeksan menestyvää yritystä parhaiten kuvaavaa ominaisuutta.

⁸⁰ Collins 2001. Tutkimuksen perusjoukkona on *Fortune 500* -listalla vuosina 1965-1995 esiintyneet yritykset. Lopullinen tutkimusjoukko käsittää 28 yritystä. Tutkimuksessa kuvataan, miten yritys on muuttunut ”hyvästä parhaaksi”. Myös Collins & Porras (2014), joka käsittelee ”parhaana” säilymistä.

⁸¹ Corley 2006.

⁸² Esim. Burch 1986; Casson (toim.) 1990; Westhead & Wright (toim.) 2000; Shane (toim.) 2002; Acs & Audretsch (toim.) 2003; Corbetta, Ravasi & Huse 2005; Casson, Yeung, Basu & Wadeson (toim.) 2006; Dana (toim.) 2011; Westhead, Wright & McElwee 2011. Yrittäjyystutkimuksen tutkimusmenetelmistä Shane & Venkataraman 2000; Davidsson & Wiklund 2001; Davidsson 2004; Coviello & Jones 2004. Landström, Harichic & Åströmd (2012) ovat laatineet tietokannan, johon on koottu oppikirjoissa käytettäviä tutkimuksia ja niiden keskinäisiä viittauksia. Eniten käytetty teos oli Schumpeter (1934). Tämän tutkimuksen näkökulmasta on hyvä todeta, että tutkimusten joukossa ei ole historian tutkimuksia, ellei sellaisena pidetä Williamsonin (1987) tutkimusta.

⁸³ Yrittäjistä ja yrittäjyydestä on myös paljon myyttisiä käsityksiä. Yrittäjyyden professori Scott A. Shane (2008) on käsitellyt yleisimpiä yrittäjyyteen liittyviä myyttejä kattavalla yrittäjätutkimusaineistolla. Hänen mukaansa yrittäjyydestä on vääriä käsityk-

nen sekä eräänlainen historiattomuus.⁸⁴ Yrittäjyyttä voidaan tarkastella erilaisista lähtökohdista. Tämän vuoksi on olemassa lukuisia yrittäjyyden käsitteitä ja tulkintoja.⁸⁵ Yrittäjyyttä ei voida ymmärtää ilman yritysten perustajia, koska yritysten perustaminen on koko yritysprosessin lähtökohta.

Robert Ronstadtin jäsentelyssä yrittäjyyttä tutkitaan ja lähestytään kolmen koulukunnan mukaisesti: yksilö-, ympäristö- sekä liiketoimintalähtöisen. Yrityksen kasvu ja kehitys korostuvat erityisesti liiketoimintalähtöisessä koulukunnassa.⁸⁶ Yrittäjyyden yksilökeskeinen lähestymistapa keskittyy yrittäjien piirteisiin, heitä motivoiviin ansioihin ja kannustimiin sekä organisaation voimavaroihin, joita tarvitaan ideoiden hyödyntämisessä.⁸⁷ Yrittäjyyden mikronäkökulmasta lähtevä tulkinta lähtee aktiivisesta yksilöllisestä toimijasta, jonka toiminnan merkitystä korostetaan.⁸⁸

Sosiologi William Gartner tarkasteli tunnetussa artikkelissaan *Who is an Entrepreneur? Is the Wrong Question* käsityksiä yrittäjistä. Gartner tutki 32 yrittäjäkäsitetä koskevaa tutkimusta (vuodesta 1816 aina 1980-luvun lopulle). Tutkimuksissa oli käytetty erilaisia otoksia yritysten perustajista, omistajista ja pienyritysten johtajista. Gartner ei pystynyt löytämään piirremäärittelyille samankaltaisia tekijöitä. Gartnerin mukaan ei ole helppoa tietää, keitä pitäisi tutkia, jotta löydettäisiin ”aidot” yrittäjäpiirteet. Hänen mielestään yrittäjyystutkimus olisi hedelmällisempää, jos se siirtyisi yksilötasolta rakennetasolle.⁸⁹

Gartnerin mielestä yrittäjätutkimuksessa tulisi keskittyä siihen, mitä yrittäjä tekee uuden yrityksen (organisaation) luomisessa.⁹⁰ Tämän näkemyksen mukaan yrittäjä on organisaation luoja. Omassa tutkimuksessani voi pitää lähtökohtana sitä, että ne yrittäjät, jotka ovat tutkimuksessa mukana, ovat luoneet ja kasvattaneet uuden yritysorganisaation.

---

siä esimerkiksi siinä, millainen on tyypillinen start up -yritys ja yrityksen perustaja. Lisäksi on erilaisia yleisiä yrityksen menestymiseen liittyviä harhakäsityksiä. Robert H. Brockhaus (1987) on vertaillut kansanperinteessä eläviä yleisiä yrittäjäkäsityksiä siihen, mitä yrittäjistä tiedetään tutkimuksen valossa.

⁸⁴ Turunen 2011, 60-61. Yrittäjyystutkimuksen historiattomuus nivoutuu lähemmin siihen käsitykseen, että yritteliäisyyttä pidetään ihmisten muuttumattomana ominaisuutena (Turunen 2011, 58). Yrittäjätutkimuksesta yleisesti Rouvinen & Väänänen 2004, 60-61.

⁸⁵ Ks. esim. Hébert & Link 1989; Gartner 1988; Carland, Hoy & Carland 1984; 1988; Bygrave & Hofer 1991; Audretsch 2003. Kanniaisen (2006) mukaan taloustieteessä yrittäjää ja yrittäjyyttä on tarkasteltu kolmesta näkökulmasta: yrittäjä (1) liiketoiminnan organisaattorina, 2) riskinkantajana ja (3) innovaattorina.

⁸⁶ Ronstadt 1984.

⁸⁷ Haskins & Williams 1988.

⁸⁸ Ks. Niittykangas 2004, 21 ja siinä mainitut lähteet.

⁸⁹ Gartner 1988.

⁹⁰ Gartner 1988; 1993. Yrittäjäkirjallisuudessa yrittäjätoiminta yhdistetään usein yrityksen perustamiseen ks. esim. Gartner 1988; Low & MacMillan 1988; Curran & Stantworth 1989. Davidsson, Delmar & Wiklund (2006) tuovat esille, että yrittäjyystutkimus kohdistuu pääasiassa uuden taloudellisen aktiviteetin luomiseen (*creation of new economic activity*). Yrittäjyys ja kasvu sekä kasvu ja yrittäjyys liittyvät läheisesti toisiinsa (ks. myös esim. McKelvie & Wiklund 2010; Acs, Audretsch, Braunerhjelm & Carlsson 2012). Yrityskasvusta on tullut viime vuosikymmeninä yrittäjyystutkimuksen pääteemoja. Jotta yrittäjyydestä ilmiönä ei tule virheellistä kuvaa, on syytä tutkia myös epäonnistuneita kasvupyrkimyksiä.

Scott A. Shane on tehnyt vaikutusvaltaisen teoksen *A general theory of entrepreneurship: the individual-opportunity nexus*. Shanen mukaan kauppakorkeakouluissa ja yliopistoissa on suuri kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan. Näyttää siltä, että lähes kaikissa järjestetään kursseja, miten aloitetaan uusi liikeyritys. Shanen mielestä yrittäjyys on kuitenkin kohtuullisen heikosti ymmärretty akateemisessa maailmassa. Käsitteellisen kehikon luomisen puute selittyy osaksi sillä, että tutkimuksissa ei ole yhdistetty yrittäjyyden eri osa-alueita yhdeksi kokonaisuudeksi. Omassa tutkimuksessaan Shane on luonut yrittäjyyden yleisen teorian, jossa on yhdistetty yksilö- ja ympäristökeskeiset lähestymistavat.⁹¹ Tämän tutkimuksen näkökulmasta voidaan todeta, että Shanen tutkimuksessa ei ole mainittu nimeltä yhtäkään yrittäjää. Kyseessä on teoreettinen tarkastelu.

Shane on jakanut yrittäjyystutkimukset kahteen ryhmään. Ensinnäkin ne, jotka keskittyvät yhteiskunnan yrittäjämäisimpiin ihmisiin, joiden toimintaa selitetään ihmislunonteen kuvauksilla. Toiseen ryhmään kuuluvat ne tutkimukset, jotka keskittyvät tutkimaan liiketoimintaympäristöä, jossa yrittäjätoiminta voi tapahtua. Ympäristön toimivuutta usein mitataan uusien yritysten perustamisilla. Ympäristö- ja yksilökeskeisen lähestymistavan yhdistäminen ottaa huomioon koko prosessin: tilaisuudet, yksilöt jotka hyödyntävät niitä, resurssien allokoinnin ja strategioiden käytön voittojen tavoittelussa.⁹²

Tässä tutkimuksessa yhdistetään ympäristö- ja yksilökeskeinen lähestymistapa. Yksilökeskeistä lähestymistapaa hyödynnetään siten, että selvitetään, minkälaisista lähtökohdista ovat nousseet yksilöt, jotka ovat perustaneet yrityksiä. Ympäristökeskeistä lähestymistapaa sovelletaan siten, että tarkastellaan perustajayrittäjiä talouden kehityksen eri vaiheissa.

Yrittäjyystutkimuksen piirreteoriat selittävät sitä, miksi joistakin tulee yrittäjiä. Tällaisen tutkimuksen lähtökohdana on, että yrittäjäksi synnyttään ja että yrittäjät eroavat persoonallisuudeltaan muusta väestöstä. Piirreteoriat etsivät pysyviä piirteitä, jotka selittävät yrittäjän käyttäytymistä (esim. luovuus, kilpailuhenkisyys, kekseliäisyys). Oletuksen mukaan yrittäjän luonne eli mitattavissa olevat persoonallisuuden piirteet vaikuttavat yritteliäisyyteen.⁹³ Yrittäjyystutkimuksen piirreteoreettinen koulukunta katsoo, että yrittäjillä on muuhun väestöön verrattuna erilainen näkemys työstä. Piirteet, joiden perusteella yrittäjät voidaan erottaa, on jaettavissa kolmeen ryhmään: henkilökohtaiset arvot, riskinottohalukkuus ja suorittamisen tarve.⁹⁴

Elizabeth Chell on käsitellyt yrittäjän persoonallisuutta ja psykologisia tekijöitä yrittäjän käyttäytymisen ymmärtämisessä tunnetussa tutkimuksessaan *The entrepreneurial personality: a social construction*. Chellin mukaan persoonallisuus on toisaalta sosiaalisen rakenteen sanelema, toisaalta se sisältää yhteneviä käyttäytymismalleja, -taitoja ja -kykyjä.⁹⁵ Vesa Puhakka on tutkinut samaa asiaa artikkelissaan *Yrittäjän persoonallisuus – miksi ja miten sitä kannattaa tutkia*. Puhak-

⁹¹ Shane 2003, 1-2, 250.

⁹² Shane 2003, 2-4, 9-10.

⁹³ Ks. esim. Begley & Boyd 1987b; Chell, Haworth & Brearley 1991; Brandstätter 1997.

⁹⁴ Cunningham & Lischeron 1991, 49. Yrittäjän motivaatioista yleisesti Carsrud & Brännback 2011.

⁹⁵ Chell 2013.

kan mukaan yrittäjyystutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, kuka yrittäjä on, jotta olisi voitu osoittaa, mitä yrittäjyys on. Tämän näkemyksen haastajaksi on tullut persoonallisuuden käyttäytymisnäkökulma. Se pitää yrittäjää persoonana, joka erottuu muista siinä, miten hän käyttäytyy. On otettava huomioon, että uusia liiketoimintoja luo ja johtaa yrittäjä eikä yksilö, jolla on tietyt piirteet kuten ahkeruus, riskinottokyky ja itsenäisyys. Kuitenkaan vielääkään ei ole löytynyt yksimielisyyttä siitä, kuka yrittäjä on ja mitä yrittäjyys on.⁹⁶

Yrittäjien käyttäytymistä ja sitä, millaisia ihmisiä yrittäjät ovat, on tutkittu paljon.⁹⁷ Niin ikään historiantutkijat ovat käsitelleet liikemiesten luonteenpiirteitä.⁹⁸ Tutkimuskirjallisuudessa on käsitelty yrittäjän persoonallisuuden ja yrityksen menestyksen välistä yhteyttä.⁹⁹ On kuitenkin huomioitava, että näissä tutkimuksissa on käytetty suppeita aineistoja eikä tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia yrittäjiä.¹⁰⁰

Uuden liiketoiminnan luominen (new venture creation) ja start up -yritysprosessi ovat olleet viime vuosikymmeninä tutkimusten kohteena.¹⁰¹ Yrityksen perustamista voidaan kutsua venture creation -käsitteellä.¹⁰² Tämä ei kuitenkaan useinkaan ole riittävä kuvaus. Taloudellisesta näkökulmasta on tärkeä tiedostaa olosuhteet, joiden vallitessa yksilö voi perustaa yrityksen. Markkinoille tulo (entry) on yleistä, mutta vain harvoista yrityksistä tulee menestyviä ja kannattavia.¹⁰³

Yrittäjyystutkimuksessa on käsitelty ja kiistelty yksilöistä, jotka luovat uutta liiketoimintaa (creates a venture). Uuden liiketoiminnan perustajien persoonan piirteitä on käsitelty lukuisissa tutkimuksissa.¹⁰⁴ Uusimmissa tutkimuksissa on korostettu sitä, että yrittäjyys on pohjimmaltaan olemassa olevien tilaisuuksien havaitsemista ja hyödyntämistä.¹⁰⁵ Tällöin huomio kiinnittyy yrittäjien

⁹⁶ Puhakka 2002.

⁹⁷ Ks. esim. Carsrud & Brännback (toim.) 2009.

⁹⁸ Ks. esim. Coleman 1984; Reader 1984.

⁹⁹ Hornaday & Aboud 1971; Kauranen 1993; Brandstatter 1997; Thompson 2004; Heikkinen 2007.

¹⁰⁰ Shane (2008, 41-42, 60-63) pitää yrittäjien psykologista eroa muuhun väestöön verrattuna lähinnä myyttinä. Hänen mukaansa tyypillinen yrittäjä on tavallinen. Shanen mukaan piirreoriat ovat suosittuja, koska menestyneiden yrittäjien selityksenä pidetään heidän persoonallisuuttaan. Oikeasti yrittäjäksi ryhdytään usein käytännön syistä, kuten elannon hankkiminen (ts. pakkoyrittäjyys). Tyypilliset yrittäjät eivät ole yhtä kiinnostavia kuin paljon julkisuutta saavat "supermenestyneet" yrittäjät.

¹⁰¹ Ks. esim. Stuart & Abetti 1985; 1987; Carsrud, Gaglio, Olm & Churchill 1987; Davidsson 2008, 125-145; Timmons & Spinelli 2007; Kontula 2012. Yritysrahoituksen uutta rahoitusinstituutiota, venture capital -rahoitusta on tarkasteltu eri tutkimuksissa, ks. esim. Sapienza & Timmons 1989; Kanniainen 2006, 331; Kanniainen & Keuschnig (toim.) 2005.

¹⁰² Elizabeth Chellin (2013, 8) mukaan ongelma, joka muodostuu yrittäjyyden rajaamisesta yrityksen perustamiseen, voidaan kiertää laajemmalla venture creation -käsitteellä, jossa arvon muodostus voi tarkoittaa mm. varallisuutta, voittoa, vuokraa tai sosiaalisia arvoja. On tärkeä kuitenkin havaita, mikä yhteys on yrittäjyyden prosessilla ja sen tuotoksilla (seuraamuksilla).

¹⁰³ Ks. esim. Geroski 1995.

¹⁰⁴ Ks. esim. Hornaday & Aboud 1971; Brockhaus & Horwitz 1986; Carland & Carland 1991.

¹⁰⁵ Ks. esim. Shane 2003; Busenitz, Plummer, Klotz, Shahzad & Rhoads 2014. Yrittäjyyden ytimessä ovat tilaisuudet, joiden menestyksellisessä hyödyntämisessä on kyse

liiketoimintaympäristöön, joka vaikuttaa yrittäjäaktiivisuuteen. Liiketoimintaympäristön kehityksen tutkimus on samalla historiantutkimusta.¹⁰⁶

Modernissa kapitalismissa työn taustalla vaikuttaa suoritusmotiivi (yrittäjämotiivi). Amerikkalainen psykologi David C. McClelland on tehnyt tunnetun tutkimuksen *The achieving society* (1967). Hänen mukaansa kaikilla ihmisillä on motivaatiota saavuttaa tavoitteita, eli sisäinen halu suorittaa tehtävä mahdollisimman hyvin. Tämä vaikuttaa kaikkeen rationaaliseen ja tietoiseen toimintaan. McClellandin yrittäjämotiivilla tarkoitetaan halua suoriutua haasteellisista tehtävistä. Yrittäjyydessä toiminnan tuloksilla on keskeinen merkitys. McClellandin mukaan yrittäjillä on muita ihmisiä suurempi saavuttamisen tarve. Suuri saavuttamisen tarve ei kuitenkaan merkitse sitä, että kaikki onnistuvat tavoitteissaan. McClellandin mukaan yrittäjän motivoituneisuus on yhteydessä kulttuuriin, joka selittää eroavaisuuksia eri maiden yrittäjähenkisyydessä.¹⁰⁷

Yrittäjyyden tutkijat ovat pyrkineet käsittelemään yrittäjiä ja pienten yritysten perustajia heterogeenisena ryhmänä. Sosiaalisten rakennetutkijoiden mielestä kaikki yrittäjät ovat erilaisia. Toisaalta on tehty yrittäjätyypittelyjä, joissa on etsitty tiettyjä yrittäjämäärittelyjä. Ei ole itsestään selvää, miten yrittäjä ja suurten korporaatioiden johtaja eroavat toisistaan toimijoina.¹⁰⁸

Yrityksen perustamisen tutkimus nivoutuu yrityksen kasvun tutkimukseen. Perustajalla on suuri merkitys erityisesti yrityksen alkuvaiheen kasvulle. Larry E. Greinerin laatimassa yrityksen kasvumallissa perustajan luovuus ja aktiivisuus synnyttävät yrityksen ensimmäisen vaiheen kasvun. Tuolloin johtaminen on vapaata ja yrityksen rakenne muuttuva. Yrityksen kasvaessa johtamisesta tulee ammattimaisempaa ja yrityksen organisaatorakenteesta jäsenllympi.¹⁰⁹

Yrittäjyystutkimuksessa on tutkittu yrittäjien urakehitystä (entrepreneurial careers). Yrityksen perustaminen ei ole yhden hetken toiminto. Erilaisil-

yrittäjien omasta toiminnasta sekä niistä toimenpiteistä, joilla tilaisuuksien hyödyntämistä kannustetaan ja tuetaan (Stevenson & Gumpert 1985). Yrittäjätilaisuuksien syntymisestä on tehty myös historiantutkimuksia, ks. esim. Roscoe, Cruz & Howorth 2013.

¹⁰⁶ Ks. lähemmin Mason & Harvey 2013; Popp & Holt 2013.

¹⁰⁷ McLelland 1967, 36-62, 159-204, 205-258; Hietala 1987, 64-65. David C. McClelland (1917 - 1998) on tunnettu tarveteorian (Need Theory) kehittäjänä. Teorian hän lanseerasi *The Achievement Motive* (1953) teoksessaan, jossa käsiteltiin motivaation merkitystä käyttäytymiseen. *The Achieving Society* ilmestyi ensimmäisen kerran v. 1961. Tutkimuksessa annetaan psykologinen selitys eri maiden taloudelliseen menestykseen. Tutkimuksessa hyödynnettiin käyttäytymistieteiden tutkimusmenetelmiä ja tilastollisia tapoja historiantutkimuksen ja taloustieteiden ongelmiin. Teosta voidaan pitää tärkeänä yrittäjiä koskevana tutkimuksena. McLelland selvittää yrittäjien käytöstä (1967, 205-258) ja piirteitä (1967, 259-300). Tutkimusta on tulkittu myös siten, että yrittäjän perimmäisenä motiivina on saavuttaminen, eikä ahneus (ks. Turunen 2011, 56). McLellandin (1967, 437) mukaan maiden tulevalle taloudelliselle menestykselle on tärkeää, että kiinnostus suorittamiseen ei häviä.

¹⁰⁸ Chell 2013, 8.

¹⁰⁹ Greiner 1972. Livesay (1989) on käsitellyt liiketoimintahistorian näkökulmasta yrittäjän vaikutusta pienten ja suurten yritysten kasvuun. Hän korostaa sitä, että merkittävä osa suuryrityksistä on saanut alkunsa pienistä, innovatiivisista ja kasvuhakuisista pienyrityksistä. Yksilön vaikutus on suuri myös suuryrityksissä, joissa johdon päätöksillä on usein ratkaiseva merkitys yrityksen menestymiseen.

la yrittäjillä on usein aikaisempaa yrittäjäkokemusta. Tämän perusteella yrittäjät voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensinnäkin on elämäntapayrittäjiä (habitual entrepreneur), joilla on aikaisempaa yrittäjäkokemusta. He voivat perustaa lukuisia yrityksiä uransa aikana. Toisena ryhmänä on korkean teknologian akateemiset yrittäjät (high technology and academic entrepreneur), joiden keskeinen ominaisuus on innovatiivisuus. He voivat keksiä liikeideansa tutkimustyössään, jossa he synnyttävät uusia keksintöjä (spin-off).¹¹⁰

Yrittäjänä toimimista on tutkittu enemmän kuin ajanjaksoa ennen yrittäjyyttä. Yrittäjäksi kehittymisen (phases of entrepreneurial development) vaiheissa pohditaan liikeideoita ja liiketoimintasuunnitelmia. Ns. pre-start-up-vaiheella tarkoitetaan niitä yrittämiseen tähtääviä asiakokonaisuuksia, jotka tapahtuvat ennen oman yrityksen käynnistämistä.¹¹¹ Oma tutkimukseni keskittyy yrittäjyyden alkuvaiheeseen, eli yrittäjäksi ryhtymiseen.

David B. Audretsch on selvittänyt tekijöitä, jotka vaikuttavat uusien yritysten perustamisen määrään. Hänen mukaansa start up -yrityksiä syntyy teollisuudenaloille, joilla pienyritykset määräävät suuresta osasta innovaatioista.¹¹² Tämän näkemyksen mukaan yrityksiä perustetaan hyödyntämään erityistä tietoa innovaatioista, joka on syntynyt teollisuudenalan johtajien ulkopuolella. Yrityksen perustamiseen liittyvät sekä innovaatiot että epävarmuus.¹¹³ Yritystoiminnan kannattavuus selviää vasta, kun yritys on perustettu.¹¹⁴ Tämä on yksi yrittäjyyden perusongelmista, eli markkinat ratkaisevat, mitkä yritykset menestyvät.

Yrityksen perustaminen on osa yritysprosessia. Carol F. Mooren laatimassa mallissa yrittäjyysprosessin vaiheet ovat innovaatio, aktivoiva tapahtuma, toteuttaminen ja kasvu.¹¹⁵ Innovaation toteutuminen yrittäjyytenä ja yritystoimintana edellyttää jotakin aktivoivaa tapahtumaa. Se voi olla joko yrittäjyyteen

¹¹⁰ Westhead, Wright & McElwee 2011.

¹¹¹ Huuskonen 1992, 10. Neil C. Churchill ja Virginia L. Lewis (1983) ovat kehittäneet käsitteen "pre-start-up." Ns. pre-start-up-vaihe voidaan suomentaa "esikäynnistymiseksi." Yrityksen perustamiseen liittyy esteiden ja vaikeuksien kartoittaminen (ts. sudenkuopat), joihin uusi yritys voi kaatua, ks. erityisesti Wasserman 2008; 2012. Amar V. Bhide (2000) on tehnyt laajalla amerikkalaisella yritysaineistolla tutkimuksen, jonka mukaan yrityksillä on yleensä vaatimaton ja heikosti suunniteltu alku. Yrityksen perustamisesta yleisesti Hormozi 2004.

¹¹² Audretsch 1995. Taloustieteen perinteisen näkemyksen mukaan uusia yrityksiä tulee teollisuuteen joko start up- yrityksenä tai yhteenliittymänä toiselta toimialalta, kun olemassa olevat yritykset saavat ylisuuria voittoja. Uudet yritykset alentavat hintoja ja johtavat voittojen muodostumiseen sekä pitkän aikavälin tasapainotilaan. Yrittäjyydellisistä tavoitteista yleisesti Clarke & Holt 2010.

¹¹³ Boyan Jovanovicin (1982a) esittämän mallin mukaan yrittäjät kohtaavat kustannuksia, joita he eivät tiedä perustamishetkellä.

¹¹⁴ Ks. esim. Audretsch 2003. Yrittäjyyden vaikutuksesta yritysten perustamiseen Collins & Moore 1970; Carsrud 1991. Yritysten taloustieteestä yleisesti Hyytinen & Maliranta 2015.

¹¹⁵ Moore 1986, 67. Yrittäjyystutkimuksessa on kartoitettu pienen yrityksen kasvua edistäviä ja estäviä tekijöitä (Storey 1994, 154-155; Gompers & Lerner 2001; Davidsson, Achtenhagen & Naldi 2010). Sipola (2015, 43-46) on eritellyt tutkimuskirjallisuudessa esiintyvät kasvua edistävät tekijät sisäisiin ja ulkoisiin kasvukoneisiin ("Growth Drivers").

olosuhteiden pakosta työntävä tekijä (push-tekijä) tai yrittäjyyteen houkutteleva ja vetävä tekijä (pull-tekijät).¹¹⁶

Tutkimuksissa on tarkasteltu sitä, kenestä tulee yrittäjä.¹¹⁷ On otettava huomioon, että näitä tutkimuksia on tehty enenevässä määrin 1970-luvulla lähtien.¹¹⁸ Ne eivät sisällä tietoa siitä, kenestä tuli yrittäjä teollistumisen alkuvaiheessa. Tutkimuksista puuttuu muutenkin historiallinen näkemys ja ymmärrys, koska niiden näkökulmana on usein kasvuyrittäjyys ja taloudellinen kehitys. Yrittäjyystutkimusta voi kritisoida myös siitä, että teoria ja empiirinen aineisto ovat usein heikosti yhteydessä toisiinsa.

Mark Casson pitää yrittäjyystutkimuksen muina puutteina käsitteiden heikkoa määrittelyä ja historiallisen perspektiivin puuttumista. Myös teoria on usein abstraktia – jopa filosofista. Eri yrittäjyystutkimuskoulukuntien kesken ei käydy kunnollista tieteellistä keskustelua.¹¹⁹ Toisaalta Casson on tuonut esille, että ylipäättänsä akateemista yrittäjätutkimusta on tehty suhteellisen vähän. Tämä johtuu siitä, ettei ole päästy yksimielisyyteen yrittäjäkäsitteestä, eikä siitä, että yrittäjyyttä on ollut vaikea yhdistää markkinateorioihin.¹²⁰ Kuitenkin yrittäjyys on keskeinen käsite, joka yhdistää eri oppiaineita – varsinkin historiaa, sosiologiaa ja taloustiedettä. Cassonin mielestä yrittäjyys ei ole vain poikkitieteellinen tutkimuskohde. Sitä voidaan pitää ydinasiana, joka yhdistää yhteiskuntatieteiden käsitteelliset viitekehykset toisiinsa.¹²¹

Yrityksen perustajan yleisesti käytettyjä taustatekijöitä ovat sosiaalinen tausta, koulutustaso ja psykologiset piirteet.¹²² Yritysten perustajien vanhemmat ovat usein työllistäneet itse itsensä. David S. Evans ja Linda S. Leighton ovat tehneet tutkimuksen ihmisten valikoitumisesta yrittäjiksi. Tutkimuksen kohteena olivat amerikkalaiset nuoret yrittäjät. Seurantatutkimuksessa käytettiin kahta erilaista laajaa aineistoa. Tutkimuksen tuloksena saatiin yleiskuva yrittäjäksi valikoitumisen tekijöistä. Tutkimuksen tulosten perusteella on oleellista erottaa toisistaan yrittäjäksi tuleminen ja yrittäjänä pysyminen.¹²³

Esimerkiksi F. W. Youngin mukaan yrittäjyys heijastaa halukkuutta nousta arvostettuun asemaan yhteiskunnassa.¹²⁴ Niin ikään M. J. K. Stanworth ja James Curran pitävät yrittäjyyden yhtenä selittäjänä sitä, että henkilö on tyyty-

¹¹⁶ Ks. myös Huuskonen 1991, 79-80; Littunen 2001; Niittykangas 2004, 137.

¹¹⁷ Ks. esim. Carland, Hoy, Boulton & Carland 1984; Gartner 1989; Shaver & Scott 1991; Audretsch, Keilbach & Lehmann 2006, 79-97; Chell 2013, 88-110. Suomalaisista yrittäjistä ks. Pajarinen & Rouvinen 2006 (ETLAn ja Tekesin hankkeen loppuraportissa *Mistä yrittäjät tulevat?* on koottu yhteen yli 30 osatutkimuksen löydökset).

¹¹⁸ Delmar & Davidsson (2000) ovat tehneet tutkimuksen ruotsalaisista uusista yrittäjistä. Tämän tutkimuksen mukaan yrittäjät eroavat keskivertokansalaisesta. Yrittäjät ovat usein miehiä, nuoria, heillä on aikaisempaa työkokemusta, korkeampi koulutus, enemmän johtajakokemusta ja suuremmat tulot.

¹¹⁹ Casson 2014, 8.

¹²⁰ Casson 2010c, 3-4.

¹²¹ Casson 2010c, 3. Yrittäjätutkimuksen yhteydestä yhteiskuntatieteisiin ks. Cornelius, Landström & Persson 2006.

¹²² Yrittäjäksi ryhtymisen taustatekijät voidaan jakaa Visa Huuskosen mukaan kolmeen osaan: sosiaaliset taustatekijät, henkilötekijät (persoonallisuudenpiirteet) ja tilannetekijät (ympäristö, elämäntilanne) (Huuskonen 1992, 60).

¹²³ Evans & Leighton 1989.

¹²⁴ Young 1971.

mätön omaan sosiaaliseen paikkaansa ja haluaa kohota ylöspäin sosiaalisessa arvoasteikossa.¹²⁵ On otettava huomioon, että tutkimukset on tehty sen jälkeen, kun yritys on perustettu, joten tutkimukset eivät kuvaa epäonnistuneita yrittäjiä.¹²⁶

Yrittäjien perhetaustalla on vaikutusta yrittäjäksi ryhtymiseen. Yrittäjien perheessä ja suvussa on usein ollut yrittäjiä. Tutkimuksissa on havaittu, että merkittävä osa yrittäjistä tulee yrittäjäperheistä.¹²⁷ Perhetaustan vaikutusta suomalaiseen yrittäjyyteen on käsitelty eri tutkimuksissa.¹²⁸ Tutkimuksissa on käsitelty alkuvarallisuuden merkitystä yrittäjäksi ryhtymisessä ja yrittäjyyden varallisuusvaikutusta.¹²⁹ Yritysrahoituksen saatavuus vaikuttaa yrittäjien menestymiseen.¹³⁰

Yrittäjistä merkittävä osa on miehiä.¹³¹ Teollistumisen varhaisessa vaiheessa naisten osuus yrittäjäkunnasta oli marginaalinen. Ennen elinkeinova-pauslainsäädäntöä naiset eivät saaneet perustaa yrityksiä. Suomen historiassa on kuitenkin ollut yksittäisiä merkittäviäkin naisyrittäjiä. Sirpa Hajba on käsitellyt naisyrittäjyyden kehittymistä Suomessa 1500-luvulta 1800-luvun lopulle. Hajban mielestä naisia on toiminut menneinä vuosina talouselämän eri toimialoilla (kauppa, merenkulku, teollisuus, käsityö, kotiteollisuus ja majoitus- ja ravitsemustoiminta). Tutkimuksessaan hän esittelee yksityishenkilöitä, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi omalla alallaan. Kaupan alan vaikuttajista voidaan mainita viipurilainen kauppahuoneen omistaja ja johtaja Maria Hackman (1776–1865), joka oli Hajban mielestä 1800-luvun merkittävin naishahmo talouselämässä. Hajba on jakanut tutkimuksensa naisyrittäjät toiminnan laajuuden ja yhteiskunnallisen näkyvyyden perusteella kolmeen päätyyppiin: suurporvarit, pienyrittäjät ja anonyymit yrittäjät.¹³²

Naisyrittäjäisyys on lisääntynyt huomattavasti Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Nykyisin naisia on kaikista yrittäjistä noin 30 %.¹³³ Naisyrittä-

¹²⁵ Stanworth & Curran 1973.

¹²⁶ Poikkeuksena voidaan mainita Frederik Delmarin ja Per Davidssonin tutkimus *Where do they come from? Prevalance and Charesteristics of nascent entrepreneurs* (2000). Tutkimuksen aineistona oli 405 ruotsalaista start-up yrittäjää, jotka oli identifioitu ennen yrityksen lanseeraamista. Aluillaan olevista yrityksistä lähemmin Davidsson, Scott & Bergmann (toim.) 2013.

¹²⁷ Ks. esim. Bannock 1981; Stanworth, Stanworth & Granger 1989. Lentz & Kaband (1990) tulivat siihen tulokseen, että yli puolet amerikkalaisista yrittäjistä on lähtöisin yrittäjäperheistä. Göran Carlen (1980) tutkimuksen mukaan yrittäjä on useimmiten perheen vanhin poika.

¹²⁸ Ks. esim. Tervo 2006 ja siinä mainitut lähteet. Tervon (2006) tutkimuksen laajassa aineistossa yrittäjäperheen lapsista, jotka v. 1970 olivat alle 14-vuotiaita, 23 prosenttia oli toiminut yrittäjänä vuosina 1987–1999. Palkansaajaperheiden lapsissa vastaava osuus oli 12 prosenttia.

¹²⁹ Evans & Leighton 1989; Blanchflower & Oswald 1998. Alkuvarallisuuden puute on este itsensä työllistämiseksi ja yrittäjäksi ryhtymiselle.

¹³⁰ Evans & Leighton 1989; Lenz & Laband 1990; Lindh & Ohlsson 1996; Blanchflower & Oswald 1998.

¹³¹ Ks. esim. Schiller & Crewson 1997.

¹³² Hajba 1988. Ulla Ijäs (2015) on väitöskirjassaan tutkinut Marie Hackmanin kulutusvalintoja ja kuluttamisen muutosta 1700- ja 1800-lukujen vaihteen Viipurissa. Hän on tarkastellut myös sukupuolen merkitystä kuluttamisessa.

¹³³ Tervo & Haapanen 2007.

yyden yleistymisen on vaikuttanut siihen, että heistä on tehty runsaasti tutkimuksia.¹³⁴ Pamela Walker Laird on omassa tutkimuksessaan tuonut esille naisten asemaa amerikkalaisen talouden kehityksessä. Hän tuo esille, miten vielä toisen maailmansodan jälkeen naisilla oli vähäinen osuus johtajakirjallisuudessa.¹³⁵ On otettava huomioon, että perheyrittäjissä kaikilla perheenjäsenillä on yritystoimintaan liittyviä tehtäviä.¹³⁶

Yrityksen perustajia on käsitelty johtajatutkimuksissa. Niissä ei ole havaittu eroja perustajajohtajien ja muiden johtajien välillä, kun on selvitetty yritysten menestymistä.¹³⁷ Niin ikään riippuvuutta perustajien luonteen ja yrityksen menestyksen välillä ei ole löydetty.¹³⁸ Yrityksen perustajan merkitys on kuitenkin suuri pienyrityksessä ja uuden liiketoiminnan luomisessa.¹³⁹ Joidenkin tutkimusten mukaan perustajan piirteillä on yhteys pienyrityksen kasvuun.¹⁴⁰ Lisäksi on tutkittu perustajajohtajan aikaisemman työkokemuksen ja yrityksen menestymisen välistä suhdetta.¹⁴¹ Tutkimusten mukaan start up -yritys on yleensä pitkälti perustajan aikaansaannosta.¹⁴²

Hyödynnän työssäni kotimaista yrittäjyyden tutkimusta.¹⁴³ Suomalaisen yrittäjyyden historiaa tutkinut Matti Peltonen on laatinut tiiviin yleisteoksen *Yrittäjyys*.¹⁴⁴ Tässä kirjassa on suppea katsaus yrittäjyyden historiaan. Sitä käytetään yhä yrittäjyystutkimuksissa, joissa käsitellään suomalaisen yrittäjyyden historiaa. Yrittäjätutkimuksen lisääntyminen on näkynyt yrittäjäaiheisten väitöskirjojen lisääntymisenä. Voidaan vielä todeta, että yrityksen perustamista käsittelevissä väitöskirjoissa on yleensä ollut suppeita aineistoja ja ne on tehty yhdeltä poikkileikkausvuodelta. Visa Huuskosen väitöskirja *Yrittäjäksi ryhtymisen: teoreettinen viitekehys ja sen koettelu* on case-tutkimus, jossa on mukana seitsemän haastateltavaa.¹⁴⁵ Seppo Hauta-ahon väitöskirjassa *Yrityksen perustamisen*

¹³⁴ Ks. esim. Bowen & Hisrich 1986; Carter & Cannon 1989; Allen & Truman 1993; Kyrö & Tyrväinen 2002a, 2002b; Brush 2006; Tervo & Haapanen 2007; Bruin, Brush, Gatewood & Henry (toim.) 2010; Björke 2013, 185-193 (luku 9: "Women as entrepreneurs"). Naisyrittäjyydestä on tehty myös historiallisia tapaustutkimuksia, ks. esim. Barker 2006; Kay 2009.

¹³⁵ Ks. esim. Laird 2004, 132-134.

¹³⁶ Therese Nordlund Edvinsson (2016) on selvittänyt Ruotsin talouselämän eliitin johtajien vaimojen roolia 1900-luvulla kirjekokoelmien avulla. Hänen mukaansa vaimot osallistui yritysten tehtävien hoitoon ja saivat myös luvan myötä suoria yhteyksiä yrityksen toiminnan ohjaamiseen. Vaimot olivat epävirallisia neuvonantajia. Kyseessä ei ollut yksinkertainen prosessi, koska heillä ei ollut työsuhdetta eikä tuloja.

¹³⁷ Ks. esim. Brockhaus 1980; Sexton & Bowman 1983; Chen & Thompson 2015.

¹³⁸ Begley & Boyd 1987a; Low & MacMillan 1988; Stuart & Abetti 1990.

¹³⁹ Davidsson 1988; Barkham 1994; Mullins 1996; Sapienza & Grimm 1997; Barringer, Jones & Neubaum 2005. Tutkimuskirjallisuudessa on käsitelty myös perustajajohtajien palkkausta suhteessa ammattijohtajiin, ks. esim. Palia, Ravid & Wang 2008; Tzioumis 2013.

¹⁴⁰ Gompers & Lerner 2004. Tutkimuskirjallisuudesta lähemmin ks. Sekki 2007, 31-36 ja siinä mainittu kirjallisuus.

¹⁴¹ Ks. esim. Stuart & Abetti 1990; Chandler & Jansen 1992; Jo & Lee 1996.

¹⁴² Chandler & Jansen 1992; Dyke, Fischer & Reuber 1992.

¹⁴³ Yrittäjyyden tutkimusta ovat Suomessa tehneet esimerkiksi Antti Haahti, Iris Aaltio, Pertti Kettunen, Vesa Mäkinen ja Arto Lahti. 1990-luvulta alkaen tutkijoina ovat olleet mm. Paula Kyrö, Visa Huuskonen ja Matti Koironen (Turunen 2011, 79).

¹⁴⁴ Peltonen 1986.

¹⁴⁵ Huuskonen 1992.

*vaiheet: työsuhde-lähestymistavan teoreettista analysointia ja perustamisen vaiheiden konkretisointi on tehty puhelinkysely yhteensä 42 yrittäjälle.*¹⁴⁶

Tutkimustani lähellä ovat yrityksen kasvua käsittelevät tutkimukset.¹⁴⁷ Edith Penrosen vuonna 1959 ilmestynyt tutkimus *The theory of the growth of the firm* oli kasvututkimuksen pioneiritutkimus (uusin painos 2009). Penrose piti kasvua dynaamisena muutosprosessina, johon nivoutuu yrityksen koon suurentuminen, määrän lisääntyminen sekä laadun parantuminen. Hänen mukaansa yrittäjyydeliset resurssit (tai kyvyt) ovat ratkaisevia yrityskasvulle (ns. resource based view - tutkimussuuntaus). Yrittäjien ambitioiden (entrepreneurial ambition) perusteella Penrose jakoi yrittäjät kahteen tyyppiin. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat ne yrittäjät, joiden tavoitteena on yritysorganisaation kannattavuus ja tuotteiden laadun parantaminen ("product-minded", "workmanship-minded", "good-will builder".) Toiseen ryhmään kuuluivat ne yrittäjät, joiden tavoitteena on vallata oma teollisuudenala mahdollisimman laajalla alueella ("empirebuilder"). Omassa tutkimuksessaan hän käsitteli lähinnä "tuottavaa yrittäjää" yrityksen kasvuprosessissa.¹⁴⁸

Yrityskasvua ja yrityspolkuja on tutkittu paljon myös kotimaisessa tutkimuksessa. Kasvua on käsitelty mm. Jussi Halttusen väitöskirjassa, jonka kohteena on kolme tunnettua perheyrittäystä (Honkarakenne Oyj, Pölkky Oy ja Metsäpuu Oy).¹⁴⁹ Antti Sekin väitöskirjassa on tutkittu perustajan merkitystä kolmen saateollisuuden yrityksen kasvuun (Haapavesi Oy, VeistoGroup ja Herjalan saha).¹⁵⁰ Sakari Sipilän väitöskirjassa on tarkasteltu Suomen, Israelin ja Piilaakson nopeasti kasvaneiden start up -yrityksien syntymistä systemisestä näkökulmasta.¹⁵¹

Erkko Autio on tutkinut suomalaisia kasvuyrittäjiä GEM-tutkimussarjan (Global Entrepreneurship Monitor) pohjalta. Tämän tutkimuksen mukaan tyypillinen 2000-luvun kasvuyrittäjä oli korkeasti koulutettu nuorimies. Hän oli

¹⁴⁶ Hauta-Aho 1990. Yrittäjyysaiheisia väitöksiä oli julkaistu 1990-luvun loppuun mennessä noin 30 (Landström 2005, 102; ks. myös Malinen & Paasio 1997). Näistä yrityksen perustamista käsitteli ainakin kolme (Haahti 1989; Hauta-aho 1990; Huuskonen 1992). 2000-luvulla yrittäjyysaiheisten väitöstutkimusten määrä on yleistynyt niin, että joka vuosi julkaistaan useita alan väitöksiä, muun muassa Littunen 2001a; Hyrsky 2001. Osa käsittelee yrityksen perustamista, ks. esim. Oksanen 2013 ja siinä mainitut lähteet.

¹⁴⁷ Yrityskasvukirjallisuudesta yleisesti Kirchoff 1994; Coad 2009; Davidsson & Wiklund 2013. Liiketaloustieteessä kiinnostuksen kohteena ovat olleet yksittäiset, kasvuhakuiset ja menestyvät, yleensä suuryritykset, joiden menestymistä ja strategisia valintoja on tutkittu (Niittykangas 2001, 33). Yritysten toiminnasta yleisesti Cyert & March 1992. Kasvuyrityksen määrittelemisestä ks. Henrekson & Johansson 2010. Kasvuodotukset riippuvat myös yritysten toimialoista ja maantieteellisistä sijainneista, muun muassa Klepper 2016.

¹⁴⁸ Penrose 2009, 35-36. Penrosen kasvuteoriasta historian tutkimuksen näkökulmasta ks. Galambos 1966; Casson & Buckley 2010.

¹⁴⁹ Halttunen 2004. Väitöstutkimuksen päätulokset vahvistivat yrittäjän kasvumotivaation merkitystä keskeisimpänä teollisten perheyrittäysten kasvutekijänä.

¹⁵⁰ Sekki 2006. Tutkimuksen yksi tulos oli, että yrittäjien erilaiset toiminnat vaikuttivat yrityksen menestymiseen sen eri vaiheissa.

¹⁵¹ Sipola 2015. Tutkimuksen mukaan suomalaisilla start up -yrityksillä on runsaasti innovaatioita, mutta yrityksiltä on puuttunut kyky muuttaa innovaatiot kansainvälisesti menestyväksi liiketoiminnaksi.

työssäkäyvä ja kuului hyvätuloisimpaan kolmannekseen yritystä perustaessaan. Yritys sijoittui teolliselle, tukkumyynti- tai yrityspalvelualalle.¹⁵²

Anssi Rautalan tutkimuksessa tarkastellaan uusien yritysten kasvua vuosina 1996–2003 yritystason paneeliaineiston avulla. Tulosten mukaan yleisesti pätee, että pienet yritykset kasvavat suuria yrityksiä nopeammin. Yrittäjän aikaisempi johtamiskokemus sekä korkea-asteen koulutus vaikuttivat tilastollisesti merkitsevällä tavalla yritysten kasvuun. Korkea-asteen koulutuksen merkitys ei ole tietoon perustuvilla aloilla suurempi kuin muilla toimialoilla. Koulutuksen suuntauksella näyttää olevan erilainen vaikutus. Tietoon perustuvilla aloilla sekä teknillisellä että kaupallisella koulutuksella on positiivinen yhteys yrityksen kasvuun. Muilla toimialoilla vain kaupallinen koulutus näyttää edistävän uuden yrityksen kasvua. Rautalan tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että korkea koulutustaso ja johtamiskokemus vaikuttavat uuden yrityksen menestymiseen myönteisesti.¹⁵³

Yhteenvetona voidaan todeta, että tutkimukseni liittyy yrityksen perustamista ja kasvua käsittelevään tutkimukseen. Hyödynnän ennen kaikkea tutkimuksia, jotka käsittelevät yrityksen perustajien lähtökohtia ja taustatekijöitä. Aikaisemmat tutkimukset ovat olleet pääasiassa poikkileikkaustutkimuksia joltakin ajalta. Yleensä niissä on käytetty haastattelumenetelmiä ja suhteellisen pieniä aineistoja. Omassa tutkimuksessani on pitkän aikavälin henkilöhistoriallinen aineisto. Tällä tavalla pystyn tarkastelemaan perustajayrittäjryhmän historiallista kehitystä. Yrittäjyystutkimukseen liittyy kiinnostus yritysten perustamisvaiheisiin, jolloin selvitetään, minkälaista työkokemusta ja koulutusta on ollut perustajayrittäjillä teollistumisen eri aikakausina. Toiseksi kysymykseksi muotoutuu se, minkälaiden vaiheiden kautta henkilöt ovat päätyneet yrityksen perustajiksi.

Yrittäjyyden erilaiset näkökulmat ja tulkinnat tutkimuskirjallisuudessa

Vaikka oma tutkimukseni kohdistuu perustajayrittäjiin, tarkastelun taustaksi on välttämätöntä ymmärtää yrittäjyyttä ja sen ulottuvuuksia. Yrittäjäteorioita käsiteltäessä on syytä havaita, että taloustieteen ja historian tutkimuksen koulukunnissa yrittäjyyttä on eritelty monella tavalla.¹⁵⁴ Kunkin ajan olosuhteet ovat vaikuttaneet siihen, millaisia luonnehdintoja yrittäjyydestä ja yrittäjistä on tehty.

¹⁵² Autio 2003. Myös Hyytinen, Pajarinen & Rouvinen 2005. Suomalaisten uusyrittäjien kasvuhakuisuudesta Pajarinen, Rouvinen & Ylä-Anttila 2006.

¹⁵³ Rantala 2006. Tutkimuksen mukaan uudet yritykset, joiden perustajajoukko koostuu useammasta henkilöstä, kasvavat nopeammin kuin ne yritykset, joissa on vain yksi perustaja tai ei yhtään päätoimista yrittäjää tai työntekijää. Ns. spin-off-yritykset, joiden perustajat tulevat pääosin yhdestä yrityksestä, kasvavat ripeästi.

¹⁵⁴ Ks. esim. Kyrö 1997; Cassis & Minoglou 2005. Paula Kyrön (1997) väitöskirjassa *Yrittäjyyden muodot ja tehtävät ajan murroksissa* on esitelty yrittäjyyden mallintajia. Heebert & Link (2006) ovat puolestaan erottaneet tutkijoiden esittämät yrittäjäteoriat kahteen ryhmään: yrittäjyyden tarjonnan (supply-side) teoriat (esim. Cantillon, Bentham) ja yrittäjyyden kysynnän (demand-side) teoriat (esim. Schumpeter). Vesa Kannianen (2006) mukaan yrittäjyystutkimuksen tavoitteena on esittää empiirisiä tosiasioita yrittäjyydestä. Hänen mielestään ”yrittäjyyden talusteorian tehtävänä on selittää nämä tosiasiat ja hahmotella etenkin niitä dynaamisia mekanismeja (markkinoille tulo, innovointi ja riskinotto, kasvu-uralle siirtyminen, omistajayrittäjän irtaantuminen), jotka selittävät havainnot.” Yrittäjien päätöksenteosta markkinoilla lähemmin Harper 1996.

Taloustieteen erilaisissa koulukunnissa yrittäjyys on ollut keskeinen käsite.¹⁵⁵ Talouden tasapaino -oletukseen perustuvassa modernissa teoriassa yrittäjä on jäänyt syrjään.¹⁵⁶

Ekonomistien ”yrittäjä” on tarkasti määritelty käsite, joka soveltuu markkinaprosessissa selvästi määriteltyyn tehtävään. Historiantutkimuksen ”yrittäjän” ideaalityyppi voi olla erilainen eri aikoina, eri maantieteellisellä alueella ja eri toimialoilla. Historiantutkimuksen yrittäjät ovat toimineet jossakin historiallisessa tilanteessa. Ekonomistien yrittäjä viittaa puhtaasti yrittäjän markkinaprosessiin integroituneeseen tehtävään.¹⁵⁷

Tämän tutkimuksen näkökulmasta on hyvä tuoda esille, että taloustieteessä ei varsinaisesti ole persoonallisia toimijoita, vaan markkinaprosessin toimijat ovat ”kasvottomia”, jotka on yhdistetty persoonattomaan mekanismiin.¹⁵⁸ Taloustieteessä on keskitytty enemmän rationaaliseen valintaan eikä ole huomioitu ihmistä persoonallisena toimijana.¹⁵⁹ On myös väitetty, että ekonomistit eivät ymmärrä historiaa.¹⁶⁰ Historioitsijoita on puolestaan arvosteltu taloustieteen metodien väheksymisestä.¹⁶¹ Taloustieteen ja historiantutkimuksen yhtymäkohdat tulevat esille ns. ”uuden institutionaalisen taloustieteen” tutkimuksessa, joka perustuu historioitsijoiden arvostamaan informaatioon todellisesta liike-toiminnasta, mutta se pohjautuu myös teorisointiin ja malleihin.¹⁶²

Yrittäjyyden laajan näkemyksen mukaan yrittäjyys on pohjimmiltaan uuden luomista, ja se koskettaa koko yhteiskuntaa, eikä vain taloutta. On myös yhteiskunnallista yrittäjyyttä (”social entrepreneurship”), jonka perustana ei ole taloudellinen toiminta.¹⁶³ Joel Mokyr on puolestaan käyttänyt käsitettä kulttuuriryrittäjä, jolla hän viittaa teollisen vallankumouksen ajan kehitykseen voimakkaasti vaikuttaneisiin henkilöihin.¹⁶⁴

Taulukossa 2 on esitetty erilaisia tapoja määritellä yrittäjä ja sitä, mikä yhteys määritelmillä on yritysten perustamiseen. Taulukko kuvaa sitä, miten yrit-

¹⁵⁵ Yrittäjäteoriat taloustieteen kehityksessä muun muassa Baumol 1968; Okko 1985; Hébert & Link 1988, 1-10; Blaug 2000; Casson 2010c; Rocha 2012.

¹⁵⁶ Brock & Evans 1986, 39, 189. Yrittäjän vähäiseen asemaan modernissa teoriassa vaikuttaa myös se, että ekonomistit ovat määritelleet yrityksen pohjautuen abstrakteihin tuotantofunktioihin eikä ole riittävästi huomioitu talouden kehityksen prosessia. Tästä teoreettisesta ”puutteesta” johtuen ekonomistit eivät ole juurikaan tehneet empiiriisiä tutkimuksia yrittäjistä. Niihin lukeutuvat ekonomistien laatimat yritysjohtajien sosiaalisia taustatekijöitä käsittelevät tutkimukset. (Brock & Evans 1986, 39)

¹⁵⁷ Ekonomisti Ludvig Von Mises (2007, 30-70) käsittelee asiaa tunnetussa *Human Action: A Treatise on Economics* -teoksessaan (ensimmäinen painos ilmestyi v. 1949). Ekonomistit käsittelevät yrittäjiä prakseologian näkökulmasta. Prakseologia on teoreettista ja systemaattista tiedettä. Se antaa informaatiota, joka soveltuu kaikkiin tapauksiin. Sen oletukset ja lausumat eivät perustu kokemukseen. Prakseologia on inhimillistä, koska sen väittämät ovat universaaleja, jotka koskettavat kaikkia ihmisiä. Ekonomistien yrittäjäkäsitteistä yleisesti ks. esim. Blaug 2000; Baumol 2011. Ekonomistien aatehistoriasta Ekelund & Hébert 1997; Blaug 2000.

¹⁵⁸ Corley 1993, 16.

¹⁵⁹ Wilson 1995, 18.

¹⁶⁰ Ks. esim. Hodgson 2001.

¹⁶¹ Ks. esim. Rawski 1994.

¹⁶² Rawski (toim.) 1994, I-III. Corley (1993) on vertaillut eri näkökulmista historiantutkijoiden ja taloustieteilijöiden suhtautumista yrittäjiin.

¹⁶³ Ks. esim. Dees 1998; Bjerke 2013, 119-134 (luku 6: ”Social entrepreneurship”).

¹⁶⁴ Mokyr 2009. Yrittäjämäisestä toiminnasta yleisesti Niittykangas 2011.

täijyyden määritelmä on kehittynyt, mikä on myös oman tutkimukseni yksi aihe. Määritelmät voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Vanhempi tapa on ollut määritellä yrittäjä hänen taloudellisen funktionsa (tehtävän) perusteella. Uudempi tapa (1970-luvulta lähtien) määrittelee yrittäjän pienen tai keskisuuren kasvuyrityksen perustajaksi tai omistajaksi.¹⁶⁵ Jälkimmäinen määritelmä on lähellä oman tutkimukseni perustajayrittäjäkäsitystä.

Ranskalais-syntyinen irlantilainen pankkiiri Richard Cantillon (1680–1734) nosti 1700-luvun alussa yrittäjyyden termin esiin ja jäsensi sitä taloudellisena ilmiönä. Häntä voidaan pitää yrittäjä-termin varsinaisena keksijänä, vaikka toisinaan keksijäksi mainitaan Jean-Baptiste Say (1767–1832). Cantillon käsitti yrittäjät henkilöiksi, jotka tuloksekkaasti työllistivät muita ostaen johonkin hintaan ja myyden epävarmaan hintaan.¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Casson 2010b, 141.

¹⁶⁶ Kyrö 1997, 97. Cantillonin yrittäjyysteoria vaikutti taloustieteen syntymiseen ks. esim. Brown & Thornton 2013. Kansantaloustieteen oppi-isä skotlantilainen Adam Smith (1723–1790) ei käyttänyt *Kansakuntien varallisuus* (2015) -teoksessaan sanaa yrittäjä, vaan hän käytti englanninkielistä yleistermiä ”undertaker”, jonka merkitys on supistunut tarkoittamaan lähinnä urakoitsijaa (ks. lähemmin Järvinen 1948, 11-12). Uudessa suomennoksessa sana on käännetty mm. järjestäjäksi (Smith 2015, 125), kaivosyrittäjäksi (Smith 2015, 182), suuren työpajan omistajaksi (Smith 2015, 287) ja yrittäjäksi (Smith 2015, 291). Smith ei selkeästi erottanut toisistaan yrittäjän ja kapitalistin rooleja (tehtäviä) eikä voittoja (Kirzner 1979, 40-41; Blaug 1986, 77-78). Ekonomistien yrittäjälounehdinnoista kootusti Hébert & Link 1988.

TAULUKKO 2 Tunnetuimmat yrittäjäkäsitteet.

Tekijä	Vuosi	Konsepti	Yhteys perustamiseen
Richard Cantillon	1775	Yrittäjä-käsitteen synty -yrittäjä on rationaalinen päätöksentekijä, joka kantaa riskin ja hoitaa yritystään -jokainen taloudellisen riskin kantaja on yrittäjä -yrittäjä on välimies (middleman)	Yrityksen perustaminen on osa yrittäjän työtä -yrityksen perustaminen on yksi tapa ryhtyä yrittäjäksi
Jean-Baptiste Say	1803, 1817	Yrittäjyyden kyky järjestää resursseja -yrittäjä on vauhdikas tilaisuuksien etsijä ja tavoittelija -yrittäjälle kertyvä voitto on eri asia kuin omistajan saama tuotto -yrittäjä on erotettava johtajasta (manageri)	Yritysten perustajat saavat voittoja perustamalla yrityksen -johtajat eivät perusta uusia yrityksiä
Frank Knight	1921	Riski-palkkio-suhteen ymmärtäminen -yrittäjän tulot ovat epävarmoja, jokaisesta voi tulla yrittäjä, jos palkkio on oikea	Yritysten perustajat ovat riskinkantajia
Joseph A. Schumpeter	1911, 1928	Innovaatiivisuus on yrittäjän päätehtävä, luova tuho -innovaatiotoiminta, ei riskinkantoa -yrittäjä saa keksintöjensä, innovaatioidensa ja energiansa ansiosta aikaan kehitystä	Yritysten perustajat ovat talouden keskeisiä toimijoita, jotka saavat aikaan taloudellista kehitystä
Israel Kirzner	1973	Yrittäjien valmius havaita mahdollisuuksia -yrittäjä on tilaisuuksien hyödyntäjä	Yritysten perustajat havaitsevat taloudellisia tilaisuuksia ja hyödyntävät niitä perustamalla oman yrityksen
Mark Casson	1982	Yrittäjän keskeinen tehtävä on tehdä punnittuja päätöksiä niukkojen resurssien käytöstä	Yritysten perustajat tekevät harkitun päätöksen yrityksen perustamisesta, joka perustuu saatavilla olevaan informaatioon

Ekonomisti Joseph A. Schumpeter (1883–1950) piti yrittäjää taloutta muuttavien innovaatioiden aikaansaajana.¹⁶⁷ Schumpeter luetteli viisi kohdetta, joihin yrittäjät vaikuttavat: (1) uudet tuotteet ja laadut, (2) uudet tuotantoprosessit (-menetelmät), (3) ratkaisujen vieminen markkinoille, (4) uusien materiaalien tuotannon löytäminen (uuden raaka-aineen tai valmisteperustan löytämistä) ja (5)

¹⁶⁷ Schumpeter 1934; 1989. Schumpeterin yrittäjäkäsitteestä lähemmin ks. esim. Ekelund & Hébert 1975, 516-519; Kyrö 1997; Swedberg 2000, 12-18; Lintunen 2000, 16, 317, sekä erityisesti luku 1. ”The Schumpeterian Entrepreneur – The Hero of The Drama.” Liiketoimintahistorian tutkija Thomas K. McCraw (2007) on laatinut laajan Schumpeterin elämäkertakirjan.

toimialan uudelleen organisointi.¹⁶⁸ Schumpeter yhdisti yrittäjyyden innovaatioiden tekemiseen.¹⁶⁹ Hänen mukaansa yrittäjä on kapitalismin voimavirta ("driving force"). Yrittäjät tuovat markkinoille innovaatioita.¹⁷⁰

Itävallan koulukunnan edustaja, amerikkalainen taloustieteilijä Israel M. Kirzner (s. 1930) teki tutkimuksen *Competition and Entrepreneurship* (1973). Tässä tutkimuksessa Kirzner määrittelee yrittäjyyden sellaisten voittotilaisuuksien hyödyntämiseksi, joita ei ole aikaisemmin havaittu. Yrittäjällä on oivallus (insights) voittomahdollisuudesta markkinoilla. Yrittäjä kantaa yrityksen toimintaan kuuluvan riskin ja epävarmuuden. Hintaeroihin perustuvien tilaisuuksien havaitsemisessa on aikaelementti. Kirznerin mukaan yrittäjät ovat markkinoilla toimijoita. Yrittäjien kautta siirrytään kohti talouden tasapainoa (eroaa Schumpeterin teoriasta). Kirznerin "puhdas yrittäjä" ei ole omistaja. Kirznerin mukaan on tärkeää erottaa toisistaan yrittäjät ja omistajan tehtävät. Hänen mukaan puhtaat (tai aidot) yrittäjäpäätökset ovat sellaisten päätöksentekijöiden tekemiä, jotka eivät omista mitään. Kirznerin mukaan yrittäjyys on aina kilpailullista ja kilpailullinen toiminta on aina yrittäjämäistä.¹⁷¹

Kirznerin tutkimuksessa esitettiin uusi markkinateoria, jossa keskeisiä käsitteitä olivat yrittäjyys ja kilpailu. Aikaisemmissa teorioissa yrittäjän asema suhteessa kilpailuun oli lähes kokonaan sivuutettu. Kirznerin mukaan kilpailullinen markkinaprosessi on keskeisesti yrittäjyydellistä. Yrittäjällä on vaikeasti määriteltävissä oleva tehtävä markkinoilla.¹⁷²

¹⁶⁸ Schumpeter 1934, 65-66. Schumpeter yhdisti yrittäjyyden talouden muutoksen teoriaan. Yrittäjiä pidetään liiketoimintahistorian tutkimuksessa yleisesti talouden muutoksen tekijöinä (Jones & Wadhvani 2008, 503).

¹⁶⁹ Schumpeter 1934. Schumpeterin entreprenööri-käsite löytyy teoksesta *Die Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung* (1911), joka on käännetty englanniksi v. 1934 nimellä *The Theory of economic development*. Tämä tutkimus on yhä keskeisessä asemassa yrittäjyystutkimuksessa. Schumpeterin kuuluisan määritelmän mukaan yrittäjän tavoitteena on (1) oman kuningaskunnan luominen ("the dream and will to found a private kingdom"), (2) tahto valloittaa ("the will to conquer") ja (3) luomisen ilo ("the joy of creating"). Swedberg (2000, 16) on kääntänyt ne modernille kielelle: halu valtaan ja itenäisyyteen, tahto menestyä sekä tarve saada asiat tehdyksi.

¹⁷⁰ Schumpeterin yrittäjän kuvaus on esitelty hänen tunnetuimmassa teoksessaan *Capitalism, Socialism and Democracy* (2008; ensimmäinen painos ilmestyi v. 1942) luvussa 2.7. ("The Process of Creative Destruction.") Teoksesta lähemmin McCraw 2007, 347-374.

¹⁷¹ Kirzner 1973, 7, 13-17, 47, 94. Kirzner on tehnyt myös tutkimuksen *Perception, opportunity and profit: studies in the theory of entrepreneurship* (1979). Hän on laatinut paljon yrittäjätutkimusta, ks. esim. Kirzner 1997; Boettke & Sautet (toim.) 2015. Kirznerin yrittäjätilaisuus-käsityksestä lähemmin ks. Ricketts 1992; Shane 2003, 19-23. Yrittäjyystutkimuksen käsityksestä samasta asiasta laajemmin ks. Audretsch, Keilbach & Lehmann 2006, 79-97 ja siinä mainitut lähteet. Itävallan koulukunnan oppi-isänä ja yhtenä perustajista pidetään Carl Mengeriä (1840-1921), jonka tunnetuin teos on *Principles of Economics* (1921). Mengerin käsityksen mukaan yrittäjät muuttavat taloutta. Taloudelliset muutokset eivät perustu olosuhteisiin, vaan yksilöiden valmiuteen ja tilanteen havaitsemiseen. Itävallan koulukunnan yrittäjäkäsitteestä yleisesti Salerno 2008.

¹⁷² Kirzner 1973, 15, 30. Itävallan koulukunnan näkemyksessä ihmisen toiminnan yrittäjyydellinen elementti tulee esille valmiudessa (alertness) havaita tilaisuuksia. Ihmiset eivät ainoastaan arvioi (kalkuloi) erilaisia tilaisuuksia vaan odottavat niiden ilmaantumista korvat ja silmät avoinna. Tästä johtuen Itävallan koulukunnan tutkijat pitävät markkinoita prosessina eikä tasapainotilana, lähemmin Kirzner 1979, 7-8. Yrittäjyydessä keskeistä on valmius ja löytäminen (discovery), Harper 2003, 18-34

Ekonomisti ja historioitsija Mark Cassonin (s. 1945) tutkimus *The Entrepreneur: An Economic Theory* (2003; ensimmäinen painos 1982) oli merkittävä teos yrittäjyyden tutkimuksen liittämisessä osaksi taloustiedettä. Casson yhdisti talousteorian, yrittäjät ja markkinaprosessit. Hänen tavoitteenaan oli yhdistää aikaisemmat funktionaaliset ja indikaatiiviset tarkastelut yhdeksi teoriaksi. Casson määritteli taloudellisesta näkökulmasta yrittäjän yksilöksi, joka tekee punnittuja päätöksiä (tai harkittuja ratkaisuja) niukkojen resurssien koordinoimiseksi. Tämä näkemys on lähellä Knightin yrittäjäteoriaa.¹⁷³ Cassonin mielestä yrittäjä erikoistuu tekemään punnittuja päätöksiä.¹⁷⁴

Cassonin kirjan ensimmäisen painoksen ilmestyessä ei ollut olemassa yleisesti hyväksyttyä talusteoriaa yrittäjästä. Uusklassinen taloustiede ei huomionnut riittävästi informaation rajallisuutta päätöksenteossa (ns. täydellisen kilpailun oletus). Yrittäjyyttä sinänsä painottanut Itävallan koulukunta puolestaan selitti yrittäjän toimintaa yksilöllisenä toimintana (subjektivismi), mikä esti teorian luomisen. Vaikka yrittäjillä nähtiin olevan tärkeä tehtävä markkinataloudessa, ei ollut riittävästi määritelty, mikä on yrittäjän tehtävä (funktio) siinä.¹⁷⁵

Cassonin mukaan yrittäjä tekee päätöksiä, jotka liittyvät liike-elämän rajallisten voimavarojen järjestämiseen. Yrittäjällä on poikkeava käsitys olosuhteista, koska hän on saanut jostain ainutlaatuista informaatiota. Tämän näkemyksen mukaan yrittäjien päätöksenteko on ”järkevää” ja harkinnanvaraista. Yrittäjät hyödyntävät informaatiota.¹⁷⁶

Yhteenvetona voidaan todeta, että vapaan markkinatalouden toimintaan kuuluu oleellisesti se, että yrittäjät etsivät taloudellisia tilaisuuksia ja arvioivat niiden riskejä. Yrittäjyyden vaikutuksesta syntyy jatkuvasti uusia palveluita ja tuotteita, jotka korvaavat vanhat. Yrittäjyyteen voidaan yhdistää erilaisia tekijöitä (kuten innovatiivisuus, päätöksenteko, uusien yritysten perustaminen). Erilaiset yrittäjäteoriat soveltuvat paremmin tiettyihin historiallisiin ajanjaksoi-

¹⁷³ Taloustieteen Chicagon koulukunnan perustajiin lukeutuvan Frank H. Knightin (1885–1972) klassikkotutkimus *Risk, Uncertainty and Profit* ilmestyi vuonna 1921 (Knight 2002). Knight erottelee riskin ja epävarmuuden käsitteet toisistaan. Hänen mukaansa voitto perustuu epävarmuuden sietämiseen eikä riskin kestämiseen. Tämän vuoksi vastuuta taloudellisista seuraamuksista ei voida tehokkailla markkinoilla koskaan erottaa päätöksenteosta. Yrittäjät tekevät päätöksiä epävarmuuden vallitessa, ja voitto syntyy sen kantamisesta. Knightin yrittäjätyyppi on omistajayrittäjä. Knightin tutkimus oli tärkeä myös siksi, että se oli ensimmäisiä, joissa korostettiin yrittäjyyden elementtiä talousprosessissa.

¹⁷⁴ Casson 2003, 20–22, 79. Herbert & Link (1988, 155–156) määrittelevät samankaltaisesti yrittäjän henkilöksi, joka erikoistuu ottamaan vastuun ja tekemään punnittuja päätöksiä, jotka vaikuttavat yrityksen sijaintiin, muotoon sekä tavaroiden, hyödykkeiden ja instituutioiden käyttöön. Cassin (2005, 158–159) on käyttänyt nimitystä ”cassonilainen yrittäjä”, jota voidaan soveltaa laajasti kaikenlaisiin yrittäjiin, myös yritysten perustajiin, jotka tekevät punnittuja päätöksiä epävarmuuden vallitessa. Vastakohtaisesti ”schumpeterilainen yrittäjä” on kytkettävissä ennen kaikkea suuryritysten luojiin.

¹⁷⁵ Casson 2003, 9, 13. Myöhemmästä yrittäjyyden ja talousteorian yhdistävästä tutkimuksesta katso erityisesti Shane 2003; Baumol 2010b. *The Entrepreneur: An Economic Theory* teoksen taustoista, sisällöstä ja vaikutuksesta lähemmin ks. Alvarez, Godley & Wright 2014. Casson (2004) on käsitellyt markkinoiden toimintaa informaatiojärjestelmänä.

¹⁷⁶ Casson 2003, 34–35.

hin. Schumpeterin innovatiivinen yrittäjysteoria kuvaa ennen kaikkea Euroopan teollistumisen aikaa 1870–1914, jolloin tehtiin suuria innovaatioita, sekä amerikkalaisen suurteollisuuden nousua, jossa muutamat suurliikemiehet olivat keskeisessä asemassa.¹⁷⁷ Nykyinen talousjärjestelmä, jossa pk-yrityksillä on entistä suurempi merkitys, vastaa lähemmin Kirznerin näkemystä, jossa olosuhteet vaikuttavat ratkaisevasti siihen, kenestä tulee yrittäjä. Tämän tutkimuksen näkökulmasta on oleellista havaita, että eri toimialoilla on erilaisia yrittäjätilaisuuksia ja että toiset teollisuudenalat vetävät puoleensa erilaisia yrittäjiä (kuten koulutusala ja riskinottohalukkuus).¹⁷⁸ Ihmisten elämäkokemus (mm. työkokemus) vaikuttaa siihen, ketkä havaitsevat yrittäjämahdollisuuksia.¹⁷⁹

Yrittäjyyden tutkimuksen koulukunnat painottavat erilaisia asioita yrittäjyydessä, ts. siinä mitä yrittäjät tekevät ja minkälaisia he ovat. J. Barton Cunningham ja Joe Lischeron ovat erottaneet toisistaan viisi erilaista yrittäjyyden tulkintaa, jotka kaikki antavat yrittäjyydelle erilaisia sisältöjä (ks. Taulukko 3). Klassisen koulukunnan kiinnostuksen kohteena on se, mitä yrittäjät aikaansaavat. Tämä käsitys pitää yrittäjyyttä ja liiketoimintaa läheisesti riippuvaisina (schumpeterilainen näkemys). Liikkeenjohdon osaamista ja ihmisten johtamista korostava koulukunta keskittyy siihen, mitä yrittäjät tekevät (yrittäjän funktio). Lisäksi yrittäjyyden koulukunta tarkastelee yritysten sopeutumisen ja joustavuuden keinoja.

---

¹⁷⁷ Casson 2006, 8.

¹⁷⁸ Shane 2003, 18-19. Tilaisuuksien merkityksestä yrittäjyydessä ks. lähemmin Shane 2003, 18-35; Alvarez & Barney 2010. Casson (2014) tuo esille, että yrityksiä perustetaan hyödyntämään ihmisten havaitsemia tilaisuuksia.

¹⁷⁹ Shane 2003, 45-60. Yrittäjien informaation kasvaminen kokemuksen ja markkinapalautteen myötä on osa yrittäjyyden yhdistämistä markkinaprosessiin (ks. Harper 1996).

TAULUKKO 3 Yrittäjätutkimuksen koulukunnat (Cunningham & Lischeron 1991)

	<i>Ajattelun ydin</i>	<i>Taustaoletus</i>	<i>Käyttäytymisen ja osaaminen</i>	<i>Tilannesidonnaisuus</i>
<i>Suuret persoonallisuudet -koulukunta</i>	Yrittäjällä "näköjään" lahja sekä perinnölliset piirteet ja kyky toimia vaihtovarasesti	Ilman perittyjä piirteitä yksilöt olisivat kuten kukat tahansa meistä	Intuitio, tarmo, energisyys, sinnikkyys, itseluottamus	Perustaminen
<i>Piirreteoreettinen koulukunta</i>	Yrittäjillä on muista poikkeavat piirteet, arvot, asenteet ja heitä eteenpäin vievät tarpeet	Piirteet, arvot ja asenteet ohjaavat käyttäytymistä, juontavat pyrkimyksistä tarpeiden tyydyttämiseen	Piirteet, arvot ja asenteet motivaation perustana	Perustaminen
<i>Klassinen koulukunta</i>	Yrittäjämäisen käyttäytymisen ydin on uuden luomisessa	Tekeminen on tärkeää, ei omistaminen	Innovatiivisuus, luovuus ja keksinnöllisyys	Perustaminen ja kasvun alkuvaiheet
<i>Liikkeenjohtoa korostava koulukunta</i>	Yrittäjät ovat liiketoimien organisoijia; organisointi, omistaminen, johtaminen ja riskinotto	Yrittäjäksi voidaan kouluttaa ja opettaa	Suunnittelu, organisointi, pääoman hankinta ja tavoiteohjautuva käyttäytymisen	Kasvun alkuvaihe ja toiminnan vakiintuminen
<i>Ihmisten johtamista korostava koulukunta</i>	Yrittäjät ovat ihmisten johtajia, joilla on kyky sopeutua erilaisiin tilanteisiin	Yrittäjä on riippuvainen muista ihmisistä	Motivointi, toiminnan suuntautuminen, johtaminen	Kasvun alkuvaihe ja toiminnan vakiintuminen
<i>Yrittäjyyden koulukunta</i>	Yrittäjämäinen toiminta hyödyttää suuria organisaatioita pyrittäessä tehokkuuteen ja kehitykseen	Organisaation kehityksen edellytys on sopeutuminen ja sitoutuminen	Mahdollisuuksien hyödyntäminen, päätöksenteon oikeellisuus	Toiminnan vakiintuminen ja uudelleensuuntautuminen

(Suomennos Niittykangas 2004, 23.)

Tämän tutkimuksen näkökulma yrittäjyyteen on lähellä klassisen koulukunnan näkemystä, jossa yrittäjien tehtävänä on yritysten perustaminen ja kasvuun saattaminen. Yrittäjän täytyy ensin perustaa yritys, jotta yrittäjää voidaan tarkastella eri näkökulmista. Yrittäjältä vaaditaan niitä samoja ominaisuuksia, joilla hän johtaa yritystään jo yrityksen perustamisen vaiheessa. Vaikka koulukunnat enemmän selvittävät yrittäjän toimintaa, niin ne koskettavat myös yrittäjän toimintaa siinä vaiheessa, kun hän perustaa yrityksen.

Tässä tutkimuksessa nähdään yrittäjät samalla tavalla kuin Courtney A. Purrington ja Kim Eric Bettcher, jotka pitävät yritysten perustajissa tärkeänä seuraavia neljä tekijää: 1) he ovat läpikäyneet kasvun, jonka vuoksi heillä on merkittävä vaikutus talouskehitykseen, 2) he omistavat yrityksiä (käyttävät suuria resursseja), 3) he ovat onnistuneita johtajia (heidän esimerkeistään voidaan oppia uutta), 4) heillä on ollut menestymisen tilaisuus ja he ovat muuttaneet asemaansa.¹⁸⁰

Omalla tutkimuksellani on selvä yhteys yrittäjäteorioihin, jotka kuvaavat, mitä yrittäjyys on ja minkälaisia tehtäviä yrittäjillä on. Tuon esille perustajayrittäjyyttä historiallisena ilmiönä selvittämällä sitä, minkälaisia ovat yrittäjät, jotka ovat perustaneet yrityksiä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten perustajayrittäjyyppien vastaavuutta yleisimpiin yrittäjäkäsityksiin. Yrittäjäteoriat tuovat esille yrittäjyyden ja perustajayrittäjien tarkastelun monenlaiset lähestymistavat ja näkemykset. Yrittäjäteorioiden pohjalta selvitän, miten perustajayrittäjyyden käsite on muuttunut teollistumisen kehityksen myötä.

Taloushistorian yrittäjä- ja johtajatutkimus

Yrittäjä- ja johtajatutkimuksessa tutkitaan yrittäjiä ja johtajia ryhmänä, joilla on sekä yhtäläisiä että erilaisia ominaisuuksia ja taustoja. Omassa tutkimuksessani tutkimuskohteena on ryhmä perustajayrittäjiä.

Suomessa tunnetuimmat tutkimukset ovat Petri Karosen (2004), Oiva Laaksosen (1962) ja Susanna Fellmanin (2000) tutkimukset. Karonen on tehnyt tutkimuksen *Patruunat ja poliitikot: yritysjohtajat taloudellisina ja poliittisina toimijoina Suomessa 1600–1920*.¹⁸¹ Tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden valitsemisessa liiketoiminnan laajuus oli yksi kriteereistä.¹⁸² Karosen tutkimuksen ajanjakso kohdistuu pääosin aikaan ennen modernia kapitalismia. Kaikki tutkimuksen kohteena olevat johtajat kuuluivat porvarissäätyyn.

Susanna Fellmanin väitöstutkimus *Uppkomsten av en direktörprofession; industriledarnas utbildning och karriär i Finland 1900-1975* käsitteli suuryritysjohtajien ammatillistumista, johon liittyy koulutustason nousu ja sosiaalisen taustan muuttuminen. Fellmanin tutkimuksessa johtajat on jaettu kahteen ryhmään: omistajajohtajat ("ägardirektörer") ja ammattijohtajat ("professionella direktörer").¹⁸³ Yritysten perustajat ovat yksi ryhmä omistajajohtajista. Fellmanin mukaan tutkimusjakson alussa on joitakin legendaarisia yritysten perustajia (mm. Gottfrid Strömberg, Karl Fazer ja Wilhelm Schauman). 1900-luvulla perustajien osuus vähenee, eikä heitä ole paljon koko tutkimusjoukossa. Yksi tai kaksi hen-

¹⁸⁰ Purrington & Bettcher 2001.

¹⁸¹ Lähteenä on laaja kirjallinen aineisto. Tutkimus kohdistui 75 yritysjohtajaan, jotka oli valittu 262 "potentiaalisen" johtajan joukosta. Karonen tutki, miten johtajat vaikuttivat poliittiseen päätöksentekoon. Johtajat olivat olleet valtiopäiväedustajina.

¹⁸² Määritelmän mukaan "johtajan tuli harjoittaa päätoimisesti valtakunnallisesti merkittävää kaupankäyntiä, merenkulkua (varustamoliike), teollisuutta, muuta taloudellista toimintaa tai edellä mainittujen yhdistelmiä. Ulkomaan- ja kotimaankaupan sekä niihin liittyvien kuljetusten lisäksi kyseeseen tulivat siten rauta- (erityisesti ruukit), saha-, telakka-, lasi- ja tekstiili- ja tupakkateollisuus" (Karonen 2004, 35).

¹⁸³ Fellman (2000a, 28, 56) pitää omistajajohtajana sellaisia johtajia, joilla on omistaja- tai perhesuhde yritykseen, johon heidät on rekrytoitu. Tutkimus kohdistui 347:ään johtajaan. Ammattijohtajien osuus oli noin 62 %.

kilöä pystyivät harvoin yksin perustamaan ja kasvattamaan suuryrityksen. Fellmanin työ keskittyy johtamisen ammatillistumiseen, eikä hän käsittele yrityksen perustajia omana tutkimusjoukkona.¹⁸⁴

Oiva Laaksonen käsittelee väitöstutkimuksessaan *Suomen liike-elämän johtajisto: sen sosiaalinen liikkuvuus ja koulutus* kotimaisen liike-elämän johtajistoa ja sen kehitystä. Tutkimus kohdistui 720:een johtajaan keskitasoa suuremmista yrityksistä. Laaksonen tutkimuksen johtajista 24 % oli perustajia. Perustajien määrä vähenee ajanjaksolla.¹⁸⁵ Laaksonen mukaan määrän vähentyminen johtuu siitä, että ottaa oman aikansa ennen kuin uusi yritys ehtii kehittyä suureksi. Lisäksi on huomioitava, että liikelaitosten koon kasvaessa ja kilpailun kiristytessä käy yhä vaikeammaksi luoda ihmisen eliniässä suurikokoista yritystä. Laaksonen mukaan perustamisen etenemistietä käyttivät erityisesti maanviljelijöiden ja työläisten jälkeläiset, joilla yleensä oli vähän pohjakoulutusta.¹⁸⁶

Omalla tutkimuksellani on yhtymäkohtia Laaksonen ja Fellmanin tutkimuksiin. Nämä tutkimukset ovat pitkän aikavälin kartoittavia tutkimuksia, joissa on hyödynnetty yksinkertaisia tilastollisia menetelmiä tutkimusaineiston kuvauksessa. Molemmissa on ollut aineistona laaja joukko yritysjohtajia. Fellmanin tutkimuksessa on oman tutkimukseni kaltaisesti vertailtu eri aikoina toimineita yritysjohtajia erinäisten taustatekijöiden osalta toisiinsa. Hän on myös jakanut tutkimusjoukon kolmeen eri ajanjaksoon. Oma tutkimukseni eroaa edellä mainituista tutkimuksista sekä aineiston hankinnan että menetelmien osalta. Fellmanin tutkimuksen perusaineisto on kerätty matrikkeleista, mutta hän käyttää aineistona myös erilaisia kirjallisia lähteitä (mm. muistelmia).¹⁸⁷ Laaksonen tutkimuksen perusaineisto on kerätty matrikkeleista. Täydentävinä tiedonhankintamenetelminä on käytetty posti- ja puhelintiedusteluja. Hänen tutkimukseensa sisältyy myös suppea haastatteluaineisto, jolla on saatu lisätietoa johtajien uraliikkuvuudesta. Hän käyttää sosiaalisen liikkuvuuden tutkimuksessa myös varianssianalyysiä.¹⁸⁸

Tutkimuksessani hyödynnän aikaisempaa tutkimustietoa. Asemoin oman tutkimukseni tuloksia suhteessa aikaisempaan tutkimukseen, joka on pääosin kohdistunut teollistumisen käynnistymiseen ja suurteollisuuden syntyyn.¹⁸⁹ Koska oma tutkimukseni kohdistuu elinkeinovapauden jälkeisen ajan yritys-toimintaan, se tuottaa uuden näkökulman käsiteltävään aiheeseen. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa keskeisiä liiketoimintaympäristön muutoksia olivat kaupan ja yrittäjyyden vapautuminen. Tuolloin toteutettiin täysi elinkeino-

¹⁸⁴ Fellman 2000a, 49-53, 56. Fellman käsittelee tutkimuksensa luvussa 3.4. yrittäjiä. Hän käyttää Reinhard Bendixin (1956) yrittäjämääritelmää, jonka mukaan yrittäjä perustaa yrityksen.

¹⁸⁵ Ensimmäisellä nimitysajanjaksolla (-1929) perustajien osuus on 54 %, toisella (1930-1944) 19 % ja kolmannella (1945-1951) 6 %.

¹⁸⁶ Laaksonen 1962, 82-84. Perustajien osuus on suurin kaupan ja liikenteen alalla (33 %). Vähittäiskauppojen toimitusjohtajista perustajia oli 57 %. Teollisuudessa perustajien osuus oli 21 % ja luottolaitoksissa 2 %. Perustajien osuus vähenee yrityskoon kasvaessa. Osuus on suurin suurehkoissa yrityksissä ja pienin suurissa yrityksissä.

¹⁸⁷ Fellman 2000a, 24-30 (Luku 2.3. *Empiirinen materiaali ja metodi*). Fellmanin työn lähestymistapa ja menetelmät ovat lähellä Cassisia (1997).

¹⁸⁸ Laaksonen 1962, 256-257, 11-12, 258-259.

¹⁸⁹ Esim. Fellman 2008; Kuisma 2009; Kallioinen 2004; Alho 1949; Pipping 1947.

vapaus (v. 1879) ja säädettiin osakeyhtiölaki (v. 1864). Talouden vapautumisen myötä alkoi tavallisesta kansasta nousta yritysten perustajia.

Aikaisemmin ei ole käsitelty erikseen teollistumisen ajan yritysten perustajia. Voidaan olettaa, että heidän sosiaalinen taustansa ja koulutuksensa on erilainen kuin aikaisemman säätyajan yritysjohtajistossa. Ei ole tietoa, kuinka paljon heissä on liike-elämän edustajien jälkeläisiä. Ei ole niin ikään selvitetty, kuinka suuri osuus ns. itse tehdyillä liikemiehillä (self-made man) on ollut teollistumisen eri vaiheissa.¹⁹⁰ Historiantutkimuksissakin on sivuttu yrityksen perustamista.

Yrityshistorian kirjoittamiseen liittyy yritysten perustamisvaiheen tutkiminen. Esimerkiksi Markku Kuisma on väitöskirjassaan tutkinut kauppasahojen perustamisen päätöksentekoprosessia 1700-luvulla.¹⁹¹ Jorma Ahvenainen on teoksessaan *Yrityshistorian kirjoittaminen* arvioinut yrittäjyyden henkilökohtaista motivointia. Hänen mukaansa yritys on yleensä perustettu elinkeinoksi, josta on saatu oma toimeentulo. Toisaalta yritys on myös voitu perustaa aikaisemmin hankitulla tai saadulla pääomalla, jolloin tarkoituksena on ollut lisävoittojen hankkiminen. Ahvenaisen mielestä yrityksen perustamista voidaan pitää myös ihmisen tahdonilmauksena. Siihen sisältyy korkeamman elintason tavoittelua (vaikutusvalta ja varallisuus).¹⁹² Yrittäjyyttä on käsitelty laajemmin taloushistorian kokonaisesityksissä. Kuitenkin esimerkiksi Tero Turusen mukaan kotimaisissa talouselämän kehityksen kuvauksissa ei ole juurikaan mainittu yritteliäisyyttä tai yrittämisen käsitettä.¹⁹³ Suomalaisessa historiantutkimuksessa on käsitelty pitkällä aikavälillä talouselämän ja valtion välisiä suhteita, johon liittyy oleellisesti myös yritysten perustamiset.¹⁹⁴

¹⁹⁰ Tähän viittaa myös Marko Paavilainen (2005, 14-15), joka on todennut, että *”henkilöhistoriallisessa tutkimuksessa ja eräissä yrityshistorioissa on esitelty perusteellisesti kansan riveistä nousseiden kauppamiesten uraa liikemieskunnan eturiviin, mutta kokoavaa esitystä heistä ei ole laadittu.”* Paavilaisen mukaan *”vapautetun kaupan synnyttämä uusi kauppiaskunta rekrytoitui pääsääntöisesti maaseutuväestöstä sekä työväenluokasta ja edusti varsin puhdasta self-made man -yrittäjätyyppiä.”* Oiva Laaksonen (1962, 46-48) on puolestaan todennut, että *”varsinkin vuosisatamme (1900-luvun) alkuvuosikymmeninä tarjosi kauppa kyvykkäälle ja yritteliäälle henkilölle alan, jossa vaatimattomankin pohjakoulutuksen saanut henkilö kykeni perustamaan menestyvän yrityksen suhteellisen pienin pääomin.”*

¹⁹¹ Kuisma 1983.

¹⁹² Ahvenainen 1994, 50-52, 56.

¹⁹³ Turunen 2011, 26-27. Poikkeuksena Turunen mainitsee Viljo Rasilan (1982) artikkelin *Suomen taloushistoria 2* -teoksessa. Tämän jälkeen yritteliäisyys mainitaan kyseissä teoksessa vain yritysmuotojen omistussuhteiden käsittelyn kohdalla. Turusen mukaan *”hyvin vaikeasti hahmotettavassa esityksessä se vertautuu ehkä synonyymiksi muille kuin osakeyhtiömuotoisille yrityksille.”*

¹⁹⁴ Karonen (2004) on yritysjohtajien poliittista ja taloudellista toimintaa käsittelevällä pitkän aikavälin *”Patruunat ja poliitikot”* -tutkimuksellaan tehnyt perusteoksen aiheesta. Muita tutkimuksia katso esim. Lamberg 1999; Skippari 2005; Paloheimo 2012. Juha-Antti Lambergin (1999) väitöstutkimuksessa on tarkasteltu eturyhmien toimintaa Suomen kauppasopimusneuvotteluissa 1920- ja 1930-luvuilla. Tutkimuksen mukaan Suomen kauppapoliittinen järjestelmä antoi etujärjestöjen ajaa edustamiensa ryhmien etua ja ulkomaankauppapoliittikka muodostui ryhmien väliseksi kompromissiksi (Lamberg 1999, 158). Mika Skipparin (2005) väitöskirjatutkimuksessa on käsitelty Tampella-konsernin poliittista aktiivisuutta ja institutionaalista vaikuttamista vuosina 1944-1991. Tässä tutkimuksessa tuli esille, että suuryrityksillä on ajassa muuttuva korporatiivinen poliittinen strategia. Maare Paloheimon (2014) väitöskirja-

Taloushistorian tutkimus on aina ollut kiinnostunut pitkän aikavälin taloudellisesta kasvusta ja siihen vaikuttaneista tekijöistä. Teollistumisen tutkimus on yksi keskeisistä teemoista. Per Schybergson on käsitellyt perustajayrittäjiä osana Suomen teollistumista. Hän lähtee siitä havainnosta, että tekniset innovaatiot ovat olleet yksi osatekijä selityksissä taloudelliselle kasvulle (esimerkiksi *Suomen taloushistoria* -sarjassa). Kuitenkin teollistumista on kuvattu lähinnä makrotaloudellisesta näkökulmasta (kuten ulkomaankaupan vaihtelut). Mikrotaloudelliset selitykset ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Schybergsonin lähtökohdista on Schumpeterin innovatiivinen yrittäjätyyppi, jonka hän yhdisti mikrotaloudelliseen teoriaan. Schumpeterin teoria taloudellisesta kasvusta yhdistyy ideaalityyppeihin, kuten innovatiiviseen yrittäjään, joita voidaan soveltaa taloudellisissa malleissa. Schybergsonin mielestä tarvitaan luovia yrittäjiä, jotka havaitsevat uusia teknisiä ja taloudellisia tilaisuuksia. Suomen taloudessa heillä on ollut keskeinen tehtävä.¹⁹⁵

Susanna Fellman on käsitellyt sitä, miten taloushistorian tutkimuksessa on käsitelty yrittäjien vaikutusta talouskasvuun. Ensiksi on tarkasteltu, mikä merkitys yksittäisillä yrittäjillä on ollut yrityksen kehityksessä suuryritykseksi. Tämä käy esille esimerkiksi yrityshistoriikkeissa. Toiseksi on selvitetty yleisesti, miten yritykset vaikuttavat maiden talouskehitykseen. Keskusteluun kytkeytyy kysymyksiä, kuten kuka on yrittäjä, miten innovatiivisuus vaikuttaa kehitykseen ja miten suuryritykset eroavat pienyrityksistä.¹⁹⁶

Yrittäjätutkimuksen pioneeri Arthur H. Cole linjasi yrittäjyyden tieteellistä tutkimusta historiallisesta näkökulmasta. Sen tulisi sisältää biografioita yrittäjistä ja historiikkeja heidän yrityksistään, analyyskejä erityyppisistä yrittäjistä, tutkimuksia eri toimialojen johtavista yrittäjistä, tutkimuksia yrittäjien tehtävistä sekä tutkimuksia yrittäjien tehtävistä tietynä ajanjaksona.¹⁹⁷

Cole on luetellut kuusi erilaista yrittäjän tehtävää: yrityksen toimijoiden määrittely, rahoituksen varmistaminen, markkinoiden kehittäminen, viranomaissuhteiden hoitaminen, organisaation kehittäminen ja ylläpito, työntekijöiden ja alihankkijoiden suhteista huolehtiminen ja teknisen osaamisen pitämisen korkealla. Colen mukaan yrittäjätutkimuksen tulisi olla kiinnostunut yrittäjien lähtökohdista, epävarmuuksien taakoista, liiketoiminnan informaation läh-

---

tutkimus osoitti, miten monipuolisesti liike-elämän edustajat vaikuttivat keskushalintoon 1800-luvulla.

¹⁹⁵ Schybergson 1987. Suomen talouden tutkimiseen Schybergson soveltaa Alhon (1961) tutkimuksen yritysjohtajia, joita Alho kutsuu ”Suomen teollisuuden suurmiehiksi”. Ketkä heistä ovat Schumpeterin kuvaamia innovatiivisia yrittäjiä? Schybergsonin mukaan kaikki kaksitoista yritysjohtajaa ovat yritystensä perustajia. Neljä heistä voidaan luokitella innovatiivisiksi (Wahren, Levon, Idestam ja Ruth). Alhon teoksen yritysjohtajista seitsemän ei ole Schumpeterin määritelmän mukaisia innovatiivisia yrittäjiä. Yhtä heistä ei voitu sijoittaa kumpaankaan ryhmään (Antti Ahlström).

¹⁹⁶ Fellman 2004. Eric Dahmen on tehnyt tutkimuksen *Entrepreneurial activity and the development of Swedish industry, 1919–1939* (1970), joka käsittelee yrittäjyyden merkitystä Ruotsin teollistumisessa. Tämän tutkimuksen mukaan ensimmäisen sukupolven yrittäjät tulivat yleensä siihen liittyvältä teollisuudenalalta. Toisen sukupolven yrittäjät olivat työskennelleet ensimmäisen sukupolven perustamissa yrityksissä. Ks. myös Kerstin Norlanderin tutkimus *Entrepreneurs during the early industrialization in Sweden* (1991). Pohjoismaisesta yrittäjyydestä eri näkökulmista Johannisson 2005.

¹⁹⁷ Cole 1942.

teistä, neuvonantajien saatavuudesta sekä heidän asenteistaan ja taloudellisista ongelmistaan.¹⁹⁸

Kansainvälisessä taloushistorian ja liiketoimintahistorian tutkimuksessa on tehty paljon selvityksiä yrittäjyyden ja taloudellisen kehityksen yhteydestä.¹⁹⁹ James Foreman-Peck, Elisa Boccaletti ja Tom Nicholas ovat käsitelleet ranskalaisten yrittäjien yhteyttä maan taloudelliseen suorituskykyyn 1800-luvulla. Yleisen näkemyksen mukaan Ranskan talouden myöhäiseen teollistumiseen 1800-luvulla vaikutti johtajien ja perheyritysten väärät asenteet ja toiminnot. Tämän väitteen testaamiseksi on rakennettu malli, joka kuvaa yrittäjyyden kysyntää ja tarjontaa sekä johtajuuden menestymistä. Aineistona on 244 ranskalaisen liikemiehen perustiedot. Tutkimuksen mukaan tekstiiliteollisuus tarjosi keskimääräistä suuremman kysynnän yrittäjyydelle. Rauta- ja terästeollisuudessa kysyntää oli vähemmän. Yrittäjyyden tarjonnan puolella toisen asteen koulutus ja yliopistollinen koulutus yhdistyivät negatiivisesti menestyksellisen uuden yrityksen perustamiseen.²⁰⁰

Englannin suhteellisen heikkoa taloudellista menestystä 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa on useissa tutkimuksissa selitetty maan yrityssektorin koostumuksella.²⁰¹ Perhe- ja sukuyrityksillä oli erittäin suuri osuus taloudessa, mikä hidasti ammattimaisen johtamisen yleistymistä. Englannissa ei ole niin ikään ollut kaupallista johtajakoulutusta.²⁰² D. H. Aldcroftin tutkimuksen päätarkoituksena on käsitellä sitä hypoteesia, että Englannin suhteellisen heikko taloudellinen menestys voidaan selittää suurelta osin maan yrittäjäkunnan epäonnistumisella vastata muuttuneisiin olosuhteisiin.²⁰³ Donald N. McCloskey on selvittänyt maan taloudellista kehitystä ja yrittäjyyttä. Hänen mukaansa yrittä-

¹⁹⁸ Cole 1949. Colen (1946) mukaan yrittäjä on keskeinen toimija modernissa taloushistoriassa ja taloustieteessä.

¹⁹⁹ Ks. esim. Landes & Mokyr & Baumol (toim.) 2010. Yrittäjyyden kehitys liittyy kapitalismin historiaan ja sen tutkimukseen, ks. esim. Miller (toim.) 1952; Landes (toim.) 1966; McCraw (toim.) 1997; Appleby 1984; 2010; Coates (toim.) 2005. Yrittäjyyttä on tutkittu pitkällä aikavälillä, katso esim. Casson & Casson (toim.) 2013 (tämän tutkimuksen aikajänne alkaa 1200-luvulta). Tutkimus sisältää yhteensä 61 artikkelia eri kirjoittajilta vuosilta 1938 – 2011. Näiden artikkeleiden pohjalta kirjan toimittaneet Mark ja Catherine Casson laativat suppean yleisesityksen yrittäjyydestä, ks. Casson & Casson 2013.

²⁰⁰ Foreman-Peck & Boccaletti 1998.

²⁰¹ Tämä näkemys yleistyi 1960-luvulla, jolloin oli yleistä selittää kansakuntien heikkoa taloudellista menestystä yrittäjien ja johtajien epäonnistumisella. Tähän kytkeytyy sen pohdinta, voidaanko yrittäjätoimintaa tarkastella kvantitatiivisesti ja talousteorian näkökulmasta. Ei ole yksiselitteistä, miten yrittäjien onnistumista tai epäonnistumista mitataan. Hughes (1966) yhdisti omassa työssään biografisen aineiston aiheen selvittämiseen (Nye 1991). John Vincent Nye (1991) on tuonut esille, että yrittäjien epäonnistumista on vaikea mitata tilastollisilla menetelmillä. Hänen mukaansa menestyneetkin yrittäjät ovat olleet väärässä monessa asiassa eivätkä ole saaneet kaikkea irti kyvyistään. Historiallisen yrittäjyyden mittaamisesta lähemmin ks. Foreman-Peck 2005. Myös Wilken 1979.

²⁰² Englannin 1900-luvun alun suhteellisen vaatimattoman talouskasvun yhtenä selittäjänä on pidetty maan puutteellista kauppätieteellistä koulutusjärjestelmää (Locke 1984). Koulutuksen merkityksestä yrittäjyydelle ja sitä kautta taloudelliselle kehitykselle yleisesti ks. Locke 1993.

²⁰³ Aldcroft 1964. Yrittäjien merkityksestä Ranskan teollistumisessa Landes 1949 ja Englannin teollistumisessa Wilson 1963.

yysselitys ei selitä Englannin taloudellisia ongelmia.²⁰⁴ Tom Nicholas on tutkinut Englannin yrittäjyyden suorituskykyä 1800-luvun puolivälistä lähtien. Nicholas yhdisti varallisuuden määrittelyn yrittäjyyden suorituskykyyn. Tutkimuksen mukaan koulutus ja yrittäjätyyppi ovat tärkeitä taloudellisen menestyksen ennustajia. Varallisuuden perijöillä on suhteellisen pieni uuden varallisuuden luomisen merkitys.²⁰⁵

Amerikkalaisesta taloushistoriallisesta yrittäjyyden tutkimuksesta voidaan mainita Jonathan R. T. Hughesin tunnettu teos *The vital few: American economic progress and its protagonists* (1966).²⁰⁶ Tässä tutkimuksessa tuodaan esille yksilön vaikutusta taloudelliseen kehitykseen. Tutkimuksessa on eroteltu Amerikan taloushistoriallinen kehitys eri aikakausiin ja pohdittu, miten yrittäjät hyödynsivät eri aikakausien tilaisuuksia ja sitä, mitä ominaisuuksia yrittäjiltä on vaadittu. Viiden eri vaiheen kautta Hughes tuo esille keskeisiä opetuksia Amerikan taloudesta.²⁰⁷

Taloudellisten biografioiden avulla Hughes tuo esille ihmisiä taloudellisen kasvun takana. Tavoitteena on ollut tuottaa rikkaampi ja ymmärtäväisempi kuva niistä voimista ja ihmisistä, jotka rakensivat Amerikan talouden. Tutkimuksessa käsitellään ideoita ja yrittäjyyttä, eli sitä, miten kansallisia luonnonvaroja on hyödynnetty eri aikoina. Siksi tutkitaan pääoman käyttäjiä (kapitalisteja). Hughesin teos on tutkimus ryhmästä liikemiehiä, joiden avulla hän käsittelee sitä, miten Amerikan talous on kehittynyt. "Yksilön rooli historiassa" -problematiikkaan Hughes viittaa toteamalla, että amerikkalainen talous on yksilöiden onnistumisien ja epäonnistumisien sosiaalinen luomus. Amerikkalaisen taloudellisen kehityksen mallin muodostaa markkinoilla tapahtuva ostajan ja myyjän kohtaaminen. Hughesin mielestä ei ole massoja, on vain yksilöitä. Eikä ole historiallisia voimia, on vain inhimillistä toimintaa (human action). Ihmiset saavat aikaan taloudellista kehitystä. Amerikan taloudellinen kehitys on seurausta yksittäisten ihmisten toimintojen yhteissummasta. Hän viittaa siihen näkemykseen, että taloudellinen kasvu on seurausta voimavarojen mobiilisaatiosta. Tutkimukseen valitut yrittäjät ovat eräänlaisia arkkityyppejä, joiden biografioiden avulla Hughes osoittaa, miten talous on kehittynyt yksilöiden päätöksenteon seurauksena tietynä historiallisena aikakautena. Hughes teki lisäksi muita tutkimuksia, joissa käsiteltiin yrittäjyyttä ja taloudellista kehitystä.²⁰⁸

²⁰⁴ McCloskey 1970. McCloskeyn tutkimusta voidaan pitää yrittäjien epäonnistumiseen liittyvän tutkimuskirjallisuuden kritiikkinä. Aiheesta laajemmin katso esimerkiksi Landes 1999, 450-458.

²⁰⁵ Nicholas 1999a.

²⁰⁶ Teoksesta ilmestyi laajennettu versio vuonna 1986 nimellä *The Vital Few: The Entrepreneur and American Economic Progress*. Se sisältää kuvaukset mm. seuraavista liikemiehistä: William Penn, Eli Whitney, Henry Ford ja J. Pierpont Morgan. Uudessa painoksessa on käsitelty byrokraattista yrittäjyyttä ("bureaucratic entrepreneurs") julkisella sektorilla. Näistä on esimerkkinä kaksi uutta elämäkertakuvausta (Mary Switzer ja Marriner Eccles).

²⁰⁷ Nämä vaiheet ovat idealismi, keksinnöt, innovaatiot, organisointi sekä stagnaatio ja lasku.

²⁰⁸ Ks. esim. Hughes 1964; 1979a; 1979b. Ks. myös Hughes & Cain (toim.) 2011. Livesay (1989) toi esille, että liiketoimintahistorian tutkimuksen tulisi havaita yksittäisten

Yrittäjien lähtökohtien tutkimukseen on kuulunut menestyneiden yrittäjien sosiaalisten taustojen tarkastelu. Self-made man -käsitteen lähtökohtana on se, että yrittäjä on omilla ansioillaan ansainnut menestyksensä. Omin avuin menestyminen tarkoittaa sitä, että yrittäjällä on ollut vaatimaton tausta. Varakkaasta perheestä lähteneen menestys nähdään osittain annettuna, koska alkupääoma helpottaa yrityksen perustamista ja perheyhteisöstä saa muutakin tukea. Tässä tutkimuksessa hyödynnän self-made man -teoriaa eräänlaisena taustahypoteesina. Selvitän tutkimukseni yrittäjien sosiaalisia taustoja. Tällä tavoin saadaan myös käsitys siitä, miten hyvin self-made man -näkemys soveltuu teollistumisajan suomalaisten perustajayrittäjien kuvaamiseen.

Yrittäjien taustoja on tutkittu runsaasti, mutta perustajayrittäjien taustoista ei ole paljon ryhmäkohtaista tietoa. Jotta pystytään ymmärtämään perustajayrittäjiä omana yrittäjäryhmänään, on syytä tuntea sitä tutkimusta, jossa on yrittäjien taustoja ylipäänsä selvitetty.

Teollistumisen ajan yrittäjäpioneerien sosiaalisia lähtökohtia on tarkasteltu eri tutkimuksissa.²⁰⁹ François Crouzetin klassikkotutkimus *The first industrialists: the problem of origins* (1985) tarkastelee 226 englantilaisen suuren teollisuuslaitoksen perustajan sosiaalista lähtökohtaa. Tutkimuksen mukaan suuri osa perustajista tuli keskiluokasta. Yli 70 % oli kauppiaiden, myyjien, valmistajien tai käsityöläisten poikia. Vain 16 tuli työväestöstä ja 20 yläluokasta. Crouzetin tutkimuksen tulokset ovat samankaltaisia kuin muut aiheesta ilmestyneet. Yleisesti ottaen yläluokka ja alaluokka ovat olleet vähän edustettuna. Kuitenkin tapahtui ”ryysyistä rikkauksiin” -kehitystä. Aineistossa olleista yrittäjien isistä noin 7 % oli palkkatyöläisiä, joilla ei ollut lainkaan koulutusta. Crouzetin mielestä self-made-teollisuusmiehet eivät ole kokonaan myytti.²¹⁰

Joel Mokyr on arvostettu teollisen vallankumouksen ja teollistumisen tutkija.²¹¹ Mokyrin mukaan yrittäjälahjakkuus tuli pääosin keskiluokasta.²¹² Yritysten perustamiseen osallistuivat myös ulkomaalaiset liikemiehet. He tulivat parempien liiketoimintamahdollisuuksien toivossa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa heillä oli suuri vaikutus rahoitusmarkkinoiden kehityksessä.²¹³ Teollistumisen ajan tehtaiden perustajien sosiaalisia taustoja on tarkasteltu useissa tutkimuksissa.²¹⁴

---

yrittäjien keskeinen vaikutus Amerikan taloushistoriassa. Yksilön vaikutusta vähäisempänä pitävistä tutkimuksista voidaan mainita Thomas 1969. Tähän artikkeliin ovat Allen & Lee 1996 laatineet yksityiskohtaisen vastineen, ks. myös Lee & Allen 1997. Lars G. Sandberg (2001) on käsitellyt kootusti erilaisia yrittäjäläluonnehdintoja, eli onko yrittäjä innovaatioiden tekijä vai johtaja, individualistinen sankari vai tuotannon tekijä? Pohdinta liittyy siihen, mikä on yksilön merkitys historiassa. W. Woodruff (1956) on tarkastellut yleisesti liikemiesten (yrittäjien) osuutta historian-tutkimuksessa. Hänen mukaansa liikemiehet tulisi sijoittaa laajempaan kontekstiin ihmisten kokemuksessa.

²⁰⁹ Teollistumisen ajan tehtaiden perustajien sosiaalisia taustoja on tarkasteltu useissa tutkimuksissa, esim. Chapman 1967; Honeyman 1983.

²¹⁰ Crouzet 1985, 50-67, 97-98.

²¹¹ Ks. erityisesti Mokyr 1990; 2002; 2011.

²¹² Mokyr 2009, 362. Crouzetin (1985, 126) mukaan 1800-luvun alussa suuri enemmistö teollisuusmiehistä oli lähtöisin keskiluokasta, jonka osuus väestöstä oli noin 30 %.

²¹³ Ks. esim. McCraw 2012. Englannin osalta lisätietoa esim. Mokyr 2007, 360-361.

²¹⁴ Esim. Chapman 1967; Honeyman 1983.

Modernin liikeyrityksen syntymisen myötä yritysjohton sosiaalisten taustojen tutkimus nousi kiinnostuksen kohteeksi.²¹⁵ Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että Yhdysvaltojen teollistumisen ajan ensimmäisen sukupolven johtajilla oli korkea sosiaalinen tausta.²¹⁶ Vastaavia tuloksia on heitä seuranneesta seuraavasta sukupolvesta.²¹⁷ Yritysten perustajien sosiaalinen tausta oli suhteellisen korkea 1900-luvun alussa.²¹⁸ Suomen teollistumisen ajan tehtaiden perustajien ja yritysten johtajien sosiaalisista taustoista ei ole tehty kokoavaa pitkän aikavälin vertailevaa tutkimusta, vaikka taustoja onkin tarkasteltu useissa tutkimuksissa.²¹⁹

Oman tutkimukseni kannalta mielenkiintoinen on Purringtonin ja Bettcherin tutkimus, koska se käsittelee yritysten perustajien taustoja. Tutkimuksen mukaan yrityksen perustajat johtivat Amerikassa v. 1917 merkittävää osaa yrityksistä. Maa oli kasvanut ja teollistunut muutaman vuosikymmenen aikana. Perustajilla oli alhaisempi koulutus kuin ammattijohtajilla (collegen käyneitä oli noin 10 %). Perustajien isien yleisin ammatti oli maanviljelijä. Yritysjohtajien poikia oli 11 %. Selvityksen jälkimmäisessäkin ryhmässä oli vielä perustajia johtajina, joista osa johti myös toista yritystä.²²⁰

Moderni teollisuus tarjosi uusia tilaisuuksia ja avasi liiketoimintamahdollisuuksia. Teollistuminen johti siihen, että yrittäjyys vapautui, hallitsijat luopuivat asteittain vallastaan ja omistusoikeuksista tuli entistä suojatumpia.²²¹ Li-

²¹⁵ Friedman & Tedlow (2003) ovat laatineet kattavan koonnan kaikkein vaikutusvaltaisimmista tilastollisista amerikkalaisen liike-elämän johtajiston tutkimuksista. Näistä tutkimuksista voidaan mainita esim. Taussig & Joslyn 1928; Abeglen & Warner 1955; Forbes & Pierce 1991. Taussigin ja Joslynin (1928) tutkimuksessa yritysjohtajien poikia oli joka neljännes (26 %) ja yrityksen omistajien poikia oli 14 %. Maanviljelijän poikia oli 12 %, työmiehen poikia 11 % ja 5 % konttoristin tai myyjän (bluecollar worker) poikia. James C. Abeglen ja W. Lloyd Warnerin (1955) tutkimuksessa 1950-luvun alussa yritysjohtajien poikia oli joka neljännes (26 %). Yrityksen omistajien poikia oli sama määrä. 15 % oli työmiehen poikia, 9 % maanviljelijän poikia ja 8 % konttoristin tai myyjän (bluecollar worker) poikia. Vastaavia tutkimuksia on tehty muissakin maissa ks. esim. Copeman 1955 (Englanti); Carlson 1945 (Ruotsi); Malmenström & Wiedenborg 1958 (Ruotsi); Cassis 1997 (Englanti, Ranska ja Saksa); Storey & Edward & Sisson 1997 (Englanti ja Japani); Marceau 1989 (Ranska); Boje 1997 (Tanska); Henrekson & Lyssarides 2016 (Ruotsi).

²¹⁶ Ks. esim. Gregory & Nau 1962. Tutkimuksen johtajista suuri osa oli ammattijohtajia. Tämä koskee muitakin vastaavia tutkimuksia. Koska ammattijohtajilla ei ole suoraa taloudellista riskiä, ei heitä voida pitää perinteisinä yrittäjinä. Joissakin tämän koulukunnan tutkimuksissa ei eroteltu lainkaan perustajajohtajia muista johtajista. Tutkimusten yleistettävyydessä esiintyy myös ongelmia (Brock & Evans 1986, 190).

²¹⁷ Tedlow, Bettcher ja Purrington (2003) ovat laatineet tutkimuksen 1900-luvun alun Amerikan 200 suurimman teollisuusyrityksen johtajan taustatekijöistä. Suuri osa johtajista tuli keski- tai yläluokasta. Johtajissa oli vain 11 työläistaustasta tullutta. Yrityksen johtajan poikia oli 55 ja maanviljelijän poikia 20.

²¹⁸ Ks. esim. Purrington & Bettcher 2001.

²¹⁹ Esim. Fellman 2000a; Schybergson 2004; Karonen 2004; Kuisma 1993; Voionmaa 1932; Wirilander 1974; Alapuro 1985. Magnus Henrekson ja Odd Lyssarides (2016) ovat tehneet tutkimuksen, joka käsittelee Ruotsin 30 suurimman yrityksen toimitusjohtajien sosiaalisia taustatekijöitä. Tutkimuksen kohteena on 229 johtajaa. He ovat jakaneet taustat kolmeen sosiaaliluokkaan isän ammatin perusteella. Ylimpään luokkaan kuului noin 60 % johtajista. Kuitenkin 1940-luvulla syntyneistä johtajista noin 40 % tuli kolmannesta luokasta ja myös toisesta luokasta tulevien osuus kasvoi merkittävästi.

²²⁰ Purrington & Bettcher 2001.

²²¹ Rickets 2010, 37.

kemiehistä ("men of business") tuli 1800-luvulla uusi sosiaalinen ilmiö.²²² Teollisen vallankumouksen myötä syntyi uusi liikemiesryhmä, jota voidaan kutsua teollisuusmieheksi (englanniksi industrialist).²²³

Markku Kuisman mukaan

*"säätö-yhteiskunnan murtuminen ja henkisen ilmaston muutos vapauttivat myös ihmisiä syntyperänsä ja taustansa rajoituksista. Murrosvaihe avasi mahdollisuuksia rohkeasti uutta etsineille. Ja juuri moderni teollisuus, jossa kaikki oli luotava tyhjästä, tarjosi tällaisia mahdollisuuksia, melkein kuin valtaamattomat erämaat räiväajilleen vuosisatoja aiemmin."*²²⁴

Aikaisemmin nk. kauppiaskapitalismin aikakautena säätö-yhteiskunnassa porvarisuvut toimivat yrittäjinä. Vaikka teollistuminen toi esiin uusia yrittäjiä, säilyivät porvaristosuvut myös itsenäisinä liikkeenharjoittajina.²²⁵

Tässä tutkimuksessa käsittelen perustajayrittäjiä teollistumisen ja taloudellisen kehittymisen eri vaiheissa. Tutkimukseni kohteena on suuri joukko yrittäjiä. Tätä joukkoa tutkimalla voidaan muodostaa käsitys siitä, miten yrittäjyys on kehittynyt teollistumisen aikakautena. Taloushistorian yrittäjä- ja johtajatutkimuksen perusteella nousee esille tutkimusaiheeni koskeva kysymys, miten yhteiskunnan yleinen kehittyminen, kuten koulutustason nousu, ja rakenne muutokset, kuten agraariyhteiskunnan muutos teollisuusyhteiskunnaksi, sekä elinkeinoelämän monipuolistuminen näkyvät perustajayrittäjäryhmän koostumuksessa.

Yrittäjyystutkimuksen yrittäjätypologiat

Yrittäjyystutkimukseen kuuluu tutkimussuunta, jossa ollaan kiinnostuneita siitä, minkälaiset henkilöt ovat toimineet tai toimivat yrittäjinä. Tässä suuntauksessa tehdään erilaisia luokitteluja ja typologisoiteja yrittäjistä. Oma tutkimukseni asemoituu tähän suuntaukseen.

Yrittäjyystutkimuksen pioneeri Arthur H. Cole jakoi omassa luokittelussaan yrittäjät neljään tyyppiin, joiden perustana oli johtamisen tietoperusta. Ne olivat nyrkkisääntö (the rule of thumb), informoitu (informed), sivistynyt (sophisticated) ja matemaattisesti ohjattu (mathematically advised).²²⁶ Typologisoiteja ja yrittäjien luokitteluja on tehty tämän jälkeen runsaasti.²²⁷

²²² Rickets 2010, 37.

²²³ Crouzet 1985, 1. Crouzetin määritelmän mukaan teollisuusmies on suuren teollisuuslaitoksen johdossa, omistaa suuren osan yrityksen pääomasta ja on aktiivisesti mukana johtamisessa.

²²⁴ Kuisma 2011, 128.

²²⁵ Ks. Ojala 1999a; 2000; 2016. Kauppiaskapitalismista lähemmin ks. esim. Ojala 1999a, 34-35; Ojala & Karonen 2006a, 290-292. Kauppiaskapitalistisella ajalla yrittäjällä tarkoitettiin lähinnä kauppaporvaria, joilla oli privilegoitu monopoliasema liiketoimintaan (Ojala 2016, 10). 1700-luvun sahayrittäjät olivat paikallisyhteisönsä eliittiä: ulkomaankauppaa ja laivanvarustusta harjoittaneita mahtiporvareita, ruukinpatruunoita ja virkamiesainesta sekä aatelissäätöyn kuuluneita (Kuisma 1983, 23).

²²⁶ Cole 1954; 1959. Typologiasta lähemmin Livesay 1982.

²²⁷ Typologian käytöstä yleisesti yrittäjyystutkimuksessa Woo, Cooper & Dunkelberg 1991; Chell, Haworth & Brearley 1991, 56-57; Miner 1997, 3-20; Filion 1998; Chell 2013, 8-11. Pekka Sillanpään (1999, 13) mukaan "yrittäjätypologioiden tarkoituksena on kartoit-

Yksi ensimmäisistä yrittäjätypologisoinneista on Norman R. Smithin (1967) laatima. Tutkimuksen aineistona oli 52 organisaation perustajaa. Smith jakoi yrittäjät kahteen tyyppiin: ammattilainen/ammattimies (the craftsman entrepreneur) ja tilaisuuteen tarttuva, opportunistinen (opportunist or business entrepreneur). Ammattimiehen yritysidea on kehitetty ammatillisen osaamisen pohjalta. Hänellä on vähäinen kiinnostus yrityksen kehittämiseen ja liikkeenjohdon tehtäviin. Tilaisuuteen tarttuvan yrittäjän koulutuksessa on usein yhdistyneenä teoreettista ja käytännön tietoa. Hän hakee johdonmukaisesti tilaisuutta. Erilaisten kokemusten yhdistely on olennainen lähtökohta. Tämän jaottelun pohjalla oli käsitys siitä, että opportunistinen yrittäjä on enemmän kasvuhakuisen. Smith piti teknologisia yrittäjiä omana ryhmänään. Tätä kaksijakoista mallia voidaan pitää yrittäjätypologian perusmallina.²²⁸

TAULUKKO 4 Yrittäjätypologian kaksijakoinen malli (Smith 1967)

ammattilainen/ammattimies (the craftsman entrepreneur)	tilaisuuteen tarttuva, opportunistinen (opportunist or business entrepreneur)
-työläistausta (bluecollar) -rajoitettu koulutus -vähän johtajakokemusta -tekniset tehtävät -riskin välttäminen, lyhyt aikaperspektiivi -ei sosiaalisesti aktiivinen eikä sitoutunut -elannon saaminen ("caretakers")	-laaja koulutus -paljon työkokemusta -johtajuuden korostaminen -tulevaisuuteen suuntautuminen, pitkä aikaväli -rahamotiivi, kasvu ja tehokkuus -sitoutunut ympäristöönsä -"manageri"

Smithin kaksijakoinen malli on alan klassikko. Tutkimusta on käytetty laajasti ja arvioitu jaottelun paikkansapitävyyttä. Esimerkiksi John Hornadayn mukaan ammattimiesyrittäjät (craft) harjoittavat kauppaa ja ovat siten itsensä työllistäjiä. Heidät voidaan erottaa siten yrittäjistä, jotka tavoittelevat varallisuuden kasvattamista, ja ammattijohtajista, jotka rakentavat organisaation ja johtavat niitä.²²⁹ Hornaday ja Wheatley ovat kolmiportaisessa mallissaan jakaneet yrittäjärühmät seuraavasti: ammattimiesyrittäjät (craft), kasvuhakuiset yrittäjät (promotion) ja hallinnollisesti suuntautunut yrittäjätyyppi (administrative).²³⁰

M. J. K. Stanworth ja James Curran (1973) jakoivat yrittäjätyyppit kolmeen yrittäjäidentiteettiryhmään. Kolmijakoisessa mallissa yrittäjätyyppit jakautuvat seuraavasti: käsityöläisidentiteetti (itsenäinen ammatinharjoittaja, pieni yritys, työn sisältö), klassinen yrittäjäidentiteetti (perinteinen yrittäjä, yrityksen kasvattaminen, "rahamotiivi") ja toimitusjohtajidentiteetti (sosiaalinen asema, johtamalla menestyminen).²³¹ Ensimmäinen käsityöläisidentiteetti arvostaa käytännön ammattitaitoa. Yritys on usein pieni, eikä sillä ole erityisiä kasvupyrkimyksiä. Tämä tyyppi on lähimpänä Smithin ammattimiesyrittäjää. Toinen klassinen

taa yrittäjille tyypillisiä ominaisuuksia ja yrittäjien välisiä eroavaisuuksia erilaisten yrittäjää ja hänen toimintaansa kuvaavien muuttujien avulla."

²²⁸ Smith 1967. Sitä ovat käyttäneet myös Smith & Miner 1983 ja Lorraine & Dussault 1987.

²²⁹ Hornaday 1992.

²³⁰ Hornaday & Wheatley 1986.

²³¹ Stanworth & Curran 1973; 1976.

yrittäjäidentiteetti on tilaisuuteen tarttuva mahdollisuuksien näkijä, jolle menestyksen tavoittelu on keskeistä. Kolmas, toimitusjohtajaidentiteetti keskittyy liikkeenjohdollisiin tehtäviin. Yritys on usein suuri ja sillä on kasvupyrkimyksiä.²³²

TAULUKKO 5 Yrittäjätypologian kolmijakoinen malli (Stanworth ja Curran 1973).

<i>käsityöläisidentiteetti</i>	<i>klassinen yrittäjäidentiteetti</i>	<i>toimitusjohtajaidentiteetti</i>
-työtyytyväisyys -osallistuu itse tuotteiden valmistukseen -työvoima palkataan lähipiiristä -itsenäisyys ja riippumattomuus -pienyrittys, ei pyri kasvamaan	-voitto ja toimeentulo -osallistuu vain vähän tuotteiden valmistukseen -työvoima palkataan yleisillä perusteilla -hyvän taloudellisen tuloksen saavuttaminen -suurempi yritys kuin käsityöläisellä, pyrkii kasvuun	-tunnustuksen saaminen alaisiltaan ja ennen kaikkea ulkopuolisilta -ei osallistu itse tuotteiden valmistukseen -johtamiskyky, asioiden delegointi -suurempi yritys kuin yrittäjällä, pyrkii kasvuun

Tutkimukseni kohteena ovat modernin kapitalismin yrittäjät, joita luonnehditaan kasvutavoitteellisiksi. Tutkimuksissa on edelleen eroteltu omistajajohtaja ja yrittäjä toisistaan ja kuvattu näiden tyyppien luonnehdintoja.²³³ Tämän tutkimuksen perustajayrittäjät ovat johtajana yrittäjiä, jotka ovat tavoitelleet yrityksen kasvua ja pitäneet varallisuuden kasvattamista tärkeänä.

Smithin tutkimuksen jälkeen kaksoistyyppittely on ollut yleistä tutkimuksissa. Tyyppittelyistä käy ilmi, että yrittäjä nimetään mielellään joko ammatillisen koulutuksen (yleensä insinööri) tai työkokemuksen (johtajakokemus) perusteella. Kaksoistyyppittelyn lisäksi on tehty moniulotteisia typologioita. Kaiken kaikkiaan typologioilla on ollut tärkeä sija yrittäjyystutkimuksen kehityksessä.²³⁴

Liiketoimintahistorian yrittäjätypologisoinnista voidaan mainita italialaisen Franco Amatorin tutkimus *Entrepreneurial Typologies in the History of Industrial Italy (1880-1960): A Review Article* (1980). Hän tunnisti kaksi selvää Italian yrittäjyyden typologiaa: markkinavetoisen version, jonka hän nimesi milanolaiseksi ("Milanese"), sekä valtiopainotteisen version, jonka hän nimesi genovalaiseksi ("Genoan"). Tämän lisäksi hän tunnisti näiden väliin jäävän tyyppin, jota hän kutsui hybridiksi. Genovan yrittäjien asema perustui valtion tukemaan laiva- ja raskasteollisuuteen ja Milanon yrittäjien kaupungin hallitsevaan asemaan talouselämässä. Yhdistelmämallin esimerkkinä oli Fiatin perustaja Giovanni Agnelli (1921-2003), jolla oli yhteyksiä valtioon, mutta hän pystyi kyvyillään tekemään autoista massateollisuutta. Amatorin mukaan häntä voidaan pitää Schumpeterin mallin mukaisena yrittäjänä, joka esittelee uuden tuotteen. Amatorin tutkimus etenee kronologisesti. Hänen mukaansa Italian talouden lasku 1960- ja 1970-luvuilla oli seurausta valtion tukeman yrittäjyyden epäonnistumisesta, mikä johti Etelä-Italiassa rikollisen yrittäjyyden lisääntymiseen. Italian

²³² Hartikainen (1985, 86-) on käsitellyt omaan tutkimukseensa haastateltuja suomalaisia yrittäjiä Stanworthin ja Curranin pienyrittäjyystypologian mukaisissa tyypeissä.

²³³ Burns 2007, 31-33; Carland, Hoy, Boulton & Carland 1984.

²³⁴ Gartner 1985. Typologioiden käytön historiallista kehitystä on tarkastellut mm. Livesay 1982.

poliittisen kapitalismin vuoksi valtiota voidaan pitää yrittäjänä.²³⁵ Amatorin tutkimuksessa on jotain samankaltaisuutta suhteessa omaan tutkimukseeni. Siinä tyypittely perustuu historialliseen aineistoon. Kuitenkin omassa tutkimuksessani pyrin kuvaamaan yrittäjätyyppien yleisyyttä eri aikakausina ja käytän tilastollisia menetelmiä. Tällainen tarkastelu puuttuu Amatorin tutkimuksesta.

Amatori (2011) on tarkastellut ja päivittänyt artikkeliaan uudella tutkimustiedolla. Hän määritteli tarkemmin kaksi päätytologiaa (yksityinen ja tuettu). Tämän ohella hän lisäsi uusia tyyppejä, kuten oikean schumpeterilaisen (”Real Schumpeterian”) yrittäjätyypin, joka tuli esiin vuosikymmeniä toisen maailmansodan jälkeen.²³⁶ Pier Angelo Toninelli ja Michelangelo Vasta ovat tehneet tutkimuksen *Opening the Black Box of Entrepreneurship: The Italian Case in a Historical Perspective*. Tutkimuksen kohteena on 386 yrittäjää, joista vanhimmat ovat syntyneet vuonna 1849. Tutkimuksessa on muodostettu klusterianalyysiin pohjautuva taksonomia. Tutkimuksessa tuli ilmi, että ulkomaan markkinoille avoimet innovatiiviset ja kansainväliset yrittäjät ovat olleet keskeisiä maan taloudessa. Yksityisillä ja dynaamisilla yrittäjillä ei ole ollut odotetulla tavalla suurta merkitystä. Tutkimus käsitteli yrityksen kasvattamisen erilaisia yrittäjätyyppejä.²³⁷

Yrittäjyystutkimuksessa tytologia-termiä käytetään yleisesti kuvaamaan yrittäjätyyppien luokittelua.²³⁸ Tyypittelyt perustuvat yleensä samanaikaisesti yrittäjän ja yrityksen piirteisiin. Tytologioilla on pyritty jäsentämään yrittäjien ja yritysten heterogeenisuutta.²³⁹ Yrittäjät ovat erilaisia (taustat, ominaisuudet, motiivit). Tytologioiden tekeminen on hyödyllistä, koska ne tavoittavat tiiviisti usein esiintyviä ja toisistaan poikkeavien ominaisuuksien yhdistelmiä.²⁴⁰

Yrittäjätytologioiden avulla voidaan tutkia myös pienyrittäjiä.²⁴¹ Yrittäjyyttä käsittelevässä kirjallisuudessa esitetään useita toisiaan täydentäviä yrittäjätyypittelyjä.²⁴² Esimerkiksi menestyneistä yrittäjistä on tehty psykologiaan perustuvia tyypittelyjä.²⁴³

Yrittäjätytologioita on tehty kotimaisessa yrittäjyystutkimuksessa.²⁴⁴ Niitä tehtiin paljon erityisesti 1980-luvulla. Oman tytologisoinnin taustaksi esittelen keskeisiä suomalaisia tutkimuksia, joissa on tyypitelty yrittäjiä. Tällä tavalla pystyn esittämään, miten oma tyypittelyni eroaa aikaisemmin tehdyistä tyypit-

²³⁵ Amatori 1980.

²³⁶ Amatori 2011. Ks. lähemmin Toninelli & Vasta 2014, 163.

²³⁷ Toninelli & Vasta 2014.

²³⁸ Woo, Cooper & Dunkelberg 1991.

²³⁹ Niittykangas 2004, 27.

²⁴⁰ Huuskonen 1992, 42. Ks. myös Woo, Cooper & Dunkelberg 1991.

²⁴¹ Hartikainen 1995, 22.

²⁴² Koiranen 2004, 30.

²⁴³ Miner 1997.

²⁴⁴ Ks. esim. Marjosola 1979; Kankaanpää & Leimu 1982; Tamminen 1984; Hartikainen 1985; Lahti 1986. Yrittäjiä on myös ryhmitelty. Esimerkiksi Työministeriön Työpoliittisen tutkimussarjan tutkimuksessa Uusyrityskeskuksen yrittäjäasiakkaat on jaettu neljään ryhmään: vapaaehtoiset, aktiiviset ammattilaiset, ajautuneet ammattilaiset ja vaihtoehdottomat itsensä toteuttajat (Aho, Kivimäki & Koski 1995).

telyistä ja millä tavalla oma typologisointini tuottaa uutta tietoa verrattuna aikaisempaan tutkimustietoon.

Rauno Tamminen löysi 46 yrityksen aineistosta kolme pienyrityksen perustamistyyppiä. Ensimmäisen ryhmän hän nimitti yrittäjäksi "päätyneiksi." Tällä yrittäjällä oli alhainen koulutus, eikä hänellä ollut erityisiä yrittäjävalmiuksia. Yrittäjä ei näyttänyt määrätietoiselta eikä kekseliäältä. Yritys oli pieni ja staattinen. Toinen yrittäjätyyppi oli "määrätietoiset." Tällainen yrittäjä oli koulutettu nuori, idearikas, määrätietoinen ja itsetuntoinen. Hän halusi toteuttaa itseään ja luoda oman toimintaympäristönsä. Kolmas tyyppi oli "onnekas". Yrityksen toiminta perustui markkinoilla havaittuun aukkoon. Hän onnistui täyttämään aukkoa tarttumalla tilaisuuteen.²⁴⁵

Tamminen on toisessa tutkimuksessaan etsinyt aineistostaan (41 suomalaista pienyritystä) yrityspersonallisuuksia. Hän etsi faktorianalyysillä aineistosta keskenään korreloivien muuttujien kimppeja ja osoitti sitten, että eri havainnot (yritykset) saavat aina jollekin faktorille selvästi suuremman faktoripistemäärän kuin muille. Tamminen tunnisti kaksi yrittäjätyyppiä: "lukenut" ja "ammattipohjainen."²⁴⁶ Lukeneeseen tyyppiin yhdistyy koulutus, taipumus muodolliseen suunnitteluun ja tietoista kehittämishalua. Ammattipohjaiselle yrittäjälle on tyypillistä ammattitaidon korostaminen, haluttomuus kasvattaa yritystään ja kehittämisajattelun vierastaminen.²⁴⁷

Arto Lahti on jakanut yrittäjät ammattimies- ja liikkeenjohtajayrittäjiin. Ammattimiesyrittäjä on alkujaan alemmista sosiaaliryhmistä ja hänellä on alhainen koulutus. Aiemmistä teknisistä työtehtävistä hänelle on muodostunut ammattitaito. Ammattimiesyrittäjälle yrityksen kasvu ei ole keskeisintä. Liikkeenjohtajayrittäjä on lähtöisin keski- tai yläluokasta. Hänellä on korkeakoulutus ja aikaisempaa johtajakokemusta. Liikkeenjohtajayrittäjä pyrkii kasvattamaan yritystään ulkopuolisen rahoituksen turvin. Hän on sosiaalisesti aktiivinen.²⁴⁸

Yrityksen perustamista painottava luokitus on tehty Iiris Marjosolan tutkimuksessa, jossa tyypit on nimetty tahto- ja mahdollisuusyrittäjiksi. Heidät on luokiteltu tilaisuutta etsiviin ja tilaisuuden hyväksyviin yrittäjiin. Tilaisuutta etsivät eli tahtoyrittäjät pitävät yrittäjän asemaansa ja työtehtäviensä tavoittelemisen arvoisena. Tämä tulee esille esimerkiksi siinä, että he voivat hakeutua aloille ja yrityksiin, joissa he toivovat löytävänsä käytännössä mahdollistuvan yritysideoita. Tilaisuutta etsivillä yrittäjillä on yrittämisen tahtoa, jonka toteuttamiseksi on etsittävä mahdollisuuksia. Tämä on lähellä Smithin (1967) opportunistista yrittäjätyyppiä.²⁴⁹ Tilaisuuden hyväksyvillä eli mahdollisuusyrittäjillä on yleensä valmiina jokin yrityksen perustamiseen liittyvä käytännön tekijä,

²⁴⁵ Tamminen 1981. Tutkimuksen aineistona on 41 suomalaista pk-yritystä eri puolelta Suomea. Kyseessä ei ole otos vaan näyte, joka on ollut mahdollista saada. Suurimman yrityksen työntekijämäärä oli 130 ja pienimmän 2. Suuri osa yrityksistä toimi teollisuuden toimialalla. Neljä vuotta myöhemmin Tamminen keräsi samoista yrityksistä lisää tietoja (Tamminen 1984).

²⁴⁶ Tamminen 1984.

²⁴⁷ Tamminen 1984, 9.

²⁴⁸ Lahti 1986.

²⁴⁹ Smith 1967.

kuten vahva ammattitaito joltakin sektorilta. Heillä on käytännön mahdollisuuksia yrityksen perustamiseen, mutta ei yrittämiseen ammattina liittyviä tavoitteita. Malli muistuttaa Smithin ammattimiesyrittäjää.²⁵⁰

Arto Kankaanpää ja Heikki Leimu tekivät tutkimuksessaan pienteollisuusyrittäjien typologisoinnin. He erottivat toisistaan käsityöläisyrittäjän ja tilaisuuteen tarttuvan yrittäjän. Käsityöläisyrittäjällä on aiempaa yrittäjäkokemusta, matala koulutustaso sekä kokemusta yrityksen tuotannollisesta toiminnasta. Yritys on pieni ja sijaitsee maaseudulla. Tilaisuuteen tarttuvalla yrittäjällä on tyypillisesti aiempaa työkokemusta työntekijäasemassa, korkea koulutustaso ja vähän kokemusta tuotannollisesta toiminnasta. Yritys on suurempi kuin käsityöläisyrittäjällä ja sijaitsee kaupungissa.²⁵¹

Antero Hartikainen on tehnyt tutkimuksen, jossa on selvitetty suomalaisista pienyrityksistä sellaisia yritystyyppisiä, joista hyvän tai huonon menestyksen syy voidaan löytää erilaisten kilpailuetua merkitsevien tekijöiden olemassaolosta tai sen puuttumisesta. Tutkimuksessa on luotu tyyppikehikko, jossa johtamistapa on jaettu tuotannolliseen ja liikkeenjohdolliseen sekä esimiesten käyttö kahtia.²⁵²

Hartikainen on tutkimuksessaan tuonut esille kolme erilaista pk-yritystyyppiä, jotka ovat kasvaneet onnistuneesti. Nämä ovat tuotanto-, markkina- ja tuotevirtuosi. Tuotantovirtuosi on vahvasti tuotanto-orientoitunut ja kustannustietoinen sekä riskinkarttaja. Markkinavirtuosi on asiakkaiden tarpeet huomioiva riskinottaja, joka on voimakkaasti markkinaorientoitunut. Tuotevirtuosiin yrityksen toimintaan kuuluu keskeisenä osan tutkimus ja tuotekehitys. Tuotevirtuosi on riskinsietäjä.²⁵³

Matti Peltonen käytti *Yrittäjyys*-teoksessaan faktorianalyysia ryhmitellessään yrittäjyyden eri dimensioihin. Tämän pohjalta syntyi viisi perusulottuvuutta eli toiminnallista osa-aluetta (tuottavuus, kovuus, ahkeruus, rohkeus, luovuus). Lisäksi hän on jaotellut yrittäjyyden motiivit kolmiportaiseen malliin: tunneperäiset motiivit (riippumattomuus, yksilöllisyys, arvostus), välinemotiivit (toimeentulo, raha, työn tarve) ja kehitysmotiivit (luovuus, haasteellisuus, pyrkimykset itsensä toteuttamiseen).²⁵⁴

Taulukossa 6 on kuvattu eri tutkimuksissa tehtyjä typologioita. Siitä käy ilmi, että yleensä on muodostettu kaksi-, kolmi- tai nelijakoisia malleja. Poikkeuksena on Vesperin laatima malli, jossa on yksitoista tyyppiä.²⁵⁵ Typologisoineista käy ilmi, että ne yleensä kuvaavat myös sitä, millainen yrittäjä on. Niissä ei ole erotettu perustajayrittäjiä muista yrittäjistä. Palaan tutkimuksiin empiiri-

²⁵⁰ Marjosola 1979.

²⁵¹ Kankaanpää & Leimu 1982.

²⁵² Hartikainen 1983, 26-28. Tutkimusaineistona on Turun yliopiston pienteollisuusprojektin yritysaineisto, joka koostuu 271:n yrityksen haastatteluista ja 184:stä yrityksestä saaduista vastauksista yrityskyselyyn.

²⁵³ Hartikainen 1985, 162-163. Hartikaisen tutkimuksen perusaineisto muodostuu kahdeksasta yrityksestä. Aineisto kerättiin haastattelumenetelmällä. Voutilainen (2001) on puolestaan erottanut toisistaan yrittäjälähtöiset, tilannelähtöiset ja korostetusti liiketoimintalähtöiset yritykset.

²⁵⁴ Peltonen 1986, 65-75.

²⁵⁵ Vesper 1998.

sessä osassa luodessani oman yrittäjätypologian. Keskityn siinä osassa käsittelemään tapoja ja menetelmiä tehdä luokitteluja ja typologisointeja.

Yhtä vakiintunutta typologiakäsitettä ja -menetelmää ei ole olemassa.²⁵⁶ Typologia ei ole sama asia kuin teoria tai taksomia.²⁵⁷ Typologia on lähellä ”arkityyppi”-määritelmää, vaikka sitäkään ei ole syytä pitää typologian synonyyminä. Joka tapauksessa se kietoutuu erilaisten ryhmien löytämiseen, tunnistamiseen ja kuvaamiseen. Ryhmittelyanalyysi on puolestaan hyvin lähellä taksomia.²⁵⁸

Luokittelu (tai systematiikka) on typologioiden tekemistä tai ilmiön ryhmittelyä kategorioihin.²⁵⁹ Typologiat tehdään joko empiirisen analyysin tai käsitteiden formuloinnin avulla. Typologiat tarjoavat tavan organisoida moninaisuutta, jotta tutkija voi havaita monimutkaisesta ilmiöstä malleja. Eristämällä suurimmat eroavaisuudet typologiat vähentävät yhdistettyjen tekijöiden vaikutusta, jotta vuorovaikutussuhteet voidaan selvemmin havaita.²⁶⁰

Tässä tutkimuksessa käytän tyypittelyä aineiston luokittelussa. Tyypittelyn tavoitteena on muodostaa yleistämällä yrittäjistä ja heidän ominaisuuksista tyyppisiä, joilla on riittävästi samankaltaisuutta. Analyysissä tutkimusaineistosta kiteytetään siinä toistuvia ja sille tyypillisiä ominaisuuksia, tapahtumakulkuja tai merkityksiä. Aineisto pyritään yksinkertaistamaan ja yleistämään, niin että analyysissä voidaan muodostaa tyyppikuvauksia esimerkiksi erilaisista yrittäjistä. Luokittelussa tietoa jäsenellään erilaisiin kategorioihin ja ryhmiin.²⁶¹ Luokittelun kautta tunnistetaan aineistosta tyyppisiä, jotka kuvaavat tiettyä ryhmää. Analyysissä voidaan muodostaa tyyppikuvauksia kohdejoukosta.

Typologisoinnilla luodaan erilaiset yrittäjätypit ja kuvataan niiden keskeisiä ominaispiirteitä sekä selvitetään tyyppiryhmien toimialakohtaista yleisyyttä ja niiden ajallisia muutoksia. Täydennän kuvaa esittämällä kuvauksia yksittäisistä yrittäjistä.

Tämän tutkimuksen näkökulmasta on huomioitava, että yrittäjätypologioissa on käytetty muuttujia, jotka kuvaavat yrityksen johtamisen ja kasvattamisen vaihetta. Ne kuvaavat, millaisia erilaisia johtamistapoja ja -tyylejä on erilaisilla yrittäjärühmillä. Yrittäjärühmien selvittämisessä on käytetty henkilöhistoriallisia perustietoja (kuten tausta ja koulutus). Aikaisemmin tutkimussuuntausta ei ole sovellettu koskemaan vain yrityksen perustajia, eikä sellaiseen tarkoitukseen, jossa pyritään selvittämään, keitä perustajayrittäjät ovat. Tämä on oman tutkimukseni näkökulma ja tarkoitus.

²⁵⁶ *Suomen kielen sivistyssanakirjan* (Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 1994) mukaan typologia on tyyppijärjestelmä, luokittelu tai ryhmittely. Typologinen on tyypittävä (esimerkiksi typologisesti samantapaiset arkeologiset löydökset). Sana typo yhdistyy yhdysanoissa mallia tai tyyppiä koskevaan sanaan (esim. typografia koskee kirjan tms. painoasua).

²⁵⁷ Taksonomialla tarkoitetaan sääntöä, jonka perusteella erilaisia yksilöitä voidaan jonkin tai joidenkin ominaisuuksien perusteella liittää yhteen (Hartikainen 1983, 24; Sjöstrand 1973, 43).

²⁵⁸ Hartikaisen (1983, 24) mielestä typologiaa voidaan käyttää kuvaamaan taksonomian aikaansaamien ryhmien tyyppikuvauksia.

²⁵⁹ McKelvey 1982.

²⁶⁰ Hatten, Schendel & Cooper 1978; Pinder & Moore 1979; Miller 1981; Tsang 1999.

²⁶¹ Eskola & Suoranta 1998, 164, 185.

Muodostan omassa tutkimuksessani sekä kaksijakoisen että nelijakoisen tyypittelyn. Kaksijakoisen mallin perustana on self-made man -yrittäjätyyppi, jonka osuutta testaan dikotomialla.²⁶² Nelijakoisessa mallissa tarkastelen lähemmin, millaisista erilaisista tyypeistä tutkimukseni kohteena olevat yrittäjät muodostuvat. Käytän sitä, kun tarkastelen yrittäjätyyppien kehitystä teollistumisen eri ajanjaksoilla. Tämä tutkimus eroaa aikaisemmista tyypittelyistä siinä, että en etsi yrittäjän toimintaan liittyviä muuttujia enkä selvitä yrittäjien asenteita, motiiveja ja tavoitteita. Tutkimukseni vastaa kysymykseen, mistä perustajayrittäjät ovat tulleet, eikä kysymykseen, millaisia perustajayrittäjät ovat. Yrittäjätyypologioiden avulla pystyn vastaamaan kysymykseen, minkälaiset ihmiset ovat perustaneet yrityksiä teollistumisen eri vaiheissa.

---

²⁶² Kahtiajakautuminen sen mukaan, onko niillä jokin ominaisuus vai ei.

TAULUKKO 6 Yrittäjätypologiat tutkimuksissa.

<i>Tutkija, tutkimus</i>	<i>Vuosi</i>	<i>Tulos, yrittäjätyyppit</i>
Norman R. Smith	1967	1. ammattimiesyrittäjä (Craftsman entrepreneur) 2. tilaisuuteen tarttuva yrittäjä (Opportunist entrepreneur)
Orvins F. Collins & David G. Moore	1970	1. hallinnollinen yrittäjä (Administrative entrepreneur) 2. itsenäinen yrittäjä (Independent entrepreneur)
J. C. Laufer	1975	1. päällikkö tai innovaattori (Manager or innovator) 2. kasvuhakuinen omistajayrittäjä (Growth-oriented owner-entrepreneur) 3. omistaja, joka etsii tehokkuutta (Owner refusing growth but seeking efficiency) 4. ammattimiesyrittäjä (Craftsman entrepreneur)
Iiris Marjosola	1979	1. tahtoyrittäjät 2. mahdollisuusyrittäjät
Rauno Tamminen	1981	Kolme pienyrityksen perustamistyyppiä: 1. "päätyneet" 2. "määrätietoiset" 3. "onnekkaat"
Arto Lahti	1986	1. ammattimiesyrittäjät 2. liikkeenjohtajayrittäjät
P. A. Julien & M. Marchesnay	1987, 1996	1. säilyttäminen, itsenäisyys, kasvu (PIG perpetuation, independence, growth) 2. kasvu, autonomia, säilyttäminen (GAP growth, autonomy, perpetuation)
James W. Carland & Frank Hoy & Jo Ann C. Carland	1988	Kaksi organisaatioissa toimivaa tyyppiä: 1. yrittäjä (Entrepreneur) 2. pienyrityksen omistajajohtaja (Small business owner-manager)
Alberto Lafuente & Vicente Salas	1989	1. ammattimiesyrittäjä (Craftsman) 2. riskisuuntautunut (Risk-oriented) 3. perhekeskeinen (Family-oriented) 4. johtaja (Managerial)
Karl H. Vesper	1998 (ensimmäinen painos 1980)	1. itsensä työllistävät yksinyrittäjät (Solo self-employed individuals) 2. tiimin rakentajat (Team builders) 3. riippumattomat innovaattorit (Independent innovators) 4. monistajat (Multipliers of existing models) 5. volyyminsaalistajat (Economy-of-scale exploiters) 6. pääomien niputtajat (Capital aggregators) 7. yritysostoin etenijät (Acquirers) 8. tervehdyttäjät (Artists who buy and sell) 9. salkuttajat, monialadiversifioijat (Conglomerate builders) 10. havittelijat, keinottelijat (Speculators) 11. valtaavat arvonnostajat, manipulaattorit (Manipulators of apparent values)
Louis Jacques Filion	1998	1. järjestelijä (Operator) 2. visionääri (Visionary)

Lähde: Ulkomaisten tutkimusten lähde Filion 2000. *Huom! Vesper (1998) tyyppien suomennos, Niittykangas 2004, 85.*

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimuskohteen rajaaminen

Edellä on esitetty tutkimuskirjallisuuden pohjalta, miten yrittäjyyttä ja yrittäjiä on kuvattu. Samalla on pohdittu, minkälaisia tutkimustarpeita voidaan havaita olemassa olevan tutkimustiedon perusteella liittyen perustajayrittäjiin, joita ei ole varsinkaan kotimaisessa tutkimuksessa käsitelty omana ryhmänä. Suomalaisista yrityksen perustajista ei ole tehty kehityshistoriallisia tarkasteluja. Näin olen muodostanut käsityksen, että on tarpeellista tuottaa uutta ja täydentävää tietoa perustajayrittäjistä. Kun tältä pohjalta tarkastellaan teollistumisen ajan perustajayrittäjiä, tutkimuskysymys voidaan ilmaista seuraavasti:

Minkälaisia yrittäjäryhmiä on tunnistettavissa teollistumisen eri vaiheissa, kun tutkitaan niiden henkilöiden taustatekijöitä, koulutusta ja työkokemusta, jotka ovat perustaneet pitkäaikaista ja laajaa liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä?

Tähän kysymykseen vastaamiseksi on syytä tunnistaa Suomen teollistumisen ajan taloudellisen kehitys ja yritystoiminnan muutoksia. Kun etsitään vastausta edellä mainittuun tutkimuskysymykseen, tarkastelun kohteeksi nousee lisäksi kysymys,

mitä perustajayrittäjyys on historiallisena ilmiönä?

Yrittäjyys on nostettu yhdeksi taloudellisen kehityksen keskeiseksi moottoriksi. Tavoitteena on lisätä yritystoimintaa. Tämän vuoksi on tärkeä tuntee yrittäjyyden kehityshistoria ja lisätä tietoa siitä, keitä ovat ne henkilöt, jotka ovat historian eri vaiheissa perustaneet yrityksiä. Vaikka yrittäjyyttä tutkitaan runsaasti, ei ole luotu yleiskuvaa, ketkä ovat perustaneet yrityksiä. Tuottamalla tietoa perustajayrittäjistä voidaan lisätä ymmärrystä teollistumisesta ja taloudellisesta kehityksestä.

Taloudellisen kehityksen kannalta perustettujen yritysten määrän ohella on tärkeää, että yritykset kasvavat ja toteuttavat pitkäaikaisen liiketoiminnan kasvukehityksen. Tämän vuoksi on syytä tutkia yrittäjiä, jotka ovat perustaneet teollistumisen eri vaiheissa tällaisia yrityksiä. Näitäkin perustajayrittäjiä on suuri määrä Suomen teollistumisen aikana, minkä vuoksi tutkimuksen kohteeksi ei voida ottaa kaikkia perustajayrittäjiä. Tutkimusjoukko on valittava siten, että eri aikakausien yrittäjistä on saatavissa riittävät perustiedot.

Tämän vuoksi tutkimukseni kohteeksi on otettu sellaiset perustajayrittäjät, joille on myönnetty 1. tai 2. luokan talouden alan arvonimi. Tämä valintakriteerin käyttö soveltuu sen vuoksi, että talouden alan arvonimi voidaan myöntää vain, jos henkilön johtaman tai omistaman yrityksen liiketoiminta on riittävän laajaa. Talouden alan arvonimen saajat ovat niin ikään johtaneet ja omistaneet pitkän ajan yritystä (tai yrityksiä), koska arvonimen tulee kuvata henkilön elämäntyötä.²⁶³ Heitä voi kutsua kasvuyrittäjiksi. Kasvuyrittäjyydellä tarkoitetaan

²⁶³ Arvonimen myöntämisperusteluissa todetaan, että "mikä arvonimi tulee kulloinkin kysymykseen, määräytyy monen eri perusteen mukaan. Tästä esimerkkinä ovat liike-elämään viittaavat arvonimet (mm. vuorineuvos, kauppaneuvos, teollisuusneuvos, talousneuvos, talo-

tässä tutkimuksessa sitä, että tutkimuksen kohteena olevat yrittäjät ovat kasvattaneet yritystään sen perustamisesta alkaen. En kuitenkaan tutki yrityksen kasvattamisen vaihetta. Lisäksi on huomattava, että arvonimen myöntäminen osoittaa, että tällaisia henkilöitä pidetään yhteiskunnan kannalta tärkeinä taloudellisina toimijoina. Jo tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin, että tutkimuksen kohteeksi on voinut tulla vain niitä yrittäjiä, joille on haettu arvonimeä.

Peruskysymykseen vastataan selvittämällä ensiksi kohdejoukkona olevien henkilöiden syntyperää, asuinpaikkoja ja sosiaalista taustaa. Toiseksi selvitetään perustajayrittäjien koulutustasoa ja sen kehittymistä. Kolmantena tarkastelukohteena on yrittäjien työkokemus ja urakehitys ennen yrityksen perustamista.

Teollistumisen ajan perustajayrittäjien tarkastelu yhdistyy kysymykseen, mitä perustajayrittäjyys on ja miten se on muuttunut historiallisena ilmiönä. Tähän kysymykseen vastaaminen edellyttää, että ilmiö otetaan haltuun aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella. Tällä tavalla voin sijoittaa oman tutkimukseni historialliseen kontekstiin. Aikaisemmin suomalaisista perustajayrittäjistä ei ole tehty pitkän aikavälin tutkimuksia.

Tutkimuskysymyksiin vastaamalla saadaan selville perustajayrittäjien sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia. Tämä tehdään jakamalla perustajayrittäjät erilaisiin ryhmiin ja laatimalla yrittäjätypologia. Typologisoinnilla luodaan erilaiset yrittäjätyyppit ja kuvataan niiden keskeisiä ominaispiirteitä sekä selvitetään tyyppiryhmien toimialakohtaista yleisyyttä ja niiden ajallisia muutoksia. Esitän kuvauksia yksittäisistä yrittäjistä, jotta saan elävän ja monipuolisemman kuvauksen aiheesta.

Eri aikoina on perustettu erilaisia yrityksiä, mikä tarkoittaa sitä, että erilaiset ihmiset ovat eri aikoina perustaneet yrityksiä, jotka ovat kasvaneet ja menestyneet. Tilanteeseen vaikuttaa se, ovatko tietyn tyyppiset yritykset voineet kasvaa suuriksi juuri tiettyinä aikoina. Haluan selvittää sitä, keitä tutkimukseen valitut yrittäjät ovat olleet.

Tutkimuskohdejoukon rajaaminen ja kohdentaminen

Itsenäisyyden ajalla arvonimen saaneiden joukko (noin 1 500) on riittävän suuri, että siitä voidaan erottaa sellainen joukko yrittäjiä, että heitä tutkimalla voidaan vastata asetettuun tutkimuskysymykseen.²⁶⁴ Arvonimikriteerin käyttö tarkoittaa sitä, että tutkimuksesta jäävät pois esimerkiksi sellaiset perustajayrittäjät, jotka eivät ole halunneet arvonimeä, vaikka heidän perustamansa yrityksen liiketoiminta on ollut yhtä laajaa ja pitkäaikaista kuin tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien. Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaan syytä käsitellä

---

ustirehtööri), joiden kohdalla ratkaiseva merkitys on usein henkilön johtaman tai omistaman yrityksen liiketoiminnan laajuudella.” Lähde: Valtioneuvoston kanslian ohje menettelytavoista arvonimiasioissa, saatavissa www.vnk.fi/arvonimet/haku/pdf/arvonimet_menettelytapaohje010110.pdf (ladattu 10.11.2015).

²⁶⁴ Itsenäisyyden ajalta vuori-, kauppa- ja teollisuusneuvoksen arvonimen saajia on yhteensä 1 516 (vuoden 2015 loppuun mennessä, jolloin tämän tutkimuksen luokittelu valmistui). Teollisuusneuvoksen arvonimen saajia on yhteensä 446. Kauppaneuvoksia on 774. Vuorineuvoksia on 296.

sitä, miksi juuri näille henkilöille on myönnetty arvonimi, koska käytän arvonimen saamista pelkäämään tutkimukseen tulevien henkilöiden valintakriteerinä. Kohteen rajausta tarkoittaa lisäksi sitä, että tutkimusryhmän ulkopuolelle jäävät yrittäjät, jotka ovat toimineet yrittäjinä vain vähän aikaa, sekä ne, joiden yritys-toiminnasta ei ole muodostunut kannattavaa yritystä. Niin ikään elämäntapa-yrittäjät, jotka eivät ole laajentaneet yritystään, mutta ovat toimineet pitkään ja menestyksellisesti, jäävät pois. Käsiyöläisidentiteetin omaavat yrittäjät eivät tule mukaan, koska he eivät ole kasvattaneet yritystään tarvittavaan suuruusluokkaan. He ovat lähellä vanhaa traditionaalisen talouden yrittäjätyyppiä. Arvonimen saaneista yrityksen perustajia on 402. Tutkimusaineistoa kuvataan tarkemmin luvussa 1.5.

Tässä tutkimuksessa pidän yrityksen perustajina myös yritysoston kautta oman yrityksen omistajaksi tulleita yrittäjiä. Edellytyksenä kuitenkin on, että osto on tapahtunut yrityspolun alkuvaiheessa ja yrittäjä on kasvattanut ostetun yrityksen uuteen suuruusluokkaan. Koko joukosta käytän nimitystä perustajayrittäjät.²⁶⁵

Perustajayrittäjien valinta on tehty seuraavien pääkriteerien perusteella:

Ensinnäkin henkilö on perustanut joko itse tai yhdessä muiden kanssa uuden yrityksen.

Toiseksi henkilö on saanut yritystoimintaan liittyvistä ansioista 1. tai 2. luokan talouden alan arvonimen itsenäisyyden aikana.

Tämän takia tutkimuksesta rajautuvat pois sellaiset yrittäjät, jotka ovat jatkaneet (ja laajentaneet) perheyrittäjien toimintaa. Tämä on tärkeä rajausta, koska perhe- ja sukuyrittäjien johtajat ovat oma tutkimuskohteensa. Tämän tutkimuksen keskiössä ovat edellä mainitulla tavalla määritellyt perustajayrittäjät. On otettava huomioon, että tutkimuksesta jäävät pois yrittäjät, jotka ovat ostaneet pitkään toimineen ja jo suureksi kasvaneen yrityksen ja jatkaneet sen toimintaa samassa suuruusluokassa. Mielestäni nämäkin tapaukset eroavat tutkimuskohteena olevista perustajayrittäjistä. Heitä ei voida pitää perustajina.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sellaisten yritysten perustamisvaiheita, joiden perustajat ovat saattaneet yrityksensä sellaiselle kasvu-uralle ja sellaiseen kokoluokkaan, että heille on voitu myöntää julkinen tunnustus. Tarkastelen perustajayrittäjiä oman aikansa vaikuttajina. Lähtökohtana on Suomen taloudellinen kehitys. Jotta voidaan tehdä historiallista vertailua, on syytä jakaa tutkimuksen kohteena olevat yrittäjät ajallisesti eri ryhmiin. Tämän vuoksi olen jakanut yrittäjät neljään ryhmään heidän syntymävuosiensa perusteella: 1845–1889 syntyneet, 1890–1910 syntyneet, 1911–1930 syntyneet ja vuoden 1930 jälkeensä syntyneet. Näin pystyn jäsentämään tutkimusjoukon osaksi makrotaloudellista kehitystä. Tämä jaksotus on tehty sillä perusteella, että yrityksen perustaminen ajoittuu teollistumisen eri vaiheisiin.

²⁶⁵ Perustajayrittäjä ei ole eksakti käsite. Yrittäjäyystutkimuksessa on kuitenkin käytetty perustajayrittäjä-käsitettä, ks. esim. Oksanen 2013, 20. Tämän tutkimuksen keskeiset käsitteet on kuvattu lähemmin liitteessä 1.

Kaikki perustajayrittäjät ovat aloittaneet yritystoimintansa elinkeinova-pauden myöntämisen jälkeen (vuoden 1868 elinkeinoasetus). Ensimmäisen ryhmän muodostavat teollistumisen alkuvaiheen yrittäjät. Toisen ryhmän yrittäjät ovat toimineet teollistumisen laajentumisen ja vakiintumisen aikana. Kolmannen ryhmän yrittäjät ovat pääosin toimineet toisen maailmansodan jälkeisen jälleenrakentamisen ja teollisuuden laajentumisen aikakaudella. Neljännen ryhmän yrittäjät ovat toimineet aikana, jolloin Suomi muuttui agraariyhteiskunnasta moderniksi teollisuusyhteiskunnaksi. Selvitän, miten eri aikakausien liiketoimintaympäristön muutokset näkyvät perustajayrittäjätyyppien yleisyydessä. Tutkin esimerkiksi sitä, johtiko talouden vapautuminen ja vapaan yrittäjyyden salliminen self-made man -yrittäjien yleistymiseen. Tutkimuksen pitkä aikajänne mahdollistaa vertailun eri aikojen kesken.

Henkilöperusteisen ajajaottelun lisäksi käytän yrityksen perustamiseen liittyvää nelijakoista jaottelua, kun tarkastelen perustajayrittäjätyyppisiä teollistumisen eri ajanjaksoilla. Jaksottelun perustelu on sama kuin edellä. Yrityksen perustamisvuosi on kuitenkin käyttökelpoisempi silloin, kun tutkitaan eri aikakausina perustettuja yrityksiä ja niiden perustajia. Ensimmäinen ryhmä on vuosina 1875–1913 perustetut yritykset, toinen ryhmä on vuosina 1914–1939 perustetut yritykset, kolmas ryhmä on vuosina 1940–1959 perustetut yritykset ja neljäs ryhmä vuoden 1959 jälkeen perustetut yritykset.

Tutkimuksessani ensimmäiset yrityksen perustajat ovat perustaneet yrityksen sääty-yhteiskunnan loppuvaiheessa. Tutkimuksen pääpaino on kuitenkin aikakaudella, jolloin demokratia vakiintui suomalaisiksi poliittiseksi järjestelmäksi. Oma aikarajaukseni on perustunut siihen, että tutkin yrittäjätoiminnan vapautumisen jälkeistä aikaa. Teollistuminen on laaja yhteiskunnallinen ilmiö, johon yhdistyy monia merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia. Teollistuminen nosti yritysten perustamisen arvostetuksi ja merkitykselliseksi toiminnaksi. Syntyi laaja yrittäjäkunta, joka muodostui monista erilaisista sosiaalisista lähtökohdista nousseista yrittäjistä.

Toisen maailmansodan jälkeen alkoi uusi kehitysvaihe. Sodan läpikäyneissä maissa taloudellinen kasvu lisääntyi ja palveluelinkeinojen osuus alkoi kasvaa. Kehitys johti siihen, että informaatiosta tuli merkittävä tuotannon tekijä. Uudet teknologiset tuotteet vaikuttivat sekä teollisuuteen että kauppaan. Uutta kehitysvaihetta alettiin kutsua jälkiteolliseksi yhteiskunnaksi. Tässä tutkimuksessa keskitytään pääosin teollistumisen vaiheeseen. Tutkimuksen kohteena ovat teollistumisen ajan perustajayrittäjät.

Kun käsittelen perustajayrittäjiä, selvitän samalla, mille toimialoille he ovat perustaneet yrityksensä. Käytän toimialajakona samaa jakoa, jota on käytetty Talouselämän vaikuttajat -julkaisussa.²⁶⁶ Tarvittaessa käytän yleisempää-

²⁶⁶ Talouselämän vaikuttajat -julkaisuun sisältyvät henkilöt on jaettu pääyrityksen mukaan seuraaviin toimialoihin: elektroniikka- ja sähköteollisuus, elintarviketeollisuus, energia, graafinen teollisuus, kauppa ja palvelut, kemian teollisuus, lasi-, kivi- ja savi-teollisuus, liikenne, maa- ja metsätalous, metalli- ja konepajateollisuus, metsä- ja puunjalostusteollisuus, rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistötoiminta, rakennustoiminta ja tekstiili- ja vaateteollisuus.

kin toimialajakoa, jolloin erotan teollisuuden kaupan alasta ja rakennustoiminnasta.

Kun tarkastelen perustajayrittäjien syntymäpaikkoja ja perustettujen yritysten sijainteja, käytän Talouselämän vaikuttajat -julkaisun kotipaikkaluetteloa, jossa kunnat on jaettu ryhmiin nykyisen maakuntajaon perusteella.²⁶⁷ Tämän lisäksi käytetään Karjalaan sisältyvistä alueista, jotka kuuluivat Suomeen toisen maailmansodan jälkeiseen rauhansopimukseen asti, nimitystä ”Karjala (luovutetut alueet vuodesta 1944)”.²⁶⁸

Tutkimustehtäväni vuoksi en tutki yrittäjien persoonallisia ominaisuuksia enkä johtamistyyliä. En tutki sitä, miten hyvin he ovat johtaneet tai millä tavalla he ovat johtaneet yrityksiään. Selvitän sitä, keitä yritysten perustajat itse asiassa ovat olleet. Tällä tavalla saadaan lisää tietoa siitä, ketkä ovat perustaneet eri aikoina laajaa ja pitkäaikaista liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä. Tutkimukseni yhdistyy siihen aikaisempaan liiketoimintahistorian tutkimusperinteeseen, jossa on tutkittu laajaa ryhmää yritysjohtajia ja jossa on käytetty kvantitatiivisia menetelmiä.

En tutki yrittäjyyteen vaikuttavia kulttuurisia tekijöitä, enkä tarkastele yrittäjien henkilökohtaisia motiiveja. On kuitenkin syytä tiedostaa, että nämä tekijät välillisesti vaikuttavat siihen, ketkä perustavat yrityksiä ja miten he kasvattavat omaa yritystään. Tämän vuoksi tuon esille luvussa 2.3. yrityskulttuurin kehittämiseen liittyviä tekijöitä.

Tutkimusjoukon rajaamisen merkitys

Tutkimusjoukon valinta on tarkoittanut sitä, että tutkimukseen on tullut vain osa laajaa ja pitkäaikaista liiketoimintaa harjoittaneiden yritysten perustajista. Tutkimukseen tuleva joukko ei ole myöskään edustava otos perustajayrittäjistä. Arvonimen saaneiden valinta tutkimusjoukoksi on merkinnyt sitä, että tutkimusjoukon ulkopuolelle on jäänyt suuri määrä kasvuyritysten perustajia. Tämä on yleistä yrittäjätutkimuksissa, koska yrittäjien määrä on suuri ja yrittäjät ovat heterogeeninen ryhmä, josta on hankala tehdä edustavia otoksia tutkimusten perustaksi.²⁶⁹ Sen vuoksi on käytetty erillisiä tietokantoja, kuten esimerkiksi *Kuka kukin on* -teokset.²⁷⁰ Tutkimusjoukkoa on rajattu siten, että on otettu tietty

²⁶⁷ Vuonna 1998 voimaan tulleen maakuntalain mukaan maa jaettiin maakuntiin. Manner-Suomeen tuli 19 maakuntaa. Maakuntia ovat seuraavat: Ahvenanmaa, Etelä-Karjala, Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Savo, Itä-Uusimaa, Kanta-Häme, Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Kymenlaakso, Lappi, Pirkanmaa, Pohjanmaa, Pohjois-Karjala, Pohjois-Pohjanmaa, Pohjois-Savo, Päijät-Häme, Satakunta, Uusimaa ja Varsinais-Suomi.

²⁶⁸ Suomen menetyksiin kuului Karjalan kolme kaupunkia (Viipuri, Sortavala ja Käkisalmi) sekä kaksi kauppalaa (Koivisto ja Lahdenpohja). Tämän lisäksi Suomi joutui luovuttamaan kokonaan 39 maalaiskuntaa sekä osittain alueita 21 kunnasta. Muilta alueluovutuksiin kuuluvilta alueilta (Petsamo ja Salla) ei ole tullut tämän tutkimuksen kohteena olevia yrittäjiä.

²⁶⁹ William A. Brockin ja David S. Evansin (1986, 189) mukaan suurimpaan osaan empiirisestä yrittäjyystutkimuksesta kuuluu kriteerien valitsemiseen liittyvä ongelma (*“most empirical studies of entrepreneurship are plagued by arbitrary criteria for selecting the sample of entrepreneurs”*).

²⁷⁰ Liiketoimintahistorian tutkimuksissa on käytetty erilaisia tietokantoja, yleisesti Fellman 2014; Kansikas 2015, 5-6; Nuvolari, Toninelli & Vasta 2016, 4-5. Suomen Akatemian *Valta Suomessa* -tutkimusohjelman *Valtarakenteiden pysyvyys Suomessa 1660–2005*

määrä suurimpien yritysten johtajistoa.²⁷¹ Näihin tutkimuksiin sisältyy samankaltaisia yleistettävyysskysymyksiä.

Tutkimusjoukon rajaamiseen vaikutti se, että millään muulla tavalla ei olisi ollut saatavissa samaa määrää tietoja vastaavista kasvuyrittäjistä, joista kaikista ei ole edes matrikkelitietoja. Perustietoja olisi saatavana kattavasti vain suurimpien yritysten perustajista. En kuitenkaan tutki vain suurimpien yritysten perustajia. Jos kaikista kasvuyrityksen perustajista olisi haluttu saada otos, perusjoukko olisi kasvanut niin suureksi, että sen kerääminen olisi ollut työlästä tai jopa mahdotonta. Tämän vuoksi olen katsonut, että Talouselämän vaikuttajat on paras tietokanta tutkimuksen toteuttamiseen. Tutkimusjoukko sisältää riittävän määrän perustajayrittäjiä, jotta asetettuihin tutkimuskysymyksiin voidaan vastata.

Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistoon vaikuttaa se, että en ole itse laatinut kriteereitä siitä, keitä tutkimusjoukkoon on tullut. Arvonimen saaneet henkilöt täyttävät kyllä sen kriteerin, että he ovat pitkäaikaista ja laajaa liiketoimintaa harjoittaneiden yritysten perustajia. Kuitenkin on otettava huomioon se, että arvonimen saannin ehtona ei ole täsmällisiä vaatimuksia. Arvonimen myöntämisessä katsotaan lisäansioiksi yhteiskunnallinen toiminta. Arvonimen saaminen edellyttää, että arvonimeä on haettava. Arvonimeä ei haeta itse, vaan sitä anovat toiset henkilöt tai organisaatiot, jotka lisäksi sitoutuvat maksamaan vahvistetun taksan mukaisen summan.²⁷² Kaikille kriteerit täyttävälle henkilölle ei ole haettu arvonimiä. Talouden alan arvonimen saamisen esteenä voi olla myös liiketoiminnassa havaitut lainvastaiset tai epäeettiset toimintatavat.

Toisena huomiona on syytä mainita, että on toimialoja, kuten pankki- ja vakuutustoimiala, joilla ei ole ollut tapana hakea arvonimiä. Näiden alojen puuttuminen ei muodosta suurta ongelmaa, koska näillä aloilla on vähän yksittäisten henkilöiden perustamia yrityksiä. Sama koskee osuustoiminnallisia yrityksiä, jotka ovat useiden henkilöiden yhdessä perustamia. Näiden alojen johtajat muodostavat oman tutkimuskohteen.

Arvonimikriteerin käyttö rajaa tutkimusjoukkoa. Voidaan kuitenkin katsoa, että tämä ei aiheuta ongelmaa, koska tutkimustehtävässä asetetut kriteerit täyttäviä perustajayrittäjiä on riittävä määrä. Toisaalta tutkimukseni validitettia lisää se, että neuvoksen arvonimi voidaan myöntää vain taloudellisen toiminnan kriteerit täyttävälle henkilölle. Aineistoni eroaa siten matrikkelityylisistä julkaisuista, joihin pääsyn kriteerit ovat vaihtelevia.

-hankkeessa perehdyttiin suomalaisen yhteiskunnan eliittirakenteen muutokseen ja yhteiskunnallisen aseman suvuihiseen ja sukupolvittaiseen pysyvyyteen. Hankkeessa käytettiin laajoja henkilöhistoriallisia aineistoja (mm. *Kuka Kukin On* -teokset), joita tutkittiin ekonometrisillä menetelmillä. (Ruuskanen, Snellman & Widgrén 2010).

²⁷¹ Fellman (2000a) on kelpuuttanut tutkimukseensa johtajat sellaisista yrityksistä, jotka ovat pysyneet mahdollisimman pitkään henkilöstömäärältään suurimpien teollisuusyrityksien listalla. Big business -käsitteellä tarkoitetaan kansakuntien suurimpia yrityksiä, jotka voidaan määritellä eri tavoilla (esim. työntekijöiden määrä tai liikevaihto), ks. esim. Cassis 1997.

²⁷² Tarkemmat tiedot nykyisestä arvonimisäädännöstä, ks. <http://vnk.fi/ministerio/huomionosoitukset> (ladattu 20.3.2015).

Tutkimusjoukon rajaamisen merkitystä voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, kuinka edustava käyttämäni aineisto on taloudellisesti merkittävästä perustajayrittäjistä. On todettu, että suurin vaikutus on suuryritysten perustajilla.²⁷³ Omassa aineistossani Suomen 30 henkilömäärältään suurimman teollisuusyrityksen perustajista on mukana kahdeksan (vuosina 1890/91-1975).²⁷⁴ Käsittelen myöhemmin luvussa 2.1., keitä he ovat. Tutkimukseni aineistoon sisältyy myös suuryritysten perustajia, vaikka heitä ei erillisenä ryhmänä tutkitakaan.

1.4 Tutkimuksen lähestymistapa ja prosessi

Historiantutkimuksen tavoitteena voidaan yleisesti pitää tutkittavan ilmiön selittämistä ja tekemistä ymmärrettäväksi asettamalla ilmiö suurempien kokonaisuuksien osaksi.²⁷⁵ Historiantutkimuksen kohteena on yleensä erilaisia tapahtumaketjuja. Tavoitteena ei ole tarkkojen yleistyksien tekeminen.²⁷⁶

Historiantutkimus tuottaa tietoa sellaisista asioista ja ilmiöistä, joista ei tiedetä riittävästi.²⁷⁷ Historiantutkijan yleisenä tutkimustehtävänä on saada aikaan joukosta menneisyyden ilmiöistä kiinnostava ja järjestelmällinen esitys. Tähän kytkeytyy näkökulman valinta ja tutkimustehtävän rajaaminen.²⁷⁸ Teoreettiset tarkastelut kuuluvat historiantutkimukseen.²⁷⁹ Historian tutkimusta ei ole edes tarpeellista määritellä liian tarkasti.²⁸⁰

Omaan tutkimukseeni kuuluu historiallisen kehityksen selittäminen ja kuvaileminen.²⁸¹ Etsin teollisuusajan eri aikakausien perustajayrittäjätyyppejä.

²⁷³ Cassis 2005.

²⁷⁴ Yritysten tiedot tutkimuksesta Hjerpppe 1979. On huomattava, että suurimpien yritysten joukossa on paljon valtionyhtiöitä ja osuustoiminnallisia yrityksiä, joilla ei ole perustajayrittäjää.

²⁷⁵ Kalela 1972, 17. Jorma Kalelan (1972, 18) mukaan näkökulman valinta tarkoittaa päätöksen tekemistä siitä, mihin laajempaan saman ajan ilmiöön tutkittavaksi valitun ilmiön yhteyksiä pyritään selvittämään ja minkä kehityskulun yhtenä vaiheena sitä ryhdytään tarkastelemaan. Ymmärtävään selittämiseen liittyy Kalelan (2000, 55, 67-68) mielestä se, että historiantutkijan velvollisuutena on myös oikeuden tekeminen tutkimuksen kohteena oleville ihmisille, mikä kuvastaa tutkimuksen eettistä peruslähtökohtaa.

²⁷⁶ Gaddis 2002, 105. Sosiaalitieteissä käytetään usein yhtä selittävää tapahtumaa selittäväksi tekijänä. Tarkoituksena ei ole ainoastaan selittää menneisyyttä vaan ennustaa tulevaisuutta. Historiantutkimuksesta ja sosiaalitieteiden teorioista, katso esimerkiksi Tosh 1991, 152-153.

²⁷⁷ Kalela 2000, 54. Tätä voidaan pitää yleisimpänä tutkimuksen lähtökohtana. Tarkasteltavan ilmiön tuntemisen tarpeelle voi olla useitakin syitä (Kalela 2000, 54).

²⁷⁸ Kalela 1972, 65. Tutkimusmetodologialla tarkoitetaan niitä tapoja ja keinoja, joilla tieteellistä tietoa tavoitellaan, muodostellaan ja perustellaan (Kyrö 2004). Metodologia on yleinen lähestymistapa tutkia tutkimusaihetta (Metsämuuronen 2008, 9).

²⁷⁹ Kalela 2000, 15.

²⁸⁰ Historiantutkimuksen määritelmiä, katso esimerkiksi Collingwood 1947, 9-10; Renvall 1983, 16; Kalela 2000, 13. Historioitsija Marc Blochin (2003, 74) mukaan historiantutkimuksen ”pitkän ja täsmällisen määritelmän laatiminen ei kiinnostaisi ketään.”

²⁸¹ Jokaisella tutkimuksella on oma tarkoituksensa. Huckynsi & Buchanan (1991, 17) ovat nähneet tutkimuksen neljä mahdollista tarkoitusta: kuvaaminen, selittäminen,

Tutkimuksen avulla saadaan tietoa, miten eri aikoina on syntynyt edellytyksiä tietyille ihmisille perustaa yrityksiä. Kuvaan perustajayrittäjäryhmän koostumusta, koulutustaustaa ja urakehitystekijöitä. Samalla käsittelen aineistoa, joka aikaisemmin ei ole ollut tutkimuksen kohteena. Tutkimuksella on edelleen se merkitys, että perustajayrittäjien taustatekijät ja urakehitys ennen yrityksen perustamista tulevat kuvatuksi.

Taloushistoriallisessa tutkimuksessa ovat yleisiä tapaustutkimukset yksittäisistä yrityksistä ja niiden johtajista.²⁸² Tapaustutkimus sopii lähestymistavaksi, kun halutaan selvittää jonkin yrityksen pitkän aikavälin kehittymistä. Useamman yrityksen otoksella voidaan selvittää esimerkiksi yritysmuotojen ja toimialojen kehitystä. Tapaustutkimuksen avulla on mahdollista kuvata yksityiskohtaisesti yrityksen toiminnan ja päätöksenteon erityispiirteitä. Tässä tutkimuksessa lähdän laajemmasta näkökulmasta ottamalla mukaan useita tutkimuskohteita. Tutkimukseni on osin tilastollinen, ja sen tarkoitus on tuottaa tapaustutkimusta yleistettävämpää tietoa.

Tapaustutkimuksissa selvitetään sitä, miten asiat ovat oikeasti menneet. Liiketoimintahistorian tutkimukseen on liittynyt yksittäisten tapausten asettaminen järjestykseen, jotta niitä voidaan tarkastella laajemmassa kontekstissa. Tämä oli keskeistä Alfred D. Chandlerin tutkimuksille, jotka loivat kehikon, johon tutkijat voivat asettaa yritykset ja kysyä hyödyllisiä ja kiinnostavia kysymyksiä.²⁸³

Oma tutkimukseni edustaa liiketoimintahistoriallista tutkimusta. Liiketoimintahistoria tutkii yrittäjiä ja yrityksiä historiassa.²⁸⁴ Historiallisella tarkastelulla voidaan saada lisää tietoa myös yritysten perustajista. Tutkimuksessa muodostetaan useista tapauksista tarkastelukehikko, jonka avulla voidaan kuvata historiallista kehitystä ja jäsentää yritysten perustajia.

Tutkimukseni kohteena ovat yrittäjät ja yritysjohtajat, joita tutkitaan myös liiketaloustieteessä, jonka tarkoitus on tuottaa käytäntöön sovellettavaa tietoa.²⁸⁵ Sen tavoitteena on myös lisätä tiedeyhteisön ymmärrystä liiketalouden

---

ennustaminen ja kontrolli. Yleinen syy tutkimuksen tekemiselle on tarve saada tutkimuskohteesta uutta tietoa (Järvinen & Järvinen 2004, 7).

²⁸² Tapaustutkimuksesta yleisesti, katso esimerkiksi Yin 1989 (alkuperäinen määritelmä); Stake 1995. Pitkän aikavälin kvalitatiivisen aineiston tapaustutkimuksesta lähemmin ks. Lamberg & Ojala 2006, 324-325. Tapaustutkimus kuuluu Neilimon ja Näsin (1980, 31-35) esittämässä liiketaloustieteen ja yrittäjyystutkimuksen typologiassa toimintanalyttiseen tutkimusotteeseen.

²⁸³ Kantrow 1986. Artikkelin on tehty paneelikeskustelusta, jonka aihe oli *Why history matters to managers*. Paneeliin osallistuivat liiketoimintahistorian tutkijat Alfred D. Chandler jr., Thomas K. McCraw, Alonzo L. McDonald, Richard S. Tedlow ja Richard H.K. Vietor. Historiantutkimuksen tarpeellisuudesta yrityksille ks. Ojala 2001a.

²⁸⁴ Amatori & Colli 2011, 7-8, 18-19, 27-28; Fridenson 2008. Suomessa käytettiin aluksi yrityksistä kiinnostuneesta "Business History" -tutkimuksesta nimeä yrityksen taloushistoria, kunnes otettiin käyttöön vakiintunut nimi liiketoimintahistoria (Karonen, Lamberg & Ojala 2000, 49; Ojala 2001a, 220).

²⁸⁵ Liiketaloustiedettä pidetään soveltavana tieteenä, jonka ohjeita ja suosituksia on sovellettavissa yrityskäytäntöön (Näsi 1980, 6). Liiketaloustieteellisen tutkimuksen ominaispiirteinä voidaan pitää sitä, että on haettu havaittuihin liiketaloudellisiin ongelmiin suositeltavia ratkaisuja. Käytännönläheisen tavoitteen vuoksi tutkimuksessa on käytetty apuna useita tieteenaloja ja niiden tuloksia (Mäkinen 1984, 43).

ilmiöistä.²⁸⁶ Liiketaloustiede kohdistuu liikeyritysten toimintaan, jolla on teollistumisen myötä ollut yhä keskeisempi merkitys Suomen taloudessa.²⁸⁷ Vaikka tutkimuksellani on yhtymäkohtia liiketaloustieteeseen, on tutkimukseni ennen muuta liiketoimintahistoriaa, koska pyrkimyksenä on kuvata perustajayrittäjien historiallista muutosta, eikä tavoitteena ole tutkimustiedon välitön käytännön soveltaminen liikeyrityksissä. Tutkimusta voidaan kuitenkin hyödyntää liiketoiminnan kehittämässä, koska se lisää ymmärrystä yrityksen perustamisen toimintalogiikasta.

Yrittäjyyden historiallisen tutkimuksen lähtökohdat liittyvät yrittäjien erilaisiin motivaatioihin. Historiantutkimus on ollut myös kiinnostunut selvittämään talouksien rakenteellista muutosta ja kehitystä. Liiketoimintahistorian tutkijat ovat keskittyneet selvittämään tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet yritysten, teollisuudenalojen ja talouksien historialliseen muutokseen. Yrittäjätutkimuksessa on huomioitu yrittäjän toiminnan ajankohtainen ja maantieteellinen konteksti.²⁸⁸ Geoffrey Jonesin ja R. Daniel Wadhwanin mukaan liiketoimintahistorian yhtenä kontribuutiona yrittäjätutkimukseen voidaan pitää sitä, että yrittäjäkäyttäytyminen voidaan paremmin kontekstualisoida aikaan ja paikkaan.²⁸⁹

Yleensä katsotaan, että tutkimuksen keskeisten käsitteiden määrittely on tärkeää, jotta tutkimus on toisten kontrolloitavissa, ja lukijoiden on hyvä tietää, mitä tutkimuksessa eri käsitteillä tarkoitetaan. Käsitteiden määrittely on tärkeää historiantutkimuksessa.²⁹⁰ Tutkimukseni keskeiset käsitteet löytyvät liitteestä 1.

Tutkimuksen teoreettisella viitekehyksellä tarkoitetaan laadullisessa tutkimuksessa sitä, että havaintoja tarkastellaan johtolankoina, eli niitä tarkastellaan jostakin määritellystä näkökulmasta.²⁹¹ Viitekehyksessä kuvataan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita.²⁹² Laadullisetkin tutkimukset voivat olla teoriapainotteisia.²⁹³

²⁸⁶ Koskinen, Peltonen & Alasuutari 2005, 15-16. Liiketaloustieteellisellä (business and management) tutkimuksella saadaan tuotettua systemaattisella tavalla lisää tietoa liike-elämästä ja johtamisesta (Saunders, Lewis & Thornhill 2012, 1-2; Bryman, Bell, Mills & Yue 2011). Liike-elämän tutkimus (business research) tarjoaa informaatiota johtamispäätösten neuvoksi, ja erityisesti käsittelemällä relevanttia dataa, informaatiota ja näkemyksiä tavalla, jota päätöksentekijät voivat hyödyntää organisaation suorituksen maksimoimiseen (Cooper & Schindler 2008, 4).

²⁸⁷ Pihkala 2001, 536-537. Taloustiede jakautuu kansantaloustieteeseen ja liiketaloustieteeseen, jotka ovat lähentyneet toisiaan niin metodisesti kuin kysymyksenasetteluiltaan. Liiketaloustiede kehittyi kiinnostuksesta selvittää liiketoiminnan käytännön kysymysten teoreettisia taustoja. (Pihkala 2001, 587, 536, 609)

²⁸⁸ Jones & Wadhvani 2008, 501-502.

²⁸⁹ Jones & Wadhvani 2008, 520.

²⁹⁰ Historiantutkijoita on kritisoitu käsitteiden epämääräisestä käytöstä. Tämä on yhteydessä siihen, miten historiantutkimuksia voidaan tulkita, eli ts. mikä on tutkimusten validiteetti (Kalela 1972, 67, 70).

²⁹¹ Alasuutari 2001, 79. Tutkimuksella voidaan pyrkiä myös löytämään kausaalisuhteita, jotka ilmaistaan matemaattisina kaavoina tai taulukoina ja joiden oletetaan olevan yleistettävissä koskemaan koko ilmiötä (Gummesson 2000, 129).

²⁹² Tuomi & Sarajarvi 2009, 17-18. David Silvermanin (2014) mukaan teoria on kokoelma selittäviä käsitteitä. Käyttökelpoinen (relevantti) teoria on käytännöllinen ja auttaa tutkimuksessa.

²⁹³ Koskinen, Peltonen & Alasuutari 2005, 42. Teorian käytöstä historiantutkimuksessa, katso esimerkiksi Tosh 1991, 154-157.

Tutkimukseni teoreettinen perusta muodostuu teorioista, jotka ovat käsitelleet yritysten perustamisvaihetta ja kasvua sekä johtajuuden muutosta. En kuitenkaan hyödynnä tutkimusaineiston kuvaamisessa mitään yhtä teoreettista perustaa. Tarkastelen aineistoa eri näkökulmista ja teoreettisista lähtökohdista sekä hyödynnän yrittäjistä tehtyjä aikaisempia tutkimuksia.

Olen kuvannut tutkimusprosessin taulukossa 7., jossa näkyy tutkimukseni oleellinen sisältö. Käytössäni on aineisto suomalaisista yrityksen perustajista. Tutkimustehtävässä kuvasin, mitä haluan aineistosta saada selville. Sen jälkeen rajasin aineiston. Määrittelin tutkimusfilosofisen perustan. Käsitelien aineiston kvantitatiivisilla tutkimusmenetelmillä. Täydennän saatuja tuloksia kvalitatiivisilla tulkinnoilla. Näiden avulla vastaan tutkimustehtävään ja pohdin tutkimustulosten merkittävyyttä ja yleistettävyyttä.²⁹⁴

Perustajayrittäjistä ei ole olemassa vertailevaa tutkimustietoa eri aikakausilta. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttää, että on ratkaistava, kuinka perustajayrittäjistä voi saada tietoa ja millä menetelmällä. Aineiston käsittelyn lähtökohdaksi olen ottanut kriteerin, johon perustuen olen valinnut tutkimuksen kohteeksi tulevat henkilöt. Se on esitetty tutkimuskohteen rajauksen yhteydessä (luku 1.3.). Sen jälkeen olen poiminut olemassa olevasta aineistosta tämän kriteerin täyttävät perustajayrittäjät. Samalla kokosin tiedot yrittäjien taustatekijöistä ja yrityksen perustamiseen liittyvistä vaiheista.

---

²⁹⁴ Kalelan (1972, 51) mukaan historian tutkimusprosessissa on kolme vaihetta: tutkimustehtävän hahmottaminen, tutkimussuunnitelman laatiminen ja hypoteesin yhdistäminen. Tutkimusprosessin alussa tutkijalla on hypoteesi, jonka paikkansapitävyyttä testataan lähdeaineiston avulla.

TAULUKKO 7 Tutkimusprosessi.

Lähtökohta	Suomalaisen yrittäjäkunnan laajentuminen 1800-luvulla -elinkeinovapaus -kansan riveistä nousseet yrittäjät
Tausta	Yritysten perustaminen osana teollistumista -osakeyhtiölaki v. 1864 -yritystoiminnan laajentuminen
Tutkimusintressi	Suomen taloudelliseen menestykseen vaikuttaneet yritysjohtajat -ketkä ovat perustaneet ja johtaneet yrityksiä
Tutkimustarve	Aikaisemmin ei ole laadittu kokoavaa esitystä Suomen teollisuuden ajan perustajayrittäjistä -selvitys arvostetusta talouselämän vaikuttajaryhmästä
Teoria	Keskeiset yrittäjiä ja yritysjohtajia kuvaavat teoriat -kasvututkimukset ja erilaiset yrittäjäkuvaukset
Aineisto	Suomen talouselämän vaikuttajat -biografiakokoelma -yritysjohtajista kerätyt perustiedot
Perusjoukko	Arvonimen saaneet yritysjohtajat (N=1 500) -1. ja 2. luokan talouden alan arvonimen saaneet itsenäisyyden ajalta (vuori-, kauppa- ja teollisuusneuvokset) -arvonimen saamisen kriteerit
Tutkimusjoukko	Perustajayrittäjät (N=402) -rajattu pois ammattijohtajat sekä perhe- ja sukuyrityksien johtajat
Tutkimuskohde	Perustajayrittäjien perhetausta, koulutus ja urakehitys -keitä perustajayrittäjät ovat
Tutkimusmenetelmät	Tilastotieteelliset menetelmät, SPSS-ohjelmisto -typologisointi -kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien käyttäminen toisiaan täydentävinä
Tulokset	Pitkäaikaisten ja laajaa liiketoimintaa harjoittaneiden yritysten perustajien taustatekijät, koulutus ja työkokemus -teollisuuden ajan perustajayrittäjätyyppien ryhmittely
Kontribuutio	Ensimmäinen laaja selvitys teollisuuden ajan perustajayrittäjistä, jota voidaan hyödyntää taloustieteessä ja yrittäjyystutkimuksessa -voidaan soveltaa joltain osin muihin yrittäjiin -kansainvälinen kiinnostavuus, vastaavalla aineistolla ei ole tehty kattavaa tutkimusta

1.5 Tutkimusmenetelmät ja -aineisto

Tutkimuskysymykset ja taustalla olevat mielenkiinnon kohteet ohjaavat tutkimusmenetelmien valintaa ja tutkimusasetelmaa. Tutkimukseni päämenetelminä ovat kvantitatiiviset tilastolliset menetelmät. Tutkimusasetelmassa vertailen eri aikojen menestyneitä perustajayrittäjiä toisiinsa. Täydentävänä menetelmänä käytän kvalitatiivisilla menetelmillä kirjoituksista kerättyjä tietoja.

Kun kohteena on laajempi tutkimusjoukko, on yleensä käytetty kvantitatiivisia menetelmiä. Niin ikään tässä tutkimuksessa tutkimusjoukon suuruuden

vuoksi on tarkoituksenmukaista käyttää päätutkimusmetodinä kvantitatiivisia menetelmiä, jotka mahdollistavat sen, että voidaan tehdä vertailua eri aikakausien yrittäjistä. Käytän tutkimuskysymykseen vastaamisessa laadullisia menetelmiä täydentävänä tutkimusmenetelmänä. Yhtenä tutkimusmenetelmänä käytän typologisointia, joka on laadullisen aineiston analyysimenetelmä.²⁹⁵ Tässä tutkimuksessa kvantitatiivisilla menetelmillä käsitelty aineisto luo perustan typologisoinnille.

Tutkimukseni on vertaileva historiantutkimus sillä tavoin, että siinä vertaillaan eri aikoina toimineita perustajayrittäjiä ajallisesti sekä erinäisten taustatekijöiden osalta. Hyödynnän tutkimuksessani massa-aineistoa, jonka avulla voidaan muodostaa kokonaiskuva tutkimusaiheesta.

Tutkimuksen tekemiseen kuuluu pohdinta siitä, minkälaiset erilaiset tiedonhankintatavat ovat mahdollisia ja mikä on riittävä aineisto tutkimustehtävään vastaamiseen. Oman tutkimukseni osalta voidaan ajatella, että esimerkiksi haastattelut olisivat voineet tuoda syventävää tietoa tutkimuskohteesta. Haastattelut olisivat tuottaneet vaillinaisesti tietoa, koska suuri osa tutkimushenkilöistä ei ole enää haastattelukeinoin tavoitettavissa.

Yksi mahdollisuus olisi ollut hankkia lisää tietoa tutkimukseni yrittäjistä arkistoista, lehtikirjoituksista ja radio- ja tv-ohjelmista. Tätä aineistoa olisi voinut käsitellä vaikka diskurssianalyysillä ja erilaisilla sisällönanalyttisillä menetelmillä. Tästä aineistosta olisi voinut tehdä narratiivitutkimusta. On syytä huomata, että pienoiselämäkertakirjoituksissa on käytetty monipuolisesti erilaisia lähteitä, myös lehtiartikkeleita ja haastatteluja. Edellä kuvatut tiedonhankintamenetelmät eivät olisi myöskään tuottaneet tietoa kaikista tutkimukseeni sisältyvistä yrittäjistä. Lisäksi voi sanoa, että Talouselämän vaikuttajat -aineistosta oli saatavissa sellainen määrä tietoa, jolla yrittäjäkuvaukset oli mahdollista tehdä. Aikaisempia tutkimuksia suurempi yrittäjäjoukko tarkoitti sitä, että ei ollut tarkoituksenmukaista käyttää monenlaisia tiedonhankintamenetelmiä. Yrityshistoriikkeja on käytetty havainnollistamaan joidenkin perustajayrittäjien elämäntyötä.

Aineistojen analyysimenetelmät voidaan jakaa kahteen luokkaan: selittämiseen pyrkivät, jotka käyttävät usein tilastollista analyysia, ja ymmärtämiseen pyrkivät, jotka käyttävät laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. Laadullisen aineiston tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönanalyysi, diskurssianalyysi ja keskustelunanalyysi.²⁹⁶

Usein tutkimuksessa aineistoa kerätään eri vaiheissa monilla menetelmillä. Analyysia ei tehdä ainoastaan yhdessä tutkimusprosessin vaiheessa. Aineistoa analysoidaan ja kerätään osittain samanaikaisesti. Tämä prosessinomaisuus kuvaa myös omaa tutkimustani. Olennaista on se, miten aineistoa tulkitaan verrattuna aikaisempiin tutkimuksiin.

Tutkimukseni kvantitatiiviseen osaan soveltuu Alan Brymanin määrittely kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Hänen mukaansa kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan ja tutkittavan suhde on etäinen, tutkimusstrategia on strukturoitu

²⁹⁵ Typologisoinnista laadullisessa tutkimuksessa yleisesti Alasuutari 2001, 92-95.

²⁹⁶ Hirsjärvi, Remes, Sajavaara & Liikanen 2007, 219.

ja aineistoa luonnehtii luotettavuus. Tutkimus on teoriaa varmistavaa eikä teoriaa luovaa.²⁹⁷

Kvalitatiivista lähestymistapaa käytän, kun tulkiten aineistoa. Käytän aineistona yrittäjistä kirjoitettuja elämäkertakirjoituksia. En etsi kausaalisia syy- ja seuraussuhteita enkä testaa hypoteesia, vaan pyrin tuottamaan lisää ymmärrettävää tietoa, minkälaiset ihmiset ovat teollistumisen eri vaiheissa perustaneet yrityksiä.

Tässä tutkimuksessa ensimmäisessä vaiheessa kerään aineiston, koodaan kerätyn aineiston ja teen tilastolliset analyysit. Toisessa vaiheessa tulkiten tuloksia. Nämä kaksi vaihetta voidaan erottaa kvantitatiivisista sisällönerittelyssä. Havaintojen pelkistämisen vaiheessa olen kerännyt artikkeleista tietoja yrittäjistä. Tätä tietoa hyödynnän tulkitsemisvaiheessa, kun käsittelen erilaisia yrittäjätyyppejä.

Laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen käyttäminen samassa tutkimuksessa on yleistynyt. Brymanin mukaan laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen käyttäminen samassa tutkimuksessa on yleisintä siinä tapauksessa, että tutkija ei onnistu havainnoinnin, teemahaastattelun tai case-analysointien avulla riittävästi täyttämään tutkimuskysymyksissä esittämiään tietoaukkoja.²⁹⁸

Käsittelen aineistoa kokonaisuutena (en käytä otosta). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voi olla suuri joukko tutkimusyksiköitä.²⁹⁹ Kvalitatiivisella tutkimuksella ei ole selkeää omaa teoriaa, paradigmaa eikä täysin omia metodeja.³⁰⁰

Tässä tutkimuksessa jokainen perustajayrittäjä on oma tutkimusyksikkönsä. Yrittäjistä on kerätty samalla luokittelulla keskeiset tiedot, jotka on koodattu niin, että niitä pystytään käsittelemään tilastollisilla menetelmillä. Litterointi on tehty koodien mukaan. Luokittelun tekemisessä on käytetty aikaisempia tutkimuksia.³⁰¹ Tutkimusaineiston käsittelyä kuvaan tarkemmin liitteessä 2.

Tässä tutkimuksessa kuvaan aineistoa käyttämällä prosentiosuuksia ja ristiintaulukointia. Näin saadaan riittävästi analysoitua tutkimusaineistoa.³⁰²

Pertti Alasuutari on todennut, että perusnäkömyksen mukaan kvantitatiivisten menetelmien avulla saadaan ”pinnallista” mutta luotettavaa ja kvalitatiivisten menetelmien avulla syvällistä mutta huonosti yleistettävää tietoa.³⁰³ Tässä tutkimuksessa käytetään molempia tutkimusmenetelmiä. Vaikka tutkimuk-

²⁹⁷ Bryman 1988, 94.

²⁹⁸ Bryman 1988, 137-138. Liiketaloustieteellisessä tutkimuksessa käytetään usein sekä kvantitatiivisia että laadullisia tutkimusmenetelmiä, lähemmin Koskinen, Peltonen & Alasuutari 2005, 15-16.

²⁹⁹ Alasuutari 2007, 38. Tilastollisia todennäköisyyksiä voidaan käyttää johtolankoina, mutta ei niin usein ja järjestelmällisesti kuin varsinaisessa kvantitatiivisessa tutkimuksessa.

³⁰⁰ Denzin & Lincoln 2000. Ihmistä tutkivissa tieteissä käytetään laadullisia tutkimusmenetelmiä, koska tutkittavat merkitykset ilmenevät ihmisten, ihmisten toimintojen ja kulttuurin ilmiöiden laatuina (Varto 1992, 14-15). Kvalitatiivista tutkimusotetta voidaan käyttää, jos ollaan kiinnostuneita joissakin tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista (Metsämuuronen 2008, 14).

³⁰¹ Historiantutkimuksen aineiston luokittelusta ja ammattikoodauksesta lähemmin katso esim. Haapala 1986, 349; Ojala 2002; Pyllkkänen 2011; Snellman 2014, 16.

³⁰² Lähemmin ks. liite 2.

³⁰³ Alasuutari 2001, 231. John W. Creswellin (2007, 201) mukaan laadullisen tutkimuksen jälkeen on kysyttävä, onko tutkimustulos luotettava ja kenen standardeilla.

sessä ei pyritä tekemään yleistyksiä, tutkimusaineisto on niin laaja, että tutkimuksen tulokset kuvaavat talouselämän todellisia ilmiöitä.

”Talousvaikuttajat”-hankkeessa on luotu laaja aineisto suomalaisesta talouselämän johtajistosta.³⁰⁴ Tästä aineistosta olen kerännyt tiedot perustajayrittäjistä.³⁰⁵ Talouselämän vaikuttajat -kokoelman artikkeleita ovat kirjoittaneet yli 130 historian tutkijaa eri puolilta maata. Kirjoittajat edustavat alansa korkeinta asiantuntemusta. Artikkelien kirjoittajat toimivat pääsääntöisesti tutkijoina eri yliopistoissa. Lisäksi on käytetty yrityshistorioitsijoita sekä ammattikirjoittajia. Biografia-artikkelien kirjoittamisessa on käytetty alan yleisten lähteiden (kuten historiikit, lehtikirjoitukset, matrikkelit ja muistokirjoitukset) lisäksi arvonimen myöntämiseen liittyviä esityskirjoja. Aineisto on löydettävissä samalla sivustolla kuin *Suomen Kansallisbiografia*.³⁰⁶

Talouselämän vaikuttajat -kokoelman verkkojulkaisun hakukoneella henkilöitä voi etsiä muun muassa toimialan, koulutuksen, paikkakunnan ja yrityksen nimen perusteella. Aineisto soveltuu hyvin tutkimukseeni. Olen itse osallistunut tutkimuksessa käytettävän tiedon tuottamiseen, sillä olen kirjoittanut julkaisuun yli 300 pienoiselämäkertaa. Tämän tutkimuksen kohteena olevista perustajayrittäjistä olen laatinut yli 70 elämäkerta-artikkelia. Olen myös tehnyt hankkeen aineistoon perustuvan lisensiaatintutkimuksen.³⁰⁷

Kun tutkitaan yksilöitä, on varmistuttava, että siitä ei aiheudu haittaa tai harmia. Laadullinen tutkimus antaa paljon tietoa pienestä joukosta, minkä vuoksi tutkimuksen eettisyyden ja luottamuksellisuuden arviointi on tarpeellista. Laadulliselle tutkimukselle asetetut eettiset perusvaatimukset ovat Koskisen, Peltosen ja Alasuutarin mukaan seuraavat: (1) tutkijan ei tule salata rooliaan, (2) tutkittavilta täytyy saada lupa tutkimuksen tekemiseen, (3) tutkimuksen tavoitteet pitää tuoda julki, (4) tutkittaville ei saa koitua haittaa tutkimuksesta, (5) tutkittavien henkilöllisyys pitää salata tutkimuksessa, (6) mahdollisesti tutkittavien on annettava arvioida, vastaako kerätty aineisto sitä, mitä he ovat sanoneet, (7) tutkimusaineisto pitää säilyttää luottamuksellisesti ja (8) tutkijan on tunnettava tiedeyhteisön keskeiset periaatteet.³⁰⁸ Tutkimukseni tiedot on kerätty artikkeleista, jotka ovat Internetissä julkisesti saatavilla, joten tietojen esittämistä ei aiheudu tutkimuseettisiä ongelmia. Historiantutkimukseen kietoutuu tutkijan omaa moraalista arviointia.³⁰⁹

³⁰⁴ *Suomen talouselämän vaikuttajat* -kokoelmaan pääsyn edellytyksenä on presidentin myöntämä nykykäytännön mukaan ensimmäisen tai toisen veroluokan talouden alan arvonimi, joita ovat vuorineuvos (1. luokka), kauppaneuvos (2. luokka) ja teollisuusneuvos (2. luokka). Arvonimen saajan on oltava esimerkillinen kansalainen, koska arvonimiasetuksen mukaan saaja on hyvämaineinen ja nuhteeton. Talouden alan arvonimiä myönnettäessä otetaan huomioon yhteiskunnallisten ansioiden lisäksi myös liiketoiminnan laajuus, jota kuvaavat johdettavan yrityksen työntekijöiden määrä ja liikevaihto.

³⁰⁵ Tutkimukseni liitteessä 5 on mainittu yksittäisten artikkeleiden kirjoittajat. Tätä kirjoittaessa joitakin artikkeleita ei ollut vielä julkaistu. Olen käyttänyt näiden artikkeleiden kohdalla lähteenä artikkeleiden käsikirjoituksia sekä arvonimiesityskirjoja.

³⁰⁶ Julkaisun verkkosivut ovat osoitteessa www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat

³⁰⁷ Möttönen 2014.

³⁰⁸ Koskinen, Peltonen & Alasuutari 2005, 278, 280-285.

³⁰⁹ Historioitsija John L. Gaddisin (2002, 122-123) mukaan elämäkertojen kirjoittamiseen ja historiantutkimukseen nivoutuu aina moraalinen arviointi. Luonnontieteissä ei

Laadulliselle tutkimukselle asetettuihin eettisiin perusvaatimuksiin kuuluu Ilpo Koskisen, Pertti Alasuutarin ja Tuomo Peltolan mukaan niin ikään se, että tutkimusaineisto tulee säilyttää luottamuksellisesti.³¹⁰ En omassa tutkimuksessani käytä haastatteluja tai muuta luottamuksellista aineistoa. ”Talousvaikuttajat”-hankkeen tausta-aineistona ovat digitoidut kirjalliset arvonimiesitykset, joista on luotu henkilöhistoriallinen tietokanta. Tästä on tehty henkilötietolain mukainen rekisteriseloste.³¹¹

Aineiston kerääminen on tutkimuksessa merkittävimpiä valintoja. Tutkijan täytyy arvioida, kuinka voidaan hankkia se tieto, jota tarvitaan tutkimuskysymykseen vastaamiseen. Tutkimusasetelma käsittää ratkaisut, jotka liittyvät siihen, kuinka monta tapausta tarvitaan ja miten ne suhteutuvat ja liittyvät toisiinsa.

Perustajayrittäjien ajallinen tarkastelu edellyttää, että on olemassa historiallista tietoaaineistoa perustajayrittäjistä. Edustavimpana tietoaaineistona voi pitää tieteellistä tutkimustietoa. Parhaana tietoaaineistona tämän tutkimuksen kannalta voi pitää Talouselämän vaikuttajat -julkaisua.

Tutkimusaineiston keruuseen liittyvä yleisin kysymys koskee aineiston kokoa, eli kuinka paljon aineistoa on kerättävä, jotta tutkimus on tieteellisesti edustava. Yritysjohtajia käsittelevissä laadullisissa tutkimuksissa on käytetty pienempiä tutkimusaineistoja kuin tässä tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa on oleellista, että tutkimuskohteesta tiedetään mahdollisimman paljon. Aineiston koko ei sinänsä ole merkittävä arviointikriteeri. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineiston koko on yleensä suurempi.³¹² Tämän tutkimuksen aineiston koko mahdollistaa tilastollisten menetelmien käytön. Aineisto, joka koostuu yrittäjien perustiedoista, on sinänsä laadullinen aineisto.

Historiantutkimukseen kuuluu lähdekritiikki. Käytettävien lähteiden käyttöarvo ja luotettavuus on arvioitava käytettäessä erilaisia lähteitä tutkimuksessa. Lähdekritiikin näkökulmasta primaarilähteet (mm. esityskirjat) ovat tutkimuksen kannalta arvokkaampia kuin sekundaarilähteet.

Kun arvioidaan tämän tutkimuksen luotettavuutta, on syytä huomata, että en tutkijana ole käyttänyt alkuperäislähteitä, vaan olen poiminut tiedot eri kirjoittajien laatimista elämäkerta-artikkeleista. Artikkeleihin on kerätty tietoja eri lähteistä, joten niihin voi sisältyä virheitä. Käytettävänä aineistona olevia elämäkerta-artikkeleita ovat kirjoittaneet asiantuntijat, joten ei ole syytä epäillä, että ne sisältäisivät sellaisia virhetietoja, jotka vaarantaisivat tämän tutkimuksen luotettavuutta.

---

pohdita molekyylien moraalialia. Historian luonteeseen kuuluvat puolestaan vääjäämättä moraaliset arvot. Kukaan historioitsija ei voi täysin paeta moraalisia lausuntoja. Kaikilla kulttuureilla on jokin käsitys oikeasta ja väärästä. Gaddisin mielestä historioitsijan asiana ei ole pohtia, tulisiko moraalista arviointia tehdä, vaan miten se tehdään mahdollisimman vastuullisesti.

³¹⁰ Koskinen, Peltonen & Alasuutari 2005, 280–285.

³¹¹ Saatavissa <http://www.tietosuojafi.fi/index/materiaalia/lomakkeet/rekisterijatietosuojaselosteet.html> (ladattu 20.9.2014).

³¹² Tuomi & Sarajärvi 2009, 87.

Talouselämän vaikuttajat -kokoelman elämäkerta-artikkeleista kootut perustiedot on luokiteltu numeraalisesti ja siirretty SPSS-ohjelmistoon.³¹³ Tutkimukseni kirjalliseen alkuperäisaineistoon kuuluu Talouselämän vaikuttajat -hankkeen pohjana olevat arkistoista ja lehdistä kerätyt sekä Valtioneuvoston kansliasta saadut tiedot myönneystistä arvonimistä sekä itsenäisyyden ajalta arvonimihakemuksien esittelyasiakirjat. Olen hakenut esittelykirjoista vain täydentäviä tietoja, koska tarpeelliset tiedot löytyvät tietokannasta.

Itsenäisyyden ajalla arvonimihakemusten käsittelystä on vastannut Valtioneuvoston kanslia. Hankkeessa kirjalliset arvonimiesitykset on digitoitu Valtioneuvoston arkistosta, joka on nykyisin osa Kansallisarkistoa. Tästä aineistosta on luotu tietokanta, joka sisältää digitoidut esitykset henkilökansioissa. Esityskirjat sisältävät pääasiassa erilaista elämäkerrallista tietoa henkilöistä. Yleensä mukana on ansioluettelo. Joissakin esityksissä on mukana lyhyt yrityshistoriikki tai muunlainen yritysesittely. Henkilöistä on saatavilla keskeiset henkilö-, opinto- ja työuratiedot. Tämän lisäksi löytyy tietoa kunnianosoituksista, osallistumisesta järjestötoimintaan sekä jäsenyyksistä ja muista luottamustehtävistä.

Tutkimus koostuu kuudesta osasta. Työssä on sekä kirjallisuuteen perustuva osio (osat I–II) että empiirinen osuus (osat III–VI). *Osa I* on johdantoluku käsittäen tutkimustehtävän ja -näkökulman, tutkimusmenetelmät sekä tutkimusaineiston käsittelyn. Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskirjallisuus on esitelty tässä osassa. *Osa II* käsittelee Suomen taloudellista kehitystä ja yritysten perustamista. Kytken tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien toiminnan yleiseen taloudelliseen kehitykseen ja yritystoiminnan laajentumiseen. Muodostan tutkimuskirjallisuuteen pohjautuvan käsityksen perustajayrittäjyydestä, jota hyödynnän tutkimuksen empiirisessä osassa. *Osa III* käsittelee perustajayrittäjien taustatekijöitä ja koulutusta. Tuon esille tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien sosiaalisen taustan, jolla tarkoitan isien ammattia. Käsittelen lisäksi yrittäjien syntymäpaikkoja ja kotipaikkoja sekä koulutusta. Selvitän perustajayrittäjien koulutustason ja koulutuksen kehittymisen ajanjaksolla. Selvitän kaupallisen ja teknisen koulutuksen osuuksia sekä korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrää. Lisäksi tuon esille perustajayrittäjien ulkomaan opintomatkat. Tarkastelen koulutusta suhteessa yleisen koulutustason kehittymiseen. *Osa IV* selvittää yrityksen perustamiseen liittyviä asioita. Selvitän yksityiskohtaisesti, millaista työkokemusta perustajayrittäjillä on ollut ennen yrityksen perustamista. Tuon esille, minkä ikäisenä yrityksen perustamiset ovat tapahtuneet. *Ossassa V* tehdään perustajayrittäjien yrittäjätypologiat. Typologisoinnissa teen ensin kaksijakoisen perusmallin, jonka avulla pystyn hahmottamaan tyyppien muodostumista. Sen jälkeen teen nelijakoisen tyypittelyn, joka kuvaa tutkimuksen kohteena olevia yrittäjiä. Lopuksi selvennän perustajayrittäjätyyppien kehitystä neljällä eri ajanjaksolla. Hyödynnän tekemiäni tyypittelyjä ajallisessa vertailussa. Tämän myötä pystyn tarkastelemaan, millaiset tyypit ovat perustaneet yritykset teollistumisen eri vaiheissa. *Osa VI* esittelee tutkimuksen tulokset ja vastaa tut-

³¹³ Ks. liite 2. SPSS-ohjelmiston käytöstä tutkimuksessa yleisesti Holopainen, Tenhunen & Vuorinen 2004.

kimuskysymyksiin. Hahmotan tutkimukseni tulosten yleistettävyyttä ja jatko-tutkimusaiheita.

TAULUKKO 8 Tutkimuksen rakenne.

Luku	Sisältö
<i>Johdanto (1)</i>	Tutkimuksen tausta, tutkimuskysymys, keskeiset käsitteet ja tutkimuksen kulku -aikaisempi tutkimuksen kohteena oleviin perustajayrittäjiin liittyvä tutkimuskirjallisuus Tutkimusstrategia: kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus.
<i>Suomen teollistuminen ja taloudellinen kehitys (2)</i>	Suomen teollistuminen ja yritystoiminnan laajentuminen yrityksen perustamisen näkökulmasta -yritysten perustaminen
<i>Tutkimustulokset (3-5)</i>	Tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien sosiaalinen tausta ja koulutus sekä yrityksen perustamiseen liittyvät asiat Perustajayrittäjien typologisointi Yrittäjätyyppien historiallinen tarkastelu
<i>Johtopäätökset ja tulokset (6)</i>	Tulosten perusteella tehtävät johtopäätökset -tutkimustulosten yleistettävyyden arviointi -jatkotutkimuksen aiheita

2 TALOUDELLINEN KEHITYS JA YRITYSTOIMINNAN MUUTOS TEOLLISTUMISEN AIKAKAUDELTA

Perustajayrittäjien liiketoiminta kytkeytyy olennaisesti koko suomalaisen yhteiskunnan teollistumiseen sekä talouden kehittymiseen ja monipuolistumiseen. Tarkastelen teollistumisen eri vaiheiden liiketoimintaympäristöjä yritysten perustamiseen liittyvänä tekijänä. Selvitän ensin teollistumista laajempänä ilmiönä ja sitten Suomen teollisuuden kehittymistä sekä yritystoiminnan laajentumista.

Tässä luvussa käsittelen yrittäjyyttä laajemmassa yhteydessä. Tuon esille, miten yrittäjyys nivoutuu teollistumiseen, modernin kapitalismin kehitykseen, taloudellisen kasvun selityksiin, institutionaaliseen toimintaympäristöön ja kulttuurillisiin tekijöihin.

2.1 Suomen teollistuminen ja yritystoiminnan kehitys

Tässä tutkimuksessa tarkoitan Suomen historiassa teollistumisella ajanjaksoa, joka sai alkunsa 1800-luvulla, vaikka teollistumiskauden tarkasta ajoituksesta ei ole täyttä yksimielisyyttä.³¹⁴ Teollistumisen aikakausi erottuu sitä edeltäneestä merkantilismin ajasta, jolle oli ominaista vahvistettu yhteiskunnallinen työnjako,

---

³¹⁴ Käsite ”teollistuminen” voidaan ymmärtää eri tavoilla (ks. esim. Ikonen & Valkonen 1987). Eino Jutikkalan (1968, 206) mukaan teollistumisella tarkoitetaan teollisuuden eli muiden kuin ei-agraaristen elinkeinojen lisääntymistä. Teollistuvassa maassa siirtyään elintarvikkeiden alkutuotannosta niiden jalostamiseen tai muiden hyödykkeiden ja palvelusten tuottamiseen. Jalostuselinkeinoilla tarkoitetaan teollisuutta ja rakennustoimintaa (Hjerppe 1990, 41). Taloudellinen toiminta jaetaan kolmeen sektoriin: alkutuotanto (primaari eli maa- ja metsätalous), jalostuselinkeinot (sekundäärissektori) ja palveluelinkeinot (tertiärissektori) (Vartia & Ylä-Anttila 1996, 67-68). Yleisen näkemyksen mukaan teollistumisprosessi alkoi Suomessa 1860-luvulla tai viimeistään 1870-luvun alussa (ks. esim. Fellman 2008). Suomen teollistumisesta yleisesti esim. Ahvenainen, Pihkala & Rasila (toim.) 1982; Ervalahti (toim.) 2004.

joka perustui myönnettyihin privilegioihin sekä etuoikeuksiin. Silloin ei vielä ollut vapaata yrittäjyyttä eikä yritysten perustajilla ollut samanlaista taloudellista merkitystä.³¹⁵ Yritystoiminta on laajentunut ja monipuolistunut vasta merkantilismin jälkeen.³¹⁶

Teollistumisella tarkoitetaan yleensä massatuotannon syntyä ja laajemmin käsitettynä ajanjaksoa, jolloin muut kuin agraarituotantoon liittyvät ammatit yleistyivät.³¹⁷ David S. Landesin mukaan 1700-luvulla tapahtuneet useat keksinnöt muuttivat Britannian puuvillantuotannon ja synnyttivät uuden tuotannon mallin, eli tehtaan. Samaan aikaan muilla teollisuudenaloilla tapahtui merkittäviä ja usein yhteenkuuluvia uudistuksia, jotka aikaansaivat taloudellisia voittoja yhä laajemmalla alueella.³¹⁸ Teollinen vallankumous -termin käyttäminen viittaa muutoksen rajuuteen.³¹⁹ Yleensä teollinen vallankumous ajoitetaan vuosille 1760–1830.³²⁰ Historioitsijat ovat yhtä mieltä siitä, että teollistuminen aloitti uuden vaiheen ihmiskunnan historiassa. Kyseessä oli laaja-alainen yhteiskunnallinen muutos.³²¹

³¹⁵ Kekkonen 1987, 10-11. Historiallisena kehitysprossina merkantilismin juuret ovat keskiajalla, jolloin hallitsijat lainasivat kaupunkien porvareilta rahat, joilla he palkkasivat palkkasotureita. Jari Ojalan ja Petri Karosen mukaan (2006, 291) ”ruotsalainen merkantilistinen lainsäädäntö turvasi privilegiot saaneiden elinkeinonharjoittajien varallisuus oikeudet.”

³¹⁶ Ojalan ja Karosen (2006a, 302) mukaan ”viimeisen sadan vuoden aikana suomalaisten yritysten määrä ja koko ovat kasvaneet, yrityselämä on jakautunut yhä useammalle sektorille, tuottavuus on kohentunut ja yritykset ovat kansainvälistyneet.”

³¹⁷ Vappu Ikosen ja Matti Valkosen (1987) mukaan ”teollistumisella tarkoitetaan historiankirjoituksessa yleensä sitä taloudellisen kasvun ja yhteiskunnallisen muutoksen kautta, joka alkoi Englannissa 1700-luvun lopulla ja levisi seuraavalla vuosisadalla muualle Eurooppaan.”

³¹⁸ Landes 1999, 186-187. Innovaatioissa oli kolme keskeistä periaatetta: 1) koneiden käyttö ihmisten taidoilla ja panostuksella, 2) energian tarjonnan lisääntyminen (uudet voimanlähteet, erityisesti kuumuuden muuttaminen voimaksi), 3) uusien raaka-aineiden käyttö.

³¹⁹ Landes (1999, 187) käyttää vallankumous-käsitettä metaforisessa merkityksessä, jolla tarkoitetaan suurta muutosta jonkin asian hoitamisessa.

³²⁰ Mokyr 1990, 83; McCraw 1997, 13-14. John F. Wilson (1995) on käsitellyt Britannian modernin liike-elämän kehitystä, minkä hän ajoitti vuosille 1720-1870. Suurteollisuus ja teollisuuskapitalismi alkoivat tämän vaiheen jälkeen. Toinen teollinen vallankumous sijoittuu noin vuosille 1840–1950. Douglass C. North (1981) on kutsunut toiseksi taloudelliseksi vallankumoukseksi tuottavuuden kasvua, joka oli seurausta tieteen, teknologian ja kaupankäynnin yhdistymisestä. Liiketoimintahistoriassa modernin liikeyrityksen syntyminen, johdon ammatillistuminen, teknologinen kehitys ja taluskasvu yhdistetään toiseen teolliseen vallankumoukseen (ks. esim. Chandler, Amatori & Hikino (toim.) 1997). Teollistumisesta globaalisti Stearns 1998 ja eri lähtökohdista Hays 1964.

³²¹ Mokyr 1985. Joel Mokyrin (1985) artikkeli on käyttökelpoinen johdanto teollisuuden tutkimukseen ja tutkimuskirjallisuuteen. Hän pitää parhaana teollisen vallankumouksen määritelmänä Harold Perkinin (1969, 3-5) laatimaa. Perkinin mukaan ”se merkitsi vallankumousta ihmisen pääsyyssä elämän tarvikkeiden äärelle, kontrollissa ekologisesta ympäristöstä, kapasiteetissa paeta tyrannivaltaa ja ankaraa luontoa... se avasi tien ihmisille hallita fyysisistä ympäristöä, ilman että heidän tarvitsi käyttää hyöksi toisiaan.” Perkin korostaa sitä, että kyseessä oli myös sosiaalinen vallankumous, joka näkyi koko yhteiskunnan muuttumisena (esim. elintason nousu, perhe, urbanisaatio).

Teollistumisen myötä syntyi moderni liikeyritys. Yritysten koon kasvaessa määräysvalta niistä alkoi siirtyä palkatuille ammattijohtajille. Ensimmäisiä moderneja liikeyrityksiä olivat rautatie- ja puhelinyhtiöt.³²²

Teolliseen vallankumouksen syntymiseen vaikuttivat tekniset keksinnöt (höyry- ja muut koneet). Ne mullistivat tuotantotavan ja lisäsivät tuotteiden määrää. Tuotannon organisoinnissa tapahtui kaksi merkittävää muutosta. Ne olivat tehtaiden rakentamisen lisääntyminen ja kauppias-manufaktuurien (merchant-manufactures) nousu. Materiaalien ja pääoman koordinointi, markkinointi ja tarjonta olivat yrittäjien hallussa.³²³ Tekninen kehitys on keskeisesti esillä teollista vallankumousta käsittelevissä tutkimuksissa.³²⁴

Tehtaissa tapahtuvalla tuotannolla oli merkittävä osa teollistumiskehityksessä.³²⁵ Tehtaiden lisääntymistä ei voida pitää samana asiana kuin teollista vallankumousta, koska tehtaita oli ollut aikaisemminkin. Tehdasjärjestelmän nousua voidaan selittää ainakin skaalaeduilla ja liiketoimintakustannusten vähentämisellä.³²⁶

Tyypillinen teollisen vallankumouksen ajan yritys oli omistajan tai keskeisen liikeyrityksen johtama. Johtajalla oli teknistä osaamista. Hän hoiti ostamisen ja myynnin. Teollisuusyritykset olivat yksityisesti omistettuja, joko yksin tai liikeyrityksien kanssa. Liiketoiminnan laajentuessa johtajat tarvitsivat luotettavia apureita ja apulaisjohtajia. Usein heidät valittiin perhepiiristä. Yritysten rakenne monipuolistui, mikä vaati ammattimaista johtamista. Pienillä tuotantoyksiköillä oli kuitenkin pitkään merkittävä asema.³²⁷

Yrittäjien määrän lisääntyminen liittyy teollistumisen nopeutumiseen.³²⁸ Yrittäjyyden vaikutus taloudelliseen kehitykseen liittyy yrittäjien menestykseen.³²⁹ Yrittäjyyden historiankirjoitus voi antaa harhaanjohtavan kuvan, koska

³²² Chandler 1977. Yritysinstituution historiallisesta kehityksestä ks. Cochran & Miller 1961; Baskin & Miranti 1997; Whittington & Mayer 2000; Beatty (toim.) 2001; Perrow 2002.

³²³ Mokyr 2009. Ennen teollista vallankumousta tuotanto tapahtui yleensä pienissä yksiköissä (Chandler 1977). Teollistumisen myötä pioneiryrittäjät rakensivat ensimmäisiä suuria organisaatioita. Managerikapitalismin (tai liikkeenjohdollisen kapitalismin) nousu nosti organisaatiot ja niiden johtajat tutkimuksen kohteeksi, esim. Berle & Means 1932; Newcomer 1955; Burnham 1975; Zunz 1990; Whittington 2007. Suurissa organisaatioissa yrittäjyyden elementti häveni. Kuitenkin niissä on sisäistä yrittäjyyttä.

³²⁴ Ks. esim. Rosenberg 1982; Rosenberg & Birdzell 1986; Mokyr 1990. Mokyr (2002, 76-77) on tuonut esille, että teollinen vallankumous synnytti uusia tilaisuuksia. Kyseessä oli ennen kaikkea länsimainen ilmiö.

³²⁵ Tehdas voidaan määritellä tuotannon yksiköksi, jossa on keskitetty, tyypillisesti eloton voimanlähde. Ilman keskusjohtoa kyseessä on manufaktuuri. (Landes 1999, 186)

³²⁶ Geraghty 2007. Ks. myös esim. Mokyr 2002, 122-148.

³²⁷ Ks. lähemmin esim. Musson 1982. Ks. myös Pollard 1965.

³²⁸ Mokyrin (2007, 358) mukaan "1700-luvun ja 1800-luvun alun taloudellisen muutoksen toimeenpanivat yksilöt, joita nykyisin kutsuisimme yrittäjäksi. He olivat miehiä, jotka havaitsivat taloudellisia mahdollisuuksia, olivat valmiina ottamaan riskejä, tekivät kovasti töitä, pystyivät organisoimaan ja johtamaan muita, olivat valmiita odottamaan palkintoa, eivätkä hävenneet omalaatuisuuttaan." Mokyrin mukaan he eivät kuitenkaan yksin pystyneet tekemään suurta muutosta vaan heillä oli paljon apulaisia, jotka autoivat ottamaan suunnitelmat käyttöön

³²⁹ Mokyr 1985, 16-17.

vain voittajat muistetaan.³³⁰ Teollistumisen ajan yrittäjä ei aina onnistunut, vaan päätyi usein huonompaan asemaan kuin mistä lähti. Tutkimuskirjallisuus keskittyy pääosin menestyneisiin yrittäjiin ja yritysjohtajiin. Mark Cassonin mukaan yrittäjyyden historiallisessa kirjallisuudessa keskitytään menestyviin yrittäjiin, mikä johtuu siitä, että heillä on ollut suuri vaikutus kansantalouteen. He ovat itse nousseet arvostukseen ja heidän yrityksensä ovat olleet riittävän pitkäikäisiä jättääkseen jälkeensä hyvät aineistot.³³¹ Historiantutkimuksen kohteeksi valikoituu, osaksi samoista syistä, menestyjiä.³³²

Suomessa teollistuminen alkoi muita länsimaita myöhemmin. Yleisen näkemyksen mukaan teollistumiskehitys alkoi Suomessa 1860-luvulla tai viimeistään 1870-luvun alussa.³³³ Alussa kehitys oli hidasta. Monissa tutkimuksissa on pidetty vasta maailmansotien välistä aikaa teollistumisajanjaksona.³³⁴ Esimerkiksi Riitta Hjerppe on todennut, että Suomi kehittyi teollisuusmaaksi vasta toisen maailmansodan jälkeen.³³⁵ Toisen maailmansodan jälkeistä teollistumista kuvaavat teollisuuden monipuolistuminen ja pääomavalttaistuminen, tuottavuuden kasvu ja talouden kansainvälistyminen. Susanna Fellmanin mukaan yleisen näkemyksen mukaan 1800-luvun jälkimmäinen puolisko oli hyvä lähtökohta merkantilismista irtautumiselle, vaikka jo sitä aikaisemmin jonkinlainen esiteollistuminen oli mahdollista.³³⁶ Teollisuuden irtautumisen (”industrial take-off”) teoria korostaa teollistumisen kehityksen jatkuvuutta.³³⁷

Lainsäädännön muutokset, jotka mahdollistivat vapaan yrittäjätoiminnan, loivat edellytykset Suomen teollistumiselle. Suomessa ensimmäinen osakeyhtiölaki annettiin 1864. Laki oli voimassa vuoteen 1896 saakka. Ennen osakeyhtiölakia oli kuitenkin paljon myöhempää toiminimeä vastaavia osakkuusyhtiöi-

³³⁰ Mokyr 1985, 10.

³³¹ Casson 2011, 215. Karonen (2004, 32) on kelpuuttanut tutkimukseensa mukaan myös liiketoimissaan epäonnistuneita yritysjohtajia. Yrittäjätutkimukseen nivoutuu myös kriisiaikojen tutkiminen, ks. esim. Pajunen 2004 (väitöstutkimus, jossa on tarkasteltu Kankaan paperitehtaan, Kymin osakeyhtiön ja Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n suunnanmuutoksia). Entry and exit -mallissa tarkastellaan puolestaan yritysten markkinoille tuloa ja poistumista (yritysten syntymä, elämä ja kuolema eli yrityspolku), ks. Klepper 1986; Hopenhayn 1992.

³³² Ks. esim. Vares 1995. Yrittäjyyttä ja yrittäjien epäonnistumista on myös vaikea mitata yksinkertaisilla tilastollisilla menetelmillä (Nye 1991). Yrittäjien epäonnistumista käsittelee ns. Business Failure -kirjallisuus, ks. esim. Hoppit 1987; Balleisen 2001; Gratzner 2001.

³³³ Ks. esim. Fellman 2008; Ojala & Karonen 2006b. Teollistumisen käynnistyessä Suomi oli harvaan asuttu maa, jolla oli alhainen elintaso. Nälkään kuoli yli 100 000 suomalaista 1860-luvulla (Hjerppe 1990, 25; lähemmin Voutilainen 2016). Riitta Hjerppen ja Pentti Vartian (2002) mukaan ”Suomi oli 1800-luvun puolivälissä Venäjään kuuluva autonominen suuriruhtinaskunta, joka täytti monet nykyisten kehitysmaiden tunnusmerkit. Syntyvyys ja kuolleisuus olivat korkeita, työnjako vähäistä, työn tuottavuus matala ja teknologisessä kehityksessä oltiin senaikaisista ”teollisuusmaista” jäljessä. Luotto-olot olivat kehittymättömät ja pääomia vähän.”

³³⁴ Ks. esim. Hjerppe & Jalava 2006.

³³⁵ Hjerppe 1982, 408.

³³⁶ Fellman 2008, 143.

³³⁷ Teollistumisen vaiheteorian kehittäjänä voidaan pitää Walter W. Rostowia, ks. erityisesti tutkimus *Taloudellisen kasvun vaiheet* (1962). Ikosen & Valkosen (1987) artikkelissa teollistumisen syyt on jaettu kolmeen pääryhmään: institutionaaliset, kysyntä- ja tarjontatekijät. Kysyntätekijät voidaan vielä jakaa ulkomaiseen (vienti) ja kotimaiseen kysyntään.

tä. Osakeyhtiölain säätäminen vaikutti yritysten omistuspohjan laajentumiseen.³³⁸

Per Schybergson on tehnyt tutkimuksen *Aktiebolagsformens genombrott i Finland: utvecklingen före 1895 års lag*. Tutkimuksessa on esitelty ennen vuoden 1895 osakeyhtiölain voimaantuloa perustetut osakeyhtiöt, joita oli yli 60 (mm. Forssa, Tampella ja Vaasan Puuvilla). 1700-luvulla oli perustettu vain yksi osakeyhtiö, eli Hertonäs Fajansfabriks Bolag (perustettu vuonna 1762).³³⁹

Yritystoiminnan vapautumiselle tärkeää oli vuonna 1868 annettu elinkeinoasetus. Jokaiselle hyvämaineiselle kansalaiselle tuli oikeus harjoittaa määritellyin ehdoin kauppaa, teollisuutta, käsityötä ja laivanvarustusta. Yrittäjiltä vaadittiin kirjoitus-, luku-, lasku- sekä kirjanpitoaitoa. Lisäksi heidän tuli hallita omaisuuttaan. Liiketoiminnalle piti kuitenkin saada lupa.³⁴⁰ Elinkeinoasetus oli askel kohti täydellistä elinkeinovapautta.

Elinkeinovapaus toteutettiin lopullisesti vuonna 1879 annetulla elinkeinoasetuksella.³⁴¹ Tämän jälkeen yrityksen edustajan tarvitsi vain jättää elinkeinoilmoitus joko kaupungissa maistraatille tai maaseudulla kruununvoudille.³⁴² Aikaisemmin (merkantilismin aika) elinkeinotoiminnan harjoittaminen oli rajattu lähinnä kaupunkien porvariston ja aateliston yksinoikeudeksi.³⁴³ Elinkeinoasetuksen merkitystä talouden kehitykselle pidetään yleisesti tärkeänä.³⁴⁴

³³⁸ Ojala & Karonen 2006a, 293. On kuitenkin huomioitava, että perheomistuksella säilyi tärkeä asema pienten ja keskisuurten yritysten omistuksessa. Karosen (2004, 297) tutkimuksessa patriarkaalinen johtamistapa kuvaa niin ikään erikoistuvien yritysjohtajien (n. 1870-1920) johtamistapaa. Patriarkaalisuuden käsitteestä lähemmin ks. esim. Karonen 2004, 139-147; yleisesti patriarkaalisesta järjestyksestä Einonen & Karonen (toim.) 2002.

³³⁹ Schybergson 1964. Kauppaporvareiden muodostamat kauppahuoneet olivat perheomisteisia ”yhtiöitä”, jotka vastasivat ”firmaa” tai ”toiminimeä” (Ojala 1999a, 253-254). Kauppahuoneen määritelmästä myös Mauranen 1981, 436-442.

³⁴⁰ Paavilainen 2005, 26-27; Zetterberg 1992, 279. Osakeyhtiölaissa vahvistettiin juridiset pelisäännöt, mikä mahdollisti pääomien keräämisen pienissä erissä. Myös yksityisen osakkaan vastuu vararikossa väheni. (Kuisma 2009, 117)

³⁴¹ Alanen 1957, 361-364; Rasila 1982, 18-21; Zetterberg 1992, 298; Paavilainen 2005, 27. Elinkeinoasetus astui voimaan 31.3.1879. Elinkeinolain perustana oli ajatus täydestä elinkeinovapaudesta. Alasen (1957, 351) mukaan ”vuoden 1868 kauppa- ja elinkeinolaki oli vain väliaste täydelliseen elinkeinovapauteen siirtymiseksi.”

³⁴² Zetterberg 1982, 298. Elinkeinoilmoituksen tekijän täytyi olla Suomen kansalainen. Kuitenkin jotkin alat (apteekit, kirjapainot) säilyivät luvanvaraisina.

³⁴³ Kauppiaskapitalismin aikana (1600-luvun alusta 1870-luvulle) liiketoimintaan osallistuivat ennen kaikkea kauppiat ja aateliston jäsenet. Heidän toimintaansa rajoitti ruotsalainen merkantilistinen lainsäädäntö (Ojala & Karonen 2006a, 290). Kauppa oli privilegioitu kauppaporvareille (Ojala 1999a, 253). Vuoden 1879 elinkeinoasetus myös hävitti merkantilistisen holhousyhteiskunnan laillisen suojelun käsitteen (Zetterberg 1992, 298).

³⁴⁴ Waldemar Bühlerin (1995, 11) mukaan ”voidaan perustellusti väittää, että vuoden 1879 asetus elinkeinovapaudesta antoi moottoreihin sen huipputehon, joka nosti Runebergin ikuisen köyhyyteen tuomitseman maan talouden kasvuun ja sen kansan yhdeksi maailman vauraimmista. Täydellä syyllä voidaan kuitenkin todeta, että kaikkine puutteineen liberalistinen yhteiskunta tuolloin antoi tilaisuuden yritysten kasvuille, pääomien kerääntymisille ja investoinneille. Muuta tietä kasvu-uralle pääsyyn oli tuskin olemassakaan.”

Elinkeinovapauden liberalisoituminen tapahtui pääasiassa 1850-luvulta 1870-luvun lopulle.³⁴⁵ Asetus höyrysahojen perustamisesta säädettiin 1857. Maakauppa vapautui 1859 asetuksella, jossa kauppapuotien perustamiselle maaseudulle annettiin lupa.³⁴⁶ Sahateollisuuden harjoittaminen vapautui 1860. Vuonna 1859 annettiin asetus käsityöammateista ja manufaktureista. On syytä mainita myös 1865 toteutettu rahamuutos (markka ja penni) ja siirtyminen kultakantaan 1879. Elinkeinovapauden syntymiseen vaikutti liberaalisen opin yleistyminen ja yleiset yhteiskunnalliset tekijät.³⁴⁷

Elinkeinoelämän liberalisointia voidaan pitää teollistumisen perusedellytyksenä.³⁴⁸ Sitä se oli myös yritystoiminnalle ja samalla yritysten perustamiselle. Elinkeinoelämän vapautuminen loi sellaiset olosuhteet, että ihmiset, joilla oli halu ja kiinnostus perustaa yrityksiä, pystyivät toteuttamaan konkreettiset perustamistoimet. Esimerkiksi Viljo Rasilan mukaan liberaalinen lainsäädäntö oli keskeinen teollisuuden ja taloudellisen kehityksen edistäjä.³⁴⁹

Oiva Laaksosen mukaan 1850-luvun jälkeisen ajan tärkeimmät liike-elämän ja yritystoiminnan kehitykseen vaikuttaneet tapahtumat olivat 1) elinkeinovapauden asteittainen toteuttaminen, joka elvytti sekä kaupan että teollisuuden kehitystä, 2) Eurooppaan teollistumisessa syntyneiden teknisten uudistusten leviäminen Suomen teollisuuteen, mikä nosti tuotantokykyä, 3) puuteollisuuden voimakas kehittyminen, johon vaikutti höyrysahojen perustamiskielon kumoaminen 1857 ja sahateollisuuden harjoittamisen vapauttaminen 1861, 4) sisäisten ja ulkoisten liikenneyhteyksien paraneminen (esim. Saimaan kanava ja rautatiet) sekä 5) 1864 säädetty osakeyhtiölaki, joka helpotti pääomien keräämistä entistä suurempia yrityksiä varten, ja pankkilain säätäminen 1866.³⁵⁰

Suomalainen elinkeinoelämä monipuolistui ja kasvoi merkittävästi 1860-luvulta alkaen. Se johti koko yhteiskunnan perusrakenteen muuttumiseen ja vanhan aatemaailman murtumiseen. Uudistuvalla yhteiskunnalla oli tunnusomaista taloudellisen kasvun tavoittelu. Yksityisille yrittäjille syntyi uusia tilaisuuksia teollisuudessa ja kaupassa. Yksityiset kansalaiset pyrkivät yritystoiminnan avulla parantamaan omaa elintasoaan.³⁵¹

³⁴⁵ Kekkonen 1987. Elinkeinovapaus määritellään yleensä ”oikeudeksi ilman ennalta asetettuja esteitä harjoittaa periaatteessa mitä hyvänsä toimintaa taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi.”

³⁴⁶ Lähemmin ks. Alanen 1957, 211-214.

³⁴⁷ Kekkonen 1987, 314-322. Kokkolan kirkkoherra Anders Chydenius (1729-1803) oli varhainen Suomen elinkeinovapauden edistäjä ja puolustaja ("Pohjolan Adam Smith"), ks. lähemmin Jonasson, Magnusson, Hogg & Hyttinen (toim.) 2012. Kekkonen (1987, 322) mukaan ”elinkeinovapauden säätäminen kytkeytyy teollistumiseen, vaihdannan vilkastumiseen, markkinoiden laajentumiseen, taloudellisen kasvun kiihtymiseen ja johtavien teollisuusmaiden harjoittamaan talouspolitiikkaan.”

³⁴⁸ Kuisma 2015, 79.

³⁴⁹ Rasila 1982, 15-17. Keijo Alho (1949, 9-10) pitää 1860-lukua suuren vedenjakajan asemassa. Tuolloin ”ikivanha talonpoikainen ja patriarkaalinen yhteiskunta kehittyi sangen nopeassa tahdissa, muutamassa vuosikymmenessä, uudenaikaiseksi, kapitalistiseksi yhteiskunnaksi, jossa uudet tekijät ja voimat pyrkivät yhä määrätietoisemmin pinnalle.” Se merkitsi myös ratkaisevaa muutosta Suomen taloudellisessa kehityksessä. Tuolloin alkoi Suomen talouselämän ensimmäinen varsinainen nousukausi sekä ensimmäinen varsinainen teollistumiskausi (uuden teollisuuden synty).

³⁵⁰ Laaksosen 1962, 7-8.

³⁵¹ Rasila 1982, 13-14.

Suomen taloudellinen kehitys pohjautui yksityiseen yrittämiseen. Yrittäjiltä edellytettiin ideoita, ennakkoluulottomuutta ja valmiutta ottaa riskejä. Tuotannon kasvu edellytti investointeja ja suuria pääomia. Kapitalistinen järjestelmä erosi merkittävästi juuri näissä asioissa merkantilistisesta järjestelmästä. Viljo Rasilan mukaan

”säätjärjestelmä murtui, ihmisen syntyperän merkitys väheni ja yksilön elämänkohtalon määrääväksi tekijäksi nousi ainakin periaatteessa hänen oma kyvykkyytensä.”

Tilaisuuksien lisääntymisen seurauksena taloudellinen mobiliteetti kasvoi.³⁵²

Teollistumisen alku sijoittuu aikaan, jolloin Suomessa tapahtui monia uudistuksia. Suomessa vahvistui 1860-luvulla oma keskushallinto ja yliopistolaitos. Maa sai oman rahan, pankkilaitoksen, lennättimen sekä rautatien.³⁵³ Kansan sivistys laajeni ja lukutaitoisuus yleistyi.³⁵⁴ Maalle rakentui (tai tietoisesti rakennettiin) oma identiteetti, kulttuuri ja historia. Suomen vaurastumisen alkamiseen vaikuttivat uusien teollisuudenalojen kehittyminen, modernien liikeyritysten syntyminen, uusien työllistymismahdollisuuksien esiintulo ja nouseva elintaso.³⁵⁵ Vaikka nämä uudistukset eivät suoraan aiheuttaneet teollistumisketjystä, ne kuitenkin välillisesti loivat edellytyksiä sille, että Suomesta alkoi kehittyä moderni teollisuusvaltio.

Institutionaaliset uudistukset edistivät teollistumista ja kaupungistumista. Muutos tapahtui vähitellen. Väestöstä kaupunkilaisia oli vain 6 % 1800-luvun puolivälissä. Tuolloin käsityön ja teollisuuden palveluksessa toimi 30 000 työntekijää, mikä oli noin 4 % ammatissa toimivasta väestöstä. Näistäkin suuri osa työskenteli perinteisissä käsityöläisammateissa. Teollisuuden ja käsityön kokonaistyövoimasta yli puolet teki työtä toimipaikoissa, joissa oli vähemmän kuin viisi työntekijää.³⁵⁶ Vain muutama prosentti suomalaisista kuului teollisuusväestöön 1820-luvulla. Osuus ei noussut merkittävästi 1800-luvun puoliväliin mennessä. Teollistumisen muutosvauhti alkoi kiihtyä 1800-luvun jälkipuoliskolla.³⁵⁷

³⁵² Rasila 1982, 14. Hugo E. Pippingin (1947, 10) mukaan ”1850-lukua seuraavat vuosikymmenet toivat mukanaan elinkeinoelämämme vapautumisen ja luopumisen suojelujärjestelmästä.” Pippingin (1947, 16) mukaan yleisissä yhteiskunnallisissa oloissa tapahtuneisiin muutoksiin liittyi taloudellisen lainsäädännön laajentuminen ja sen oma taloudellinen yrittäjätoiminta. Vapaamieliset virtaukset loivat edellytykset uudenaikaisen talouselämän syntymiselle.

³⁵³ Vartia & Ylä-Anttila 1996, 59.

³⁵⁴ Teollistumisen yhteydestä koulutuksen kehitykseen ja modernisaatioon lähemmin ks. Myllyntaus 1990. Inhimillisen pääoman kehityksellä oli vaikutus nopeaan taloudelliseen kasvuun. Lukutaitoisuutta pidetään yleisesti teollisen vallankumouksen edellytyksenä. Myllyntauksen mukaan Suomen myöhäistä teollistumista ei voida kuitenkaan selittää alhaisella lukutaitoisuudella. Landes (1998, 250) tuo esille, että tutkimuksissa on 1700-luvulta alkaen yhdistetty koulutustason parantuminen kansakuntien taloudelliseen kehitykseen.

³⁵⁵ Fellman 2004, 143.

³⁵⁶ Heikkinen & Hoffman 1982, 52–55.

³⁵⁷ Kuisma 2015, 79.

Teollistuminen lisäsi yritysten ja tehtaiden perustamisia. Suomessa perustettiin kaikkiaan 337 tehdasta vuosina 1809–1867.³⁵⁸ Tuolloin lähes puolet yrityksistä toimi kaivannais-, metalli- ja kulkuneuvoteollisuudessa. Suomen suurin yritys oli Finlaysonin tekstiilitehdas, jossa työskenteli yli 1 000 ihmistä.³⁵⁹ Teollisuuden palveluksessa olevien määrä kasvoi merkittävästi vuosina 1890–1913, jolloin työntekijämäärä lisääntyi 152 %. Vuonna 1913 teollisuudessa oli jo yli 100 000 työntekijää.³⁶⁰

Yleisten yrittäjätoiminnan edellytyksiin liittyvien tekijöiden lisäksi 1860-luvulta lähtien tapahtui muuta kehitystä. Ihmisiä hakeutui entistä enemmän liike-elämään. Keijo Alhon mukaan

*”säännöstelyjärjestelmän puristuksesta vapautunut vapaa yrittäjätoiminta osoittautui alusta lähtien taloudellista kehitystä voimakkaasti eteenpäin vieväksi tekijäksi.”*³⁶¹

Kaikki yritykset olivat ennen osakeyhtiölain säätämistä yksityistä omaisuutta. Yritykset olivat yleensä patriarkalisesti johdettuja perheyriksii. Kauppahuoneet olivat monialaisia ja suuria organisaatioita, jotka harjoittivat monipuolista liiketoimintaa. Teollisuuden tuotantolaitoksia, manufaktuureja, oli vähän ja ne tuottivat lähinnä tekstiilejä. Teollisuudenomaista tuotantoa oli lisäksi tupakka-tehtaissa, laivaveistämöillä, köysitehtailla ja pikiruukeilla.³⁶²

Teollistumiskehityksen myötä maahan alkoi syntyä suurteollisuutta. Ensimmäisellä teollistumiskaudella (vuodet 1850–1913) perustettiin useita tärkeitä suuryrityksiä, joista osa jatkaa yhä toimintaansa.³⁶³ Merkittävä osa nykyajan teollisuuden suuryrityksistä oli perustettu 1800-luvun lopulla tai 1900-luvun alussa.³⁶⁴ Tuolloin oli useita tunnettuja innovatiivisia yrittäjiä, jotka käyttivät ajan tarjoamia taloudellisia, teknologisia ja institutionaalisia olosuhteita hyväk-

³⁵⁸ Tehtaista suurin osa perustettiin vuosina 1840–1867. Vuosisadan alussa tehtaanomistajat olivat yleensä suurkauppiaita, vauraita tilanomistajia tai ylempiä virkamiehiä. Kauppiaat olivat yleisimpiä tehtaanperustajia. ”Tehtailijoiden” painoarvo kasvoi 1800-luvun puolivälin jälkimmäisellä puoliskolla. Suurteollisuudesta suuri osa oli yhtiöiden omistuksessa. Ulkomaisilla liikemiehillä oli suuri osuus tehtaiden perustamisessa uusilla teollisuusaloilla, eli paperi- ja kemianteollisuudessa. (Schybergson 2004)

³⁵⁹ Hjerppe 1979, 31-34.

³⁶⁰ Alho 1949, 120-121.

³⁶¹ Alho 1949, 175.

³⁶² Ojala & Karonen 2006a, 290-291. Nykymääritelmän mukaan 1700-luvulla toimineet kauppahuoneet olivat avoimen toiminnan tapaan toimineita perheyriksii (Ojala 2016, 10).

³⁶³ Fellman 2004, 144. Yhä toiminnassa ovat mm. Kymmene Ab, nykyisin osa UPM:ää, W. Gutzeit & Co Ab, nykyisin osa StoraEnsoa, ja A. Ahlström Oy.

³⁶⁴ Vartia & Ylä-Anttila 1996, 85-87. 1990-luvun lopulla Suomen 30 suurimman teollisuusyrityksen keski-ikä oli 100 vuotta. Vanhin yrityksistä eli Fiskars oli perustettu jo vuonna 1649.

seen ja perustivat menestyviä yrityksiä.³⁶⁵ Teollistuminen vaikutti yritysten johtamisen kehittymiseen ja siihen, että johtamisesta tuli vaativampaa.³⁶⁶

Ensimmäiset 1800-luvun alkupuolella toimintansa aloittaneet suomalaiset suurteollisuuslaitokset ja tekstiilitehtaat kasvoivat Venäjän markkinoiden varassa. Esimerkiksi Finlayson Tampereella ja Barker Turussa saivat yrittäjiään ja omistajiaan Pietarista.³⁶⁷

Suuryritysten monialaisuus johtui siitä, että pienissä yhteisöissä toimivien yritysten oli perustettava esimerkiksi kauppa, mylly, panimo, saha ja tiilitehdas, jotta liiketoimintaa ja tuotantoa oli mahdollista laajentaa. Niin ikään metsien hankinta oli syy monialaistua. Sivutuotteita hyödyntämään metsäyritykset perustivat omia tuotantolaitoksiaan. Ne turvasivat mm. kemikaalin saannin paperin valmistuksessa.³⁶⁸

Sahayrittäjät ottivat uutta tekniikkaa käyttöön ja olivat mukana luomassa uusia markkinoita. Sahateollisuudella oli suuri vaikutus teollistumisessa. Markku Kuisman mukaan

*”se oli pioneeri, joka kytki maan lännen kasvaviin markkinoihin ja mobilisoi sen voimavarat teolliselle kehitysuralle”.*³⁶⁹

Osa yrityksistä on ollut suuria jo perustamishetkellä.³⁷⁰ Riitta Hjerppen tutkimuksessa *Suurimmat yritykset Suomen teollisuudessa 1844–1975* mukana olleista suuryrityksistä lähes puolet oli suuria jo perustettaessa. Yrityksiä oli yhteensä 107, joista 47 luetui suurimpien yritysten joukkoon heti perustamisensa jälkeen ja 14 merkittävän fuusion jälkeen. Yrityksistä 46 oli perustettu aikaisemmin ja kasvanut suureksi laajennusten tai fuusioiden kautta.³⁷¹ Taloushistorian tutkimuksessa on tuotu esille suuryritysten perustajia. On kuitenkin havaittavissa, että kaikkein suurimpien yritysten joukossa on suhteellisen vähän yhden henkilön perustamia yrityksiä. Kun verrataan oman tutkimusajanjaksoni suurimpia yrityksiä vastaavan ajan 15 suurimpaan teollisuusyritykseen, havaitaan,

³⁶⁵ Fellman 2004, 144. Aikakauden yrittäjiä olivat mm. Antti Ahlström, Fredrik Idestam ja Gottfried Strömberg.

³⁶⁶ Katso lähemmin esimerkiksi Jussi Kullan (2011) väitöskirjan luku 2.2.1. *”Suurten yritysten, johtamisen ja toimitusjohtajan työn kehitymisestä Suomessa”* ja siihen liittyvä tutkimuskirjallisuus.

³⁶⁷ Kuisma 2015, 78-79.

³⁶⁸ Vartia & Ylä-Anttila 1996, 87.

³⁶⁹ Kuisma 2004a. Markku Kuisman (2004a) mukaan 1700-luvulla tuli esille uusi yrittäjätyyppi, schumpeteriläinen entrepneööri. Sahayrittäjät ottivat uutta tekniikkaa käyttöön ja loivat uusia markkinoita. Kuisman mukaan *”sahayrittäjät edustivat 1700-luvun suomalaisen yhteiskunnan aktiivisinta ja eteenpäin pyrkivintä ainesta, jonka toimet ja vaikutus näyttäytyivät monilla yhteiskunnan aloilla.”*

³⁷⁰ On kuitenkin syytä huomata, että on olemassa erilaisia vaihtoehtoja yrityksen perustamiseksi. Purrington & Bettcher (2001) ovat jakaneet perustamiset kuuteen vaihtoehtoon: 1) yrittäjämäinen, yhden tai useamman yrittäjän perustama, ei merkittäviä yhdistymisiä (esim. Kodak, Microsoft), 2) yrityksen perustama, eli toinen yritys perustaa yrityksen (esim. Sears Roebuck), 3) yrityksen spin-off, erotetaan toisesta yrityksestä, esimerkiksi monopolilainsäädännön vuoksi (esim. Standard Oil Trust), 4) valtionyhtiöt, valtion perustamat yritykset (Fannie Mae, Freddie Mac), 5) fuusio, liittyminen toiseen yritykseen, 6) yhdistyminen.

³⁷¹ Hjerppe 1979, 65-67.

että on ollut noin 50 yritystä, jotka ovat olleet jonakin vuonna 15 suurimman yrityksen joukossa. Näistä yrityksistä vain muutama on sellainen, joka on saanut alkunsa yksittäisen perustajan toimesta. Suurempien yritysten joukossa on paljon valtionyhtiöitä ja osuuskuntamuotoisia yhtiöitä. Lisäksi on yrityksiä, jotka ovat nousseet suurempien yritysten joukkoon fuusioiden kautta.³⁷²

Oman tutkimukseni yrittäjät ovat perustaneet yleensä paikallisesti suuria yrityksiä, jotka ovat olleet valtakunnallisesti keskisuuria tai pieniä (riippuu luokitustavoista). Osasta tutkimukseni yrityksistä on kasvanut suuryrityksiä. Hjerppen tutkimuksen suuryrityksistä mukana ovat Oy Strömberg Ab (vuorineuvos Gottfrid Strömberg), Aaltosen Kenkätehdas Oy (vuorineuvos Emil Aaltonen), Huhtamäki-Yhtymä Oy (vuorineuvos Heikki Huhtamäki), Oy Karl Fazer Ab (kauppaneuvos Karl Fazer), Upo Oy (vuorineuvos Aukusti Asko-Avonius), Salora-Yhtymä Oy (vuorineuvos Fjaral Nordell), Lassila & Tikanoja Oy (kauppaneuvos Frithiof Tikanoja) ja Asko Oy (vuorineuvos Aukusti Asko-Avonius).

Suuryritykseksi on kasvanut 1980-luvun jälkeen SRV-rakennusyhtiö (vuorineuvos Ilpo Kokkila) ja Oras Invest (teollisuusneuvos Erkki Paasikivi).³⁷³ Heikki Kyöstilän perustamasta Planmeca Groupista on tullut kansainvälisesti menestynyt suuryritys.³⁷⁴ Tapani Mönkkösen perustamalla Etteplan Oy:llä on nykyisin lähes 2 500 työntekijää eri puolilla maailmaa.³⁷⁵ Iisalmelaisen Einari Vidgrénin perustama metsäkoneyritys Ponsse työllistää yli 1 200 ihmistä.³⁷⁶ Tämän tutkimuksen kohteena olevissa yrityksissä on runsaasti alle 1 000 työntekijän yrityksiä. En tutkimuksessa käsittele sitä, kuinka suureksi yritykset ovat ehtineet kasvaa perustajansa elinaikana ja heidän johtamanaan.³⁷⁷

³⁷² Suurimpien yritysten tiedot on saatu Hjerppen (1979) tutkimuksesta sekä *Suomen 3000 suurinta yritystä* (1990) julkaisusta.

³⁷³ Oras Group on talotekniikan vesikalustetoimittaja. Oras Group -konsernin vuoden 2015 liikevaihto oli 245 miljoonaa euroa ja konserni työllisti 1 370 henkilöä. Lähde: <http://www.orasgroup.com/fi/yritys/> (ladattu 9.5.2016). SRV-konsernin liikevaihto oli 684 miljoonaa euroa vuonna 2014 ja konsernin palveluksessa oli noin tuhat henkilöä. Lähde: <https://www.srv.fi/srv-yhtiona/srv-yhtiona> (ladattu 9.5.2016).

³⁷⁴ Planmeca Oy on markkinajohtajan asemassa lukuisilla terveyden alan teknologian toimialoilla. Yhtiöllä oli vuonna 2015 liikevaihtoa 734 miljoonaa euroa ja yhtiö työllisti yli 2 700 työntekijää. Lähde: <http://www.planmeca.com/Company/> (ladattu 9.5.2016).

³⁷⁵ Etteplanilla oli liikevaihtoa yli 150 miljoonaa euroa ja henkilöstöä 2 500 (vuonna 2015), Lähde: http://www.etteplan.com/about-etteplan.aspx?sc_lang=en (ladattu 9.5.2016).

³⁷⁶ Ponssellalla oli vuonna 2014 liikevaihtoa yli 390 miljoonaa euroa ja henkilöstöä noin 1 200. Lähde: <http://www.ponsse.com/ponsse> (ladattu 9.5.2016).

³⁷⁷ Cassis (2005) pitää tällaisten perustajien taloudellista merkitystä kaikkein suurimpana.

TAULUKKO 9 Tunnettujen suuryritysten perustajia.³⁷⁸

Yritys	Perustamisvuosi	Perustaja	Mukana tutkimuksessa
Finlayson	1820	James Finlayson (Skotlanti)	Ei
A. Ahlström Oy	1851	Antti Ahlström	Ei
Tampella	1856	Adolf Törngren	Ei
W. Gutzeit & CO Ab (Enso-Gutzeit Oy)	1860	Wilhelm Gutzeit (Norja)	Ei
Nokia Ab	1865	Fredrik Idestam	Ei
Kymin Oy (Kymmene Ab)	1872	Axel Wilhelm Wahren	Ei
Oy Strömberg Ab	1889	Gottfrid Strömberg	Kyllä
Aaltosen Kenkätehdas Oy	1889	Emil Aaltonen	Kyllä
Kone Oyj	1910	Alkujaan Gottfr. Strömberg Oy:n yritys, jonka Harald Herlin osti 1924	Ei
Yhtyneet paperitehtaat Oy	1920	Rudolf Walden	Ei
Kemira	1920	Valtionyhtiö (alkujaan 1920 perustettu Valtion Rikkihappo- ja Superfosfaattitehtaat)	Ei
Huhtamäki-Yhtymä Oy	1923	Heikki Huhtamäki	Kyllä

Yksityisyriyten ja valtionyhtiöiden lisäksi Suomessa kasvoi 1900-luvun alussa uutena yritysmuotona osuustoiminta. Osuustoiminta johti suurien teollisuus-, kauppa- ja pankkiryhmien syntymiseen. Tuolloin aloittivat toimintansa mm. maidontuottajien Valio (1905), maataloustarvikeliike Keskusosuusliike Hankkija (1905), osuuskauppojen SOK (1904) ja osuuskassojen OKO (1902). Osuustoiminnallinen Pellervo-ryhmä muodosti yhtiömuotoisen toiminnan rinnalle oman keskittymän.³⁷⁹

Liike-elämässä tapahtui 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä monia muutoksia ja uudistuksia. Teollistuminen oli edennyt niin pitkälle, että maahan alkoi syntyä suurteollisuutta. Kehitykseen nivoutuu ammattijohtajien rekrytoiminen yritysten johtajistoon. Ammatillisesti johdetut liikeyritykset kasvoivat nopeammin kuin vanhat yrittäjäyritykset.³⁸⁰ Suomalaisen yrittäjäkunnan osuus kasvoi. Perhe- ja sukuyrityksissä tuli usein valtaan toinen sukupolvi.

Suuryritykset loivat pohjaa pienien yritysten perustamiselle. Esimerkiksi metsäteollisuuden suuryritykset, jotka tuottivat paperia ja selluloosaa, ostivat puuraaka-ainetta. Pienet sahat toivat markkinoille tukkipuita. Sahateollisuus oli

³⁷⁸ Tiedot on kerätty seuraavista lähteistä: Nykänen 2000 (Finlayson); Schybegson 2000 (A. Ahlström Oy); Rasila 1999 (Tampella); Ahvenainen 2000 (Enso-Gutzeit Oy); Helen 1997 (Nokia Ab); Ojala 2001b (Kymmene Ab); Hoffman 2008 (Oy Strömberg Ab); Vares 2008 (Aaltosen Kenkätehdas Oy); Michelsen 2013 (Kone Oyj); Kuisma 2006 (Yhtyneet paperitehtaat Oy); Hautala 2000 (Kemira); Vesikansa 2008 (Huhtamäki-Yhtymä Oy).

³⁷⁹ Kuisma 2009, 143-145.

³⁸⁰ Penrose 2009, 39.

viennin arvoltaan Suomen suurin vuoteen 1929, jolloin ykköseksi nousi massa- ja paperiteollisuus.³⁸¹

Maailmansotien välistä aikaa kutsuttu varauksellisen liberalismien jaksoksi, koska liberaali markkinatalous jäi usein vain periaatteeksi.³⁸² Teollisuusväestön osuus kasvoi maailmansotien välisenä aikana. Noin viidenneksellä väestöstä oli elinkeinona teollisuus v. 1940. Maa- ja metsätalouden osuus oli yhä lähes 60 %.³⁸³ Teollisuuden leviäminen tarjosi uusia mahdollisuuksia maanviljelijäperheiden lapsille. Yritystoiminnalla hankittiin lisätuloja, ja joillekin se avasi uuden työuran.

Suomi oli ainakin toiseen maailmansotaan asti maatalousvaltainen.³⁸⁴ Alkutuotannon osuus työvoimasta oli 46 % vuonna 1950.³⁸⁵ Sen jälkeen maatalouden merkitys on vähentynyt. Jalostuksen ja palvelujen osuus työvoimasta ja bkt:sta on kasvanut (ks. Taulukko 10). Maatalouden työllisten määrä koko työvoimasta on pudonnut alle 5 %:iin.³⁸⁶

TAULUKKO 10 Suomen talouden rakenne 1860–1997.

<i>Rakenne</i>	1860	1880	1900	1920	1940	1960	1980	1997
Alkutuotannon osuus bkt-th:sta	61,7	56,3	48,7	46,5	25,4	18,8	9,8	4
Jalostuksen osuus bkt-th:sta	15,9	17,7	23,2	23,6	28,5	37,3	39,8	35,8
Palvelujen osuus bkt-th:sta	22,5	26	28,2	29,8	46,1	43,9	50,4	60,2

Lähde: Tilastokeskus (Suomen vuosisata), Hjerppe & Jalava 2006, 51.

Ulkomaisten yritysten kautta Suomeen välittyi kansainvälistä johtamisosaamista. Yrityksissä avautui johtotehtäviä ammattijohtajille. Maailmansotien välisenä aikana maahan syntyi monikansallisia yrityksiä (esim. Kreuger & Toll, Skånska Cementgjuteri, Finska Ab Gasaccumulator Oy - myöh. AGA). Merkittävä osuus ulkomaisista yrityksistä oli ruotsalaisia (35 %). Tämän jälkeen suurimman osuuden muodostivat saksalaiset (18 %), norjalaiset (10 %), englantilaiset (9 %) ja tanskalaiset (8 %) yritykset. Amerikkalaistaustaisia yrityksiä oli 5 % ja venäläisiä 3 %. Suomessa toimineiden tytäryhtiöiden pääasiallinen omistajatausta on pysynyt samanlaisena pitkällä aikavälillä.³⁸⁷

³⁸¹ Ahvenainen 1984, 436-437. Sahateollisuuden viennin arvo oli noin 40 % vuosina 1885-1929. Vuosina 1950-1969 osuus oli enää 17 %, ja vuosina 1970-1979 vain 9 %.

³⁸² Fellman 2004, 167.

³⁸³ Laaksonen 1962, 9. Yleisesti Manninen 1976.

³⁸⁴ Eloranta, García-Iglesias, Jalava & Ojala 2006, 16. Suomen työvoimasta 1800-luvun alussa lähes 90 % tuli alkutuotannosta (pääosin maataloudesta) (Ojala & Nummela 2006, 66). Vaikka maatalousväestö väheni teollistumisen myötä, säilyi maataloudesta elävien määrä korkeana aina 1960- ja 1970-luvulle saakka. Suomea voidaan pitää pitkään ainakin puoliagrarisena yhteiskuntana. (Haapala 2006, 110)

³⁸⁵ Eloranta, García-Iglesias, Jalava & Ojala 2006, 68; Hjerppe & Jalava 2006, 50-51.

³⁸⁶ Hjerppe & Jalava 2006, 50-51; Hautala 2003, 43.

³⁸⁷ Hjerppe 2004.

Talouselämän kehitykseen vaikutti niin ikään valtionyhtiöiden perustaminen. Valtio perusti ja hankki erityisesti 1920- ja 1930-luvulla yrityksiä, joiden toimintaa laajennettiin.³⁸⁸ Kansallisen kapitalismin aikakautena Suomi (kuten monet muutkin maat) teollisti kansantalouttaan valtion toimin, joko suoralla tuella tai valtionyhtiöitä perustamalla.³⁸⁹ Valtioenemmistöisten yrityksiä määrä oli kuitenkin vaatimatonta.³⁹⁰ Valtionyhtiöiden osuus teollisuuden työvoimasta oli 11–12 % ja osuus jalostusarvosta 14–16 % vielä 1970-luvulla.³⁹¹

Suomen vienti pohjautui vielä pitkään toisen maailmansodan jälkeen puuhun. Suomen tärkeimpiä vientituotteita olivat raakapuu, sahatavara, vaneri, sellu ja paperi. Metalliteollisuuden osuus viennistä kohosi noin 15 prosenttiin 1950-luvulla.³⁹² Metsäteollisuuden yritys rakenne ei juurikaan muuttunut 1940-luvun lopun ja 1970-luvun välillä, jolloin metsäteollisuus koostui lukuisista pienistä yhtiöistä, joista useat olivat monialayrityksiä.³⁹³

Suomessa teollisuus on ollut talouden kasvun aikaansaaja. 1900-luvulla teollisuustuotannon määrä kasvoi lähes 1,5 kertaa nopeammin kuin maan kokonaistuotanto. Kasvu on ollut nopeaa erityisesti 1960-luvulla ja 1970-luvun öljykriisin jälkeisenä vuosikymmenenä. Teollisuuden osuus työvoimasta oli vuonna 2002 lähes 20 %. Teollisuus on keskittynyt maan etelä- ja keskiosiin. Laajat investoinnit ja kasvua tukeva talouspolitiikka on vahvistanut yrittäjien asemaa.³⁹⁴

Bkt:n vuosikasvu oli 2,2 % vuosina 1860–1988. Suurinta kasvu oli vuosina 1960–1988, jolloin vuosikasvu oli 3,9 %. Bkt asukasta kohden oli vuonna 1870 noin 700 markkaa. Vuonna 1987 se oli 9 500 markkaa (vuoden 1980 hinnoin). Kuviosta 1 näkyy bkt:n kasvukäyrä. On helppo havaita, että se on yhdenmukainen teollisuustuotannon kasvun kanssa.

---

³⁸⁸ Hjerppe 1982, 412.

³⁸⁹ Pihkala 2001, 325. Suomalaiskansallisen kapitalismin aikakaudesta lähemmin ks. Kuisma 2004b.

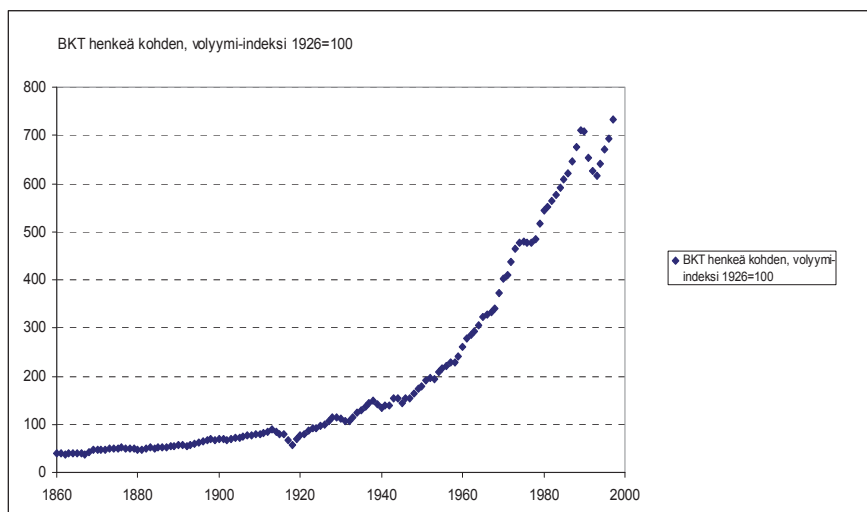
³⁹⁰ Laaksonen 1962, 228. Valtionyhtiöitä oli esimerkiksi vuonna 1959 yhteensä 18. Yritysten innovatiivisuuden edistämiseksi valtiolta on tehnyt merkittäviä TK-panostuksia 1900-luvun alusta lähtien, ks. lähemmin Saarinen 2005. Innovaatiotoiminta on kasvanut 1980-luvulta lähtien, mikä on yhteydessä yrittäjien merkityksen lisääntymiseen. Yleisesti TK-panostusten merkityksestä yritysten suorituskykyyn ja talouskasvuun Link & Siegel 2007, 36-85.

³⁹¹ Hjerppe 1982, 412.

³⁹² Pihkala 2001, 255.

³⁹³ Jensen-Eriksen 2007, 223. Suurimpien yritysten listalle ei myöskään tullut merkittävästi uusia yrityksiä, vaan luettelossa esiintyi tuttuja 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa perustettuja yrityksiä.

³⁹⁴ Hautala 2003, 75

Lähde: Tilastokeskus (Suomen vuosisata).

KUVIO 1 Suomen BKT henkeä kohden vuosina 1860–2000.

Metsäsektorilla (puunjalostus-, kemiallinen metsäteollisuus) on ollut keskeinen asema Suomen taloudessa. Sahateollisuuden läpimurtoon liittyi korkeampaa jalostusastetta edustava teollisuus (puuhioke-, selluloosa- ja paperiteollisuus). Ensimmäiset höyrysahat perustettiin 1860-luvun alussa.³⁹⁵ Sahateollisuuskeskukset (mm. Kokemäen- ja Oulunjoen seudut) vetivät puoleensa uusia yrittäjiä. Suomen itsenäisyyden ajan alun viennistä valtaosa oli puunjalostusteollisuutta.

Teollisuuden ja viennin yksipuolinen metsävaltainen rakenne monipuolistui toisen maailmansodan jälkeen.³⁹⁶ Metalli nousi suurimmaksi teollisuudenalaksi 1950-luvun alussa. Nopeinta kasvu oli 1970-luvun alusta lähtien. Kemianteollisuus on noussut toisen maailmansodan jälkeen suureksi teollisuudenalaksi, johon sisältyy nykyisin lukuisia tuotantoaloja.³⁹⁷ Teollisuuden monipuolistuminen lisäsi tarvetta perustaa pienempiä alihankintaa harjoittavia yrityksiä.

Kokonaistuotannon ja tuottavuuden nousu vaikutti siihen, että Suomen vienti alkoi keskittyä entistä enemmän korkeatasoiseen osaamiseen. Joillakin teollisuudenaloilla, kuten telekommunikaatio- ja metsäteollisuudessa, suoma-

³⁹⁵ Vuonna 1861 toiminnassa oli neljä vientiin valmistavaa höyrysahaa: Kestilä, Stockholmen, Heikkilä ja Isosanta. Vuoden 1861 saha-asetuksen jälkeen rakennettiin 11 uutta sahaa. Lisäksi oli paljon pienempiä sahoja. (Ahvenainen 1984, 216)

³⁹⁶ Kuisma 2015, 207.

³⁹⁷ Hautala 2003, 90-91. Tärkeitä kemian alan suuryrityksiä ovat Fortum Oyj ja Kemira Oyj.

laiset yritykset ovat nousseet maailman johtavien yritysten sarjaan.³⁹⁸ Voidaan puhua toisen maailmansodan jälkeisestä suomalaisesta menestystarinasta.³⁹⁹

Teollisuuden osuus kansantuotteesta ja työllisyydestä saavutti huippunsa 1970-luvun puolivälissä, minkä jälkeen Suomi alkoi muodostua palveluyhteiskunnaksi. Yksityisten ja julkisten palveluntuottajien merkitys työllistäjinä on noussut voimakkaasti 1960-luvulta lähtien. Yrityksien toiminnalle kehitys on merkinnyt muutoksia. Yritykset ovat keskittyneet liiketoimintoihin, joissa niillä on parhaimmat edellytykset kilpailla kansainvälisesti.⁴⁰⁰

Suomen talous on kansainvälistynyt. Metsäteollisuuden kansainvälistyminen alkoi kuitenkin suhteellisen myöhään. Metalliteollisuuden ulkomaille menoon vaikutti kone- ja sähköteollisuuden kehitys. Elektroniikkateollisuuden kansainvälistyminen alkoi 1980-luvun lopulla.⁴⁰¹ Samalla ulkomaisten yritysten osuus Suomessa kasvoi.⁴⁰² Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen tapahtui kansainvälisesti vertailtuna suhteellisen myöhään. Suuri määrä suomalaisia yrityksiä kansainvälistyi 1990-luvulta lähtien.⁴⁰³

Taulukosta 11 selviää, että henkilökunnan määrällä mitattuna teollisuuden osuus on vähentynyt 1980-luvulta lähtien. Sen sijaan, kun mitataan toimipaikkojen ja yrittäjien määrällä sekä tuotannon brutto- ja jalostusarvolla, teollisuus on kasvanut 2000-luvulle saakka.

³⁹⁸ Ojala & Karonen 2006a, 94.

³⁹⁹ Ks. lähemmin *The Road to Prosperity* -teos (Jalava, Asplund, Ojala & Eloranta (toim.) 2006); Fellman & Lindholm 1996. 1900-lukua voidaan pitää taloudellisen kasvun näkökulmasta parhaimpana vuosisatana, ks. esim. Moore & Simon 1999; Clark 2007; Gordon 2016. Pohjoismaat kuuluvat niiden pienten läntisten talouksien joukkoon, jotka ovat menestyneet taloudellisesti. Sitä selittävät mm. maiden korkea koulutustaso, vähäinen korruptio sekä erikoistuminen korkeaan teknologiaan ja globaalisti menestyvät suuryritykset (Mokyr 2006). Taloudellisista samankaltaisuuksista johtuen puhutaan pohjoismaisesta kapitalismista (Iversen, Thue, Iversen, Fellman & Sjögren (toim.) 2008; Byrkjeflot, Myklebus, Myrvang & Sejersted (toim.) 2001; Kristensen & Lilja (toim.) 2011. Pohjoismaita yhdistävät myös arvot, kulttuuri ja uskonto (ks. esim. Pettersson & Riis 1994).

⁴⁰⁰ Kulla 2011.

⁴⁰¹ Pihkala 2001, 332.

⁴⁰² Vartia & Ylä-Anttila 1996, 259. Historian näkökulmasta ulkomaalaisten omistamia yrityksiä on tullut Suomeen lähinnä kolmesta syystä; 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa ulkomaalaiset yritykset toimivat täällä lähinnä metsäluonnonvarojen takia. Alhaisen palkkatason vuoksi Suomeen sijoittui 1950- ja 1960-luvuilla elektroniikkateollisuuden valmistusyrityksiä ja vaatetusteollisuuden yrityksiä. Myöhemmin ulkomaiset investoinnit kohdistuivat osaamisintensiivisiin yrityksiin (mm. elektroniikka- ja konepajateollisuus).

⁴⁰³ Mannio, Vaara & Ylä-Anttila 2003, 14. Suomalaisten yritysten kansainvälistyminen on yksi keskeisimmistä talouden ja yhteiskunnan muutoksista viime vuosikymmeninä (Mannio, Vaara & Ylä-Anttila 2003, 11). Samalla ulkomaisten työntekijöiden määrä yrityksissä on lisääntynyt. 1990-luvun alussa keskeisimpien teollisuusyrityksien työntekijöistä lähes puolet oli ulkomaalaisia (Pihkala 2001, 328-330).

TAULUKKO 11 Suomen teollisuus 1960–2000.⁴⁰⁴

Vuosi	Toimipaikkoja (1000)	Omistajia (yrittäjät) 1000	Henkilökuntaa (1000)
1960	7,5	2,2	394
1970	8,1	3,6	507
1980	7,7	3,3	566
1990	6,8	2,3	464
2000	29,6	7,7	447

Lähde: Tilastokeskus (Hautala 2003, 75.)

Tutkittavan ajanjakson loppuvaiheeseen sisältyy globaalin kapitalismin ja nopean teknologisen kehityksen läpimurto sekä Euroopan yhteisen markkina-alueen synty. Uudet teknologiat ovat nostaneet tuottavuutta. Uuteen aikakauden on kuulunut globaali lähentymiskehitys, joka on muokannut yhteiskuntia ja talousjärjestelmiä.⁴⁰⁵ Erkki Pihkalan määritelmän mukaan globalisaatio on koko maailmaa koskevan yhteenkietymisen laajenemista, syvenemistä ja nopeutumista. Jäykät hierarkiat korvautuvat joustavilla verkostoilla. Suomi selvisi tässä murrosvaiheesta. Maasta on tullut teknologiaa hyödyntävä kansainvälisessä kilpailussa taloudellisesti hyvin menestynyt kansakunta.⁴⁰⁶ Yritystoiminnassa nopeasti kasvavista start up -yrityksistä on tullut koko ajan tärkeämpiä.⁴⁰⁷

Rahalaitoksilla oli tärkeä asema suomalaisessa talouselämässä 1900-luvun alusta 1990-luvun puoliväliin. Jari Ojala ja Petri Karonen kutsuvat jaksoa finanssikapitalismin ajaksi.⁴⁰⁸ Pankki- ja vakuutussektori kehittyivät liike-elämän rinnalla. Luottolaitoksissa tapahtui keskittymistä. 1950-luvun alussa maassa oli jäljellä enää viisi suurta keskusliikepankkia.⁴⁰⁹ Osuustoiminnallisia osuuspankkeja ja säästöpankkeja oli molempia yli 400 jo ennen ensimmäistä maailmansotaa.⁴¹⁰

Suomen teollistuminen ei ole ollut lineaarisesti kehittyvä prosessi, vaan siinä on ollut erilaisia vaiheita. Esimerkiksi suuryrityksen johtajistoa tutkinut Susanna Fellman on jakanut Suomen kapitalismin mallin seitsemään eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe oli talouden vapautumisen ajanjakso (vuodet 1850–

⁴⁰⁴ Omistajat tarkoittavat tässä taulukossa teollisuuslaitosten omistajia, eikä esimerkiksi osakeyhtiöiden omistajia.

⁴⁰⁵ Ojala 2010. Ojalan mukaan samaa oletettua lähentymiskehitystä kuvataan käsitteellisesti modernisoitumisena, urbanisoitumisena, teollistumisena, sivilisaatioprosessina tai globalisaationa.

⁴⁰⁶ Pihkala 2001, 300-306.

⁴⁰⁷ Ks. lähemmin Sipola 2015, 108-142 ja siinä mainitut lähteet. Sipolan (2015) väitöskirjan mukaan Suomeen ei ole syntynyt runsaasti kansainvälisesti menestyneitä start up -yrityksiä ja maan start up -teollisuus on vuosikymmenien ajan alisuoriutunut.

⁴⁰⁸ Ojala & Karonen 2006a. Keskeisiä rahoittajia olivat Kansallis-Osake-Pankki (KOP) ja Suomen Yhdyspankki (SYP, ent. Pohjoismaiden Yhdyspankki). Suomalaiset metsäteollisuuden suuryritykset kuuluivat johonkin finanssiryhmään eli valtapiiriin (sfääriin). *Metsäteollisuusyritysten strategiset kehityspotut* -tutkimuksessa suomalaiset metsäteollisuusyritykset on jaettu neljään sfääriin: (1) valtionyhtiöiden, (2) SYP:n, (3) KOP-Pohjolan ja (4) pellervolaiseen, agraarikapitaalisen sfääriin (Näsi 2001).

⁴⁰⁹ Laaksonen 1962, 10.

⁴¹⁰ Vartia & Ylä-Anttila 1996, 90.

1913), jolloin talous muuttui ja tapahtui teollisuuden irtautuminen ("take-off"). Toinen vaihe oli eräänlainen "jatkosoitto" (1914–1918), jolloin Suomi itsenäistyi ja joutui taloudelliseen kriisiin. Kolmas vaihe oli "rajoitetun teollisuuden" ajanjakso (1919–1938). Tuolloin rakennettiin valtiota, ja jatkui yhteistyökaptalismiin ja suurteollisuuden nousu. Neljäs vaihe on toinen "jatkosoitto" (1939–1956), joka käsittää sota-ajan, rajoittamisen ja sääntelyn. Viides vaihe oli valtiojohtoisen kapitalismin aikaa (1957–1981). Tuolloin Suomi siirtyi sisäisesti suljettuun, vahvasti ohjattuun markkinatalouteen. Kuudes vaihe oli kolmas "jatkosoitto" (1982–93), joka tarkoittaa liberaalisaatiota, spekulatiivista kuplaa ja rakennekriisiä. Viimeinen vaihe on sisäisesti ja ulkoisesti vapaan ohjatun markkinatalouden aikaa (1993–2005).⁴¹¹

Tässä tutkimuksessa käytän jakoa, joka perustuu yritysten perustamiseen liittyviin toimintaympäristön muutoksiin. Ensimmäisenä vaiheena pidän suomalaisen yrittäjäkunnan laajentumisen vaihetta (n. 1860–1910). Tuolloin oltiin vielä sääty-yhteiskunnassa. Suuret uudistukset, kuten rautatielaitoksen rakentaminen ja pankkilaitos, vaikuttivat liiketoiminnan kehittymiseen. Toinen vaihe (n. 1910–1940) kuvaa ajanjaksoa, jolloin yrittäjätoiminta laajentui ja teollistuminen voimistui. Se sijoittuu maailmansotien väliseen aikaan. Suomi itsenäistyi ja maa alkoi demokratisoitua. Ulkomaankauppa laajeni merkittävästi. Kolmas vaihe (n. 1944–1960) kuvaa toisen maailmansodan jälkeistä jälleenrakennuksen Suomea, jolloin teollistuminen pääsi vauhtiin ja rakennustoiminta lisääntyi. Neljäs vaihe (n. 1960–1990) kuvaa aikaa, jolloin Suomi muuttui kiihtyvällä vauhdilla agraariyhteiskunnasta teollisuusyhteiskunnaksi ja jolloin globaali kapitalismi alkoi yleistyä ja korkean teknologian käyttö lisääntyi. Elintason nousu on näkynyt lisääntyneenä kulutuksena. Kotimainen kysyntä on kasvatanut pk-sektoria. Omassa tutkimuksessani viimeiset yritysten perustamiset ovat tapahtuneet 1990-luvun alussa. Neljännen vaiheen jälkeistä aikaa, jota voi kutsua vapaan markkinatalouden vaiheeksi, rajautuu tutkimustehtävän ja -aineiston vuoksi tutkimukseni ulkopuolelle.

---

⁴¹¹ Fellman 2005, 4-5.

TAULUKKO 12 Suomalaisen yrittäjyyden toimintaympäristö eri ajanjaksoilla.⁴¹²

AJAN- JAKSO	LIIKETOIMIN- TAYMPÄRISTÖ	YRITYSTOIMIN- MINTA	KOULU- TUSTASO JA VÄESTÖ	KESKEISIA ILMIÖITÄ	OLEELLISTA TUTKIMUK- SELLENI
1860- 1910	Osakeyhtiölaki. Elinkeinovapaus. Pankit ja Suomen marka. Infrastruktuurin kehittäminen (liikenne ja tietoliikenneyhteydet). Koulutuksen laajentuminen.	Yritystoinninnan laajentuminen. Pk-yritysten kasvu kaupan alalla. Suurista yrityksistä perustettiin esim. Ahlström, Stockmann, Kone Oy ja Kymn Oy.	Ylioppilaita n. 1 %, väkiluku n. 1,7 miljoonaa.	Yrittäjyyden laajentuminen. Keksintöjen ja puun käytön soveltaminen teollisuudessa. Tekniikan käytön aloittaminen. Sähkö.	Yritysten perustaminen vapautuu, ensimmäiset suuryritykset.
1911- 1939	Itsenäistyminen. Ulkomaankaupan kehitys. Valtionyrietykset. Infrastruktuurin vahvistuminen. Koulutuksen monipuolistuminen.	Yritystoinninnan monipuolistuminen. Pk-yrityksiä eri toimialoille (esim. sahat). Osuustoinninnan vahvistuminen. Suurista yrityksistä perustettiin esim. Yhtyneet Paperitehtaat, Veitsiluoto Oy ja Huhtamäki Oy.	Ylioppilaita n. 3 %, korkeakoulun käyneitä 1 %, väkiluku 2 milj.	Suuryritysten syntyminen. Valtionyrietykset teollistamisen välineinä. Kaupan kehittyminen. Tuotavuuden kasvu. Ammatillinen koulutus.	Yritysten perustaminen lisääntyy, pienyrittäjyys laajenee
1940- 1959	Sotakorvaukset ja alueluovutukset. Idänkauppa ja jälleenrakennus. Agraariyhteiskunnasta teolliseen yhteiskuntaan. Suurten ikäluokkien synty. Koulutustason ja elintason nousu.	Yritystoinninnan vahvistuminen erityisesti teollisuuden aloilla. Pk-yritysten järjestäytyminen ja edunvalvonta. Yritysten koon kasvu. Suurista yrityksistä perustettiin esim. Valmet ja Neste.	Ylioppilaita alle 10%, korkeakoulun käyneitä n. 2 %, väkiluku 3 milj.	Investoinnit erityisesti metalliteollisuuteen. Taloudellinen edistyminen. Koulutuksen monipuolistuminen. Monitoimialayhtymät. Johtamisen kehittyminen.	Yritysten perustaminen laajenee, yritysraakenne monipuolistuu, pk-yritysten asema vahvistuu.

⁴¹² Tämän taulukon laatimisessa olen käyttänyt apuna Jussi Kullan (2012, 45) väitöstudiumin taulukkoa 3: Suomalainen johtamisympäristön kehittyminen. Sen alkuperäislähteet ovat Alho 1961; Jutikkala 1965; Suomen Taloushistoria 2, 1982; Tainio, Lilja & Räsänen 1985; Lilja & Tainio 2006; Seeck 2008 (uusi painos 2012); Kuisma 2009. Olen käyttänyt lisäksi ainakin seuraavia lähteitä: Virrankoski 2001; Pihkala 2001; Hautala 2003; Meinander 2011.

TAULUKKO 12 (JATKUU)

1960 - 1990	Rajoitusten purkamisen. Globalisaatio. Teknologian kehitys. Elektroniikka- ja sähköteollisuus. Korkeakoulutuksen kehittyminen. Rakenteelliset muutokset taloudessa.	Yritystoiminnan merkityksen kasvu työllistäjänä. Yrityskoulutuksen ja yritystukien lisääntyminen. Suurista yrityksistä perustettiin esim. Rautaruukki.	Ylioppilaita n. 20 %, korkeakoulun käyneitä n. 25 %, väkiluku n. 5 milj.	Maastamuutto kiihtyy. Kaupungistuminen. Kansainvälistyminen. Euroopan integraatioprosessi. Panostaminen tuottavuuden kasvuun. Hyvinvointivaltion kehittäminen ja julkisen sektorin reformit.	Yritysten perustaminen ammattimaistuu, yritykset kansainvälistyvät, yrityskasvu nopeutuu.
-------------	---	--	--	--	---

Yritystoiminnan laajentuminen Suomen teollistumisessa

Yritysten määrä Suomessa on kasvanut merkittävästi tutkittavalla ajanjaksolla. Kun tämän tutkimuksen yrittäjiä asemoidaan, tarvitaan tietoja koko yrittäjäkunnasta ja siitä, kuinka paljon tarkastelujaksoilla on perustettu yrityksiä. Yrittäjistä ja yrityksistä löytyy tietoa eri tilastolähteistä. Suurien ja keskisuurien yritysten määrän lisäksi yrittäjyyttä voidaan mitata itsenäisten pienyrittäjien ja ammatinharjoittajien määrällä.⁴¹³

Suomessa oli vain kourallinen yrityksiä 1800-luvun puolivälissä eikä maassa ollut suurteollisuutta. Yrityksen kasvuvauhti oli hidasta. Yritystoiminnan laajamittainen lisääntyminen on tapahtunut vasta toisen maailmansodan jälkeen. Osakeyhtiöiden yleistymisen oli keskeistä modernin teollisuuskapitalismin nousulle.⁴¹⁴

Suuri osa suomalaisista yrityksistä oli pieniä. Yritysten kokonaismäärästä vuosina 1860–1862 yli 100 työntekijän yrityksiä oli vain 2 % ja alle 10 työntekijän yrityksiä oli 73 %.⁴¹⁵ Pienten yritysten hallitseva osuus yrityskannassa on säilynyt. Esimerkiksi vuonna 1983 Suomessa oli 160 000 yritystä, joista merkittävä osa oli pieniä, vain muutaman työntekijän yrityksiä (99,8 %).⁴¹⁶

Yrittäjyyden pitkän aikavälin tarkastelussa otetaan huomioon itsensä työllistävien (self-employment) määrän kehitys ja uusien yritysten perustamisen kehittyminen. Agraariyhteiskunnassa ammatissa toimivasta väestöstä yli 70 % sai elantonsa maataloudesta. Kaupan ja palveluiden osuus oli marginaalinen.

Osakeyhtiölain säätämisen (1864) jälkeen syntyneet ensimmäiset osakeyhtiöt olivat teollisuusosakeyhtiöitä. Pian syntyi kuitenkin yksityisiä maanviljelys-, laivanvarustus-, kauppa- ja puhelinosaakeyhtiöitä. Vuosisadan vaihteessa kooltaan suurimpia olivat puu-, paperi- ja tekstiiliteollisuuden osakeyhtiöt.⁴¹⁷

Osakeyhtiölain säätämisen jälkeen maahan perustettiin satoja uusia osakeyhtiöitä. Kokonaisuudessaan osakeyhtiöiden määrä jäi kuitenkin vaatimattomaksi. Vielä ensimmäisen maailmansodan aikaan Suomessa oli vain noin yksi

⁴¹³ Kiander 2004.

⁴¹⁴ Kuisma 2012, 117.

⁴¹⁵ Hjerpppe 1979, 31-34.

⁴¹⁶ Allardt 1983, 9. Suurten yritysten (yli 500 työntekijää) osuus oli vain 0,2 % yrityksistä.

⁴¹⁷ Rasila 1982, 25.

osakeyhtiö tuhatta asukasta kohden. Kansainvälisesti vertailtuna luku oli alhainen. Yhdysvalloissa oli noin 15 yritysorganisaatioita 1 000 asukasta kohden.⁴¹⁸

TAULUKKO 13 Osakeyhtiöiden määrä suhteutettuna väkilukuun (tuhat asukasta) vuosina 1897–1973.⁴¹⁹

<i>Vuosi</i>	<i>Osakeyhtiöt</i>	<i>Väkiluku</i>	<i>Suhde</i>
1897	623	2567,5	0,2
1905	1493	2773,0	0,5
1915	3 526	3096,3	1,1
1925	8 070	3322,1	2,4
1935	12 463	3589,6	3,5
1945	18 410	3778,9	4,9
1955	28 389	4258,6	6,7
1965	37 484	4569,9	8,2
1973	55 275	4678,8	11,8
1984	26 076	4894,0	5,3
1990	47 205	4998,5	9,4

Lähde: Suomen Tilastollinen Vuosikirja 1888-1974; Suomen yritykset 1988, 1990, Tilastokeskus (osakeyhtiöiden määrä 1984, 1990), Tilastokeskus, Suomen Vuosisata (väestön määrä).

Varhaisen teollisuuden ajan osakeyhtiöt olivat usein teollisuusyhtiöitä. Kaupan alalle syntyi paljon osakeyhtiömuotoista liiketoimintaa. Yksityisten elinkeinonharjoittajien ja tukkukauppojen osuus säilyi kuitenkin suurena. Kaupan, käsityön ja tuotannon aloilla yleistyivät pienet paikalliset yritykset 1800-luvun lopulla. Näiden yritysten perustajilla oli vaikeuksia kilpailussa suurempia yrityksiä vastaan. Pienyrittäjien ongelmina olivat mm. rahoituksen hankkiminen, tuotteiden ostaminen ja myynti, oikeanlaisen koulutuksen saaminen ja myöhemmin verotuksesta aiheutuvat kustannukset.⁴²⁰

Osakeyhtiöt olivat teollisuuden lisäksi suhteellisen yleisiä rahoitusmarkkinoilla sekä osittain kaupassa. Toisen maailmansodan jälkeen osakeyhtiöt ovat

⁴¹⁸ Gartner & Shane 1995. Shane (1996) on tutkinut yrittäjyysasteiden kehitystä vuosina 1899-1988.

⁴¹⁹ Tässä taulukossa osakeyhtiöiden määrien esittäminen koko tutkimuksen ajanjaksolta on hankala esittää, koska tilastointitapa muuttui vuonna 1974 (Suomen Tilastollinen Vuosikirja). Osakeyhtiöiden määrä vuodesta 1974 vuoteen 1984 ei kuvaa todellista kehitystä, koska tilastointiperusta on vuosien välillä muuttunut. Vuonna 1992 osakeyhtiöiden osuus kaikista yrityksistä oli 38 % (Jukka 1995, 50).

⁴²⁰ Hjerpe, Mauranen & Schybergson 1978. Vuonna 1903 eniten osakeyhtiöitä oli teollisuudessa (noin 31 %). Seuraavaksi eniten osakeyhtiöitä oli kaupan alalla (noin 22 %). Seuraavina tulivat kiinteistö- (noin 16 %) ja liikennetoimi (noin 15 %). Lähde: Suomen Tilastollinen Vuosikirja 1904; "Yleiskatsaus Suomen osakeyhtiöihin 31.12.1903."

yleistyneet muillakin aloilla. Lainsäädännölliset uudistukset ovat vähentäneet muiden yhtiömuotojen asemaa (mm. kommandiittiyhtiöt).⁴²¹

Suomessa 1800-luvulla yrittäjien määrä lisääntyi hitaasti. Yrittäjien tarkan määrän arvioiminen on vaikeaa, koska ei ole itsestään selvää, keitä pidetään yrittäjinä. Suurin osa 1800-luvun lopun yrittäjistä oli vähittäiskauppiaita.⁴²² Kaupan alan voimakas kasvu on havaittavissa erilaisissa tilastoissa.⁴²³

Yksityisistä yhtiöistä voidaan erottaa muut yritys muodot, jotka ovat yleisiä maataloudessa, asuntojen omistuksessa ja rakennustoiminnassa. Osuustoiminnalliset liikkeet yleistyivät 1900-luvun alusta lähtien, ja niillä on sijansa pankki- ja vakuutustoiminnassa, elintarviketeollisuudessa, kaupassa ja metsätaloudessa. Julkiset yhtiöt (pääosin kunnalliset yhtiöt) ovat yleisiä lähinnä sähkö- ja vesiteollisuudessa. Valtionyhtiöt muodostavat oman ryhmänsä.⁴²⁴

Yritystoiminta alkoi keskittyä työnjaon ja työn yhdistämisen seurauksena. Osakeyhtiö- ja osuuskuntamuotoiset yritykset keskittyivät yhä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Keskittyminen oli suurinta puunjalostusteollisuudessa. Yritykset olivat suuressa mittakaavassa sulautumia, yritysryhmiä. Tehdasteollisuudessa sulautuminen tapahtui horisontaali- tai vertikaalisuuntaan, eli joko samanlaisten yritysten kesken tai erilaisten mutta toisiinsa joillakin tavoilla liittyvien yritysten kesken. Esimerkiksi Suomen Sokeri Oy muodostui 1918 kuuden sokeriteollisuusyhtiön sulautumisessa. Metalliteollisuudessa muodostui Värtsilä-yhtymä Oy ja Fiskars-yhtymä. Kutomateollisuudessa syntyi Finlayson-Forssa Oy ja Tampella -konserni. Elintarviketeollisuudessa suuret konsernit ja sulautumat tulivat merkittävimmiksi (mm. Karl Fazer Oy, Huhtamäki-Yhtymä Oy ja Vaasan Höyrymylly Oy). Nahka- ja jalkineiteollisuudessa suureksi yhtymäksi muodostui Emil Aaltosen johtama konserni. Vientiteollisuudessa syntyi suuria konserneja. Yksityisen kaupan alalla ei tapahtunut samanlaista keskittymistä. Kaupan alalla keskittymistä edustivat suuret keskusliikkeet (Kesko, Tuko, SOK, Keskusosuusliike Hankkija).⁴²⁵

Suomen yleisin yhtiömuoto on osakeyhtiö. Vuonna 1998 niitä oli yli 40 % kaikista yrityksistä. Toiseksi yleisin yhtiömuoto oli luonnollinen henkilö, joita oli lähes yhtä paljon kuin osakeyhtiöitä. Kommandiittiyhtiöitä oli noin 12 %, avoimia yhtiöitä 4 % ja osuuskuntia 1 %.⁴²⁶ Osakeyhtiöiden määrä on Suomessa kasvanut viime vuosina. Vuonna 2012 osakeyhtiöiden osuus kaikkien yritysten

⁴²¹ Pihkala 1982, 516. Yritysmuotona yksityiset yhtiöt ovat yleisimpiä teollisuudessa. Kun tarkastellaan BKT:n jakautumista yritysmuodoittain ja elinkeinoittain vuosina 1956 ja 1975, havaitaan, että suurta muutosta ei ollut tapahtunut. Yksityisten ja julkisten yhtiöiden osuus BKT:sta oli noin puolet. (Pihkala 1982, 517)

⁴²² Oiva Laaksonen (1962, 7) on arvioinut omassa väitöstutkimuksessaan, että Suomessa oli vuonna 1870 yli 2 400 yrittäjää. Vaikka suurusluokka pitäneeikin paikkansa, ei laskelmia voi pitää täysin luotettavina. Hän on laskenut yrittäjiksi myös laivurit, jotka eivät olleet tuona aikana itsenäisiä yrittäjiä.

⁴²³ Osmo Forsselin (1979, 33, 108-109) tutkimuksen mukaan Suomessa oli vuonna 1900 yli 10 000 kaupan alan yksityisyrittäjää, joista maakauppiaita oli noin 4 400. On kuitenkin huomattava, että kaupan alan voimakkaan kasvun myötä tilastointi ei pysynyt perässä eivätkä kaikki tiedot ole täysin luotettavia. Myöskään kauppiaan käsitettä ei ollut tarkasti määritelty, ks. lähemmin Paavilainen 2005, 239.

⁴²⁴ Pihkala 1982.

⁴²⁵ Jauri 1948, 206-212.

⁴²⁶ Niittykangas 2004, 39-40.

liikevaihdosta oli 89 prosenttia ja työntekijöistä niiden osuus 85 prosenttia.⁴²⁷ Tässä tutkimuksessa mukana olevista yrityksistä valtaosa on osakeyhtiöitä.

Yritysten määrän kasvua toisen maailmansodan jälkeen kuvaa se, että kun vuonna 1970 merkittiin kaupparekisteriin 3 890 uutta yritystä, oli vuonna 1984 merkintöjä 13 590.⁴²⁸ Tilastokeskuksen *Aloittaneet ja lopettaneet* -tilaston mukaan viime vuosina Suomessa on aloittanut vuosittain noin 25 000 yritystä.⁴²⁹ Lopettaneita yrityksiä on 1990-luvun alun lamavuosia lukuun ottamatta ollut aina vähemmän kuin aloittaneita. Vuonna 2004 aloittaneita yrityksiä oli 2 744 enemmän. Huippuvuonna 1989 aloittaneita yrityksiä oli 7 102 enemmän.⁴³⁰

Suomi on siirtynyt toisen maailmansodan jälkeen jälkiteolliseen yhteiskuntaan. 2000-luvulla kaupan ja rahoituksen osuus ammatissa toimivasta väestöstä on noin 30 %. ”Palvelut yhteiskunnalle” -ryhmän osuus ammatissa toimivassa väestössä on kolmannes.⁴³¹

Suomessa oli vuonna 1950 yrittäjiä yhteensä 109 000 (pois lukien maatalousyrittäjät). Yrittäjien määrä väheni seuraavilla vuosikymmenillä. Vuonna 1980 maassa oli 89 000 yrittäjää.⁴³²

Maatalousyrittäjien määrä on vähentynyt agraariyhteiskunnan muutoksen mukana. Tämä selittää sen, että yrittäjien määrä on vähentynyt voimakkaasti, vaikka yritystoiminta on muuten laajentunut.⁴³³ Taulukosta 14 käy ilmi, että yrittäjien määrä vähentyi vuosina 1960–1990. Tämä selittyy suurelta osin maatalousyrittäjien vähenemisellä. On otettava huomioon, että muiden yrittäjien määrä laski 17 %, vaikka talous kasvoi BKT:lla mitattuna keskimäärin 5 % vuo-

⁴²⁷ *Yrittäjyysskatsaus 2012*.

⁴²⁸ Peltonen 1987. Jukka (1995, 40) on tarkastellut yrityskannan kehitystä yrityskansioista saatavilla tiedoilla. Sen mukaan yritysten määrä alkoi vähitellen kasvaa 1970-luvun lopulla, jonka jälkeen perustettiin vuosittain useita tuhansia yrityksiä vuoteen 1990 asti. Suomessa oli vuonna 1972 noin 61 000 liikevaihtoverollista yritystä. Vuonna 1992 vastaavia yrityksiä oli yli 125 000.

⁴²⁹ Yritysten määrän lisäksi on otettava huomioon yritysten kasvudynamiikka. Malirannan (2015, 7) mukaan suomalaisten yritysten kustannuskilpailukykyongelmien syyt selviävät yritysten dynamiikkaa tarkastelemalla. Yritysdynamiikalla on ollut merkittävä vaikutus teollisuuden sekä eräiden palvelualojen tuottavuuskasvuun. Schumpeteriläisen kasvuteorian mukaan innovaatiot ovat yksi tärkeä liikevoima. (Maliranta 2015, 50)

⁴³⁰ Turunen 2011, 107. Lamavuosina yritysten määrä tilapäisesti väheni (Pirkko 1995, 47). Maatalousyrittäjien vähentyminen on näkynyt yksityisyrittäjiä koskeissa tilastoissa. Vuonna 1970 maassa oli 250 000 yksityisyrittäjää, joka oli noin 12 % työllisestä työvoimasta. Vuonna 1985 osuus oli noin 8 % ja yksityisyrittäjien määrä 178 400. Lähde: *Yrityskantamme kehitys vuosina 1975-86*, s. 8. (1987).

⁴³¹ Kulla 2011, 46 (Taulukko 4: Amatissa toimiva väestö (tuhatta henkeä) toimialoittain vuosina 1880–2004; vuodet 1880–1970 teoksesta Suomen Taloushistoria. Historiallinen tilasto. 1983, 35; vuodet 1980–2006 Suomen tilastollisesta vuosikirjasta 2009, 101).

⁴³² Peltonen 1984, 26. Yrittäjien suhteellinen osuus väestöstä on lisääntynyt. Vuonna 2012 väestöstä oli töissä 43 %. Työssäkävivistä palkansaaajia oli 89 % ja 11 % yrittäjiä. (Rouvinen & Pajarinen 2014, 6)

⁴³³ Yrittäjä-käsitykseen nivoutuu keskeisesti tulonhankinta tuotannon tai muun talous-toiminnan avulla. Itsenäinen yrittäjä on elinkeinonharjoittaja, joka voidaan jakaa ammatinharjoittajiin (esim. käsityöläiset) ja liikkeenharjoittajiin (liikeyritysmuoto). Yrittäjä voi olla juridinen henkilö (esim. osakeyhtiö). Yhteisömuotoiseen yritykseen varoiaan sijoittanut henkilö, joka on yrityksessä työssä, on myös yrittäjä. Yrittäjien lukumäärästä ei ole helppoa saada tarkkaa tietoa, koska yrittäjät esiintyvät useissa tilastoissa. (Jukka 1995, 3-4, 6) Tämän vuoksi myös yrittäjien määrän kansainvälinen vertailu on vaikeaa, mihin viittaa myös Kanninen 2006, 322.

dessa vuosina 1946–1974 ja vuosina 1974–1985 keskimäärin 3 %.⁴³⁴ Yrittäjien osuus työllisestä työvoimasta oli 14 prosenttia vuonna 1990. Muiden kuin maatalousyrittäjien osuus ammatissa toimivasta väestöstä oli 6 prosenttia vuonna 1970. Osuus nousi 9 prosenttiin vuonna 1990.⁴³⁵ Tutkimuksissa on tullut esille, että yrittäjien määrä väheni 1950-luvulta 1980-luvulle.⁴³⁶ Yrittäjyyden väheneeseen 1970-luvulla on voinut vaikuttaa sen ajan yrittäjäkielteinen ilmapiiri.⁴³⁷

Tero Turunen on väitöskirjatyössään käsitellyt yrittäjyyden esiintymistä hallitusohjelmissa. Tutkimuksen mukaan 1960–1970-lukujen vaihteessa tapahtui mahdollisesti sisäpoliittisista syistä johtunutta aktivoitumista yritystoiminnan ja pk-sektorin noteeraamisessa. Tämä kehitys väheni 1970-luvulla. Pk-sektori palasi mainintana hallitusohjelmaan 1970-luvun lopulla. Konkreettisia tavoitteita ei kuitenkaan esitetty. Konsensuksen syntymisen jälkeen yritystoiminnalle annettiin uusi toiminnallisempi rooli. Tätä ennen yritystoiminta oli mainittu lähinnä talouden ja työllisyyden ylläpitäjänä.⁴³⁸

TAULUKKO 14 Väestö sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 1960–1990, luvut tuhansia.

	1960	1970	1980	1990	kumulatiivinen muutos 1960–1990
<i>Yrittäjät yhteensä</i>	1 372	823	418	467	-66 %
<i>-maatalousyrittäjät</i>	1 082	610	254	225	-79 %
<i>-muut</i>	289	213	164	242	-17 %
<i>ylemmät toimihenkilöt</i>	238	298	433	555	+133 %
<i>alemmat</i>	598	788	918	1038	+73 %
<i>työntekijät</i>	1632	1667	1519	1208	-26 %
<i>eläkeläiset</i>	418	739	868	1071	+156 %
<i>opiskelijat</i>	-	268	355	3441	-
<i>muut</i>	186	11	270	315	+69 %
<i>yhteensä</i>	4446	4598	4784	4998	+12 %

Lähde: Suomen Virallinen Tilasto, Väestölaskenta 1990, osa 8. Jukka 1995, 12.

Osakeyhtiöiden koko kasvoi selvästi 1900-luvulla. Suuren osakepääoman yhtiöiden määrä lisääntyi. Suuri osa osakeyhtiöistä on ollut osakepääomaltaan pie-

⁴³⁴ Hjerpppe 1988, 46-47.

⁴³⁵ Jukka 1995, 12, 14, 20.

⁴³⁶ Peltosen 1987; Jukka 1995.

⁴³⁷ Peltosen (1987, 35) mukaan 1970-luvun alussa tapahtui ”omistajayrittäjyyden aliarvioimista”, ja hänen mukaansa käänne kehityksessä tapahtui noin vuonna 1977. Tuolloin perustettiin lukumääräisesti noin 65 prosenttia enemmän yrityksiä kuin vuonna 1970. 2000-luvulla yrittäjyydestä on tullut keskustelun keskeisin nimittäjä ja ”poliittinen mantra” (Rouvinen & Väänänen 2004, 58).

⁴³⁸ Turunen 2011, 97.

niä. Osakepääomaltaan suurien yhtiöiden määrä alkoi lisääntyä vasta toisen maailmansodan jälkeen.⁴³⁹

Voimakkaan yrittäjyyden ajanjaksona voidaan pitää 1980-lukua, jolloin perustettiin paljon yrityksiä. Uusien yritysten osuus kaikista yrityksistä kasvoi suureksi. Vuonna 1990 yrityksiä oli yli 129 000, joka oli 33 000 enemmän kuin vuonna 1984.⁴⁴⁰

Yritysten lukumäärä Suomessa suhteutettuna asukaslukuun on ollut suhteellisen vaatimaton. Esimerkiksi vuonna 1992 Suomessa oli noin 26 yritystä per 1 000 asukasta. Euroopassa oli vuonna 1988 silloisten EU-maiden keskuudessa 45 yritystä 1 000 asukasta kohden.⁴⁴¹ Yrittäjien määrä ei ole lisääntynyt OECD-maissa viime vuosikymmeninä.⁴⁴² Voimakkaasti kasvaneet pienyritykset ovat vastanneet suuresta osasta uusia työpaikkoja.

Yritysten perustamiskehitykseen on kuulunut yrityskannan laajeneminen ja monipuolistuminen. Pk-yritysten merkitys on kasvanut toisen maailmansodan jälkeen. Voidaan puhua ”yrittäjävallankumouksesta”.⁴⁴³ Nykyisestä taloudellisesta järjestelmästä voidaan käyttää nimitystä yrittäjätalous (entrepreneurial economy) tai yrittäjyhteiskunta (entrepreneur society).⁴⁴⁴ Yrittäjyhteiskunnan nousuun on kuulunut uusien yrittäjyyttä suosivien arvojen vahvistuminen.⁴⁴⁵ Pk-yritysten kansantaloudellisen merkityksen lisääntyminen on vaikuttanut yrittäjien poliittisen vaikuttamisen voimistumiseen.⁴⁴⁶

⁴³⁹ Suomen Tilastollinen Vuosikirja 1959, Osakeyhtiöt vuosina 1900-1959 osakepääoman mukaan jaoteltuna.

⁴⁴⁰ Jukka 1995, 77.

⁴⁴¹ Kanniainen 2001, 48-49. Suomessa oli samana vuonna 0,039 yritystä per asukas. EU15-maissa yrityksiä oli 0,043 per asukas. Suomessa yritysten lukumäärä oli eurooppalaista keskitasoa. Yhdysvalloissa yritysorganisaatioiden määrä on ollut suhteellisen tasaisesti 15 per 1000 asukasta 1860-luvulta 1990-luvun alkuun (Gartner & Shane 1995, 205).

⁴⁴² Shane 2001, 13-14, 24. Itsensä työllistäjiä (mukaan lukien yrittäjät) on eniten kehittyvissä talouksissa, joissa esiintyy pakkoyrittäjyyttä. Yrittäjyyden yleisyyteen kytkeytyy väestön suuruus, väestönkasvun vauhti, väestön sosiaalinen liikkuvuus ja väestön kuolleisuus.

⁴⁴³ Näin on tehnyt esimerkiksi yrittäjyyden professori Paul Burns (2007, 7).

⁴⁴⁴ Katso esim. Thurik, Stam & Audretsch 2013. Kirchhoff (1994) on puolestaan kutsunut nykyistä talousjärjestelmää dynaamiseksi kapitalismiksi. Teollistumiseen liittynyt modernin liikeyrityksen syntyminen johti suuryritysten hallitsevaan asemaan taloudessa 1900-luvulla (ks. esim. Chandler 1990). Suurteollisuuden (big business) valta-aikaa on kutsuttu johdetuksi taloudeksi (managed economy), jossa taloudelliseen suorituskykyyn vaikutti keskeisesti yrityksen koko ja skaalaedut (esim. Audretsch & Thurik 2001). Yrittäjätaloudessa talouskasvuun vaikuttaa merkittävästi innovaatioiden jakautuminen ja innovatiivisen uuden liiketoiminnan lisääntyminen. Suomessa kin pk-yritykset työllistävät entistä enemmän ihmisiä.

⁴⁴⁵ Audretsch 2007, 16, 19-20. Audretschin mukaan Yhdysvaltain itsenäistymisen ajan itsenäinen, omavarainen pioneeri- ja uudisraivaajajihmistyyppi edustaa paremmin nykyistä yrittäjätaloutta kuin sitä edeltänyttä johdettua taloutta.

⁴⁴⁶ Koroma 2015, 347. Suomen Pienteollisuuden Keskusliitto (vuodesta 1948 Teollisuuden Harjoittajain Liitto, THL) perustettiin 1945. PKT-neuvottelukunta sai alkunsa v. 1976. Pk-teollisuuden edunvalvonnan kehityksestä lähemmin Koroma 2015, 344-364 (luku 8: PKT - Omat rahat pelissä). Käsi- ja pienteollisuuden etuja ajavan järjestön nimi oli alkujaan Suomen Teollisuusvaliokunta, joka perustettiin v. 1898. Pienteollisuuteen pohjautuneen suomalaisen yrittäjiliikkeen järjestäytymisestä lähemmin Mikkilä 2016, 64-83.

Viime vuosikymmeninä pienten yritysten lukumäärä oli lisääntynyt Suomessa.⁴⁴⁷ Suomessa yritysten lukumäärä asukasta kohden on eurooppalaista keskitasoa. Suomessa yritysten keskikoko jää pieneksi eurooppalaisessa vertailussa.⁴⁴⁸ Suomessa on paljon pienyrityksiä. Alle kymmenen henkeä työllistäviä yrityksiä oli 94 prosenttia kaikista yrityksistä 1990-luvun lopussa.⁴⁴⁹ Suomessa itsensä työllistävien osuus oli 12 % työvoimasta vuonna 1993.⁴⁵⁰ Suomalaisista 2 % omisti uuden yrityksen ja 9 % vähän aikaa toiminnassa olleen yrityksen vuonna 2005.⁴⁵¹

Yritysten työllisyysvaikutuksia on selvitetty eri tutkimuksissa. Henkilöstömäärä on kehittynyt eri tavalla erilaisissa yrityksissä.⁴⁵² On olemassa työntekijävaltaisia ja pääomavaltaisia yrityksiä. On otettava huomioon, että yrityksillä on erilaisia kasvutarinoita. Vain osa yrityksistä kasvaa muutaman työntekijän mikroyritystä suuremmaksi.

Suomen yrityskannan rakenne on muuttunut viimeisen sadan vuoden aikana. Perheyriyksillä on ollut tärkeä asema. Suomen teollistumisen alkuvaiheessa teollisuusyritykset olivat yleensä keskeisten sukujen omistamia perheyhtiöitä tai osakeyhtiöitä.⁴⁵³ Talouden rakennemuutoksen seurauksena perhe- ja sukuyritysten osuus suurimpien yritysten joukossa on vähentynyt. Vielä 1960-luvulla perheyriyksillä oli suuri osuus yrityskannassa.⁴⁵⁴ Tuolloin Pohjoismaiden suurimmista yrityksistä kaksi kolmasosaa oli ruotsalaisia ja suomalaisten yritysten osuus oli vain 17 prosenttia.⁴⁵⁵

Osakeyhtiöiden ja pörssiyritysten aikakaudella kansainvälinen omistajuus on lisääntynyt. Samalla ulkomaisten työntekijöiden määrä on kasvanut. Yritysten merkityksen lisääntyminen on näkynyt pienten ja keskisuurten yritysten kasvamisena (joistakin niistä tulee tai on tullut uusia suuryrityksiä). Pk-yritykset työllistävät entistä enemmän ihmisiä.⁴⁵⁶

Suomessa oli vuonna 2013 yli 283 000 yritystä (ei sisällä maa-, metsä- ja kalataloutta).⁴⁵⁷ Yritysten palveluksessa on yli 1,4 miljoonaa suomalaista. Pk-

⁴⁴⁷ Tervo & Niittykangas 1995, 38.

⁴⁴⁸ Kiander 2004, 48-49, 50-51.

⁴⁴⁹ Lähde: Fifth Annual Report of European Observatory for SMEs. Vuonna 2013 Suomen yrityksistä noin 93 prosenttia oli alle 10 työntekijän yrityksiä. Yli 50 työntekijän yrityksiä oli vain noin prosentti. Lähde; <http://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/yrittajyy-suomessa-316363> (ladattu 2.5. 2016)

⁴⁵⁰ Shane 2001, 16.

⁴⁵¹ Shane 2001, 17.

⁴⁵² Jukka 1995, 62-72.

⁴⁵³ Michelsen 1999, 161. Perheyriyksillä on ollut suuri merkitys Suomen talouden elinvoimaisuudessa. Esimerkiksi vuonna 2005 perheyriyten osuus bruttokansantuotteesta oli noin 21-25 % ja kokonaistyöllisyydestä noin 26-30 %. Teollisuuden ajan yrityksistä suuri osuus on ollut perheyriyksiä. Vuonna 2005 perheyriyksiä kaikista yrityksistä oli noin 80 % (Tourunen 2009, 102-103)

⁴⁵⁴ Peterson 2001, 35-36.

⁴⁵⁵ Engwall 2009, 82.

⁴⁵⁶ Alle 10 työntekijän pienyritykset työllistivät vuonna 2013 noin 40 000 työntekijää, joka vastasi noin 28 % kaikkien yritysten työntekijöistä (lähde; www.stat.fi, Yritykset. ladattu 2.5.2016). Suomen 130 suurinta yritystä (yli 1 000 työntekijää) työllisti v. 2012 noin 27 prosenttia kaikista yksityissektorin työllisistä (Pajarinen & Rouvinen 2014, 3).

⁴⁵⁷ Lähde: <http://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/yrittajyy-suomessa-316363> (ladattu 2.11.2015)

yritysten taloudellinen vaikutus on kasvanut toisen maailmansodan jälkeen. Eniten yrityksiä on perustettu suurilla toimialoilla, joita ovat kauppa, teollisuus ja rakentaminen.⁴⁵⁸

Tutkimusaineistoni kuvaa pientä osaa suomalaisista yrityksistä. Tutkimukseni kohteena olevat yrittäjät ovat perustaneet kuitenkin yrityksiä, joilla on ollut suuri paikallinen tai valtakunnallinen työllistävä vaikutus. Esimerkiksi vuonna 1970 Suomessa perustettiin 3 890 uutta yritystä. Näistä yrityksistä vain osasta kasvoi myöhemmin suuri tai keskisuuri yritys. Kasvuyrityksiä niistä on ollut kolmen vuoden kuluttua arviolta vain pari prosenttia (alle 50 yritystä).⁴⁵⁹

2.2 Yrittäjät, institutionaalinen toimintaympäristö ja talouskasvu

Talouskasvu on yritystoiminnan edellytys ja tulos. Tutkimukseni kohteena olevat yrittäjät ovat omalta osaltaan vaikuttaneet maan taloudelliseen kehitykseen. Tässä tutkimuksessa käsittelen yrityksen perustajia talouskasvun tekijöinä.

Kasvututkimukset ja yrittäjyys

Taloustieteellinen kasvututkimus selvittää pitkän aikavälin taloudellisen kasvun lähteitä ja tekijöitä.⁴⁶⁰ Yrittäjyyttä on käsitelty yhtenä taloudellisen kasvun lähteenä.⁴⁶¹ Modernisaatiokehitykseen on kuulunut yritysten määrän lisäänty-

⁴⁵⁸ Niittykangas 2004, 44.

⁴⁵⁹ Tämä arvio perustuu *Kasvuyrittäjyyden neuvonantoryhmän muistioon* (KTM 2004), joka kuvaa tilannetta vuosina 1996-2003.

⁴⁶⁰ Tunnettuja kansakuntien taloudellisen kasvun selityksiä ovat mm. Michael E. Porterin *Kansakuntien kilpailuetu* (The Competitive Advantage of Nations), 1991 (rakenteellinen kehikko, jossa käsitellään kasvuun vaikuttavia käytännön asioita), Nathan Rosenbergin ja L. E. Birdzellin *How the West grew rich: the economic transformation of the industrial world*, 1986 (institutionaalisen muutoksen yhteys taloudelliseen kehitykseen), Charles Kindlebergerin *World Economic Primacy: 1500-1990*, 1996 (nousun ja laskun historialliset mallit) ja Thomas K. McCraw'n toimittama *Creating Modern Capitalism*, 1999 (suurteollisuuden vaikutus kasvuun, chandreliläinen kasvuselitys). Taloudellisen kasvun tutkimuksesta laajemmin ks. esim. Easterly 2001. Helpman 2004. Suomen taloudellisesta kasvusta on tehty lukuisia tutkimuksia, ks. esim. Hjerppe 1990; Teräsvirta & van Dijk 2003; Hjerppe & Jalava 2006. Kasvuteoriat selittävät taloudellista kasvua tuotantotekijöiden (pääomakanta, koulutettu työvoima ja teknologia) avulla.

⁴⁶¹ Ks. esim. High 2009. Hyytisen & Rouvisen (2005, 138) arvion mukaan ”yrittäjyydelle on jäänyt vain vähän sijaa kasvukirjallisuudessa.” Baumolin (2011, 1-2) mukaan makroteoreettisessa kasvukirjallisuudessa yrittäjät jäävät takasijalle; mikrotaloudellisessa kasvukirjallisuudessa yrittäjät ovat olleet näkymättömiä. Yrittäjyyttä on tarkasteltu innovaatiotutkimuksessa, ks. esim. Acs & Audretsch 2005; Ricketts 2006; Sheshinski, Strom & Baumol (toim.) 2007; Link & Siegel 2007. Teollistumisen yhteydestä talouskasvuun yleisesti Folsom (toim.) 1996. Yrittäjien merkityksen vähäisyys taloustieteessä näkyy myös Adam Smithin *Kansakuntien varallisuus* (2015) -teoksessa. David S. Landesin (1990) mukaan ”Alussa oli Adam Smith ja hän kertoi meille: älkää kantako huolta taloudellisesta kasvusta – se pitää huolta itsestään. Ihmiset tekevät mitä parhaiten osaavat, valitsevat järkevästi maksimoidakseen hyötynsä. Markkinat pitävät huolen lopusta, palkitsevat järkevyyttä, nopeutta ja osaamista sekä rankaisevat mikä on päinvastaista. Kaikki tämä lisää yhteistä hyvää ja kansojen varallisuutta ja johtaa luonnolliseen kasvuun ja edistykseen, muutokseen maatalousyhteiskunnasta teollisuuteen ja kauppaan. Kauan eläkään näkymätön käsi!” (Suomennos Vartia & Ylä-Anttila 1996, 51).

minen sekä ammattimaisesti johdettujen modernien liikeyritysten syntyminen.⁴⁶² Pienyrityksen kasvua ja kehitystä on tutkittu paljon.⁴⁶³ Kasvu on tärkeää kansantalouden kehitykselle, ja tässä prosessissa kasvavat yritykset ovat keskeisessä asemassa.⁴⁶⁴

Modernin taloudellisen kasvun ja tuottavuuden kehityksen alku voidaan Suomessa sijoittaa teollistumisen varhaisvaiheeseen.⁴⁶⁵ Teollistumista kuvataan yhtäältä makrotaloudellisesta näkökulmasta, jolloin esille tulevat mm. ulkomaankaupan kehitys ja kokonaiskysyntä. Toisaalta yritystoiminnan merkitys on laajasti tunnustettu. Yrityksellä on aina perustajansa.⁴⁶⁶

Suomen pitkän ajan talouskasvua on selitetty vientivetoisella teollistumisella. Pienenä maana Suomi hyötyy suurien ulkomaanmarkkinoiden kysynnästä erikoistumalla joihinkin teollisuustuotteisiin, minkä myötä saavutetaan suurtuotannon skaalaetuja. Kiinteään pääomaan investoiminen yhdistyy teollisuuden ja vientitoimintaan. Vapaakauppa vaikuttaa talouden kehitykseen vauhdittamalla vientiä.⁴⁶⁷

Yrittäjillä ja heidän perustamillaan yrityksillä on kiinteä yhteys kansantalouden kehitykseen. Taloudellinen kehitys luo edellytyksiä yritysten perustamiseen, ja kasvava yritys luo talouskasvua. Nousukauden aikana perustetaan enemmän yrityksiä. Vastaavasti laskusuhdanteessa yritysten määrä vähenee. Talouskasvu ja kilpailukyky vahvistavat yritysdynamiikkaa, jota on kuvattu

⁴⁶² Human Capital -teoria korostaa yrittäjyyttä ja innovatiivisuutta sekä laajemmin yksilöiden henkistä pääomaa taloudellisen kasvun selittäjänä, ks. Becker 1975; Leiponen 1995. Endogeenisessa kasvuteoriassa yritysten kasvu lisää kansakunnan varallisuutta (Romer 1994).

⁴⁶³ Ks. esim. Storey 1988; Storey 1994; Bridge, O'Neill & Cromie 1998; Wiklund 1998; Holmquist & Wiklund (toim.) 2010.

⁴⁶⁴ Bjerke 2007, 162. Tutkimuskirjallisuudessa on tarkasteltu eri näkökulmista yritysten kasvuun liittyviä tekijöitä, joista osa liittyy yrittäjän luonteeseen sekä liiketoimintaympäristöön, ks. Bjerke 2007, 162-200 (luku 6: *Entrepreneurship and Growth*).

⁴⁶⁵ Yleisenä näkemyksenä voidaan pitää sitä, että Englannin teollinen vallankumous aloitti modernin talouskasvun, johon on liittynyt elintason nousu (Mokyr 2009, 4). Taloushistorioitsija Gregory Clarkin (2007, 33, 195) mielestä vasta 1800- ja 1900-luvulla tapahtui ihmiskunnan irtiotto luonnon rajoitteista. Ihmisen talous erottautui ensimmäistä kertaa luonnon taloudesta. Tuolloin suuri joukko ihmisiä saavutti voiton materiaalisesta puutteesta, joka oli aikaisemmin haitannut enemmistön olemassaoloa. Englantilainen taloushistorioitsija, professori Angus Maddison on tehnyt kattavan pitkän aikavälin selvityksen kansakuntien taloudellisesta datasta (ks. esim. Maddison 2001). Maddisonin arviot maiden BKT per asukas -lukujen kehityksestä ovat luettavissa hänen verkkosivuillaan: <http://www.ggd.net/maddison/> (ladattu 20.3.2016).

⁴⁶⁶ Ks. aikaisemmin mainittu alaviite 370 (s. 86). Teresa Nelson (2010) on tarkastellut eri näkökulmista perustajan taloudellista vaikutusta. Tähän liittyy perustajan tehtävä uuden organisaation (yrityksen) luomisessa ja johtamisessa. Hän tuo esille, että yrityksen perustajien merkityksen tulisi näkyä enemmän yrittäjyystutkimuksessa.

⁴⁶⁷ Kokkinen 2012. Kokkinen on väitöskirjassaan tarkastellut koulutuksen avulla hankitun inhimillisen pääoman vaikutusta Suomen talouskasvuun. Hän muodosti inhimilliselle pääomalle empiirisen vastineen kansantalouden tilinpidon kehikossa, jossa muut talousteorian keskeiset muuttujat (BKT ja kiinteä pääoma) lasketaan. Tulosten perusteella inhimillinen pääoma on toinen Suomen pitkän ajan kasvun päätekijöistä kiinteän pääoman lisäksi. Koulutusinvestoinnit lisäävät yritysten teknologista osaamista, joka edistää teknologian leviämistä kansantaloudessa. Kokkisen mielestä koulutusinvestoinnit lisäävät myös yksilöiden ja yritysten tuottavuutta. Ks. myös Kokkinen, "Miten Suomi nousi köyhyydestä?", *Tieto & trendit* -lehti, 1/2012.

käsitteellä ”luova tuho”.⁴⁶⁸ Tällä viitataan tilanteisiin, jotka synnyttävät taloudellista kasvua.⁴⁶⁹

Liiketoimintahistorian kasvuselityksissä on korostunut suurteollisuuden merkitys. Toisen teollisen vallankumouksen synnyttämät uudet teollisuudenalat eivät olisi olleet mahdollisia ilman moderneja suuryrityksiä.⁴⁷⁰

Yrittäjyys ei ole muusta yhteiskunnasta erillään oleva ilmiö. Yrityksillä ja yrittäjillä on monenlaisia yhteiskunnallisia yhteyksiä. Yritystoiminta on sidoksissa institutionaaliseen toimintaympäristöön ja sen muutoksiin. Talouselämän pitkän aikavälin kehityksen tutkimuksessa on tarkasteltu instituutioita ja niiden muutoksia talouteen vaikuttavana tekijänä. Instituutioiden muutokset ovat vaikuttaneet siihen, keillä on ollut tilaisuus perustaa yrityksiä teollistumisen eri vaiheissa.

Yrittäjyys on ensinnäkin yksilöllinen ilmiö. Ihmiset haluavat edetä omalla työllään elämässään. Toisaalta yrittäjyys on yhteiskunnallinen ilmiö. Länsimaisissa yhteiskunnissa yksilöitten mahdollisuutta yrittäjyyteen edistetään institutionaalisilla järjestelmillä. Yrittäjyys saa monenlaisia muotoja. Institutionaalisilla muutoksilla pyritään siihen, että hyödyllinen yrittäjyys lisääntyisi ja kielteinen yrittäjyys vähenisi.⁴⁷¹

Tunnetun instituutionaalisen taloushistorian tutkijan Douglass C. Northin määritelmän mukaan instituutioilla tarkoitetaan kaikkia ihmisten luomia rajoit-

⁴⁶⁸ Luovan tuhon käsitteen teki tunnetuksi Joseph A. Schumpeter (1950). Luova tuho -konseptin historia alkaa kuitenkin jo 1800-luvun saksalaisesta poliittisesta taloustieteestä, johon nivoutuu tieteenfilosofisia käsityksiä (ks. esim. Campagnolo & Vivel 2012). Kasvututkimuksissa yrittäjien merkitys tulee esille schumpeterilaisessa näkemyksessä, jossa yrittäjät aikaansaavat innovaatioiden kautta talouden uudistumista ja vanhojen tuotteiden korvaamista (Schumpeter 1934).

⁴⁶⁹ Mika Malirannan (2015, 11) määritelmän mukaan ”*luovan tuhon syy on innovaatiot, jotka synnyttävät uusia tuotantotapoja, työtehtäviä ja tuotteita. Samalla vanhoja menetelmiä ja työtehtäviä katoaa. Vanhat tuotteet eivät enää käy kaupaksi. Toiset toimialat kasvavat ja toiset supistuvat. Markkinoille tulee ja sieltä lähtee yrityksiä. Tällaisen luovan tuhon seurauksena vauraus kohoaa.*” Malirannan (2015, 19) tutkimuksessa luovalla tuholla tarkoitetaan ”*toimialan tuottavuutta kohottavaa yritysrakenteiden muutosta.*” Audretsch, Keilbach & Lehmann (2006, 187-194) esittävät, että nykyaikaista globaalia yrittäjyyttä kuvaa paremmin luovan rakentamisen käsite (creative constructive). Heidän mukaansa yrittäjyys on rakentava voima uusille taloudellisille vaihtoehdoille, jotka perustuvat hyödyntämättömään tietoon ja ideoihin. Casson (1990, xvi-xvii) on tuonut esille Schumpeterin teorian evolutionäärisen näkemyksen ja todennut, että siitä puuttuu yrittäjien tekemät itsenäiset innovaatiopäätökset (-valinnat).

⁴⁷⁰ Cassis 2005, 158. Teknologiset innovaatiot synnyttivät suuruuden ekonomian (economics of scale and scope). Tästä lähemmin ks. Rosenberg 1982; Chandler, Amatori & Hikino (toim.) 1997. Liiketoimintahistorian tutkimuksissa ammattimaistunut johtaminen on tullut taloudellisen kehityksen selitykseksi (ks. esim. Chandler 1977). Yritysten merkityksestä teollistumisen ajan talouskasvussa yleisesti Langlois & Robertson 1995, 144-147; Chandler, Amatori & Hikino (toim.) 1997, 5-8 ja siinä mainittu kirjallisuus. Suuryritysten vaikutuksesta talousteoriaan High 2011.

⁴⁷¹ Start up -yrityksillä ja yrittäjämäisesti perustetuilla pienillä kasvuyrityksillä on suuri merkitys työpaikkojen syntymisessä, mikä on näkynyt lisääntyneenä tutkimuksena (ks. esim. Birch 1979; Davidsson & Delmar 2006). Yhdysvalloissa pk-yritykset vastasivat suuresta osasta uusien työpaikkojen syntymistä vuosina 1972-1988 (Birch 1987; Haltiwanger & Schuh 1996). Vastaavia tuloksia on myös Euroopan taloudesta esimerkiksi Ison-Britannian osalta (Gallagher & Stewart 1986; Storey & Johnson 1990; Konings 1995). Pienten yritysten merkityksestä ks. Acs 1999. Yrittäjyyden merkityksestä yritysten kehitykseen ks. Archer 1990.

teita, joilla ohjataan ihmisten välistä vuorovaikutusta.⁴⁷² Yksilöiden osallistumista vapaaseen yrittäjätoimintaan lisää se, jos he voivat omalla itsenäisellä toiminnallaan lisätä varallisuuttansa ja valtaansa sekä nostaa asemaansa.⁴⁷³ Yritysten perustaminen on tärkeää koko yhteiskunnan kehitykselle. Erityisen tärkeitä ovat kasvuyritykset, koska ne synnyttävät eniten uusia työpaikkoja.⁴⁷⁴

Ekonomisti William J. Baumolin mukaan yhteiskunnassa on aina esiintynyt kolmenlaista yrittäjyyttä, joita ovat (1) tuottava yrittäjyys on innovatiivista ja johtaa varallisuuden luomiseen ja taloudelliseen kehitykseen, joka hyödyttää koko yhteiskuntaa, (2) ei-tuottava yrittäjyys on toimintaa, joka hyödyttää yksilöä mutta ei välttämättä yhteiskuntaa, (3) tuhoava yrittäjyys on yhteiskunnan kannalta haitallista, mutta voi hyödyttää joitakin yksilöitä (lahjonta, korruptio jne.). Yhteiskunnan täytyy varmistaa ”pelin säännöt”, jotta yrittäjyys olisi tuottavaa yrittäjyyttä. Kannustimilla voidaan vaikuttaa (esim. verotus) siihen, että yrittäjyys on mahdollisimman paljon yhteiskuntaa hyödyttävää.⁴⁷⁵

William J. Baumol, Robert E. Litan ja Carl J. Schramm ovat teoksessaan *Good capitalism, bad capitalism, and the economics of growth and prosperity* (2007) käsitelleet taloudellisen vapauden, innovatiivisuuden ja yrittäjyyden välistä yhteyttä. He erottavat toisistaan neljä eri tyyppistä kapitalismia, mikä auttaa ymmärtämään kannustimien merkitystä yrittäjyyden syntymisessä: 1) valtiojohtoinen kapitalismi (state-guided capitalism), jossa hallinto yrittää ohjata markkinoita, 2) oligarkkikapitalismi (oligarchic capitalism), jossa valta ja varallisuus keskittyy pienelle joukolle, 3) suuryrityskapitalismi (big-firm capitalism), jossa merkittävin aktiivisuus syntyy jättiyrityksissä ja 4) yrittäjyyskapitalismi (entrepreneurial capitalism), jossa pienillä innovatiivisilla firmoilla on merkittävä asema. Tutkijoiden mukaan kapitalismi saa monia muotoja. Heidän pääjohtopäätöksensä on, että ”hyvä kapitalismi” on sekoitus yrittäjä- ja suuryrityskapitalismia. Kaikilla neljällä perustyyppillä on erilainen vaikutus talouskasvuun, jota he käsittelevät lähemmin tutkimuksessaan.⁴⁷⁶

Omassa tutkimuksessani kohteena ovat yrittäjät, jotka ovat perustaneet yhteiskunnan kannalta hyödyllisiä yrityksiä. He ovat yrityksen perustamisen

⁴⁷² Lamberg, Ojala & Eloranta 1997, 10; North 1991. Institutionaalisen taloustieteen mukaan instituutiot ovat pelin säännöt, jotka voivat edistää tai rajoittaa taloudellista toimeliaisuutta. Säännöt muodostuvat formaalisista (formal constraints) ja informaalisisista instituutioista (informal constraints). North lisäsi taloudellisiin kasvuselityksiin historiallisen selityksen, eli instituutioiden kehityksen (ennen kaikkea North 1990). Tätä on soveltanut esim. Baumol 2002, ks. lähemmin North 2003; 2007. Yritystutkimuksessa institutionaalista näkökulmaa on sovellettu strategiatutkimuksessa. Instituutiopohjaisessa strategian tutkimuksessa otetaan huomioon kansakuntien institutionaalisten kontekstien vaikutus yritysten liiketoimintastrategisiin valintoihin, ks. esim. Pajunen 2008; Skippari & Pajunen 2010.

⁴⁷³ Baumol 2010a, x; Mokyr 2010, 184-185.

⁴⁷⁴ Suomessa vuosina 1996–1999 aloittaneista yrityksistä noin 1,8 prosenttia oli määriteltävissä kasvuyrityksiksi 2001–2003. Nämä yritykset vastasivat 72 prosentista uusien yritysten aikaansaamasta työllisyyden lisäyksestä (*Kasvuyrittäjyyden neuvonantoryhmä*, KTM 2004). Lisätietoa suomalaisista kasvuyrityksistä ks. esim. Hyytinen, Pajarinen & Rouvinen 2005; Rantala 2006; Autio 2009; Autio, Rannikko, Kiuru & Handelberg 2013.

⁴⁷⁵ Baumol 1990.

⁴⁷⁶ Baumol, Litan & Schramm 2007, ix.

jälkeen kasvattaneet yrityksiä ja harjoittaneet menestyksellistä liiketoimintaa. Sinänsä olisi hyödyllistä tutkia myös tuhoavaa ja ei-tuottavaa yrittäjyyttä, jotta pystyttäisiin ymmärtämään, miksi kielteistä yrittäjyyttä esiintyy, ja jotta sen kautta voitaisiin löytää keinoja torjua yrittäjyyden kielteisiä seurauksia. Myös arvonimien myöntämisen voi katsoa olevan osa institutionaalista kannustus- ja palkitsemisjärjestelmää. Sillä legitimoidaan joidenkin ihmisten elämäntyö yhteiskunnalle hyödylliseksi. Arvonimet ohjaavat ja kannustavat yrittäjiä toimimaan yhteiskuntaa hyödyttävällä tavalla.

Baumolin mukaan institutionaaliset muutokset ohjaavat yrittäjiä tuottavaan yrittäjätoimintaan. Tämä merkitsee sitä, että yrittäjien määrä ei välttämättä kasva, mutta he ohjautuvat pois vähemmän tuottavasta yrittäjätoiminnasta. Kielteisellä yrittäjyydellä on monenlaisia muotoja (mm. korruptio, rikollisuus). Hallinto voi tehdä monenlaisia toimia, joilla se voi edistää tuottavaa yrittäjyyttä (mm. elinkeinolainsäädäntö yms.).⁴⁷⁷

On tärkeää huomata, että yhteiskunnan kehityksen kannalta yrityksen perustamisprosessi on keskeinen ilmiö. Baumol, Robert E. Litan ja Carl J. Schramm ovat identifioineet neljä taloudellista perustaa menestyvälle yrittäjätaloudelle: (1) on suhteellisen helppoa perustaa uusi yritys, (2) instituutioiden täytyy palkita sosiaalisesti hyödyllinen yrittäjäaktiivisuus (mm. omistusoikeudet), (3) instituutioiden täytyy lannistaa sellaista aktiivisuutta, joka pyrkii vähentämään varallisuutta (tuottamattomaan aktiivisuuteen kuuluu mm. rikollisuus ja laitton "rent-seeking"-käyttäytyminen), ja (4) instituutioiden täytyy varmistaa, että menestyvillä yrittäjillä ja suurilla yrityksillä on kannustimia innovoida ja kasvaa.⁴⁷⁸

Instituutioiden merkitystä yrittäjyyteen voidaan tarkastella talouskasvun näkökulmasta. Eric L. Jonesin mukaan yrittäminen on luonnollinen osa ihmistä. Hallinto voi joko kannustaa yrittämään tai tukahduttaa yrittäjyyttä. Kannustaminen tapahtuu parhaiten sellaisessa demokraattisessa yhteiskunnassa, jossa on voimassa laillisuusperiaate (rule-of-law), joka luo edellytyksiä ihmisille perustaa itsenäisiä yrityksiä omalla kustannuksellaan. Yrittämisen tukahduttaminen johtaa siihen, että valta lipuu eliitille, joka päättää, mitä tuotetaan.⁴⁷⁹

⁴⁷⁷ Baumol 1990. On myös huomioitava, että valtiovalta saa osan yritystoiminnan voitoista, ks. esim. Lazonick & Mazzucato 2013.

⁴⁷⁸ Baumol, Litan & Schramm 2007, 7-8. Reynolds, Storey & Westhead (1994, 453) löysivät puolestaan kolme institutionaalista tekijää, joilla on heidän mielestään positiivinen vaikutus yrittäjyyteen: 1) kysynnän kasvu, väestö ja tulokehitys, 2) liiketoimintaorganisaatioiden kasvu, joka muodostuu pitkälti pienyrityksistä ja 3) urbanisoituvaa ympäristöä.

⁴⁷⁹ Jones 2003; Harper 2003, 57-88. Perulainen taloustieteilijä Hernand De Soto on tehnyt tutkimuksen *The mystery of capital: why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else* (2001), jossa on tarkasteltu laajalla tilastoaineistolla kehittyvien talouksien institutionaalisia heikkouksia, jotka selittävät näiden maiden talouksien ja yrittäjyyden heikkoa kehitystä. Myös yritysten perustaminen on vaikeaa ja kallista. William Lazonick (2008b) käsittelee innovatiivisten yritysten merkitystä kansakuntien taloudellisessa kehityksessä. Yrittäjyys ja kehitys yhdistyvät kehittyvissä talouksissa, joissa on paljon innovatiivisia yrityksiä. Lazonickin (2008b, 3) mukaan sellainen yrittäjyys, johon sisältyy uusien yritysten perustaminen, vaikuttaa suoraan kansakuntien taloudelliseen menestykseen ("*Nevertheless, there appears to be a general con-*

Instituutiolla on merkittävä vaikutus kansakuntien menestymiseen sekä toisaalta kansakuntien rappeutumiseen. Daron Acemoglu ja James A. Robinson ovat teoksessaan *Miksi maat kaatuivat: vallan, vaurauden ja varattomuuden synty* (2013) käsitelleet instituutioiden merkitystä talouskasvulle. Heidän mielestään oikealla tavalla toimivat instituutiot mahdollistavat tuottavuuden ja talouden kasvun. Ihmisillä on edellytykset ja kannustimet luoda lisää vaurautta, jos institutionaalinen toimintaympäristö on kunnossa. Tällöin voidaan tehdä talouden uudistumista edistäviä päätöksiä. Inklusiiviset (mukaan ottavat) instituutiot luovat inklusiiviset markkinat, jotka antavat ihmisille vapauden pyrkiä lahjojaan vastaaviin ammatteihin sekä tuottavat sellaisen pelikentän, jonka vuoksi ihmiset voivat tehdä haluamallaan tavalla. Tämä mahdollistaa myös sen, että hyviä ideoita saaneet pystyvät perustamaan uusia yrityksiä.⁴⁸⁰ Tutkimuksissa on havaittu, että instituutiot vaikuttavat merkittävästi yrittäjiin.⁴⁸¹ Yrittäjätilaisuuksien syntymiseen vaikuttaa institutionaalinen toimintaympäristö (taloudellinen, poliittinen ja sosio-kulttuurinen ympäristö).⁴⁸² Toisaalta on tutkittu sitäkin, miten yrittäjät vaikuttavat olemassa oleviin instituutioihin.⁴⁸³

Institutionaalista näkökulmaa voidaan hyödyntää yrittäjien ja valtiovallan vuorovaikutussuhteen tutkimuksessa. Suomalaisessa talouselämässä on havaittavissa yritysten moniulotteiset keskinäiset yhteistyöverkostot ja verkostoituminen yhteiskunnan eri osa-alueille. Ojalan ja Karosen mukaan suomalaisen liiketoimintaan on kuulunut yritysten ja yhteiskunnan yhteisevoluutio.⁴⁸⁴

Koulutusjärjestelmän kehittämisen avulla yritykset ovat saaneet lisää osaavaa työvoimaa, mikä vaikuttaa tuottavuuden kasvuun ja jalostustason nousuun. Koulutuksen myötä on hankittu osaamista, josta on ollut hyötyä yritystä perustettaessa. Yrittäjäkoulutus alkoi varsinaisesti Suomessa 1970- ja 1980-luvulla. Suomessa oli suhteellisen vähän yrittäjäkoulutusta ennen 1980-lukua.⁴⁸⁵

---

sensus that the type of entrepreneurship that makes a direct contribution to economic development is that which entails the founding of a new business enterprise").

⁴⁸⁰ Acemoglu & Robinson 2013, 81. Ks. myös Olson 1982.

⁴⁸¹ Ks. esim. Aldrich & Fiol 1994; Aidis, Estrin & Mickiewicz 2008; 2012; Bruton, Ahlstrom & Li 2010.

⁴⁸² Shane 2003, 145-160.

⁴⁸³ Ks. esim. Kalantaridis & Fletcher 2012 ja siinä mainitut lähteet. Tutkimussuuntausta kutsutaan institutionaaliseksi yrittäjyydeksi (institutional entrepreneurship), yleisesti Aldrich 2012. Yrittäjät vaikuttavat poliittiseen prosessiin mm. etujärjestöjensä kautta. Yrittäjät voivat myös hallita valtiota ("state capture", esim. oligarkit). Yritysten ja yhteiskunnan välisistä suhteista lähemmin Tainio, Räsänen & Santalainen 1985, 106-109; Yergin & Stanislaw 1999; Parkinson, Kelly & Gamble 2001; Teräs 2009.

⁴⁸⁴ Ojala & Karonen 2006a, 285. Alfred D. Chandler (1990, 587-592) on luonut käsitteen yhteistoiminnallinen kapitalismi tai yhteistyön kapitalismi (co-operative capitalism), joka kuvaa liike-elämän ja valtiovallan symbioosia. Hän käytti sitä saksalaisen liiketoimintahistorian kuvauksessaan. Suomessa yhteistyö on ollut läheistä erityisesti metsäteollisuudessa. Juha Näsi (2001, 15) on todennut, että "laajemmin tarkasteltuna suomalaisen metsäteollisuuden ja yhteiskunnan välillä pitkään vallinnut yhteiskuntasopimus hakee vertaistaan, sillä niin läheinen ja monitahoinen tuo kytkösten verkko tahojen välillä on ollut." Yhteistyön kapitalismista lähemmin ks. Siltala 2013, 28-32 (Siltalan väitöskirjassa on tarkasteltu osuustoiminnan merkitystä yhteistyön kapitalismin murtumisesta ja kilpailukapitalismin läpimurrossa vuosina 1982-2004).

⁴⁸⁵ Turunen 2011, 13.

Yhteiskunnan kehittämiseen kuuluu se, että järjestetään sellaista koulutusta, josta vallitsee riittävän laaja käsitys, että siitä on hyötyä yhteiskunnalle ja yksilöille. Yrityksen menestymiseen vaikuttaa myös sen paikallinen toimintaympäristö. Paikallisen alueen toimenpiteet vaikuttavat yritysten sijainti- ja investointikäyttäytymiseen. Taloustieteessä on olemassa useita erilaisia sijaintiteorioita, joiden avulla voidaan arvioida yksittäisiä yrityksiä ja niiden kehitystä.⁴⁸⁶

Hallitusvalta pyrkii yrittäjyystoimillaan lisäämään yrittäjyyttä.⁴⁸⁷ Yrittäjyyden edistäminen on osa kehittyvän toimintaympäristön luomista. Julkisen vallan harjoittamalla kannustinpolitiikalla vaikutetaan uusien yritysten perustamiseen. Liiketoiminnan kehittämistoimenpiteitä on useita. Niihin kuuluvat markkinoiden toiminnan edistäminen, vaikeuksissa oleville aloille tarjottava aika sopeutumiseen ja yhteiskunnallinen tahto.⁴⁸⁸

Yrittäjyyden ja yrittäjien merkitys on noussut viime vuosikymmeninä politiikan agendalle. Elinkeinopolitiikasta on tullut yksi politiikan lohko. Yrittäjyyden edistämiseksi on käynnistetty monenlaisia toimia. Niin ikään muita politiikkalohkoja tarkastellaan elinkeinopolitiikan näkökulmasta. Valtionhallintoon on perustettu erillisiä elinkeinopoliittisia toimintayksiköitä. Elinkeinopolitiikan merkitys näkyy valtionhallinnossa siten, että on muodostettu alueellisia elinkeinokeskuksia (ELY). Kunnat tekevät omia elinkeinostrategioitaan, ja kunnissa on yksiköitä, joiden tehtävänä on yrittäjien tukeminen ja uusien yritysten aikaansaaminen. Yritystoiminnan merkitystä on korostettu myös muilla toimialoilla.

Tämän tutkimuksen näkökulmasta merkittävimpiä institutionaalisia muutoksia olivat elinkeinovapaus- ja osakeyhtiölaki. Ne loivat tilaisuuden perustaa yrityksiä, joista tuli merkittäviä taloudellisia toimijoita. Valtiovalta mahdollisti yritystoiminnan kasvun antamalla elinkeinoelämälle vapauksia. Tämä tutkimus ei sinänsä käsittele elinkeinoelämän ja julkisen hallinnon välisiä suhteita. Tutkimuksen ajallisen rajauksen vuoksi elinkeinopolitiikan viimeaikaisen voimistumisen merkitys yrityksen perustamiselle ei tule tutkimuksessani esille.

Miten yrittäjät vaikuttavat taloudelliseen kehitykseen?

Yrittäjillä ja heidän perustamillaan yrityksillä on ollut merkittävä vaikutus kansantalouteen.⁴⁸⁹ Ekonomisteilla on erilaisia käsityksiä siitä, miten yrittäjyys ja innovatiivisuus vaikuttavat maiden taloudelliseen menestykseen ja tuottavuuteen.

⁴⁸⁶ Niittykangas 1998, 178.

⁴⁸⁷ Ks. esim. Hyytinen & Rouvinen 2005b.

⁴⁸⁸ Niittykangas 1994, 180, 225, 227.

⁴⁸⁹ Yrittäjyyden vaikutuksesta talouskasvuun lähemmin ks. Baumol 2002; Carree & Thurik 2005; Audretsch, Keilbach & Lehmann 2006; Holcombe 2007; Baumol & Strom 2007; High 2009; Tortella & Quiroga (toim.) 2012. Yrittäjien määrä ei yksinomaan selitä taloudellista kehitystä. Palkkatyön vähäisyys voi johtaa pakkoyrittämiseen. Nykyisin itsensä työllistäjiä (self-employment) on eniten kehittyvissä talouksissa. Kehittyneissä ja vauriissa maissa (kuten Yhdysvallat) yrittäjien määrä on itse asiassa vähentynyt (Shane 2008, 15-16, 18-21). Baumol (1990) on tuonut esille, että yrittäjien määrää tärkeämpi on tuottavan yrittäjyyden osuus yhteiskunnassa, joka vaihtelee suuresti maittain. Suomalaisten yrittäjien määrästä Kanninen 1998; Kiander 2004.

den kasvuun.⁴⁹⁰ Teollisuuden kehityksen tutkimuksissa yhdistetään kasvavassa määrin yrittäjyys taloudelliseen kasvuun.⁴⁹¹ On otettava huomioon myös se, että talouskasvu lisää yrittäjyyttä.⁴⁹²

Yrittäjien määrä ei ratkaise taloudellista menestystä, koska on paljon pakko-yrittäjyyttä, ts. vastentahtoista yrittäjyyttä (out of necessity).⁴⁹³ Tutkijat ovat käsitelleet sitä, millaiset yritystyyppit vaikuttavat kasvuun eniten (englanniksi high impact firms tai high-growth firms).⁴⁹⁴ Tutkimuksissa on havaittu, että pieni joukko kasvuyrityksiä vastaa suuresta osasta uusien työpaikkojen luomisesta.⁴⁹⁵

Ekonomisti William J. Baumolin mukaan yrittäjällä on keskeinen asema tehokkaiden innovaatioiden levittämisessä. Innovatiivisen yrittäjän keskeinen tehtävä on valmius esitellä uusi tuote tai prosessi. Joskus keksijä ja yrittäjä ovat sama henkilö. Toisinaan he ovat partnereita tai yrittäjä voi ostaa älyllistä omaisuutta sen luojalta. Yrittäjää voidaan pitää välittäjänä keksijän ja keksinnön lopullisen käyttäjän välillä.⁴⁹⁶

Koska yrittäjyys on tärkeää taloudelliselle kasvulle, pärjäävät ne maat paremmin, joissa yrittäjyyden annetaan kukoistaa. Baumolin mukaan yhteiskunnat, jotka rohkaisevat lahjakkaita yrittäjiä käyttämään tuotantovoimia, kehittyvät nopeammin kuin yhteiskunnat, joissa suositaan tuottamatonta toimintaa. Historiallisena esimerkkinä hän käyttää myöhäisen keskiajan Euroopan menestystä ja keskiajan Kiinan suhteellista tappiota.⁴⁹⁷

⁴⁹⁰ Mikrotaloudessa yrittäjyys ja innovaatiot on yhdistetty yrityksen formaaliseen teoriaan (Baumol 2010b). Baumolin tutkimus *The Microtheory of Innovative Entrepreneurship* (2010b) keskittyy innovatiivisten yrittäjien rooliin makrotalousteoriassa. Aluksi hän formuloi Schumpeterin mallin, joka analysoi, miten innovatiivisten yrittäjien luomat tai markkinoimat tuotteiden hinnat muodostuvat. Tämän perusteella Baumol päätyy johtopäätökseen, jonka mukaan innovatiivisilla yrittäjillä on ollut historiallisesti ennennäkemätön vaikutus taloudelliseen kasvuun. Yrittäjien ja innovaatioiden merkityksestä markkinoiden toimintaan yleisesti Kamien & Schwartz 1982; Scherer & Ross 1990; Ricketts 2006; Sheshinski, Ström & Baumol (toim.) 2007; Link & Siegel 2007.

⁴⁹¹ Ks. esim. Audretsch 1995; Ericson & Pakes 1995; Lambson 1991; Klepper 1996; Hopenhayn 1992; Aghion & Howitt 2009. Yrittäjien ja yritteliäisyyden merkitystä taloudellisen kasvun luomisessa ovat käsitelleet mm. Pajarinen & Rouvinen (2006). Pajarisen ja Rouvisen (2006, 3) mukaan talouskasvua eniten edistää henkilö, joka "(1) havaitsee ja luo uusia taloudellisia mahdollisuuksia, 2) tuo uusia ideoita markkinoille epävarmuuden vallitessa, (3) tekee päätöksiä sijainnista, tuotannosta, resursseista ja organisoitavoista, (4) kilpailee markkinoilla muiden kanssa." Pajarisen & Rouvisen (2006, 3) mukaan "näin ymmärretty yrittäjyys - tai ehkä oikeammin yritteliäisyys - on kiistatta pitkän aikavälin talouskasvun moottori." Heidän mukaan tällainen yrittäjyys voi käytännössä tulla esiin uusien yritysten perustamisina, mutta se voi tapahtua myös vanhoissa yrityksissä tai muissa organisaatioissa.

⁴⁹² Ks. esim. Hyytinen & Rouvinen 2005 ja siinä mainittu kirjallisuus.

⁴⁹³ Pärnänen & Sutela 2014, 30-31.

⁴⁹⁴ Ks. esim. Schreyer 2000; Davidsson & Delmar 2006; Stangler 2010; Morris 2011; Maz-zucato & Parris 2015.

⁴⁹⁵ Ks. esim. Pajarinen & Rouvinen 2014.

⁴⁹⁶ Baumol 2008.

⁴⁹⁷ Baumol 1990. Baumol käsittelee asiaa tunnetussa artikkelissaan *Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive*, joka ilmestyi *Journal of Political Economy* aikakauskirjassa. Friedman & Jones (2011) tuovat esille, että ei ole selvää, onko Baumolin tekemä jaottelu tuottavaan ja tuottamattomaan yrittäjyyteen syntynyt historiallisen kokemuksen perusteella vai onko jaottelu enemmänkin teoreettinen ja käsitteellinen.

Baumol on myös tehnyt tunnetuksi näkemyksen, jonka mukaan kapitalismi on merkittävästi muita tuottavampi taloudellinen järjestelmä.⁴⁹⁸ Kapitalismissa yrittäjien ponnistukset ohjautuvat varallisuutta tuottaviin toimintoihin. Muissa järjestelmissä toiminnot ohjautuvat enemmänkin sellaisiin käytäntöihin, jotka vähentävät toisten varallisuutta. Laillisuusperiaatteen ja rajoitetun hallinnon vallitessa yrittäjät tuottavat eniten varallisuutta. Tutkimukset osoittavat taloudellisen vapauden yhteyden tuottavaan yrittäjyyteen. Yhteiskunnan tehtävänä on luoda kestävä institutionaalinen puitteet (oikeudenmukaisuus, omistusoikeuden suoja, rahapolitiikka).⁴⁹⁹

Yritysten perustaminen ei ole vain teko, jolla yrittäjä turvaa taloudellista tulevaisuuttaan ja kasvattaa omaa varallisuuttaan. Yritysten perustamiset ovat niin ikään yhteiskunnallisia tapahtumia, joilla on laaja-alaisia ja monitahoisia vaikutuksia. Yritykset vaikuttavat mm. seuraavilla tavoilla:

1) *innovaatiot ja keksintöjen synnyttäminen*

Pienet ja keskisuuret yritykset tuottavat suuren osan merkittävistä innovaatioista.⁵⁰⁰ Useissa tutkimuksissa on havaittu, että T&K-panostusten vaikutus on merkittävin pienten yritysten toiminnassa.⁵⁰¹ Pienyritykset ovat tehneet suuren osan radikaaleista innovaatioista toisen maailmansodan jälkeen.⁵⁰² Pienyrityksistä kasvaa suuryrityksiä.⁵⁰³

2) *työpaikkojen luominen*

Pk-yritykset työllistävät yhä enemmän ihmisiä. Start up -yritykset ja kasvuyritykset vastaavat merkittävästä osasta uusia työpaikkoja.⁵⁰⁴ Yhdysvalloissa tutkimusten mukaan pk-yritykset vastasivat suuresta osasta uusien työpaikko-

⁴⁹⁸ Ks. ennen kaikkea Baumol 2002. Baumolin tutkimuksessa *The free-market innovation machine: analyzing the growth miracle of capitalism* (2002) tuodaan esille, että vapaa-markkinataloudet eroavat muista talouksista eniten siinä, että niissä on poikkeuksellinen kasvukyky. Baumolin mukaan hintakilpailu ei ole tämän ilmiön tärkein selittäjä, vaan yritysten sisällä tapahtuva innovatiivisuus. Innovaatiot ovat keskeinen kilpailuase, joka johtaa eräänlaiseen suuryritysten väliseen asevarusteluun. Tärkeää on se, että innovatiivisuudesta tuli rutiinimaista, jolloin toiminnasta tulee liiketoiminnallista, yritysten kasvua tukevaa. Tähän kehitykseen kytkeytyy keskeisesti tekninen kehitys ja itsenäinen toimija, yrittäjä (schumpeterilainen yrittäjätyyppi). Yrittäjien ja suuryritysten yhteistyö on keskeistä markkinatalouksien menestyksessä. Institutionaalinen toimintaympäristö on tärkeä yrittäjien toiminnalle, eli laillisuusperiaate ja yksityinen omistusoikeus. (Baumol 2002, 16, 55-56, 68-70) Baumolin vaikutusvaltaisen teoksen innoittamana pidettiin korkeatasoinen konferenssi, jonka esitelmät julkaistiin kirjassa Sheshinski, Baumol & Strom (toim.) 2007.

⁴⁹⁹ Baumol 1990.

⁵⁰⁰ Ks. esim. Kirzner 1997; Timmons 1999; Holcombe 2006; Link & Siegel 2007.

⁵⁰¹ Ks. esim. Kleinknecht 1987; Kleinknecht & Verspagen 1989.

⁵⁰² Ks. esim. Timmons & Spinelli 2007; Langlois & Robertson 1995; Langlois 2003.

⁵⁰³ Pienyritykset eroavat suurista yrityksistä koon lisäksi monella eri tavalla, ks. esim. Storey & Greene 2010, 8-10 (Taulukko 1.1. "The Key Differences between small and large business"). Ks. myös Burns 2007, 14-16 ("Why small firms are different?"); Westhead, Wright & McElwee 2011, 18-22 ("Differences between smaller and larger enterprises").

⁵⁰⁴ Storey 1994, 7, 160-203; Henrekson & Johansson 2010; Decker, Haltiwange, Jarmin & Miranda 2014. On kuitenkin huomattava, että merkittävä osa pienyrityksistä ei ole uusia työpaikkoja synnyttäviä kasvuyrityksiä. Yrittäjyyttä ja pienyrityksiä ei pidä siksi pitää samana asiana, vaikka ne ovatkin läheisessä yhteydessä, ks. lähemmin Sipilä 2015, 29-30 ja siinä mainitut lähteet. Pienet yritykset kasvavat suuria yrityksiä nopeammin ja lopettavat toimintansa todennäköisemmin (Jovanovic 1982b).

jen syntymisestä vuosina 1972–1988.⁵⁰⁵ Vastaavia tuloksia on niin ikään Euroopan taloudesta – esimerkiksi Iso-Britannian osalta.⁵⁰⁶ Työpaikkojen luomisessa yksittäisillä ”tähtiyrityksillä” voi olla merkittävä vaikutus.⁵⁰⁷ Menestyneet perustajayrittäjät ovat olleet merkittäviä työllistäjiä.⁵⁰⁸ Perustajien osuus näkyy myös siten, että heidän yrityksistään useat kasvavat suuryrityksiksi.⁵⁰⁹

3) globalisaation edistäminen

Modernissa kapitalismissa kauppaa on haluttu käydä mahdollisimman laajalla alueella. Yritystoiminnan laajeneminen on tehnyt globalisaation mahdolliseksi. Yrittäjät toimivat avoimemman maailman edustajina.⁵¹⁰

4) talouden uudistaminen ja generointi

Yritystoiminnan myötä vanhat menetelmät ja tuotteet korvataan uusilla. Yrittäjien vaikutus talouteen on uuden tuottaminen, ts. kyky luoda uutta.⁵¹¹

5) talouden dynaamisuuden edistäminen

Teknologiset uudistukset ovat tärkeitä kansantalouden kehitykselle.⁵¹² Yrittäjät lisäävät talouden joustavuutta ja suhdanteihin sopeutumista. Yrittäjät etsivät uusia kasvualoja.

⁵⁰⁵ Haltiwanger & Schuh 1996.

⁵⁰⁶ Brock & Evans 1986; Gallagher & Stewart 1986; Storey & Johnson 1990.

⁵⁰⁷ Henrekson & Johansson 2010. ”Gazelles”-käsite viittaa nopeasti kasvaviin nuoriin yrityksiin. Birch (1979) kehitti käsitteen tutkimuksessaan, jonka jälkeen on tehty paljon selvityksiä pienten yritysten synnyttämien työpaikkojen määrästä ja siitä, millaisia ovat yrittäjät, jotka luovat näitä uusia työpaikkoja. Suomalaisten ”gazelles”-yritysten taloudellisesta vaikutuksesta ks. Autio 2003; Autio 2009. Hermann Simon on tehnyt tunnetun yritystutkimuksen *Hidden champions: lessons from 500 of the worlds best unknown companies* (1996). Tämä tutkimus kohdistui vain sellaisiin yrityksiin, jotka olivat saaneet markkinajohtajan aseman omalla toimialallaan. Simon on kehittänyt käsitteen salatut menestyjät (hidden champions). Lupaavien start up -yritysten kehityksestä amerikkalaisella aineistolla Bhide 2000.

⁵⁰⁸ Tino ja Nima Sasandaji ovat tehneet selvityksen *SuperEntrepreneurs: And how your country can get them* (2014). Tämän tutkimuksen kohteena on noin 1 000 yrittäjää, jotka ovat ansainneet vähintään miljardi dollaria ja ovat päässeet Forbes-lehden maailman rikkaimmat -listalle vuosina 1996-2010. Nämä ”superyrittäjät” perustivat noin puolet kaikista toisen maailmansodan jälkeen perustetuista maailman suurimmista yrityksistä. Väkilukuun suhteutettuna Yhdysvalloissa on noin neljä kertaa enemmän superyrittäjiä kuin Länsi-Euroopassa. Yhdysvaltojen 100 suurimman yrityksen taustalta löytyy 31 perustajayrittäjän perustamaa yritystä, jotka ovat luoneet yli 4 miljoonaa työpaikkaa. Suomessa ei ole ollut toistaiseksi ainoatakaan superyrittäjää. Ruotsissa on ollut muita EU15-maita enemmän superyrittäjiä miljoonaa asukasta kohden.

⁵⁰⁹ Purrington & Bettcher 2001. Tämän selvityksen mukaan *Fortune*-talouslehden Fortune 200 -yrityslistan (1997) yrityksistä peräti 197:ltä voidaan jäljittää yksi tai useampi perustaja. Tutkimuksessa on tarkasteltu vuoden 1917 ja vuoden 1997 suurimpien yritysten historiaa. Useat vuoden 1997 yrityksistä löytyvät myös aikaisemmalta listalta. Tutkimuksen mukaan perustajan on entistä vaikeampaa päästä suurimpien yritysten listalle. Yrittäjien sosiaalinen tausta on ollut korkea. Yrittäjillä on ollut myös muuta väestöä korkeampi koulutustaso. Vuoden 1917 listan yrittäjillä oli sekä aikaisempaa työkokemusta samoilta toimialoilta että jokin innovaatio. Samoin aikaisemman listan yrittäjillä ei ollut muita menestymisen mahdollisuuksia. Vuoden 1997 listan yrittäjillä oli muitakin vaihtoehtoja, mutta he olivat valinneet korkean riskitason.

⁵¹⁰ Ruotsalainen taloushistorioitsija Johan Nordberg (2007) on todennut, että yrittäjä on maailmassa etsijä, joka menee tuntemattomille alueille ja avaa uusia liikennereittejä, joita kaikki voivat myöhemmin käyttää.

⁵¹¹ Timmonsin (1986) mukaan yrittäjyys on kyky luoda ja rakentaa tyhjistä jotakin. Yrittäjyys on ihmisen luovaa toimintaa. Yrittäjyyteen liittyy persoonallisen energian suuntaaminen yritykseen.

⁵¹² Ks. esim. Mokyr 1990; Acs & Audretsch 2005; Link & Siegel 2007.

6) uusien tuotteiden esille tuominen

Yrittäjät tuovat markkinoille uusia tuotteita. Kilpailu alentaa hintoja ja laskee tuotteiden hintoja.⁵¹³ Pk-sektorin yrityksillä on suuri vaikutus suuryrityksiin. Alihankkijat mahdollistavat suuryritysten kasvun saavuttamisen.

7) tuottavuuden kasvun lisääminen

Varallisuuden kasvua on tapahtunut lähinnä siellä, missä on ollut elinvoimaista yrittäjyyttä. Luovuus, dynaamisuus ja liikkuvuus lisäävät tuottavuutta.⁵¹⁴ Uudet yritykset ovat keskeisiä tuottavuuden kasvulle.⁵¹⁵ Merkittävä osuus viime aikojen talouskasvusta selittyy uusilla yrityksillä.⁵¹⁶

Yritystoiminnan suurin hyöty kansantaloudelle tulee työllisyyden ja verotulojen sekä ulkomaankaupan vaihtosuhteen myötä. Vain osa hyödystä menee yrittäjälle.⁵¹⁷ Uudet halvemmat ja laadukkaammat tuotteet lisäävät kansalaisten elämänlaatua. Massatuotteet ovat kaikkien saatavilla. Kaiken kaikkiaan yrittäjät ja yritykset luovat kansakuntien elintason mahdollistavan arvonlisän.⁵¹⁸

Tämän tutkimuksen kohderyhmällä, eli yritysten perustajilla, on ollut taloudellista kasvua edistävä merkitys. Yhteiskunta on huomionnut perustajayrittäjien toiminnan myöntämällä heille arvonimiä, joita voidaan pitää yhteiskunnan osoittamana palkintona talouden toiminnan edistämisestä. Voi sanoa, että he ovat kannustavia esimerkkejä, miten yritystoiminnan kautta saadaan yhteiskunnallista arvostusta. Tämän vuoksi he ovat myös tärkeitä tutkimuksen kohteita.

2.3 Kulttuurinen toimintaympäristö yrittäjyyteen kannustavana tekijänä

Liiketoimintaympäristön ohella on otettava huomioon kulttuurisen ja henkisen ympäristön vaikutus yrittäjyyteen ja yrityksen perustamiseen. Teollistumisen kehitys ei itse asiassa anna vastausta siihen, miksi joku ryhtyy yrittäjäksi. Oleellinen tekijä yrityksen perustamisessa on yrittäjän oma halu tehdä työtä yrittäjänä. Tähän vaikuttaa yhteiskunnan ilmapiiri, joka näkyy yrittäjyyden yleisenä

⁵¹³ Van Praag & Versloot 2007.

⁵¹⁴ Ks. esim. Solow 2000. Instituutiot, inhimillinen pääoma ja muut tekijät vaikuttavat myös taloudelliseen menestykseen, ks. esim. Mankiw, Romer & Weil 1992; Barro 1989; Barro & Sala-i-Martin 2004.

⁵¹⁵ Van Praag & Versloot 2007.

⁵¹⁶ Ks. esim. Acs 1999; Audretsch & Feldman 1996.

⁵¹⁷ Ekonomisti William Nordhaus (Yalen yliopisto) on arvioinut, että peräti 98 % yrittäjyyden hyödystä menee jollekin muulle kuin innovaation tekijälle (ks. Nordhaus 2006). Tarkkojen lukujen esittäminen on tietenkin ongelmallista. Voidaan kuitenkin todeta, että merkittävä osa hyödystä koituu yhteiseksi hyväksi.

⁵¹⁸ Kannianen 2006, 321. ETLAn selvityksen (Ali-Yrkkö, Seppälä & Mattila 2016) mukaan kymmenen suurinta yritystä tuottaa 7,6 % BKT:sta (vuonna 2015). Eniten arvonlisää tuottivat Nokia, OP ja Nordea Finland. Uusista yrityksistä listalle oli noussut noin viisi vuotta sitten perustettu Supercell. Selvityksen mukaan elinvoimaisessa maassa on suuria, keskisuuria ja pieniä yrityksiä. Pienten yritysten kasvu suureksi näkyy kansantalouden kasvuluvuissa.

arvostuksena ja yrittäjille annetuissa tukimuodoissa. Kuitenkin yrityksiä perustavat yksittäiset ihmiset, joiden oma motivaatio on ratkaisevaa.

Modernin kapitalismin yrittäjähenki

Yrittäjyyden yleisen arvostuksen nousu on osa modernin kapitalismin syntyä.⁵¹⁹ Siihen kytkeytyy olennaisesti yrittäjän henkilökohtaisen menestyksen tavoittelu ja sen arvostaminen. Moderni kapitalismi perustuu ajatukseen, että ihminen omalla työllään ansaitsee asemansa yhteiskunnassa. Se rakensi väyliä sille, että perustamalla yrityksiä ihmiset voivat menestyä ja päästä arvostettuun asemaan. On sanottu, että moderni kapitalismi vapautti yrittäjyyden energian. Se mahdollisti suurien talousyksiköiden syntymisen ja suurien varallisuuksien kasaantumisen menestyville liikemiehille. Yrittäjät perustivat yrityksiä ja uusia teollisuudenaloja. Tuolloin muuttui mielikuva yrittäjistä. Yrittäjiltä vaadittiin paljon osaamista ja uusien liiketoimintamethodien hallitsemista. Yrittäjät saivat aikaan taloudellista kehitystä.⁵²⁰

Kapitalismissa keskeistä on sen psykologinen suuntautuminen kohti tulevaisuuden voittoja ja varallisuutta. Taloudellista kasvua pidetään mahdollisena ja suotavana. Yksilöiden ponnistukset vaikuttavat kansakuntien varallisuuteen. Aikaisemmin yleinen asenne oli pikemminkin kasvun vastainen. Sosiaalista nousua ei tavoiteltu, eikä sitä niin ikään tapahtunut.⁵²¹

Joyce Applebyn mukaan kapitalismi tarjosi ennen näkemättömän taloudellisen toiminnan vapauden. Sen historia on täynnä tarinoita henkilökohtaisista yrittämisistä. Merkittävät saavutukset tieteessä ja suunnittelussa näyttivät suunnan 1800-luvun yrittäjille, jotka hyödynsivät niitä kaupallisissa tarkoituksissaan. Yritysten toiminnan laajuuden kasvaessa jotkut yrittäjät saivat aikaan omia suuria taloudellisia hallinta-alueita.⁵²²

Modernin kapitalismin syntyyn sisältyy uudenlaisen yrittäjätyypin esiintulo. Kuuluisan saksalaisen yhteiskuntatieteilijän Max Weberin mukaan modernin kapitalismin yrittäjän erotti aikaisemmasta traditionaalisen talouden yrittäjästä pyrkimys voiton maksimointiin ja yrityksen kasvattamiseen. Weber

⁵¹⁹ Moderni kapitalismi nivoutuu moniin tärkeisiin asioihin, eikä pelkästään taloudellisiin ilmiöihin. Thomas K. McCraw (1997, vii) mainitsee seuraavia tekijöitä: pääoman käyttö, luotto- ja pankkijärjestelmä, sosiaalinen liikkuvuus, menestyvät yritykset, kansakuntien taloudellinen kasvu, yrittäjien menestyminen, työvoima, palkkaus, demokratia ja työetiikka. McCraw (1997, 3-6) näkee modernin kapitalismin synnyn ihmisen luovuuden ilmaisuna. Tällä hän tarkoittaa sitä, että uusi moderni kapitalismi muodostui yrittäjien, yritysten ja hallinnon luomista uusista ideoista ja järjestelmistä. Ricketts 2006, 37-38.

⁵²⁰ McCraw 1997. Yrittäjyys yhteydessä kulttuuriin ks. esim. Bell 1978; Casson 1991; 2006; Wickham 2001, 56-59; Harper 2003, 127-170; Hietala 1987; Hyrsky 2001; McClelland 1967; Wiener 1985; Burrows (toim.) 1991. Yrittäjyyden toimintaympäristöä on tutkittu monipuolisesti eri lähtökohdista, ks. esim. Harper 2003. "Economics of Business Culture" -tutkimussuuntauksen lähtökohtana on, että kulttuuri vaikuttaa yrittäjään, ks. lähemmin Casson 1995. Yrittäjyystutkimus on aina käsitellyt kulttuurin ja arvojen vaikutusta kansakuntien yrittäjyyteen ja sitä kautta maiden varallisuuden kehitykseen (Jones & Wadhvani 2008, 505-509; Casson & Godley (toim.) 2000).

⁵²² Appleby 2010, 201. Applebyn mukaan teollisuuden suurmiehiä (leviathans of industry) Yhdysvalloissa olivat mm. Cornelius Vanderbilt, Andrew Carnegie ja John D. Rockefeller.

käsitteli asiaa tunnetuimmassa teoksessaan *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*.⁵²³ Weber korostaa ideoita (maailmankuvaa) yrittäjäselytyksessään. Modernin kapitalismin innovatiivinen yrittäjätyyppi saa aikaan kehitystä. Weber löysi länsimaisen talouskasvun juuret protestanttisesta uskonnosta. 1500-luvulla uskonpuhdistuksen seurauksena syntyneet protestanttiset liikkeet olivat maailmaa muuttuva voima. Weberin mielestä nimenomaan protestanttinen uskonto edelsi modernia kapitalismia. Kapitalismin eetos, uusi elämänasenne, oli yhteydessä protestanttien oppiin ja opetuksiin, joissa korostettiin työnteon merkitystä.⁵²⁴

Weberin yrittäjätyyppi omaksuu ”instrumentaalisen rationaalisuuden”, joka mahdollistaa yhdistää systemaattisesti tavoitteet (taloudellisen voiton pyrkimys) siihen parhaiten sopiviin menetelmiin (oikea suhtautuminen kalkulointiin).⁵²⁵ J. Barton Cunninghamin ja Joe Lischeron mukaan Weber yhdisti erilaisen kulttuurien ihmisten suorittamisen tarpeen maiden taloudelliseen menestykseen. Hallitsevat kulttuuriarvot ovat vaikuttaneet kapitalismin kehitykseen ja yrittäjyyden edistymiseen. Protestanttiset arvot rohkaisivat suorittamistarvetta, koska siinä ihmistä arvostetaan saavutusten perusteella. Weber yhdisti taloudellisiin motiiveihin myös pyrkimyksen oman sosiaalisen aseman parantamiseen.⁵²⁶

Taloustieteen kehittäjä Adam Smith piti ihmisten luonnollisena taipumuksena käydä kauppaa (”truck and barter”).⁵²⁷ Weber haastoi tämän näkemyksen; ihminen ei luonnostaan halua kohottaa asemaansa, vaan elää yksinkertaista elämää ja ansaita itselle riittävä määrä. Kapitalismin henki oli 1500-luvun reformaation odottamaton tuotos. Sille oli tunnusomaista kutsumus, moraali ja rationaalisuus työssä. Tämä mullisti ihmisten työtavat. Työn tekemiseen yhdistettiin uskonto, joka teki ihmisistä talouden muutoksen toimijoita. Modernissa kapitalismissa keskeinen piirre on ihmisten oma motiivi.⁵²⁸

⁵²³ ”Protestanttinen etiikka” on yksi yhteiskuntatieteiden eniten lainatuista teoksista. On ilmestynyt valtavasti tutkimuskirjallisuutta, jossa käsitellään teoksen hypoteeseja. Teoksen yhteydestä teollistumisen tutkimukseen katso lähemmin esimerkiksi Landes 1999, 174-181; McCraw 1997, 3-6.

⁵²⁴ Weber 1990. Protestanttisella työetiikalla tarkoitetaan tähän liittyvää työasennetta. Protestanttinen uskonto synnytti eräänlaisen uuden taloudellisen asenteen. Sitä voidaan kutsua rationaaliseksi kapitalismiksi, jolle on tunnusomaista vahva eettinen perusta. Työtä pidetään uskollisena kutsumuksena tehdä maalliset tehtävät mahdollisimman hyvin. Tämä vaikuttaa kasvatuksessa. Kapitalismissa ei ole pohjimmiltaan kyse voitontavoitteluista, vaan elämäntavasta ja -asenteesta. Weberin näkemyksen mukaan protestanttinen uskonto ohjasi ihmisiä taloudellisesti tuottavaan yrittäjätöimintaan, jossa oli voiton mahdollisuuksia. Weberin merkityksestä yrittäjyystutkimuksessa ks. esim. Swedberg 2000, 25-28. Suomalaisesta työetoksesta ks. esim. Tolonen-Kytölä 2014, 127-129 ja siinä mainitut lähteet sekä suhtautumisesta työhön Parikka (toim.) 1999.

⁵²⁵ Amatori & Colli 2011, 21.

⁵²⁶ Cunningham & Lischeron 1991, 50.

⁵²⁷ Markkinatalouden keskiössä on Smithin mielestä ihmisen oman edun tavoittelu (self-interest), joka johtaa markkinavaihtoon, joka puolestaan johtaa työn jakautumiseen ja erikoistumiseen, uusien keksintöjen syntymiseen ja tämän seurauksena suurempaan varallisuuteen. Näkemystä voidaan pitää individualistisena ja optimistisena, ks. Holcombe 2001.

⁵²⁸ Appleby 2010, 15-18. Adam Smithin (2015, 34-35) mukaan työnjako ei ollut lähtöisin inhimillisestä viisaudesta, vaan se on ”seuraus eräästä ihmisluonnon ominaisuudesta, jo-

Teollinen vallankumous synnytti uuden uudenlaisen yhteiskunnan. Harold Perkin yhdisti toisiinsa varallisuuden ja statuksen. Hänen mukaansa elämänlaatu ei määräydy ekonomistien olettamalla kulutuksella, vaan suhteellisella asemalla sosiaalisessa hierarkiassa. Perkinin mukaan uusi yhteiskunta kasvatti motivaatiota tavoitella rikkauksia. Traditionaaliseen yhteiskuntaan verrattuna se tarjosi suurempia haasteita ja palkkiota yrittäjille. Pyrkimykseen varallisuuden lisäämiseen yhdistyi samalla sosiaalisen aseman nousun tavoittelu. Teollisessa vallankumouksessa yrittäjät ottivat riskejä ja tekivät paljon työtä. Menestyneet yrittäjät hyötyivät muutenkin kuin taloudellisesti.⁵²⁹

Yrittäjistä tuli uuden yhteiskunnan talouden luova voima. Perkinin mukaan yrittäjät käyttivät pääomaa työvoiman erikoistumiseen, joka synnytti varallisuutta. Yksilöllinen oman edun tavoittelu hyödytti koko yhteiskuntaa. Kilpailu oli universaalisesti hyödyllistä, kun taas vanhan talousjärjestelmän monopolit, privilegiot ja rajoitteet hyödyttivät vain pientä ryhmää. Kilpailu alensi hintoja ja ylläpiti tavaroiden tarjontaa. Sosiaalisesti se oli hyödyllistä, koska se lisäsi motivaatiota nostaa sosiaalista asemaa. Tämä oli keskeinen voima ja energia sosiaalisen kehityksen taustalla. Yksilöllisessä kilpailussa kuka tahansa voisi, huolimatta vaatimattomasta syntyperästä, nousta yrittäjyhteiskunnan tikapuita ylöspäin. Tähän nivoutuu self-made man -myytin syntyminen.⁵³⁰

Sosiologi Richard Sennett on käsitellyt arvostuksen merkitystä tutkimuksessaan *Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa*. Statuksella tarkoitetaan henkilön arvoasemaa sosiaalisessa arvoasteikossa. Arvovalta (prestige) viittaa puolestaan tunteisiin, joita status muissa herättää. Korkea asema ei aina tuo arvovaltaa. Näihin sanoihin kytkeytyy vuorovaikutuksellinen ulottuvuus eli arvonanto. Kunnioituksen osoittaminen sisältää tietoisuuden vastavuoroisesta tarpeesta. Modernin yhteiskunnan keskeinen piirre on ollut työn arvostuksen korostaminen. Sennetin mielestä vasta modernin kapitalismin myötä työn arvostuksesta tuli universaali arvo länsimaisessa yhteiskunnassa. Jokaisen oletetaan tekevän työtä. Ihminen osoittaa oman arvonsa työn kautta.⁵³¹

Mark Cassonin mielestä yksi pääsyistä, miksi yrittäjästä on tullut kapitalismin kulttuurisankari, on se, että yrittäjät ovat nousseet vaatimattomista lähtökohdista arvostettuun valta-asemaan. Yrittäjän ura vahvistaa avoimen yhteiskunnan ideaalin, jossa vailla etuoikeuksia oleva voi saavuttaa suuria yksin oman ansioidensa vuoksi. Yrittäjyyden kautta palkittaviin henkilökohtaisiin kykyihin kuuluvat mielikuvitus ja ennakkointikyky sekä taito organisoida ja järjestää työtä. Kuitenkaan todennäköisyys nousta huipulle ei ole kovin suuri, koska on paljon esteitä. Cassonin mukaan yrittäjyyden merkitys on kuitenkin siinä, että se voi tarjota parhaan mahdollisuuden toteuttaa sosiaalinen nousu. Yrittäjien sosiaalisen nousun tutkiminen yhdistyy toisaalta yrittäjyyden erilaisiin muo-

---

hon ei sisälly ajatusta tällaisesta laajemmasta hyövästä, nimittäin tavasta käydä kauppaa vaihtamalla yksi asia toiseen.” Smithin mukaan ominaisuus on yhteinen kaikille ihmisille. Hän toteaa, että ”ihminen tarvitsee lähes jatkuvasti apua kanssaihmisiltään, ja hänen on turha odottaa sitä pelkästään heidän hyövätahtoisuutensa vuoksi.”

529 Perkin 1969, 225, 423. Mokyr 1985, 18-19.

530 Perkin 1969, 222-225.

531 Sennett 2004, 63-64, 67-69.

toihin sekä yrittäjien ominaisuuksiin, mutta laajemmin sosiaalisen saavuttamisen kysymyksiin.⁵³²

Yrittäjyyden arvostuksesta Suomessa

Teollistumisen edetessä liikemiehet ovat saaneet enemmän huomiota. Esimerkiksi suositussa tietokirjasarjassa *Oma maa* (1923–1928) esiteltiin noin 50 suomalaista yritysjohtajaa.⁵³³ Yrityshistorioiden laatiminen alkoi Suomessa 1900-luvun alussa.⁵³⁴ Yrittäjät saivat näkyvyyttä talouden alan lehdissä. Liike-elämän eräänlaiseksi äänenkannattajaksi perustettiin *Kaupparehti* (ensimmäinen numero ilmestyi 1898).⁵³⁵ Pienyrittäjiä edustava järjestölehti, *Käsityö ja Teollisuus*, ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1910.⁵³⁶ Voidaan sanoa, että yrittäjät ovat saaneet yhteiskunnallista arvostusta ja että suomalaisessa yhteiskunnassa on ollut yritysmyönteisyyttä.

Yleinen suhtautuminen yrittäjyyteen on vaihdellut. Kari Hietala on tutkimuksessaan tarkastellut yrittäjähänkeä ja yrittäjyyden ei-aineellisia taustatekijöitä. Nämä tulevat esiin motivaatioina ja asenteina. Yrittäjyysmielikuva puolestaan ilmentää sitä, millainen on asennoituminen yrittäjyyteen. Suomen poliittisessa historiassa valtiouskollisuus oli vahva ainakin 1800-luvun lopulle saakka. Hietalan mukaan tämä näkyi siinä, että Suomen valtion virallinen tai ainakin puolivirallinen asenne oli yrittäjyyden ja suoritusmotiivin vastainen.⁵³⁷

Hietala on pohtinut virallisen Suomen suoritusmotiivia. Hietalan mukaan suomalainen kulttuuri 1800-luvulla korosti kuuliaisuutta ja ahkeruutta. Suoritusmotiivi liittyi uralla etenemiseen sekä muuhun ”virkamiesmotiiviin.” Hietalan mukaan 1970-luvulle saakka yrittäjät voitiin jakaa karkeasti kahteen osaan: yläluokan yrittäjät ja kauppiasyrittäjät, jotka olivat alemmassa sosiaalisessa asemassa. Yrittäjyyttä pidettiin hyvänä asiana vain joillekin ihmisille. 1970-luvun lopulta lähtien yrittäjyys on yhdistetty elinkeinopolitiikkaan.⁵³⁸

⁵³² Casson 2003, 200. Ks. lähemmin Casson 2003, 200-214 (luku 13. *Social mobility and the entrepreneur*).

⁵³³ Suurimman osan niistä kirjoitti sarjan päätoimittaja historian professori, valtioneuvos E. G. Palmén (1849–1919). Kolmiosaisesta kirjasarjasta julkaistiin 1900-luvun alussa kaksi osaa (1907-1911, 1923-1928). Kolmas osa valmistui 1958-1960 (päätoimittajana oli Edwin Linkomies). *Oma Maa* -hanke oli merkittävä suomenkielinen tietokirjahanke, joka vaikutti kansallisen historiakuvan muodostumiseen (ks. Karonen & Rähkä 2015). Karonen (2004, 50) on listannut yritysjohtajien osuuksia erilaisissa elämäkerrallisissa julkaisuissa. *Biografinen nimikirja* (1879–1883) sisältää 65 yritysjohtajaa, joka oli alle viisi prosenttia 1 400 henkilön kokonaisuudesta. *Kansallisessa elämäkerrastossa* (1927-1934) on 2 300 elämäkertaa, joista noin 150 on tehty yritysjohtajista (osuus noin kuusi prosenttia).

⁵³⁴ Ahvenainen 1994, 20. Ks. luku 4. *Yrityshistorian kirjoittaminen Suomessa* (s. 20-39.)

⁵³⁵ Keskisarja 2006, 67-69.

⁵³⁶ Peltomäki 2002, 31. Samassa yhteydessä on lueteltu myöhemmät yrittäjälehdet. Suomen *Käsityö-* ja *pienteollisuuden* vaikuttamisyrittäjälehdet ja oman äänen kannattajalehden perustamisesta ks. Mikkilä 2016, 80-82. Voidaan todeta, että *Suomen Teollisuuslehti* oli perustettu v. 1882.

⁵³⁷ Ks. esim. Hietala 1987, 83-84. Mikko Peltomäki (2002) on väitöskirjassaan tutkinut suomalaisen yrittämisen hengen kehittymistä laajalla kirjallisella aineistolla (erityisesti kertomakirjallisuus). Ks. myös Turunen 2011, erityisesti luku 4.11 *Yrittäjyysasenteiden korjaaminen*.

⁵³⁸ Hietala 1987, 83-88.

Pentti Virrankosken mukaan toisen maailmansodan jälkeiselle Suomen taloudelliselle kehitykselle on ollut ominaista modernin yrittäjähengen leviäminen. Tällä hän tarkoittaa mahdollisimman suurien voittojen tavoittelua taloudellisen toiminnan päämääränä sekä yritysten yhdistymistä suuremmiksi ja vahvemmiksi yksiköiksi. Virrankosken mukaan nämä kapitalismin piirteet eivät ole syntyneet teollistumisen aikakaudella vaan paljon varhaisemmin, mutta niiden toteuttamiseen on nykyään paremmat edellytykset kuin koskaan aikaisemmin.⁵³⁹

Yrittäjyyden edistämiseen kytkeytyy Karl-Erik Michelsenin mukaan yrittäjyyden paradoksi. Hänen mukaansa yrittäjyyteen liittyy oma-aloitteisuutta, luovuutta ja yksilöllisyyttä. Kuitenkin Suomen henkinen ja aatteellinen perimä on tätä vastaan. Michelsenin mukaan suomalaiset tekevät työtä rahan vuoksi ja suuren osan mielestä työ haittaa vapaa-aikaa. Sen vuoksi työaikaa pitäisi lyhentää. Tätä asennetta voidaan pitää yrittäjyysvastaisena, koska yrittäjiä ja yrittäjän työtä pidetään työsidonnaisina. Tärkeimpänä syynä suomalaiseen yrittäjävastaisuuteen Michelsen pitää sitä, että Suomi on ollut voimakkaan kollektiivinen, kansallinen ja valtiokeskeinen yhteiskunta⁵⁴⁰

Tero Turunen on väitöstutkimuksessaan tutkinut yrittäjyyden käyttöä koulutuksessa, tutkimuksessa ja politiikassa. Hänen mukaansa Suomen ongelma on se, että yrittäjyyden henki ei kiinnity kulttuuriin, toimintatapaan tai elinkeinorakenteeseen. Turusen mukaan tähän vaikuttavat monet tekijät. Agraari-taustan häviämisen myötä palkansaajaideologia on noussut hallitsevaan asemaan. Teollisuus on ollut enimmäkseen suurta ja valtioon yhdistettyä. Palvelusektorilla julkisen hallinnon osuus on merkittävä. Turunen kysyy:

”jospa yrittäjyyshenki on siksi Suomessakin osin tietoisesti, osin tiedostamatta 1980-luvulta alkaen yritetty kytkeä yleiseen sivistystehtävään ja koulutukseen, joiden arvostus on ollut Suomessa suurta?”⁵⁴¹

Yrittäjäsenteisiin on vaikuttanut maan elinkeinorakenteen kehitys. Agraariyhteiskunnassa suuri osa työvoimasta oli alkutuotannon piirissä. Yrittäjämysteinen asenne vahvistui Suomessa 1980- ja 1990-luvulla.⁵⁴² Edelleen yrittämisen edellytykset kohenivat, kun agraariyhteiskunta alkoi hävitä.⁵⁴³

Suomalaisessa yhteiskunnassa yrittäjyyden arvostaminen näkyy monella tavalla. Yrittäjäjärjestöillä on omia paikallisia ja valtakunnallisia palkintoja yrittäjille.⁵⁴⁴ Oman tutkimukseni aikarajauksen vuoksi en käsittele yrittäjyyden tu-

⁵³⁹ Virrankoski 2001, 979.

⁵⁴⁰ Michelsen 2005, 11–12, 22–24.

⁵⁴¹ Turunen 2011, 135. Ks. myös Turunen 2012.

⁵⁴² Yrittäjyysaktiivisuutta on vertailtu kansainvälisesti, ks. esim. Arenius & Autio 1999; Stenholm, Kovalainen, Heinonen & Pukkinen 2011. Suomalaisien yritysasteista ks. esim. Hyytinen & Pajarinen 2005. Kansainvälisessä vertailussa on käynyt ilmi, että suomalaisten yrittäjyyspotentiaali on nykyisin korkea. Tämän tutkimuksen näkökulmasta on syytä todeta, että vastaavia tietoja ei ole teollistumisen varhaisemmalta ajalta.

⁵⁴³ Jukka 1995, 4–5.

⁵⁴⁴ Suomen Yrittäjien palkitsemisjärjestelmistä, ks. Bühler, Terho & Vesikansa 1979. Keskuskauppakamarin palkitsemisjärjestelmistä, ks. *Elinkeinoelämä kiittää* 2008. Suomen Yrittäjien ja vakuutusyhtiö Fennian valtakunnallinen yrittäjäpalkinto jaet-

kemisen ja yrittäjäkulttuurin ilmenemistä viime vuosikymmeninä. Nykyään yrittäjyys on noussut yhteiskunnassa arvostettuun asemaan.

Self-made man -ilmiö

Modernin kapitalismin yrityskulttuuri kulminoituu ns. self-made man -ilmiössä. Ilmiö todentaa kapitalismin ydinajatuksen siitä, että ihminen voi omalla työllään nousta yhteiskunnan alimmista kerroksista vauraaseen taloudelliseen eliittiin. Tunnetuista self-made man -yrittäjistä tuli esikuvia ja kansakuntien suurmiehiä.⁵⁴⁵ Heistä on kirjoitettu runsaasti elämäkertoja. Heillä on ollut vaikutusta yrityskulttuuriin. Taloudellisen liikkuvuuden lisääntymisen vuoksi tämä ryhmä erosi aikaisemmasta talouseliitistä.⁵⁴⁶

Vaativattomista oloista lähteneiden liikemiesten nousu liike-elämän huijulle 1800-luvulla vaikutti amerikkalaiseen menestymisen käsitteeseen ja sen määrittelyyn.⁵⁴⁷ Liikemiehet kiinnostivat suurta yleisöä, ja heistä kirjoitettiin paljon. Individualistisilla sankaritarinoilla oli esimerkillinen vaikutus. Amerikkalaiseen idealismiin on liittynyt käsitys siitä, että yrittäjän menestys ja varallisuus ovat hänen luonteensa ja moraalinsa seurausta.⁵⁴⁸ Idealismiin kuuluu se, että vain meriittejä palkitaan.⁵⁴⁹

Teollistumiseen ja talouden vapautumiseen kytkeytyvät menestyskertomukset, joissa on noustu ”ryysyistä rikkauksiin.” Menestysoppaat ja elämäkerralliset kirjoitukset self-made man -liikemiehistä olivat suosittuja 1800-luvulla. Harold Perkinin mukaan self-made man oli ideaali yrittäjä, jolla ei ollut lainkaan perittyä omaisuutta eikä muodollista koulutusta. Hän oli itseoppinut, eikä hänellä ollut muita hyötyjä (tai etuja) kuin kansallisuus. Hän nousi omien kykyjensä ja luonteenvoimansa kautta varallisuuteen ja asemaan.⁵⁵⁰

Tässä yhteydessä voi todeta, että self-made man -käsite on siinä mielessä ongelmallinen, että se viittaa siihen, että vain miehet voivat olla yrittäjiä, jotka omin avuin hankkivat menestystä. Käsite ei kuvaa ainakaan nykyajan yrittäjiä, joiden joukossa on jo runsaasti naisia. Käytän kuitenkin tässä tutkimuksessa käsitettä, koska se on vakiintunut ja koska tutkimusaineistoni on siltä ajalta, jolloin naisten osuus oli vähäinen.

Amerikassa itseoppineiden liikemiesten esiinmarssi ajoittuu teollistumisen alkuvaiheeseen.⁵⁵¹ Vaativattomista oloista lähteneiden liikemiesten nousu

---

tiin ensimmäisen kerran v. 1968, ks. Ritvos 2003: <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/vuodenyrittaja/palkitut-yrittajat/valtakunnallinen-yrittajapalkinto/> (ladattu 18.4.2016).

⁵⁴⁵ Appleby 2010, 204. Maatilaperheistä (farm family) tulivat mm. Andrew Carnegie, John D. Rockefeller ja Cornelius Vanderbilt.

⁵⁴⁶ Lamoreaux 2010, 368-369; Godley & Casson 2010, 246-247.

⁵⁴⁷ Sarachek 1978. Yleisesti Dorfman 1959.

⁵⁴⁸ Naveh 1991. Tunnettuna tutkimuksena voidaan mainita Judy Hilkeyn teos *Character is Capital: Success Manuals and Manhood in Gilded Age America* (1997).

⁵⁴⁹ Laird 2006, 1. Lairdin mukaan kuvitteellisessa maailmassa itse tehdyt miehet ja naiset voittavat käyttämällä lahjojaan vaativissa tehtävissä. Meritokratiassa tämä on ideaali Amerikka, jossa jokainen ryhmä ansaitsee oman paikkansa. Maallinen menestys on suoraan ja rehellisesti seurausta yksilön ponnisteluista.

⁵⁵⁰ Perkin 1969, 225.

⁵⁵¹ Monipuolinen kirjoittaja Charles C. B. Seymour (1829-1869) laati v. 1858 teoksen *Self-Made Men*, johon sisältyi 60:n amerikkalaisen liikemiehen kuvaukset (uusin painos

liike-elämän huipulle 1800-luvulla vaikutti amerikkalaiseen menestymisen käsitteeseen ja sen määrittelemiseen.⁵⁵² Liikemiehet kiinnostivat suurta yleisöä. Heistä tehdyissä teoksissa kävi ilmi, että osalla oli vaatimaton kotitausta. Tällä tavalla kiinnitettiin huomiota sosiaalisen nousun tilaisuuksiin.⁵⁵³ Näin syntyi ns. self-made man -myytti.⁵⁵⁴

Ensimmäisenä self-made man -yrittäjänä pidetään yleisesti Benjamin Franklinia (1706–1790), joka toteutti kokonaisvaltaisen sosiaalisen nousun puutteesta ja kurjuudesta yhteiskunnan huipulle. Bostonilaisen kynttiläntekijän pojasta tuli tunnettu tiedemies, diplomaatti ja menestynyt liikemies. Franklinin omaelämäkerta *Autobiography* julkaistiin 1790 pian hänen kuolemansa jälkeen. Suuren suosion saaneesta kirjasta otettiin kaikkiaan 21 painosta vuosina 1794–1828. Yleensä kirjaan liittyi Franklinin menestysopas *The Way to Wealth*, joka perustuu Franklinin v. 1758 kirjoittamaan esseeseen.⁵⁵⁵

Hollantilaisen siirtolaissuvun jälkeläinen Cornelius ”kommodoori” Vanderbilt (1794–1877) osti jo 16-vuotiaana ensimmäisen purjealuksensa. 18-vuotiaana hänellä oli New Yorkin sataman suurin lauttalaiva. Purjealuksista tuli koko maan suurin laivasto. Laivanvarustuksesta hän siirtyi sijoittamaan rautatieyrityksiin. Vanderbilt oli Grand Central -rautatieverkoston perustaja. New Yorkin kaupungissa hän uudelleenjärjesti Manhattanin. T. J. Stilesin mukaan Vanderbilt hallitsi 1800-luvun uutta kaupallista ja individuaalista kulttuuria, jossa kilpailu oli henkilökohtainen, taloudellinen ja poliittinen hyve. Stilesin

---

2015). Kirjailija Harriet Beecher Stowe (1811–1896) teki v. 1872 teoksen *The Lives and Deeds of Our Self-made Men*, jossa oli 19 kohdetta (uusin painos 2010; Stowe tunnetaan *Setä Tuomon tupa* -teoksen kirjoittajana). Lisäksi voidaan mainita historioitsija Walter R. Houghtonin (1845–1929) teos *Kings of Fortune, or the Triumphs and Achievements on Noble, Self-Made Men* (1888; uusin painos 2012).

552 Ks. esim. Sarachek 1978.

553 Naveh 1991. Elämäntapakirjallisuutta (self-help) edelsivät uskonnolliset elämäntapaoppaat, joissa valistettiin hyvistä elämäntavoista ja varoitettiin huonon elämän turmiollisuudesta. Alan kirjallisuudessa käytetään usein esimerkkinä Cotton Matherin (1663 – 1728) kirjoituksia, erityisesti teosta *Bonifacius: Essays to Do Good* (1710; uusin painos 2010) (ks. lähemmin esim. Weiss 1969, 25–27; Wyllie 1954, 12–13; Morgan 1963).

554 Historioitsija Joyce Applebyn (2010, 205) mukaan amerikkalaiset self-made man -yrittäjät menivät eri teollisuudenaloille ja perustivat uusia liiketoimintoja. He ohjasivat omalta osaltaan taloudellista kasvua. Heille oli luonteenomaista päämäärätietoisuus (single-mindedness) ja sosiaalisen nousun pyrkimys. Applebyn mukaan he muuttivat kapitalismin maantiedettä ja maisemaa.

555 Franklinin elämäntyöstä lähemmin ks. esim. Wood 2004. *The Way to Wealth* -teoksesta yleisesti Shipshide 2009 (teos on suomennettu: *Rikkauten awain ja onnen ohjat, eli Vanhan Rikardin keinot kaikkinaiseen menestykseen* (1891; ensimmäinen painos 1826). Franklin oli ”self-made man” ennen kuin käsitettä oli olemassakaan. Max Weber (1990) käytti Franklinin kirjoitusta *Advice to a Young Tradesman* (1736) esimerkkinä uudesta talousetoksesta tai moraalista, jonka juuret olivat hänen mukaansa protestanttisessa uskonnossa. Weberin mukaan amerikkalaiset liikemiehet sovelsivat uskonpuhdistuksen uskonoppeja siten, että ahkera, rehellinen, puhtaan omantunnon omaava ja luotettava mies menestyy liike-elämässä. Menestyminen nähtiin kutsumuksena. Weber identifioi kapitalismin hengen Franklinin menestysoppeihin, vaikka niitä tekivät monet muutkin. Kuten Mokyr (2002, 42) huomauttaa, Weber liitti Franklinin menestyksen teollistumisessa hänen uskonnolliseen etiikkaansa. Laird (2004, 11–15) tuo esille, että Franklinin lähtökohdat eivät olleet erityisen vaatimattomat. Hänellä oli myös uraa edistäviä suhteita.

mukaan Vanderbiltilla oli liikemiehistä kaikkein suurin henkilökohtainen vaikutus Amerikan historiaan.⁵⁵⁶

Menestystarinoissa epäonnistumista ei nähdä menestyksen vastakohtana, vaan erottamattomana osana matkalla menestykseen. Epäonnistumisien kautta ihminen oppii itsestään, muuttaa käyttäytymistä ja saavuttaa tavoitteensa. Liikemiesten elämäntarinat opettivat yrittämään yhä uudestaan ja suhtautumaan epäonnistumisiin luonnollisena osana menestystä. Tähän nivoutuu suhtautuminen kriittisesti äkkiä rikastumiseen ja sen turmiollisuuteen. Elämäkertakirjojen kautta osoitettiin niin ikään bisneseliitin ja tavallisten ihmisten samankaltaisuus.⁵⁵⁷

Self-made man -ilmiötä on tarkasteltu kriittisesti eri näkökulmista. On tuotu esille, miten liikemiesten vaatimattomia lähtökohtia on turhaan korostettu.⁵⁵⁸ Harold Perkin on puhunut self-made man -ilmiöstä voimakkaana propagandan välineenä, jolla uusi nouseva keskiluokka korosti omaa asemaansa. Perkinin mukaan kyseessä oli liiallinen yleistys, vaikka oli olemassa self-made man -tyyppisiä teollisuusmiehiä.⁵⁵⁹

Liiketoimintahistorian tutkija Pamela Walker Laird on tehnyt tutkimuksen *Pull: networking and success since Benjamin Franklin* (2006). Laird käsittelee amerikkalaisen liike-elämän menestystä erilaisista lähtökohdista. Hän ottaa huomioon, että menestymiseen ovat vaikuttaneet tilaisuudet tulla osallisiksi erilaisista verkostoista. Keskeistä menestymisessä on sosiaalinen pääoma. Lairdin tutkimusta voidaan pitää self-made-kertomusten kritiikkinä. Hänen mukaansa menestys on lähtökohtaisesti sosiaalinen prosessi. Kukaan ei menesty yksin. Laird tarkastelee amerikkalaisten liikemiesten (mm. Benjamin Franklin, Bill Gates) menestymistä sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Hän tuo esille mentoreita, esikuvia, verkostoja ja liikemiesten yhteenliittymiä, jotka ovat vaikuttaneet heidän etenemiseensä. Laird tarkastelee lähemmin myös yrittäjien lähtökohtia.

Self-made man -keskusteluun kytkeytyy kaksi olennaista piirrettä. Ensinnäkin siihen nivoutuu menestykseen nousseiden yrittäjien sosiaalisten taustojen tarkastelu. Toiseksi on selvitetty menestykseen nousseiden yrittäjien urakehi-

⁵⁵⁶ Stiles 2009, 563. Vanderbiltin omaisuus oli yli 100 miljoonaa dollaria. New York Times -lehden (17.7.2007) mukaan Vanderbilt on Amerikan historian toiseksi rikkain ihminen. Ainoastaan Bill Gates on häntä rikkaampi.

⁵⁵⁷ Naveh 1991. Historian professori Eyal Navehin mukaan menestyskirjat olivat äärimmäisen suosittuja. Ne ovat keskeinen osa amerikkalaista individualismin perinnettä. Skotlantilainen Samuel Smiles (1812–1904) teki tunnettuja teoksia, joissa yhdistettiin menestyminen ihmisen luonteeseen ja ahkeruuteen. Tunnetuin näistä teoksista on *Self-Help*, joka ilmestyi ensimmäisen kerran v. 1859 (ilmestynyt suomennettuna nimellä *Oma-apuisuus: kuvauksineen luonteesta, käyttäytymisestä ja sinnikkyydestä*, 2011). Smiles teki myös biografisiatutkimuksia, joista tunnetuin on *Lives of the Engineers* (1862, viisi osaa; uusin panos 1961). ”Smililainen myytti”, (ts. self-made-myytti) yhdistyy juuri tähän tutkimukseen. Talouskirjoihin sisältyi myös menestysoppikirjoja. Suomeksi käännettynä ilmestyi amerikkalaisen liikemiehen ja sirkustaiteilijan P. T. Barnumin (1810–1891) teos *Rahan tekemisen ja Säilyttämisen taito: Hyödyllisiä wiittauksia ja huomioon otettavia neuvoja* (1884).

⁵⁵⁸ Ks. esim. Laird 2006; Crouzet 1985, 50–51. Tähän kirjallisuuteen voidaan liittää myös ne tutkimukset, joissa on käsitelty teollistumisen ajan yrittäjiä ja yrityksen perustajia, joiden liiketoiminta ei ole ollut laajaa ja pitkäaikaista, ks. esim. Balleisen 2001.

⁵⁵⁹ Perkin 1969.

tystä. Lähtökohtana on se, että yrittäjä on omilla ansioillaan ansainnut menestyksensä. Tematiikkaan yhdistyy työ, kunnia, maine ja varallisuus.⁵⁶⁰ Yksinkertaisimmillaan omin avuin menestyminen voidaan käsittää siten, että henkilöllä ei ole ollut perittyä omaisuutta. Tämän lisäksi voidaan ottaa huomioon erilaiset yhteydet yhteiskunnan eliittiin ja vaikutusvaltaisiin ihmisiin, joista on hyötyä uralla etenemisessä.⁵⁶¹

Keskustelu taloudellisesta liikkuvuudesta kytkeytyy taloudellisen vaurauden hankkimiseen omalla työllä. Stabiilissa yhteiskunnassa se ei ole mahdollista, koska työtä ei palkita nousulla yhteiskunnallisessa arvoasteikossa. Ansiot ja meriitit ovat työntekoon liittyviä käsitteitä. Modernin kapitalismin myötä työstä tuli keskeinen tekijä ja arvostuksen mittari. Kriittisen kirjallisuuden mukaan yrittäjät ovat tulleet hyvin toimeentulevista kodeista ja heidän menestykseensä ovat vaikuttaneet suhteet ja yhteistyöverkostot.⁵⁶²

Negatiiviseen yrittäjäkuvaan sisältyy ns. rosvoparoni-käsite (robber baron), jolla oli oma aikansa amerikkalaisessa historiankirjoituksessa. Lehdistö teki tunnetuksi rosvoparoni-käsitteen. Suurliikemiehiä pidettiin yhtä moraalittomina kuin keskiajan paronit olivat olleet. Laajemmalle yleisölle rosvoparoni-käsitteen teki tunnetuksi 1930-luvulla historioitsija ja lehtimies Matthew Josephson.⁵⁶³ Akateemisessa tutkimuksessa rosvoparoni-käsitettä on pidetty 1950-luvulta lähtien vääränä yleistykseenä.⁵⁶⁴ Aikakauskirjoista ei enää löydy asiaa käsitteleviä tutkimuksia.⁵⁶⁵

Suomessa ei tehty vastaavia menestysoppaita ja menestyksen kokeneiden liikemiesten kuvauksia.⁵⁶⁶ Suomalaisessa tutkimuksessa on käsitelty vain vähän self-made man -ilmiötä. Ilmiö on yhdistetty suomalaisen talouselämän kehitykseen ja sankarillisen yrittäjäkuvan syntymiseen. Heikki Waris (1968, 28) viittaa tähän seuraavasti;

⁵⁶⁰ Laird 2006, 5. Karonen (2004, 37) toteaa, että ”yritysjohtajien sosiaalisen taustan ja koulutuksen tarkastelussa mielenkiinto kohdistuu ennen muuta siihen, johtiko yritysjohtaja perittyä yritystä, rakensiko itse liikkeensä vai toimiko palkkajohtajana jonkun toisen omistamassa firmassa.”

⁵⁶¹ Poliittisten yhteyksien avulla menestymistä voidaan kuvata rent seeking -teorialla (suomeksi ”erityisvoitonpyynti” tai ”ylivoiton tavoittelu”). Tämän tutkimuksen näkökulmasta voidaan todeta, että merkantilistisessä talousjärjestelmässä menestymisen perustui pitkälti siihen. Rent seeking -teorian soveltamisesta historian tutkimuksessa ks. esim. Karonen 2004, 62-76.

⁵⁶² Ks. esim. Laird 2006.

⁵⁶³ Josephson 1934.

⁵⁶⁴ Ks. esim. Bridges 1958; Tipple 1959. Myös Destler 1946.

⁵⁶⁵ Alfred D. Chandler (1977, 4-5) pohdiskeli *The visible hand: the managerial revolution in American business* -teoksessaan käsitteen ongelmia. Chandler korosti, että Yhdysvaltain teollistuminen oli historiallinen kehityskulku. Sitä ei voida pitää hyvän ja pahan välisenä näytelmänä. Myöhemmin Chandler (1984) totesi: ”mikä voisi todennäköisemmin tuottaa hyödyttömiä yleistyksiä, kuin kiistely puutteellisesti määritellyistä moraalisisista kysymyksistä, jotka perustavat ideologisiin oletuksiin ja ennakkoluuloihin?”. Tämän asian yhteydestä liikemiesten osuuteen historiankirjoituksessa ks. Woodruff 1956.

⁵⁶⁶ Amerikkalaisia yritysjohtajien elämäkertakuvauksia ei myöskään yleensä käännetty. Poikkeuksena voidaan mainita suurliikemies Henry Fordin (1863-1947) omaelämäkerta *Elämäni ja työni* (My life and work), jonka suomennoksen ensimmäinen painos ilmestyi v. 1923.

"Alfred Kordelinin, Juho Lallukan ja Osk. Huttusen elämät ovat todistuksena monista liike-elämän miehistä, jotka perittyä pääomaa omistamatta, kouluja käymättä ja alimmalta portaalta alkaneina ovat vapaan kilpailun yhteiskunnassa pystyneet kohoamaan johtavaan asemaan, taloudelliseen riippumattomuuteen sekä luovan kulttuurin korkeaan arvostukseen."

Asia nousee esille myös teollistumisen tutkimuksessa. Esimerkiksi Vesa Vareksen kirjoittamassa Emil Aaltosen elämäkertakirjassa on kuvattu yrittäjien sosiaalista nousua. Vareksen mukaan 1800-luvun lopulla oli taloudellisen kehityksen ja vapauttamisen vaihe, jolloin talouselämän ja markkinoiden sääntely oli heikoimmillaan. Elinkeinovapauden myötä liike-elämään tuli paljon uusia yrittäjiä. Vaikka kaikki yrittäjät eivät menestyneet, oli 1800-luvun loppu ja 1900-luvun alku kuitenkin ajanjakso, jolloin oli mahdollista toteuttaa nopea taloudellinen nousu suhteellisen vähäisellä alkupanostuksella. Liikemiehet pystyivät ottamaan riskejä ja aikaansaivat suuria voittoja.⁵⁶⁷ Suuryritysten johtajistoa käsittelevissä tutkimuksissa on tullut esille, että työväestöstä lähteneillä ja organisaatiohierarkian alhaalta aloittaneilla on ollut rajalliset mahdollisuudet nousta johtotehtäviin.⁵⁶⁸

Antti Kuusterä on kuvannut Alfred Kordelinin nousua "puotipuksusta suuryrittäjäksi". Kuusterän mukaan Kordelin edustaa tyypillistä "tee se itse" -miestä, joka omalla työllään loi lyhyessä ajassa (noin 10–15 vuotta) poikkeuksellisen suuren omaisuuden. Kuusterän mukaan Kordelinin vaatimattomia lähtökohdista on liioiteltu, jotta hänen elämänsä toteuttaisi "puotipuksusta suuryrittäjäksi" -kaarta ja jotta hän sopisi suurmiehestä luotuun myyttiseen kuvaan. Kordelinin rikastumisen mahdollisti elinkeinoelämän vapautuminen, joka antoi erityisesti kaupan alan uusille yrittäjille nopeita menestymisen mahdollisuuksia. Liike-elämässä äkkiä rikastuminen on mahdollista monopoliaseman kautta. Kuusterän mukaan Kordelin pystyi hyödyntämään sosiaalisia verkostoja. Kordelin ei myöskään lähtenyt liikkeelle nollopisteestä. Joka tapauksessa Kordelin pystyi mittavilla liiketoiminnoillaan keräämään Suomen oloissa poikkeuksellisen omaisuuden.⁵⁶⁹

Historioitsija Per Schybergson on kirjoittanut Antti Ahlsrömistä yrityshistoriikissaan. Talouselämän vaikuttajat -julkaisussa hän kirjoittaa, että

"Antti Ahlsrömin ura oli loistava."

Schybergsonin mukaan Ahlsröm eteni talonpoikaisista lähtökohdista puutavarakauppiaksi ja Porin suurimmaksi laivanvarustajaksi. Hän omisti viisi rautaruukkia ja viitisentoista sahaa. Ahlsrömistä tuli yksi aikansa rikkaimmista

⁵⁶⁷ Vares 2007, 46-47. Ks. myös Mauranen 1981; Kuisma 2004a, 47-48; Paavilainen 2005, 82-83.

⁵⁶⁸ Esim. Fellman 2000a.

⁵⁶⁹ Kuusterä 2004. Pekka Suvanto kirjoittaa Talouselämän vaikuttajat -kokoelman artikkelissa, että Alfred Kordelinia on sanottu self-made-mieheksi. Suvannon mukaan "Kordelin oli liikemies, joka lähes tyhjästä aloittaneena pystyi luomaan itselleen aikansa oloissa valtavan omaisuuden. Hänen menestyksensä perustui taitoon ostaa edullisesti ja myöhemmin realisoita huomattavalla voitolla." (Suvanto 2009.) Voidaan vielä todeta, että Kordelin ei ollut kauppaneuvos: hän sai itse valitsemansa maanviljelysneuvoksen arvonimen v. 1908 (ks. lähemmin Piilonen 2010).

miehistä. Hän oli kuitenkin itseoppinut, jolla ei ollut koulutusta lukuun ottamatta muutamaa vuotta Porin alkeiskoulussa. Schybergsonin mukaan eräs selitys menestykselle voi olla Ahlströmin laaja henkilökohtainen kokemus puutavaratoimesta. Toinen menestyksen selitys voi olla se, että Ahlström keskitti puutavaran hankkimisen. Hän osti puuta Kokemäenjoen laakson ulkopuolelta, Hämeestä ja Karjalan kannakselta, josta kilpailun vähäisyyden vuoksi hän sai raaka-aineen edullisesti. Schybergsonin mielestä

"henkilökohtaiset ominaisuudet ovat kuitenkin ratkaisevin piirre Ahlströmissä, kuten muissakin menestyksekkäissä yrittäjissä. Hän täytti Joseph A. Schumpeterin tällaiselle henkilölle asettamat kriteerit: lannistumaton energia, tahto luoda uutta, voitontahto kilpailussa sekä tahto rakentaa "oma kuningaskunta".⁵⁷⁰

Aikaisemman tutkimuksen käsitys perustajayrittäjyydestä

Aikaisemman tutkimuksen perusteella muodostan käsityksen siitä, mitä on perustajayrittäjyys. Samalla käsittelen yrittäjyyden yhteyttä yhteiskunnalliseen muutokseen. Keskeinen historiallinen vaihe Suomessa on ollut yrittäjyyden vapautuminen 1860-luvulla. Tämä muodostaa lähtökohdan omalle tutkimukselleni.

Ei ole yhtä yhtenäistä käsitystä perustajayrittäjyydestä, vaan on olemassa monia koulukuntia, joissa nähdään perustajayrittäjyys eri tavalla. Yrittäjyystutkimuksen voi katsoa jakautuvan yksilö- ja ympäristökeskeisiin lähestymistapoihin. Tutkimuksessa on painottunut yksilökeskeinen lähestymistapa, mikä tarkoittaa sitä, että on oltu enemmän kiinnostuneita, minkälaisia persoonia yritysten perustajat ovat. Vähemmän on tutkittu, keitä perustajayrittäjät ovat. Toisin sanoen on tutkittu enemmän sitä, minkälaisia yritysten perustajat ovat, eikä sitä, mistä he tulevat.

On havaittavissa, että tutkijat ovat olleet kiinnostuneita erityisesti joistakin yrittäjätyypeistä. Erityisen kiinnostuksen kohteena ovat olleet ne yrittäjät, jotka ovat nousseet vaatimattomista oloista menestykseen.

Kun on tutkittu suurempaa ryhmää yrittäjiä, perustajayrittäjiä ei ole käsitelty omana ryhmänä. Tutkimukset ovat niin ikään yleensä poikkileikkaustutkimuksia. Tämän vuoksi perustajayrittäjyyden historiallista kontekstia ei ole tarkasteltu kovinkaan paljon.

Teen tyypittelyn perustajayrittäjistä. Hahmotan erilaiset yrittäjätyyppit. Samalla tulee tarkastelun kohteeksi self-made man -ilmiö historiallisessa kontekstissa ja se, miten yleisiä eri perustajayrittäjätyyppit ovat olleet tässä aineistossa teollistumisen eri ajanjaksoilla.

Oman tutkimukseni lähestymistapa on yksilökeskeinen, koska tarkastelen henkilöitä, jotka ovat perustaneet yrityksen. Ympäristökeskeinen lähestymista-

⁵⁷⁰ Schybergson 1992; 2009. Jorma Ahvenaisen (1984, 215-216) mukaan Ahlströmin liiketoiminta kasvoi laajemmaksi kuin kenenkään muun Suomen vesisahoista lähteneen yrittäjän. 1800-luvulla useat talonpojat olivat sahanomistajia, mutta "vailla alan kunnianhimoa." Ahvenaisen mukaan he möivät valmiin tavaran lähimmän kaupungin porvareille. Ahlström puolestaan uskalsi lähteä lasteineen merille, jolloin ulkomaankauppaan liittyvä riski ja voitto jäivät hänelle.

pa on taustalla sillä tavoin, että tarkasteluun tulee myös se, miten taloudellinen kehitys on vaikuttanut yritysten perustamisen tilaisuuksiin.

3 PERUSTAJAYRITTÄJIEN TAUSTATEKIJÄT JA KOULUTUS

Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat tekijät voidaan erotella kolmeen osaan: 1) taustatekijät, kuten perhetausta, syntymäpaikka sekä koulutus ja työkokemus ennen yrityksen perustamista, 2) henkilön persoonallisuustekijät ja 3) tilannetekijät, kuten yrityksen liiketoimintaympäristö ja yrittäjän oma elämäntilanne.⁵⁷¹ Olen rajannut tutkimukseni niin, että keskityn tarkastelemaan perustajayrittäjien taustatekijöitä ja koulutusta sekä liiketoimintaympäristöä. Lisäksi tarkastelen tilannetekijöitä, kuten sitä, missä elämänvaiheessa yrityksen perustaminen on tapahtunut.

Taustatekijöinä tässä tutkimuksessa ovat perustajayrittäjien syntymäajat, syntymäpaikat, kotipaikat, koulutus ja työkokemus. Käytän näitä taustatekijöitä, kun myöhemmin teen typologisointia perustajayrittäjistä.

3.1 Syntymäajat ja eliniät

Perustajayrittäjien syntymäajat kuvaavat sitä, mihin ajanjaksoon tutkimuksen yrittäjät sijoittuvat. Tutkimuksen aikajänne ulottuu henkilöiden osalta aikaan, jolloin Suomi oli vielä Venäjään kuuluva autonominen suuriruhtinaskunta. Vanhin perustajayrittäjä on syntynyt vuonna 1845. Kuten aikaisemmin todettiin, olen jakanut yrittäjät neljään ryhmään syntymävuosien perusteella, jotta voidaan tehdä koko teollistumisajan historiallista tarkastelua. Ensimmäisen ryhmän perustajat ovat syntyneet vuosina 1845–1889. He ovat perustaneet yrityksensä joko 1800-luvun lopulla tai viimeistään 1900-luvun alussa. Vuosina 1890–1910 syntyneet perustajat ovat prosenttiosuudeltaan suurin ryhmä koko aineistossa. He ovat perustaneet yrityksensä ennen toista maailmansotaa tai viimeistään 1950-luvulla. Tätä ajanjaksoa voidaan myös pitää Suomen vahvimpana teollistumisjaksona. Kolmannen ryhmän yrittäjät ovat syntyneet vuosina 1911–

---

⁵⁷¹ Huuskonen 1992, 60.

1930. Vuoden 1930 jälkeen syntyneet muodostavat neljännen ryhmän. Tutkimusjoukon syntymävuodet selviävät taulukosta 15.

Perustajayrittäjien jakautumista neljään ajanjaksoon voidaan perustella sukupolviteorioiden avulla. Samaan aikaan syntyneillä on tilaisuus kokea samoja tapahtumia ja saada samoja tietoja. Näitä samaan sukupolveen kuuluvia tekijöitä Karl Mannheim kutsuu asemaksi.⁵⁷² Yhdestä sukupolvesta voidaan puhua, kun samaan aikaan elävillä ihmisillä on integroituna ryhmänä mahdollisuus jakaa tietty kokemus, olla osallisena samoista historiallisista ja sosiaalisista olosuhteista.⁵⁷³

Ensimmäisen ryhmän edustajat kuuluivat osaksi fennomaaniseen sukupolveen, jonka huippukohta ajoittui 1870-1890-luvuille. Fennomanialla oli vahva vaikutus talouselämän kehittymiseen sekä suomalaisen yrittäjäkunnan nousuun.⁵⁷⁴ Toisen ryhmän (1890-1910) yrittäjät kuuluvat sukupolveen, joka koki ensimmäisen maailmansodan poliittisen murroksen ja Suomen itsenäistymisen. Kolmannen ryhmän (1911-1930) yrittäjät kuuluvat sotasukupolveen, joiden elämään vaikuttivat talvi- ja jatkosota. Neljännen ryhmän (vuoden 1931 jälkeen syntyneet) perustajat kokivat maan jälleenrakennuksen. Toisen maailmansodan jälkeisiin suuriin ikäluokkiin kuuluu 25 yrittäjää.

TAULUKKO 15 Perustajayrittäjien syntymävuodet.

	N	%
1845-1889	99	25
1890-1910	136	34
1911-1930	119	30
1931-1954	48	12
Yhteensä	402	100

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Tutkimusaineiston yrittäjien elinikien kehitys kytkeytyy Suomen taloudelliseen vaurastumiseen. Teollistumisen ja taloudellisen vaurauden lisääntymisen myötä odotettava elinaika on noussut. Elinajan piteneminen ei kuitenkaan ole ollut

⁵⁷² Mannheim 2007.

⁵⁷³ Soikkanen & Vares 1996. J. P. Roosin (1987, 51-52) mukaan sukupolvi nivoutuu läheisesti elämänvaiheeseen. Sukupolvea yhdistävät määrättyjen elämänvaiheiden kokemukset. Roosin tutkimuksessa on eroteltu tuolloin eläneistä suomalaisista neljä sukupolvea: sotien ja pulan sukupolvi (1900-1920-syntyneet), sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi (1920-luvun puolivälistä 1930-luvun lopulle syntyneet), suuren murroksen sukupolvi (1940-luvulla syntyneet) ja lähiöiden sukupolvi (1950-luvulla syntyneet). (Roos 1987, 53-56)

⁵⁷⁴ Ks. lähemmin esim. Kuisma 2013, 138-142; Jutikkala 1989; Keskisarja 2004; Alanen 1957, 408-410. Globaalisti keski-ikäen kehitystä on tarkasteltu OECD:n, OECD:n kehityskeskukseen (the OECD Development Centre) ja CLIOINFRA-projektin yhteisessä tutkimushankkeessa *How Was Life* (ks. Zanden (toim.) 2014), jossa on tutkittu globaalisti hyvinvoinnin kehitystä kymmenellä eri tasolla vuodesta 1820 alkaen. Länsi-Euroopassa odotettu elinikä oli noin 33 vuotta vuonna 1833, ja 40 vuotta vuonna 1888. Jälkimmäisellä jaksolla eliniän odote melkein kaksinkertaistui. (Zanden (toim.) 2014, 20)

tasaista, vaan 1920-luvulla keskimääräiset elinajat lyhenivät. Toisen maailmansodan jälkeen elinajan odote lisääntyi nopeasti, mutta odotteen kohentuminen hidastui 1960-luvulla. Miesten odotettava elinikä oli vain noin 43 vuotta vuosina 1901–1910, yli 60 vuotta vuosina 1950–1955 ja yli 70 vuotta vuonna 2002.⁵⁷⁵

Tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien keskimääräiset eliniät eri aikakausina näkyvät taulukossa 16.

TAULUKKO 16 Perustajayrittäjien elinikien määrät viidessä ryhmässä neljällä ajanjaksolla.

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–1954	
Elossa	Määrä	(ei)	(ei)	20	39	59
	% osuus			17 %	81 %	17 %
Alle 60 v.	Määrä	2	8	7	3	20
	% osuus	2 %	6 %	6 %	6 %	5 %
60-69 v.	Määrä	17	22	20	3	62
	% osuus	17 %	16 %	17 %	6 %	15 %
70-79 v.	Määrä	44	55	28	1	128
	% osuus	44 %	40 %	24 %	2 %	32 %
80-89 v.	Määrä	29	35	32	2	98
	% osuus	29 %	26 %	27 %	4 %	24 %
Yli 90 v.	Määrä	6	14	12	(ei mahdollista)	32
	% osuus	6 %	10 %	10 %		8 %
Ei tietoa	Määrä	1	2	0	0	3
	% osuus	1 %	2 %	0 %	0 %	1 %
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402
	% osuus	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Perustajayrittäjien keskiarvoikä on 76,29 ja mediaani-ikä 76,00. Ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845–1889 syntyneet) 76,70 ja 77,00, toisessa ryhmässä (vuosina 1890–1910 syntyneet) 76,29 ja 76,00 ja kolmannessa ryhmässä (1911–1929 syntyneet) 76,59 ja 77,00.

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Taulukon perusteella voidaan todeta, että perustajien keskimääräinen elinikä on lähes sama ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa ryhmässä (vuosina 1845–1929 syntyneet). Yrityksen perustajat ovat eläneet keskimäärin 76-vuotiaiksi. Tämän tutkimuksen kirjoittamishetkellä kaikkiaan 59 yrittäjää on elossa. Kaksikymmentä yrityksen perustajaa on kuollut alle 60-vuotiaana.

Perustajayrittäjien keskimääräinen elinikä on korkea erityisesti ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845–1889 syntyneet). Silloin väestön elinikä oli alhainen nykyiseen verrattuna. Kuolleisuus on yksi käytetyimmistä mittareista sosioekonomisia terveyseroja tutkittaessa. Suomessa sosioekonomisia terveyseroja

⁵⁷⁵ Koskinen, Martelin, Pitkänen, Notkola & Notkola 1994, 171-172. Suomen väestöllisestä muuntumisesta lähemmin ks. Strømmer 1969.

on tutkittu runsaasti 1970-luvun alusta lähtien. Sosioekonomisella asemalla tarkoitetaan yksilön elinoloja ja paikkaa yhteiskunnassa. Sen mittaamisessa käytetään usein jotakin ammattiin tai ammattiasemaan liittyvää mittaria.⁵⁷⁶

Aikaisemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu suomalaisten teollisuusyritysten johtajien kuolleisuutta ja elinikää. Juho Ålander on selvittänyt yritysjohtajien sosioekonomisia kuolleisuuseroja vertaamalla johtajien kohorttikuolleisuutta miesten yleiseen kohorttikuolleisuuteen vastaavana ajanjaksona. Johtajien ja koko väestön yleisissä kuolleisuuksissa ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja vuosina 1851–1875 eikä vuosina 1876–1900 syntyneillä johtajilla. Sen sijaan vuosina 1901–1925 syntyneet johtajat elivät tilastollisesti merkitsevästi väestön keskiarvoa pidempään.⁵⁷⁷

Yrittäjien elinikien tutkimuksissa on tullut esille, että ammattiryhmittäisen kuolleisuuden tilastoinnin alusta asti yrittäjien kuolleisuus on ollut palkansaajien kuolleisuutta korkeampaa.⁵⁷⁸ Tässä tutkimuksessa olleet perustajayrittäjät ovat eläneet keskimääräistä väestöä pidempään. Voi olettaa, että tämän tutkimuksen yrittäjät kuuluvat yhteiskunnassa menestyjien joukkoon ja siihen sosioekonomiseen ryhmään, jossa keski-ikä on korkea.

Tutkimuksissa on tullut esille, että niiden yritysjohtajien määrä, jotka ovat johtajan työssä kuolemaansa saakka, on vähentynyt. Eurooppalaisen yritysjohtajiston pitkän aikavälin kehitystä tutkineen Yossef Cassisin tutkimuksen mukaan vuonna 1907 johtajana toimineilla kuolema oli yleisin syy työuran päättymiseen. Englantilaisista johtajista lähes 60 % oli johtajana kuolemaansa saakka. Eläkeikä tietysti vaikutti asiaan. Eläköitymisikä oli yleisesti yli 70 vuotta vielä 1950-luvulla. Eläköitymisiän alenemisen johdosta yhä harvempi johtaja on tehtävässään kuolemaansa asti.⁵⁷⁹ Ålanderin selvityksen mukaan työtehtävissään olevista johtajista kuoli vuosina 1851–1875 syntyneistä 38 %, vuosina 1876–1900 syntyneistä 32 % ja vuosina 1901–1925 syntyneistä 4,5 %.⁵⁸⁰

3.2 Syntymäpaikat

Teollistuminen on vaikuttanut talouselämän maantieteelliseen laajentumiseen. Syntymäpaikka ei enää samalla tavalla ratkaise sitä, onko henkilöllä tilaisuutta perustaa yritys. Aikaisemmin yritysjohtajat tulivat yleensä niiltä kauppapaikkakunnilta, joilla oli porvarissäätyyn kuuluvia sukuja. Porvarissäädyn edustajat

⁵⁷⁶ Koskinen, Martelin, Pitkänen, Notkola & Notkola 1994, 221.

⁵⁷⁷ Ålander 2012. Tutkimuksen suomalaisten teollisuusjohtajien aineisto on rajattu vuosina 1851–1925 syntyneisiin. Tutkimus kohdistui 192 johtajaan, jotka olivat johtajina vuosina 1900–1975. Elinikää on käsitelty kolmella mittarilla: saavutettu elinikä ja aikuisiän elinajanodote. Lisäksi on laskettu johtajakohtaisesti todennäköisyys väestön yleiselle edustajalle elää johtajan nimityshetkestä vähintään yhtä pitkään kuin johtaja. Lisäksi on luotu katsaus johtajien kuolemiseen vielä työssä ollessaan. Tutkimuksen aineisto on saatu Fellmanin (2000) tutkimuksesta.

⁵⁷⁸ Notkola & Savela 1998, 8, 19. Ks. myös Ålander 2012, 63 ja siinä mainitut lähteet.

⁵⁷⁹ Cassis 1997, 155.

⁵⁸⁰ Ålander 2012.

olivat jakautuneet epätasaisesti eri puolille maata. Sääty-yhteiskunnassa isä ja poika olivat yleensä samassa säädyssä.⁵⁸¹ Kauppiasporvarisuvut muodostavat pitkän ja säätyajan ylittävän perinteen. Keskeisten porvarisukujen kolmannen polven edustajista noin 40 % oli jollakin tavalla mukana liike-elämässä.⁵⁸² Tehtaita, joiden ympärille keskittyi liike-elämän edustajia, oli vähän.

Yrittäjien sosiaaliseen liikkuvuuteen ja urakehitykseen vaikuttavat syntymäpaikkakunnan elinkeinorakenne, asukasluku ja koulutusolot. Suuri ja elinkeinorakenteeltaan monipuolinen paikkakunta tarjoaa runsaasti ammatinvalintamahdollisuuksia. Suurilla paikkakunnilla ihmiset eivät ole tiukasti sidoksissa paikkakunnan perinteisiin ammatteihin. Syntymäpaikkakunnan kouluttautumismahdollisuudet vaikuttavat merkittävästi ammatinvalintaan. Koulutus luo tilaisuuksia sosiaaliselle liikkuvuudelle.⁵⁸³

Taulukossa 17 on kuvattu tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien synnyinpaikat neljällä eri ajanjaksolla.

---

⁵⁸¹ Karonen 2004, 37.

⁵⁸² Ojala 1999b; Ojala 2016.

⁵⁸³ Hajba 1982, 68-69.

TAULUKKO 17 Perustajayrittäjien syntymäpaikat neljällä ajanjaksolla.

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Syntymä-kunta	Ahvenanmaa	Määrä	0	1	0	1	2
		% osuus	0%	1%	0%	2%	1%
	Etelä-Karjala	Määrä	0	1	3	0	4
		% osuus	0%	1%	3%	0%	1%
	Etelä-Pohjanmaa	Määrä	4	7	6	5	22
		% osuus	4%	5%	5%	10%	6%
	Etelä-Savo	Määrä	6	2	3	0	11
		% osuus	6%	2%	3%	0%	3%
	Kainuu	Määrä	0	0	1	0	1
		% osuus	0%	0%	1%	0%	1%
	Kanta-Häme	Määrä	8	6	6	2	22
		% osuus	8%	4%	5%	4%	6%
	Karjala (luovutetut alueet vuodesta 1944)	Määrä	9	13	24	1	47
		% osuus	9%	10%	20%	2%	12%
	Keski-Pohjanmaa	Määrä	2	2	1	2	7
		% osuus	2%	2%	1%	4%	2%
	Keski-Suomi	Määrä	6	3	4	2	15
		% osuus	6%	2%	3%	4%	4%
	Kymenlaakso	Määrä	4	3	3	0	10
		% osuus	4%	2%	3%	0%	3%
	Lappi	Määrä	2	5	0	1	8
		% osuus	2%	4%	0%	2%	2%
	Pirkanmaa	Määrä	8	11	4	3	26
		% osuus	8%	8%	3%	6%	7%
	Pohjanmaa	Määrä	4	4	3	1	12
		% osuus	4%	3%	3%	2%	3%
	Pohjois-Karjala	Määrä	7	2	3	4	16
		% osuus	7%	2%	3%	8%	4%
	Pohjois-Pohjanmaa	Määrä	3	3	7	2	15
		% osuus	3%	2%	6%	4%	4%
	Pohjois-Savo	Määrä	3	6	2	4	15
		% osuus	3%	4%	2%	8%	4%

TAULUKKO 17 (jatkuu)

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Syntymäkunta						
Päijät-Häme	Määrä	2	8	5	2	17
	% osuus	2%	6%	4%	4%	4%
Satakunta	Määrä	3	10	11	0	24
	% osuus	3%	7%	9%	0%	6%
Ulkomaa	Määrä	6	5	1	1	13
	% osuus	6%	4%	1%	2%	3%
Uusimaa	Määrä	6	23	14	5	48
	% osuus	6%	17%	12%	10%	12%
Varsinais-Suomi	Määrä	11	17	18	6	52
	% osuus	11%	13%	15%	13%	13%
Ei tietoa	Määrä	5	4	0	6	15
	% osuus	5%	3%	0%	13	4%
Yhteensä		99	136	119	48	402
		% osuus	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Perustajayrittäjien syntymäpaikkoja tarkasteltaessa tulee esille, että he ovat syntyneet eri puolilla Suomea. Syntymäpaikat eivät keskity pääkaupunkiseudulle samalla tavalla kuin ammattijohtajien.⁵⁸⁴ Uudenmaan osuus kaikkien perustajayrittäjien syntymäpaikoista on vain 12 %. Osuus ei ole paljoa noussut, vaikka väestö on keskittynyt muuttoliikkeen seurauksena Etelä-Suomeen. Yrittäjät ovat syntyneet muualla Suomessa. Tämän voi katsoa kuvaavan lisäksi sitä, että yritystoiminta on heti yritystoiminnan vapautumisen jälkeen alkanut levittäytyä koko Suomeen. Samaa ilmiötä kuvaavat jatkossa esille tulevat tiedot.

Syntymäpaikkoja arvioitaessa on huomioitava, että kaupunkien asukasmäärät suhteessa koko maan väkilukuun ovat muuttuneet. Tutkimusjakson alkuvaiheessa eniten ihmisiä asui Varsinais-Suomessa. Helsingin ja koko Uudenmaan läänin osuus oli huomattavasti pienempi. Väestön keskittyminen Etelä-Suomeen on tapahtunut vasta toisen maailmansodan jälkeen.⁵⁸⁵

Ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845-1890 syntyneet) yleisin synnyinpaikka oli Varsinais-Suomi (noin 11 %). Turku oli merkittävä kauppakaupunki, jonka ympärille kehittyi mittavaa liiketoimintaa. Lisäksi kaupungissa oli kaupakoulu. Toiseksi eniten perustajayrittäjiä oli syntynyt Karjalan alueella (myöhemmin luovutetulla alueella). Viipurin kaupunki oli vilkas kansainvälinen kauppakaupunki, josta tuli useita suurliikemiehiä. On otettava huomioon, että ulkomailla syntyneitä on eniten ensimmäisessä ryhmässä: yhteensä kuusi.

⁵⁸⁴ Ks. esim. Möttönen 2014, 78-80.

⁵⁸⁵ Suomen taloushistoria 3 1983, 22-24 (Väkiluku lääneittäin vuosien 1800-1975 lopussa).

Toisessa ryhmässä (vuosina 1890–1910 syntyneet) on eniten Uudellamaalla syntyneitä (noin 17 %). Helsingin aseman nousemiseen vaikutti kaupunkiin perustetut koulutuslaitokset (Teknillinen ja Kaupallinen korkeakoulu sekä kauppakoulut). Alueella ei kuitenkaan ollut poikkeuksellisen paljon koulutettuja yrittäjiä. Toiseksi eniten oli Varsinais-Suomessa syntyneitä (noin 13 %). Kolmanneksi eniten oli Karjalassa syntyneitä (10 %). Voidaan vielä todeta, että Pirkanmaalla syntyneistä eniten on toisessa ryhmässä (noin 8 %). On mielenkiintoista havaita, että Pirkanmaalla on syntynyt selvästi vähemmän perustajayrittäjiä kuin Varsinais-Suomessa. Tähän on voinut vaikuttaa se, että Pirkanmaalla on keskittynyt paljon suuryrityksiä. Varsinais-Suomi on enemmän pienyritysvaltainen.

Kolmannessa ryhmässä (vuosina 1911–1930 syntyneet) Karjalan alueen osuus on merkittävän suuri (noin 20 %). Tämän ryhmän vaikuttajista varhaisimmat ehtivät käynnistää liiketoiminnan Karjalassa ennen talvisodan syttymistä. Toiseksi eniten oli syntynyt Varsinais-Suomessa ja kolmanneksi eniten Uudellamaalla.

Neljännessä ryhmässä (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) on eniten Varsinais-Suomessa (noin 13 %) ja Uudellamaalla syntyneitä. Synnyinpaikat jakautuvat aikaisempaa tasaisemmin. Viimeisessä ryhmässä on paljon Etelä-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa ja Pohjois-Karjalassa syntyneitä.

Aikaisemmassa suomalaisessa tutkimuksissa on tullut esille, miten yritysjohtajien syntymäpaikat keskittyvät suuriin kaupunkeihin. Laaksosen tutkimuksessa kartoitettiin eri toimialojen johtajien jakautumista syntymälääniä perusteella. Tuolloin Uudenmaan osuus oli noin 26 %. Seuraavaksi suurimpana olivat Turun ja Porin lääni (noin 17 %), Hämeen lääni (noin 13 %) ja Vaasan lääni (11 %). Laaksosen tutkimuksessa teollisuusyritysten johtohenkilöt olivat syntyperältään enemmän kaupunkilaisia kuin kauppaliikkeiden johtajat. Kun johtajien syntymäpaikkojen osuutta verrattiin vuoden 1900 väestöön, Laaksonen havaitsi, että lääneistä, jotka ovat kaikkein kauimpana suurista liikekeskuksista, tuli suhteellisesti vähiten johtajia.⁵⁸⁶

Yrittäjän syntymäpaikan ja perustetun yrityksen toimialalla on yhteys. Taulukossa 18 on esitelty tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien synnyinpaikat ja heidän perustamiensa yritysten toimialojen keskinäinen riippuvuus ja ajallinen kehitys. On huomioitava, että perustajayrittäjiä on maakuntakohtaisesti niin vähän, että ei voida tehdä tarkkoja vertailuja maakuntien välillä. Tulokset ovat siten suuntaa antavia. Sama huomio koskee myös taulukkoa 19.

Uudellamaalla syntyneistä lähes puolet on perustanut yrityksensä Uudellemaalle. Muissa maakunnissa osuus on pienempi. Varsinais-Suomessa syntyneistä noin kolmannes on perustanut yrityksen syntymämaakunnassaan. Pirkanmaalla suhteellinen osuus on samansuuruinen. Pohjanmaalla syntyneistä noin 8 % on perustanut yrityksen Uudellemaalle. Luovutetuilla alueilla syntyneistä noin 44 % on perustanut yrityksen Uudellamaalla. Satakunnassa syntyneistä noin 46 % on perustanut yrityksen Satakunnassa.

⁵⁸⁶ Laaksonen 1962, 71, 72, 262.

TAULUKKO 18 Perustajayrittäjien synnyinpaikan ja perustetun yrityksen toimialan välinen yhteys.

		Toimiala				Yhteensä
		kauppa ja palvelut	rakennustoiminta	teollisuus	muu	
Ahvenanmaa	Määrä	1	0	0	1	2
	% osuus	1%	0%	0%	6%	1%
Etelä-Karjala	Määrä	0	2	2	0	4
	% osuus	0%	3%	1%	0%	1%
Etelä-Pohjanmaa	Määrä	8	5	8	1	22
	% osuus	6%	7%	5%	6%	6%
Etelä-Savo	Määrä	6	2	3	0	11
	% osuus	4%	3%	2%	0%	3%
Kainuu	Määrä	0	0	1	0	1
	% osuus	0%	0%	1%	0%	1%
Kanta-Häme	Määrä	4	4	12	2	22
	% osuus	3%	6%	7%	13%	6%
Karjala (luovutetut alueet vuodesta 1944)	Määrä	20	7	19	1	47
	% osuus	14%	10%	11%	6%	12%
Keski-Pohjanmaa	Määrä	1	0	5	1	7
	% osuus	1%	0%	3%	6%	2%
Keski-Suomi	Määrä	6	1	8	0	15
	% osuus	4%	1%	5%	0%	4%
Kymenlaakso	Määrä	3	1	5	1	10
	% osuus	2%	1%	3%	6%	3%
Lappi	Määrä	2	2	4	0	8
	% osuus	1%	3%	2%	0%	2%
Pirkanmaa	Määrä	6	4	14	2	26
	% osuus	4%	6%	8%	13%	7%
Pohjanmaa	Määrä	5	0	7	0	12
	% osuus	4%	0%	4%	0%	3%
Pohjois-Karjala	Määrä	6	3	7	0	16
	% osuus	4%	4%	4%	0%	4%
Pohjois-Pohjanmaa	Määrä	3	7	5	0	15
	% osuus	2%	10%	3%	0%	4%
Pohjois-Savo	Määrä	5	2	8	0	15
	% osuus	4%	3%	5%	0%	4%
Päijät-Häme	Määrä	3	2	12	0	17
	% osuus	2%	3%	7%	0%	4%
Satakunta	Määrä	10	3	10	1	24
	% osuus	7%	4%	6%	6%	6%
Ulkomaa	Määrä	6	1	5	1	13
	% osuus	4%	1%	3%	6%	3%
Uusimaa	Määrä	24	10	12	2	48
	% osuus	17%	14%	7%	13%	12%
Varsinais-Suomi	Määrä	16	12	22	2	52
	% osuus	12%	17%	13%	13%	13%
Ei tietoa	Määrä	4	3	7	1	15
	% osuus	3%	4%	4%	6%	4%
Yhteensä	Määrä	139	71	176	16	402
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Taulukosta 18 käy ilmi, että *teollisuusyritysten* perustajat ovat yleisimmin syntyneet Varsinais-Suomessa ja luovutetun Karjalan alueella. *Kaupan alan* vaikuttajista suuri osa on syntynyt Uudellamaalla ja luovutetuilla alueilla. Kaupan alan vaikuttajista noin 17 % on syntynyt Uudellamaalla ja noin 14 % luovutetuilla alueilla. *Rakennusalan* vaikuttajista merkittävä osa on syntynyt Varsinais-Suomessa (noin 17 %). Seuraavaksi eniten on syntynyt Uudellamaalla, Karjalassa. Niin ikään Pohjois-Pohjanmaalla syntyneitä on suhteellisen suuri määrä.

Edellä olevia eroja selittää se, että teollistumisen alkuaikoina teollisuustoiminta oli sidottu enemmän liikenneyhteyksiin ja raaka-aineiden saantimahdollisuuksiin. Kaupan ala taas oli enemmän riippuvainen asiakasmäärästä, joihin tietysti vaikutti väestön sijoittuminen eri alueille.

Tarkemmassa toimialatarkastelussa selviää, että *metalli- ja konepajateollisuuden* vaikuttajista Varsinais-Suomessa on syntynyt noin viidennes. *Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa* Päijät-Hämeessä on syntynyt noin 14 %. Uudellamaalla on syntynyt vain noin 5 %. Tämän toimialan vaikuttajien syntymäpaikat jakautuvat laajalle alueelle, sillä Keski-Suomessa on syntynyt noin 9 %, Etelä-Pohjanmaalla noin 9 %, Karjalan alueilla noin 7 %, Kymenlaaksossa noin 7 % ja Pohjois-Karjalassa noin 7 %. Tämä on ymmärrettävää, koska metsäteollisuuden ympärille perustetut sahat toimivat eri puolilla Suomea vesistöjen ja raaka-ainevarojen lähellä. Lisäksi muuta puunjalostusteollisuutta kehittyi maakuntiin, joissa oli metsää. *Tevanake*-alalla luovutetuilla alueilla on syntynyt noin 8 %. Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla on syntynyt noin 7 %. *Elintarviketeollisuudessa* yleisin synnyinpaikka on Keski-Suomi (noin 14 %). Samansuuruinen osuus on syntynyt ulkomailla. Kansainväliset yhteydet olivat tärkeitä elintarviketeollisuudessa. Usein ulkomaisia oppeja sovellettiin Suomessa perustetuissa yrityksissä. Tunnetuimpana esimerkkinä voidaan mainita Karl Fazer Oy.

Edellä oleviin tietoihin perustuen voidaan sanoa, että teollistumiseen on liittynyt sellaisten yritysten perustaminen, jotka eivät vaadi suuria pääomia tai koulutettua työvoimaa. Tällaisten yritysten perustaminen on ollut mahdollista ympäri Suomea eri paikkakunnilla.

3.3 Kotipaikat

Yritysjohtajien kotipaikka (tai asuinpaikka) on yleensä siellä, missä on yrityksen pääkonttori. Tämä tarkoittaa sitä, että kun kartoitetaan yrittäjien kotipaikkoja, selvitetään samalla perustettujen yritysten maantieteellisiä sijainteja. Suuryrityksillä pääkonttori ja tuotantopaikka eivät välttämättä ole samoja.

Kun tässä tutkimuksessa tarkastellaan yrittäjien kotipaikkoja, on huomattava, että kotipaikka määräytyy sen perusteella, mikä on ollut perustetun yrityksen kotipaikka silloin, kun yritys on perustettu. Tämä eroaa Talouselämän vaikuttajat -julkaisussa mainitusta kotipaikasta, jolla tarkoitetaan talouden alan arvonimen saajan kotipaikkaa arvonimen myöntämishetkellä. On huomioitava, että osalla perustajayrittäjistä on ollut useita yritysten perustamisia. Vain se kotipaikka on otettu huomioon, jossa on perustettu ensimmäinen yritys. Yleensä

kuitenkin perustetun yrityksen kotipaikka on sama kuin arvonimen saajan kotipaikka. Poikkeuksen muodostavat ennen sotia Karjalassa perustetut yritykset, joiden kotipaikka siirtyi uusien rajojen sisäpuolelle. Lisäksi joidenkin yritysten sijainti on muuttunut. Esimerkkinä voidaan mainita Honkarakenne, joka on perustettu Pohjois-Karjalan Lieksassa, mutta se siirtyi Keski-Suomen Karstulaan. Nämä tiedot käyvät ilmi taulukosta 19.

TAULUKKO 19 Perustajayrittäjien perustamien yritysten kotipaikkojen kehitys neljällä ajanjaksolla.

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Ahvenanmaa	Määrä	1	0	2	1	4
	% osuus	1%	0%	2%	2%	1%
Etelä-Karjala	Määrä	1	2	1	0	4
	% osuus	1%	2%	1%	0%	1%
Etelä-Pohjanmaa	Määrä	3	2	4	2	11
	% osuus	3%	2%	3%	4%	3%
Etelä-Savo	Määrä	3	3	2	1	9
	% osuus	3%	2%	2%	2%	2%
Kanta-Häme	Määrä	3	0	4	0	7
	% osuus	3%	0%	3%	0%	2%
Karjala (luovutetut alueet vuodesta 1944)	Määrä	4	2	3	0	9
	% osuus	4%	2%	3%	0%	2%
Keski-Pohjanmaa	Määrä	5	2	1	2	10
	% osuus	5%	2%	1%	4%	3%
Keski-Suomi	Määrä	1	5	0	5	11
	% osuus	1%	4%	0%	10%	3%
Kymenlaakso	Määrä	2	4	4	1	11
	% osuus	2%	3%	3%	2%	3%
Lappi	Määrä	2	3	3	0	8
	% osuus	2%	2%	3%	0%	2%
Pirkanmaa	Määrä	7	9	10	5	31
	% osuus	7%	7%	8%	10%	8%
Pohjanmaa	Määrä	5	2	5	1	13
	% osuus	5%	2%	4%	2%	3%
Pohjois-Karjala	Määrä	2	2	2	2	8
	% osuus	2%	2%	2%	4%	2%
Pohjois-Pohjanmaa	Määrä	2	4	5	2	13
	% osuus	2%	3%	4%	4%	3%
Pohjois-Savo	Määrä	2	3	2	5	12
	% osuus	2%	2%	2%	10%	3%
Päijät-Häme	Määrä	5	5	10	3	23
	% osuus	5%	4%	8%	6%	6%
Satakunta	Määrä	4	9	10	2	25
	% osuus	4%	7%	8%	4%	6%
ulkomaat	Määrä	0	0	0	1	1
	% osuus	0%	0%	0%	2%	1%

TAULUKKO 19 (jatkuu)

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Uusimaa	Määrä	35	55	36	12	138
	% osuus	35%	40%	30%	25%	34%
Varsinais-Suomi	Määrä	12	24	15	3	54
	% osuus	12%	18%	13%	6%	13%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Taulukosta 19 selviää, että perustajayrittäjien kotipaikoissa Uudenmaan osuus on suurin (noin kolmannes). Varsinais-Suomessa on toiseksi eniten kotipaikkoja (noin 13 %). Kolmantena tulevan Pirkanmaan osuus on noin 8 %.

Kotipaikkoja tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon yleinen väestönkehitys. Suomen väkiluvun kasvu oli voimakkainta 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Vuosina 1860–1910 väkiluku lisääntyi melkein 70 prosenttia ja kaupunkien väkiluku nelinkertaistui. Liikenneväylien risteyksiin syntyi kauppa- ja liikekeskuksia (esim. Lahti, Riihimäki, Seinäjoki).⁵⁸⁷

Väkiluku kasvoi eniten 1900-luvun alussa Uudellamaalla ja Lapissa. Asukasluku oli molemmissa 6,5 kertaa suurempi vuonna 1965 kuin vuonna 1875. Kaupunkimaistuminen on vaikuttanut voimakkaasti suomalaiseen elinkeinorakenteeseen. Maassa oli v. 1875 33 kaupunkia, joissa asui noin 8 % väestöstä. Yli 10 000 asukkaan kaupunkeja oli vain kolme, eli Helsinki, Turku ja Viipuri. Vuonna 1965 maassa oli 70 kaupunkia tai kauppala, joissa asui noin 44 % väestöstä. Helsingissä asui jo yli puoli miljoonaa asukasta. Maaseudulla väkiluvun kasvu pysähtyi 1900-luvun alussa.⁵⁸⁸

Tässä tutkimuksessa maakunnallinen arvonimien jakautumisen tarkastelua ei ole katsottu tarpeelliseksi. Pienissä maakunnissa yksikin talouden alan neuvoksen arvonimen saanut henkilö kasvattaa paljon suhteellista prosenttiosuutta. On selvää, että talouden alan arvonimen saaneita on marginaalisen pieni ryhmä koko väestöstä.⁵⁸⁹

Kaupalle väkiluvun kasvu tarkoitti potentiaalisen asiakasmäärän lisääntymistä. Väestön määrän lisääntymistäkin tärkeämpää kaupalle oli väestön keskittyminen asutuskeskuksiin. Kaupungeissa ja kauppaloissa asuvien osuus

⁵⁸⁷ Rasila 1983, 132-141.

⁵⁸⁸ Strömmer 1969, 66-67, 72-74. Suomen väestö lisääntyi yli puolella miljoonalla 1920-luvun lopusta vuoden 1940 loppuun. Neljän miljoonan raja ylittyi vuonna 1950 (Suomen taloushistoria 3 1983, 18-19 (Tilasto-osa).

⁵⁸⁹ Esimerkiksi luovutetun Karjalan alueen väkiluku oli vuoden 1938 lopulla 404 700 (Strömmer 1969, 73). Koko tutkimusjaksolla alueella oli perustettu yhdeksän yritystä, jonka perustaja sai talouden alan arvonimen. Osuus on erittäin vähäinen ja merkityksetön kokonaisväestöstä. Sama koskee muita maakuntia.

koko väestöstä kasvoi vuosina 1860–1960 keskimäärin 1,9 prosenttia vuodessa.⁵⁹⁰

Ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845–1890 syntyneet) on paljon yrittäjiä, joiden perustaman yrityksen kotipaikka on ollut Pirkanmaalla (noin 7 %). Niin ikään Pohjanmaan osuus kotipaikoista on merkittävä. *Toisessa ryhmässä* (vuosina 1890–1910 syntyneet) Uudenmaan osuus on kaikkein suurin, noin 40 %. Varsinais-Suomessa kotipaikkoja oli noin 18 %. Lapissa kotipaikka on ollut kolmella yrittäjällä. *Kolmannessa ryhmässä* (vuosina 1911–1930 syntyneet) on paljon kotipaikkoja Satakunnassa ja Päijät-Hämeessä. *Neljännessä ryhmässä* (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) on suuri määrä Pirkanmaalla ja Pohjois-Savossa kotipaikkaa pitäneitä yrityksiä. Keski-Suomen osuus on suurin viimeisessä ryhmässä. Perustajayrittäjien perustamien yritysten kotipaikkojen kehityksestä käy selville, että Uudenmaan osuus on alhaisin viimeisessä ryhmässä (vuoden 1930 jälkeen syntyneet). Samassa ryhmässä Pohjois-Pohjanmaan osuus on suuri (10 %).

Edellä olevien lukujen perusteella voidaan todeta, että yrityksiä on perustettu laaja-alaisesti eri puolille Suomea. Toisaalta näkyy se, että eri maakunnilla on erilaisia yrityskeskittymiä. Esimerkiksi Lahden seudulla (Päijät-Hämeessä) on ollut runsaasti puunjalostukseen perustuvaa huonekaluteollisuutta, ja Pohjanmaa tunnetaan muuten yrittäjävetoisena maakuntana. Lisäksi voi olettaa, että Pirkanmaan vähäiseen painoarvoon vaikuttaa se, että maakunnassa suurteollisuuden asema on ollut hallitseva.

Yrityksen sijaintiteoriat selittävät sitä, miten yrityksen maantieteellinen sijainti vaikuttaa sen kasvumahdollisuuksiin.⁵⁹¹ Taloustieteen sijaintiteoria tuo esille alueiden piirteiden ja yritysten investointikäyttäytymiseen vaikuttavien tekijöiden keskinäisen yhteyden.⁵⁹² Yritystoiminnan alueellista kehitystä kuvaavat tiedot osoittavat sijaintiympäristön vaikuttavan elinkeinorakenteeseen ja sen uudistumiskykyyn.⁵⁹³

Yrittäjyyteen vaikuttaa vuorovaikutus ympäristön kanssa. Suomen teollisuus on keskittynyt nykyisin maan etelä- ja keskiosiin, Pohjanmaan rannikko-seudulle ja Keski-Suomeen, jossa on paljon asutusta.⁵⁹⁴ Aikaisemmin Itä-Suomessa asui enemmän ihmisiä ja Karjalan alueella oli tärkeä merkitys teollisuudessa. Riitta Koski on tarkastellut väitöskirjassaan pohjalaisen yrittäjyyden syntyä ja kehitystä. Hänen tutkimuksessaan tulee esille, että eri alueilla on erilainen yrityshistoria, joka vaikuttaa siihen, minkälaisia yrityksiä alueelle sijoituu. Tutkimuksen varsinaisena kohteena ovat 1980-luvun alun Pohjanmaan

⁵⁹⁰ Forssel 1979, 64.

⁵⁹¹ Ks. esim. Carroll & Hannan 2000; Audretsch & Dohse 2004 ja siinä mainitut lähteet. Toisaalta on tutkittu alueellista yrittäjyyttä ja siihen liittyviä taustatekijöitä, ks. esim. Niittykangas, Storhammar & Tervo 1994; Niittykangas & Tervo 1994; Niittykangas & Tervo 1996; Tervo 2006.

⁵⁹² Niittykangas 2001, 178.

⁵⁹³ Niittykangas 2001, 178.

⁵⁹⁴ Hautala 2003, 77-78. Keski-Suomella tarkoitetaan tässä maakuntaa nykyisen maakuntajaon mukaan.

yrittäjät. Siinä tarkastellaan myös yrittäjyyden historiallisia tekijöitä laajan tutkimuskirjallisuuden avulla.⁵⁹⁵

Perustajayrittäjien yritysaineistossa *kaupan alan* yrityksistä 40 prosentin kotipaikka on ollut Uudellamaalla. Suuri osuus on niin ikään *lasi-, kivi- ja saviteollisuudessa* (43 %), *kemian teollisuudessa* (50 %), *elektroniikka- ja sähköteollisuudessa* (46 %) sekä *rakennustoiminnassa* (44 %). *Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa* suurin osuus on Päijät-Hämeessä (19 %). *Metalli- ja konepajateollisuudessa* Varsinais-Suomen osuus on lähes yhtä suuri kuin Uudenmaan (22 %).

Kauppiat keskittyivät 1800-luvulla kaupunkiin. Tähän vaikutti tietysti se, että kauppoja ei saanut perustaa kuin kaupunkiin. Kaupan vapautumisen myötä perustettiin kaupunkien ulkopuolelle ns. maakauppoja, jolloin salakauppa ja kielletyt kulkukaupat vähentyivät maaseudulla. Maakauppojen määrä ylitti kaupungin kaupat jo 1870-luvulla. Tyypillisesti maakaupat olivat sekavarakauppoja. Kaupunkien kauppatoiminnan erikoistuminen johti erikoisliikkeiden syntymiseen (esim. polkupyörät, valokuvaus). Lisäksi tukku- ja vähittäiskauppa erikoistui.⁵⁹⁶

Tämän tutkimuksen tuloksien tulkinnassa on tarpeellista huomata, että kauppa oli jo varhain keskittynyt kaupunkiin. Esimerkiksi vuonna 1875 eniten kauppiaita oli Helsingissä. Seuraavaksi eniten kauppiaita oli Turussa ja Viipurissa. Sen jälkeen tulivat Oulu, Tampere, Pori ja Vaasa.⁵⁹⁷ Pohjanmaan rannikkokaupungit olivat laivanrakennuksen ja -varustuksen keskuksia (erityisesti Raahe, Vaasa, Oulu, Pietarsaari ja Kokkola).⁵⁹⁸ Rannikkokaupunkien kauppahuoneet harjoittivat lähinnä tukkukauppaa liikeyrityksissään. Kaupan lisäksi ne toimivat laivanvarustuksessa ja teollisuudessa. Monialaiset kauppahuoneet olivat tärkeitä ulkomaisessa tavaravaihdossa.⁵⁹⁹ Kaupunkien ulkopuolella maakunnissa oli vaikeaa perustaa laajamittaista liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä.

Tämän tutkimuksen kohteena olevien yritysten perustajien kotipaikkoja voidaan verrata tutkimuksiin, joissa on kartoitettu yritysjohtajien kotipaikkoja. Niissä on tullut esille, että liike-elämän johtajiston kotipaikat keskittyvät suuriin kaupunkiin. Laaksosen tutkimuksessa, joka kuvaa tilannetta 1950-luvulla, johtajista kotipaikkaa piti Helsingissä noin 45 %. Seuraavina olivat Tampere

⁵⁹⁵ Riitta Kosken väitöskirjan mukaan Pohjanmaalla on poikkeuksellisen paljon pieniä teollisuusyrityksiä. Tilastollisen tarkastelun avulla Koski löysi erilaisia toimialakeskittymiä (mm. Jurvan ja ympäristökuntien huonekaluteollisuus, Kokkolan nahkateollisuus ja Lapua-Lappajärven seudun mattoteollisuus). Kosken mukaan pohjalaisyri-tysten määrää ei voida selittää klassisilla sijaintiteorioilla. Liikenteellisen asemansa vuoksi alueella on etuja. Yritysten sijainti on määräytynyt ennen kuin yritykset on perustettu. Erilaiset kriisiajat ovat olleet toimialakeskittymien syntymisen, laajentumisen ja muuttumisen aikoja. (Koski 1994, 189-200) Pohjanmaan yrittäjyydestä ja teollistumisesta lisää ks. esim. Ylikangas 1989; Leinamo 2006.

⁵⁹⁶ Hjerpe 1990, 74.

⁵⁹⁷ Mauranen 1981, 187.

⁵⁹⁸ Lähemmin Ojala 1999a.

⁵⁹⁹ Ojala 2016; Ojala 1999a; Myllyntaus 1992, 37. Pohjanmaan merenkulku- ja kauppa-kaupunkien menestys perustui tervan, pien ja puutavaran vientiin, suolan tuontiin sekä laivanvarustukseen (Ojala 2016, 9).

(7 %), Turku (6 %), Lahti (3 %), Vaasa (3 %), Kuopio (2 %), Oulu (2 %) ja Pori (2 %).⁶⁰⁰

Tässä tutkimuksessa on havaittavissa perustajayrittäjien siirtymä Pohjanmaan rannikolta Helsinkiin. Yrittäjien yleisin kotipaikkakaupunki on Helsinki, jossa kotipaikka on ollut 116 yrittäjällä (28 %). Seuraavaksi yleisimmät kaupungit ovat Turku (9 %), Tampere (6 %), Lahti (5 %), Pori (3 %), Jyväskylä (2 %) ja Oulu (2 %). Vaasassa ja Mikkelissä kotipaikka on ollut yhdeksällä yrittäjällä (2 %).⁶⁰¹

Riitta Hjerppen tutkimuksesta, joka käsittelee suurimpia teollisuusyrityksiä vuosina 1844–1975, tulee esille, että 1900-luvulla suuryritykset ovat keskittyneet yhä enemmän Helsinkiin.⁶⁰² Ammattijohtajien kotipaikat keskittyvät enemmän pääkaupunkiseudulle.⁶⁰³ Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että liike-elämän johtajiston kotipaikat keskittyvät pääkaupunkiseudulle⁶⁰⁴ ja että yhteiskunnan valtaeliitti on keskittynyt Etelä-Suomeen ja erityisesti Uudenmaan lääniin.⁶⁰⁵

Yritysten määrä lisääntyi ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Uusia yrityksiä perustettiin eri puolelle Suomea. Maahan syntyi merkittävää liiketoimintaa, jonka taustalla oli usein paikkakunnan erikoistuminen jollekin teollisuudenalalle. Yritysten syntymiseen vaikutti usein paikkakunnan ”veturiyritys”, jota hallitsi tunnettu liikemies (”maakuntapatruuna”).

Tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien kotipaikoista selviää, että teollistumisen alkuvaiheessa ja 1900-luvun alkupuoliskolla yrityksen perustaminen oli enemmän paikkaan sidottua. Helsingissä (Uusimaa) ja Turussa (Varsinais-Suomi) oli selvästi eniten tämän tutkimuksen kohteena olevia. Kahdessa ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845–1909 syntyneet) näiden kotipaikkojen osuus on yli puolet. Vastaavasti viimeisessä ryhmässä (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) osuus on enää 31 %. Tämä kertoo siitä, että yritystoiminnan laajentuminen on tarjonnut tilaisuuksia yhä laajemmalle ihmisjoukolle eri puolella Suomea. Esimerkkinä voidaan mainita pörssiyrityksiä kasvaneet Ponsse Oyj, Honkarakenne Oyj ja Keitele Forest Oyj, jotka perustettiin ja toimivat yhä kasvukeskusten ulkopuolella.⁶⁰⁶ Voi olla, että maakunnissa on haettu aktiivisesti arvonimiä paikallisille toimijoille.

⁶⁰⁰ Laaksonen 1962, 73-77.

⁶⁰¹ Kotipaikka tarkoittaa tässä kohdassa sitä paikkakuntaa, jossa yrittäjä on asunut myöntämisen aikaan.

⁶⁰² 1800-luvulla teollisuusyritysten kotipaikat sijaitsivat eri puolilla Suomea. Vuonna 1912 kymmenestä suurimmasta teollisuusyrityksestä vain yhden kotipaikka oli Helsingissä. Vuonna 1949 yrityksiä oli neljä ja vuonna 1975 kuusi. (Hjerppe 1979, 166-181)

⁶⁰³ Ks. esim. Möttönen 2014, 82-85.

⁶⁰⁴ Fellman 2000a.

⁶⁰⁵ Ruostetsaari 1992, 175.

⁶⁰⁶ Ponssen kotipaikka on Ylä-Savon Vieremä, Hongan Keski-Suomen Karstula ja Keitele Forestin Ylä-Savon Keitele.

3.4 Isien ammatit

Yritysjohdon sosiaalista taustaa voidaan kuvata sosiodemografisilla taustatekijöillä, kuten perhetausta ja syntymäpaikka. Sosiaalisen aseman määrittelyssä ratkaisevassa asemassa ovat valitut kriteerit.⁶⁰⁷ Tässä tutkimuksessa johtajien sosiaalisen taustan luokittelu tehdään isän ammatin perusteella. Näin on tehty muissakin yritysjohtoa käsittelevissä kotimaisissa tutkimuksissa. Isän ammatiasema kuvaa yrittäjän sosiaalista taustaa, mikä auttaa hahmottamaan heidän elinolojaan ja sosiaalista asemaansa lapsuus- ja nuoruusaikana.⁶⁰⁸

Tätä tutkimusta varten olen kerännyt tiedot tutkimusjoukon perustajayrittäjien isien ammateista. Tiedot on kerätty pääsääntöisesti elämäkerta-artikkelin liitetiedoista, joihin sisältyviin perustietoihin lukeutuu isän ammatti. Jos tietoa ei ole mainittu, olen etsinyt tietoja muualtakin (mm. artikkelin tekstiosasta).

Olen käyttänyt isien ammattien luokittelussa aikaisempien tutkimuksien jaotteluja. Klassisena suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen kerrostuneisuuden jaotteluna voidaan pitää Heikki Wariksen 1950-luvun alussa tekemää jaottelua työväestöön, talonpoikiin, keskiluokkaan ja ylimpään kerrostumaan.⁶⁰⁹ Talous sosiologiaan perustuvassa liike-elämän johtajiston tutkimuksessa Oiva Laaksonen käyttämä perusjako oli kolmijakoinen: liikemiesten, työläisen ja maanviljelijän pojat.⁶¹⁰ Susanna Fellmanin tutkimuksessa isien ammatit on jaettu seuraaviin viiteen ryhmään: (1) yritysjohtajat/yrittäjät, (2) muut ylemmät toimihenkilöt, ammatinharjoittajat, (3) ylemmät virkamiehet, valtiopäivämiehet, upseerit, (4) maanviljelijät ja (5) alemmat toimihenkilöt.⁶¹¹ Ali Pylkkäsen tutkimuksessa on tarkasteltu suojeluskuntalaisten sosiaalisia kerrostumia seuraavanlaisen kerrostumajaan perusteella: eliitti, ylempi keskiluokka, alempi keskiluokka, talonpojat ja työväestö. Eliittiin lukeutuu liike-elämän johto vuorineuvoksista (yläraja) toimitusjohtajiin (alaraja). Ylempään keskiluokkaan kuuluu liike-elämästä apteekkarit (yläraja) isohkon yrityksen kauppiaisiin (alaraja). Alempaan keskiluokkaan on luokiteltu teollisuuden, kaupan, liikenteen ja käsityön pienyrittäjät. Talonpoikiin on luokiteltu myös metsän- ja puutarhanhoidon pienyrittäjät.⁶¹²

Yrittäjien asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan käsitellä eri näkökulmista. Heikki Waris sijoitti pienyrittäjät ns. vanhaan keskiluokkaan, johon kuuluivat niin ikään käsityön ja pienteollisuuden harjoittajat, pikkukauppiaat sekä jotkut liikennöitsijät.⁶¹³ Yrittäjien määrän lisääntyessä jakolinjojen teko ei ole enää mielekäästä.⁶¹⁴

⁶⁰⁷ Haapala 1989, 69. Ojala (2000) on tutkimuksessaan sukututkimuksen avulla luokitellut kullekin henkilölle mahdollisimman tarkasti sosioekonomisen aseman. Tässä luokituksessa lähtökohtana on ollut ns. suuret historialliset ryhmät (virkamiehet, porvarit, talonpojat ym.). Luokitteluperusteita on kymmenen.

⁶⁰⁸ Ålander 2010.

⁶⁰⁹ Waris 1952.

⁶¹⁰ Laaksonen 1962, 41.

⁶¹¹ Fellman 2000a.

⁶¹² Pylkkänen 2001, 17-21.

⁶¹³ Waris 1952, 179-180. Uuden keskiluokan tunnuspiirteinä oli taloudellinen epäitsemäisyys, ja siihen kuului yleensä alimman palkkaluokan palkansaajia (mm. valtion laitosten ja kunnallishallinnon alemmat virkailijat). Waris piti keskiluokan asenteille

Matti Alestalon mukaan pienyrittäjät ovat keskeisten luokkien välissä tai välimaastossa. Heitä pidetään omana ryhmänään. Yrittäjien ryhmä on heterogeeninen. Heihin lukeutuu mm. suurehkoja työnantajia, vapaiden ammattien harjoittajia ja osa lähinnä käsityöläisistä. Yrittäjien suhteellinen osuus väestöstä väheni 1950- ja 1960-luvuilla. Suurin poistuma yrittäjäkunnassa tapahtui tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa. Vastaavasti metalliteollisuudessa pienyritystoiminta säilytti hyvin asemansa.⁶¹⁵

Omassa luokittelussani olen erotellut selkeät perusjaot, jotta saadaan selville perustajayrittäjien isien ammattien ajallinen muutos. On syytä tietää, kuinka paljon joukossa on toisen sukupolven liike-elämän vaikuttajia. Tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien isien ammatit on jaettu seuraavalla tavalla kuuteen ryhmään.

(1) työläinen, pienviljelijä

autoilija, kirvesmies, kivityömies, merimies, nahkuri, pienviljelijä, sepä, suutari, talollinen, tehdastyöläinen, torppari, työmies, viilaaja

(2) maanviljelijä

maanviljelijä

(3) muu virkamies, siviiliammatti, opettaja, kirkollinen ammatti

asianajaja, eläinlääkäri, hammaslääkäri, isännöitsijä, kanttori, kapellimestari, arkkitehti, kappalainen, metsänhoitaja, nimismies, opettaja, optikko, pianotaiteilija, rautatievirkamies, tehtaan kasööri, vanhempi poliisikonstaapeli, vankilakirjanpitäjä

(4) mestari, työnjohtaja, merikapteeni, upseeri

merikapteeni, työnjohtaja, rakennusmestari, sotilas, ylikonemestari

(5) yritysjohtaja, liikemies, kauppias, pankinjohtaja

kauppias, kenkätehtailija, liikemies, rakennusurakoitsija, sahanomistaja, tehtailija, tilanomistaja, toimitusjohtaja, yrittäjä, talouden alan neuvokset (talous-, kauppa- ja vuorineuvos)

(6) korkea valtion virkamies, professori, rehtori

rehtori, neuvokset (kunnallisneuvos), tilanomistaja (aatelisto)

---

ominaisena voimakasta pyrkimystä nousta sosiaalisessa kerrostumassa. Waris (1967, 34-36) jaotteli teollistuvan yhteiskunnan sosiaaliset kerrostumat seuraavasti: työväki, maatalousväki, keskikerrostuma ja ylin kerrostuma. Tärkein kerrostuma on työväki, sillä siihen kuuluu eniten ihmisiä. Maatalousväen osuus on vähentynyt. Ylimpään kerrostumaan on aina kuulunut vähän ihmisiä. Kaupan, liikenteen ja palveluelinkeinojen nousu on kasvattanut keskikerrostumaa.

⁶¹⁴ Alestalo 1985, 150-161. Yleisesti Alapuro, Alestaro & Valkonen (toim.) 1985.

⁶¹⁵ Alestalo 1985.

Pienviljelijä on sijoitettu samaan ryhmään työläisten kanssa siksi, että pienviljelijän ansio on usein muodostunut työstä toisen palveluksessa. Hän on voinut olla osan vuotta esimerkiksi metsätöissä tai sahatyöntekijänä. Aatelistaustaiset tilanomistajat on sijoitettu viimeiseen ryhmään, koska he eivät ole ansainneet elantoaan liike-elämässä tai muihin ryhmiin kuuluvissa ammateissa.

Tutkimusjoukon jakaantuminen isien ammattien mukaan esitetään taulukossa 20.

TAULUKKO 20 Perustajayrittäjien isien ammatit

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Isän ammatti	työläinen, pienviljelijä	Määrä	33	41	34	9	117
		% osuus	33%	30%	29%	19%	29%
	maanviljelijä	Määrä	27	28	40	18	113
		% osuus	27%	21%	34%	38%	28%
	yritysjohtaja, liikemies, kauppias, pankinjohtaja	Määrä	19	26	13	10	68
		% osuus	19%	19%	11%	21%	17%
	mestari, työnjohtaja, merikapteeni	Määrä	10	22	13	4	49
		% osuus	10%	16%	11%	8%	17%
muu virkamies, siviiliammatti, opettaja	Määrä	7	11	4	0	22	
	% osuus	7%	8%	3%	0%	6%	
korkea valtion virkamies, professori, rehtori	Määrä	2	1	1	0	4	
	% osuus	2%	1%	1%	0%	1%	
puuttuu	Määrä	1	7	15	6	29	
	% osuus	1%	5%	13%	13%	7%	
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402	
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%	

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Ammattiryhmien tarkastelussa on otettava huomioon, että ammattien yhteiskunnallinen arvostus on muuttunut. Maanviljelijätaustaisilla yrittäjillä on ollut erilaisia lähtökohtia. Koska luokittelu tehdään isän ammatin mukaan, lasketaan heidät kaikki samaan ryhmään. Maanviljelijöillä voi olla erilainen sosiaalinen asema riippuen tilan koosta ja varallisuudesta. Tällaista erittelyä ei elämäkertartikkeleiden liitetiedoissa tehdä. Maanviljelijän ammatti ei välttämättä kuvaa isän sosiaalista asemaa.

Yleisimmin perustajayrittäjän isä on ollut työläinen tai pienviljelijä (29 %). Huomioitavaa on se, että liike-elämän tausta ei ollut kovin yleinen isän ammatti. Luokkaan ”yritysjohtaja, liikemies, kauppias, pankinjohtaja” kuuluu noin 17 % isistä. Suuryritysten johtajilla tämä tausta on merkittävästi yleisempi. Perusta-

jayrittäjien sosiaalisen taustan kehityksestä selviää, että liike-elämätaustaisten isien osuudessa ei ole tapahtunut suurta muutosta tarkastelujaksolla.

Ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845–1890 syntyneet) on eniten työläis- ja maanviljelijätaustaisia. *Toisessa ryhmässä* (vuosina 1890–1910 syntyneet) on paljon muissa ammateissa toimineita isiä (esim. virkamiehet, siviiliammattit). Yrityselämä tarjosi uusia tilaisuuksia uusille ihmisryhmille. Hyvin toimeentulevien perheiden lapsille avautui liike-elämään uravaihtoehtoja. Monista tuli sukunsa ensimmäisiä yrittäjiä. *Kolmannessa ryhmässä* (vuosina 1911–1930 syntyneet) on kaikkein vähiten liike-elämässä olleiden jälkeläisiä. Tämä voi kertoa siitä, että liike-elämä oli vielä kehittymätöntä ja että liike-elämän ammateissa toimi niin vähän ihmisiä, että siitä ei ollut mahdollistakaan nousta suurta joukkoa yrittäjiä. *Neljännessä ryhmässä* (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) on huomattava, että maanviljelijöiden poikien osuus on suuri (noin 38 %). Maatiloilla eläneillä ja kasvaneilla oli käytännön kokemusta ja sellaista yrittäjäasennetta, jota voitiin hyödyntää omassa liiketoiminnassa. Maatiloilta on tullut pakkoyrittäjyyttä. Kaikilla lapsilla ei ollut mahdollisuutta jatkaa tilaa tai hankkia koulutusta. Maatalouden hiipussa yrittäjyydestä on tullut selvä uravaihtoehto.

Arto Kankaanpään tekemän selvityksen mukaan pienyrittäjät olivat Suomessa lähtöisin työläiskodeista vain vähän muita useammin. Pääosa liikkuvuudesta oli ammatillista liikkuvuutta keskikerroksen sisällä.⁶¹⁶

Laaksosen tutkimukseen kuuluvista yrityksen perustajista oli eniten työläisten ja maanviljelijöiden poikia. Laaksosen mukaan tämä johtuu siitä, että heillä on liike-elämässä suhteellisen etäinen lähtöasema ja vaatimaton pohjakoulutus. Heillä on enemmän motivaatiota perustaa itse yritys ja kehittää sitä eteenpäin kuin kohottaa sosiaalista asemaansa toisten palveluksessa. Laaksosen tutkimuksessa perustajista työläistäustaisia on 30 %, maanviljelijätaustaisia 29 % ja liikemiestäustaisia 21 %.⁶¹⁷

Pelkkä isän ammattinimike ei paljasta kaikkea, koska ammatti ei kerro toiminnan laajuudesta. Esimerkiksi maanviljelijä voi harjoittaa pelkästään karjataloutta tai hänellä voi olla monta muutakin työtä. Hän on voinut harjoittaa metsätaloutta ja erilaista pienimuotoista liiketoimintaa. Maatalousyrittäjien lapsilla on katsottu olevan paremmat lähtökohdat ryhtyä yrittäjiksi kuin vaikkapa opettaja-, virkamies- ja työläisperheistä tulevilla.⁶¹⁸ Useilla maanviljelijöillä on ollut paikallisia luottamustehtäviä (esim. pankeissa ja yhdistyksessä).

Ammattien kehitys kertoo Suomen muutoksesta sääty-yhteiskunnasta demokraattiseksi koulutusvaltioksi. Agraariyhteiskunnan vahva vaikutus näkyy tutkimusaineistossa. Suuri määrä perustajayrittäjien isistä on ollut maanviljelijöitä. On otettava huomioon, että maataloustoiminnan vähentyminen alkoi vasta toisen maailmansodan jälkeen. Se ei juurikaan näy tutkimuksessa, koska suuri osa tutkittavista oli syntynyt ennen toista maailmansotaa.

⁶¹⁶ Kankaanpää 1992, 115-120.

⁶¹⁷ Laaksosen 1962, 41, 79-80.

⁶¹⁸ Korhonen & Lintunen 1999, 40-41. Tätä mieltä on yrittäjyyttä paljon tutkinut Juhani Jaakkola.

Tutkimusjakson alkuvaiheessa elettiin sääty-yhteiskunnassa. Korkeilla virkamiehillä ja sotilailla oli silloin merkittävä asema. Tässä tutkimuksessa heidän jälkeläisiään ei juurikaan esiinny. Upseerien poikia aineistossa on vain yksi. Erik Kataksen (1909–1980) isä oli everstiluutnantti.⁶¹⁹

Kirkonvirat olivat erityisesti sääty-yhteiskunnassa tärkeä suomenkielisen väestönsosan sosiaalisen nousun väylä.⁶²⁰ Tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien isissä on joitakin kirkon palveluksessa olleita. Osmo Korhosen (1914–2006) ja Kaarlo Aimo Weisteen (1881–1963) isät olivat kanttoreita.⁶²¹ Georg Masalinin (1877–1955) isä oli puolestaan kappalainen.⁶²²

Koululaitoksen opettajakunta oli sääty-yhteiskunnassa lähtöisin pääosin kirkollishallinnon virkamiesten perheistä.⁶²³ Opettajia tai rehtoreita ei ole montaa koko aineistossa isien joukossa. Veijo Havulinnan (1903–1986) isä oli opettaja ja Gustaf Zittingin (1860–1934) isä oli maatalousoppilaitoksen rehtori.⁶²⁴

Perityllä pääomalla on ollut suuri vaikutus yritysten perustamiseen, erityisesti sääty-yhteiskunnan aikana.⁶²⁵ Toisaalta on niinkin, että suuri peritty omaisuus ei kannusta omaan yritystoimintaan.⁶²⁶ Menestyvän yritystoiminnan taustalla tärkeämpänä on pidetty koulutusta ja yritystyyppiä.⁶²⁷ Sääty-yhteiskunnassa kauppaporvarit toimivat oikeudellisina yrittäjinä. Teollistuminen toi mukanaan uusia yrittäjiä ja päätti vanhan porvarissukujen ajan 1800- ja 1900-luvun vaihteessa.⁶²⁸ Porvaristosukujen jäsenistä useat harjoittivat itsenäistä liiketoimintaa vielä 1900-luvullakin perityn pääoman turvin.⁶²⁹

Tässä tutkimuksessa ei arvioida tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien varallisuuden merkitystä yrityksen perustamiselle. Sosiaalisen taustan selvityksessä tulee kuitenkin esille, että niillä, jotka kuuluvat liike-elämään ja korkeisiin virkamiehiin, on ollut yleensä enemmän varallisuutta kuin työläis- ja maanviljelijätaustaisilla. Self-made man -hypoteesi lähtee siitä, että itse tehdyillä liikemiehillä ei ole ollut perittyä omaisuutta, joka selittäisi heidän menestystään, vaan he ovat itse omin ansioin nousseet asemaansa.

⁶¹⁹ Seppälä 2014.

⁶²⁰ Wirilander 1974, 212.

⁶²¹ Möttönen 2012; Auvinen 2012.

⁶²² Hoffman 2014.

⁶²³ Wirilander 1974, 213.

⁶²⁴ Möttönen 2011; Hoffman 2008.

⁶²⁵ Karosen (2004, 36) tutkimuksen yritysjohtajista yli puolella oli perittyä omaisuutta, jonka turvin he pääsivät hyvin alkuun liiketoiminnassaan. 1600-luvun yritysjohtajista vain kolmanneksella oli perittyä omaisuutta. Sen sijaan 1700- ja 1800-luvun johtajista kaksi kolmasosaa oli saanut perittyä varallisuutta.

⁶²⁶ Foreman-Peck, Boccaletti & Nicholas 1998. Tämän tutkimuksen mukaan muodollinen kulutus ja peritty pääoma eivät edistäneet Ranskan 1800-luvun liikemiesten menestymistä.

⁶²⁷ Nicholas 1999a. Tässä tutkimuksessa on tutkittu Englannin varakkaiden ihmisten elämänaikaisia varallisuuskertymiä pitkällä aikavälillä. Yrityksen menestymisen tärkeimmät selittäjät olivat yritystyyppi ja koulutustaso. Yritysten perijöillä oli suhteellisen alhainen varallisuuskertymä.

⁶²⁸ Ojala 2000, 209. Porvarissukujen perinteisiä elinkeinoja olivat vähittäis- ja tukku-kauppa, laivanvarustus ja tervakauppa. Pohjanmaan kauppaporvarit olivat liiketoiminnan lisäksi yhteydessä toisiinsa myös sukulaissuhteiden kautta (Ojala 2016, 9).

⁶²⁹ Ojala 2000, 212.

Tässä tutkimuksessa aateliston edustajat kuuluvat eliittiin, kun tarkastellaan yritysten perustajien sosiaalisia taustoja.⁶³⁰ Aateliston osuus tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä on alhainen. Esimerkkinä voidaan mainita Ferdinand von Wright (1863–1930), joka syntyi 1863 Leppävirralla tunnettuun aatelissukuun. Hänen isänsä Julius von Wright oli kanavapäällikkö, ja hänet tunnetaan suomalaisen lintutieteen uranuurtajana. Ferdinand von Wright ei päätenyt liike-elämään monien muiden aatelisten tavoin sukuyrityksen kautta. Monet von Wrightin suvun edustajat lähtivät sotilas- ja pappisurille, eikä suvussa ollut liike-elämän toimijoita.⁶³¹

Aatelistoa edustaa kemian alalla toimineen Epeko Oy:n perustaja Holger Bergenheim (1907–1977), joka kuuluu tunnettuun sotilas- ja virkamiesaatelistsukuun.⁶³² Pankkiirialalla toimineen Ane Gyllenbergin (1891–1977) suku on ruotsalainen, vuonna 1682 aateloitu suku.⁶³³

Liike-elämässä työskentelevien osuus koko väestöstä on kasvanut huomattavasti tutkittavalla ajanjaksolla. Yrittäjien prosentuaalinen osuus koko työikäisestä väestöstä on Suomessa nykyisin noin 10 %.⁶³⁴ Osuus oli huomattavasti pienempi 1800-luvun lopulla.

Liike-elämän ammatit jakautuvat monipuolisesti eri tehtäviin. Liiketoiminnan laajuus ei välttämättä käy ilmi pelkästä ammattista. Niin ikään on teknisen koulutuksen saaneita, jotka usein ovat toimineet liike-elämän palveluksessa. Torvald Lilljan (1907–2001) isä oli tekniikan tohtori.⁶³⁵ Isissä on runsaasti yrittäjinä toimineita (käsittelen myöhemmin omana kokonaisuutena).

Työläisammatit jakautuvat erilaisiin ammatteihin. Pientilalliset ovat saattaneet lisäksi toimia metsätyömiehenä, puutavaran uitossa ja muissa kuljetuksissa sekä sahoilla, jotka olivat yleisiä maaseudulla.⁶³⁶ Joukossa on käsityöläisiä, jotka voitaisiin niin ikään luokitella yrittäjiksi. Suutarit ja sepät toimivat usein omilla työtiloissaan harjoittaen elinkeinoaan. Jälkikasvu sai siinä sivussa ammatillista kokemusta. Joukossa on lisäksi työmiehiä, merimiehiä ja tehdastyöläisiä. Mukana on vielä autoilijoita.

Taiteellisissa ammateissa toimineita isiäkin löytyy. Joachim Hänselin (1906–1978) isä oli pianotaiteilija.⁶³⁷ Ole Malmsténin (1925–1981) isä oli tunnettu kapellimestari Georg Malmstén.⁶³⁸ Viipurissa syntyneen Yrjö Suomaan (alkuaan Statschkun, 1906–1972) isä oli musiikkitaiteilija ja kapellimestari Edvard

⁶³⁰ Vuonna 1860 aateliston osuus oli säätyläisistä 12 % ja koko väestöstä 0,2 %. Suuri osa aatelistosta kuului ammattinsa puolesta upseeristoon. Teollistumisen myötä aateliston ammateissa yleistivät johtajan ja insinöörin ammatit, mutta niiden osuus oli vain muutaman prosentin luokkaa vielä 1800-luvun lopussa. Vuonna 1910 aatelistomiesten ammateissa johtajia oli 12 %. Kauppiaat/liikemiehet-ammattien osuus oli 2 %, samoin insinöörien. (Snellman 2014, 254)

⁶³¹ Kuorelahti 2011.

⁶³² Möttönen 2008.

⁶³³ Henttinen 2011.

⁶³⁴ Stenholm, Heinonen, Kovalainen & Pukkinen 2011.

⁶³⁵ Auvinen 2012.

⁶³⁶ Myllyntaus 1992, 43.

⁶³⁷ Kivistö 2012.

⁶³⁸ Skippari 2012.

Statschkun.⁶³⁹ Per Henrik Taucherin (1915–2006) isä oli puolestaan kaupunginarkkitehti.⁶⁴⁰ Lisäksi voidaan mainita, että Ville Rajakallion (1908–1984) isä oli eläinlääkäri ja Rabbe Grönblomin (1950–2015) lääketieteen lisensiaatti.⁶⁴¹

Yrittäjäperheen jälkeläiset

Taulukosta 21 selviää, kuinka suuri osuus tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä on perheyrittäjien jälkeläisiä sekä jälkeläisten osuuden kehitys. Perheyrittäjien jälkeläisten osuus on noin 18 % koko aineistosta. Perheyrittäjäksi on laskettu vain jonkinlaisen yritystoiminnan aloittamiseen tai vastaamiseen osallistuneet. Yrittäjäperheen jälkeläisiä on eniten tutkimusjakson alussa sekä tutkimusjakson lopussa. Kuitenkaan ei ole havaittavissa selkeää trendiä.

TAULUKKO 21 Perheyrittäjien jälkeläisten osuus neljällä ajanjaksolla

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Perheyrittäjien jälkeläinen	Ei	Määrä	78	116	101	36	331
		% osuus	79%	85%	85%	75%	82%
	Kyllä	Määrä	21	20	18	12	71
		% osuus	21%	15%	15%	25%	18%
Yhteensä		Määrä	99	136	119	48	402
		% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1845–1889 syntyneet) on mielenkiintoista, että siinä on paljon perheyrittäjien jälkeläisiä (noin 21 %). Kaupan alalla toimineilla yrittäjillä oli usein yhteyksiä kaupankäyntiin, mikä edesauttoi oman liikkeen perustamista. Varhaisemmalla kaudella vaikuttaa privilegioitu säätyaika ja se, että vanhat yritykset olivat käytännössä aina perheyrittäjiä, kun osakeyhtiöläisiä ei ollut. *Viimeisessä ryhmässä* (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) perustajista yli viidennes on perheyrittäjien jälkeläisiä. Tämä kertoo siitä, että yrityksen perustamisen kannalta on eduksi, että yrittäjien lähipiirissä on aikaisemmin yrittäjinä toimineita.

Voidaan vielä todeta, että rakennusalan perustajayrittäjissä on selvästi vähiten perheyrittäjien jälkeläisiä. Vain kuuden rakennusalan yrittäjän taustalla on perheyrittäjiä. Tämä kertoo rakennusalan, joka mahdollistaa sen, että alalle tullaan ilman yrittäjäkokemusta. Teollisuudessa ja kaupan alalla ei ole suurta eroa, vaan molemmissa noin viidennes yrittäjistä on perheyrittäjien jälkeläisiä.

Yrittäjien perhetausta vaikuttaa yrittäjäksi ryhtymiseen. Kuten aikaisemmin on todettu, tutkimusten mukaan suuri osa yrittäjistä tulee yrittäjäperheis-

⁶³⁹ Hoffman 2011.

⁶⁴⁰ Heinonen 2011.

⁶⁴¹ Turunen 2012. Wester 2011.

tä.⁶⁴² Monilapsisissa perheissä yrittäjäksi ryhtyi usein perheen vanhin poika.⁶⁴³ Perhekokojen pienentyessä tätä yhteyttä ei luultavasti enää ole olemassa. Perheyrittäjien osalta on syytä todeta, että yrittäjien jälkeläiset usein jatkavat perheyrittäjien palveluksessa, eivätkä perusta omaa yritystä.

Yrittäjäperhetaustaisia esiintyy merkittävästi enemmän kuin väestönsuuden perusteella voisi olettaa.⁶⁴⁴ Esimerkiksi Yhdysvalloissa yrittäjyyden malli periytyy seuraaville sukupolville. Yrittäjistä kuitenkin vain pieni osa aloittaa yrittäjyyden samalla toimialalla kuin vanhempansa.⁶⁴⁵

Seppo Pitkäsen ja Kari Vesalan 1980-lukua käsittelevässä tutkimuksessa Kymen yrittäjistä 35 % oli lähtöisin yrittäjäperheistä. Vaasan läänin yrittäjistä yrittäjätaustaisia oli 20 %. Tässä tarkastelussa ei ole mukana maanviljelijäperheitä.⁶⁴⁶

Agraariyhteiskunnan voimakkaasta vaikutuksesta aiheutuen Suomessa ei ollut samanlaista luontaista perheyrittäjäskulttuuria kuin Keski- ja Etelä-Euroopassa. Tunnettujen suomalaisten perheyrittäjien (esim. Fazer, Paulig) tausta on Suomen ulkopuolella. Suomalaiset perheyrittäjät ja periytynyt yrittäjätausta ovat nuorempi ilmiö. Suomessa ei ole syntynyt laajamittaista yritysten periytymisen mallia. Maassa on ollut suhteellisen vähän yrityksiä. Yrityksen jatkajia, eli toisen tai sitä vanhemman polven hallussa olevia yrityksiä, arvioidaan nykyisin olevan noin 15 %.⁶⁴⁷

Tässä tutkimuksessa yrittäjätaustan vaikutus olisi tullut eri tavalla esille, jos olisi katsottu, kuinka paljon yrittäjäperheistä tulee ylipäättänsä yrittäjiä. Yrittäjäperheen jälkeläisten vanhemmat ovat voineet epäonnistua liiketoiminnassaan tai aikaisempi liiketoiminta on siirretty jollekin toiselle. Monessa tapauksessa yrittäjän jälkeläinen (tavallisesti poika) joutuu miettimään, jatkaako hän toimintaa perheen yrityksessä vai perustaako hän oman yrityksen. Tähän valintaan vaikuttaa vahvasti perheen rooli. Usein päätökset tehdään yhteisymmärryksessä.⁶⁴⁸

Teollistuminen ja yrittäjien sosiaaliset taustat

Suomen varhaisen teollisuuden vaiheessa yritysten perustajat tulivat sääty-yhteiskunnan vanhoista yläkerroksista eli aatelistosta, upseeristosta ja ylimmästä virkamiehistöstä.⁶⁴⁹ Ulkomaisia yrittäjiä oli paljon puutavarateollisuudessa.

⁶⁴² Ks. esim. Bannock 1981; Lentz & Laband 1990.

⁶⁴³ Carle 1980.

⁶⁴⁴ Huuskonen 1992, 64.

⁶⁴⁵ Stanworth, Stanworth & Granger 1989.

⁶⁴⁶ Pitkänen & Vesala 1988, 48. Tutkimuksen kohteena oli 43 Kymen läänin yrittäjää ja 35 Vaasan läänin yrittäjää.

⁶⁴⁷ Lehti, Rope & Pyykkö 2007, 14-16.

⁶⁴⁸ Tämä tulee esille sukupolvenvaihdoksissa, ks. yleisesti esim. Koironen 2000. Ojala (2002a, 221-222, 221-253) on käsitellyt lähemmin sukupolvenvaihdosta 1800-luvun puolivälin patriarkaalisisessa perheyrittäjyydessä. Kauppahuoneiden sukupolvenvaihdosprosessin ongelmista, ks. Ojala 2016, 20. Perheyrittäjyyden erään määritelmän mukaan perheyrittäjien on tarvinnut kokea sukupolvenvaihdoksia, jolloin ensimmäisen sukupolven yritykset eivät voisi olla perheyrittäjäyksiä (Koironen 1998, 19).

⁶⁴⁹ Kuisma 2009, 126-127.

Suomenkielisen väestön osuus oli vaatimaton. Aatelistoon kuuluneilla suuryrittäjillä oli yhteyksiä vanhoihin laivanvarustaja- tai teollisuussukuihin.⁶⁵⁰

Teollistumisen alkuvaiheessa ammattimiehiä, kuten teknikoita ja insinöörejä, haettiin myös ulkomailta.⁶⁵¹ Ulkomaalaistaustaisilla liikemiehillä oli oma osansa teollistumisessa ja tehtaiden perustamisessa. Yrittäjäkunnassa oli 1800-luvun lopussa merkittävästi ulkomaalaisia liikemiehiä.⁶⁵²

Ulkomaalaisilla insinööreillä oli tärkeä tehtävä Suomen teollistumisessa. Ulkomailta tulleet teknilliset johtajat muodostivat 1800-luvun lopulla oman professionaalisen ryhmänsä metsäteollisuudessa. Heitä ei kuitenkaan yleensä valittu tehtaan johtajiksi.⁶⁵³

Suomen teollistumisen alkuvaiheessa ulkomaalaisilla yrittäjillä oli suuri vaikutus. Heidän osuutensa oli merkittävin paperi- ja kemianteollisuudessa. Useimmat ulkomailta tulleet yrittäjät olivat ruotsalaisia, venäläisiä tai saksalaisia. Venäläiset ja norjalaiset olivat sahateollisuuden kehittäjiä, esimerkiksi norjalainen Hans Gutzeit (1836–1919) perusti Enso-Gutzeitin.⁶⁵⁴ Skotlantilainen James Finlayson (1772–1852) aloitti maan puuvillateollisuuden perustamalla puuvillatehtaan Tampereelle.⁶⁵⁵ Ruotsissa syntynyt Axel Wilhelm Wahren (1814–1885) perusti Forssan puuvillatehtaan ja oli Kymmin Oy:n perustaja.⁶⁵⁶ Ulkomaalaisten perustamia tehtaita olivat myös Tampereen verkatehdas ja Porin tulitikkutehdas. Ulkomaalaisten yrittäjien osuus ei kuitenkaan ollut poikkeuksellisen suuri.⁶⁵⁷ Itsenäistymisen jälkeen ulkomaisomisteisia yrityksiä siirtyi valtion omistukseen.

Teollistuminen ja talouden vapautuminen sai aikaan uuden liikemiesluokan. Sosiaaliselta pohjaltaan se muodostui teollista toimintaa harjoittaneista aatelisista, osasta porvaristoa ja joukosta säätyläisiä.⁶⁵⁸ Skandinaviasta, Saksasta ja Venäjältä tuli Suomeen yrittäjiä, sijoittajia ja asiantuntijoita. Ulkomaisten yrittä-

⁶⁵⁰ Kuisma 1999, 45. Ojalan (2000) tutkimuksessa luokkaan ”aateli ja sotilaat” kuuluu 8 % kauppiasporvarisukujen jälkeläisistä vuosina 1645–1998. Osuus on suurin sukupolvessa, jonka ensimmäinen syntymävuosi on 1822. Kuisman (1990, 22–23) mukaan teollisuuden uranuurtajista useat olivat aatelissäädystä (mm. Ramsay, Wrede, von Frenckel). Ilmiöön vaikutti se, että aateliston varallisuudesta ja maaomaisuudesta oli hyötyä yrityksiä perustettaessa.

⁶⁵¹ Kuisma 2009, 125–126.

⁶⁵² Kuisma 1993, 246. Keskeiset sahayrittäjät 1800-luvulla olivat ulkomailta. Sahateollisuuden tuotannosta 1910-luvulla noin neljännes syntyi ulkomaisten omistamissa yrityksissä ja noin 40 % sahayritysten omistamasta metsästä oli ulkomaisten yritysten hallussa (Myllyntaus 1992).

⁶⁵³ Michelsen 1999, 165–167. Jensen-Eriksen (2006) on tutkinut saksalaisten ammattilaisten (kuten insinöörit ja teknikot) osuutta Suomen metsäteollisuuden syntymisessä vuosina 1860–1940. Ammattitaitoisen työvoiman kautta saatiin tarvittavaa tietotaitoa. Metsäteollisuudessa yksinomaan kansalliseen ammattitaitoon voitiin turvautua vasta toisen maailmansodan jälkeen.

⁶⁵⁴ Ahvenainen 2000.

⁶⁵⁵ Nykänen 2000.

⁶⁵⁶ Herranen 2009.

⁶⁵⁷ Kuisma 2009, 129. Suuryritysten perustajissa ulkomaalaisilla oli kuitenkin merkittävä panos; 1900-luvun alun kymmenestä suurimmasta yrityksestä neljän (Gutzeit, Finlayson, Barker, Tornator) oli perustanut ulkomailta saapunut henkilö (Ojala & Karonen 2006a, 294).

⁶⁵⁸ Kekkonen 1987, 323–324. Lähemmin ks. Voionmaa 1932, 111–112; Wirilander 1974, 137–239; Alapuro 1985, 69.

täjien osuus Suomen teollisuudessa oli vain noin kymmenesosa.⁶⁵⁹ Ruotsista ja Norjasta tulleet sahateollisuusmiehet toivat mukanaan taitoa ja kokemusta.⁶⁶⁰

Suomenkielisen väestön osuus oli vaatimaton liikemieseliitissä teollistumisen alkuaikoina. Se kuitenkin tiedetään, että suursahojen omistajat olivat yleensä suomalaisia.⁶⁶¹ Elinkeinoelämän vapautuminen vaikutti siten, että suomenkielisille tuli enemmän mahdollisuuksia perustaa yrityksiä. Kuitenkaan ei ole tehty kartoitusta yritysten perustajien kielitaustoista muiden kuin suurimpien yritysten osalta.⁶⁶²

Talouden vapautumisen myötä liikemiehistä tuli yhteiskunnallisesti kohoava luokka, joka nojautui vapaaseen kilpailuun, esteettömään yrittäjyyteen eikä enää privilegioihin ja monopoleihin.⁶⁶³ Kauppaporvarit olivat 1800-luvun puolivälissä osa yhteiskunnan ylärakennetta.⁶⁶⁴

Eliittitutkimuksen näkökulmasta perustajayrittäjien sukunimiä voidaan verrata näiden yleisyyteen koko väestössä.⁶⁶⁵ Suomalainen ja suomenkielinen talouselämä nousi fennomaanien vaikutuksesta 1800-luvun lopulla.⁶⁶⁶ Teollisuuden ja kaupan johtava kerros rekrytoitui aluksi vanhasta ruotsinkielisestä säätyläistöstä: virkamiehistä, porvaristosta ja aatelistosta. 1870-luvulta alkaen syntyi uusia tukkukaupoiksi perustettuja liikkeitä, jolloin syntyi uusi suomenkielinen kauppiaskunta.⁶⁶⁷

Ruotsinkielisillä oli pitkään hallitseva asema talouselämässä. Fellmanin tutkimuksessa viimeisessä ryhmässä (vuosina 1905–1940 syntyneet) ruotsinkielisiä on 45 % ja suomenkielisiä 54 %. Ensimmäisessä ryhmässä (vuosina 1829–1874 syntyneet) ruotsinkielisten osuus on 81 %, suomenkielisten 12 % ja muuta

⁶⁵⁹ Kuisma 2015, 89-90.

⁶⁶⁰ Virrankoski 2001, 536.

⁶⁶¹ Virrankoski 2001, 536.

⁶⁶² Ks. esim. Fellman 2000a, 60-61.

⁶⁶³ Kekkonen 1987, 324.

⁶⁶⁴ Mauranen 1981. Suomen kaupungeissa toimi 1840- ja 1850-luvuilla yli 1 100 kauppiasta. Kauppioiden määrä lisääntyi merkittävästi 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Kauppiaporvarisuvut muodostavat pitkän, yli säätyajan ylittävän perinteen liike-elämässä. Tunnettujen porvarisukujen kolmannen polven edustajista 40 % oli jollakin tavalla osallisena liike-elämässä (Ojala 1999b; 2016, 20-21). Perhe ja suku olivat kauppiaskapitalistisella ajalla liiketoiminnan keskuksessa, johon kytkeytyi kaupporvareiden tiiviit sukulaisverkostot (Ojala 2016).

⁶⁶⁵ Ruuskanen, Snellman & Widgrén 2010, 49. Gregory Clark on tehnyt kiistellyn tutkimuksen *The son also rises: surnames and the history of social mobility* (2014), jossa hän selvittää sukunimien jatkuvuuden avulla sosiaalista liikkuvuutta mm. nykyajan Ruotsissa, 1400-luvun Englannissa ja Qing-dynastian aikaisessa Kiinassa. Tutkimuksen päätulos on, että sosiaalinen liikkuvuus on hidasta, se on vahvasti perinnöllistä suvuittain ja on vähän todisteita, että sitä pystyttäisiin lisäämään (Clark 2010, 274). On paljon tutkimuksia, joissa on havaittu sosiaalisen liikkuvuuden lisääntyminen 1900-luvulla, ks. esim. sosiologian professori Peter Saundersin tutkimus *Social Mobility Myths* (2010) ja siinä mainitut lähteet. Meritokratian yleistymisen yhdistetään yleisesti länsimaisen vapaan yhteiskunnan syntymiseen, ks. esim. Michael Young, *The Rise of Meritocracy, 1870-2033* (1958). Liike-elämän sosiaalisesta liikkuvuudesta ruotsalaisella aineistolla ks. Henrekson & Lyssarides 2016.

⁶⁶⁶ Marko Paavilainen (2005) on väitöskirjassaan tutkinut 1800-luvun fennomaanista talouselämää ja liike-elämän kielitaistelua, ks. myös Jutikkala 1989; Keskisarja 2005. Suomalaisuusliikkeestä yleisesti Pohls & Tommila (toim.) 1989.

⁶⁶⁷ Alapuro 1985, 66-70.

kieltä puhuvien 7 %.⁶⁶⁸ Ilkka Ruostetsaaren eliittitutkimuksessa yhteiskunnan eliitiksi määritellyssä ryhmässä ruotsinkielisiä oli viidennes vuonna 2001, vaikka suomenkielisten osuus oli kasvanut.⁶⁶⁹ Niin ikään suomalaisten pörssiyhtiöiden hallituksissa suomenruotsalaisten osuus on alkanut vähentyä. Kun vuonna 1980 hallitusten jäsenistä 40 % puhui äidinkielenään ruotsia, oli osuus vuonna 2004 enää 19 %.⁶⁷⁰

Tässä tutkimuksessa suomenkielisten ja ruotsinkielisten henkilöiden tunnistamista ei ole voitu tehdä täysin aukottomasti, koska kaikista ei ole tietoa siitä, mitä kieltä kodissa käytettiin. Talouselämän vaikuttajat -julkaisun elämäkerta-artikkeleissa ei ole erikseen mainintaa äidinkielestä.⁶⁷¹ Artikkeleissa on kuitenkin mainintoja henkilöiden kotikielistä. Tätä tietoa olen käyttänyt hyväksi jaottelussa.

Tutkimusaineistosta käy ilmi, että suomenkielisten sukunimien osuus on yleistynyt. Ensimmäisessä ajanjaksossa (vuosina 1845–1889 syntyneet) ruotsinkielisten osuus on noin 36 %. Toisessa jaksossa (vuosina 1890–1910 syntyneet) osuus on enää noin 18 %. Neljännessä jaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) suomenkielisten osuus on noin 92 %.

---

⁶⁶⁸ Fellman 2000a, 61. Jorma Ahvenaisen (1990, 100) mukaan ruotsalaisen pääoman hallitsemilla liikkeillä 1900-luvun alussa oli ”*tendenssi rekrytoida johtajat tutusta piiristä.*” Suurteollisuudesta oli vielä v. 1950 noin 60 % ruotsalaisten hallussa (Ruostetsaari 1992). Ruotsinkielisten sukunimien osuus oli 17 %.

⁶⁶⁹ Ruostetsaari 1992.

⁶⁷⁰ Snellman 2007, 205.

⁶⁷¹ Matrikkeleissa ja hakuteoksissa on yleensä tilaisuus antaa tietonsa haluamallaan kielellä, esim. *Kuka kukin on* -teossarja ja *Suomen talouselämän johtajisto* -teokset. Tämän avulla voidaan selvittää tarkemmin kielikysymystä. Omassa aineistossani tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan ole.

TAULUKKO 22 Perustajayrittäjien kielitausta neljällä ajanjaksolla.⁶⁷²

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Kieli	Suomi	Määrä	60	108	109	44	321
		osuus	61%	79%	92%	92%	80%
	Ruotsi	Määrä	36	24	10	4	74
		osuus	36%	18%	8%	8%	18%
	muu	Määrä	2	4	0	0	6
		osuus	2%	3%	0%	0%	2%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402	
	osuus	100%	100%	100%	100%	100%	

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

3.5 Koulutustason kehitys

Koulutustason tutkiminen valaisee sitä, minkälainen vaikutus koulutuksella on yrityksen perustamiseen ja onko koulutuksen kehittymisellä vaikutusta yrittäjyyteen. Tämän vuoksi on syytä selvittää, minkälainen on tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien koulutustason kehitys. Perustajayrittäjien koulutustaustan selvittäminen on oleellista omassa tutkimuksessani, koska käytän koulutustaustatietoja jatkossa perustajayrittäjien typologisoinnissa.

Yritysjohdon ammatillistumista käsitelleissä tutkimuksissa on selvinnyt, että ammattijohtajien koulutustaso on noussut 1900-luvulla ja se on muuta väestöä selvästi korkeampi. Suurin osa yritysjohdajista on suorittanut korkeakoulututkinon.⁶⁷³ Yritysten perustajien koulutustasosta ei ole tehty vastaavia tutkimuksia. Self-made man -taustahypoteesin mukaan yritysten perustajilla on ollut vaatimaton koulutus.

Yritysjohdajien koulutustaso on noussut teollistumisen aikana. Siihen on vaikuttanut yleensä koulutusmahdollisuuksien lisääntyminen sekä erityisesti kaupallisen koulutuksen lisääntyminen. Seuraavassa taulukossa 23. tarkastellaan, miten koulutuksen lisääntyminen on näkynyt perustajayrittäjien koulutustaustassa. Tarkastelen perustajayrittäjien koulutusta suhteessa yleiseen koulutustason kehitykseen.

⁶⁷² On huomioitava, että taulukkoa ei ole tehty tiedetyn kielen perusteella (sitä ei ole kerrottu aineistossa) vaan se on arvioitu sukunimien perusteella. Kieltä ei ole niinkään mainittu arvonimihakemuksissa.

⁶⁷³ Ennen kaikkea Fellman 2000a, 107-148; Fellman 2001a. Ammattijohtajilla on yleisimmin korkea tekninen koulutus. Yritysjohdon koulutuksesta yleisesti Michelsen 2001a, 182-184

TAULUKKO 23 Perustajayrittäjien koulutustaso neljällä ajanjaksolla

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Ei muodollista koulutusta, yhtenäiskoulu, kansakoulu	Määrä	40	40	26	8	114
	% osuus	40%	29%	22%	17%	28%
ammattikoulu, keskikoulu	Määrä	15	13	18	5	51
	% osuus	15%	10%	15%	10%	13%
ylioppilas, opistotason opintoja	Määrä	6	1	5	2	14
	% osuus	6%	1%	4%	4%	4%
kauppakoulu, teollisuuskoulu	Määrä	15	29	17	4	65
	% osuus	15%	21%	14%	8%	16%
opistotaso, korkeakouluopintoja	Määrä	18	38	40	17	113
	% osuus	18%	28%	34%	35%	28%
korkeakoulututkinto	Määrä	5	15	13	12	45
	% osuus	5%	11%	11%	25%	11%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat)

Perustajayrittäjien koulutustaso vaihtelee vailla muodollista koulutusta olevista korkeakoulun käyneisiin. Perustajayrittäjistä korkeakoulututkinnon on suorittanut noin 11 prosenttia. Viimeisessä jaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) noin joka neljäs on suorittanut korkeakoulututkinnon. Yli neljännes on päässyt asemaansa kansakoulupohjalta tai ilman muodollista koulutusta. Saman verran on opistotason käyneitä. Yliopistollisen jatkotutkinnon tehneitä ei ole lainkaan. On syytä havaita, että koulutuksen tarjonnan lisääntyminen on vaikuttanut yrittäjien saamaan koulutukseen, eikä kyseessä ole vain lisääntynyt koulutuksen kysyntä.

Kaikilla yrityksen perustajilla ei ollut mitään muodollista koulutusta. Kuitenkin heillä on yleensä ollut jotakin kouluttautumista, vaikka se ei papereissa näkyisikään. Jotta henkilö on pystynyt perustamaan yrityksen, on hänellä pitänyt olla osaamista. Kauppahuoneen harjoittelijana ja käsityömasterin oppipolikana saa työhön valmentavaa oppia. Melko varmasti voidaan sanoa, että luku- ja kirjoitustaito on ollut yrityksen perustamisen edellytyksenä.

Luku- ja kirjoitustaito lisääntyi Suomessa 1800-luvun lopulla koulutusjärjestelmän laajentuessa.⁶⁷⁴ Säätäjakoisessa yhteiskunnassa eriaisteiset koulut oli asetettu palvelemaan eri ryhmiä; kansakoulut olivat rahvasta, reaalikoulut porvaristoa ja oppikoulut sivistyneistöä varten.⁶⁷⁵ Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä yhdeksän on suorittanut porvaristolle tarkoitettun reaalikoulun tai sen linjan. Pääsääntöisesti perustajayrittäjät ovat lähtöisin kansakoulupohjalta. Tähän vaikuttaa tutkimukseni aikarajaus.

⁶⁷⁴ Joutsivuo 2010, 168.

⁶⁷⁵ Wirilander 1974, 328.

Kansakoulujen perustaminen tuli mahdolliseksi v. 1866, jonka jälkeen niiden määrä kasvoi nopeasti. Maaseudulla oli noin 2 000 kansakoulua vuosisadan vaihteessa. Jokaiseen Suomen kuntaan oli perustettu kansakoulu vuoteen 1906 mennessä. Yleinen oppivelvollisuus astui voimaan v. 1921. Lakisääteisen oppivelvollisuuden pystyi suorittamaan myös oppikoulussa vuodesta 1924 alkaen.⁶⁷⁶

Suomalaisten lukutaitoisuus oli korkealla tasolla jo 1800-luvulla, kun teollistuminen käynnistyi.⁶⁷⁷ Lukutaidon kohentuminen lisäsi edellytyksiä perustaa yrityksiä ja hankkia lisäkoulutusta. Maaseudulta lähteneet yrittäjät hankkivat koulutusta mm. eri puolille maata perustetuista kansanopistoista. Toinen vaihe kansallisen koulutuksen uudistamisessa oli yliopistoon johtavien oppilaitosten perustaminen. Tässä oli kyse kasvavan keskiluokan ammattikoulutuksen lisäämisestä.⁶⁷⁸

Kansakoulusta tuli v. 1946 yhteinen pohjakoulu kaikille lapsille. Kaksijakoiseen järjestelmään kuului kansakoulun ohella oppikoulu, johon piti pyrkiä ja jota kävi vain pieni määrä koululaisia. Oppikoulun käyneet olivat yleensä varakkaimpien perheiden lapsia. Peruskoulu-uudistuksessa v. 1968 luotiin tasa-vertainen koulutusjärjestelmä, yhteinen yhdeksänvuotinen oppikoulu kaikille lapsille, ja samalla periaatteessa kaikille samanlaiset mahdollisuudet jatkaa lukioon ja sitä kautta yliopistoon ja korkeakouluihin. Uusista opiskelupaikoista suuri osa syntyi Helsingin ulkopuolelle.⁶⁷⁹

Yrittäjäksi on ryhdytty usein ammattikoulu- tai yleissivistävältä tasolta. Yrittäjien koulutustaso on kohonnut. Vuonna 1984 yli 60 prosentilla yrittäjistä (mukaan luettuna perheenjäsenet) ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Vuonna 1993 luku oli enää 43 prosenttia. Tuolloin puolella yrittäjistä ja yrittäjäperheenjäsenistä oli keskiasteen koulutus. Noin kahdeksalla prosentilla oli korkean asteen koulutus. Ammatillisista koulutuslaitoksista ja korkeakouluista tuli vähän yrittäjiä.⁶⁸⁰

Tarvittava ammattitaito on voitu hankkia niin ikään työelämässä, jolloin yrittäjällä ei ole edes ammattikoulutusta. Esimerkiksi vuonna 1997 kolmanneksella suomalaisista yrittäjistä ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta.⁶⁸¹

Muodollisen koulutuksen vähäisyys on vaikuttanut yrittäjyyteen. On todettu, että koulutustason nousu on vähentänyt todennäköisyyttä ryhtyä yrittäjäksi.⁶⁸² Tutkimuksissa on tullut esille, että 1980-luvun alussa yli kahdella kol-

⁶⁷⁶ Leino-Kaukiainen & Heikkinen 2011, 22-23.

⁶⁷⁷ Lyons 2010. Tämä koskee niin ikään muita Pohjoismaita, ks. esim. Vincent 2010. Toisaalta Crafts (1997) on tehnyt selvityksen, jossa Suomi ei sijoitu kärkisijoille inhimillisen kehityksen vertailussa. Vuonna 1870 Suomi on koko listan viimeisenä. Seuraavassa vertailussa v. 1913 Suomi on noussut selvästi, mutta on kuitenkin yhä selvästi jäljessä Ruotsia ja Norjaa. *How Was Life* (2014) -tutkimushankkeen mukaan noin v. 1820 alle 20 % maailman väestöstä oli lukutaitoisia ja heistä suurin osa oli Länsi-Euroopassa. Vuonna 2000 noin 80 % väestöstä on lukutaitoisia.

⁶⁷⁸ Meinander 2011, 154-160.

⁶⁷⁹ Meinander 2011, 236-237.

⁶⁸⁰ Jukka 1995, 76-77.

⁶⁸¹ *Yrittäjyysskatseus 2012*.

⁶⁸² Bergman 1980.

masosalla suomalaisista teollisuusyrittäjistä on ollut peruskoulutuksena vain kansakoulu.⁶⁸³ Koulutuksen yleistyessä yrittäjienkin koulutustaso on noussut.

Olavi Borg ja Jaakko Pehkonen selvittivät laajassa yritysjohtajatutkimuksessaan suomalaisten omistajayrittäjien koulutustasoa 1980-luvun alussa. Tämän selvityksen mukaan omistajayrittäjistä korkeakoulututkinnon oli suorittanut viidennes johtajista. Opistotason tutkinto oli yli kolmanneksella (35%). Ammattikurssin tai -koulun oli käynyt noin 36 %. Vailla ammatillista koulutusta oli noin 9 %. Kansalaiskoulun käyneitä oli noin 42 %, keskikoulun noin 30 % ja ylioppilaisiksi kirjoittaneita oli noin 29 %.⁶⁸⁴ Tämän tutkimuksen näkökulmasta on syytä todeta, että vain osa tutkimuksen perustajayrittäjistä on omistajayrittäjiä. Omistajayrittäjien koulutustaso on ollut korkeampi.

Seppo Hauta-ahon väitöstutkimuksessa mukana olleilla 1980-luvun lopun yrittäjillä lähes puolella oli kansakoulu, ammattikoulu ja jokin kurssitasoinen peruskoulutus. Opistotasoinen koulutus oli kuudesosalla ja korkeakoulutasoinen kahdeksasosalla. Kaupallisen koulutuksen saaneita oli 7 %, ja teknillisen koulutuksen saaneita oli 40 %.⁶⁸⁵

Hannu Littusen tutkimuksessa 1990-luvun alun yrittäjien koulutus on jaettu kolmeen kategoriaan. Ne olivat vailla ammatillista koulutusta olevat, koulu- ja opistotasoinen teknisen koulutuksen saaneet ja korkean kaupallisen koulutuksen saaneet yrittäjät. Toiminnassa olleiden yritysten yrittäjistä yli 56 prosentilla oli koulu- tai opistotasoinen tekninen koulutus. Korkea kaupallinen koulutus oli noin kolmanneksella (33 %). Ilman ammatillista koulutusta oli noin 11 %. Lopettaneiden yritysten yrittäjillä oli selvästi alhaisempi koulutus. Ilman ammatillista koulutusta oli noin 37 %, ja korkea kaupallinen koulutus oli noin 8 %:lla.⁶⁸⁶

Littunen on lisäksi tehnyt tutkimuksen, jossa tarkastellaan suomalaisten uusien yritysten menestymiseen vaikuttavia tekijöitä. Tämän mukaan yrittäjien koulutuksella on positiivinen yhteys uuden liiketoiminnan suorituskykyyn.⁶⁸⁷

Kansainvälisissä tutkimuksissa on tullut esille, että perustajajohtajilla on ammattijohtajia alhaisempi koulutustaso. Hermann Simonin 1990-luvulle sijoituvassa tutkimuksessa, joka käsitteli markkinajohtajan aseman saaneita yrityksiä, kävi ilmi, että johtajista noin puolet oli saanut kaupallisen koulutuksen ja noin 39 % teknisen koulutuksen, ja noin 5 % oli saanut koulutusta molemmilta

⁶⁸³ Bergman 1980, 11. Vain vajaa 10 % oli suorittanut ylioppilastutkinnon. Akateemisen tutkinnon suorittaneita oli vain noin 10 %

⁶⁸⁴ Borg & Pehkonen 1983, 6-19. Tutkimuksen aineisto kerättiin postikyselyinä. Tutkimuksen kohteena olivat Suomen Työnantajien Keskusliiton (STK) ja Liiketyöntajien Keskusliiton (LTK) jäsenyritykset, joista valittiin 2 757 yrityksen otos. Kokonaisvastausprosentti oli noin 60 %. Otoksessa oli mukana 1 820 alle 100:n henkilön yritystä, 678 keskiuurta yritystä ja 239 suuryritystä.

⁶⁸⁵ Hauta-aho 1990.

⁶⁸⁶ Littunen 1994, 22-23. Tutkimuksen kohteena olivat vuonna 1990 perustetut metalliteollisuus- ja palveluyritykset, joita oli yhteensä 2 583. Tutkimuksen mukaan yrityksen lopettaminen oli sidoksissa yrittäjän osaamiseen yrityksen perustamistilanteessa ja tähän liittyen perustamissuunnitelman toimivuuteen. Ks. myös Jonninen 1996

⁶⁸⁷ Littunen 1996; 2001. Voidaan kuitenkin todeta, että kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella asia ei ole näin yksinkertainen. On olemassa vastakkaisia tutkimustuloksia (ks. esim. Sandberg 1986).

koulutusaloilta. Kuitenkin oli niin, että monet perustajat eivät olleet saaneet akateemista koulutusta. He olivat kuitenkin usein olleet oppipoikana (apprenticeship program), jossa olivat saaneet riittävän teknisen tietämyksen.⁶⁸⁸

Oman tutkimukseni kohdejoukosta ilman mitään muodollista koulutusta tai vain kansakoulun suorittaneita oli noin 28 %. Ammattikoulutaso oli noin 12 prosentilla perustajayrittäjistä. Ammattikoulutusta on saatu mm. ammattikoulujen linjoilla (esim. sähkö- ja metallilinjat), kotiteollisuuskoulussa ja käsityöläiskoulussa. Joukossa on sellaisia perustajayrittäjiä, jotka ovat suorittaneet ammatillisen koulutuksen ja jatkaneet vielä opintoja opistotasolle. Lukion tai vastaavan suorittaneita, joilla ei ole sen jälkeistä tutkintoa, oli noin 4 %.

Perustajayrittäjien koulutustaso on noussut tutkimusjaksolla. Alhaisin koulutustaso on ensimmäisessä ajanjaksossa (vuosina 1845-1889 syntyneet). Tuolloin lähes 40 % oli kansakoulupohjalta tai vailla muodollista koulutusta. Korkeakoulututkinnon oli suorittanut joka kymmenes perustajayrittäjä. Viimeisessä jaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) kansakoulupohjalta on noin 17 % ja korkeakoulusta noin 25 %. Perustajayrittäjistä kansakoulupohjalta neuvokseksi on noussut noin 28 % yrittäjistä.

Taulukossa 24 on esitetty ylioppilastutkinnon suorittaneiden perustajayrittäjien osuuden kehitys. Perustajayrittäjistä ylioppilastutkinnon on suorittanut noin 15 %. Ensimmäisessä ajanjaksossa (vuosina 1845-1889 syntyneet) osuus on vain noin 11 %. Viimeisessä ryhmässä (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) osuus on noussut noin 30 %:iin. Perustajayrittäjissä on ollut koko ajanjaksolla hieman enemmän ylioppilaita kuin samana aikana koko kansasta. Esimerkiksi vuonna 1950 ylioppilaita oli alle 10 %, kun perustajayrittäjissä heitä oli yli 10 %.

⁶⁸⁸ Simon 1996, 218-219. Ks. myös esim. Cassis 2005. Toninellin & Vastan (2014) tutkimuksessa tuli esille, että italialaisilla yrittäjillä on ollut korkea muodollinen koulutus. Noin neljänneksellä oli korkeakoulututkinto ja noin 36 %:lla lukiotodistus (high-school certificate) ja 20 %:lla keskikoulututkinto (middle school certificate). Noin 17 % oli käynyt vain peruskoulun (primary school). Korkeakoulututkinnon suorittaneilla tekninen koulutus oli selvästi yleisin (62 %). Seuraavaksi yleisimpiä olivat laki (21 %), liiketalous (11 %) ja humanistinen koulutusala (6 %). Yrittäjillä oli myös paljon ulkomaisia opintoja. Tortella, Quiroga & Moral-Arce (2012) ovat tehneet tutkimuksen, jossa on vertailtu Espanjan, Skotlannin, Englannin ja Ranskan yrittäjiä toisiinsa. Suhteissa koulutukseen on havaittavissa joitakin eroavaisuuksia verrattaessa Italian yrittäjiin. Kuitenkin sama polarisaatio on havaittavissa, eli yrittäjissä on sekä korkeakoulututkinnon suorittaneita että alhaisen muodollisen koulutuksen saaneita. Englannissa yrittäjillä on usein ollut käytynä oppikoulu (nykyisin yläaste) (secondary school). Tutkimuksen yrittäjistä lähes puolet (47 %) oli saanut tämän tason koulutuksen. Tortella, Quiroga & Moral-Arce (2009) ovat vertailleet koulutuksen merkitystä Englannin ja Espanjan yrittäjien menestymiseen.

TAULUKKO 24 Perustajayrittäjien ylioppilastutkinnot neljällä ajanjaksolla

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Ylioppilas	Ei	Määrä	88	119	101	34	342
		% osuus	89%	88%	85%	71%	85%
	Kyllä	Määrä	11	17	18	14	60
		% osuus	11%	13%	15%	29%	15%
Yhteensä		Määrä	99	136	119	48	402
		% osuus	100%	100%	1000%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Yrittäjätoiminnan kehittämissäätiön tekemästä selvityksestä käy ilmi, että 1980-luvun alussa yli 50 henkilöä, mutta alle 500 henkilöä työllistävien yritysten johtajista neljännes oli suorittanut ylioppilastutkinnon. Pienempien yritysten johtajissa osuus oli pienempi. Ylioppilaiden osuus oli 5–9 henkilöä työllistävien yritysten johtajista 12 %. Pienissä yrityksissä (1–4 työntekijää) lähes 70 % oli käynyt vain kansa- tai kansalaiskoulun. Tämän selvityksen perusteella näyttää siltä, että johtajien koulutustaso kohoaa yritys-kokoon kasvaessa.⁶⁸⁹ Oman tutkimukseni näkökulmasta on hyvä tuoda esille, että vain osa johtajista oli perustanut yrityksen. Pienemmissä yrityksissä perustajien osuus on suurempi.

Yliopistollisen korkeakoulutuksen yleisyyttä kuvaa se, että 2000-luvulla yliopiston aloittaa noin joka kolmas alle 22-vuotias nuori. Korkea-asteen koulutuksen osuus nousi ensimmäistä kertaa 30 %:iin vuonna 1970 syntyneissä. Koulutuksen muutosta kuvaa se, että 1900-luvun alussa syntyneistä osuus oli vain pari prosenttia.⁶⁹⁰ Taulukossa 25 on esitetty Suomen koko väestön koulutustason kehitys.

TAULUKKO 25 Koulutukseen osallistuminen 1920–2007, osuus ikäluokasta (%).⁶⁹¹

Vuosi, osuus ikäluokasta	Aloittaa keskikoulun	Aloittaa lukion	Ylioppilastutkinto	Aloittaa yliopiston	Suorittanut keski- tai korkea-asteen tutkinnon
1920	9	3	2	1	-
1950	27	9	7	5	10
1970	59	36	22	12	26
1990	100	55	45	23	50
2007	100	58	51	31	65

Yrittäjien koulutustaso on kohonnut yleisen koulutustason nousun myötä. Kuitenkin kokonaisuudessa yrittäjien koulutustaso on alhaisempi kuin palkansaaji-

⁶⁸⁹ Allardt 1984.

⁶⁹⁰ Pekkala Kerr 2012, 299, 313.

⁶⁹¹ Pekkala Kerr 2012, 297. Koulutuksen kehityksestä yleisesti Kettunen & Simola (toim.) 2012.

en. Kolmannes yrittäjistä oli suorittanut v. 2005 alemman tai ylemmän korkeasteen tutkinnon. Akateemisesti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuus on lisääntynyt.⁶⁹²

Taulukossa 26 on kuvattu oman tutkimukseni korkeakoulututkinnon suorittaneiden perustajayrittäjien osuuden kehitys. Perustajayrittäjistä kaikkiaan noin 11 % on suorittanut korkeakoulututkinnon. Ajanjaksovertailu (taulukko 26) osoittaa, miten osuus on noussut. Ensimmäisessä jaksossa (vuosina 1845–1889 syntyneet) vain 5 % oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Viimeisessä ryhmässä (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) osuus on jo 25 %. Yleisimmin korkeakoulututkinto on suoritettu tekniseltä koulutusosalta (53 %). Seuraavaksi yleisin on kaupallinen ala (18 %).

TAULUKKO 26 Perustajayrittäjien korkeakoulututkinnot neljällä ajanjaksolla.

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Korkeakoulututkinto	Ei	Määrä	94	121	106	36	357
		% osuus	95%	89%	89%	75%	89%
	Kyllä	Määrä	5	15	13	12	45
		% osuus	5%	11%	11%	25%	11%
Yhteensä		Määrä	99	136	119	48	402
		% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Perustajayrittäjien kaupallisen ja teknisen koulutuksen kehitys

Yritysten perustajien koulutustaustaan on olennaisesti vaikuttanut se, miten suomalainen koulutusjärjestelmä on kehittynyt. Luku-, lasku- ja kirjoitustaitoisuuden sekä pohjasivistyksen parantuminen ovat vaikuttaneet yrittäjien koulutuksen kohentumiseen. Suomalaisen yrityselämän kehittymiseen on vaikuttanut erityisesti tekninen ja kaupallinen koulutus. Käsittelen seuraavaksi näiden koulutusalojen syntymistä ja yritysten perustajien koulutusmahdollisuuksien lisääntymistä.

Moderniin liike-elämään tarvittiin osaavaa työvoimaa ja johtajia. Kaupalliselle ja tekniselle koulutukselle oli kysyntää. Korkeamman teknillisen ja kaupallisen opetuksen aloittamisella vauhditettiin kaupan ja teollisuuden muutosta. Osakeyhtiöissä, liikepankeissa ja tehtaissa tarvittiin mm. kirjanpidon osaamista. Teollisuudessa ja julkisella sektorilla oli kysyntää teknisen koulutuksen saaneis-

⁶⁹² *Yrittäjyyskatsaus 2012*. Kasvuyrittäjien koulutustasoa on tarkasteltu useassa tutkimuksessa (esim. Autio 2003; Hyytinen, Pajarinen & Rouvinen 2005). Pajarisen, Rouvisen ja Ylä-Anttilan (2006, 41-42) tutkimukseen haastatelluista kasvuhakuisista uusyrittäjistä (yhteensä 616) ylemmän korkeakoulututkinnon oli suorittanut 13 %. Ammatillisen koulutuksen oli saanut 34 % ja opistoasteen tai alemman korkeakoulututkinnon 13 %. Viidenneksellä oli käytynä vain peruskoulu tai lukio. Seitsemän yrittäjää oli suorittanut jatkotutkinnon (lisensiaatti, tohtori).

ta insinööreistä. Teollisuuden joissakin tehtävissä vaadittiin erityisosaamista. Käytännöllisen ja hyödyllisen tiedon opettaminen tarkoitti sitä, että teollisuusyritykset, kauppahuoneet, pankit ja vakuutuslaitokset pystyivät palkkaamaan osaavia, koulutettuja työntekijöitä.⁶⁹³

Taulukossa 27 on eroteltu tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien osalta kaupallisen ja teknisen koulutuksen saaneet ja tuotu esille niiden ajallinen kehitys. Taulukosta käy ilmi, että perustajayrittäjillä tekninen koulutus on yleisempi kuin kaupallinen. Teknisen koulutuksen on saanut noin 30 % yrittäjistä. Kaupallinen koulutus on noin joka viidennellä yrittäjällä. Puolella yrittäjistä on jokin muu koulutus, ja heistä suuri osa on niitä, joilla ei ole minkään teollisuuden alan koulutusta. Teknisen koulutuksen painotus Suomessa tulee hyvin esille taulukosta 27.⁶⁹⁴

TAULUKKO 27 Perustajayrittäjien kaupallisen, teknisen ja muun koulutuksen osuuksien kehitys neljällä ajanjaksolla.

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Koulutuslaji	Tekninen koulutus	Määrä	13	41	52	16	122
		% osuus	13%	30%	44%	33%	30%
	Kaupallinen koulutus	Määrä	27	36	14	11	88
		% osuus	27%	27%	12%	23%	22%
	Muu koulutus tai ei muodollista koulusta	Määrä	59	59	53	21	192
		% osuus	60%	43%	45%	44%	48%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402	
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%	

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Tämän tutkimuksen perustajayrittäjistä kauppakoulun on käynyt 49 (noin 12 %). 1800-luvulla käytiin kauppakouluja enemmän. Ensimmäisessä jaksossa (vuosina 1845–1889 syntyneet) kauppakoulun oli käynyt noin 15 % ja toisessa (vuosina 1890–1910 syntyneet) yli 16 %. Viimeisessä jaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) osuus on enää noin 7 %. Yleisin kauppakoulu on Vaasan kauppakoulu, josta on valmistunut kuusi perustajayrittäjää. Viipurin kauppakoulusta on valmistunut neljä.

Varhaisia kauppakoulun käyneitä 1800-luvulla olivat mm. Aksel Alfred Bergelin ja Fritz Arthur Jusélius. Raahelainen Aksel Alfred Bergelin (1879–1953) kävi Raahen porvari- ja kauppakoulun, joka aloitti toimintansa v. 1882. Kyseessä oli Suomen ensimmäinen opistotasoista kaupallista opetusta antanut oppilaitos. Opinahjon päätarkoituksena oli valmistaa oppilaita käytännönläheisesti kauppiaan ammattiin. Oppilaille opetettiin myös kieliä kansainvälisten kaup-

⁶⁹³ Michelsen 2001b, IV-V, 2-3, 14.

⁶⁹⁴ Christer Peterson (2001) on vertaillut Suomen ja Ruotsin välillä teknisen ja kaupallisen alan painotuksia. Tutkimuksessa tulee esille, että Suomessa oli enemmän teknisen koulutuksen saaneita johtajia.

pasuhteiden hoitamiseksi. Kauppakoulun koulutuksessa keskeistä oli kokeemukseen pohjautuva yleissivistys.⁶⁹⁵

Fritz Arthur Jusélius (1855–1930) kävi Turun kauppakoulun ja sai alan kokenusta Turussa ja Porissa, missä hän perehtyi puutavarakauppaan. Hän perusti oman liikkeen 1879. Harjoitettuaan aluksi vähittäiskauppaa hän aloitti v. 1880 puutavaranviennin. Juséliuksen liikekumppanina oli vuoteen 1918 saakka F. W. Petrell (toiminimi F. A. Jusélius & Kumpp.).⁶⁹⁶

Toisen maailmansodan jälkeen kauppakoulun käyneitä tämän tutkimuksen perustajayrittäjiä ovat mm. Kalevi Salmi (1937–2010; Seinäjoen Kenkätehdas Oy:n, vuodesta 1984 Janita Oy:n perustaja) sekä Kuopion kauppakoulun käynyt Heikki Väänänen (s. 1944; Parkettiliike Väänänen Ky:n, vuodesta 1990 Parkettiliike Väänänen Oy:n perustaja).⁶⁹⁷

Koulutuksella haluttiin korottaa kansan sivistystasoa. Teollistuminen ja kaupankäynnin lisääntyminen kasvattivat tarvetta elinkeinoelämän kehittymiseen liittyvään koulutukseen. Erityisesti tarvetta oli kaupallisen ja teknisen ammattitaidon kohottamiseen. Tämä koulutus lisäsi valmiutta yrittäjäksi ryhtymiselle.

Suomenkielisten oppilaitosten kehittyminen oli hidasta. 1800-luvun puolivälissä oli vain kaksi suomenkielistä oppilaitosta: tuomiorovasti Matthias Ingmanin kuopiolainen ala-alkeiskoulu ja Mustialan maanviljelysopisto. Ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu syntyi v. 1858, kun Jyväskylän yläalkeiskoulu aloitti toimintansa. Suomenkielistä opetusta antavien oppilaitosten määrä lisääntyi jo seuraavalla vuosikymmenellä. Lukuvuonna 1869 oli kuusi oppilaitosta, joissa annettiin joko osaksi tai kokonaan suomenkielistä opetusta.⁶⁹⁸

Ennen kaupallisen koulutuksen alkamista yrittäjät hankkivat koulutusta käytännön työssä kauppiaiden kauppakonttoreissa ja vähittäismyymälöissä sekä ulkomaan harjoittelussa.⁶⁹⁹ Työkokemus oli myös kauppa-oikeuksien saamisen ehtona.⁷⁰⁰ Kaupallisen opetuksen antaminen alkoi varsinaisesti 1800-

⁶⁹⁵ Kivistö 2011. Valmistuttuaan Raahan porvari- ja kauppakoulusta 1899 Bergelin aloitti konttoristina Oy F. O. V. Nordberg Ab:ssa Torniossa. Bergelin muutti v. 1905 Turkuun, jossa hän oli Hjalmar Karlströmin liikkeen konttoristina. Hän perusti v. 1908 oman liikkeen, joka erikoistui maataloustuotteisiin. Liike keskittyi myöhemmin keräystuotteiden maastavientiin. Bergelin harjoitti lisäksi heinäsiemenen ja kananmunien kauppaa.

⁶⁹⁶ Mauranen 2008.

⁶⁹⁷ Hemminki 2012. Möttönen 2012. Parkettiliike Väänänen Oy oli vuodesta 1996 lähtien Oy Karelia Finland Ltd. ja vuodesta 1998 Karelia Finland Oy.

⁶⁹⁸ Wirilander 1974, 329. Yleisesti Hanska & Vainio-Korhonen (toim.) 2010.

⁶⁹⁹ Karonen 2004, 40-43. Ojalan (1999a, 270-276) väitöstutkimuksesta käy ilmi, että Raahessa, Kokkolassa ja Pietarsaareissa oli useita muodollisen koulutuksen saaneita. Ennen liiketoiminnan aloittamista kauppiat hankkivat tietoja ja taitoja käytännön harjoittelulla joko oman perheen tai jossain muussa kauppahuoneessa tai toimimalla kauppahuoneen kapteenina. Varustajat saivat 1800-luvulla kasvavassa määrin muodollista koulutusta ulkomaisissa kauppaoppilaitoksissa. Käytännön työkokemusta ja ulkomaan harjoittelua on pidetty tärkeinä 1800-luvun menestyneiden liikemiesten selittäjiä nä (Foreman-Peck, Boccaletti & Nicholas 1998). Ojala (2002a, 237) on tuonut esille, miten vanhat kauppiassuvut saattoivat väheksyä koulutuksen merkitystä. Kaupan ja käsityön ammattikasvatuksen kehityksestä yleisesti Vainio-Korhonen 2010.

⁷⁰⁰ Karonen 2004, 40-41. Kauppiaiden oli toimittava määrätty aika oppipoikana ja kauppalpalvelijana. 1800-luvun alussa oppiajan pituus oli melkein 15 vuotta.

luvulla. Suomessa oli 1800-luvun lopulla yhdeksän oppilaitosta, joista sai kaupallista opetusta.⁷⁰¹ 1900-luvun alussa perustettiin kaksi kauppakoulua ja lisäksi neljä kauppa-apulaiskoulua.⁷⁰² Kuopion kauppakoulu oli ensimmäinen ainoastaan suomenkielistä opetusta antanut kauppakoulu.⁷⁰³ Kauppakoulujen opetus oli tarkoitettu lähinnä tuleville kauppa-apulaisille ja kauppiaille. Kouluissa sai myös kirjanpidon opetusta.⁷⁰⁴ Kaupallisissa oppilaitoksissa opiskeli yli 600 opiskelijaa lukukautena 1900–1901.⁷⁰⁵

Vuoden 1882 alussa toimintansa aloittanut Helsingin kauppaoppilaitos on pääkaupungin vanhin kaupallinen oppilaitos ja kolmanneksi vanhin koko Suomessa.⁷⁰⁶ Raahen Porvari- ja kauppakoulu käynnistyi saman vuoden syksyllä. Kauppakoulun opetus muuttui suomenkieliseksi 1909. Suomenkielinen Helsingin kauppiaiden kauppakoulu avasi ovensa 1908.⁷⁰⁷ Helsinkiin perustettiin syksyllä 1898 liikealan oppilaitos Suomen liikemiesten kauppaopisto, jota voidaan pitää ensimmäisenä askeleena kohti korkeamman kauppatieteellisen koulutuksen aloittamista.⁷⁰⁸

Tämän tutkimuksen kohteena olevista perustajayrittäjistä kauppaopistoista on valmistunut 29 (noin 7 %). Kauppaoppilaitoksen käyneet ovat joko koulutason merkantteja tai opistotason merkonomeja. Yleisin oppilaitos on ollut Turun kauppaopisto, josta on valmistunut kolme perustajayrittäjää.

Kaupallisen koulutuksen kehittymiseen ja laajentumiseen kuuluu niin ikään niiden oppilaitosten perustaminen, joissa annettiin kaupallista korkeakouluopetusta. Yhtäältä perustettiin erillisiä yliopistollisia korkeakoululaitoksia eli kauppakorkeakouluja. Toisaalta kaupallista koulutusta ryhdyttiin antamaan yleisten yliopistojen yhteydessä. Niihin perustettiin taloustieteellisiä ja kauppatieteellisiä tiedekuntia. Näiden merkitys on kuitenkin ollut enemmän ammatti-johtajien koulutuksessa ja taloustieteellisessä tutkimuksessa.

Liike-elämän kehittymiselle oli suuri merkitys sillä, että suomenkielinen Helsingin Kauppakorkeakoulu aloitti toimintansa vuoden alussa 1911.⁷⁰⁹ Ensimmäisenä korkeaa kauppatieteellistä koulutusta antoi vuonna 1909 toimintansa aloittanut Högre Svenska Handelsläroverket (Hanken).⁷¹⁰ Turkuun perus-

⁷⁰¹ Fellman & Forsén 2009, 17. Oppilaitokset sijaitsivat Turussa, Oulussa, Pietarsaareissa, Kuopiossa, Viipurissa, Porissa, Tampereella, Raahessa ja Helsingissä, joista kaksi viimeksi mainittua olivat opistotasoisia (Michelsen 2001b, 14).

⁷⁰² Santonen 1989, 56. Kauppa-apulaiskoulut perustettiin Sortavalaan, Hämeenlinnaan, Jyväskylään ja Mikkeliin. Kauppakoulut perustettiin Vaasaan ja Kotkaan.

⁷⁰³ Paavilainen 2005, 120-122, 132-133. Kuopion kauppakoulun ensimmäinen lukuvuosi alkoi syyskuussa 1887.

⁷⁰⁴ Fellman 1999, 143.

⁷⁰⁵ Mauranen 1981.

⁷⁰⁶ Kastemaa 1981, 9. Helsingin kauppaoppilaitoksen otti hoitoonsa v. 1909 perustettu Helsingin kauppalaite Oy. Helsingin kauppiaiden kauppakoulu on nykyisin Helsinki Business College (HAAGA-ammattikorkeakoulun osa).

⁷⁰⁷ Paavilainen 1996; Fellman 2000a, 80-85.

⁷⁰⁸ Alajoutsijärvi, Kettunen & Tikkanen 2012, 342-343. Historiallisesta taustasta lähemmin ks. Keskisarja 2006, 67-69.

⁷⁰⁹ Michelsen 2001b, 23. Yhtenä kauppakorkeakoulun perustamisen syynä oli se, että kauppakoulut eivät pystyneet vastaamaan kaupan alan muutoksiin (Michelsen 2001b, 14-23). Globaalisti kaupallisen korkeakoulutuksen kehityksestä Amdam 1996; Engwall & Zamagni 1998.

⁷¹⁰ Alajoutsijärvi, Kettunen & Tikkanen 2012, 343. Yleisesti Fellman & Forsén 2009.

tettiin 1950 kauppakorkeakoulu.⁷¹¹ Vaasan kauppakorkeakoulu sai alkunsa v. 1968.⁷¹² Lisäksi ylempää kaupallista koulutusta annetaan yliopistojen taloustieteellisissä tiedekunnissa.⁷¹³

Tämän tutkimuksen perustajayrittäjistä vain kahdeksan on suorittanut kaupallisen alan korkeakoulututkinnon. Niistä kuusi on tehty Helsingin kauppakorkeakoulussa. Turun kauppakorkeakoulusta ja Tampereen yliopiston taloustieteen opintosuunnalta on valmistunut yksi perustajayrittäjä.

Ekonomin tutkinnon ovat suorittaneet Nils Etola (1916–1993; Oy Etola Ab), Charles Nyberg (1904–1985; agentuuriliike C. Nyberg & Co A/S), Matti Koivurinta (s. 1931; mm. Matti Koivurinta Oy), Heikki Salmenkangas (1945–2004; autoliike Autobest Oy) ja Matti Martela (1913–1987; Martela Oy). Kalevi Vuorisalo (s. 1945; Teknikum-Yhtiöt Oy) on lisäksi insinööri. Tarjoustalo-ketjun perustaja Kari Hautanen (s. 1949) on koulutukseltaan taloustieteiden kandidaatti.⁷¹⁴

Tekninen koulutus on yleisin tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien koulutusala. Diplomi-insinöörin tutkinnon on suorittanut 19 yrittäjää (noin 15 %). Saman verran on insinöörejä. Rakennusmestarin tutkinnon on suorittanut 47 yrittäjää. Tekninen koulutus on yleisintä rakennusalalla, jossa on paljon opistotasoisien rakennusmestariutkinnon suorittaneita. Diplomi-insinöörin tutkinnon suorittaneet ovat yleensä toimineet teollisuusyritysten johtotehtävissä ennen oman yrityksen perustamista.

Varhaisia teknisen koulutuksen saaneita olivat Otto Wuorio (Helsingin teollisuuskoulu) ja Artturi Sola (Tampereen teollisuuskoulu). Otto Wuorio (1887–1964) hakeutui 1907 Helsingin teollisuuskouluun ja valmistui 1909 rakennusmestariksi huoneenrakennuksen osastolta. Hän perusti 1919 oman yrityksen, Otto Wuorion Rakennusliikkeen.⁷¹⁵ Tampereella syntynyt Artturi Sola (1882–1961) seurasi nuorukaisena isäänsä rakennustyömaille. Hän oli kokenut rakennusmies aloittaessaan opinnot Tampereen teollisuuskoulussa. Sola valmistui 1911 talonrakennuksen opintosuunnalta rakennusmestariksi. Hän perusti yhdessä koulutoverinsa Antti Tähtisen kanssa v. 1915 rakennusyrityksen. Yritys sai heti paljon rakennuskohteita Tampereelta ja Porista.⁷¹⁶

Tekninen oppilaitos sai alkunsa, kun teknilliset reaalikoulut perustettiin Helsinkiin, Turkuun ja Vaasaan v. 1849. Kouluissa annettiin teknillisiin ammatteihin soveltuvaa opetusta. Reaalikoulut vaihdettiin kaksivuotiseksi teollisuuskouluiksi. Teollisuuskoulut aloittivat toimintansa v. 1886 Helsingissä, Kuopios-

⁷¹¹ Perälä 1975, 28.

⁷¹² Kukkonen 1995, 49.

⁷¹³ Alajoutsijärvi, Kettunen ja Tikkanen (2012) ovat tutkineet liike-elämän oppilaitosten institutionaalista kehitystä vuosina 1909–2009. Kauppatieteellisiä tutkintoja myönnettään nykyisin kymmenessä yliopistossa. Kauppakorkeakoulut ovat olleet perinteisesti suhteellisen tutkimuskeskeisiä. Suomalaisista kauppakorkeakouluista on valmistunut yli tuhat tohtoria. Kauppakorkeakoulujen ammatillisessa järjestelmässä yrittäjyyden opetus liiketoiminnan erityisosa-alueena on sijoitettu ajanjaksolle 1980–1995. (Alajoutsijärvi, Kettunen & Tikkanen 2012, 338–339, 358). Taloustieteiden oppihistoriasta yleisesti Pihkala 2000. Yksittäisten kauppakorkeakoulujen historiasta lähemmin Perälä 1975; Michelsen 2001a; Fellman & Forsen 2009.

⁷¹⁴ Määttä 2011; Henttinen 2014; Reunamäki 2013; Hoffman 2011.

⁷¹⁵ Rantanen 2012.

⁷¹⁶ Hoffman 2012.

sa ja Tampereella. Myös Turkuun ja Vaasaan perustettiin teollisuuskoulut. Teollisuuskouluissa annettiin laajaa ja monipuolista teknillistä opetusta. Hyvin menestyneillä opiskelijoilla oli tilaisuus jatkaa opiskelua Helsingin polyteknillisessä koulussa.⁷¹⁷

Tampereella aloitti 1911 toimintansa oppikoulupohjainen tekninen opisto, josta sai ylempää teollista koulutusta. Opiston lukuvuosi oli pitempi kuin teollisuuskouluissa. Yksityinen ruotsinkielinen teknillinen opisto, Tekniska läroverket i Helsingfors, aloitti toimintansa 1916. Teollisuuskouluissa opiskeli kaikkiaan 1 350 ja teknillisissä opistoissa 221 opiskelijaa vuonna 1930.⁷¹⁸

Helsingin Polyteknillisen koulun (alkujaan Helsingin teknillinen reaali-koulu) opetus tavoitteli ulkomaalaisten korkeakoulujen opetuksellista tasoa. Koulusta tuli v. 1879 Polyteknillinen opisto, jolle myönnettiin v. 1908 täysi korkeakoulun arvo. Tuolloin sai alkunsa Helsingin teknillinen korkeakoulu. Polyteknillisen opiskelijat siirtyivät Helsingin teknillisen korkeakoulun opiskelijoiksi.⁷¹⁹

Teknillistä koulutusjärjestelmää uudistettiin 1930-luvun lopulla siten, että koulutuksessa siirryttiin kolmitasoiseen rakenteeseen. Alimpaan tasoon kuuluivat teknilliset koulut, keskitasoa edustivat teknilliset opistot ja ylintä tasoa teknilliset korkeakoulut. Teollisuuskouluja alettiin kutsua teknillisiksi kouluiksi, joiden ohessa oli teollisuusyritysten omia ammattikouluja. Teollisuuskoulut muuttuivat teknillisiksi oppilaitoksiksi vuonna 1941 voimaan tulleella asetuksella. Vuodesta 1943 lähtien teknillisen koulun tai teollisuuskoulun suorittaneita ryhdyttiin kutsumaan teknikoiksi ja teknillisen opiston suorittaneita insinööreiksi.⁷²⁰

Teknisessä koulutuksessa on havaittavissa sama ilmiö kuin kaupallisessa koulutuksessa. Perustajayrittäjät ovat yleensä hankkineet alemman tason koulutuksen, kuten rakennusmestarin tutkinnon. Korkeakoulututkinnon suorittaneita perustajayrittäjiä on molemmilla koulutusaloilla suhteellisen vähän. Tekninen koulutus on yleisintä rakennustoiminnassa ja lasi-, kivi- ja saviteollisuudessa. Kaupallinen koulutus on yleisintä kaupan alan lisäksi tekstiili- ja vaate-tusteollisuudessa sekä metsä- ja puunjalostusteollisuudessa.

Perustajayrittäjien muu koulutus

Tässä tutkimuksessa muulla koulutuksella tarkoitetaan muussa kuin kaupallisessa tai teknisessä oppilaitoksessa saatua koulutusta. Perustajayrittäjien koulutuksessa muun kuin kaupallisen ja teknisen koulutuksen osuus on alhainen. Joukossa on muutama agronomi, filosofian maisteri ja kandidaatti, valtiotieteen maisteri, yhteiskuntatieteen maisteri, lainopin kandidaatti ja metsänhoitaja. Ka-

⁷¹⁷ Rousi 1986, 15-16, 29-31.

⁷¹⁸ Rousi 1986, 29-45, 50-55, 69.

⁷¹⁹ Nykänen 2007, 22, 86-100; Michelsen 1999, 201; Nykänen 2008. Suomessa diplomi-insinöörin titteli otettiin käyttöön 1879 tarkoittamaan Polyteknillisen Opiston päästötodistuksen hyvillä arvosanoilla suorittanutta vakinaista oppilasta (Nykänen 2007, 33).

⁷²⁰ Michelsen 1999, 297-298.

detteja on kaksi. Yliopistollisen jatkotutkinnon (lisensiaatti, tohtori) suorittaneita perustajia ei ole yhtään.

Suomen varhaisen teollisuuden uranuurtajissa osalla oli apteekkarin koulutus. Apteekkarikunta osallistui tehtaiden perustamiseen. He olivat aktiivisesti mukana ennen muuta kemianteollisuudessa.⁷²¹ Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä Edvard Åström (1856–1927) on toiminut apteekkarin oppipoikana.⁷²² Eino Riihelä (1925–2015) oli puolestaan optikko-oppilas lahtelaisessa silmälasiliikkeessä. Hän perusti myöhemmin valokuvausalalla tunnetun Eirinimisen yrityksen.⁷²³ Tapani Mönkkönen (s. 1946) oli suorittanut poliisiopiston.⁷²⁴ Hän perusti useita yrityksiä mm. omaa nimeä kantaneen insinööritoimiston, ja myöhemmin yhdessä kolmen suunnittelutoimiston omistajan kanssa teollisuustekniikan palveluja tarjoavan yrityksen Etteplan Oy:n.

Ammatillisen koulutuksen on saanut noin viisikymmentä tutkimukseen kuuluvaa yrittäjää. Näistä huomattava osa on käynyt ammattikoulun. On otettava huomioon, että Suomessa on ollut erillisiä oppilaitoksia, jotka ovat valmistaneet oppilaitaan joihinkin tiettyihin, usein käsityöläisammatteihin. Heidän joukossaan on perustajayrittäjiä.

On olemassa tarkasti säädeltyjä elinkeinoelämän aloja, joihin vaaditaan alaan sopiva koulutus. Esimerkiksi kultasepän liikettä ei voinut vapaasti perustaa kuka tahansa. Kultasepän liikkeitä perustaneilla yrittäjillä oli usein käytyä kultaseppäkoulu. Tällaisia yrittäjiä ovat Pekka Anttila (1931–1985; Lapponia Jewelry Oy), Kustaa Hiekka (1855–1937; Suomen Kultaseppä Oy) ja Emil Pakkala (1867–1952).⁷²⁵ Emil Pakkala oli nuoruudessaan kultasepän oppissa. Hän kuitenkin lähti nahkurimestarin oppipojaksi ja kävi käsityöläiskoulun. Pakkala oli perustamassa nahkateollisuudessa toimineita yrityksiä, kuten Rauman Nahkatehdas Oy.⁷²⁶

Kotiteollisuuskoulun käyneitä on joitakin. Heihin lukeutuu Mauri Perälä (1915–2008; Perälä-Yhtymä Oy) ja Petter Sairanen (s. 1924; Metsäpuu Ky).⁷²⁷ Kaija Aarikka (1929–2014) kävi kutomakoulun sekä Ateneumin (Taideteollinen oppilaitos) tekstiililinjan.⁷²⁸

Joidenkin yrittäjien taustalla on ollut kisälli-oppipoikasuhde. Esimerkiksi Leo Pylkkö (1901–1974; Könsi Oy) oli räätäli ja Juho Säilä (1876–1962; Tampeleen Kenkäteollisuus Oy) oli nuoruudessaan suutarinopissa.⁷²⁹ Ahvenanmaalla menestynyt Anders Wiklöf (s. 1946) on koulutukseltaan kokki.⁷³⁰

Liike-elämän koulutusmahdollisuudet olivat puutteelliset vielä 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Koska varsinaista liike-elämän koulutusta

⁷²¹ Schybergson 1999, 86.

⁷²² Karonen 2011.

⁷²³ Henttinen 2014.

⁷²⁴ Kivistö 2013.

⁷²⁵ Kivistö 2011. Peltola 2012.

⁷²⁶ Möttönen 2011. Pakkala oli laajasti koulutettu. Hän suoritti lisäksi yksityisiä kauppa- ja kirjanpitokursseja. Hänellä oli opintoja myös Suomen Taideyhdistyksen piirustus-koulussa. Pakkala teki lukuisia ulkomaan opintomatkoja.

⁷²⁷ Wester 2011. Esityskirjat VNK diaarinumero 177/710/78.

⁷²⁸ Viljanen 2011.

⁷²⁹ Hoffman 2012. Rantanen 2012.

⁷³⁰ Esityskirjat VNK diaarinumero 612/70/98.

ei ollut, teollisuudenharjoittajien koulutustaustat olivat monipuolisia.⁷³¹ Suomen teollisuuden ajan uranuurtajista osa tuli yllättävistä suunnista.⁷³² Taustakoulutuksella ei välttämättä tuolloin ollut suurta käytännön merkitystä yrityksen perustamisessa.

Muodollisen koulutuksen ohella yrittäjä voi kehittää valmiuksiaan omaehtoisen koulutuksen sekä opintomatkojen avulla. Tällä tavalla hankitulla koulutuksella on ollut merkitystä yrityksen perustamiselle erityisesti teollistumisen alkuvaiheessa. Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä ainakin puolet oli tehnyt ulkomaan opintomatkan tai useita matkoja. Tämä koskee vuosina 1845–1929 syntyneitä. Siitä ei ole tietoa, kuinka suuri osuus opintomatkoiista on tehty ennen yrityksen perustamista. Se kuitenkin tiedetään, että kun ensimmäisiä yrityksiä uusille toimialoille perustettiin, tietoa usein haettiin ulkomailta. Viimeisessä ryhmässä (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) opintomatkojen sijasta on muunlaisia ulkomaan kokemuksia ja yhteyksiä (esim. vaihto-opiskelu).

Ulkomaan opinnot ja opintomatkat toteuttivat liikemiesten ja kauppiaiden ammatillista koulutusta.⁷³³ 1900-luvun alussa yrittäjät olivat yleensä lähtöisin maanviljelijä- ja työläisperheistä, joten heidän koulutustasonsa oli alhainen.⁷³⁴ Tutkintojen suorittamisen sijasta koulutusta hankittiin elinkeinoelämän eri aloilta. Opintomatkoiilla oli myös sivistävä merkitys.⁷³⁵ Koulutuksen ja oppimisen kautta liikemiehet oppivat vieraita kieliä ja saivat liiketoimintakykyä sekä

⁷³¹ Jyrki Vesikansa (1992, 48-49) on kuvannut tilannetta seuraavasti: *"Paperimassatehtaiden perustajilla ei välttämättä ollut siteitä aikaisempaan liike-elämään. Idestam oli insinööri, mutta Serlachius alkujaan apteekkari; sama ammatti oli erällä muillakin tehtailijoilla. Kajaanin ja Rauman tehtaat vuosisadan alussa perustaneet Paloheimot olivat alun perin valmistuneet papin, opettajan ja virkamiehen urille. Ja monitoiminen Alfred Kihlman, Kairamoiden kantaisä, Tampellan ja Kansallispankin saneeraaja, oli liikepuuhiensa ohessa niin "Norssin" uskonnon opettajakin kuin poliitikko."*

⁷³² Kuisma (2011, 127) tuo esille apteekkari Gustaf Adolf Serlachiuksen (1830-1901) ja koulurehtori Alfred Kihlmanin (1825 - 1904), joka oli pohjimmiltaan teologi. Serlachius kävi Kuopion yläalkeiskoulua ja oli apteekkioppilana Helsingissä ja Porissa. Hän suoritti proviisorintutkinnon Turussa 1853. Serlachius rakensi Mänttään pahvi- ja paperitehtaan (Ahvenainen 2009). Kihlman vaikutti liike-elämän johtotehtävissä Tampereen Pellava- ja Rautateollisuusosakeyhtiössä (myöhemmin Tampellakonserni) sekä Kansallis-Osake-Pankissa. Hän oli ammatissaan Helsingin ruotsalaisen normaalikoulun uskonnon yliopettaja ja rehtori. Kihlman vihittiin 21-vuotiaana papiksi (Murtoirinne & Rasila 2000). Voidaan mainita, että afäärifennomaanisen liikkeen johtajana tunnettu ja suomenkielisen yrityselämän kehittymiseen vaikuttanut Karl Alfred Paloheimo (1862-1949) oli samoin koulutukseltaan teologi (Ahvenainen 2009).

⁷³³ Hietala 1992; Myllyntaus 1996; Fellman 2000b. Susanna Fellman on käsitellyt liikemiesten ja kauppiaiden vuosina 1880-1939 tekemiä ulkomaan opintomatkkoja. Marjatta Hietala ja Timo Myllyntaus ovat tutkineet puolestaan insinöörien ulkomaan opintoja ja matkoja, joissa on tullut ilmi, että opinnot olivat yleisiä erityisesti 1800-luvun lopussa. Ulkomaan opintomatkojen yleisyys on tullut esille muitakin maita koskevilla aineistoilla, ks. esim. Amdam 1990.

⁷³⁴ Laaksonen 1962, 222.

⁷³⁵ Fellman 2000b. Kauppiasluetteloista käy selville, että 1840-luvun suomalaisista kauppiaista 35 (3 %) oli harjoitellut ulkomailta ja 11 (1 %) oli suorittanut opintoja ulkomaisissa oppilaitoksissa. Samoista luetteloista selviää, että vastaavasti vuonna 1875 ulkomailta harjoitelleita oli 51 (4 %) ja opintoja suorittaneita oli 17 (2 %). (Mauranen 1981)

tarpeellista tietoa jostakin toimialasta.⁷³⁶ Ulkomaankaupan yleistymisen vaati tull- ja veroasioiden osaamista sekä lisäsi laivaukseen ja kuljetukseen liittyviä tietoja. Yritysten kirjanpidon monimutkaistuessa laskentatoimissa vaadittiin rahoitus- ja verokysymyksien osaamista.⁷³⁷ Opintomatkoilla saatiin tietoa mm. konttoritekniikasta, organisaatiomalleista, tuotteista, markkinoista ja kauppa-meneteleistä.⁷³⁸

Vain 15 tämän tutkimuksen kohteena olevaa perustajayrittäjää on saanut erillistä johtajakoulutusta. Johtamiskoulutusta ryhdyttiin järjestämään Suomessa suhteellisen myöhään. Tieteellistä liikkeenjohtamisoppia alettiin opettamaan Suomen teollisuudessa toisen maailmansodan jälkeen.⁷³⁹ Ensimmäisessä ajanjaksossa (vuosina 1845–1889 syntyneet) ei ole yhtään johtamiskoulutusta saanutta perustajayrittäjää. Toisessa ajanjaksossa (vuosina 1890–1910 syntyneet) on kaksi johtajakoulutukseen osallistunutta yrittäjää. Kolmannessa jaksossa (vuosina 1911–1930 syntyneet) on seitsemän ja viimeisessä jaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) on kuusi johtamiskoulutusta saanutta yrittäjää.⁷⁴⁰

Suomessa oli suhteellisen vähän yrittäjäyyskoulutusta ennen 1980-lukua. Tämä koulutussuunta on niin nuori, että se ei näy tämän tutkimuksen kohdejoukon taustatekijöissä. Suomalaisessa koulutuspolitiikassa on alettu painottamaan erillistä yrittäjäkoulutusta. Yhteiskunnan kehittäminen sisältää sen, että järjestetään sellaista koulutusta, josta on olemassa riittävä yhteisymmärrys, että siitä on hyötyä yhteiskunnalle ja yksilöille.⁷⁴¹

⁷³⁶ Ojala 2002b. Tapani Maurasen (1981) mukaan noin 64 prosenttia ylimmän tason kauppiaista osasi 1840-luvulla ruotsin ja Suomen lisäksi joitakin vieraita kieliä. Viidesosa kauppiaista ymmärsi yhtä kieltä, neljäsosa kahta kieltä, 11 % kolmea kieltä ja 8 % neljää kieltä. Merenkulkijoilla oli niin ikään hyvä kielitaito (Kaukiainen 2008).

⁷³⁷ Michelsen 2001b, 14; Fellman 2007, 16.

⁷³⁸ Fellman 1996.

⁷³⁹ Hannele Seeckin (2012, 285, 290) mukaan Suomen teollisuuden rakenne vaikutti siihen, että johtamisparadigmat omaksuttiin myöhään. Maasta puuttuivat sellaiset suuret teollisuuslaitokset ja tuotantoyksiköt, joiden toiminnan tehostamiseen olisi käytetty tieteellistä liikkeenjohtoa. Vähitellen yleistyivät erilliset johtamiskoulutusohjelmat, joissa annettiin liike-elämän tarpeisiin soveltuvia johtamisoppeja. Suomalaisen johtamiskoulutuksen kehityksestä lähemmin ks. Seeck 2012; Fellman 2001b; 2007.

⁷⁴⁰ Yleisin kurssi on ollut Liikkeenjohdon instituutti (LIFIM). Lisäksi on osallistuttu Rastorin yritysjohtamisen koulutustilaisuuksiin (Rastor, kauppa- ja teollisuusministeriö), Pienteollisuuden Keskusliiton johtamiseminaareihin ja johdon koulutuspäiville. Lisäksi on erilaisia yksittäisiä koulutuksia (mm. Johtamiskoulutusohjelma (JOKO) Helsingin kauppakorkeakoulussa, Rationalisoinnin johtamisen kurssi).

⁷⁴¹ Turunen 2011, 13. Yrittäjämäisestä oppimisesta yleisesti Oksanen 2013. Yrittäjäkasvatuksen sisällöstä muun muassa Koironen & Peltonen 1995; Ristimäki 1998; Kyrö, Lehonen & Ristimäki (toim.) 2007.

4 PERUSTAJAYRITTÄJÄT JA YRITYSTEN PERUSTAMINEN

Perustajayrittäjiä tutkittaessa on oleellista tietää, missä elämänvaiheessa yritys on perustettu ja mitä on tapahtunut ennen yrityksen perustamista. Perustamisen jälkeen alkaa johtamisen vaihe, jolloin osa yrittäjistä on saattanut yrityksensä vakiintuneelle kasvu-uralle.

Seuraavassa tarkastelen perustajayrittäjien uraan liittyviä tekijöitä selvittämällä heidän työkokemustaan ennen yrityksen perustamista. Käytän näitä tietoja perustajayrittäjien typologisoinnissa.

4.1 Työkokemus ennen yrityksen perustamista

Yrittäjien taustatekijöihin kuuluu yrittäjien aikaisempi työkokemus ennen yrityksen perustamista. Työkokemus vaikuttaa yrittäjäksi ryhtymiseen ja siihen, miten yrittäjätoiminnan käynnistämismekanismi toteutetaan.

Hauta-aho on käsitellyt tutkimuskirjallisuuden pohjalta aikaisemman työkokemuksen yhteyttä yrittäjäksi ryhtymiseen. On yleistä, että yrittäjäksi ryhtyneillä on aikaisempaa kokemusta pienistä yrityksistä. Usein yritykset perustetaan samalle toimialalle, jossa aikaisempi työnantaja toimii. Hankittua osaamista ja tietoja voidaan pitää kilpailuetuna. Yrittäjät voivat siirtyä toiseen yritykseen havaittuaan uusia tilaisuuksia.⁷⁴²

Arnold C. Cooperin ja William C. Dunkelbergin mukaan yritystoiminnan käynnistämismekanismissa voidaan erottaa kolme vaihtoehtoa. (1) Potentiaaliset yrittäjät pyrkivät löytämään markkinaraon tai tuoteinnovaation jo ollessaan toisen yrityksen palveluksessa ennen oman yrityksen perustamista. (2) Yrittäjä aloittaa toimintansa osa-aikaisesti ollessaan samaan aikaan toisen palveluksessa. (3) Perustajan yritys toimii kilpailijana yrittäjän entisen työnantajan markkinoil-

---

⁷⁴² Hauta-aho 1990, 52-53.

la, ja yrittäjä käyttää hyväkseen toisen palveluksessa luomaansa kontaktiverkostoa ja asiakassuhteita.⁷⁴³

Aikaisemmassa työpaikassa saatu kokemus on yrityksen perustamiseen liittyvä tärkeä tekijä. Työkokemus on merkittävä tekijä, kun tehdään päätöstä yrittäjäksi ryhtymisestä ja perustettavan yrityksen toimialasta. Usein yritys perustetaan samalla toimialalle, mistä on saatu kokemusta aikaisemmassa työpaikassa.⁷⁴⁴ Koko ihmisen elämäkokemus vaikuttaa siihen, kuka havaitsee yrittäjätilaisuuksia.⁷⁴⁵

Tutkimusten mukaan aikaisemmalla työkokemuksella on positiivinen yhteys uusien yritysten menestymiseen.⁷⁴⁶ Niin ikään aikaisemmalla yrittäjäkokemuksella on havaittu samanlainen positiivinen yhteys.⁷⁴⁷ Antti Sekin väitöskirjassa on tuotu esille, että perustajan aikaisemmalla kokemuksella on ratkaiseva merkitys yrityksen menestymiselle. Kokemus voidaan jakaa kolmeen ryhmään: (1) johtamis- tai esimieskokemus (ihmisten johtaminen kuuluu yrittäjän ammattiin), (2) toimialan tuntemus (markkina- ja asiakasymmärrys, tietotaito) ja (3) aikaisempi yrittäjäkokemus (onnistumiset, epäonnistumiset, sarjayrittäjät).⁷⁴⁸

Omassa tutkimuksessani selvitän perustajayrittäjien ensimmäisen vakituisen työpaikan aloitusikää, työpaikkojen määrää ennen yrityksen perustamista, viimeistä ammattia ennen yrityksen perustamista sekä yrittäjän ikää yrityksen perustamishetkellä. Taulukossa 28 on esitetty yrittäjien ensimmäisen vakituisen työpaikan aloitusiän kehitys.

---

⁷⁴³ Cooper & Dunkelberg 1981.

⁷⁴⁴ Huuskonen 1992, 53; Hauta-aho 1990, 68.

⁷⁴⁵ Shane 2003, 45. Yksilöt havaitsevat yrittäjätilaisuuksia. Informaation hankkimisella on tässä keskeinen asema (ks. esim. Casson 2003). Työtehtävä vaikuttaa siihen, mikälaista informaatiota on mahdollista saada. Monipuolinen työkokemus lisää halukkuutta perustaa yrityksiä (Hyytinen & Ilmakunnas 2004).

⁷⁴⁶ Ks. esim. Reuber, Dyke & Fischer 1990; Littunen 1994; Reuber & Fischer 1999.

⁷⁴⁷ Ks. esim. Stuart & Abetti 1990.

⁷⁴⁸ Sekki 2007, 35-36 ja siinä mainittu kirjallisuus.

TAULUKKO 28 Yrittäjien ikä heidän aloittaessaan ensimmäisissä vakituisissa työpaikoissa neljällä ajanjaksolla

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Aloittamisikä	alle 18 v	Määrä	43	40	33	7	123
		% osuus	43%	29%	28%	15%	31%
	18-20 v	Määrä	20	30	13	15	78
		% osuus	20%	22%	11%	31%	19%
	21-24 v	Määrä	27	36	32	15	110
		% osuus	27%	27%	27%	31%	27%
	25 v tai enemmän	Määrä	9	30	41	11	91
		% osuus	9%	22%	35%	23%	23%
Yhteensä		Määrä	99	136	119	48	402
		% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Perustajayrittäjien keskimääräinen ensimmäisessä vakituisessa työpaikassa aloittamisikä on 21 vuotta. Perustajayrittäjien syntymävuosien tarkastelu osoittaa, että ennen menttiin ensimmäiseen vakinaiseen työpaikkaan nuorempana. Alle 18-vuotiaiden osuus oli selvästi suurin ensimmäisessä aikaryhmässä (vuosina 1845–1889 syntyneet), eli noin 43 %. Näin ollen varhaisilla johtajilla on pittemät työurat. Aikaisemmin johtajilla ei usein ollut koulutusvaihetta ennen työuran aloittamista. Opintojen ohessa on voitu olla töissä, mutta ne eivät ole olleet vakinaisia työpaikkoja. Silloin ei ollut opintoetuuksia, varsinkin, jos ei ollut lähtöisin varakkaasta perheestä.

On kuitenkin huomioitava, että kaikki työpaikat eivät käy ilmi Talouselämän vaikuttajat -julkaisun artikkeleista ja niiden liitetiedoista. Erilaisia ”puoti-puku”-tehtäviä ei ole ilmoitettu lähteissä. Kuitenkin on syytä todeta, että yrityksen perustamisen kannalta oleelliset työpaikat on mainittu. Joidenkin yrittäjien työkokemukseen on vaikuttanut talvi- ja jatkosodan aika. Tuolloin yritys-toiminta oli keskeytynyt tai siirtynyt toiselle paikkakunnalle. Yrittäjillä oli lisäksi liiketoimintaan liittyviä sota-ajan tehtäviä. Kuvaan jatkossa työpaikkojen määrää ennen yrityksen perustamista.

Ensimmäinen työpaikka selittää myöhempää urakehitystä. Kansainvälisissä tutkimuksissa on tarkasteltu johtajien tuloa työelämään.⁷⁴⁹ Hajban mukaan omakohtaisesti käytännön toiminnasta saatu työkokemus vaikuttaa olennaisesti yritysjohtajien työkapasiteetin muodostumiseen.⁷⁵⁰ Kokemuksen pituutta voidaan mitata työkokemuksen kokonaispituudella sekä yrityksessä toimimisen ja johtajana olemisen oloajalla. Työkokemusta voidaan arvioida työtehtävien laadun ja vaativuuden perusteella.

⁷⁴⁹ Storey, Edward & Sisson 1997. Storeyn, Edwardin ja Sissonin tutkimuksen englantilaisista johtajista lähes puolet oli tullut työmarkkinoille alle 20-vuotiaana. Japanilaisista johtajista vain pieni osa oli aloittanut työuransa näin nuorena.

⁷⁵⁰ Hajba 1982, 60.

Yrittäjyyttä tutkinut Juhani Jaakkola on todennut, että yrittäjäksi lähtevä on voinut työskennellä vuosia toisen yrittäjän palveluksessa ja kouluttanut samalla itseään. Hän on kuitenkin tuntenut olonsa epämukavaksi, mikä on synnyttänyt halun työskennellä itsenäisesti. Tämän jälkeen hän on joutunut vaikeuksiin esimiesten kanssa, ja ottanut tai saanut lopputilin. Sitten hän on perustanut oman yrityksen.⁷⁵¹ Tätä voi pitää karkeana yleiskuvauksena. Yrittäjäksi ryhtyminen on voinut tapahtua myös yhteisymmärryksessä entisen työnantajan kanssa. Työkokemuksella on joka tapauksessa tärkeä merkitys yrityksen perustamisessa.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että teollisuusyrittäjillä noin 40 %:lla on ollut alle vuoden mittainen työkokemus ennen yrittäjäksi ryhtymistä.⁷⁵² Hannu Littusen tutkimuksessa 1990-luvun alun yrittäjät on jaettu työkokemuksen osalta kolmeen ryhmään: (1) yksipuolinen, lähinnä työntekijänä hankittu koulutus, (2) monialainen, lähinnä tuotannon johtotehtävissä työkokemuksensa hankkineet, (3) erittäin monialaisen työkokemuksen saaneet.⁷⁵³ Usein yrittäjäksi ryhtyneillä ja yritystään kasvattavilla on kokemuksia pienyrittäjyydestä. Heillä on tietoisuus siitä, mitä tilaisuuksia yrittäjyys tarjoaa.⁷⁵⁴

Mika Pajarisen, Mika Rouvisen ja Pekka Ylä-Anttilan tutkimuksessa suomalaisista kasvuyrityksistä tuli esille, että yrittäjillä on monipuolista työkokemusta. Tutkimuksen yrittäjistä yli 80 % oli ollut ennen yrityksen perustamista ansiotöissä. Heistä 15 % oli ennen yrityksen perustamista ollut yrittäjänä. Yrittäjistä 14 % oli "portfolioryrittäjiä". He olivat uuden yrityksensä ohella mukana aiemmissa yrityksissään joko omistajana tai johtajana. Lähes 90 prosentilla yrittäjistä oli yrittäjiä perhe- tai lähipiirissä. Puolet yrittäjistä oli saanut yrittäjyyteen liittyvää opetusta tai koulutusta.⁷⁵⁵

Perustajayrittäjien uraa voidaan tarkastella kuvaamalla sitä, kuinka kauan on kulunut aikaa ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välillä (taulukko 29). Kovin selviä päätelmiä taulukosta 29. ei voida tehdä. Näyttää kuitenkin siltä, että aikaisemmilla ajanjaksoilla yritysten perustajilla oli pitempi työura takanaan.

⁷⁵¹ Korhonen & Lintunen 1999, 22. Ks. myös Hauta-aho 1992.

⁷⁵² Low & MacMillan 1988.

⁷⁵³ Littunen 1994, 22-23. Tutkimuksen mukaan yrityksen lopettaminen oli sidoksissa yrittäjän osaamiseen yrityksen perustamistilanteessa ja tähän liittyen perustamissuunnitelman toimivuuteen.

⁷⁵⁴ Huuskonen 1992, 52. Myös Cooper & Dunkelber 1986; Brockhaus 1982; Hauta-aho 1990, 43-45; Ronstadt 1986.

⁷⁵⁵ Pajarinen, Rouvinen & Ylä-Anttila 2006.

TAULUKKO 29 Ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välinen aika neljällä ajanjaksoilla

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Aika	0-4 v	Määrä	17	25	21	16	79
		% osuus	17%	18%	18%	33%	20%
	5-9 v	Määrä	13	37	34	11	95
		% osuus	13%	27%	29%	23%	24%
	10-14 v	Määrä	20	25	35	10	90
		% osuus	20%	18%	30%	21%	22%
	15-19 v	Määrä	20	21	18	6	65
		% osuus	20%	15%	15%	13%	16%
	20 v tai enemmän	Määrä	29	28	11	5	73
		% osuus	29%	21%	9%	10%	18%
Yhteensä		Määrä	99	136	119	48	402
		% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

4.2 Työpaikat ennen yrityksen perustamista

Ensimmäisen työpaikan aloitustien lisäksi on tarpeellista selvittää, kuinka monta työpaikkaa yrittäjillä on ollut ennen yrityksen perustamista. Se kertoo siitä, millainen työura yrittäjällä on ollut ennen yrityksen perustamista. Taulukosta 30 käy ilmi tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien työpaikkojen määrän kehitys ennen yrityksen perustamista.

TAULUKKO 30 Työpaikkojen määrä ennen yrityksen perustamista neljällä ajanjaksolla.

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845-1889	1890-1910	1911-1930	1931-	
Työpaikkojen määrä	Ei yhtään	Määrä	4	11	12	6	32
		% osuus	4%	8%	10%	13%	8%
	1 työpaikka	Määrä	14	29	28	12	83
		% osuus	14%	21%	26%	25%	21%
	2-3 työpaikkaa	Määrä	43	50	45	16	154
		% osuus	42%	37%	38%	33%	38%
	4 työpaikkaa	Määrä	19	15	15	5	54
	% osuus	19%	11%	13%	10%	13%	
	5 työpaikkaa	Määrä	7	15	11	7	40
	% osuus	7%	11%	9%	15%	10%	
	6 työpaikkaa tai enemmän	Määrä	12	16	9	2	39
	% osuus	12%	12%	8%	4%	10%	
Yhteensä	Määrä		99	136	119	48	402
	% osuus		100%	100%	100%	100%	100%

Työpaikkojen määrän keskiarvo 3,25. 1. jakson (1845-1889) 3,47, 2. jakson (1890-1910) 3,30, 3. jakson (1911-1930) 3,11, 4. jakson (1931-) 3,02.

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Perustajayrittäjillä on ollut keskimäärin 3,2 työpaikkaa ennen yrityksen perustamista. Yleisimmin työpaikkoja on ollut kaksi. Perustajayrittäjistä noin 8 prosenttia on perustanut yrityksensä ensimmäiseksi varsinaiseksi työpaikaksi. Yleisimmin työpaikkoja on ollut 2 tai 3 ennen perustamista. Vastaavasti pitkän uran tehneitä, joilla on viisi tai sitä useampi työpaikka ennen perustamista, on ollut 20 %. Ajallinen tarkastelu osoittaa, että eri ajanjaksoilla perustajayrittäjien työpaikkojen määrän jakautuminen on samantyyppinen.

Useissa tutkimuksissa on selvitetty yrittäjäksi lähteneiden työpaikkojen lukumäärää ennen yrityksen perustamista. Arnold C. Cooper ja William C. Dunkelberg ovat tehneet tutkimuksen, jonka mukaan yleensä yrittäjäksi lähteneiden aikaisempien työpaikkojen määrä on jäänyt alle seitsemään.⁷⁵⁶ Hauta-ahon tutkimuksen yrittäjistä työpaikkojen lukumäärä oli alle viisi 81 %:lla.⁷⁵⁷

Ammattijohtajistossa työpaikkojen määrä on ollut suurempi kuin perustajajohtajilla. Tämä on havaittu aikaisemmissa tutkimuksissa, joissa tosin ei käsitelty teollistumisen varhaisvaihetta.⁷⁵⁸ Laaksosen mukaan suuryritysten johtajat vaihtavat tointa useammin kuin muut johtajat.⁷⁵⁹ John P. Kotterin tutkimuksessa 91 prosenttia ammattijohtajista oli toiminut urallaan samalla alalla ja 81 pro-

⁷⁵⁶ Cooper & Dunkelberg 1986.

⁷⁵⁷ Hauta-aho 1990.

⁷⁵⁸ Laaksonen 1962, 117; Hajba 1982, 73.

⁷⁵⁹ Laaksonen 1962, 123.

senttia saman työnantajan palveluksessa.⁷⁶⁰ Douglas T. Hallin ja Gilles Amado-Fischgrundin tutkimuksessa englantilaisista johtajista melkein puolet oli ollut urallaan vain yhden yrityksen palveluksessa.⁷⁶¹ Charles Margerisonin tutkimuksessa yhdysvaltaisilla johtajilla oli keskimäärin 3,6 työpaikkaa 1980-luvulla.⁷⁶² Sirpa Hajban tutkimuksen yritysjohtajat olivat olleet keskimäärin viidessä eri toimessa.⁷⁶³ Leo Ahlstedtin tutkimuksessa keskiarvo oli 5,2 ja Vähä-Kouvolan tutkimuksessa määrä oli viisi.⁷⁶⁴ Hajban tutkimuksen johtajat olivat olleet keskimäärin kolmen yrityksen palveluksessa.⁷⁶⁵ Ahlstedtin tutkimuksessa määrä oli 2,6 ja Vähä-Kouvolan tutkimuksessa 3,1.⁷⁶⁶ Hauta-ahon tutkimuksen yrittäjistä suurimmalla osalla (67 %) oli työkokemusta aikaisemmassa työpaikassa vähintään 6 vuotta.⁷⁶⁷

Tämän tutkimuksen kohteena olevat yrittäjät ovat yleensä ryhtyneet yrittäjäksi oman työuransa kautta. Yrityksen perustaminen on nähty hyvänä vaihtoehtona, kun on toimittu jonkun toisen leivissä. Joskus idea yrityksen perustamiseen on löytynyt harrastuksista. Esimerkiksi Raul Hellbergin (1900–1985) elämässä työ ja harrastus yhdistyivät. Hellberg nousi ensin kilpapyöräilijänä huipulle. Tämän jälkeen hän löysi elämäntyönsä polkupyörä- ja urheiluvälinealan tukku- ja vähittäisliikkeen harjoittamisesta. Hellberg perusti Urheiluliike Raul Hellbergin (vuodesta 1943 Raul Hellberg Oy).⁷⁶⁸

On syytä tuoda esille, että monesti yrityksen perustajia on ollut useita. On ollut yleistä, että myöhemmin yhdestä yrityksen perustajista on tullut yrityksen omistaja, joka on vastannut sen johtamisesta ja kasvattamisesta. Tämän tutkimuksen yrityksistä ainakin kolmannes on perustettu yhdessä. Tämä on vain jonkinlainen arvio, koska on vaikea määrittellä yksin perustamista. Vaikka yritys olisi yksin aloitettu, sen omistajiksi tulee yleensä jossain vaiheessa lisää ihmisiä. Yrityksen perustajalla on kuitenkin ratkaisevan suuri merkitys juuri yrityksen alkuvaiheessa.

Työpaikka ennen yrityksen perustamista

Seuraavaksi selvitän sitä, missä asemassa yrittäjä on ollut ennen yrityksen perustamista. Self-made man -teoria nostaa esiin yrityksen perustajia, jotka eivät ole olleet vaativissa tehtävissä. Sen vastakohtana on yrityksen perustaja, joka on ollut jonkin yrityksen toimitus- tai pääjohtajana. Taulukossa 31 on esitetty tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien viimeinen työpaikka ennen yrityksen perustamista ja työpaikkojen ajallinen kehitys.

Yleensä tutkimuksen kohteena olevat yrittäjät ovat tulleet elinkeinoelämän työpaikoista. Yleisimmin yrittäjä on toiminut työntekijänä jossakin toisessa yrityksessä. Kauppiaana on toiminut noin 9 %. Johtaja- tai päällikkötehtävissä

⁷⁶⁰ Kotter 1988, 145.

⁷⁶¹ Hall & Amado-Fischgrund 1973, 106-107.

⁷⁶² Margerison & Kakabadsen 1984.

⁷⁶³ Hajba 1982, 72.

⁷⁶⁴ Ahlstedt 1978; Vähä-Kouvola 1979.

⁷⁶⁵ Hajba 1982.

⁷⁶⁶ Ahlstedt 1978, 112; Vähä-Kouvola 1979, 48.

⁷⁶⁷ Hauta-Aho 1990.

⁷⁶⁸ Määttä 2010.

on toiminut noin 23 %. Toimitusjohtajana on ollut noin 7 %. Taulukosta käy ilmi, että esimies- ja johtotehtävissä toimiminen ennen yrityksen perustamista on yleistynyt. Tämä kertoo sekä koulutustason noususta että siitä, miten lähellä yrityksen johtoa oleminen luo edellytyksiä yrityksen perustamiselle.

Talvi- ja jatkosodassa taistelleista osa perusti rauhan tultua oman yrityksen. Kaikilla heistä ei ollut edes muodollista koulutusta, koska sota oli katkaisut koulunkäynnin. He eivät myöskään olleet saaneet käytännön elinkeinoelämän työkokemusta.

Tämän selvityksen mukaan voidaan todeta, että yrittäjistä merkittävä osa on ollut johtajatehtävissä ennen yrityksen perustamista. Toisaalta on ollut paljon niitä, jotka ovat olleet aikaisemmin vaatimattomissa tehtävissä. Yhteisenä piirteenä voidaan todeta, että tilaisuus perustaa uusi yritys on havaittu käytännön työn yhteydessä. Tutkimusjoukossa oli vain hyvin harvoja sellaisia perustajayrittäjiä, joiden ammattitasta ei viittaa elinkeinoelämään osallistumiseen.⁷⁶⁹ Joukossa oli vain muutama opettaja, valmentaja, poliisi ja lentäjä. Esimerkiksi virkamiehistä ja akateemisista ammateista ei ole tullut perustajayrittäjiä. Niin ikään upseeristoon kuuluvista ammattisotilaista ei ole noussut yrityksen perustajia.

---

⁷⁶⁹ Elinkeinoelämässä ovat toimineet mm. erilaisia hallinnollisia tehtäviä hoitaneet kuten konttoristit. Teollisuuden toimihenkilöistä lähemmin Fellman 1999; 2010. Yritykset toimihenkilöistyivät yritysten kasvun sekä taloudellisen ja teknologisen kehityksen myötä. Yrityksiin tuli uusia asiantuntija- ja keskijohtotehtäviä. Teollisuuden toimihenkilöistä merkittävä osa on ollut insinöörejä ja muita teknisiä toimihenkilöitä. (Fellman 1999, 128-129)

TAULUKKO 31 Perustajayrittäjien ammatit ennen yrityksen perustamista neljällä ajanjaksolla.⁷⁷⁰

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Apulainen, avustaja	Määrä	7	9	2	1	19
	% osuus	7%	7%	2%	2%	5%
Insinööri	Määrä	3	5	3	2	13
	% osuus	3%	4%	3%	4%	3%
Toimitusjohtaja, johtaja, päällikkö, esimiesasemassa	Määrä	22	42	38	21	123
	% osuus	22%	31%	32%	44%	31%
Kauppia, liike-elämässä	Määrä	18	11	8	3	40
	% osuus	18%	8%	7%	6%	10%
Muu	Määrä	13	19	7	9	48
	% osuus	13%	14%	6%	19%	12%
Opettaja	Määrä	1	1	2	2	6
	% osuus	1%	1%	2%	4%	2%
Opiskelija, sodassa, ei tietoa	Määrä	2	4	9	1	16
	% osuus	2%	3%	8%	2%	4%
Osakas yrityksessä	Määrä	18	14	10	0	42
	% osuus	18%	10%	8%	0%	10%
Rakennusmestari	Määrä	3	13	13	0	29
	% osuus	3%	7%	11%	0%	7%
Työntekijä, toisen palveluksessa	Määrä	12	18	27	9	66
	% osuus	12%	13%	23%	19%	16%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

4.3 Ikä yrityksen perustamisajankohtana

Perustajayrittäjien yksi taustatekijä on se, missä elämänvaiheessa yritys on perustettu. Tätä tekijää voidaan kuvata yrittäjän iällä yrityksen perustamishetkellä. Taulukossa 32 on kuvattu tämän tutkimuksen perustajayrittäjien iät yrityksen perustamishetkellä ja ikien ajallinen kehitys.

⁷⁷⁰ Luokka muu sisältää hyvin erilaisia yksittäisiä ammatteja, joita on vaikea sijoittaa muihin luokkiin. Niistä voidaan mainita lentäjä, valmentaja ja farmaseutti.

TAULUKKO 32 Yrityksen perustamisikä neljällä ajanjaksolla.

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–	
Yrityksen perustamisikä	alle 21 v	Määrä	2	6	3	2	13
		% osuus	2%	4%	3%	4%	3%
	21-24 v	Määrä	10	14	9	9	44
		% osuus	10%	10%	8%	19%	10%
	25-29 v	Määrä	22	29	31	15	97
		% osuus	22%	21%	26%	31%	24%
	30-34 v	Määrä	21	26	38	3	88
		% osuus	21%	19%	32%	6%	22%
	35-39 v	Määrä	22	28	20	8	78
		% osuus	22%	20%	17%	17%	19%
	40 v tai enemmän	Määrä	22	33	18	11	84
		% osuus	22%	24%	15%	23%	21%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402	
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%	

Yrityksen perustamisiän keskiarvo 33,06. 1. ajanjakson (1845–1889) 33,93, 2. ajanjakson (1890–1910) 33,68, 3. ajanjakson (1911–1930) 32,27, 4. ajanjakson (1931–) 31,45.

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Yritysten perustajat ovat yleensä olleet yli 30-vuotiaita. Ajallisessa tarkastelussa havaitaan, että keskimääräinen ikä on pysynyt melkein samana kaikilla ajanjaksoilla, mutta iät hiukan nuortuvat tultaessa kohti nykyaikaa. Ensimmäisessä ajanjaksossa (vuosina 1845–1889 syntyneet) keskimääräinen yrityksen perustamisikä on 33,5 vuotta. Toisessa jaksossa (vuosina 1890–1910 syntyneet) ikä on 34,5 vuotta ja kolmannessa (vuosina 1911–1930 syntyneet) reilut 32 vuotta. Viimeisessä ajanjaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet) yrityksen perustamisen keskimääräinen ikä on kaikkein alhaisin, eli 31,5 vuotta. Perustajayrittäjien keskimääräinen ikä yritystä perustaessaan oli 33 vuotta.

Vanhin yrityksen perustaja on 57-vuotias (Arvo Westerlund) ja nuorin vain 15-vuotias (Eero Harkke). Eero Harkke (1907–1978) perusti veljensä Aarnen kanssa v. 1922 Turkuun Pyöräkellari Oy:n, joka valmisti aluksi potkukelkoja ja korjasi polkupyöriä. Liiketoimintaan kuului myös polkupyörien rakentaminen pyörän osista, jotka tuotiin Englannista. Myös pyörien merkki High Land ostettiin ulkomailta. Myyntitoiminta keskitettiin 1928 avattuun myymälään. Korjaamotiloissa valmistettiin polkupyörän runkoja, ohjaustankoja ja kampia. Pyörä sai kotimaisen Tunturi-merkki-nimen, kun High Land suomennettiin v. 1926.⁷⁷¹ Arvo Westerlundin (1902–1966) pitkä ura Oy Rakennustoimen palveluksessa päättyi 1959, jolloin hän perusti omaa nimeään kantaneen raken-

⁷⁷¹ Määttä 2012.

nusyrytyksen yhdessä Valtosen veljesten kanssa. Westerlundista tuli uuden yhtiön toimitusjohtaja ja hallituksen puheenjohtaja.⁷⁷²

Noin viidennes perustajayrittäjistä on perustanut yrityksen yli 40-vuotiaana. Alle 30-vuotiaana yrityksen on perustanut noin 38 prosenttia. Suuri osa yrityksen perustamisista on tapahtunut 30–39-vuotiaana. Näitä tuloksia voi pitää samansuuntaisina kuin aikaisempien tutkimusten tuloksia. Esimerkiksi Hauta-ahon tutkimuksen yrittäjistä 67 % oli perustanut yrityksensä 25-40 vuoden ikäisenä.⁷⁷³

Yleensä on helppo määritellä yrityksen perustamisen vuosi. Jos henkilö on perustanut useita yrityksiä, on perustamisvuodeksi valittu ensimmäisen yrityksen perustamisen vuosi. Jos henkilö on perustanut (tai ollut mukana perustamassa) pienempiä yrityksiä, mutta perustanut varsinaisen pääyrityksensä myöhemmin jollekin toiselle toimialalle, niin perustamisen vuodeksi on valittu pääyrityksen perustaminen. Osakkaana olemisia muissa yrityksissä ei ole laskettu yrityksen perustamisiksi. Luokittelun lähtökohtana on ollut se, milloin henkilö on tämän tutkimuksen määritelmän mukaisesti perustanut yrityksen.⁷⁷⁴

Kun yrittäjäksi lähteneiden ikää on tutkittu, on havaittu, että yrittäjäksi ryhtyvät ovat yleensä 25-40-vuotiaita.⁷⁷⁵ Yrityksen perustajat ovat usein varhaiskeski-ikässä olevia miehiä (35-40 vuotta).⁷⁷⁶ Tällöin heillä on riittävä ammatitaito, kokemus ja itseluottamus. Uravalinnan vapaus on tuolloin suurinta, eikä taloudellinen ja sosiaalinen sitoutuminen muodosta esteitä.⁷⁷⁷ Toisaalta nämä voivat olla kannusteita yrityksen perustamiseen. Nuorilla perheellisillä voi olla asuntovelkaa ja heidän pitää huolehtia toimeentulosta. Tutkimukset viittavat siihen, että nuoremmat yrittäjät ovat kasvuhakuisempia.⁷⁷⁸

Perustajayrittäjien perustamisikien tarkastelu kuuluu myös menestyvien yritysten tutkimuksiin, joissa selvitetään yritysten lähtökohtia ja alkuperää. Tutkimuksissa on tullut esille, että yritysten perustajat ovat yleensä olleet nuoria. Yrittäjien toimintaenergian on katsottu olevan suurimmillaan 20- ja 30-vuotiaana.⁷⁷⁹

Yrittäjien ikää yrityksen perustamishetkellä on syytä tarkastella eri toimialoilla, koska on oletettavaa, että eri aloilla vaaditaan eripituista kokemusta, jotta yrityksen perustaminen tulee mahdolliseksi. Omassa aineistossani yrittäjien perustamisiät jakautuvat toimialoittain taulukossa 33 esitetyllä tavalla. Toimialajaottelu on tehty Talouselämän vaikuttajat -julkaisun luokittelun mukaisesti. Siinä luokittelu on tehty pääyrityksen mukaisesti.

⁷⁷² Haikari 2012.

⁷⁷³ Hauta-aho 1990.

⁷⁷⁴ Käsittelen lähemmin yrityksen perustamisen luokittelua liitteessä 1.

⁷⁷⁵ Esim. Brockhaus 1982; Kankaanpää 1987; Hauta-aho 1990. Nämä tutkimukset eivät kohdistu teollistumisen alkuvaiheeseen.

⁷⁷⁶ Näin oli esimerkiksi Eurostatin selvityksessä *Enterprise in Europe* (1996). Laajemmin samasta asiasta ks. Farrell 2011.

⁷⁷⁷ Huuskonen 1992, 52. Myös Brockhaus 1982; Hérbert & Link 1989; Hauta-aho 1990, 44.

⁷⁷⁸ Ks. esim. Storey 1994, 134

⁷⁷⁹ Tämä on tullut esille erilaisissa yrittäjätutkimuksissa, joissa on tarkasteltu erilaisten yritysten perustajia, ks. esim. Landrum 1993 (innovatiiviset yritykset); Collins & Porras 2004 (visionääriset yritykset); Simon 1996 (salatut menestyjäyritykset).

TAULUKKO 33 Ikä yritysten perustamisen hetkellä eri toimialoilla

		Yrityksen perustamisikä						Yhteensä
		alle 21 v	21-24 v	25-29 v	30-34 v	35-39 v	40 v tai enemmän	
Toimi- ala	elektroniikka- ja sähköteollisuus	Määrä 0	1	6	1	0	4	12
	% osuus	0%	8%	50%	8%	0%	33%	100%
	elintarviketeol- isuus	Määrä 1	1	4	5	2	1	14
	% osuus	7%	7%	29%	36%	14%	7%	100%
	energia	Määrä 0	0	0	1	1	0	2
	% osuus	0%	0%	0%	50%	50%	0%	100%
	graafinen teolli- isuus	Määrä 0	1	0	0	0	1	2
	% osuus	0%	50%	0%	0%	0%	50%	100%
	kauppa ja pal- velut	Määrä 4	21	42	37	17	19	140
	% osuus	3%	15%	30%	26%	12%	14%	100%
	kemian teolli- isuus	Määrä 0	0	4	0	2	2	8
	% osuus	0%	0%	50%	0%	25%	25%	100%
	lasi-, kivi- ja saviteollisuus	Määrä 0	1	0	1	1	1	4
	% osuus	0%	25%	0%	25%	25%	25%	100%
	liikenne	Määrä 0	1	3	2	0	2	8
	% osuus	0%	14%	38%	25%	0%	25%	100%
	maa- ja metsäta- lous	Määrä 0	0	0	2	1	0	3
	% osuus	0%	0%	0%	67%	33%	0%	100%
	metalli- ja ko- nepajateollisuus	Määrä 3	4	16	8	9	12	52
	% osuus	6%	8%	31%	15%	17%	23%	100%
	metsä- ja puun- jalostusteolli- isuus	Määrä 2	6	8	8	9	9	42
	% osuus	5%	14%	19%	19%	21%	21%	100%
	rahoitus-, va- kuutus- ja kiin- teistötoiminta	Määrä 0	0	0	0	0	2	2
	% osuus	0%	0%	0%	0%	0%	100%	100%
	rakennustoi- minta	Määrä 0	1	7	16	27	20	71
	% osuus	0%	1%	10%	23%	38%	28%	100%
	tekstiili- ja vaa- teteollisuus	Määrä 3	5	7	7	9	11	42
	% osuus	7%	12%	17%	17%	21%	26%	100%
Yhteensä	Määrä	13	42	97	88	78	84	402
	% osuus	3%	10%	24%	22%	19%	21%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Taulukosta 33 käy ilmi, että kovin selvää yhteyttä toimialan ja perustamisiän välillä ei ole, varsinkin kun monilla toimialoilla tapausten määrä jää kovin pie-
neksi. Kuitenkin näyttää siltä, että kaupan alalla yrittäjät ovat perustaneet yri-
tyksiä usein nuorempina. Vastaavasti elektroniikka- ja sähköteollisuuden ja
kemian alan yritykset on perustettu uran myöhäisemmässä vaiheessa. Tämä on
ymmärrettävää, koska ala vaatii yleensä enemmän koulutusta. Metsä- ja puun-
jalostusteollisuudessa on paljon sellaisia, jotka ovat perustaneet yrityksensä
vanhana. Rakennustoiminnassa yli 60 % on perustanut yrityksensä 30–39-
vuotiaana. Metall- ja konepajateollisuudessa sekä tekstiili- ja vaatetusteollisuus-

nessa yrityksen perustamisiät jakautuvat suhteellisen tasaisesti eri ikävuosien välillä.

4.4 Perustajayrittäjien toimialat

Perustajayrittäjien taustoilla on vaikutusta siihen, mille toimialoille he ovat yrityksen perustaneet. Tässä tutkimuksessa luokittelu on tehty yrityksen päätoimialan mukaan. Perustajayrittäjien yleisin toimiala on kauppa ja palvelut (n. 35 %). Seuraavaksi yleisimpiä ovat rakennustoiminta (n. 17 %), metalli- ja konepajateollisuus (n. 13 %) sekä metsä- ja puunjalostusteollisuus (n. 10 %). On syytä ottaa huomioon se, että eri talouden toimialoilla arvonimikäytännöt poikkeavat toisistaan.

Vuori- ja kauppaneuvoksen arvonimiä on myönnetty jo Ruotsin vallan aikana 1700-luvulla. Tuolloin arvonimet perustuivat usein jäsenyyteen vuori- tai kauppakollegiossa. Niitä myönnettiin myös taloudellisista ansioista.⁷⁸⁰

Vuorineuvoksen arvonimiä myönnettiin autonomian aikana lähinnä ruukinpatruunoille. Itsenäistymisen alkuaikoina niitä saivat yleensä metalliteollisuuden edustajat. Siitä kehittyi kuitenkin suuryritysten johtajille tarkoitettu arvonimi. Kauppaneuvoksen arvonimiä ovat saaneet lähtökohtaisesti kaupan alan vaikuttajat. Esimerkiksi suuri osa teollistumisen alkuaajan suurista tukku-kauppiaista on saanut kauppaneuvoksen arvon. Talouden eri toimialoille on perustettu itsenäisyyden aikana uusia arvonimiluokkia (esimerkiksi metsä-, energia- ja liikenneneuvokset). Ensimmäinen teollisuusneuvoksen arvonimi jaettiin v. 1930.⁷⁸¹ Se sijoitettiin toiseksi kalleimpaan leimaveroluokkaan.

Vuorineuvoksen arvonimen saaneissa perustajayrittäjissä on selvästi eniten rakennustoiminnan alan yrityksiä (yli kolmannes). Seuraavaksi eniten on metsä- ja puunjalostusteollisuuden (noin 14 %) ja tekstiili- ja vaateteollisuuden yrityksiä (noin 11 %). Kaupan alan yrityksiä on noin 5 % yrityksistä.

Kauppaneuvoksen arvonimen saaneissa perustajayrittäjissä on selvästi eniten kaupan alan yrityksiä, noin 65 %. Seuraavaksi eniten on tekstiili- ja vaa-

⁷⁸⁰ Lähde: <http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?p=3> (ladattu 10.1.2016). Arvonimi-instituution kehityksestä lähemmin ks. esim. Inkinen 1953; Kolbe 2007; Strömberg, Nuorteva & Forssell (toim.) 2007; Segercrantz (toim.) 1986. *Muuttuva Suomalainen yhteiskunta* teoksessa Heikki Waris (1967, 40-41) piti 1960-luvun lopussa Suomea oikein neuvosten tasavaltana. Hän piti arvonimijärjestelmää sääty-yhteiskunnan jäänteinä, joka on säilynyt elinvoimaisena. Arvonimet voidaan liittää laajemmin kiittämisen ja palkitsemisen moniin muotoihin. Heikki Ikäheimo (2003) on käsitellyt sitä, miten talouden alan kiittäminen eroaa muista yhteiskunnan lohkoista. Hänen mukaansa toiminta yrittäjänä on yksi osa yhteiskuntaelämää. Yleiset kiittämisen ja arvostamisen ehdot pätevät elinkeinoelämässäkin

⁷⁸¹ Ensimmäisenä teollisuusneuvoksen arvonimen sai toukokuussa 1930 kotiteollisuuden ylitarkastaja Lauri Kuoppamäki (1877-1935). Kotiteollisuuden edistämiseksi perustettiin teollisuushallitukseen 1908 kotiteollisuustoimisto. Kuoppamäki valittiin sen ensimmäiseksi johtajaksi ja kotiteollisuuden tarkastajaksi ja v. 1916 Kotiteollisuuden ylitarkastajaksi. (Hellsten 2012.)

tetusteollisuuden (noin 9%) ja metsä- ja puunjalostusteollisuuden yrityksiä (noin 8 %).

Teollisuusneuvoksen arvonimen saaneet perustajayrittäjät ovat yleisimmin perustaneet rakennusalan yrityksen (noin kolmannes). Metall- ja konepajateollisuuden alalta on tullut teollisuusneuvoksia (noin 24 %). Kaupan alalla teollisuusneuvoksen arvonimet ovat harvinaisia (vain pari prosenttia).

Seuraavassa on lyhyesti yleisiä havaintoja siitä, minkälaisia yrityksiä tutkimuksessa olevat henkilöt ovat perustaneet eri toimialoille.

Kauppa ja palvelut -toimialalla on suurien tukkukauppojen ja -liikkeiden perustajia. Mukana on paikallisesti suuria tukkukauppiaita, kuten hämeenlinnalainen Anders Gustaf Skogster (1866–1952) ja helsinkiläinen Julius Tallberg (1857–1921).⁷⁸² Esimerkkinä voidaan mainita lisäksi Kalle Halosen (1914–1999) perustama Veljekset Halonen Oy.⁷⁸³ Lisäksi on ollut vähittäisliikkeiden ja tavaramaloiden omistajia, jotka ovat toimineet useilla paikkakunnilla. Heihin lukeutuu porilaisen August Lipsasen (1876–1948) perustama Aug. Lipsanen Oy.⁷⁸⁴ Tavaramaloketjuista tunnettuja ovat Esko Ylisen (s. 1947) perustama Halpahalli ja Kari Hautasen Tarjoustalo.⁷⁸⁵ Erikoisliikkeissä myydään joitain tiettyjä tuotteita (esim. kulta- ja kelloliikkeet). Tähän ryhmään lukeutuvat myös urheiluliikkeiden perustajat, kuten Pertti Saarisen (1927–2011) perustama Suomen Intersport Oy.⁷⁸⁶ Rautakauppojen perustajat ovat harjoittaneet laajamittaista liiketoimintaa. Voidaan mainita esimerkiksi Evert Viktor Sellgrenin (1864–1936) perustama Itä-Suomen Rautakauppa Oy.⁷⁸⁷ Autokauppiat ovat oman alueensa markkinajohtajia, esimerkiksi Eugen Pylvänäisen (1915–1976) perustama Mikkelin Auto Oy.⁷⁸⁸

Metalli- ja konepajateollisuudessa perustajien yritykset ovat valmistaneet koneita ja laitteita sekä erilaisia sähkötekniisiä tuotteita. Näistä yrityksistä voidaan mainita Seppo Halttusen (1927–2013) perustama Halton Oy, jonka ensimmäisiä tuotteita olivat kylmäteknikalla valmistetut ilmanjakolaitteet (myymäläkalusteet, kylmäkalusteet, ilmansisäätulojärjestelmät ja baarikalusteet) ja Lauri Junnilan (1908–1988) perustama L. Junnilan Konepaja (myöhemmin Oy Juko Ltd), jonka päätuotteeksi muodostui traktorivetoinen kylvökone.⁷⁸⁹ Yritykset ovat valmistaneet metallituotteita ja maakulkuneuvoja. Levypyöriteollisuuden uranuurtajayritys Suomessa oli Lauri Lemettisen (s. 1926) perustama Levypyörä Oy. Yritykset ovat toimineet myös paja- ja hitsauskoneteollisuudessa.⁷⁹⁰ Jorma Lillbacka (s. 1946) perusti konepajayrityksen Lillbacka Oy:n, josta tuli suuri levyntyöstökoneiden valmistaja.⁷⁹¹ Tarmo Lieskiven (s. 1936) perustama Sormat

⁷⁸² VN kanslia 765/13 1919; Hoffman 2011.

⁷⁸³ Hoffman 2011.

⁷⁸⁴ Uola 2011.

⁷⁸⁵ Turunen 2011. Hoffman 2011.

⁷⁸⁶ Henttinen 2014.

⁷⁸⁷ Hellsten 2011.

⁷⁸⁸ Luoma-aho 2011.

⁷⁸⁹ Möttönen 2012. Möttönen 2013.

⁷⁹⁰ Kivistö 2014.

⁷⁹¹ Jensen-Eriksen 2013.

Oy on kiinnitystekniikkateollisuuden uranuurtaja Suomessa.⁷⁹² Launo Laakkosen (1925–2009) perustama Temet Oy valmisti väestönsuojalaitteita.⁷⁹³

Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa on perustettu puunjalostustehtaita ja sahoja eri puolella Suomea. Sahayrittäjä Kalle Koskinen (1891–1976) perusti K. Koskisen Saha Oy:n.⁷⁹⁴ Yritykset ovat toimineet rakennus- ja muussa puuteollisuudessa sekä saha- ja levyteollisuudessa. Rafael Haarla (1876–1938) perusti Raf. Haarlan kirjekuori- ja paperinjalostustehtaan ja Haarlan Paperitehdas Oy:n.⁷⁹⁵ Yritykset ovat valmistaneet paperia ja kartonkia. Ilkka Kylävainion (s. 1946) perustamasta Keitele-yhtiöistä on tullut suuri mekaanisen puunjalostuksen toimija.⁷⁹⁶ Huonekaluteollisuudessa on valmistettu erilaisia kodinhuonekaluja. Näistä voidaan mainita lahtelaiset alan suuryritykset Askon (perustaja Aukusti Askon-Avonius) ja Isku (perustaja Eino Vikström).⁷⁹⁷

Rakennustoiminnassa on perustettu rakennusliikkeitä ja rakennustoimistoja. Juho L. Aalto (1894–1965) perusti Rakennustoimisto Juho L. Aalto Oy:n, joka rakensi mm. pientaloja, suuria kerrostaloja, julkisia rakennuksia ja tehtaita.⁷⁹⁸ Rakennusliikkeistä voidaan mainita Väinö Korolaisen (1909–1987) perustama helsinkiläinen Rakennusliike Väinö Korolainen, josta tuli keskisuuri rakennusliike.⁷⁹⁹

Elektroniikka- ja sähköteollisuudessa perustajien yritykset ovat valmistaneet sähkökoneita ja -laitteita. 1950-luvulta lähtien on ollut radio-, televisio- ja tietoliikennevälineiden valmistajia. Fjalar Nordell (1903–1976) perusti elektroniikkayhtiön Salora Oy:n.⁸⁰⁰ Arvo Sakrelius (1898–1979) perusti yhden Suomen ensimmäisistä radiotehtaista, Asa Radio Oy:n, joka kasvoi maan johtavaksi radio- ja televisiotuotteita valmistavaksi yritykseksi.⁸⁰¹ Lääkintäkojeiden, hienomekaanisten kojeiden ja optisten laitteiden valmistus on yksi tämän toimialan erityisalueista. Heikki Kyötilän (s. 1946) perustama Planmeca Oy alkoi 1970-luvun alussa valmistaa hammaslääkärien tarvitsemia laitteita.⁸⁰²

Elintarviketeollisuudessa on toiminut mylly- ja lihatuotteiden valmistajia. Erkki Salonojan (1917–1987) perustama lihaliike Helsingin Kauppiaat Oy synnytti tuotemerkki HK:n.⁸⁰³ Makeisteollisuudessa on toiminut elintarviketeollisuuden yrityksiä, joista tunnetuin yritys on Fazer Oy (perustaja Karl Fazer).⁸⁰⁴ Leipomoiden perustajista on tullut laajan liiketoiminnan osajia. Yrittäjäpariskunta Lempi (1917–2006) ja Heikki Hildén (1914–1978) perustivat Leipomo Hildén Oy:n, josta kehittyi leipomo-, konditoria- ja anniskeluravintolaketju.⁸⁰⁵

⁷⁹² Kivistö 2012.

⁷⁹³ Nummela 2012.

⁷⁹⁴ Henttinen 2015.

⁷⁹⁵ Uola 2011.

⁷⁹⁶ Möttönen 2013.

⁷⁹⁷ Vesikansa 2008. Vesikansa 2008.

⁷⁹⁸ Hoffman 2008.

⁷⁹⁹ Möttönen 2012.

⁸⁰⁰ Seppinen 2008.

⁸⁰¹ Hoffman 2012.

⁸⁰² Hoffman 2013.

⁸⁰³ Mäkinen 2011.

⁸⁰⁴ Hoffman 2011.

⁸⁰⁵ Hemminki 2014. Hemminki 2014.

Lisäksi on pienempiä erikoisliikkeitä, kuten kalaliikkeitä. Turkulainen Valdermar Söderlund (1892–1985) kävi pitkään kalakauppaa eri toiminimellä, kunnes hän yhtiöitti toiminnan ja syntyi Turun Kala Oy – Åbo Fisk Ab.⁸⁰⁶

Kemianteollisuudessa perustajien yritykset ovat valmistaneet mm. muovituotteita, hartsiliimaa ja kumituotteita. Kalle Haulan (1909–1988) perustama Satamuovi Oy valmisti erilaisia muovituotteita.⁸⁰⁷ Erkki Priha (1914–1980) perusti E. Priha Ky:n, joka loi suomalaisen hartsiliimateollisuuden. Priha kehitti kotimaisen Exter-fenoli-hartsiliiman vaneriteollisuudelle. Yritys valmisti lisäksi ureaharts- ja palkkiliimaa ja liiman raaka-ainetta formaliinia mekaaniselle puunjalostusteollisuudelle.⁸⁰⁸

Lasi-, kivi- ja saviteollisuudessa tuoteryhmiä ovat mm. tiili, lasinjalostus, betoni ja kalkki. Arvi Artama (1911–1992) perusti lasialan Lamino Oy:n, joka vaikutti lasin taivuttamiseen perustuvan teollisuudenalan syntymiseen. Artaman tuulilasien valmistukseen kehittämästä tuotantotekniikasta on tullut globaalisti tunnettu.⁸⁰⁹ Seppo Saarelaisen (s. 1947) perustamasta Betonimestarit Oy:stä on tullut Suomen suurimpia betonialan yrityksiä, joka on merkittävä betonielementtien toimittaja.⁸¹⁰

Liikenteessä on varustamojen perustajia. Esimerkkinä voidaan mainita Robert Mattsonin (1851–1935) perustama Ab Naxos Prince.⁸¹¹ Perustajat ovat harjoittaneet linja-autoliikennettä sekä kuorma-autotoimintaa. Heistä voidaan mainita Oskar Koivusen (1894–1984) perustama Koivunen Oy, Reino Lahtikarin (1906–1987) perustama Kiitolinja Oy sekä Jalmari Niinikosken (1900–1978) perustama Satakunnan Liikenne Oy.⁸¹²

Maa- ja metsätaloudessa on turkisten tuottamista, meijereitä ja puutarhoja. Arvo Suutarin (s. 1928) yhdessä veljiensä kanssa perustama Ruusutarhat Arvo Suutari Oy erikoistui leikkokukkatuotantoon ja kukkien tukkukauppaan.⁸¹³

Tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa yritykset ovat valmistaneet kenkiä ja vaatteita. Tunnettuna esimerkkinä voidaan mainita Emil Aaltosen (1869–1949) perustama Aaltosen Kenkätehdas Oy.⁸¹⁴ Kenkien valmistusta ovat harjoittaneet niin ikään Kustaa Hellerannan (1896–1965) Kenkätehdas K. Brander Oy, Jorma Koskelan (1920–1981) Koskelan Kenkätehdas Oy, Kalevi Salmen Janita Oy ja Jukka Tuomisen (s. 1927) Auran Kenkätehdas Oy.⁸¹⁵ Nahan, turkisten ja nahkateosten valmistus on ollut laajamittaista. Anders Leander Hagströmin (1876–1962) perustamasta Hagströmin Nahkatehdas Oy:stä tuli merkittävä nahkatehdas.⁸¹⁶ Yritykset ovat valmistaneet kankaita. Esimerkkinä voidaan mainita Kurt Wreden (1893–1974) perustama Tikkurilan Silkki Oy.⁸¹⁷ Joukossa on terva- ja

⁸⁰⁶ Nummela 2013.

⁸⁰⁷ Vilkuna 2012.

⁸⁰⁸ Setälä 2013.

⁸⁰⁹ Seppälä 2012.

⁸¹⁰ Luttinen 2013.

⁸¹¹ Karonen 2011.

⁸¹² Möttönen 2012. Nummela 2008.

⁸¹³ Möttönen 2011.

⁸¹⁴ Vares 2008.

⁸¹⁵ Reunamäki 2013. Vilkuna 2012. Hemminki 2012. Kivistö 2013.

⁸¹⁶ Hemminki 2012.

⁸¹⁷ Auvinen 2012.

huopatehtailijoita. Terva- ja huopatehtailija Kustaa Vuolle-Apiala (1873–1959) perusti alan merkittävät yritykset, Koskenpään Tervatehdas Oy:n ja Koskenpään Huopatehdas Oy:n.⁸¹⁸

Rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistötoiminnassa on pankkiiriliikkeen perustaja ja investointiyhtiö. Ane Gyllenberg toimi perustamansa Pankkiiriliike Ane Gyllenberg Ky:n toimitusjohtajana.⁸¹⁹

Graafisessa teollisuudessa on kustantamon perustaja. Kustantaja Amos Anderson (1878–1961) perusti Dagens Tidningin, ja Arvi A. Karisto (1879–1958) kustannusliike Arvi A. Karisto Oy:n.⁸²⁰

Energian alalla on maakunnallisten sähköliikkeiden perustajia. Yrjö Valkama (1913–1986) oli perustamassa Pohjolan Sähkö Oy:tä ja Osmo Vihanto (1909–1979) Vihannon Sähkö Oy:tä.⁸²¹

Kun tarkastellaan perustajayrittäjien toimialoja, on syytä ottaa huomioon, että osa yrittäjistä on toiminut useilla toimialoilla. Näin on käynyt ainakin silloin, kun perustetusta yrityksestä on kasvanut monialainen konserni. Tutkimukseni tarkastelu kohdistuu pääyrytykseen, eli siihen, jonka perusteella yrittäjälle on myönnetty talouden alan arvonimi. Ohessa taulukossa 34 on kuitenkin tietoja siitä, kuinka suuri osuus yrittäjistä on perustanut yrityksen eri toimialoilta ja millaisia toimialayhdistelmiä on olemassa. Tässä ei siis oteta huomioon sitä, onko yrittäjä toiminut jollakin toisella toimialalla jossakin muussa asemassa (esim. osakkaana tai johtajana).

TAULUKKO 34 Kahdelle eri toimialalle perustettujen yritysten määrät ja jakaumat

Toimiala 1.	Toimiala 2.	Määrä
kauppa ja palvelut	tekstiili- ja vaateteollisuus	17
kauppa ja palvelut	metsä- ja puunjalostusteollisuus	6
kauppa ja palvelut	elintarviketeollisuus	4
kauppa ja palvelut	elektroniikka- ja sähköteollisuus	3
kauppa ja palvelut	kemianteollisuus	2
kauppa ja palvelut	liikenne	2
kauppa ja palvelut	metalli- ja konepajateollisuus	2
kauppa ja palvelut	rakennustoiminta	2
rakennustoiminta	metsä- ja puunjalostusteollisuus	2

(taulukossa on huomioitu vain yhdistelmät, joita on enemmän kuin yksi)

Tämän taulukon perusteella voidaan sanoa, että yleisin yhdistelmä on ollut se, että yritykset on perustettu tekstiili- ja vaateteollisuuden ja kaupan alalle. Jonkin verran on yhdistelmiä metsä- ja puunjalostusteollisuus ja kauppa. Esimerkkeinä voidaan mainita Akseli Antikaisen ja Aksel Bergelin perustamat yritykset. Akseli Antikainen (1904–1997) oli Antikaisen Pukimo Oy:n perustaja

⁸¹⁸ Henttinen 2013.

⁸¹⁹ Henttinen 2014.

⁸²⁰ Landgren 2008. Niemi 2011.

⁸²¹ Turunen 2013. Turunen 2014.

1941. Tämän lisäksi hän perusti 1955 Katinette Oy:n.⁸²² Aksel Alfred Bergelin perusti 1909 oman keräystuotteiden vientiliikkeen ja vilja- ja rehukaupan Toiminimi Bergelinin. Hän oli myös 1936 Hasa Oy Hammas- ja Sairastarvikkeen perustaja.⁸²³

Sellaisissa perustamisissa, joissa kaupan ala ei ole toinen toimiala, voidaan mainita yhdistelmä rakennusala ja metsä- ja puunjalostusteollisuus. Teollisuudenalan vaikuttajat ovat usein perustaneet liikennealan yrityksiä. Tämä on luonnollista, koska yleensä liiketoimintaan kytkeytyy läheisesti logistiikka, joten alasta on tietoa. Tauno Valo (1920–2009) oli Toiminimi Sora- ja kuljetusliike Tauno Valon perustaja (sekä myöhemmin Tauno Valo Oy:n) sekä Uudenmaan Maakone Ky:n perustaja.⁸²⁴ Rabbe Grönblom oli Kotipizza Oyj:n perustaja 1987. Lisäksi hän toimi hotelli- ja ravintola-alalla. Hän oli mm. Hotel Royal Rukan perustaja ja Omena Hotellit Oy:n perustaja sekä RG-Line Oy:n perustaja.⁸²⁵

Teollisuudessa on ollut myös yrityksen perustajia, jotka ovat harjoittaneet mittavaa liiketoimintaa eri toimialoilla. Seinäjoen teollisuuden vahva vaikuttaja Israel Yritys (1887–1964) oli perustamassa yrityksiä metsä- ja puunjalostusteollisuudessa ja tekstiili- ja vaateteollisuudessa. Hän oli perustamassa Seinäjoen Saha Oy:tä ja Seinäjoen Kehruu- ja Kutomotehdas Oy:tä. Yritys perusti lisäksi joko yksinään tai muiden kanssa useita teollisuus- ja liikelaitoksia Etelä-Pohjanmaalle.⁸²⁶

Toimialoissa näkyy, että on olemassa elinkeinotoimintaa, jota on ollut tutkittavan ajanjakson kaikissa vaiheissa. Elintarviketeollisuudessa on aina tarvetta yrityksille. Kauppaa käydään jatkuvasti. Kuitenkin nämäkin toimialat ovat saaneet uusia muotoja. Elintarvikkeissa makeiset olivat uutuustuote teollistumisen varhaisessa vaiheessa. Viime vuosikymmeninä on tullut erikoistuotteita. Vastaavasti kaupan alalla ei enää ole tukkukauppoja, joita oli runsaasti teollistumisen alkuaikoina.

Toisen maailmansodan jälkeen liike-elämän laajentuminen ja monipuolistuminen on kiihtynyt. Tämä kehitys näkyy tässä tutkimuksessa siten, että viimeisessä ajanjaksossa yrityksiä on perustettu uusille erikoisaloille (esim. elektroniikkatuotteet). Tutkimukseni ei kohdistu vain jollekin tietylle toimialalle. Tämä on tärkeä havaita, kun jatkossa tehdään tyypittelyt.

---

⁸²² Henttinen 2011.

⁸²³ Kivistö 2011.

⁸²⁴ Möttönen 2012.

⁸²⁵ Wester 2013.

⁸²⁶ Möttönen 2012.

5 PERUSTAJAYRITTÄJIEN YRITTÄJÄTYYPIT

Edellä esitetyt perustajayrittäjien taustatiedot ovat perusta jatkotarkastelulle. Teen typologisoinnin, jossa muodostan kuvaukset perustajayrittäjätyypeistä ja tarkastelen tyyppien esiintymisen ajallisia muutoksia. Tarkoituksena on selvittää tutkimuksessa käytettävällä aineistolla, ovatko erilaiset liiketoimintaympäristön muutokset vaikuttaneet siihen, minkälaiset ihmiset ovat perustaneet laajaa liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä.

5.1 Perustajayrittäjien tyypittely

Aikaisemmin olen esitellyt tyypittelyjä luvussa 1.2. Käsittelen seuraavaksi, miten pystyn hyödyntämään niitä omassa tutkimuksessani. Yrittäjätyypittelyjen keskeinen kriteeri on ollut se, millä tavalla yrittäjä asennoituu yritystoimintaansa. Lisäksi kriteeriä on käytetty kuvaamaan sitä, mitkä ovat yrittäjän tavoitteet yritystoiminnalleen (instrumentaalinen näkemys). Tyypittelyt muistuttavat toisiaan. Hauta-ahon mukaan typologinen lähestymistapa kuvaa yrittäjää melkein poikkeuksetta jo toimivassa yrityksessä. Sen sijaan vähemmän on tehty typologioita jo yrittäjäksi aikomisen vaiheessa olevista henkilöistä.⁸²⁷

Yrittäjätypologioiden laadinnassa on käytetty aineistona yritysjohtajille suunnattuja kyselyjä ja haastatteluja. On huomioitava, että yleensä aineistot ovat olleet pieniä. Tutkimuksen ajankohtana on ollut jokin poikkileikkausvuosi, eikä niissä ole tarkasteltu ajallista kehitystä.

Tämän tutkimuksen tyypittely tehdään niiden muuttujien perusteella, joita tutkittavista yrittäjistä on saatavilla tutkimusaineistosta. Kriteerit eivät ole henkilöiden persoonaa kuvaavia "subjektiivisia" tekijöitä, vaan ne ovat yrittäjän henkilöhistoriaan liittyviä tietoja. Tällä tavoin saadaan selville perustajayrittäjien yhdenmukaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tekemäni tyypittelyn kautta saadaan lisää

---

⁸²⁷ Hauta-aho 1990, 36-37.

pitkän aikavälin tietoa yrityksen perustajista eli siitä, millaiset erilaiset ”perustyyppit” ovat perustaneet kasvavia ja pitkään toimivia yrityksiä.

Historiantutkimuksessa ei ole yleensä käytetty ihmisten tyyppittelyä.⁸²⁸ Historiantutkimuksessa on kuitenkin käytetty monimuuttujamenetelmiä, kuten regressio- ja faktorianalyysiä, joilla on pyritty löytämään eri ilmiöiden vaihtelua selittäviä yhteisiä tekijöitä.⁸²⁹ Historiantutkimuksessa käsitteillä rajataan tutkimukseen tulevien ilmiöiden joukkoa. Täsmällisen käsitteen määrittelemiseksi käytetään mittaamista.⁸³⁰

Aluksi on syytä tuoda esille aineiston sukupuolijakauma. Yrittäjissä on yleensä enemmän miehiä. Tämän tutkimuksen yrittäjissä on mukana vain kymmenen yrityksen perustajanaista. Eniten naisten perustamia yrityksiä on kolmannessa ajanjaksossa (1911–1930 syntyneet), jossa on mukana kuusi yrityksen perustajaa. Yhtäältä tämän voi katsoa kuvaavan yhteiskunnan patriarkaalisuutta. Toisaalta tähän on voinut vaikuttaa se, että tutkimusaineistona käytetään arvonimen saaneita yrityksen perustajia. Arvonimien hakeminen voi olla sukupuolittunutta. Miehet ovat persompia arvonimille kuin naiset.⁸³¹ Voi olettaa, että jos otos olisi tehty tämän ajan yrittäjistä, naisten osuus olisi ollut suurempi.⁸³²

Tässä tutkimuksessa tyyppittelyllä on kahdenlainen merkitys. Ensinnäkin tyyppittely tuottaa uutta tietoa perustajayrittäjistä. Toiseksi se muodostaa tarkastelukehikon, jonka avulla voidaan tarkastella perustajayrittäjien kehitystä teollistumisen ajanjaksolla.

Tutkimuksen lähtökohtana on se, että perustajayrittäjät ovat merkittäviä toimijoita teollistumisen ja liiketoiminnan historiassa. Tuon esille yrittäjiä yksilöllisinä ihmisinä, koska juuri ihmiset ovat muokanneet historiaa, eivät tyyppit. Tyyppit tuovat tarkasteluun sen lisän, että ihmiset saavat oman paikkansa historiallisessa kehityksessä. Näin lisätään tietoa siitä, minkälaiset ihmiset ovat perustaneet yrityksiä teollistumisen eri vaiheissa.

⁸²⁸ Tyyppittelykehikkoja sovelletaan kuitenkin yleisesti historiantutkimuksessa. Laadullista aineistoa voidaan käsitellä tyyppittelemällä se erilaisiin luokkiin. Esimerkiksi metsäteollisuuden kehitystä tutkittaessa (Lamberg & Ojala 2006, 324-334) on rakennettu systemaattinen luokittelumalli (systematic codifying model), jossa on tarkasteltu yritysten strategisia valintoja pitkällä aikavälillä. Tutkimusmenetelmänä on määrittäminen (kvantifioiminen). Tutkimusaineistossa on yhteensä 2 620 strategista toimintoa, jotka on luokiteltu nelitasoiseen kehikkoon. Kvantitatiivisia menetelmiä soveltavissa tutkimuksissa on käytetty tämän tyyppisiä tyyppittelyjä, ks. esim. Laamanen, Lamberg & Vaara 2016; Voutilainen 2016.

⁸²⁹ Rasila 1972, 149, 39. Kaikista lukusarjoista voidaan löytää keskiluku, moodi eli tyyppi, jolla tarkoitetaan yleisintä arvoa.

⁸³⁰ Kalela 1972, 72-79.

⁸³¹ Suomessa on myönnetty itsenäisyyden aikana yli 12 000 arvonimeä, joista noin seitsemän prosenttia on mennyt naisille (Kolbe 2007, 234-235).

⁸³² Naisten osuus yrittäjistä oli 2000-luvun alussa Suomessa noin 30 % (Tervo & Haapanen 2007). Kasvuyrityksen perustajissa naisten osuus on kuitenkin merkittävästi pienempi, ks. esim. Autio 2003. Naisten omistamat yritykset ovat lisääntyneet merkittävästi, ja niillä on suuri vaikutus varallisuuden luomisessa (ks. esim. Bruin, Brush, Gattwood & Henry (toim.) 2010).

Metodologiset valinnat typologian laatimisessa

Tässä tutkimuksessa laadullisella tarkastelulla kuvataan perustajayrittäjiä ihmisinä, jotka ovat toimineet teollistumisen historian eri vaiheissa. Näin pystytään muodostamaan kuva, minkälaisia ovat olleet yritysten perustajat.

Aineistojen analyysimenetelmät jaetaan yleensä kahteen luokkaan: selittämiseen pyrkivät, jotka käyttävät usein tilastollista analyysia, ja ymmärtämiseen pyrkivät, jotka käyttävät laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. Laadullisen aineiston tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönanalyysi, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi.⁸³³

Asteikkoa, jonka avulla voidaan suorittaa yksilöiden kesken ”enemmän kuin” ja ”vähemmän kuin” -tyyppisiä vertailuja, kutsutaan järjestysasteikoksi. Valitsemalla kaksi tai useampi muuttuja ja antamalla niille vähintään kaksi arvoa voidaan määrittelyn lisäksi saada typologia. Yhdistelmistä muodostetaan tyyppisiä, jotka nimetään osuvilla luonnehdinnoilla. Typologiaksi kutsutaan yleensä kahden tai useamman muuttujan yhdistelmää, joissa eri kombinaatiot ovat mahdollisia. Asteikkomittarin avulla voidaan valita useampia muuttujia. Sen avulla luotua muuttujaa kutsutaan ulottuvuudeksi. Asteikkomittareita on kasautuvia (kumulatiivisia) ja summa-asteikkoja.⁸³⁴

On huomioitava, että luokittelun tekemisessä on rajoitteita. Huuskonen on todennut, että yrittäjätypologioiden tekemisessä kannattaa olla varovainen. Luokittelun ja käytettyjen mittakriteerien välillä on riippuvuus. Samakin aineisto voi luokittua eri kerroilla eri tavoilla.⁸³⁵ Tärkeätä on sen vuoksi kuvata se, miten tutkija on tehnyt luokittelun.

Laadin tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien kesken ”enemmän kuin” tai ”vähemmän kuin” -tyyppisiä vertailuja. Olen valinnut kuusi muuttujaa, joille olen antanut arvot. Nämä perustuvat edellisessä luvussa (luku 4) tehtyihin analyysihin. Niiden perusteella voidaan erotella erilaisia yrittäjätyyppisiä.

Tyypittely seuraavien faktoreiden perusteella:

1. Sosiaalinen tausta (isän ammatti),
2. Koulutustaso (oppiarvo),
3. Ensimmäisessä vakituisessa työpaikassa aloittamisen ikä,
4. Työpaikka ennen yrityksen perustamista,
5. Työpaikkojen määrä ennen yrityksen perustamista ja
6. Yrityksen perustamisikä.

Perustiedot on kerätty Talouselämän vaikuttajat -julkaisun artikkeleista. Lähtökohtana luokittelussa on ehkä tunnetuin yrittäjätyyppi eli self-made man, jolla kuvataan vaatimattomasta alusta lähtenyt ja omin kyvyin menestynyt yrittäjä. Tämä muodostaa parhaan lähtökohdan tyypittelyyn, koska tyyppi on tunnettu yleisesti ja sitä on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa. Vastaavia muita vakiintuneita ja yleisesti käytettyjä tyyppisiä ei ole olemassa. Valintaani voi perustella myös sillä, että tunnetuimmassa Smithin esittämässä yrittäjätypologiasa perusjakona on ammattimiesyrittäjä ja liikkeenjohtajayrittäjä. Ammatti-

⁸³³ Hirsjärvi, Remes, Sajavaara & Liikanen 2007, 219.

⁸³⁴ Kalela 1972, 72-74.

⁸³⁵ Huuskonen 1992.

miesyrittäjässä on paljon samoja piirteitä kuin self-made man -yrittäjässä, joka on oman tyyppittelyni perusta.

Tässä tutkimuksessa self-made man -käsitteellä tarkoitetaan vaatimattomista lähtökohdista lähtenyttä yrittäjää, joka on perustanut nuorena yrityksen ja jolla on alhainen muodollinen koulutus.⁸³⁶ On syytä todeta, että yrityksen perustamisikä kuvaa tässä tutkimuksessa edellä mainittua määritelmää. Olisi ollut mahdollista, että myös vanhempana yrityksensä perustaneita olisi pidetty samanlaisina tyyppinä. Olen halunnut tutkia self-made man -ilmiötä siinä tarkoituksessa, onko olemassa yrittäjiä, jotka ovat oman yritystoiminnan perustamisensa kautta nousseet laajaa ja pitkäaikaista liiketoimintaa harjoittaviksi yrittäjiksi.

Kriteerien luokittelussa kuvaan jokaisessa kohdassa self-made man -tyyppiä vastaavaa perustajayrittäjää luvulla 1. Mitä lähempänä kokonaisluku on lukua 1, sitä lähempänä kyseinen henkilö on self-made man -tyyppiä. Vastaavasti mitä kauempana kokonaisluku on luvusta 1, sitä lähempänä henkilö on self-made man -tyypin vastakohtaa eli koulutettua ammattijohtajaa, jolla on ylempi perhetausta, korkeampi koulutus ja laaja kokemus yrityselämästä ennen oman yrityksen perustamista. Ammattijohtajayrittäjä on lähellä sitä tyyppiä, josta Smith käyttää nimitystä liikkeenjohtajayrittäjä. Tällä tavalla teen ensimmäisen dikotomisen luokittelun kahteen ryhmään.

Toisessa vaiheessa kumpikin ryhmä jaetaan edelleen kahteen dikotomiseen ryhmään. Näin saadaan esille tyypit, jotka sijoittuvat ensimmäisen jaon väliin. Esimerkiksi sellainen johtaja, jolla on ollut alhainen tausta ja koulutus, mutta joka on noussut ammattijohtajaksi, minkä jälkeen hän on vielä perustanut yrityksen. Kriteerit on pisteytetty vastaamaan ennako-oletusta self-made man -tyypistä.⁸³⁷

Self-made man -yrittäjän elämä ja ura on kulkenut tyyppittelyn mukaan pääpiirteissään seuraavasti: syntynyt työläis- tai pienviljelijäperheeseen, on käynyt korkeintaan kansakoulun, siirtynyt varhaisessa vaiheessa työelämään ja perustanut oman yrityksen nuorena. Self-made man -yrittäjän urakehityksessä yrityksen perustaminen on tapahtunut niin nuorena, että perustaja ei ole ehtinyt hankkia muodollista koulutusta ja että hänellä ei ole työkokemusta tai työkokemus on vähäinen.

Kaksijakoinen yrittäjätyypittely

Typologisointi voidaan tehdä ottamalla huomioon vain kaksi merkittävintä kriteeriä, eli sosiaalinen tausta ja koulutustaso, jotka kuvaavat parhaiten self-made man -tyyppiä. Tällöin self-made man -tyypin määritelmänä on se, että sosiaalinen tausta on joko työläinen tai maanviljelijä ja yrittäjä ei ole suorittanut kansakoulun jälkeen tutkintoa. Toisena ryhmänä ovat yrittäjät, joiden kohdalla nämä kriteerit eivät täyty. Näin saadaan tehtyä kaksijakoinen dikotominen malli.

⁸³⁶ Tässä tutkimuksessa en käsittele sitä, mikä osuus self-made man -yrittäjien omilla ansioilla on ollut yrityksen menestymiseen, koska tutkimuksessa päähuomio kohdistuu siihen, ketkä yrityksiä ovat perustaneet.

⁸³⁷ Pisteytys löytyy tutkimukseni liitteestä 4.

Kaksijakoisen mallin mukaan self-made man -tyyppijä on koko aineistossa kolmannes (133). Osuus on suurin ensimmäisessä jaksossa (vuosina 1845–1889 syntyneet) ja pienin viimeisessä jaksossa (vuoden 1930 jälkeen syntyneet).

TAULUKKO 35 Self-made man -tyyppien osuuden kehitys neljällä ajanjaksolla (kaksijakoinen malli).

		Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
		1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–1954	
Self-made man -tyyppi	Kyllä Määrä	43	40	38	12	133
	% osuus	43%	29%	32%	25%	33%
Ei	Määrä	56	96	81	36	269
	% osuus	57%	71%	68%	75%	67%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402
	% osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Kaksijakoisen yrittäjätyypittelyn perusteella voidaan todeta, että self-made man -tyyppijä on tutkimusjoukossa merkittävä määrä. Lisäksi täytyy ottaa huomioon, että valittuja kriteerejä voidaan pitää tiukkoina. Jos mukaan olisi otettu lisäksi opistotason suorittaneet (esim. rakennusmestarit), olisi osuus reilusti yli puolet.

Kaksijakoinen malli auttaa hahmottamaan tutkimusryhmän kokonaisuutta. Kuitenkin malli on karkea tarkemman kuvan saamiseksi. Kun tehdään monipuolisempi tarkastelu tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien koostumuksesta ja ryhmytyksestä, voidaan käyttää nelijakoisen yrittäjätyypologian mallia

Nelijakoinen yrittäjätyypittely

Seuraavassa on tehty yrittäjätyypologia aikaisemmin mainittuja muuttujia hyväksikäyttäen. Kaikki tutkimusjoukkoon kuuluvat saavat summapistee. Näin voidaan tarkastella tarkemmin tutkimusjoukkoa ja sen koostumusta.

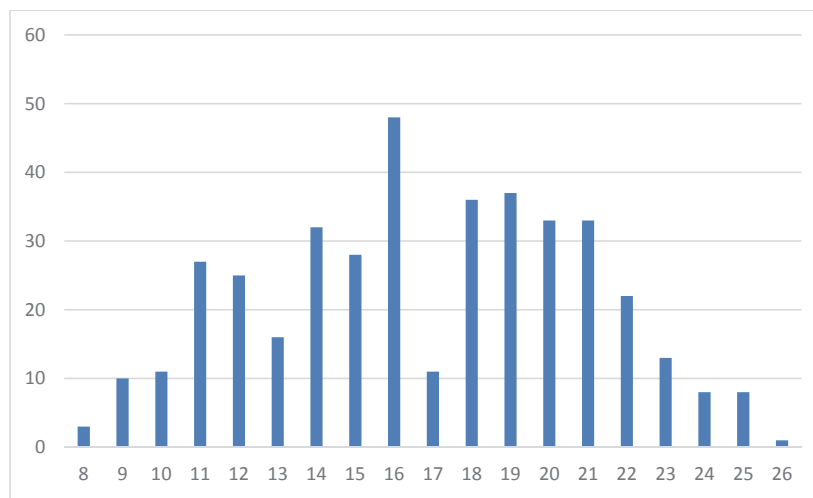
Alin pistemäärä on 8, joka on täysin aito self-made man -tyyppi. Korkein pistemäärä on 26, joka on täydellinen self-made man -tyypin vastakohta. Luokittelun mukaan tutkimuksen kohteena olevat perustajayrittäjät saavat lukuja välillä 8 (alhaisin) – 26 (korkein). Mitä pienempi luku on, sitä lähempänä perustajayrittäjä on self-made man -tyyppiä.

Aito self-made man -tyyppi on lähtöisin työläiskodista, eikä hänellä ole yrittäjäperhetaustaa. Hänellä ei ole lainkaan muodollista koulutusta. Ennen yrityksen perustamista hänellä ei ole ollut varsinaisia työpaikkoja. Hän on voinut tehdä erilaisia töitä jo kouluiässä. Esimerkiksi hän on tehnyt metsätöitä tai ollut erilaisissa apuhommissa. Yrityksen hän on perustanut nuorella iällä.

Self-made man -tyypin selkein vastakohtayrittäjä on sellainen, joka on lähtöisin yläluokkaisesta kodista. Hän on suorittanut korkeakoulututkinnon. Työelämässä hän on aloittanut tutkinnon jälkeen. Hänellä on ollut kuusi tai sitä useampi varsinainen työpaikka ennen yrityksen perustamista. Hän on ollut

jonkin yrityksen toimitusjohtaja, ennen kuin on perustanut oman yrityksen. Yrityksen perustaminen on tapahtunut yli 50-vuotiaana.

Kun tarkastellaan yrittäjille annettujen pistemäärien jakautumista, voidaan havaita, että suurin osa perustajayrittäjistä sijoittuu jakauman keskivaiheille ja ääripäissä on vähän tapauksia. Jakauma näyttää sellaiselta, että saadaan lisäinformaatiota, kun tehdään useampi kuin kaksijakoinen tyypittely (ks. Kuvio 2).

Keskiarvo 16,8, mediaaniluku 17.

KUVIO 2 Nelijakoisen tyypittelyn jakauma.

Jakaumaa voidaan käyttää hyväksi, kun tehdään perustajayrittäjien tyypittely. Näin on saatu neljä ryhmää, joissa on riittävä määrä yrittäjiä, jotta voidaan tehdä ryhmien välisiä havaintoja. On otettava myös huomioon, että rajapintojen muuttaminen ei johtaisi kovinkaan paljon erilaisiin tulkintoihin. Nelijakoinen tyypittely voidaan tehdä määrittelemällä seuraavat rajapinnat: 1. ryhmä: 8–13, 2. ryhmä: 14–16, 3. ryhmä: 17–20 ja 4. ryhmä: 21–26. Tämän perusteella nelijakoiset yrittäjätyypit jakautuvat seuraavasti: 1. tyypin yrittäjiä on yhteensä 92 (noin 23 %), 2. tyypin yrittäjiä 108 (noin 27 %), 3. tyypin yrittäjiä 117 (noin 29 %) ja 4. tyypin yrittäjiä 85 (noin 21 %).⁸³⁸

Näin syntynyt neliluokkaista tyypittelyä voidaan tarkastella ajanjaksoittain. Taulukossa 36 on esitetty tyyppien määrät eri ajanjaksoilla. Taulukosta käy ilmi, että self-made man -tyyppiä on suhteellisen tasaisesti läpi jakson. Korkeasti koulutettujen yrittäjien osuus nousee tutkimusajan loppuvaiheessa.

⁸³⁸ Alimman pisteluvun (8) saajia on kolme (Anders Leander Hagström, Eino Riihelä, Einari Vidgrén). Ylimmän pisteluvun (26) saajia on vain yksi (Veikko Hulkko).

TAULUKKO 36 Nelijakoiset tyypit neljällä ajanjaksolla

			Perustajayrittäjien syntymävuodet				Yhteensä
			1845–1889	1890–1910	1911–1930	1931–1954	
Tyypittely	1. tyyppi	Määrä	29	27	24	12	92
		osuus	29%	20%	20%	25%	23%
	2. tyyppi	Määrä	27	39	33	9	108
		osuus	28%	29%	28%	19%	27%
	3. tyyppi	Määrä	26	36	42	13	117
		osuus	27%	27%	35%	27%	29%
	4. tyyppi	Määrä	17	34	20	14	85
		osuus	17%	25%	17%	29%	21%
Yhteensä	Määrä	99	136	119	48	402	
	osuus	100%	100%	100%	100%	100%	

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Tulkintoja luokittelusta

Nelijakoisen mallin kaksi ääripäätä tulevat selvästi esille. Ensimmäinen ryhmä kuvaa aikaisemmin kuvattua self-made man -tyyppiä täydellisimmin. Viimeinen tyyppi, joka on kaikkein kauimpana, kuvaa ammattijohtajamaista yrittäjää, jolla on korkea sosiaalinen tausta ja koulutus. Tyypittelyn kannalta mielenkiintoisia ovat väliin jäävät kaksi tyyppiä.

Self-made man -tyyppi voidaan jakaa kahteen ryhmään sillä pääperiaatteella, että puhtaan tyypin ohella toisena tyyppinä on sellainen perustajayrittäjä, joka on vaatimattomasta taustasta lähtenyt ja on hankkinut enemmän työkokemusta ennen yrityksen perustamista. Ammattijohtajatyypin keskeinen jakoperusta tulee siitä, että ”puhtailla” ammattijohtajayrittäjillä on enemmän johtajakokemusta kuin toiseen ryhmään kuuluvilla yrittäjillä.

Olen muodostanut typologisoinnin perustana olevan pisteytyksen nojalla seuraavat perustajayrittäjätyypit:

I. Tyypit, joissa korostuvat self-made man -yrittäjän pääpiirteet.

- Ryhmä on jaettavissa vielä seuraavasti:

1. Self-made man -tyyppi (puhdas self-made man -tyyppi).

2. Käytännön yrittäjä (vaatimattomasta taustasta lähtenyt, työkokemusta hankkinut).

II. Tyypit, joissa on korostuvat ammattijohtajayrittäjän pääpiirteet.

- Tämä ryhmä jakaantuu kahteen osaan seuraavasti:

1. Koulutettu yrittäjä (kouluja käynyt, ei pitempää johtajakokemusta).

2. Ammattijohtajayrittäjä (puhdas ammattijohtajayrittäjä-tyyppi).

Tämän perusteella voidaan todeta, että teollistumisen aikana yritysten perustajissa on neljänlaisia yrittäjätyyppejä: self-made man -yrittäjät, käytännön yrittäjät, koulutetut yrittäjät ja ammattijohtajayrittäjät. Muut tyypit eroavat tyypittelyn lähtökohdista olleesta self-made man -tyypistä siten, että niillä on joko aikaisempaa työkokemusta, koulutusta tai johtajakokemusta. Seuraavaksi teen luonnehdinnat näistä tyypeistä.

Self-made man -yrittäjän luonnehdinta

Yleisen käsityksen mukaan self-made man -yrittäjillä on ollut vaatimaton alku sekä alhainen koulutus. He ovat käytännön liikemiehiä, jotka ovat edenneet urallaan käymättä kouluja. Aikaisemmassa kotimaisessa tutkimuksessa ei ole kuitenkaan tehty käsitteestä tarkempaa määritelmää.

Puhtaassa self-made man -ryhmässä hallitseva piirre on varhain hankittu työkokemus ja yrityksen perustaminen nuorena. Lisäksi self-made man on lähtöisin työläis- tai maanviljelijäkodista. Vaatimattomista lähtökohdista hän on lähtenyt työuralle nuorena, eikä hän ole saanut paljoa muodollista koulusta. Self-made man -tyypin alhaista koulutusta kuvaa se, että heistä kansakoulupohjalta on tullut yli 70 %. Ryhmässä ei ole kuin yksi ylioppilas.

Yleisimmin self-made man on perustanut yrityksen kaupan alalle (noin 45 % ryhmästä). Yrityksiä on niin ikään paljon metalli- ja konepajateollisuudessa (13 %) sekä tekstiili- ja vaateusteollisuudessa (13 %). Tyypillisesti yritys on perustettu toimialoille, joissa auttaa käytännön työkokemus ja osaaminen joltain toimialalta. Toimialoille, joilla vaaditaan alan erikoiskoulutusta, ei ole tullut runsaasti self-made man-yrittäjiä. Esimerkiksi rakennustoiminnassa on harvoja self-made man -tyyppejä.

Self-made man -tyyppien yritysten kotipaikoissa Uudenmaan osuus on suhteellisen pieni (noin 23 %). Yrityksiä on perustettu eri puolille Suomea. Esimerkiksi Satakuntaan on perustettu noin 9 % yrityksistä. Synnyinpaikoista selvää, että yleisimmin yrittäjän synnyinpaikka on ollut Varsinais-Suomessa (15 %). Karjalassa (vuodesta 1944 luovutetut alueet) on syntynyt noin 10 % yrittäjistä. Uudellamaalla on syntynyt suhteellisesti vähiten muihin ryhmiin verrattuna (noin 10 %).

Self-made man -yrittäjät ovat perustaneet yrityksen vähäisellä työkokemuksella. Ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välillä on kulunut vähän aikaa. Suurimmalla osalla (noin 75 %) aikaa on mennyt alle 11 vuotta.

Self-made man -yrittäjät ovat tehneet suhteellisen vähän opintomatkoja. Niitä tehneiden osuus on noin 41 %. Opintomatkoillakin pääasiana on ollut käytännön oppiminen. Tämä kertoo siitä, että heidän uransa on itse tehty ja se perustuu käytännön osaamiseen. He ovat kasvattaneet yritystään vähäisestä alusta.

Kun käytetään yrittäjäkirjallisuudessa esiintyviä käsitteitä, self-made man -tyyppiä voidaan kutsua *yksityisyrittäjäksi*. Nämä yrittäjät ovat perustaneet yrityksen itse ja johtaneet ja kasvattaneet sen pitkän ajan kuluessa menestykseen.

Tyypillisiä self-made man -yrittäjiä ovat kokkolalaisen nahkateollisuuden suuryrittäjä Anders Leander Hagström (Hagström Nahkatehdas Oy), valokuvausliike Eirin perustaja Eino Riihelä ja iisalmelaisen metsäkoneyritys Ponssen perustaja Einari Vidgrén.⁸³⁹ Suuryritykseksi kasvaneista tämän tyyppin perustamista yrityksistä voidaan mainita Heikki Huhtamäen (1900–1970) perustama Huhtamäki-Yhtymä Oyj.⁸⁴⁰

⁸³⁹ Hemminki 2012; Henttinen 2014; Möttönen 2012.

⁸⁴⁰ Vesikansa 2008.

Käytännön yrittäjän luonnehdinta

Käytännön yrittäjän tausta on samankaltainen kuin ensimmäisellä tyypillä. Heissä on kuitenkin enemmän maanviljelijän jälkeläisiä. Koulutuksessa on monenlaista taustaa, mutta se on alhaisempi kuin koulutetulla yrittäjällä. Ryhmässä on paljon ammatillisen koulutuksen saaneita. Kaupallinen koulutus on noin viidenneksellä (n. 18 %). Ylioppilastutkinnon on suorittanut vain muutama (n. 4 %).

Käytännön yrittäjien perustamien yritysten toimialajakauma on samankaltainen kuin self-made man -ryhmässä. Eniten yrityksiä on perustettu kaupan alalle (noin 40 %) sekä metalli- ja konepajateollisuuteen. Toisessa ryhmässä, joka on ensimmäistä isompi, on lukumääräisesti enemmän rakennustoiminnan ja metsä- ja puunjalostusteollisuuden yrittäjiä. Määrään vaikuttaa se, että ryhmän yrittäjillä on enemmän teknistä koulutusta myös suhteellisesti laskettuna.

Toiseen ryhmään kuuluvilla on yleensä enemmän koulutusta ja monipuolisempaa työkokemusta kuin ensimmäiseen ryhmään kuuluvilla. Käytännön yrittäjiä ei välttämättä mielletä self-made man -tyypiksi, koska koulutuksella on ollut ainakin jossain määrin vaikutusta siihen, että he ovat perustaneet yrityksen. Heillä ei kuitenkaan ole selkeää urakehityspolkua.

Käytännön yrittäjät ovat aloittaneet työuransa nuorena, mutta kuitenkin vähän vanhempana kuin ensimmäisen tyyppiryhmän yrittäjät. Alle 18-vuotiaana työuransa on aloittanut noin 44 %. Ryhmän yrittäjillä on enemmän työpaikkoja kuin ensimmäisessä ryhmässä (mutta vähemmän kuin koulutetulla yrittäjällä). Ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välillä on kulunut ensimmäistä ryhmää enemmän aikaa. Noin neljänneksellä (36 %) aikaa on mennyt yli 20 vuotta. Tämä on suhteellisesti suurin osuus kaikissa ryhmissä. Käytännön yrittäjien työurat ovat pitkiä.

Käytännön yrittäjien yritysten perustamisen kotipaikka sijaitsee ensimmäistä ryhmää useammin Uudellamaalla (noin 31 %). Karjalassa syntyneiden yrittäjien suhteellinen osuus on suurin tässä ryhmässä (noin 15 %). Muuten synnyinpaikat eivät eroa merkittävästi edellisestä ryhmästä.

Käytännön yrittäjäryhmän yleisin tyyppi on kauppakoulun käynyt yrittäjä, joka on perustanut kaupallisen alan yrityksen (esim. kaupan). Tällainen tausta on niin ikään joillakin pitkän urakehityksen omaavilla vuorineuvoksilla. Yrittäjäkirjallisuudessa tällaista tyyppiä on kutsuttu *kauppamieheksi*. Urakehityksessä korostuu käytännön kaupankäynnin osaaminen eikä niinkään koulutuksella hankittu taito.

Tyypillisiä käytännön yrittäjiä ovat kauppiat Julius Tallberg (Julius Tallberg Oy) ja Karl Fazer (Oy Karl Fazer Ab).⁸⁴¹ Lisäksi voidaan mainita Heikki Kyöstilän perustama Planmeca Group ja John Wickströmin (1870–1959) perustama Wickström-Veljesten Moottoritehdas Oy.⁸⁴² Suuryrityksistä voidaan mainita Erkki Paasikiven (1917–2003) perustama vesikalusteyhtiö Oras Oy.⁸⁴³

⁸⁴¹ Hoffman 2011; Hoffman 2011.

⁸⁴² Hoffman 2013; Hoffman 2012.

⁸⁴³ Uola 2012.

Koulutetun yrittäjän luonnehdinta

Koulutetuilla yrittäjillä on usein vaatimaton tausta, mutta korkeampi koulutus kuin self-made man -tyypeillä. Ylioppilastutkinnon suorittaneita on noin 10 %. Vähintään opistotason koulutus on yli puolella (noin 59 %).

Koulutetut yrittäjät eroavat kahdesta edellisestä tyypestä siten, että he ovat aloittaneet työuransa vanhempana. Yli 22-vuotiaana työuransa on aloittanut noin 68 %. Tämä tyyppi eroaa käytännön yrittäjästä siinä, että yritys on perustettu vanhempana. Yrittäjistä noin 80 % on perustanut yrityksen yli 35-vuotiaana. Yleensä tämä johtuu siitä, että heillä on ollut enemmän koulutusta ennen yrityksen perustamista.

Ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välillä on kulunut vähän enemmän aikaa kuin käytännön yrittäjällä. Neljänneksellä koulutetuista (26 %) yrittäjistä aikaa on kulunut 10–19 vuotta. Kuitenkin suhteellisen suuri osuus on perustanut yrityksen pian ensimmäisen vakituisen työpaikan jälkeen (noin 14 %:lla aikaa on mennyt alle 5 vuotta). Käytännön yrittäjiin verrattuna koulutettujen yrittäjien ryhmässä teknisen koulutuksen osuus on hallitsevampi kokonaiskoulutuksessa. Teknistä koulutusta on saanut noin puolet. Koulutettujen yrittäjien ryhmässä on myös suhteellisesti eniten kaupallisen koulutuksen saaneita (noin 29 %). Yli puolet (noin 53 %) on tehnyt ainakin yhden ulkomaan opintomatkan, mikä on enemmän kuin käytännön yrittäjien ryhmässä.

Tyypillinen tämän ryhmän edustaja on rakennusmestarin tutkinnon suorittanut rakennusalan yrittäjä. Koko ryhmästä joka kolmas (noin 32 %) on toiminut rakennusalalla. Tämä on selvästi enemmän kuin kahdessa edellisessä ryhmässä. Kaupan alalla on toiminut edellisiä ryhmiä harvempi (noin 30 %). Seuraavaksi yleisimpiä toimialoja ovat metalli- ja konepajateollisuus sekä tekstiili- ja vaatetusteollisuus.

Tässä ryhmässä on paljon Etelä-Pohjanmaalla syntyneitä (noin 9 %). Yrityksiä on perustettu paljon Pirkanmaalle (noin 14 %). Uudenmaan osuus yritysten kotipaikoista on 34 %.

Yrittäjäkirjallisuuden perusteella tyyppiä voidaan kutsua *teollisuusmieheksi*. Ryhmässä onkin paljon teollisuusneuvoksia. Heitä on noin puolet koko ryhmässä. Urakehityksessä on yleistä yrityksen perustaminen teknisen koulutuksen hankkimisen jälkeen.

Tyypillisiä koulutettuja yrittäjiä ovat rakennusalalta Armas Puolimatka (1918–1989; Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy) ja Urho Ruola (1919–2006; Rakennustoimisto Ruola Oy).⁸⁴⁴ Tunnetuista yrityksistä voidaan mainita Hannu Savisalon (s. 1946) perustama Savcor Group Oy (alkujaan Savcor Consulting Oy) ja Rabbe Grönblomin perustama Kotipizza.⁸⁴⁵ Suuryrityksistä voidaan mainita Gottfrid Strömbergin (1863–1938) perustama Ab Gottfrid Strömberg Oy.⁸⁴⁶

⁸⁴⁴ Hoffman 2008; Hoffman 2008.

⁸⁴⁵ Luttinen 2013; Wester 2011.

⁸⁴⁶ Hoffman 2008.

Ammattijohtajayrittäjän luonnehdinta

Yleensä ammattijohtajalla tarkoitetaan johtajaa, joka on päässyt asemaansa koulutuksellisen osaamisensa vuoksi. Suuryrityksien johtajisto koostuu pääosin ammattijohtajista. Korkean koulutuksen lisäksi tyypillisiä piirteitä ovat mm. korkea sosiaalinen tausta ja laaja työkokemus eri organisaatioissa. Ammattijohtajuuteen kuuluvat taidot on hankittu ennen yrityksen perustamista.

Ammattijohtajat ovat yleistyneet suomalaisessa liike-elämässä. Vaikka ammattimaistumisella tarkoitetaan yleensä sitä, että yrityksiin rekrytoidaan koulutuksen saaneita johtajia, heitä on myös niiden johtajien joukossa, jotka ovat perustaneet yrityksen ja ryhtyneet yksityisyrittäjäksi. Tämän tutkimuksen aineistossa heidän osuutensa on kasvanut.

Ammattijohtajayrittäjillä on korkeampi koulutustaso kuin koulutetuilla yrittäjillä. Ammattijohtajayrittäjistä noin 86 % on saanut opisto- tai korkeakoulukoulutuksen. Lähes puolet on suorittanut korkeakoulututkinnon.

Ammattijohtajayrittäjä on lähtöisin yleensä liikemieskodista tai virkamiesperheestä. Hän on tehnyt pitkän uran liike-elämän eri tehtävissä ja perustanut keski-ikässä oman yrityksen. Yleistä on, että hän on toiminut rakennusallalla, metalli- ja konepajateollisuudessa tai metsä- ja puunjalostusteollisuudessa. Edellisiin ryhmiin verrattuna tässä ryhmässä on vähiten kaupan alalla toimineita (noin 25 %).

Verrattaessa muihin yrittäjätyppeihin ammattijohtajaryhmän yrittäjät ovat perustaneet yrityksen kaikkein vanhimpana (eniten yli 40-vuotiaana perustaneita). Tässä ryhmässä on myös kemianteollisuuden sekä elektroniikka- ja sähköteollisuuden vaikuttajia.

Ensimmäisessä työpaikassa aloittamisen ikä on samankaltainen kuin koulutetulla yrittäjällä. Ammattijohtajayrittäjillä on kuitenkin eniten työpaikkoja. Ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välillä on kulunut paljon aikaa. Noin neljänneksellä (24 %) aikaa on mennyt yli 20 vuotta. Tässäkin suhteessa ammattijohtajaryhmä eroaa eniten self-made man -yrittäjäryhmästä. Verrattuna koulutettuihin yrittäjiin ammattijohtajayrittäjissä ei ole sellaisia, jotka ovat perustaneet yrityksen pian ensimmäisen vakituisen työpaikan jälkeen. Ammattijohtajayrittäjissä on eniten niitä, jotka ovat saaneet johtajakoulutusta (noin 10 %).

Ammattijohtajayrittäjissä on eniten niitä, jotka ovat syntyneet Uudellamaalla (noin 18 %). Tämä osuus on suurin myös suhteellisesti muihin ryhmiin verrattuna. Niin ikään kotipaikoissa Uudenmaan osuus on suuri. Noin puolet (51 %) yrityksistä on perustettu Uudellamaalla.

Yrittäjyystutkimuksen perusteella tyyppiä voidaan kutsua *liikemieheksi*. He ovat uratietoisia ja ovat mukana monella tavalla liike-elämässä. Tyypillisiä ammattijohtajayrittäjiä ovat Antero Ikäheimo (s. 1939; Lappset Group Oy), Yrjö Karjalainen (1907–1982; Rakennus- ja insinööritoimisto Yrjö Karjalainen Oy) ja Veikko Hulkko (s. 1932; Elektrobitt Oy).⁸⁴⁷ Tunnetuista yrityksistä voidaan mai-

⁸⁴⁷ Jäntti 2012; Hoffman 2012; Turunen 2013.

nita Ilkka Kylävainion perustama Keitele-Forest.⁸⁴⁸ Suuryrityksistä voidaan mainita Ilpo Kokkilan (s. 1947) perustama SRV-rakennusyhtiö.⁸⁴⁹

Yhteenvedoa yrittäjätyypeistä

Yrittäjätyyppien koulutustaso on esitetty taulukossa 37. Taulukosta käy ilmi, että koulutustaso on sitä korkeampi, mitä lähempänä tyyppi on ammattijohtajayrittäjää. Self-made man -yrittäjillä on selvästi alhaisin koulutustaso.

TAULUKKO 37 Nelijakoisen yrittäjätyyppien koulutustaso.

		Yrittäjätyyppi				Yhteensä
		self-made man	käytännön yrittäjä	koulutettu yrittäjä	ammattijohtajayrittäjä	
ei muodollista koulutusta, yhtenäiskoulu, kansakoulu	Määrä % osuus	67 73%	40 37%	7 6%	0 0%	114 28%
ammattikoulu, keski-koulu	Määrä % osuus	15 16%	27 25%	7 6%	2 2%	51 13%
ylioppilas, opistotason opintoja	Määrä % osuus	4 4%	4 4%	4 3%	2 2%	14 4%
kauppakoulu, teollisuuskoulu	Määrä % osuus	4 4%	23 21%	30 26%	8 9%	65 16%
opistotaso, korkeakouluopintoja	Määrä % osuus	2 2%	11 10%	65 56%	35 41%	113 28%
korkeakoulututkinto	Määrä % osuus	0 0%	3 3%	4 3%	38 45%	45 11%
Yhteensä	Määrä % osuus	92 100%	108 100%	117 100%	85 100%	402 100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

Seuraavassa taulukossa 38 on vielä esitetty yhteenvetomaisesti perustajayrittäjätyyppien keskeiset luonnehdinnat.⁸⁵⁰

⁸⁴⁸ Möttönen 2013.

⁸⁴⁹ Vesikansa 2008.

⁸⁵⁰ Yrittäjätyypeistä käytetyt nimet ovat sellaisia, jotka vakiintuivat aikana, jolloin liikelämän toimijat olivat pääasiassa vain miehiä. Ne eivät sovellu kuvaamaan nykyajan yrittäjiä, joissa naisia on jo huomattava osa.

TAULUKKO 38 Neljän eri tyytin luonnehdinnat

<i>Self-made man</i>	<i>Käytännön yrittäjä</i>	<i>Koulutettu yrittäjä</i>	<i>Ammattijohtajayrittäjä</i>
<p>-työläis- ja maanviljelijäkoodista n. 60 %</p> <p>- n. 80 % vain kansakoulun käyneitä</p> <p>-aloittaneet työuransa varhaisessa vaiheessa</p> <p>-vähän työpaikkoja ennen yrityksen perustamista</p> <p>-yritys on perustettu nuorena (eniten alle 20-vuotiaana perustaneita)</p> <p>-kauppa ja palvelut yleisin ajanjakso 1. jakso (1875-1913)</p> <p>-kauppaneuvos on yleisin arvonimi</p> <p>-yrittäjätyyppi: <i>yksityisyrittäjä</i></p>	<p>- työläis- ja maanviljelijäkoodista n. 50 %</p> <p>-yli 60 %:lla korkeintaan ammattikoulutus</p> <p>-tyypillinen koulutus on kauppakoulu</p> <p>-aloittaneet työuransa nuorena, mutta vanhempana kuin ensimmäisen tyyppiryhmän yrittäjät</p> <p>-enemmän työpaikkoja kuin ensimmäisessä ryhmässä (mutta vähemmän kuin koulutetulla yrittäjällä)</p> <p>-yritys on perustettu eri-ikäisenä (ei kuitenkaan alle 20-vuotiaana)</p> <p>-kauppa ja palvelut yleisin ajanjakso 2. jakso (1914-1939)</p> <p>-kauppa- ja teollisuusneuvoksia on runsaasti</p> <p>-yrittäjätyyppi: <i>kauppiamies</i></p>	<p>-liikemieskoodista n. 30 % (vähemmän työläis- ja maanviljelijäkoodista)</p> <p>-opistotason koulutus on yli puolella</p> <p>- aloittaneet työuransa vanhempana</p> <p>-paljon työpaikkoja</p> <p>-yritys on perustettu vanhempana (n. 80 % yli 35-vuotiaana)</p> <p>-rakennustoiminta yleisin ajanjakso 3. jakso (1940-1959)</p> <p>-teollisuusneuvos on yleisin arvonimi</p> <p>-yrittäjätyyppi: <i>teollisuusmies</i></p>	<p>-liikemieskoodista n. 37 %</p> <p>- n. 86 % saanut opisto- tai korkeakoulutuksen</p> <p>-työpaikan aloittamisikä on samankaltainen kuin koulutetulla yrittäjällä.</p> <p>- selvästi eniten työpaikkoja</p> <p>-ensimmäisen työpaikan ja yrityksen perustamisen välillä on kulunut paljon aikaa</p> <p>-yritys on perustettu kaikkein vanhimpana (eniten yli 40-vuotiaana perustaneita)</p> <p>-eri toimialat, eniten vaihtelua, myös kemia ja elektroniikka- ja sähköteollisuus</p> <p>-yleisin ajanjakso 4. jakso (1960-1990)</p> <p>-vuorineuvoksia on suhteellisesti eniten</p> <p>-yrittäjätyyppi: <i>liikemies</i></p>

5.2 Perustajayrittäjätyyppit teollistumisen eri ajanjaksoilla

Seuraavaksi käsitellään suomalaisen liike-elämän kehitystä ja perustajayrittäjätyyppien yleisyyden muutosta. Perustajayrittäjätyyppit voidaan nähdä oman aikansa vaikuttajina. Tässä tutkimuksessa perustajayrittäjät on jaettu ajallisesti yrittäjät neljään ryhmään yrityksen perustamisvuosien perusteella. Tämä jaksottelu perustuu aikaisemmin luvussa 2.1 esitettyyn teollistumisen ajan jaksotteluun. Yrittäjien tarkastelussa ajanjaksoina pidetään seuraavia: ensimmäinen ryhmä on vuosina 1875–1913 perustetut yritykset, toinen ryhmä on vuosina 1914–1939 perustetut yritykset, kolmas ryhmä on vuosina 1940–1959 perustetut yritykset ja neljäs ryhmä vuonna 1960 tai sen jälkeen perustetut yritykset. Tutkimuksen kohderyhmän perustamien yritysten lukumäärät ja osuudet selviävät taulukosta 39.

TAULUKKO 39 Perustettujen yritysten määrä eri aikakausina

	Yritykset	% -osuus
1875–1913	61	15
1914–1939	135	34
1940–1959	144	36
1960–1991	62	15
Yhteensä	402	100

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat).

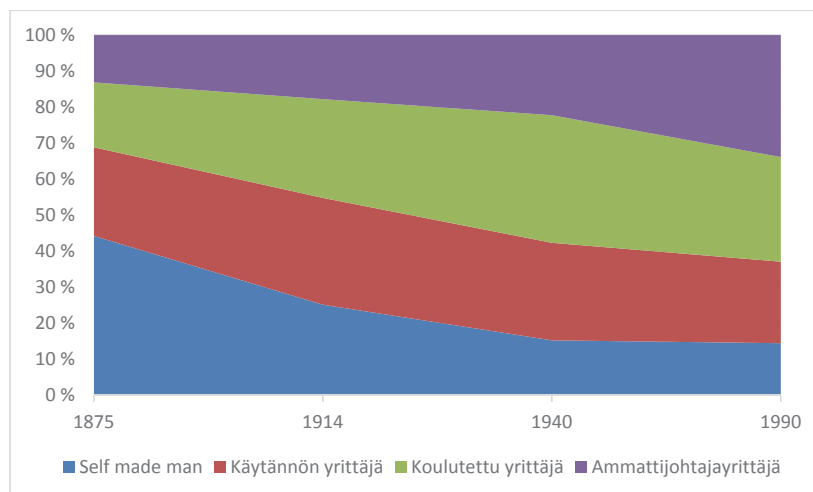
Tarkastelen lisäksi, näkyvätkö eri aikakausien liiketoimintaympäristön muutokset perustajayrittäjätyyppien osuuksissa. Eri aikoina on ollut erilaisia liiketoimintamahdollisuuksia, jotka vaikuttavat siihen, minkälaisia osuuksia eri perustajayrittäjätyyppit ovat saaneet.

Tarkastelen seuraavaksi perustajatyypin osuuksia eri ajanjaksoilla.

TAULUKKO 40 Yrittäjätyyppien perustamat yritykset neljällä ajanjaksolla

			Yrityksen perustamisvuosi				Yhteensä
			1875–1913	1914–1939	1940–1959	1960–1992	
Yrittäjä- tyyppi	Self-made man	Määrä	27	34	22	9	92
		% Osuus	44%	25%	15%	15%	23%
	Käytännön yrittäjä	Määrä	15	40	39	14	198
		% Osuus	25%	30%	27%	23%	27%
	Koulutettu yrittäjä	Määrä	11	37	51	18	117
		% Osuus	18%	27%	35%	29%	29%
	Ammattijohtajayrittäjä	Määrä	8	24	32	21	85
		% Osuus	13%	18%	22%	34%	21%
Yhteensä		Määrä	61	135	144	62	402
		% Osuus	100%	100%	100%	100%	100%

Lähde: Suomen talouselämän vaikuttajat -julkaisu (www.finlit.fi/talousvaikuttajat)

KUVIO 3 Yrittäjätyyppien kehitys neljällä eri ajanjaksolla

Taulukosta 40 sekä Kuvioista 3 selviää, että tässä aineistossa self-made man -yrittäjien määrä on vähentynyt ja ammattijohtajayrittäjien määrä on lisääntynyt. Kun ensimmäisessä ajanjaksossa (vuosina 1875–1913 perustetut yritykset) self-made man -yrittäjien ja käytännön yrittäjien osuus oli noin 69 %, tilanne on muuttunut siten, että viimeisessä ajanjaksossa (vuosina 1960–1992 perustetut yritykset) koulutettuja ja ammattijohtajia on lähes samansuuruinen osuus eli 63 %.

Seuraavaksi kuvaan vielä sitä, ketkä tyypittelyssä esiin nousseet yrittäjät ovat eri ajanjaksoilla perustaneet eri toimialojen yrityksiä. Tällä tavalla tulee

tietoa siitä, mikä on ollut liiketoimintaympäristön yhteys yritysten perustamiseen.

Suomalaisen yrittäjäkunnan laajentuminen (1875–1913)

1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla kaupankäynti lisääntyi ja syntyi erilaisia elinkeinoja.⁸⁵¹ Elinkeinovapauden myötä liike-elämään tuli paljon uusia yrittäjiä. Kaupankäynnin vapautusten ja elinkeinovapautusasetusten jälkeen kaupunkien kaupankäynti oli mahdollista muillekin kuin porvarissäädyn jäsenille, mikä lisäsi merkittävästi kauppiaiden määrää ja vähittäiskauppaverkostoa.⁸⁵² Kuitenkaan kaikki yrittäjät eivät menestyneet.⁸⁵³

Elinkeinovapauden säätäminen edisti yksityisen yritteliäisyyden lisääntymistä kaupan, käsityön ja teollisuuden aloilla. Yksityisten henkilöiden omistamat yhtiöt lisääntyivät. Ne vastasivat uudesta taloudellisesta toimeliaisuudesta.⁸⁵⁴

Liike-elämään osallistuneilla yrittäjillä oli tilaisuuksia nopeaan rikastumiseen. Parhaat menestymisen edellytykset olivat kaupan alalla. Sillä alalla markkinoille tulon esteet eli toiminnan käynnistämiseen vaaditut alkuinvestoinnit olivat suhteellisen vaatimattomat. Tästä johtuen menestyminen oli muita toimialoja enemmän kiinni omista kyvyistä.⁸⁵⁵

1800-luvun loppu ja 1900-luvun alku olivat ajanjakso, jolloin oli tilaisuus toteuttaa nopea taloudellinen nousu vähäisellä alkupanostuksella. Liikemiehet pystyivät ottamaan riskejä. He saivat aikaan suuria voittoja. Tämä mahdollisti suurien tuotantoyksiköiden syntymisen. Koska oli vain tullimaksuja eikä varsinaista verotusta, voitot ja tuotanto tulivat melkein kokonaan omaan käyttöön. Palkat olivat alhaiset. Tehtailijat saattoivat tehdä suuria investointeja.⁸⁵⁶

Yrittäjyyttä esiintyi talouden eri toimialoilla. Sahateollisuuden voimakas kasvu alkoi 1860-luvulla. Maahan perustettiin paljon uusia pieniä liikesahoja. Sahojen lisäksi perustettiin 1870-luvulta lähtien lankarullatehtaita, joiden johdosta Suomesta tuli alan johtavia vientimaita. Niin ikään vaneriteollisuus alkoi ennen ensimmäistä maailmansotaa. Konepajateollisuus ja sähkötekninen teollisuus edistyivät.⁸⁵⁷

Kaupan alueellinen laajeneminen sekä erikoistuminen toivat lisää yrittäjiä kauppiaskuntaan. Porvariston etuoikeudet päättyivät suurelta osin vuoteen 1870-luvun loppuun mennessä. Kauppiaskunnan laajentuminen toi sosiaalisen nousun tilaisuuksia. Tukkukauppiaskuntaan yhdistyi sosiaalinen nousukkuus. Tällöin tapahtui ns. ”paimenpojasta kauppaneuvokseksi” -kehityksiä. Alueelli-

⁸⁵¹ Myllyntaus 1992, 37.

⁸⁵² Koskivirta 2005, 12-13.

⁸⁵³ Vares 2006, 46.

⁸⁵⁴ Pipping 1948, 114.

⁸⁵⁵ Kuusterä 2004, 33.

⁸⁵⁶ Vares 2006, 46-47. Niklas Jensen-Eriksen (2013) on kutsunut 1800- ja 1900-luvun vaihdetta Suomen yrittäjyyden kultakaudeksi. Hänen mukaansa ”yrittäjyysbuumin taustalla oli sekä ulkomaisia että kotimaisia syitä. Vaurastuva Eurooppa ja nouseva Venäjä nielivät suomalaisia metsätuotteita ja joskus muutakin, teknologian kehitys synnytti bisnesmahdollisuuksia ja rautateiden kaltaiset uudet liikennevälineet kuljettivat vauhdikkaasti ihmisiä ja tavaroita.”

⁸⁵⁷ Virrankoski 2001, 536-537, 540.

nen liikkuvuus lisääntyi. Hallitseva asema kaupassa säilyi kuitenkin pitkään samojen kauppahuoneiden tai kauppiassukujen hallussa.⁸⁵⁸

Kotimaan kauppa siirtyi torimarkkinoilta siirtomaatavara-kauppoihin ja erikoisliikkeisiin. Tähän vaikutti kauppojen ja valmistajien omistamien liikkeiden ja osuuskauppaketjujen sekä tehokkaasti järjestetyn tukkukaupan syntyminen. Elintason nousun myötä kansalaisilla oli perusravinnon lisäksi varaa nautintoihin (kahvi, sokeri, vehnänen, tupakka).⁸⁵⁹

Kauppiastermin ohella 1800-luvun lopulla alettiin käyttää liikemiestermiä (*affärsman*, *men of business*), joka kuvaa modernia, dynaamista ja urauurtavaa yrittäjätyyppiä. Kauppiaan ammatin käsitteestä oli tullut 1700-luvulla laaja-alainen. Kauppaa käyneet rannikkokaupunkien porvarit hallitsivat monialaisia kauppahuoneita, joiden toiminnassa yhdistyivät mm. kauppa, laivanvarustus ja teollinen toiminta. Kauppiastermi alettiin 1800-luvulla mieltää vain kotimaan-kaupasta elantonsa saavien ammattinimikkeeksi. Liikemiehet edustivat uuden ajan yrittäjiä.⁸⁶⁰

Suomenkielinen yrittäjäkunta kasvoi ja laajeni 1800-luvun jälkipuoliskolla. Maaseudun ja kaupunkien vähittäiskauppiaskunta loi pohjan taloudelliselle kehitykselle. Suurliikemiehiksi nousivat ensimmäiset kansan riveistä tulleet tukkukauppiat. Esimerkkinä voidaan mainita vaasalainen tukkukauppias Tuomas Laurell (1855–1925) ja rautakauppias Anton Hahl (1865–1931). Tekstiili- ja vaateteollisuudessa alkoi niin ikään esiintyä itse tehtyjä liikemiehiä. Käsi-työläismestareiden joukosta menestykseen nousivat sitkeimmät. Heistä voidaan mainita Emil Aaltonen (1869–1949). Pankki- ja vakuutusala kehittyivät samanaikaisesti. Talouselämä suomalaistui kielenvaihdoksen ja säätykierron kautta. Ensimmäisiin merkittäviin suomalaisiin suurliikemiehiin lukeutui kaksikielisestä perheestä kotoisin ollut Antti Ahlström (1827–1896). Muihin suomenkielisiin menestyjiin lukeutui mm. joensuulainen Antti Juhana Mustonen (1810–1877).⁸⁶¹

Hugo E. Pippingin mukaan maassa oli kaupan ja teollisuuden aloilla 1800-luvulla yksityisyrittäjiä, jotka olivat lähteneet eri tahoilta ja eri kansankerroksista. Suomessa vaikutti myös saksalaisia kauppiaita (mm. Stockmann). Ruotsalaisilla suvuilla oli vahva asema liike-elämässä. Tampere oli monipuolinen tehdaskaupunki (mm. Finlaysonin tehdas), jossa vaikutti tukkukauppiaita. Pohjanmaalla ja Sisä-Suomessa oli vahvaa yritteliäisyyttä.⁸⁶²

Teollistumisen alkuvaiheen suomalaisten pioneeriyrittäjien tausta on monipuolinen. Osa teollisuuden suuryrityksistä kehittyi entisistä kauppahuoneista.

⁸⁵⁸ Mauranen 1981. Pohjanmaalla kauppahuoneiden toiminta päättyi 1800-luvun aikana (Ojala 2016, 19).

⁸⁵⁹ Meinander 2011, 153-154.

⁸⁶⁰ Paavilainen 2005, 32-33. Paavilaisen (2005, 241) mukaan liikemies on lähellä schumpeteriläistä enteprenööri-yrittäjätyyppiä, joka on dynaaminen, uutta luova ja vanhoja asenteita kaatava.

⁸⁶¹ Jutikkala 1989, 285-289; Saloheimo 2009. Suomenkielisen yrittäjäkunnan nousun yhteydestä kaupan alan kehitykseen ks. Paavilainen 2005, 67-114; Alanen 1957, 408-410. Paavilaisen (2005, 82) mukaan uusien suomenkielisten suurliikemiesten tausta oli samankaltainen, eli he tulivat maaseudulta, edustivat ensimmäisen polven yrittäjyyttä, olivat saaneet vain lyhyen peruskoulutuksen ja he rakensivat uraansa omilla kyvyillään ilman vahvaa selustatukea.

⁸⁶² Pipping 1948, 119-132.

Yrityksen perustajissa oli apteekkareita ja muuta säätyläistöä. Ulkomailta tuli tunnettuja yrittäjäsukuja. Talonpoikaistaustaisiin suomenkielisiin teollisuuden pioneereihin lukeutuivat mm. Antti Ahlström, Heikki Huhtamäki ja G. W. Sohlberg.⁸⁶³

Karl-Erik Michelsenin mukaan 1900-luvun alku oli otollinen ajankohta yrityksen perustamiselle. Suomen talous oli kasvanut 1880-luvun lopulta lähtien. Kaupasta Venäjälle tuli Suomeen lisää rahaa, mikä ohjautui investointeihin ja lisääntyvässä määrin kulutukseen. Keskiluokka kohensi asemaansa ja nautti uusista mahdollisuuksista, kuten keskuslämmityksestä, sisäkäymälöistä sekä tilavista ja varustetuista asunnoista. Kehitykseen liittyi se, että vauraan väen kodit valaistiin sähköllä. Puhelinta käytettiin yhä enemmän yhteydenpidossa.⁸⁶⁴

Kaupankäynnin lisääntyminen johti sekä erikoistumiseen että keskittymiseen. Erilaisten tuotteiden kysyntää lisäsivät väestönkasvu ja rakentaminen. Tämä tarjosi tilaisuuksia yrittäjille. Erilaiset erikoisliikkeet (kuten rauta- ja rakennustarvikekaupat sekä vaatetuskaupat) yleistyivät. Toisaalta alkoi esiintyä suuria tukkuliikkeitä. Pienyrittäjyys oli voimissaan.⁸⁶⁵

Kaupan alalla eri puolille maata perustettiin yleistukkuliikkeitä, joissa myytiin monenlaisia tuotteita, kuten tekstiilejä ja erilaisia taloustavaroita. Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä voidaan mainita Frithjof Tikanoja (1877–1964), joka perusti Vaasassa yhdessä Jooseppi Lassilan kanssa v. 1905 tukkukaupan. Tukkukaupan perustamisen syy oli käytännönläheinen. Sen tarkoituksena oli turvata yhtiömiesten toimeentulo Vaasan kaupungissa, jossa Jooseppi Lassila halusi kouluttaa lapsensa. Molemmat perustajat olivat taustoiltaan syntyperäisiä talonpoikia Keski-Pohjanmaan Kälviältä. Pientilallisen poika Tikanoja menetti isänsä varhaisessa vaiheessa. Hän joutui jättämään kotitilansa ja etsimään elantonsa muualta. Kaupan ala tarjosi hänen kaltaisilleen sosiaalisen nousun tilaisuuden. Tikanoja aloitti 14-vuotiaana apulaisena Kälviän Kauppa-Osakeyhtiössä. Sitä ennen hän oli käynyt Kälviän nelivuotisen yksityisen kansakoulun. Tikanoja siirtyi muutama vuosi myöhemmin kokkolalaisen tuontikauppiaan Alfred Björklundin tukkuliikkeen sivuliikkeen apulaiseksi. Hän oli kymmenen vuotta Carl Finnilän tukkuliikkeen Myllymäen haarakonttorin kauppamatkustaja Ähtärissä. Tieto markkinatilanteesta ja asiakkaista synnytti ajatuksen perustaa oma tukkuliike. Vaatimattoman alun jälkeen tukkukauppa kasvoi ja muuttui v. 1913 osakeyhtiömuotoiseksi Lassila & Tikanoja Osakeyhtiöksi.⁸⁶⁶

Tekstiili- ja vaatetusteollisuus tarjosi menestymisen tilaisuuksia. Tunnetuna esimerkkinä voidaan mainita tamperelaisen Aaltosen Kenkätehdas Oy:n perustaja Emil Aaltonen (1869–1949). Hänen elämänsä lähtökohta ja taustateki-

⁸⁶³ Vesikansa 1995, 15. Kauppahuoneiden kehityksestä teollistumisen varhaisessa vaiheessa Kallioinen 2004.

⁸⁶⁴ Michelsen 2013, 41-42.

⁸⁶⁵ Pulma 1994, 49-53. Kajaanin kaupungin historian yhdessä Oiva Turpeisen kanssa tehneen Panu Pulman mukaan vuoden 1905 jälkeen ”liike-elämään tulvi sadoittain uusia yrittäjiä suurkauppiaista kioskinpitäjiin, polkupyöränkorjaajista automekaniikkoihin. Moni yritti turhaan, monelle yrittäminen oli keino hankkia lisäansioita epävarman palkkatyön ohella, mutta moni myös epäonnistui.”

⁸⁶⁶ Koskivirta 2005, 11-17, 29-30; Hoffman 2011.

jät olivat vaatimattomat. Sääskmäellä syntynyt Emil Aaltonen (alkujaan Widell) jäi isättömäksi 10-vuotiaana. Perhe oli joutunut luopumaan kotitilastaan suurten nälkävuosien jälkeen. Lapsena Emil Aaltonen avusti perhettä hankkimaan elantoa. Kansakoulua hän kävi vain yhden päivän. Tämän jälkeen hän ei enää saanut lisää koulutusta. Aaltonen aloitti noin 20-vuotiaana Hattulan pitäjän Nihattulan kylässä v. 1889 omavastuuisen yrittäjätoiminnan, jota voidaan samalla pitää Aaltosen Kenkätehdas Oy:n alkuna. Yritystoiminnan laajentuessa edessä oli muutto Tampereelle, jossa Aaltosen liiketoiminta kasvoi Suomen oloissa poikkeuksellisen suureksi.⁸⁶⁷

Taloudellinen vaurastuminen lisäsi rakentamista. Kaupungeissa alettiin rakentamaan kivitaloja. Kunnalliset vesijohtoverkostot mahdollistivat nykyaikaisen keskuslämmityksen. Kerrostalojen yleistyessä 1910-luvulla ryhdyttiin vettä johdattamaan talon kerroksiin. Turkulaissyntyinen 36-vuotias rakennusurakoitsija Alfred Onninen (1876–1950) osti helmikuussa 1913 Vesijohtoliike Lilja & Nordenstendtin konkurssipesän irtaimiston. Näin sai alkunsa T:mi Alfred Onninen, joka muutettiin osakeyhtiömuotoiseksi v. 1916. O/Y Alfred Onninen A/B:stä kehittyi myöhemmin suuryritys. Yhtiön pääkonttori siirtyi 1920-luvun lopulla Helsinkiin. Yrityspolku johtaa nykyiseen Onvest-konserniin.⁸⁶⁸

Teollistumisen kehitykseen liittyi sähkötekniikan käyttöönotto. Suomen sähköteollisuuden uranuurtaja ja pioneeri oli Gottfrid Strömberg (1863–1938). Hän sai 21-vuotiaana päästötodistuksen Polyteknillisestä Opistosta v. 1885, ja jatkoi sähkötekniikan opintojaan Saksassa. Strömbergistä tuli maan ensimmäinen sähkötekniikan opettaja. Hän toimi opettajana yli kymmenen vuotta ja perusti samalla oman yrityksen. Strömberg oli Paul Wahl & Co:n palveluksessa Viipurissa vuosina 1887–1889. Täyttäessään 25 vuotta v. 1888 hän päätti perustaa oman yrityksen, joka rakensi mm. sähkömoottoreita. Yritystoiminta sai virallisesti alkunsa kesällä 1889. Ensimmäisen tehtaansa Strömberg rakensi Helsingin Sörnäisiin v. 1898. Liike muutettiin osakeyhtiömuotoiseksi, ja se kantoi hänen sukunimeään. Raimo Seppälän mukaan Strömberg oli uranuurtaja, suomalaisen sähkötekniikan pioneeri ja perusyrittäjä. Hänen merkittävin työnsä oli oman pitkäaikaisen sähkökoneteollisuusyrityksen perustaminen. Strömberg sai vuorineuvoksen arvonimen 1933, mikä oli harvinaista metalliteollisuuden edustajalle. Tämän alan palkitut olivat yleensä perustaneet oman yrityksen.⁸⁶⁹

⁸⁶⁷ Vares 2007; 2008; Raevuori 1939, 11-15. Vesa Vareksen (2008) Talouselämän vaikuttajat -kokoelman elämäkerta-artikkelin mukaan "Aaltosen menestykseen on luultavasti useita syitä. Säästäväisyys ja hyvä vainu – niin epämääräinen ilmaisu kuin se onkin – eivät olleet näistä pienimpiä. Aaltosella oli myös ennakkoluuloton mieli: hän oli ensimmäisiä, jotka turvautuivat laajamittaiseen koneelliseen ja tehdasmaiseen tuotantoon." Vares tuo esille, että Aaltosen menestymiseen vaikuttivat myös ajan olosuhteet. Hänen mukaansa "kyseessä oli erikoinen aika Suomen historiassa. Tuolloin syntyi (ja toisaalta myös tuhoutui) poikkeuksellisen paljon ja poikkeuksellisen nopeasti useita merkittäviä liikeyrityksiä. Liberalistisena aikana työvoimakustannukset olivat alhaiset, koska sosiaalipoliittisia kuluja ei ollut, ja näin voitot jäivät omistajille ja loivat uutta sijoitettavaa pääomaa. Aaltosen osalta etuna oli myös se, että hänellä oli tuote, jolla oli aina kysyntää."

⁸⁶⁸ Enbom & Klinge 2001, 24-25.

⁸⁶⁹ Hoffman 1989, 25-52; Seppälä 1997, 7; Hoffman 2008; Alho 1962, 283-307. Hoffman (1989, 25) tuo esille, että "1800-luvun jälkipuoliskon yrittäjäkunta muodostui hyvin erityyppisistä ja erilaisen taustan omaavista ihmisistä." Hänen mukaansa vasta teknillisen koulutuksen lisääntyminen toi mukanaan sellaisen taustatekijän, joka selittää yrittä-

Ensimmäisen ajanjakson keskeisiä liiketoimintaympäristön muutoksia olivat kaupan ja yrittäjyyden vapautuminen. Talouden vapautumisen myötä alkoi tavallisesta kansasta nousta yrittäjiä. Ennen tätä itsenäisellä yrittämisellä oli yleensä vain saatu toimeentulo. Aikaisemmissa tutkimuksissa on viitattu self-made man -ilmiön syntyymiseen Suomessa.⁸⁷⁰ Tällä aineistolla tulivat esille piirteet, jotka on tunnistettu yleensä varhaisen teollistumisen aikajakson yrittäjyyttä koskeviksi yleispiirteiksi. Aineiston avulla tuli selvästi esille, miten elinkeinovapautteen liittyvä liiketoimintaympäristön muutos synnytti erilaisille ihmisille mahdollisuuksia perustaa yrityksiä, joista osasta kehittyi laajaa ja pitkäaikaista liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä.

Voidaan sanoa, että ensimmäisellä ajanjaksolla syntyi edellytyksiä sille, että kansan rivistä nousi self-made man -tyyppisiä henkilöitä, jotka ryhtyivät perustamaan yrityksiä. Oman aineistoni self-made man -tyyppien yleisyys ja osuus käy ilmi seuraavasta taulukosta 41.

TAULUKKO 41 Yleispiirteet 1. ajanjakson perustajayrittäjistä.

	<i>Kuvaus</i>
<i>Self-made man -tyypin yleisyys</i>	N. 44 % (nelijakoinen malli) 49 % (kaksijakoinen malli)
<i>Koulutustaso</i>	Kansakoulutasolta n. 48 %
<i>Toimialat</i>	Kauppa ja palvelut yli puolet (n. 56 %)
<i>Isien ammatit</i>	Työläis- ja maanviljelijätausta noin 60 %
<i>Synnyinpaikat</i>	Varsinais-Suomi n. 13 %, ulkomaa n. 8 %
<i>Yritysten kotipaikat</i>	Uusimaa 31 %, Pohjanmaa n. 12 %, Varsinais-Suomi 18 %
<i>Yrityksen perustamisikä</i>	30 v

Ensimmäisessä ajanjaksossa self-made man -tyyppien osuus oli noin puolet (44 %). Tämä tukee sitä näkemystä, että varhaisessa suomalaisessa yrittäjäkunnassa self-made man -yrittäjillä oli merkittävä osuus. Yrittäjillä oli alhainen koulutus, mikä johtui osittain puutteellisista koulutusmahdollisuuksista. Kokonaan ilman muodollista koulutusta olivat useat menestyneet tukkukauppiat. Heistä voidaan mainita vaasalainen Tuomas Laurell ja Oskar Huttunen (1865–1955).⁸⁷¹ Ammattikoulutusta saaneita löytyy mm. tekstiili- ja vaatetusteollisuuden piiristä. Ammattikoulutusta saaneista voidaan mainita Werner Hacklin (1880–1958).⁸⁷² Korkeakoulutuksen saaneista käy ilmi, että koulutusta ei ollut saatu varsinaisesti liike-elämää varten. Korkeakoulututkinnon suorittaneista voidaan mainita Heikki Kestilä (1879–1962), Wäinö Tammenoksa (1870–1943) ja Gottfrid Strömberg.⁸⁷³

---

jän asettumisen tietyille toimialalle. Nuoren insinöörin saama koulutus vei hänet teollisuuden johtotehtäviin, joista ei ollut pitkä matka oman yrityksen perustamiseen. Strömberg oli heistä yksi esimerkki.

⁸⁷⁰ Ks. esim. Paavilainen 2005, 14-15; Laaksonen 1962, 46-48.

⁸⁷¹ Möttönen 2011; Hoffman 2011.

⁸⁷² Frigren 2011.

⁸⁷³ Möttönen 2013; Hoffman 2008; Hoffman 2008.

Tämän aikakauden perustajayrittäjät tulivat enimmäkseen maanviljelijä- ja työläiskodeista (noin 60 %). Liikemiestäustaisia perustajia oli noin neljännes. Isien ammateissa oli myös muita aloja. Esimerkiksi Georg Masalinin (1877–1955) isä oli kirkon palveluksessa.⁸⁷⁴

Tämän aikakauden yrityksen perustajista noin puolella oli äidinkielenä ruotsi. Sääty-yhteiskunnan aikana ruotsinkielisellä väestönosalla oli paremmat edellytykset toimia liike-elämässä. Suomenkielinen yrittäjäkunta kuitenkin kasvoi koko ajan.

Melkein puolet perustajista työskenteli kaupan alalla. Seuraavaksi yleisimmät toimialat olivat metsä- ja puunjalostusteollisuus (13 %) ja tekstiili- ja vaateteollisuus (11 %). Tyypillisesti ajan perustajayrittäjät olivat kaupan alan vaikuttajia. He olivat usein tunnettuja oman paikkakunnan tukkukauppiaita. Heidän joukossaan oli erikoisliikkeiden perustajia (mm. kulta- ja rautakauppa). Muiden toimialojen yrittäjistä voidaan mainita Strömberg Oy:n perustaja Gottfrid Strömberg (elektroniikka- ja sähköteollisuus), Chymos Oy:n perustaja Wäinö Tammenoksa (elintarviketeollisuus) ja Arvi A. Karisto Oy:n perustaja Arvi A. Karisto (1879–1958; graafinen teollisuus).⁸⁷⁵ Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa toimi mm. Rafael Haarla (1876–1938), Fritz Arthur Jusélius (1855–1930) ja Johan T. Lindroos (1867–1952).⁸⁷⁶ Tekstiili- ja vaateteollisuudessa toimivat mm. Edvard Åström (1856–1927) ja Artturi Helenius (1878–1959).⁸⁷⁷ Rakennustoiminnassa oli vain vähän perustajia.

TAULUKKO 42 Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 1. ajanjaksolla.

	Toimialat	Yritysesimerkki	Perustaja (em. yritys)
Self-made man	Kauppa (n. 74 %)	Lassila & Tikanoja Oy	Frithiof Tikanoja
Käytännön yrittäjä	Kauppa (n. 47 %), metalli- ja konepajateollisuus (n. 10 %)	Osk. Huttunen Oy	Oskar Huttunen
Koulutettu yrittäjä	Kauppa (n. 27 %), tekstiili- ja vaateteollisuus (n. 18 %)	F. A. Juselius Oy	Fritz Arthur Juselius
Ammattijohtajayrittäjä	Kauppa (50 %), metsä- ja puunjalostusteollisuus (n. 25 %)	Kestilän Pukimo Oy	Heikki Kestilä

Self-made man -yrittäjien perustamat yritykset olivat pääosin kaupan alan yrityksiä. Poikkeuksia olivat Eliel Sandbacka (1882–1953) ja Mathias Alexander Slotte (1878–1964), jotka toimivat myös tekstiili- ja vaateteollisuudessa. Kokkolalainen Anders Leander Hagström (1876–1962) loi kansakoulupohjalta suuren ja pitkäaikaisen yrityksen. Yrityksen toiminta alkoi pienestä. Hän ryhtyi yrittäjäksi varhaisessa vaiheessa. Hän ei tehnyt ulkomaan opintomatkoja.⁸⁷⁸

⁸⁷⁴ Hoffman 2014.

⁸⁷⁵ Hoffman 2008; Hoffman 2008; Niemi 2011.

⁸⁷⁶ Uola 2011; Mauranen 2008; Haikari 2008.

⁸⁷⁷ Karonen 2011; Pohls 2011.

⁸⁷⁸ Hemminki 2012. Kokkolan maalaiskunnassa syntynyt maanviljelijän poika Anders Leander Hagström ryhtyi yrittäjäksi jo 16-vuotiaana. Hän perusti lähelle kotiaan

Käytännön yrittäjät perustivat kaupan alan yritysten lisäksi yrityksiä tekstiili- ja vaatetusteollisuuteen. Yrityksistä voidaan mainita Julius Tallberg Oy, jonka perustajalla Julius Tallbergilla (1857–1921) oli takana pitkä työkokemus ennen oman rakennustarvikeliikkeen perustamista. Hän oli toiminut kauppiaan opissa, kirjanpitäjänä, rautakaupan ja rakennustarvikeliikkeen palveluksessa.⁸⁷⁹ Metalliteollisuudessa John Wickstöm (1870–1959) perusti Veljekset Wikström Moottoritehdas Oy:n, joka oli Suomen ensimmäinen moottorialan yritys. Wickstöm oli aloittanut auto- ja moottoritehtailijana ja saanut konerakennuksen opintoja North Park Collegessa Chicagossa. Hän oli yrityksen perustamisen ajankohtana yli 35-vuotias.⁸⁸⁰

Koulutetut yrittäjät perustivat kaupan alan yritysten lisäksi yrityksiä eri toimialoille. Näistä voidaan mainita ylioppilaaksi Kotkan suomalaisesta yhteiskoulusta kirjoittanut ja insinööriksi Suomen Polyteknillisestä opistosta valmistunut Aatu Paavo Kolehmainen (1886–1944), joka perusti 1910 yhdessä isänsä sekä joidenkin lasialan vaikuttajien kanssa Riihimäelle lasitehtaan Oy Riihimäki (vuodesta 1937 Riihimäen Lasi Oy).⁸⁸¹

Ajanjaksolle kohdistui vain joitakin *ammattijohtajayrittäjän* perustamia yrityksiä. Ne olivat enimmäkseen kaupan alalla ja tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa. Yrittäjistä voidaan mainita Heikki Kestilän perustama Kestilän Pukimo Oy ja Hugo Helanderin (1873–1963) perustama Oy Hugo Helander & Poika Ab. Molemmat vaatetusalan yritykset perustettiin Turussa. Helander oli suorittanut Turun kauppaopiston, kirjoittanut ylioppilaaksi ja suorittanut oikeustieteen opintoja yliopistossa. Ennen oman yrityksen perustamista hän oli toiminut verkatehtaan konttoripäällikkönä ja prokuristina.⁸⁸²

Yritystoiminnan laajeneminen (1914–1939)

Suomalainen teollisuus laajentui 1900-luvun vaihteessa, jolloin perustettiin suuri määrä merkittäviä teollisuuslaitoksia. Tuolloin Suomessa yleistyivät modernit suuryritykset. Yritysjohdajien koulutustaso alkoi kohota.⁸⁸³

Yritystoiminnan kehittymiseen vaikutti yleisen koulutustason nousu. Opikoulujen määrä kasvoi, ja akateemisesta koulutuksesta pitkälti vastanneen Helsingin yliopiston opiskelijamäärä melkein kaksinkertaistui vuodesta 1917 vuoteen 1940. Korkeakouluopiskelijoiden osuus väestöstä oli Euroopan korkeimpia. Suurin osa opiskelijoista oli lähtöisin keski- ja yläluokasta.⁸⁸⁴

Suomen vaurastumiseen vaikutti vapaan yrittäjätoiminnan lisääntyminen. Elintason nousu johti erilaisten kulutustavaroiden yleistymiseen. Radiot yleis-

---

oman sahalaitoksen, joka kuitenkin tuhoutui pian perustamisensa jälkeen. Seuraavaksi hän perusti 20-vuotiaana nahkurinverstaan kotipitäjänsä. Toiminnan laajennuttua verstaas siirrettiin Kokkolaan. Nahkurinverstaas muutettiin osakeyhtiömuotoiseksi 1914. Hagströmin Nahkatehdas Oy (Ab Hagströms Lederfabrik) kasvoi suureksi nahkatehtaaksi. Hagström oli Kokkolan teollistamisen uranuurtaja.

879 Hoffman 2011.

880 Hoffman 2011.

881 Määttä 2008.

882 Möttönen 2011.

883 Lähemmin Fellman 2000a; 2001.

884 Meinander 2011, 192. Korkeakoulutuksen kansainvälistä vertailua ks. esim. Tanaka, Tamaki, Ojala & Eloranta (toim.) 2015.

tyvät siten, että talvisodan aikana jo joka kolmannessa suomalaisessa kodissa oli radio. Maailmansotien välisenä aikana sähkön käyttö yleistyi muuallakin kuin valaistuksessa; ensimmäiset sähköliedet asennettiin yksityiskoteihin vuonna 1928.⁸⁸⁵

Ihmisten käyttöön tuli autoja, televisioita ja puhelimia. Muita teknologisia sovellutuksia olivat keskuslämmitys, jääkaapit ja sisä-wc. Myös ulkomaanmatkat yleistyivät. Muovit ja keinokuidut alkoivat korvata vanhat materiaalit.⁸⁸⁶

Kotimarkkinoilla metalliteollisuus kasvoi nopeasti 1930-luvulla. Tekstiili- ja elintarviketeollisuuden osuus säilyi melkein muuttumattomana. Sähkö-, kaas- ja vesilaitosten lisääntyminen 1920-luvun lopulta lähtien ja kemian teollisuuden kasvu vaikuttivat muun teollisuuden nousuun.⁸⁸⁷

Maahan syntyi uutta teollisuutta. Kehitykseen liittyi yritysten välinen yhteistyö, joka johti toimiala- ja klusterikohtaiseen vertikaaliseen ja horisontaaliseen integraatioon skaalaetujen saamiseksi.⁸⁸⁸ Ensimmäinen vaneritehdas aloitti toimintansa v. 1912 (Ab. Wilh. Schauman Oy:n rakennuttama) ja ensimmäinen sementtitehdas v. 1914 (Paraisten Kalkkivuori Oy:n perustama). Selluloosatehtaiden määrä kaksinkertaistui. Kemianteollisuudessa tapahtui paljon kehitystä ja perustettiin uusia tuotantolaitoksia. Samoin lasi- ja sokeriteollisuus kasvoivat ja laajenivat. Jalkineteollisuus keskittyi Tampereelle ja nahkateollisuus Pohjanmaalle.⁸⁸⁹

Elintarviketeollisuudessa tapahtui kehittymistä joillakin tuotannonaloilla. 1920-luvulla aloittivat toimintansa mm. kahvipaahdit, perunajauho- ja raakasokeritehtaat. Niin ikään myllyteollisuus laajeni.⁸⁹⁰

Elintason nousu ja kaupungistuminen lisäsivät huonekalujen menekkiä. Teollistuminen lisäsi kysyntää kaupunkilaisten halvoille kansankalusteille. Huonekalutehtaita perustettiin paljon Lahden kaupunkiin. Huonekalujen sarjavalmistuksen aloittajana Suomessa voidaan pitää August Asko-Avoniukselta (1887–1965), joka perusti v. 1918 August Avoniuksen eli myöhemmän Askon Tehtaan. Avoniuksen perustamasta huonekalutehtaasta tuli maan johtava 1930-luvulle tultaessa. Sen kilpailijaksi nousi Eino Vikströmin (1901–1966) v. 1928 perustama Lahden Puukalusto, myöhempi Isku. Siitäkin kasvoi alansa suuryritys. Molemmat yritysten perustajat, Asko-Avonius ja Vikström, edustivat melko puhdasta self-made man -tyyppiä. Jälkimmäinen oli käynyt kansakoulun sekä tehnyt joitakin opintomatkoja Euroopan maihin. Ensiksi mainittu oli suorittanut Sortavalan käsityökoulun ja toiminut sen jälkeen kisällinä Bomanin puusepän-tehtaassa Turussa. Lisätietoja hän sai pitkältä Ruotsin opintomatkalta. Vikströmin isä oli Pokkilan pitäjässä itäisellä Uudellamaalla poliisina ja postinhoitajana. Asko-Avoniuksen isä oli työmies. Vilkastunut yritystoiminta tarjosi uusia tilai-

⁸⁸⁵ Myllyntaus 1992, 45.

⁸⁸⁶ Kuisma 2012, 206.

⁸⁸⁷ Heikkinen & Hoffman 1982, 224.

⁸⁸⁸ Ojala & Karonen 2006a, 288-290.

⁸⁸⁹ Jauri 1948, 80-81.

⁸⁹⁰ Alho 1948, 111.

suuksia heidän kaltaisilleen yrittäjille, joilla oli käytännön osaamista omasta alastaan. Kaikilla aloilla ei tarvittu suuria pääomia yritysten perustamiseksi.⁸⁹¹

Liikenteessä alkoi ”automobiilin” aikakausi 1920-luvulla. Vaikka autojen määrä pysyi vähäisenä, oli autolla tärkeä vaikutus henkilöliikenteessä. Liikenteen kehittymiseen vaikuttivat myös rautateiden ja meriliikenteen laajentuminen sekä lentoliikenteen alkaminen.⁸⁹² Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä voidaan mainita Väinö Nyström (1891–1980), joka perusti v. 1925 V. Nyströmin Autoliike Oy:n, sekä Aarne Mälkiä (1900–1986), joka perusti v. 1931 Uudenmaan Auto Oy:n (alkujaan Karjaan Auto Oy).⁸⁹³

Teollistumiseen vaikutti teollisuuden sähköistäminen maailmansotien välisenä aikana.⁸⁹⁴ Sähkövalot tulivat Suomeen v. 1877. Finlaysonin puuvillatehdas sai viisi vuotta myöhemmin hehkulamput viidentenä Euroopassa. Vuoteen 1914 mennessä kaikissa kaupungeissa oli sähköt.⁸⁹⁵

Polttoaineen kulutus lisääntyi. Maahan sitä toimittivat kansainväliset öljyfirmat (Standard Oil – Esso, Gulf ja Shell), jotka hallitsivat myös huoltoasemaverkoston. Kotimainen öljynjalostus alkoi vasta sotien jälkeen, kun valtionyhtiö Neste perustettiin.⁸⁹⁶

Tämän tutkimuksen yrittäjistä voidaan mainita Kaarlo Urpelainen (1887–1964), joka perusti Citex-Öljyntuonti Oy:n. Urpelainen oli voiteluainekaupan uranuurtaja, joka alkoi tuoda Citex-voiteluöljyjä maahan vuonna 1926. Hän perusti silloin Oy Citex Oil Company Ab:n ja 1928 Oy Citex Öljyntuonti Ab:n. Öljyntuonti muodostui Urpelaisen pääyrietykseksi. Yrityksen perustamisen taustalla oli lisääntyvä yksityisautoilu. Tämän vuoksi tarvittiin poltto- ja voiteluaineita. Alan kaupankäynti vilkastui selvästi 1920-luvulla. Esson edeltäjä Nobel Standard Oy aloitti Suomessa jo 1920. Shellin ja Gulfin toiminta alkoi 1920-luvun lopulla.⁸⁹⁷

Sahateollisuuden lisäksi vaneri- ja rullateollisuudella oli vientitilaisuuksia.⁸⁹⁸ Vientiteollisuudeksi kehittyivät huonekaluteollisuuden jotkin sektorit ja

⁸⁹¹ Vesikansa 2008.

⁸⁹² Virrankoski 2001, 828-829, 831. Vuosina 1922-1938 autojen määrä lisääntyi vajaasta 2 000 yli 47 000:een (Meinander 2011, 193).

⁸⁹³ Muita autoalan yrityksiä olivat Aarne Ahon perustama Ahon Auto-Yhtiö, Lauri Koiviston perustama L. Koiviston Autoliike Oy, Viljo Lairilan perustama Kouvolan Auto Oy ja Yrjö Vallin perustama Valli-Auto Oy.

⁸⁹⁴ Toiseen teolliseen vallankumoukseen liittyi sähköistyminen ja tieteellinen teollisuus, ks. esim. McCraw 1997, 13-14.

⁸⁹⁵ Ks. Myllyntaus 1991. Jalava & Pohjola (2008) ovat tutkineet sähköistymisen merkitystä Suomen taloudelliselle kasvulle. Tutkimuksen mukaan elektroniikan (ICT) osuus bkt:n kasvuun oli kolme kertaa suurempi kuin sähkövirran osuus. Tuottavuuden kasvuun elektroniikka vaikutti 60 %:n osuudella, mutta sähkövirta vain kolmanneksen osuudella. Suomi on ollut menestynyt elektroniikan tuottaja.

⁸⁹⁶ Kuisma 1997, 41-44, 62; Meinander 2011, 194. Neste osakeyhtiön perustava yhtiökoukous oli tammikuussa 1948. Nesteen ensimmäinen jalostamo käynnistyi Naantalissa v. 1957. Tuolloin alkoi suomalainen öljynjalostus. Nesteestä kehittyi idänkauppaan vahvasti nojautunut monialainen teollisuuden suuryhtiö. (Kuisma 1997, 152, 518, 548)

⁸⁹⁷ Hoffman 2014.

⁸⁹⁸ Rullateollisuuden kehityksestä lähemmin, ks. Ruuskanen 1992. Suuret sahayritykset eivät enää 1930-luvun lopulla harjoittaneet tukku- ja vähittäiskauppaa. Sahayritykset

kuitulevyteollisuus. Suomen toiseksi suurin rullien valmistaja oli kuopiolainen Oy H. Saastamoinen Ltd., jonka perusti Herman Saastamoinen.⁸⁹⁹ Suomen suurin paperinvalmistaja Kymen Oy oli samalla Pohjoismaiden suurin.⁹⁰⁰ Muuta teollisuutta edustivat nahka-, nahkateos- ja kumiteollisuus.⁹⁰¹

Yrittäjätoiminta alkoi keskittyä työnjaon ja työn yhdistämisen seurauksena. Osakeyhtiö- ja osuuskuntamuotoiset yritykset keskittyivät yhä suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Keskittyminen oli suurinta puunjalostusteollisuudessa ja osuustoiminnassa. Yritykset olivat suuressa mittakaavassa sulautumia, yrittäjäryhmiä. Tehdasteollisuudessa sulautuminen tapahtui horisontaali- tai vertikaalisuuntaan, eli joko samanlaisten yritysten kesken tai erilaisten mutta toisiinsa jollakin tavoin liittyvien yritysten kesken.⁹⁰² Kaupan alalla kotimaankauppa lisääntyi. Kaupunkeihin avattiin erikoismyymälöitä. Lehtimainonta yleistyi.⁹⁰³

Tämän tutkimuksen yrittäjien perustamista erikoisliikkeistä voidaan mainita Petter Drockilan (1888–1961) perustama erikoistukkuliike P. M. Drockila Oy. Drockila oli uudenaikaisen tukkukaupan uranuurtajia. Drockilan Helsinkiin v. 1921 perustama yritys oli keskisuuri elintarviketukkuliike. Hän oli perustanut 1918 yhdessä Eugen Svartströmin kanssa Viipuriin oman tukkuliikkeen, joka keskittyi viljakauppaan. Drockila päätyi 1926 myymään tukkuliikkeen osakkeet liikekumppanilleen. Hän muutti Helsinkiin, jonne perusti samana vuonna uuden tukkuliikkeen, P. M. Drockila Oy:n, joka oli ensimmäisiä uudenaikaisia tukkukauppoja. Aikaisempiin tukkukauppoihin verrattuna uudet tukkuliikkeet olivat pienempiä ja erikoistuneempia sekä yleensä ainoastaan tukkukauppaan keskittyneitä.⁹⁰⁴

Tekniseen kehitykseen liittyi radioteollisuuden syntyminen. Puhelin oli vielä harvinaisuus 1900-luvun alussa. Elektroniputken kehittämisen myötä radioala kehittyi nopeasti Yhdysvalloissa. Suomessa oli tekniikasta kiinnostuneita poikia, jotka alkoivat radioharrastajaksi. Yksi heistä oli turkulaisen pienyrittäjän poika Arvo Sakrelius (1898–1979), joka aloitti jo 15-vuotiaana sukulaisensa sähköliikkeen apulaisena. Tuolloin hän kiinnostui radiopuhelimesta. Sakrelius kävi kaksi luokkaa Turun suomalaista reaalityttöä, jonka jälkeen hän sai sähköasen-

---

olivat yleensä metsäteollisuuden monialayrityksiä, eivätkä ne olleet ainoastaan sahatavaran valmistajia. (Ahvenainen 1984, 382-383)

⁸⁹⁹ Paaskoski 2009. Kuopion maistraatti antoi elokuussa 1876 Herman Saastamoiselle (1850–1920) luvan harjoittaa porvarina koti- ja ulkomaankauppaa. Saastamoinen perusti pienen sekatavarakaupan. Saastamoisen kauppaliike sai nopeasti jalansijan Kuopion kaupungin suurten kauppahuoneiden joukosta.

⁹⁰⁰ Kymiyhtiön historiasta lähemmin ks. Ojala 2001b.

⁹⁰¹ Heikkinen & Hoffman 1982.

⁹⁰² Jauri 1948, 206-2007. Suomalaisten suuryritysten keskittymisestä lisää ks. esim. Hjerppe 1979. Hjerppen (1979, 136) mukaan teollisuuden keskittyneisyys oli korkealla tasolla jo 1800-luvun puolivälissä. Tämän jälkeen yritys rakenne monipuolistui, ja siihen tuli mukaan enemmän erikokoisia yrityksiä. Keskittyminen pysyi vakaalla tasolla vuosina 1890-1927. Korkeamman keskittyneisyyden aika alkoi 1930-luvulla. Toisen maailmansodan jälkeen teollisuuden keskittyneisyys jatkui melkein muuttumattomana (tutkimuksen aikajänne päättyy vuoteen 1975). Metsäteollisuuden kokonaiskonsentraatiosta globaalisti, jossa Suomi on osa tätä prosessia, ks. Ojala, Voutilainen & Lamberg 2012.

⁹⁰³ Virrankoski 2001, 832-833.

⁹⁰⁴ Hoffman 2011.

tajan koulutuksen Viipurista. Hän sai v. 1922 valmiiksi oman vastaanottimensa. Paristokäyttöistä vastaanotinta kutsuttiin hänen nimensä etukirjaimien mukaisesti Asaksi. Itse koottujen vastaanottimien kysyntä rohkaisi Sakreliuksen avaamaan oman liikkeen. Hän oli tehnyt sähkömiehen töitä Kauppatupa Oy:n edustajana, sen sähköosaston hoitajana Turussa. Turvattu työpaikka sai jäädä, kun Sakrelius perusti v. 1927 oman yrityksen, jolloin sai alkunsa Radioliike Arvo Akrelius. Yritys muuttui v. 1930 osakeyhtiömuotoiseksi Asa Radio Oy:ksi. Asa-tuotteiden kysyntä kasvoi voimakkaasti 1930-luvun lopulla. Sotien jälkeen se tuotti markkinoille televisioita. Asa oli monessa suhteessa pioneiryritys. Se oli maan ensimmäisiä radioiden valmistajia, se valmisti ensimmäisenä matkaradioita (1939), kokonaan kotimaisia levysoittimia (1950), koneistoltaan kotimaisia televisioita (1956), autostereoradioita ja stereoradioita (1965) sekä matkatelvisioita (1970).⁹⁰⁵

Toiselle ajanjaksolle oli tunnusomaista yritysten laajentuminen. Tuolloin perustettiin useita suomalaisia pitkäaikaisia teollisuusyrityksiä. Sotilaan koulutuksen saanut Rudolf Walden (1878–1946) perusti v. 1920 Yhtyneet Paperitehtaat Oy:n.⁹⁰⁶ Yritysten määrä kasvoi. Kaupungistumisen ja väkiluvun kasvun myötä syntyi uusia liiketoiminnan tilaisuuksia. Talous monipuolistui ja syntyi uusia teollisuudenaloja. Koulutusjärjestelmä laajeni ja koulutustaso nousi. Elinkeinoelämä kehittyi ja edistyi 1920- ja 1930-luvuilla voimakkaasti ilman valtiovallan varsinaisia pyrkimyksiä lisätä teollisuutta.⁹⁰⁷

Suomenkielisiin talonpoikaistaustaisiin pioneiryrittäjiin lukeutuu lapualaisen kyläleipurin poika Heikki Huhtamäki (1900–1970), joka ryhtyi harjoittamaan Kokkolassa 20-vuotiaana omaa liiketoimintaa. Vaasan kauppakoulussa vajaan vuoden opiskellut Huhtamäki avioitui 1920 kokkolalaisen nahkatehtailijan Anders Leander Hagströmin tyttären Signen kanssa. Yrityksen toimialaksi tuli makeiset, jotka olivat yleistyneet makeistehtaiden myötä 1800-luvun lopulta lähtien. Huhtamäki perusti v. 1920 makeistehtaan kivenavettaan Kokkolassa, jolloin sai alkunsa Huhtamäen Tehtaat Oy. Huhtamäki laajensi yritystään yritysostoilla; 1930-luvun alussa hän sai haltuunsa turkulaisen makeistehtaan, Hellaksen osake-enemmistön, jolloin tuotanto siirtyi Turkuun. Huhtamäki Oy:stä kehittyi suuryritys. Eri vaiheiden kautta siihen liitettiin myös lääketehdas Leiras ja juomatehdas Marli. Heikki Huhtamäkeä voidaan pitää suuryritysten perustajista puhtaana self-made man -tyyppinä.⁹⁰⁸

⁹⁰⁵ Lintuniemi & Puisto 1977; Hoffman 2012.

⁹⁰⁶ Uola 2002.

⁹⁰⁷ Virrankoski 2001, 829.

⁹⁰⁸ Vesikansa 1998; Vesikansa 2008; Teräs 2009. Jyrki Vesikansan ”Talouselämän vaikuttajat” -elämäkerran mukaan ”Heikki Huhtamäki loi vähäiseltä koulutus pohjalta pienestä alusta sittemmin kansainvälistyneen suuryrityksen.” Kari Teräksen (2009) mukaan Huhtamäki oli ”yhteiskunnallinen yrittäjä”, jolle oli tärkeää yhteiskuntasuhteet ja monipuoliset sosiaaliset verkostot yhteiskunnan eri aloille. Teräs (2009, 16-17) on käsitellyt self-made man -tulkinnan soveltuvuutta Huhtamäen nousuun vaatimattomista oloista suurliikemieheksi. Hänen mukaansa sosiaalisia verkostoja tutkimalla voidaan tarkentaa kuvaa Huhtamäen menestyksekkään sosiaalisen nousun ehdoista ja mekaniismeista. Tämä lähestymistapa ei kuitenkaan kiistä yksilöllisten ominaisuuksien merkitystä. Liikemiestäitöihin kuuluu olennaisesti kyky hallita sosiaalisia suhteita.

Toisessa aikajaksossa yritystoiminta monipuolistui ja laajeni. Yritysten lisääntyminen lisäsi sellaisten työntekijöiden määrää, joille alkoi kertyä työkokemuksen kautta erityisosaamista, joka oli edellytyksenä oman yrityksen perustamiselle. Tässä aineistossa se näkyi siten, että tutkimuksen kohteena oleville yrittäjille oli kertynyt entistä enemmän työkokemusta ennen yritysten perustamista. Työkokemus auttoi havaitsemaan liiketoimintatilaisuuksia ja näkemään tilaisuuksia oman yrityksen perustamiselle. Käytännön yrittäjien osuuden kasvu näkyy seuraavassa taulukossa 43.

TAULUKKO 43 Yleispiirteet 2. ajanjakson perustajayrittäjistä.

	<i>Kuvaus</i>
<i>Self-made man -tyypin yleisyys</i>	N. 25 % (nelijakoinen malli) 36 % (kaksijakoinen malli)
<i>Koulutustaso</i>	Kansakoulutasolta n. 33 %
<i>Toimialat</i>	Kauppa ja palvelut n. 47 %
<i>Isien ammatit</i>	Työläis- ja maanviljelijätausta noin puolella
<i>Synnyinpaikat</i>	Uusimaa n. 16 %
<i>Kotipaikat</i>	Uusimaa n. 39 %
<i>Yrityksen perustamisikä</i>	32 v

Verrattuna 1. ajanjaksoon self-made man -yrittäjiä on selvästi vähemmän, eli noin neljännes. Yrittäjillä oli enemmän koulutusta, vaikka heidän lähtökohtansa olivat muuten samankaltaiset.

Toisessa ajanjaksossa ruotsinkielisiä yrityksen perustajia on enää noin viidennes. Varsinainen suomenkielisen yrittäjäkunnan läpimurto on tapahtunut tässä ajanjaksossa. Se näkyy yrittäjäkunnan sosiaalisessa taustassa. Perustajayrittäjien sosiaalisessa taustassa hallitsevana olivat työläis- ja maanviljelijäperheet. Muista taustoista tulleista voidaan mainita, että Torvald Lilljan (1907–2001; Oy Lillja Pile Ab) isä oli akateemisessa ammatissa ja Enok Raikamon (1905–1979; Pohjois-Suomen Tukkukauppa Oy) isä oli kirkon palveluksessa.⁹⁰⁹ Perustajayrittäjien isissä oli paljon mestareita ja työnjohtajia. Liikemieskodeista oli lähtenyt aikaisempaa useampi.

Perustajilla oli vielä suhteellisen alhainen koulutus, vaikka koulutusmahdollisuudet olivat lisääntyneet. Vailla muodollista koulutusta olivat mm. Simo Parviainen (1890–1954; Oy S. Parviainen), Kalle Heinonen (1898–1984; Are Oy) ja Fjalar Nordell (1903–1976; Salora Oy).⁹¹⁰ Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä kuitenkin lisääntyi. Diplomi-insinöörin tutkinnon oli suorittanut mm. Emil Hartela (1894–1970), joka oli perustamassa Urakoitsijat Oy:tä ja Rakennus Oy Hartelaa.⁹¹¹

⁹⁰⁹ Auvinen 2012; Hoffman 2011.

⁹¹⁰ Hellsten 2011; Vihola 2011; Seppinen 2008.

⁹¹¹ Möttönen 2012.

Toisessa ajanjaksossa ruotsinkielisiä yrityksen perustajia on enää noin viidennes. Varsinainen suomenkielisen yrittäjäkunnan läpimurto on tapahtunut tällä ajanjaksolla. Se näkyy yrittäjäkunnan sosiaalisessa taustassa.

Liiketoimintaympäristön muutokset näkyivät perustajajohtajissa. Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa syntyi uusia liiketoimintatiloja. Eri puolille maata perustettiin sahoja ja puunjalostustehtaita, esimerkiksi Svante Kurikan (1894–1984) perustama Alavuden Puunjalostustehdas Oy ja Kalle Koskisen (1891–1976) K. Koskisen Puutavaraliike.⁹¹²

Kaupan alalle tulivat ensimmäiset autokauppiat. Metall- ja konepajateollisuudessa syntyi uusia liiketoimintamuotoja ja sen mukana yrityksiä. Näistä voidaan mainita Kalle Kärkkäisen (1907–1953) perustama Heteka Oy.⁹¹³ Tekstiili- ja vaatetusteollisuudessa alkoi syntyä erilaisia erikoisliikkeitä. Voidaan mainita Juho Mattisen (1884–1975) perustama Helsingin Kutomo ja Kravatti Oy.⁹¹⁴ Elektroniikka- ja sähköteollisuudessa oli joitakin onnistujia, kuten Sähkövaruste Oy:n perustaja Uno A. Nyberg (1890–1959).⁹¹⁵

TAULUKKO 44 Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 2. ajanjaksolla

	Toimialat	Yritysesimerkki	Perustaja (em. yritys)
Self-made man	Kauppa (n. 38 %), metsä- ja puunjalostusteollisuus (n. 18 %), tevanake (n. 15 %)	Heteka Oy	Kalle Kärkkäinen
Käytännön yrittäjä	Kauppa (n. 58 %), tevanake (n. 13 %)	Asko Oy	Aukusti Asko-Avonius
Koulutettu yrittäjä	Kauppa (n. 49 %), rakennustoiminta (n. 22 %)	Oy Etola Ab	Nils Etola
Ammattijohtajayrittäjä	Kauppa (n. 38 %), rakennustoiminta (21 %)	Rakennus Oy Hartela	Emil Hartela

Self-made man -yrittäjät perustivat enemmän yrityksiä kaupan alan ulkopuolelle. Tekstiili- ja vaatetusteollisuuteen ja metalli- ja konepajateollisuuteen perustettiin useita yrityksiä. Tällaisia tevanake-alan yrityksiä olivat mm. Edvin Franzénin (1897–1975) perustama Kokkolan Kauppaomppania Oy ja Kustaa Hellerannan (1896–1965) perustama Kenkätehdas K. Brander Oy.⁹¹⁶ Kustaa Brander (vuodesta 1956 Helleranta) syntyi 1896 Orivedellä köyhään perheeseen. Hän toimi lapsuudessaan ainakin paimenpoikana ja jalkinetyöntekijänä, mistä sai rahaa perheensä elatukseen. Tuolloin Brander sai perustiedot kengistä ja kenkien teosta. Brander saapui n. 20-vuotiaana 1918 Tampereelle. Hän rakensi oman kenkätehtaan lähelle Aaltosen kenkätehdasta. Se aloitti toimintansa nimellä Kenkätehdas K. Brander.⁹¹⁷

⁹¹² Wester 2011; Henttinen 2015.

⁹¹³ Määttä 2012.

⁹¹⁴ Määttä 2012.

⁹¹⁵ Auvinen 2012.

⁹¹⁶ Hemminki 2011; Reunamäki 2013.

⁹¹⁷ Reunamäki 2013.

Käytännön yrittäjät perustivat yrityksiä lähinnä kaupan alalle. Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa Esko Järvinen (1907–1976) perusti omaa nimeään kantavan osakeyhtiön, joka valmisti hiihtosuksia.⁹¹⁸ Elinkeinoelämän laajentuminen näkyy siinä, että yrityksiä perustettiin uusille toimialoille.

Koulutetut yrittäjät perustivat kaupan alan lisäksi rakennusalan yrityksiä. Heistä voidaan mainita rakennusmestariksi Helsingin teollisuuskoulusta valmistuneen Otto Wuorion (1887–1964) perustama Otto Wuorio Oy.⁹¹⁹ Otto Wuorio (vuoteen 1906 Nyqvist) oli kotoisin Nurmijärveltä. Hänen isänsä August Nyqvist oli maatyömies ja mäkitupalainen. Otto Nyqvist kävi kansakoulun ja muutti 1800- ja 1900-luvun vaihteessa Helsinkiin. Ammattitaidoton nuori mies pääsi rakennusmestari K. V. Angervuoren työmaalle apulaiseksi. Wuorio haikautui 1907 Helsingin teollisuuskouluun ja valmistui 1909 rakennusmestariksi huoneenrakennuksen osastolta. Valmistumisensa jälkeen Wuorio oli työnjohtajana ja vastaavana rakennusmestarina eri rakennustyömailla Helsingissä. Hän toimi vuosina 1916–1919 Helsingin Kansanasunnot Oy:n ja Helsingin Vuokralaisyhdistyksen palveluksessa ylläpidonmestarina Puu-Käpylän rakennustyömailla. Wuorio perusti v. 1919 oman yrityksen, Otto Wuorion Rakennusliikkeen. Rakentamisen lisääntyminen 1920-luvun puolivälissä loi edellytykset liike-toiminnan laajentamiseen ja yrityksen kasvattamiseen.

Ammattijohtajayrittäjät perustivat yrityksiä eri toimialoille. Perustettuihin yrityksiin lukeutui mm. insinööriksi Saksassa valmistuneen Anders Wilhelm Liljebergin (1883–1961) perustama A. W. Liljeberg Oy ja Tampereen kauppaoppilaitoksesta päästötodistuksen saaneen Enok Raikamon perustama Pohjois-Suomen Tukkukauppa Oy.⁹²⁰

Sodan vuodet ja jälleerakennuksen aika (1940–1959)

Sota-aika muodostaa yhden käännekohdan talouselämän kehityksessä. Talvisota toi mukanaan vahvan sääntelyn ja koko talouden ajautumisen valtion kontrolliin. Talouden tärkeimmät sektorit joutuivat turvaamaan huoltovarmuuden ja energiansaannin.

Sotien aikana kotimainen taloudellinen aktiviteetti heikentyi. Tuolloin perustettiin aikaisempaa vähemmän yrityksiä. Yrityksiä pystyivät perustamaan ainakin ikänsä puolesta asepalveluksesta vapautetut.

Karjalasta siirrettiin yrityksiä uusien rajojen sisäpuolelle talvisodan jälkeen. Yrityksiä ehti siirtyä takaisin Karjalaan jatkosodan aikana. Jatkosodan jälkeen toiminta jatkui uusien rajojen sisäpuolella. Kaupan ala lamaantui tavarapulan, hintojen inflatorisen kehityksen ja sekasortoisten olosuhteiden vuoksi.⁹²¹

Sodat aiheuttivat suuria inhimillisiä menetyksiä. Sodissa kuoli 92 000 suomalaista. Talouselämän kehitykseen vaikutti se, että huomattava osa upseeristosta kuoli sodissa. Heistä osa oli ollut liike-elämän johtotehtävissä ennen sodan syttymistä. Joukossa oli yrityksen perustajia.

⁹¹⁸ Nummela 2011; Määttä 2011.

⁹¹⁹ Hoffman 2011.

⁹²⁰ Hoffman 2011.

⁹²¹ Forssell 1979, 35.

Vuoden 1944 aselevon jälkeen Suomi menetti noin 10 prosenttia peltoalastaan ja metsäalastaan, 12 prosenttia koko maan pinta-alasta, 13 prosenttia kansallisesta varallisuudestaan ja 20 prosenttia rautatieverkostostaan. Teollisuudessa eniten menetettiin paperiteollisuutta ja sähköntuotantoa. Selluntuotannon kapasiteetista hävisi neljännes ja vesivoimalaitoksen kolmannes.⁹²²

Karjalan alue jouduttiin luovuttamaan. Rajan taakse jäi neljännes rakennetusta vesivoimasta, yli kymmenesosa teollisuuden tuotantokyvystä ja suuret metsävarat.⁹²³ Samalla meni noin 10 % maan teollisuudesta ja maataloustuotannosta. Suomi joutui lisäksi luovuttamaan Petsamon kunnan ja Sallan itäosan sekä vuokraamaan laajan alueen Porkkalan seudulta Neuvostoliiton tukikohdaksi 50 vuodeksi.⁹²⁴ Tämän päälle tulivat vielä maksettaviksi 300 miljoonan dollarin sotakorvaukset.

Sodan päätyttyä jälleenrakennuksen aikana taloudellinen kasvu nopeutui. Suomen talous kasvoi vuosina 1950–1974 nopeammin kuin koskaan ennen.⁹²⁵ Jälleenrakentaminen moninkertaisti rakennustuotannon lyhyessä ajassa. Kiinteistöjä piti rakentaa uudestaan. Asumistuotantoa edistettiin valtion myöntämällä lainoilla.

Tämän tutkimuksen yrittäjissä on useita rakennusalan yrityksen perustajia, joiden yritystoiminta on alkanut toisen maailmansodan jälkeen. Heistä voidaan mainita Aarne J. Aarnion (1917–2013) perustama Palkki Oy, Väinö Pekkalan (1908–2000) perustama Rakennustuote Oy, Armas Puolimatkan (1918–1989) Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy sekä Martti (1917–1988) ja Urho Ruolan (1919–2006) Rakennustoimisto Ruola Oy.⁹²⁶

Vilkas rakentaminen lisäsi kysyntää erilaisille rakentamisen sovellutuksille. Esko Ollilan (s. 1932) v. 1959 perustamassa T:mi Suojapinnassa ryhdyttiin valmistamaan eloksoitua alumiinia rakentamisen käyttöön. Insinööriksi Tampereen teknillisestä opistosta valmistunut Ollila oli ennen oman yrityksen perustamista toiminut Kopen Tehtaiden osastoinsinöörinä Naantalissa. Kopen tehtailla oli aloitettu alumiinin eloksointi (alumiinin hapettaminen sähköisesti) ensimmäisenä Suomessa. Kope eloksoi esimerkiksi koruja ja kattiloiden kansia. Tällöin Ollila sai oman yrityksen liikeidean: eloksointia tulitaisiin käyttämään paljon rakentamisessa. Alumiinin hyötynä on sen keveys yhdistettynä lujuuteen. Yhtiön suurin asiakas oli pitkään Nokia, joka perusti 1960-luvulla Porkkalaan oman pursotuslaitoksen. Yrityskaupan myötä perustettiin v. 1972 uusi Purso Oy -niminen yhtiö, joka aloitti alumiiniprofiilien valmistuksen. Alumii-niprofiileiden kovan kysynnän myötä Pursosta tuli voimakkaimmin kasvava osa yhtiötä.⁹²⁷

⁹²² Myllyntaus 1992, 46.

⁹²³ Kuisma 2012, 185. Suurista teollisuuslaitoksista rajan taakse jäivät mm. Pitkäranta Oy, Viipurin Saha Oy ja Kuitu Oy (Kuisma 2004b, 34–35).

⁹²⁴ Virrankoski 2001, 928.

⁹²⁵ Suomen bruttokansantuote kasvoi vuosina 1949–1974 keskimäärin 4,9 % vuodessa (Hjerpe 1988, 46). Ks. myös Kuisma 2012, 99.

⁹²⁶ Hoffman 2008; Möttönen 2008; Hoffman 2008; Hoffman 2015; Teräs 2008.

⁹²⁷ Järventie & Raevuori 2009; Reunamäki 2012.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi teollistui nopeasti. Erityisesti metalli- ja kemianteollisuus kehittyivät.⁹²⁸ Metalliteollisuus on laaja toimiala, johon kuuluvat metallien perusteollisuus, metallituoteteollisuus, koneteollisuus, sähkötekninen teollisuus ja kulkuneuvoteollisuus.⁹²⁹

Kaupungistuminen kiihtyi 1950-luvulla. Ihmisiä hakeutui kaupunkeihin ja teollisuuspaikkakunnille työn ja opiskelupaikkojen vuoksi. Maa- ja metsätaloudessa tapahtui teknistymistä. Traktorit ja moottorisahat yleistyivät.⁹³⁰

Kaupan ja palveluiden lisääntyminen näkyi naisten osuuden kasvuna elinkeinoelämässä. Naisten perustamat yritykset olivat usein pieniä tekstiili- ja muotiliikkeitä ja kukkakioskeja. Naisten yrityksiä olivat myös parturi- ja kamppamoliikkeet.⁹³¹ Naisia alkoi tulla myös yritysten johtotehtäviin.

Teollistumisen ja elintason nousun myötä syntyi uusia liiketoimintatilaisuuksia. Ateneumin tekstiililinjalla opiskelleen Kaija Aarikan (1929–2014) yrittäjänura alkoi sattumalta 1950-luvulla. Ensin oli vain viisi itse tehtyä puunappia, jotka oli valmistettu Kaija Aarikan Ateneumin lopputyöhön. Tämän jälkeen häneltä tilattiin niitä lisää. Kaija Aarikka perusti Aarikka Ky:n ollessaan vielä opiskelija. Hän oli yrityksen ainoa suunnittelija. Yhdessä aviopuolisonsa, myös Ateneumiassa opiskelleen Erkki Ruokosen kanssa syntyi perheyritys Aarikka-Koru (vuodesta 1977 lähtien Aarikka Oy), joka on tullut tunnetuksi lukuisista merkkituotteistaan. Alkuaikojen menestystuotteita olivat puukorut (Aarikkahelminauha). Yritys valmisti koteihin koriste- ja lahjaesineitä, kuten kynttilänjalkoja. Erilaisia nappeja valmistettiin lukematon määrä. Design-tuotteiden menekki oli mahdollista lisääntyvän kansainvälistymisen vuoksi.⁹³²

Teollisuustuotannon lisääntyminen avasi uusia mahdollisuuksia yritysten perustamiselle. Teollisuuden kustannustaso alentui mm. kuljetusten rationalisoinnin avulla. Materiaalinkäsittelyn lisääntymisen vuoksi Suomessa alettiin valmistaa trukkeja. Tähän tilaisuuteen tarttui Hannu Auramo (1905–1991). Insinööri H. Auramo alkoi valmistaa vuonna 1949 haarukkavaunuja. Diplominsinöörin koulutuksen saanut Auramo oli ryhtynyt yksityisyrittäjäksi sotien jälkeen. Hän oli trukkien maahantuojana uranuurtaja. Modernina yrittäjänä Auramo sovelsi yrityksessään amerikkalaisia tehokkuusajattelun mukaisia oppeja. Auramo Oy:stä kehittyi satoja ihmisiä työllistävä monialayritys.⁹³³

Kolmanteen ajanjaksoon kuului jälleenrakennuksen myötä tapahtunut teollisuuden kehittyminen. Rakennustoiminta lisääntyi ja koneellistui. Talonrakennuksessa ja tienrakennustöissä motorisoituminen tarkoitti nosturien, kaivurien, traktorien ja kuorma-autojen käyttöä. Elementtirakentaminen muutti rakennusihmistyön luonnetta.⁹³⁴ Rakentaminen automatisoitui ja rakentamisajat lyhenivät.

⁹²⁸ Hautala 2003, 26.

⁹²⁹ Hjerppe 1982, 421.

⁹³⁰ Meinander 2011, 229.

⁹³¹ Pulma 1994, 293-294.

⁹³² Saure 2003, 157-158; Viljanen 2011.

⁹³³ Paavilainen 2002, 132-133; Paavilainen 2012.

⁹³⁴ Waris 1967, 27.

Metalli- ja konepajateollisuudessa tapahtui uudistumista ja teknologian kehitystä. Sota-aika merkitsi sitä, että Karjalan alueen talouselämä siirtyi uusien rajojen sisäpuolelle. Usean yrityksen toiminta jatkui uudella paikkakunnalla. Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä yritystoiminnan siirsivät pois Karjalasta mm. Jaakko Leskinen (1886–1953; Tukku-liike J. Leskinen), Veli Orava (1912–1967; Oravan Tehtaat Oy) ja Juho Heitto (1887–1967; J. Heitto Oy). He jatkoivat menestyksestä liiketoimintaansa eri puolilla Suomessa (Leskinen Mikkelissä, Orava Riihimäellä ja Heitto Helsingissä).⁹³⁵

Suuryritysten perustajissa on suomenkielisiä vaatimattomista oloista läheneitä yrittäjiä. Koneteknikko Paavo V. Suomisen (s. 1920) perustama T:mi Huurre alkoi vaatimattomasti yhden miehen yrityksenä marraskuussa 1946. Yrityksellä ei ollut alkupääomaa, ulkomaista luottoa eikä edes työvälineitä. Yrityksen toimialaan kuuluneet kylmälaitteet olivat tuolloin harvinaisuuksia. Nykyisin joka kodissa on ainakin jääkaappi ja pakastin. Suomisen perustama jäähdytysalan huoltoliike Tampereella oli ensimmäinen koko maassa Helsingin ulkopuolella. Tämän ohessa kehittyi Huurteen kylmäkalusteteollisuus.⁹³⁶

Kolmannessa aikajaksossa yritystoiminta modernisoitui ja teknistyi. Jälleenrakennuksen aikana syntyi uutta liiketoimintaa, jossa koulutuksen merkitys alkoi korostua. Pelkkä käytännön osaaminen ei monilla aloilla ollut riittävää. Tämä tulee esille omassa aineistossani siten, että koulutusta saaneille tuli uusia tilaisuuksia perustaa yrityksiä. Esimerkiksi rakennusmestarit saivat työmaan vastaavina mestareina sellaisen yleisnäkemyksen rakentamisesta, että he pystyivät perustamaan ja johtamaan omaa rakennusfirmaa. Samaan aikaan rakentamisen yleistymisen synnytti tarvetta uusille rakennusalan yrityksille. Vastavia tarpeita syntyi muillekin teollisuudenaloille.

Omassa aineistossani koulutetun yrittäjätyyppin yleisyys tällä ajanjaksolla näkyy seuraavassa taulukossa 45. Verrattuna aikaisempiin ajanjaksoihin self-made man -yrittäjien osuus on edelleen vähentynyt ja yrittäjien koulutustaso noussut. Kuitenkin enemmistöllä yrittäjistä on työläis- ja maanviljelijätausta. Yrityksen keskimääräinen perustamisikä on vähän korkeampi kuin kahdessa aikaisemmassa jaksossa.

TAULUKKO 45 Yleispiirteet 3. ajanjakson perustajayrittäjistä.

	<i>Kuvaus</i>
<i>Self-made man -tyypin yleisyys</i>	15 % (nelijakoinen malli) 26 % (kaksijakoinen malli)
<i>Koulutustaso</i>	Opistotaso n. 40 %
<i>Toimialat</i>	Rakennustoiminta n. 33 %
<i>Isien ammatit</i>	Työläis- ja maanviljelijätausta lähes 60 %
<i>Synnyinpaikat</i>	Karjala (luovutetut alueet) 15 %, Varsinais-Suomi n. 15 %
<i>Kotipaikat</i>	Uusimaa n. 40 %, Varsinais-Suomi n. 14 %
<i>Yrityksen perustamisikä</i>	34 v.

⁹³⁵ Möttönen 2011; Möttönen 2012; Möttönen 2011.

⁹³⁶ Helenius 1986; Vesikansa 2008.

Syntymäpaikoissa näkyy luovutetun Karjalan alueen suuri osuus. Se selittyy osaksi sillä, että rakennusalan vaikuttajat olivat useasti lähtöisin Karjalasta. Perustajayrittäjillä oli usein liikemiastausta. Näin oli mm. Erkki Paasikivellä (Oras Oy).⁹³⁷ Akateeminen tai virkamiestausta oli yhä harvinainen.

Koulutuksessa yleisin on opistotason koulutus. Rakennusalan yrityksen perustaja on usein suorittanut rakennusmestarin tutkinnon. Muodollista koulutusta vailla olivat useat tekstiili- ja vaatealusteollisuuden perustajayrittäjät. Heistä voidaan mainita Eino Pohjanlehto (s. 1923; Lanka ja Muovi Ky).⁹³⁸ Korkeakoulututkinnon suorittaminen yleistyi metalli- ja konepajateollisuudessa ja rakentamisessa. Heistä voidaan mainita diplomi-insinöörin tutkinnon suorittanut Hannu Auramo.⁹³⁹ Liiketoimintaympäristön muutokset näkyivät perustajayrittäjäjoukossa mm. rakennustoiminnan lisääntyneenä osuutena (yhteensä yli 30 rakennusalan yritystä).

TAULUKKO 46 Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 3. ajanjaksolla.

	Toimialat	Yritysesimerkki	Perustaja (em. yritys)
Self-made man	Kauppa (n. 27 %), metalli- ja konepajateollisuus (n. 27 %), metsä- ja puunjalostusteollisuus (n. 27 %)	EIRI	Eino Riihelä
Käytännön yrittäjä	Kauppa (n. 31 %), metalli- ja konepajateollisuus (n. 18 %),	Maaseudun Kone Oy	Maja Isosaari
Koulutettu yrittäjä	Rakennustoiminta (n. 49 %)	Rakennustoimisto Ruola Oy	Urho Ruola
Ammattijohtajayrittäjä	Rakennustoiminta (n. 56 %)	Auramo Oy	Hannu Auramo

Self-made man -yrittäjät perustivat tässä vaiheessa eri puolille Suomea mm. metalli- ja konepajateollisuuden yrityksiä. Näistä voidaan mainita Mauno Kurpan (1927–1999) perustama Kurpan Konepaja Ky (vuodesta 1986 Kurpan Konepaja Oy).⁹⁴⁰ Metallialan yrityksiin lukeutui Arvi Kiviojan (s. 1926) perustama Nakkilan Konepaja Oy.⁹⁴¹

Käytännön yrittäjät perustivat yrityksiä useille eri toimialoille. Eniten yrityksiä tuli metalli- ja konepajateollisuuteen ja metsä- ja puunjalostusteollisuuteen. Näistä voidaan mainita Olavi Pakkasen (s. 1920) perustama Pakkasakku Oy ja Pentti Rauhalammen (1912–1980) perustama Konepaja Pentti Rauhalampi Ky.⁹⁴² Pentti Rauhalampi syntyi 1912 Porissa sepän pojaksi. Hän kävi kansakoulun ja kolme luokkaa Porin lyseota. Työelämässä hän aloitti kauppaharjoittelijana Porin Rauta Oy:ssä (myöhemmin Satarauta Oy), jossa hän eteni nuo-

⁹³⁷ Uola 2012.

⁹³⁸ Vilkuna 2012.

⁹³⁹ Paavilainen 2012.

⁹⁴⁰ Skippari 2012.

⁹⁴¹ Frigren 2012.

⁹⁴² Skippari 2012; Vuorisjärvi 2012.

remmaksi myyjäksi. Talvi- ja jatkosodan jälkeen Rauhalampi palasi takaisin entiseen työpaikkaansa, mutta hän perusti myös oman yrityksen Metallityöpaja Rauhalampi. Rauhalampi jätti v. 1949 kokonaan rautakaupan tukkuostajan tehtävät ja keskittyi ainoastaan oman yrityksensä kehittämiseen.

Koulutetut yrittäjät perustivat paljon rakennusalan yrityksiä. Näistä voidaan mainita Maurits Ylismäen (1905–1987) perustama Rakennusliike M. Ylismäki Oy.⁹⁴³ Maanviljelijäperheeseen syntynyt Maurits Ylismäki osallistui sekä talvi- että jatkosotaan. Hän valmistui rakennusmestariksi Turun teknillisestä koulusta sotien jälkeen 1945. Ylismäki siirtyi 1947 insinööri Emil Hartelan perustaman turkulaisen Urakoitsijat Oy:n palvelukseen, jossa hän toimi vastaavan mestarin tehtävissä. Ylismäen työura jatkui 1949 turkulaisen rakennusliikkeen Hakkala Oy:n palveluksessa. Seuraavaksi hän perusti omaa nimeään kantavan Rakennusliike M. Ylismäki Oy:n.

Ammattijohtajayrittäjät perustivat aikaisempaa enemmän yrityksiä, joista valtaosa toimi rakennusalalla. Yrityksistä voidaan mainita Arvi Artaman (1911–1992) perustama Lamino Oy.⁹⁴⁴ Arvi Artama oli ennen sotia matematiikanopettaja. Hän siirtyi Holmingin telakan palvelukseen Raumalle. Artama perusti yhdessä työtoverinsa, insinööri Matti Vartiaisen kanssa v. 1949 toiminimi Ar-Van. Yrityksen ensimmäisiä tuotteita olivat kellonlasit. Yritys alkoi valmistaa myös silkkipainokoristeisia tuhkakuppeja ja vateja. Artama perusti 1949 pienen lasialan likeyrityksen, josta kehittyi uusi lasin taivuttamiseen perustuva teollisuusala. Artama kehitti autojen tuulilasien valmistukseen tuotantotekniikan, joka on nykyisin kansainvälisesti tunnettu. Artaman aloittamaa liiketoimintaa jatkettiin vuodesta 1971 lähtien Lamino Oy:n nimissä. Artama oli korkeasti koulutettu; hän valmistui filosofian maisteriksi Helsingin yliopistosta 1933 ja diplomi-insinööriksi (koneenrakennus) Teknillisestä korkeakoulusta 1946.

Globaaliin kapitalismiin, korkean teknologian kehityksen alkuvaihe (1960–1990)

Viimeisessä ajanjaksossa teollistuminen on edennyt pisimmälle. Tuolloin kulu- tustuotteiden kysyntä alkoi kasvaa. Neljännen ajanjakson alkuvuosikymmenet olivat vielä vahvaa teollisuuden aikakautta. Toinen merkittävä tekijä oli idän- kaupan laajentuminen. Omassa tutkimuksessani 1990-luvun merkitys on vä- häinen, koska aineistossani on vain muutama yritys, joka on perustettu sillä vuosikymmenellä.

Suomen nopea teollistuminen, joka oli alkanut sotien jälkeen, jatkui 1960- ja 1970-luvulla. Teollistumisen voimistuessa avautui insinöörin koulutuksen saaneille uusia yritysten perustamisen tilaisuuksia. Monista opistoinsinööreistä tuli yrittäjiä. Parhaimmat edellytykset olivat niillä, joilla oli sopiva koulutus, ammattitaito ja työkokemus. Suomen talous oli kuitenkin vielä 1970-luvullakin suuryrityskeskeneinen, eikä yrittäjäksi ryhtyminen ollut yleistä.⁹⁴⁵

⁹⁴³ Möttönen 2013.

⁹⁴⁴ Koivisto 2012.

⁹⁴⁵ Korkonen & Lintunen 1999, 24–25.

Toisen maailmansodan jälkeisen talouden uudistumisen perustana on ollut tekniikan kehitys. Tekniikan tutkimus on lisääntynyt. Sähkötekniikan sovelletuksiin lukeutuu elektroniikka, jota käytetään monipuolisesti (mm. tietokoneet, televisio, kännykät). Elektroniikkateollisuuden volyyymi lisääntyi kuitenkin voimakkaasti vasta 1990-luvulla. Erikoisteräksen kehittäminen on lisännyt tuotteiden kestävyyttä.⁹⁴⁶

Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä voidaan mainita Seppo Parhankangas (1938–2002), joka perusti v. 1985 Kyrel Oy:n. Ammattikoulun opettajana toimineen Parhankankaan perustaman yrityksen liikevaihto kasvoi 1990-luvulla. Yritys oli elektroniikan sopimusvalmistaja, jonka suurin asiakas oli matkapuhelinvalmistaja Oy Nokia Ab. Kyrel kasvoi nopeasti muutaman työntekijän yrityksestä satoja henkilöitä työllistäväksi kansainväliseksi yhtiöksi.⁹⁴⁷

Tekniikan edistyminen on tarjonnut yrittäjille uusia tilaisuuksia. Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä voidaan mainita Finn Mattsson (s. 1926), joka perusti Instrumentointi Oy:n. Automaatiotekniikkaa harjoittavat yritykset olivat harvinaisia, kun Finn Mattsson perusti v. 1960 Tampereella teollisuuden instrumenttiasennuksiin erikoistuneen yrityksen Automaatio-Asentajat. Sen tytäryhtiö Instrumentointi Oy perustettiin 1970 (yhtiöt fuusioitiin 1985). Se keskittyi teollisuusosien valmistus- ja huoltotoimintaan. Sen keskeisiä toimeksiantajia olivat Finnair sekä ilma- ja merivoimat. Yhtiön elektroniikkaosastolla kehitettiin 1978 Suomen ensimmäinen seteliautomaattimalli.⁹⁴⁸

Neuvostoliiton-kaupalla oli suuri taloudellinen merkitys erityisesti 1970-luvun öljykriisin aikana, jolloin Suomen vienti lisääntyi öljyn hinnan laskun vuoksi. Suomalaiset yritykset saivat clearing-kaupankäynnin vuoksi hyvän hinnan tuotteistaan. Yritysten ei tarvinnut käyttää varoja tuotteiden markkinointiin. Toisaalta jotkin tuotteet menettivät kilpailukykynsä länsimarkkinoilla. Tällä oli haitalliset seuraukset, kun idänkauppa romahti 1990-luvun alussa.⁹⁴⁹

Idänkauppa oli tärkeää monille tämän tutkimuksen yrittäjien perustamille yrityksille. Tämä koskee erityisesti tekstiili- ja vaatetusteollisuuden, rakennusalan sekä metalli- ja konepajateollisuuden yrityksiä. Yrityksistä voidaan mainita Veikko Räsänen (1916–1992) v. 1938 perustama Turo Oy. Yhtiö oli Pohjoismaiden suurin miestenpukutehdas 1970- ja 1980-luvulla. Se vaikutti osaltaan Kuopion kehittymiseen vaateteollisuuden yhdeksi keskuksiksi Suomessa. Idänkaupassa Turo oli uranuurtaja. Räsänen johti Neuvostoliiton-vientiä. Turo teki erityisesti 1950-luvulla merkittäviä vientikauppoja. Räsänen edusti vaatetusteollisuutta kauppavaltuuskunnissa ja muissa neuvotteluissa. Idänkaupan pitkät valmistussarjat vaativat Turoa kehittämään valmistustekniikkaansa.⁹⁵⁰

Pienyrittäjien määrä väheni 1950- ja 1960-luvulla. Määrän vähenemiseen vaikutti tekstiili- ja vaatetusalan yrittäjien määrän lasku. Vuonna 1950 alalla oli noin 26 000 yrittäjää, joista suuri osa oli kotona työskenteleviä kuten ompelijoita,

⁹⁴⁶ Virrankoski 2001, 978-979, 986.

⁹⁴⁷ Reunamäki & Peltola 2012.

⁹⁴⁸ Reunamäki 2012.

⁹⁴⁹ Fellman 2005, 172-173.

⁹⁵⁰ Luttinen 2008.

kutojia ja vaattureita. Vuonna 1970 tekstiilialan itsenäisiä käsityöläisiä ei enää ollut. Vaatteiden valmistuksessa työskenteli enää 5 000 työntekijää.⁹⁵¹ Metalliteollisuudessa yrittäjien määrä pysyi samana, vaikka alalta poistui käsityöläisiä (esim. maaseudun seppiä).

Tekstiili- ja vaateollisuuden osuus koko teollisuudesta väheni ajanjaksolla. Osuus oli 1950 noin 16 %, josta se laski 7 %:iin vuonna 1977. Neuvostoliiton kaupan romahtaminen 1990-luvun alussa iski voimakkaasti juuri tevanake-teollisuuteen.⁹⁵² Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä tevanake-alan yrityksen perustivat tällä ajanjaksolla Esko Heino (1918–1991; Mantereen Kenkätehdas Oy), Veijo Koponen (1931–1989; Piretta-P.t.a. Oy) ja Veikko Räsänen (Turo Oy).⁹⁵³

Teollisuus laajeni toisen maailmansodan jälkeen. Tähän liittyi yritystoiminnan monipuolistuminen. Vaikka alalta poistui perinteisiä käsityöläisyrittäjiä, tuli tilalle uutta yritystoimintaa. Yritysten koot kasvoivat. Tämä koskee pk-yrityksiä ja suuryrityksiä. Yritystoiminnan osuus bkt:sta kasvoi.⁹⁵⁴

Yksityisyrittäjyyden lisääntyminen näkyy tämän tutkimuksen kohteena olevien yrittäjien toimialojen laajentumisena. Uusista yritystyypeistä voidaan mainita Kari Sulkasen (s. 1944) perustama Tiimari Oy, Antero Ikäheimon (s. 1939) perustama Lappset Group Oy ja Rabbe Grönblomin (1950–2015) perustama Kotipizza Oy.⁹⁵⁵

Viimeisellä ajanjaksolla yritystoiminta on kansainvälistynyt. Ennen tätä suomalaisten ulkomailla omistamat tuotantolaitokset olivat harvinaisuuksia. Suomalaiset yritykset menivät ulkomaille useiden syiden vuoksi. Siihen vaikuttivat kotimarkkinoiden pienuus, erikoistumisen välttämättömyys, tarve päästä lähelle asiakkaita ja pyrkimys hyödyntää erikoisosaamista (erityisesti korkeateknologiaa).⁹⁵⁶

Ajanjakso 1960-luvun alusta 1990-luvulle on sisältänyt monia talouskehityksen vaiheita. Alkuvaihe oli teollistumisen vaihetta, johon sisältyi agraariväestön osuuden väheneminen ja maaltamuutto kaupunkeihin. Suomi ei pystynyt 1960-luvulla työllistämään maaseudulta vapautuvaa työvoimaa, vaan ihmisiä muutti Ruotsiin teollisuuden palvelukseen. Maaseudun tyhjeneminen kiihtyi.

Yritystoiminnan laajentuessa ja pienyrittäjyyden yleistyessä alkoi tapahtua kehitystä, jossa yrityksestä erottautui osia pienemmiksi yrittäjävetoisiksi yrityksiksi. Tämän jälkeen yritysostotoiminta on yleistynyt (englanniksi ”management buy out”). Lahtelaisesta Upo Oy:stä erottautui kaksi huomattavaa yritystä. Tammikuussa 1969 Uposta lähti Seppo Halttunen (1927–2013), joka perusti Hal-

⁹⁵¹ Alestalo 1984, 154.

⁹⁵² Virrankoski 2001, 986–987.

⁹⁵³ Kivistö 2014; Rautiainen & Niiranen 2012; Luttinen 2008.

⁹⁵⁴ Pkt-yritysten kansantaloudellisesta merkityksestä oli aluksi vain puutteellisia tietoja. Sitran v. 1975 selvityksen mukaan pk-yrityksissä oli yli 200 000 työntekijää ja tehdasteollisuuden työvoimasta heitä oli 39 prosenttia. Osuus tuotannon bruttoarvosta oli tuolloin vajaa kolmannes. Vuonna 1990 pk-yritysten työntekijöiden määrä oli lähes puolet teollisuuden työvoimasta ja jalostusarvokin yli 40 %. (Koroma 2015, 347)

⁹⁵⁵ Henttinen 2014; Jäntti 2012; Wester 2011.

⁹⁵⁶ Pihkala 2001, 328. Metsäteollisuuden kansainvälistymisestä Sajasalo 2003. Yritysten toisen maailmansodan jälkeisestä globalisoitumiskehityksestä yleisesti Mannio, Vaara & Ylä-Anttila (toim.) 2003.

ton Oy:n. Kesäkuussa 1972 Reino Rajamäki (1932–2014) osti Upon pesupöytä-tuotannon. Yrityksestä tuli Stala Oy, jonka tuoteryhmään tulivat mukaan pesupöytien lisäksi ruostumattomat teräsputket, -palkit ja erilaiset laitoskalusteet.⁹⁵⁷

Suuryrityksistä suurin osa oli perustettu ennen tämän ajanjakson alkua. Tämän tutkimuksen kohteena olevista yrittäjistä suurimman yrityksen perusti Ilpo Kokkila (s. 1947), jonka perustamasta SRV-rakennusyhtiöstä on tullut yksi Suomen suurimmista yrityksistä. Pörssiyrityksiä ovat kohonneet lisäksi Honkarakenne Oyj, Ponsse Oyj, Etteplan Oyj ja Kotipizza Oyj.⁹⁵⁸

Neljänteen ajanjaksoon kytkeytyy kansainvälisten suuryritysten nousu ja talouden globalisaatio. Johtamisopetus yleisty. Johtajilta vaadittiin kielitaitoa ja muuta erityisosaamista. Ammattijohtajien määrä lisääntyi. Teollisuuden monipuolistuminen ja kasvu lisäsivät ammattijohtajien tarvetta yrityksissä. Tässä aineistossa tuli esille, että osa ammattijohtajista havaitsi sen, että he voivat luoda uraa ja hyödyntää osaamistaan perustamalla oman yrityksen. Oman alan tuntemus ja johtamiskokemus loivat perustan omalle yritykselle. Monilla aloilla yrityksen perustaminen edellytti korkeamman koulutuksen tuomaa osaamista. Yrityksen perustamiseen ei riittänyt pelkkä käytännön kokemus. Varsinkin kun tavoitteena oli suuremman yrityksen perustaminen, vaadittiin monipuolisempaa yrityksen eri toimintojen, kuten hallinnon, markkinoinnin ja tuotekehityksen, osaamista.

Omassa aineistossani ammattijohtajayrittäjien lisääntyminen neljännessä jaksossa käy ilmi seuraavassa taulukossa 47. Verrattuna 3. ajanjaksoon self-made man -yrittäjien osuus on säilynyt samansuuruisena. Tähän vaikutti ilmeisesti se, että idänkauppa tarjosi laajentumismahdollisuuksia tekstiili- ja vaate-tusalalla, jossa oli mahdollisuus perustaa yritys vähäisellä koulutuksella. Työläistäustaisten yrittäjien osuus on vähentynyt. Viimeisessä jaksossa on selvästi eniten korkeakoulututkinnon suorittaneita yrittäjiä, eli joka neljäs.

⁹⁵⁷ Korhonen & Lintunen 1999, 22-23; Reunamäki 2013.

⁹⁵⁸ Honkarakenne listautui Helsingin pörssiin v. 1987, lähde: <http://honka.com/en/honka-briefly/history/> (viitattu 10.7.2016). Etteplan listautui Helsingin pörssiin NM-listalle v. 2000, lähde: http://www.etteplan.com/about-etteplan/etteplan-history.aspx?sc_lang=en (viitattu 10.7.2016). Ponsse listautui OTC -listalle v. 1995, lähde: <http://www.ponsse.com/fi/ponsse/historia/1990/1995> (viitattu 10.7.2016). Kotipizza listautui Helsingin pörssiin päälisalle v. 2015, lähde: <https://www2.kotipizza.fi/index/52> (viitattu 10.7.2016).

TAULUKKO 47 Yleispiirteet 4. ajanjakson perustajayrittäjistä.

	<i>Kuvaus</i>
<i>Self-made man -tyypin yleisyys</i>	15 % (nelijakoinen malli) 29 % (kaksijakoinen malli)
<i>Koulutustaso</i>	Korkeakoulututkinto n. 24 %
<i>Toimialat</i>	Metalli- ja konepajateollisuus n. 21 %, metsä- ja puunjalostusteollisuus n. 15 %
<i>Isien ammatit</i>	Maanviljelijä n. 40 %
<i>Syntymäpaikat</i>	Varsinais-Suomi 13 %, Uusimaa 10 %, Pohjois-Savo n. 8 %
<i>Kotipaikat</i>	Uusimaa n. 19 %, Pirkanmaa n. 11 %, Pohjois-Savo n. 10 %
<i>Yrityksen perustamisikä</i>	35 v.

Korkeakoulututkinnon oli suorittanut mm. Hannu Savisalo (s. 1946; Savcor Group Oy) ja Kari Hautanen (s. 1949; Suomen Kauppayhtiöt Oy).⁹⁵⁹ Viimeisesäkin ryhmässä on kuitenkin niitäkin, joilla ei ole lainkaan muodollista koulutusta. Heistä voidaan mainita Kokkolan Halpa-Halli Oy:n perustaja Esko Ylinen (s. 1947) ja Ponssen perustaja Einari Vidgrén (1943–2010).⁹⁶⁰

Metalli- ja konepajateollisuudessa on paljon yrityksiä eri puolella Suomea. Metsä- ja puunjalostusteollisuudessa syntyi paljon uusia yrityksiä. Yrityksistä voidaan mainita Keitele-yhtiöt, Haminan Veistosaha Oy, Viitapuu Oy, Pyroll Group Oy ja Karelia-Upofloor Oy.

Elektroniikka- ja sähköteollisuuden nousu ei juurikaan näy aineistossa. Se on päätoimialana vain neljällä yrityksellä. Nämä olivat Veikko Hulkon (s. 1932) Elektrobit Oy, Heikki Kyöstilän (s. 1946) Planmeca Group, Matti Paasilan (s. 1947) Botnia Hightech ja Seppo Parhankankaan Kyrel EMS Oy.⁹⁶¹

TAULUKKO 48 Yrittäjätyyppien perustamien yritysten toimialat 4. ajanjaksolla.

	Toimialat	Yritysesimerkki	Perustaja (em. yritys)
Self-made man	Kauppa (n. 33 %), metalli- ja konepajateollisuus (n. 33 %)	Ponsse Oy	Einari Vidgrén
Käytännön yrittäjä	Metalli- ja konepajateollisuus (n. 36 %), metsä- ja puunjalostusteollisuus (n. 11 %)	Planmeca Group	Heikki Kyöstilä
Koulutettu yrittäjä	Kauppa (n. 24 %), rakennus (n. 22 %), metalli- ja konepajateollisuus (13 %)	Karelia-Upofloor Oy	Heikki Väänänen
Ammattijohtajayrittäjä	Kauppa (n. 24 %), rakennus (35 %), metsä- ja puunjalostusteollisuus (n. 19 %)	Elektrobit Oy	Veikko Hulkko

Self-made man -yrittäjät perustivat entistä enemmän metalli- ja konepajateollisuuden yrityksiä. Kuitenkin yrityksiä on muillakin toimialoilla. Näistä voidaan

⁹⁵⁹ Luttinen 2013; Hoffman 2011.

⁹⁶⁰ Turunen 2011; Möttönen 2012.

⁹⁶¹ Turunen 2013; Hoffman 2013; Reunamäki & Peltola 2012.

mainita Lasse Lenkkerin (s. 1946) perustama Haminan Veistosaha Oy.⁹⁶² Karjalaisen autoilijan poika Lasse Lenkkeri perusti vähän yli kaksikymmenvuotiaana v. 1970 Haminaan ensimmäisen konealan yrityksensä. Tätä ennen hän oli työskennellyt sahalla. Lenkkerin perustamasta yrityksestä kasvoi metsäalan monitoimikonserni. Lenkkeri oli käynyt vain kansakoulun.

Käytännön yrittäjät perustivat yrityksiä metsä- ja puunjalostusteollisuuteen ja kaupan alalle. Loimaalainen Tarmo Lieskivi (s. 1931) valmistui Tampereen teknillisestä opistosta sähköinsinööriksi 1955. Lieskivi oli Loimaan Sähkö Oy:n teknillisenä johtajana ja Tunturipyörä Oy:n markkinointipäällikkönä. Lieskivi halusi kuitenkin olla itsenäinen yrittäjä. Tämän vuoksi hän selvitti perusteellisesti, minkälaista yritystä tarvitaan. Tämän pohjalta Lieskivi perusti Turkuun v. 1970 Sormat Oy:n. Yhtiö aloitti metalliteollisuuden alihankkijana. Se valmistaa kiinnitys- ja sähkötarvikkeita.⁹⁶³

Koulutetut yrittäjät perustivat yrityksiä useille toimialoille. Näistä yrityksistä voidaan mainita rakennusmestari, rakennusinsinööri Pentti Järvenrannan (s. 1929) perustama rakennusliike Elementti Oy. Järvenranta opiskeli ensin rakennusmestariksi ja sitten rakennusinsinööriksi. Hän työskenteli aluksi Tie- ja vesirakennushallituksen palveluksessa ja sitten yksityisessä rakennusliikkeessä, kunnes siirtyi ammattikoulun opettajaksi. Järvenranta oli Porissa perustamassa Elementtityö Oy:tä, jonka toimitusjohtajana hän toimi yli kaksikymmentä vuotta. Yhtiö rakensi erityisesti asuntoja Satakunnassa mutta myös liikerakennuksia ja julkisia kohteita.⁹⁶⁴

Ammattijohtajayrittäjät perustivat teollisuusyrityksiä eri toimialoille. Metsä- ja puunjalostusteollisuudesta voidaan mainita Ilkka Kylävainion (s. 1946) perustama Keitele-yhtiöt.⁹⁶⁵ Lappilainen Antero Ikäheimo (s. 1939) perusti Lappset Group Oy:n, josta on tullut yksi Euroopan suurimmista leikkipaikkojen ja niiden laitteiden suunnittelijoista ja toimittajista. Ikäheimo suoritti yhteiskuntatieteiden maisterin tutkinnon Tampereen yhteiskunnallisessa korkeakoulussa ja työskenteli mm. Rovaniemen kaupunginkanslian harjoittelijana, Lapin Maa-kuntaliiton Lapin läänin matkailuasiamiehenä ja Joulumaa Oy:n toimitusjohtajana ennen oman yrityksen perustamista.⁹⁶⁶

Yhteenvedo perustajayrittäjistä eri aikakausina

Aikaisemmissa tutkimuksissa yrityksen perustajista on ollut sellainen käsitys, että heidän taustallaan on yleensä laaja työkokemus samalta alalta kuin perustettava yritys. Vaatimattomista oloista lähteneiden yrityksen perustajien määrää on pidetty vähäisenä. On katsottu, että yrityksen perustajilla on alhaisempi koulutus ja sosiaalinen tausta kuin ammattijohtajilla, mutta ei kuitenkaan merkittävästi.⁹⁶⁷

⁹⁶² Sainio 2013.

⁹⁶³ Kivistö 2012.

⁹⁶⁴ Vilkuna 2012.

⁹⁶⁵ Möttönen 2013.

⁹⁶⁶ Jäntti 2013.

⁹⁶⁷ Esim. Laaksonen 1962; Fellman 2000a. On huomattava, että em. tutkimuksissa ei käsitellä yritysten perustajia omana ryhmänä.

Tämän tutkimuksen aineistossa tulee esille, että self-made man -yrittäjät ovat olleet merkittävämmässä asemassa ensimmäisessä jaksossa (vuosina 1875–1913 perustetut yritykset), käytännön yrittäjät toisessa (vuosina 1914–1939 perustetut yritykset), koulutetut kolmannessa (vuosina 1940–1959 perustetut yritykset) ja ammattijohtajayrittäjät neljännessä (vuosina 1960–1992 perustetut yritykset). Yrittäjien koulutustaso on noussut ja perustettujen yritysten toimialat ovat monipuolistuneet. Taulukkoon 49 on kerätty eri aikakausien perustajayrittäjätyypin yleispiirteitä.

TAULUKKO 49 Yleispiirteitä yleisimmistä perustajayrittäjätyypeistä eri aikakausina

	<i>Self-made man -yrittäjät (1875-1913)</i>	<i>Käytännön yrittäjät (1914-1939)</i>	<i>Koulutetut yrittäjät (1940-1959)</i>	<i>Ammattijohtajayrittäjät (1960-1992)</i>
<i>Tausta (isän ammatti)</i>	Työläinen ja maanviljelijä, myös liikemies-taustaisia	Työläinen ja maanviljelijä	Työläinen ja maanviljelijä	Maanviljelijä
<i>Koulutustaso</i>	Kansakoulu, kauppakoulu	Ammattikoulu, kauppapopistot	Opistotaso (rakennusmestarit)	Korkeakoulututkinto, opistotaso
<i>Toimialat</i>	Kauppa (tukkukauppa, erikoisliikkeet)	Kauppa, metsä- ja puunjalostusteollisuus (sahat)	Rakennustoiminta	Metalli- ja konepajateollisuus
<i>Esimerkkejä yritysten uusista tuotealoista</i>	Polkupyörät, makeiset	Autokauppa, vaatealan erikoisliikkeet	Televisio- ja radiokauppa, betoni	Korkean teknologian tuotteet, koneet, puutuotteet, elintarvikkeet

Kuten on todettu yrityksen perustamisessa yhdistyvät yksilön oma pyrkimys ja liiketoimintaympäristön tarjoamat tilaisuudet. Tässä tutkimuksessa yhdistyvät nämä molemmat näkökulmat yrittäjyyteen. Neljä erilaista liiketoimintaympäristöä on mahdollistanut erilaisista taustoista tuleville ihmisille mahdollisuuksia perustaa yrityksiä. Esimerkiksi voidaan ottaa henkilö, joka on ilman ammatillista koulutusta lähtenyt sodan jälkeen rakennustöihin, joita oli runsaasti tarjolla. Kokemusta saatuaan hän meni tekniseen kouluun, joiden määrää oli lisätty, ja hankki rakennusmestarin koulutuksen. Työmaarakennusmestarina hän havaitsi tilaisuuden oman yrityksen perustamiseen. Tällaisessa yrityksen perustamisprosessissa yhdistyvät kolme tekijää: yksilön oma motivaatio sekä koulutus ja työkokemus. Neljäntenä tekijänä vaikuttaa ympäristö, joka luo tarpeita uudelle liiketoiminnalle.

Tämän tutkimuksen tarkastelu laajentaa käsitystä perustajayrittäjyydestä. Ensinnäkin tulee esille, että self-made man -tyyppisiä yrityksen perustajia on ollut runsaasti myös teollistumisen myöhemmissä vaiheissa. Ilmiö ei siis ole kadonnut suomalaisesta liike-elämästä. On kuitenkin huomattava, että tämän tutkimuksen aineistolla ei voida tehdä päätelmiä yrittäjätyypin yleisyydestä koko yrittäjäkunnassa. Toiseksi tutkimuksesta käy ilmi uudenlaisen yrittäjätyypin, ammattijohtajayrittäjän, yleistymisen. Tällä on selvä yhteys sekä koulutustason nousuun että johdon ammatillistumiseen. Lisäksi tulee esille se, minkälaisia yrittäjätyyppejä sijoittuu näiden kahden tyypin välialueelle. Tutkimuksessa

on siten tuotettu perustajayrittäjien tarkastelukehikko, jonka avulla voidaan selvittää sekä eri tyyppien yleisyyttä että perustajayrittäjäkunnan historiallista kehitystä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tarkoitus ja tehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa lisätietoa yrityksen perustajista pitkällä aikavälillä ja selvittää sitä, minkälaiset ihmiset ovat perustaneet laajaa liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä. Tässä tutkimuksessa on muodostettu yrityksen perustajista ryhmiä etsimällä yrittäjistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tutkimuksen tarkoituksena on muodostaa typologisoinnin avulla yrittäjätyyppit, jotka kuvaavat teollisuuden ajan erilaisia perustajayrittäjiä.

Tämän tutkimuksen pääkysymys on, *minkälaisia yrittäjäryhmiä on tunnistettavissa teollistumisen eri vaiheissa, kun tutkitaan niiden henkilöiden taustatekijöitä, koulutusta ja työkokemusta, jotka ovat perustaneet pitkäaikaista ja laajaa liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä??*

Kun etsitään vastausta edellä mainittuun varsinaiseen tutkimuskysymykseen, tarkastelun kohteeksi nousee lisäksi kysymys, *mitä perustajayrittäjyys on historiallisena ilmiönä?*

Tutkimuksen aikarajaus on tehty siten, että ensimmäiset tutkimukseen mukaan tulleet yritykset on perustettu 1870-luvulla ja viimeiset 1980-luvulla. Tutkimus ei siten ulotu nykyhetkeen eikä kuvaa viimeaikaisia perustajayrittäjiä. Tutkimus ei niin ikään tuota käsitystä perustajayrittäjyydestä nykyajan ilmiönä.

Perustajayrittäjyyden kehitys

Tutkimuksen päätyypittely on perustajayrittäjien nelijakoinen malli, jonka mukaan teollistumisen aikana perustajayrittäjissä on seuraavia perustajayrittäjätyyppiejä: (1) self-made man-, (2) käytännön yrittäjät-, (3) koulutetut yrittäjät- ja (4) ammattijohtajayrittäjät-tyypit.

Tutkimus osoittaa, että perustajayrittäjyys on ilmiönä muuttunut teollistumisen aikakautena, mutta siinä on samalla pysyviä piirteitä, jotka ovat säilyneet koko tarkastelujakson ajan. Tämän tutkimuksen aineistolla tuli esille, , että yritystoiminnan vapautuminen loi tilaisuuksia eri sosiaaliryhmien ihmisille perustaa yritys. Perustajayrittäjiä on tullut monista yhteiskunnan kerroksista. Perustajayrittäjien taustan monipuolisuus on lisääntynyt tarkasteluaikana.

Agraariyhteiskunnan pysyvyys ilmenee siten, että maanviljelijätausta näkyy vielä niissäkin perustajayrittäjissä, jotka ovat toimineet yrittäjinä 1960-luvun jälkeen. Tässä aineistossa tulee esille, että perustajayrittäjät eivät tule huomattavissa määrin yhteiskunnan yläkerrostumista. Työläistaustasta on noussut paljon perustajayrittäjiä. Yhtenä syynä tähän on se, että käytännön kokemus on luonut edellytyksiä yrityksen perustamiselle.

Yhteiskunnan koulutustason nousu näkyy perustajayrittäjryhmän koostumuksessa. Niiden perustajien osuus on noussut, jotka ovat suorittaneet ylempiä tutkintoja. Uutena piirteenä on se, että ammattijohtajaura on enenevässä määrin edeltänyt yrityksen perustamista.

Huolimatta elintason ja koulutustason noususta liiketoiminnassa on edelleen tilaa myös niille perustajayrittäjille, jotka ovat nousseet vaatimattomista lähtökohdista sekä ilman koulutusta ja alkupääomaa laajaa liiketoimintaa harjoittaneiksi yrittäjiksi. Myös viimeisessä aikajaksossa on huomattava määrä self-made man -yrittäjiä. Tässä tutkimuksessa self-made man ilmiö on tullut selvemmin esille kuin suuryrityksiin keskittyneissä tutkimuksissa, koska tutkimusjoukossa on paljon Pk-yrityksen perustajia.

Tässä tutkimuksessa on uutta se, että suuresta yrittäjäjoukosta on tehty historiallinen tarkastelu. Yleensä suurempia määriä yrittäjiä on tutkittu poikkeileikkaustilanteessa. Tämän uniikin aineiston vuoksi tutkimuksen tuloksia ei ole mahdollista suoraan verrata niihin suomalaisiin tutkimuksiin, joissa on tietoja yrittäjien taustoista.

Perustajayrittäjien taustojen selvittämisellä on tässä tutkimuksessa se merkitys, että yrittäjien taustatietojen avulla voitiin tehdä perustajayrittäjien tyypittely. Perustajayrittäjäyydessä voidaan hahmottaa historiallinen kehityskulku, jota kuvataan seuraavaksi. Ensimmäistä ajanjaksoa, joka ajoittuu noin elinkeinotoiminnan vapautumisesta ensimmäiseen maailmansotaan, voi kutsua eräänlaiseksi pioneerivaiheeksi. Silloin ei vielä ollut koulutusväylää eikä mahdollisuutta hankkia yrittäjäksi valmistavaa koulutusta. Yrityksiä perustivat ennen muuta self-made man -tyyppiset yrittäjät. He hankkivat elantonsa työllä, joka johti yrityksen perustamiseen. Yrittäjät olivat uudisraivaajatyyppisiä, jotka menivät uusille toimialoille ja avasivat toisillekin menestymisen tilaisuuksia.

Toisessa tarkasteluvaiheessa, joka ajoittuu maailmansotien väliselle ajalle, alkoi korostua työkokemus. Uusissa yrityksissä työskennelleet ihmiset saivat työkokemuksensa kautta virikkeitä ja tietämystä omien yritystensä perustamiseen. Tälle vaiheelle oli tyypillistä, että ihmiset perustivat yrityksen samalle alalle, missä he olivat tehneet työtä palkollisina. Usein esimerkiksi kaupan perustaja oli toiminut myyjänä toisen omistamassa kauppaliikkeessä.

Toisen maailmansodan jälkeen alkoi koulutusta korostava vaihe. Liike-elämä oli jo kehittynyt niin, että yrityksen perustaminen oli helpompaa, jos oli hankkinut alalta koulutusta. Esimerkiksi yrityksen perustamista rakennuslaskennalle edesauttoi, jos oli saanut oppia rakennustekniikasta ja kustannuslaskennasta. Joillekin aloille alkoi tulla koulutusvaatimuksia (esim. kultasepäntiikkeen perustaminen).

Tämän tutkimuksen viimeisenä vaiheena on aika 1960-luvulta 1990-luvulle. Tällöin johtamiskokemus tuli yrityksen perustamista edesauttavaksi tekijäksi. Erityisesti yrityksen kasvattaminen edellytti johtamisosaamista. Yritystoiminta edellytti taitoa muodostaa yritysorganisaatio ja johtaa sitä. Oman yrityksen perustaminen on helpompaa, jos organisaation johtamisesta on jo ennalta hankittua kokemusta. Yrityksen perustaminen alkoi ammatillistua.

Tässä tutkimuksessa tuli esille, että muodostetut perustajayrittäjätyyppit ovat säilyneet koko tarkasteluajan, mutta koko perustajayrittäjäkunnalle on kehittynyt uusia piirteitä. Liike-elämän laajentuminen on johtanut siihen, että perustajayrittäjäkunta on tullut monipuolisemmaksi. Yritysten perustajille on tullut uudenlaisia vaatimuksia.

Tyypittelyn kontribuutio suhteessa aikaisempiin yrittäjätypologioihin

Aikaisemmassa tutkimuksessa on tehty paljon yrittäjätypologioita, joita voidaan verrata tämän tutkimuksen mukaiseen malliin. Yrittäjätypologian perusmallina voidaan pitää Smithin laatimaa tyypittelyä. Smith jakoi yrittäjät kahteen tyyppiin: ammattilainen/ammattimies (the craftsman entrepreneur) ja tilaisuuteen tarttuva, opportunistinen yrittäjä (opportunist or business entrepreneur). Ammattimiehen yritysidea on kehitetty ammatillisen osaamisen pohjalta. Hänellä on vähäinen kiinnostus yrityksen kehittämiseen ja liikkeenjohdon tehtäviin. Tilaisuuteen tarttuvan yrittäjän osaamisessa usein on yhdistyneenä teoreettista ja käytännön tietoa. Hän hakee johdonmukaisesti tilaisuutta yrittäjäksi ryhtymiselle. Tässä erilaisten kokemusten yhdistely on olennainen lähtökohta. Tämän jaottelun pohjalla oli käsitys siitä, että opportunistinen yrittäjä on enemmän kasvuhakuinen.⁹⁶⁸ Smithin malli on käyttökelpoinen myös, kun tutkitaan yritysten perustajia.

Tässä tutkimuksessa ammattimiesyrittäjätyyppiä vastaavat lähinnä self-made man -tyyppi ja käytännön yrittäjä -tyyppi. Tilaisuuteen tarttuvaa tyyppiä vastaa parhaiten ammattijohtajayrittäjätyyppi. Koulutettu yrittäjätyyppi on lähellä tilaisuuteen tarttuvaa tyyppiä.

Stanworthin ja Curranin laatimassa kolmijakoisessa mallissa yrittäjätyyppit jakautuvat seuraavasti: käsityöläisidentiteetti (itsenäinen ammatinharjoittaja, pieni yritys, työn tehtävä), klassinen yrittäjäidentiteetti (perinteinen yrittäjä, yrityksen kasvattaminen, "rahamotiivi") ja toimitusjohtajaidentiteetti (sosiaalisen aseman saavuttaminen, johtamalla menestyminen). Ensimmäinen, käsityöläisidentiteetti arvostaa käytännön ammatitaitoa. Yritys on usein pieni, eikä yrittäjällä ole erityisiä kasvupyrkimyksiä. Toinen, klassinen yrittäjäidentiteetti on tilaisuuteen tarttuva mahdollisuuksien näkijä, jolle menestyksen tavoittelu on keskeistä. Kolmas, toimitusjohtajaidentiteetti keskittyy liikkeenjohdollisiin tehtäviin. Yritys on usein suuri, ja sillä on kasvupyrkimyksiä.⁹⁶⁹

Tässä tutkimuksessa ei ole käsityöläisidentiteetin omaavaa yrittäjätyyppiä, koska tutkimus keskittyy kasvuyrityksen perustajiin. Stanworthin ja Curranin tyypittelystä puuttuu self-made man -tyyppi, joka tulee esiin tässä tutkimuk-

⁹⁶⁸ Smith 1967.

⁹⁶⁹ Stanworth & Curran 1973.

sessä. Käytännön yrittäjätyyppi ja koulutettu yrittäjätyyppi ovat lähellä klassista yrittäjäidentiteettiä. Ammattijohtajayrittäjätyyppi vastaa toimitusjohtajaidentiteettiä.

Tammisen tutkimusta voidaan pitää esimerkkinä suomalaisesta perustajayrittäjien luokittelusta. Hän erottaa kolme yrityksen perustamistyyppiä. Ensimmäinen ryhmä on nimetty yrittäjäksi ”päätyneiksi.” Yrittäjäksi oli ryhdytty vähäisellä koulutuksella, eikä yrittäjällä ollut erityisiä valmiuksia. Yrittäjä ei näyttänyt määrätietoiselta eikä kekseliäältä. Yritys oli pieni ja staattinen. Toinen ryhmä nimettiin ”määrätietoisiksi” yrittäjiksi. Tämän ryhmän yrittäjä oli koulutettu, nuori, idearikas, määrätietoinen ja itsetuntoinen. Hän halusi toteuttaa itseään ja luoda oman toimintaympäristönsä. Kolmas tyyppi oli ”onnekas”. Yrityksen toiminta perustui markkinoilla havaittuun aukkoon.⁹⁷⁰ Yritysten menestymisessä sattumallakin on voinut olla merkitystä.

Oman tutkimukseni perusteella voidaan sanoa, että vähäisen koulutuksen saaneiden yrittäjien joukossa, joita Tamminen kutsuu ”päätyneiksi”, on niin ikään dynaamisia self-made man -yrittäjiä, jotka ovat määrätietoisesti kasvattaneet yritystään. Tällainen yrittäjätyyppi puuttuu Tammisen luokittelusta.

Tamminen on toisessa tutkimuksessaan tunnistanut kaksi yrittäjätyyppiä, ”lukenut” ja ”ammattipohjainen.” Näitä voidaan soveltaa tähän tutkimukseen. Nelijakoisessa mallissa koulutettu yrittäjä on lähellä lukuun otettua yrittäjätyyppiä.⁹⁷¹

Marjosola on jakanut tyypit tahto- ja mahdollisuusyrittäjiksi. Heidät on luokiteltu tilaisuutta etsiviin ja tilaisuuden hyväksyviin yrittäjiin. Tilaisuutta etsivät yrittäjät pitävät yrittäjän asemaansa ja työtehtäviänsä tavoittelemisen arvoisena. Tämä tulee esille esimerkiksi siinä, että he voivat hakeutua aloille ja yrityksiin, joissa he toivovat löytävänsä käytännössä mahdollistuvan yritysideoita. Tilaisuutta etsivillä yrittäjillä on yrittämisen tahtoa, jonka toteuttamiseksi on etsittävä mahdollisuuksia. Tilaisuuden hyväksyvillä yrittäjillä on yleensä valmiina jokin yrityksen perustamiseen liittyvä käytännön tekijä, kuten vahva ammattitaito joltakin sektorilta.⁹⁷²

Marjosolan tutkimusta voi pitää esimerkkinä tutkimuksesta, jossa etsitään yrittäjäksi ryhtymisen syitä enemmän henkilön omasta motivaatiosta kuin yleisistä taustatekijöistä. Voidaan kuitenkin olettaa, että self-made man -tyyppisissä yrittäjissä on enemmän tahtoyrittäjiä. Koulutuksen ja työkokemuksen lisääntyessä mahdollisuusyrittäjien osuus kasvaa.

Verrattuna aikaisempaan tutkimukseen voidaan sanoa, että vastaavalla aineistolla ei ole tehty perustajayrittäjien tyypittelyä ja että olen tutkimuksessani valitsemallani aineistolla muodostanut uudenlaisen perustajayrittäjätyypittelyn. Tutkimukseni tuottaa siten uutta, jäsentyneempää tietoa yritysten perustajista. Samalla olen tuottanut tarkastelukehikon, jota voidaan käyttää ja hyödyntää yleensä yrittäjätutkimuksessa. Kehikko soveltuu suurten yrittäjäaineistojen käsittelyyn. Sillä voidaan tuottaa lisäksi syventävää tietoa toimialakohtai-

⁹⁷⁰ Tamminen 1981.

⁹⁷¹ Tamminen 1984.

⁹⁷² Marjosola 1979.

sista yrittäjryhmistä. Tutkimuksessa käytetyllä aineistolla luotu typologiamalli sopii käytettäväksi muissakin yrittäjäaineistoissa.

Tutkimuksen kontribuutio suhteessa aikaisemman tutkimuskirjallisuuden käsitykseen perustajayrittäjistä

Tämän tutkimuksen peruskysymykset nousevat aikaisemmasta talouden eri tieteenalojen tutkimuskirjallisuudesta. Seuraavassa taulukossa esitetään kootusti tutkimuksen taustalla olevat kysymykset sekä oman tutkimuksen suhde näihin kysymyksiin ja lisäksi tutkimuksen synnyttämiä lisätutkimustarpeita.

TAULUKKO 50 Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perustajayrittäjäkäsityksen suhde tähän tutkimukseen

Tutkimusala	Kysymys	Tämä tutkimus	Lisäkysymyksiä
<i>Liiketoimintahistoria</i> (Chandler 1977; Cassis 2005; Jones & Wadhvani 2008)	Ketkä ovat perustaneet teollistumisen eri vaiheissa laajaa ja pitkäaikaista liiketoimintaa harjoittaneita yrityksiä?	Elinkeinoelämän vapautumista seurasi se, että menestyneitä yrityksiä ovat pystyneet perustamaan hyvinkin erilaisista lähtökohdista ja sosiaalisista taustoista olevat ihmiset.	Miten eri toimialojen yritysten perustajat eroavat toisistaan?
<i>Henkilöhistoriallinen liike-elämän tutkimus</i> (Hughes 1986; Tedlow 2001a; Tominelli & Vasta 2010; 2014; Kansikas 2014)	Minkälaisista alueellisista ja sosiaalisista lähtökohdista ovat nousseet laajaa liiketoimintaa harjoittaneet yritysten perustajat?	Yritysten perustajat ovat teollistumisen aikakautena jakautuneet suhteellisen tasaisesti maan eri osiin, ja yritysten perustajien sosiaalinen tausta on monipuolinen.	Onko olemassa erilaisia alueellisia yrityskeskittymiä, joissa joidenkin yrittäjätyyppien osuus on muita suurempi tai pienempi?
<i>Yrittäjyystutkimus ja yrityksen perustamiseen liittyvät tutkimukset</i> (Gartner 1988; Shane 2003; Nelson 2010)	Minkälaista kokemusta ja koulutusta on ollut perustajayrittäjillä teollistumisen eri aikakausina? Minkälaiden vaiheiden kautta henkilöt ovat päätyneet yrityksen perustajiksi?	Teollistumisen alkuvaiheissa yritysten perustajiksi on tultu usein vähäisellä muodollisella koulutuksella ja työkokemuksen avulla, myöhemmin koulutuksen merkitys on korostunut, mutta edelleen yritysten perustajiksi on tultu myös ilman muodollista koulutusta ja vähäisellä työkokemuksella.	Minkälainen merkitys yrittäjäkoulutuksella ja yrittäjyyskasvatuksella sekä yrittäjyyden yleisellä arvostuksella on ollut yritysten perustamisessa?
<i>Yrittäjyyden erilaiset näkökulmat ja tulkinnat</i> (Schumpeter 1936; Kirzner 1973; Casson 2003)	Miten perustajayrittäjyys on käsitteenä muuttunut teollistumisen kehityksen myötä?	Yrityksen kasvattamisen merkitys on korostunut perustajayrittäjydessä.	Mikä yritysten perustamisessa on ollut tilannetekijöiden ja yrittäjän oman motivaation vaikutusta?

TAULUKKO 50 (jatkuu)

<i>Taloushistorian yrittäjä- ja johtajatutkimus</i> <i>(Laaksonen 1962; Fellman 2000a; Karonen 2004)</i>	Miten yhteiskunnan yleinen kehittyminen, kuten koulutustason nousu, ja rakennemuutokset, kuten agraariyhteiskunnan muutos teollisuusyhteiskunnaksi, sekä elinkeinoelämän monipuolistuminen näkyvät perustajayrittäjäryhmän koostumuksessa?	Yhteiskunnan yleinen kehitys näkyy perustajayrittäjien koostumuksessa.	Millaiset yhteiskunnan kehitysvaiheet lisäävät tai vähentävät yritysten perustamisen mahdollisuuksia ja halukkuutta?
<i>Yrittäjyystudkimuksen yrittäjätypologiat</i> <i>(Smith 1967; Stanworth & Curran 1973)</i>	Minkälaiset ihmiset ovat perustaneet yrityksiä teollistumisen eri vaiheissa?	Yritysten perustajista voidaan löytää neljä perustyyppiä, näiden tyyppien avulla voidaan kuvata perustajayrittäjyyden muutosta.	Miten nämä tyypit näkyvät yritysten kasvussa ja menestymisessä?

Taulukko 50 osoittaa, miten laaja ja monimuotoinen ilmiö perustajayrittäjyys on. Perustajayrittäjien tutkiminen avaa monenlaisia näkökulmia yrittäjyyteen, talouselämään sekä taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen kehitykseen. Perustajayrittäjyyttä tutkimalla voidaan tuottaa uutta tietoa yhteiskunnan kehityksestä.

Tämän tutkimuksen näkökulma yrittäjyyteen on lähellä klassisen koulukunnan näkemystä, jossa yrittäjien tehtävänä on yritysten perustaminen ja kasvuun saattaminen. Yrittäjän täytyy ensin perustaa yritys, jotta yrittäjää ja yritystä voidaan tarkastella eri näkökulmista. Yrittäjältä vaaditaan jo yrityksen perustamisen vaiheessa niitä samoja kykyjä ja taitoja, joilla hän johtaa ja kasvattaa yritystään. Laajemmassa katsannossa perustajayrittäjiä koskeva tutkimus kuvaa koko yrittäjäkuntaa. Yrityksen perustaminen ei ole erillinen tapahtuma, vaan se on yhdistettävissä kiinteäksi osaksi yrityksen toimintaa.

Tämän tutkimuksen kohteena ovat olleet kasvuyrittäjät. Siihen soveltuu amerikkalainen ”*entreprenööri*”-käsite, jonka mukaan yrittäjä on ihminen, joka kokeilee onneaan eri hankkeissa. Tämä käsite ei kuvaa kaikkia yrittäjiä ja rajaa pois esimerkiksi pienet työpajat, pikkukaupat ja käsityöläisyrittäjät, joiden tavoitteena on vain oman elintasonsa turvaaminen.

Tässä tutkimuksessa on yhdistetty perustajayrittäjät ja yleinen liiketoimintaympäristön kehitys. Yleisesti korostetaan yrittäjien henkilökohtaisia ominaisuuksia ja kykyjä. Tässä tutkimuksessa on tullut esille, että talouden kehitysvaiheet tarjoavat yritysten perustamiselle erilaisia tilaisuuksia, joihin yritysten perustamiset kiinnittyvät.

Tutkimukseni yrityksen perustajista teollistumisen aikakautena lisää ymmärrystä siitä, mitä yrittäjyys on. Yrittäjyys on toisaalta yksilökeskeinen ilmiö, ja toisaalta se on sidoksissa talouden kehityksen eri vaiheisiin. Yrittäjyyden ymmärtäminen edellyttää näiden näkökulmien yhdistämistä ja samanaikaista käsittelyä.

Tutkimuksen tieteellinen kontribuutio ja suhde aikaisempaan kirjallisuuteen

Liiketoimintahistoriassa on yleisesti tutkittu yrittäjiä ja yritysjohtajia. Omassa tutkimuksessani olen kohdistanut huomion yritysten perustajiin, ja tällä tavoin tutkimukseni tuottaa yrityshistoriallista tietoa. Tutkimukseni toteuttaa esitettyä toivetta, että liiketoimintahistoriallisissa tutkimuksissa käytettäisiin enemmän kvantitatiivisia menetelmiä. Niillä voidaan saada tarkempaa ja yleistettävää tietoa liike-elämästä kuin kvalitatiivisilla menetelmillä, joilla voidaan kuvata lähemmin yrityskohtaisia ilmiöitä.

Tutkimukseni lukeutuu siihen tutkimussuuntaan, jossa on haluttu kääntää tutkimuksen painopistettä suuryrityksistä pk-yrityksiin. Tutkimukseni vastaa myös siihen toiveeseen, että liiketoimintahistorian tutkijat osallistuisivat enemmän yrittäjyyttä koskevaan keskusteluun. Yrittäjätutkimuksessa on tärkeää, että henkilöhistoriallista tutkimusta tehdään muistakin kuin suuryrityksen johtajista. Tässä tutkimuksessa on lähestytty perustajayrittäjiä henkilöhistoriallisesta näkökulmasta. Tutkimukseni voi katsoa lukeutuvan prosopografiseen tutkimussuuntaan, johon se tuo uuden tarkasteluryhmän eli yritysten perustajat.

Tutkimustani on hyödyllistä tarkastella suhteessa yleiseen yrittäjätutkimukseen. Tässä katsannossa suomalaisena perustutkimuksena voidaan pitää Susanna Fellmanin väitöskirjaa, koska siinä on tehty yritysjohtajien pitkän aikavälin historiallinen tarkastelu.⁹⁷³ Keskeisenä erona on se, että Fellman tutkii suurien teollisuusyritysten johtajistoa, kun omassa tutkimuksessani on ensinnäkin suurempi määrä yrittäjiä ja toiseksi käsittelen vain yritysten perustajia. Käyttämäni näkökulma on tuonut esille sen, että yrittäjien sosiaalinen tausta ja koulutustaso ovat monipuolisempia kuin suurteollisuusjohtajien. On myös syytä panna merkille, että aineistoillani olen pystynyt tuomaan esille suomalaisen teollistumisen kehityksessä self-made man -ilmiön pysyvyyden. Se ei ole aikaisemmin esiintynyt suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa.

Taloushistorian yrittäjätutkimuksen keskittyminen suurteollisuuteen on ymmärrettävää, koska suurteollisuudella on ollut merkittävä asema varsinkin varhaisessa teollistumisessa. Tässä tutkimussuunnassa on korostunut johtajien yläluokkainen tausta ja ulkomaalaisten suuri osuus. Oma tutkimukseni tuo esille sen, miten merkittävä käännekohta oli elinkeinovapauden säätäminen. Tämän jälkeen tarjoutui yritystoimintamahdollisuuksia eri sosiaaliryhmistä ja eri alueilta tuleville ihmisille. Tutkimukseni on ensimmäinen pitkän aikavälin kartoitus kasvuyritysten perustajista. Tutkimukseni lisää ymmärrystä yritysten perustajista ja yritystoiminnan laajentumisesta. Tällä tavoin kuva teollisuusajan yrittäjien taustoista täydentyy.

Yrittäjyytutkimuksen yrittäjäteoriat kuvaavat yleensä yrittäjän henkilökohtaisia ominaisuuksia, kuten luonnetta, johtamistyyliä ja motivaatiota. Tästä tutkimussuunnauksesta oma työni eroaa siten, että kuvaan erilaisia yrittäjätyyppisiä demografisten taustatekijöiden perusteella.

Tutkimuksen tavoitteena oli täydentää yrittäjyysteorioita tekemällä yrityksen perustajista tyypittely, jollaista ei aikaisemmin ole tehty. Tällä tavalla

⁹⁷³ Fellman 2000a.

olen pystynyt lisäämään tietoa erilaisista yritysten perustajista ja kuvaamaan yrittäjätyyppien historiallista muutosta.

Taloushistorian tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että yrittäjyys-tutkimus on ollut historiatonta, koska tutkimuksissa ei ole tuotu esille yrittäjy-den kehitystä. Perustajayrittäjyyden muutosten esille tuominen lisää ymmär-rystä siitä, miten yrittäjyys on sidoksissa sekä omaan aikaansa että paikallisiin olosuhteisiin.

Jotta yritystoimintaa pystytään edistämään, on syytä tuntea ja ymmärtää myös yrittäjyyden kehityshistoria. Tämän takia on hyödyllistä tarkastella yri-tystoimintaa historiallisena ilmiönä ja lisätä tietoa henkilöistä, jotka ovat yrityk-siä perustamalla ja niitä johtamalla vaikuttaneet suomalaisen talouselämän ke-hittymiseen.

Pohdintaa keskeisistä tuloksista

Elinkeinovapauslainsäädäntö vapautti yrittäjätoiminnan sääty-yhteiskunnan rakenteista ja mahdollisti uudenlaisen yrittäjäkunnan syntymisen. Sen vaikutus alkoi näkyä nopeasti, ja jo 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa alkoi esiintyä yrityk-sen perustajia, jotka tulivat erilaisista kansalaisryhmistä, ja tavallisesta rahvaas-ta alkoi nousta yritysten perustajia.

Kun tutkittiin aineistona ollutta koko perustajayrittäjäryhmää, voitiin ha-vaita, että yrittäjillä on ollut monipuolinen tausta. Joukossa on ollut paljon yrit-täjiä, jotka ovat tulleet alemmista sosiaaliryhmistä ja joilla on ollut vähän muo-dollista koulutusta. Tämä kertoo koko yhteiskunnan tasa-arvoistumisesta, de-mokraattisuudesta sekä sosiaalisen ja taloudellisen liikkuvuuden lisääntymises-tä. Perustajayrittäjät ovat heterogeeninen ryhmä, eivätkä he kuulu yhtenäiseen talouseliittiin. Perustajayrittäjien sosiaalinen rakenne noudattaa pääpiirteittäin koko yhteiskunnan sosiaalista koostumusta. Yleisellä tasolla voidaan niin ikään sanoa, että yritysten perustaminen on muodostanut yhden tien sosiaalisen nousuun. Elinkeinovapauden säätämällä oli se vaikutus, että se mahdollisti sosi-aalisen nousun yrityksiä perustamalla. On otettava huomioon, että yritysten perustaminen ei yleensä johda sellaiseen elintason nousuun, jonka tässä tutki-muksessa mukana olleet yrittäjät ovat kokeneet. Lisäksi on huomattava, että maanviljelijä- ja työläistaustalta nousseet perustajayrittäjät ovat pieni osuus maanviljelijöiden ja työväestön kokonaismäärästä. Tällä aineistolla tulee esiin vain se, että yrittäjäksi ryhtyminen on ollut yksi väylä parantaa omaa elintaso-a. Aineistolla ei ole mahdollisuutta tutkia sitä, kuinka yleistä tämä on ollut teollis-tumisen eri vaiheissa.

Yhteiskunnallinen kehitys on näkynyt tutkimusaineistossa perustajayrittä-jien koulutustason nousuna. Perustajayrittäjien koulutustaso on noussut tarkas-telujaksolla. Yrittäjillä on kuitenkin suhteellisen alhainen koulutus. Ammatillis-tumiskehitys on näkynyt perustajajoukossa siten, että ammattijohtajien piirtei-den määrä on kasvanut.

Samoin maanviljelijätaustaisten yrittäjien osuus on vähentynyt samalla, kun on siirrytty pois agraariyhteiskunnasta. Yleisenä kehityspiirteenä on ollut, että ennen yrittäjillä oli enemmän työkokemusta ja vähemmän koulutusta, ja

nykyisin enemmän koulutusta ja vähemmän työkokemusta. Kaikki perustajayrittäjiä kuvaavat tekijät eivät kuitenkaan ole muuttuneet. Esimerkiksi eri ajanjaksoilla yrittäjät ovat olleet suunnilleen samanikäisiä, kun he ovat perustaneet yrityksen. Talouden toiminnan laajentuminen näkyy tuloksissa siten, että yrittäjät ovat perustaneet yrityksiä yhä useammalle toimialalle.

Tutkimuksessa käytetyllä aineistolla voidaan todeta, on yhä perustajayrittäjiä, jotka ovat nousseet vaatimattomista lähtökohdista menestyvän yrityksen johtajiksi. Joistakin heidän perustamistaan yrityksistä on tullut suuryrityksiä ja pörssiyrityksiä. Työuria tarkasteltaessa voitiin havaita, että on tapahtunut ”juoksupojasta kauppaneuvokseksi” -kehityksiä. On havaittavissa myös sellaisia urapolkuja, joissa on vähitellen edetty koulutuksen ja työkokemuksen kautta oman yrityksen perustamiseen. Yleensä tämä on tapahtunut toimialoilla, joillssa on tarvittu vähän alkupääomia. Tämän tutkimuksen aineistolla ei voida kuitenkaan tehdä päätelmiä, kuinka yleistä self-made man -yrittäjyys on ollut.

Perustajayrittäjien merkitys on suurin yrityksen perustamisessa ja yrityksen toiminnan alkuvaiheessa. Yrityksen toiminnan alku personoituu nimenomaan perustajayrittäjään. Ammattijohtajat voivat tulla mukaan vasta sitten, kun yritys on saavuttanut tietyn kasvun vaiheen. Perustajayrittäjä on juuri se henkilö, joka havaitsee liiketoimintatilaisuuden ja tarttuu siihen ottamalla riskin ja perustamalla yrityksen.

Tulosten yleistettävyyden ja luotettavuus

Tieteellinen tutkimus tuottaa relevantteja tutkimustuloksia. Kaikkien tuloksien ei tarvitse olla yleistettäviä. Tulosten yleistämistä voidaan pitää erillisenä työtehtävänä ja vaatimuksena. Siihen ei aina pyritä laadullisia menetelmiä käyttävissä tutkimuksissa.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana ei ole ollut sellaisen aineiston kerääminen, joka kuvaisi kattavasti kaikkia perustajayrittäjiä. Yrittäjien suuren määrän ja yrittäjäkunnan heterogeenisuuden vuoksi tällaisen aineiston kerääminen olisi tuskin mahdollistakaan.

Yrittäjätutkimukseen liittyy se ongelma, että on hankala tuottaa tietoa, joka on yleistettävissä koko yrittäjäkuntaan, koska yrittäjiä on niin paljon ja yrittäjät ovat niin heterogeeninen ryhmä. Tämän vuoksi yleiskuvan muodostamista voidaan tehdä tutkimalla erilaisia yrittäjärühmiä.

Käyttämällä Talouselämän vaikuttajat -aineistoa on pystytty keräämään tiedot sellaisesta yrittäjäjoukosta, josta on ollut mahdollista saada esille erilaisia yrittäjätyyppisiä ja heihin liittyviä taustatekijöitä. Käytetyllä aineistolla on pystytty todentamaan, että perustajayrittäjien joukossa on esille tuotuja perustajayrittäjätyyppisiä. Niin ikään on pystytty hahmottamaan perustajayrittäjätyyppien esiintyvyyden historiallista kehitystä. Esitetyt prosentiosuudet ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia ja pätevät vain käytettävässä aineistossa, eikä niiden ole tarkoituksenaan olla yleistettäviä kaikkiin perustajayrittäjiin.

Tutkimusaineistosta on todettavissa, että siinä ovat mukana vain arvoniemen saaneet perustajayrittäjät, jotka ovat harjoittaneet pitkäaikaista liiketoimintaa. On otettava huomioon, että arvoniemiä myönnetään vain henkilöille, joille

niitä on haettu. Aineiston käsittelyn yhteydessä ei tullut esille sellaisia asioita, jotka näyttäisivät horjuttavan tutkimustulosten luotettavuutta tutkimusjoukon valintakriteerien vuoksi.

Koska tämän tutkimuksen näkökulma on henkilöhistoriallinen, perustajayrittäjäyksilöiden osuus yrityksen menestymisessä nousee keskeisesti esiin. Kuitenkaan en halua antaa kuvaa, että yrityksen menestyminen on yhden yksilön aikaansaannosta. Menestymiseen vaikuttavat monet tekijät, ja siinä vaikuttavat useat ihmiset sekä heidän välinen yhteistyö. Yrityksiä koskevissa tutkimuksissa voidaan saada tarkempaa tietoa siitä, ketkä ovat yrityksen perustajan ohella vaikuttaneet sekä yrityksen perustamiseen että sen menestymiseen.

Voidaan vielä todeta, että yrittäjätutkimuksessa tarvitaan pitkän aikavälin tarkasteluja. Talouselämän vaikuttajat -julkaisu on käytännössä harvoja lähteitä, jossa on perustietoja suomalaisista yrityksen perustajista pitkältä aikaväliltä. Sitä voidaan pitää parhaana tutkimusaineistona tämän tutkimuksen aihealueeseen.

Lopuksi

Tässä tutkimuksessa on keskitytty kuvaamaan yrittäjiä ennen yrityksen perustamisvaihetta. Sinänsä olisi syytä tutkia lähemmin sitä, miten perustajayrittäjät ovat kasvattaneet ja johtaneet yritystään. Samoin olisi syytä lisätä tietoa yrittäjätyypeistä Suomen teollistumisen eri vaiheissa. Tähän kytkeytyy kysymys siitä, minkälaisilla yrityksillä on ollut edellytyksiä kasvaa tiettyinä ajanjaksoina suuriksi yrityksiksi. Onko joillakin yrityksillä paremmat kasvumahdollisuudet kuin muilla tietyissä talouden kehitysvaiheissa? Liiketoimintahistoriassa tarvittaisiin lisää pitkän aikavälin vertailevia tutkimuksia yrittäjistä.

Tutkimukseni tuottaa yrittäjätypologian. Sitä voidaan pitää uudenaikaisena peruskehikkona, jota olisi syytä kehittää tarkemmaksi malliksi, jolla voitaisiin analysoida pienien ja eri toimialoilla toimivien yrittäjäryhmien koostumusta.

On tärkeä tutkia yrityksiä perustaneita kasvuyrittäjiä. Teollistumisen myötä on perustettu valtavasti uusia yrityksiä. Suuri osa yrityksistä ei koskaan kasva muutaman työntekijän yritystä suuremmaksi. Yhteiskunnan ja kansantalouden kannalta tärkeimpiä ovat liiketoiminnan kasvun läpikäyneet yritykset, koska ne työllistävät paljon ihmisiä ja aikaansaavat varallisuuden kasvua. Monien tällaisten yritysten taustalla on henkilöitä, jotka ovat perustaneet yrityksen ja joiden työn tuloksena yritys on saavuttanut pitkäaikaisen kasvu-uran. Tällaisia yrityksiä perustaneita johtajia tutkimalla voidaan lisätä ymmärrystä yritysten kasvulogiikasta.

Yritystoiminta nähdään yhteiskunnan kehityksen kannalta keskeisenä tekijänä. Yritystoiminnan kehittymistä pyritään edistämään monella tavalla, kuten luomalla yritysten tukijärjestelmiä ja järjestelemällä yrittäjäkoulutusta. Jotta yritystoimintaa pystytään edistämään, on syytä tuntee yrittäjyyden kehityshistoria. Tämän takia on hyödyllistä tutkia yritystoimintaa historiallisena ilmiönä ja lisätä tietoa niistä henkilöistä, jotka ovat yrityksiä perustamalla ja niitä johtamalla vaikuttaneet suomalaisen talouselämän kehittymiseen.

On huomattava, että yrittäjiä koskevalla historiantutkimuksella on kiinteä yhteys yhteiskunnan taloutta ja sosiaalisia oloja koskevaan tutkimukseen. Yrityksen perustamisen taustalla voi nähdä kahdenlaisia tekijöitä. Ensinnäkin pitää olla sellaiset yhteiskunnalliset olot, jotka mahdollistavat sellaisten yritysten perustamisen, joilla on menestymisen edellytyksiä. Toisaalta tarvitaan sellaisia ihmisiä, joilla on halua perustaa yrityksiä ja kykyä johtaa niitä niin, että yritykset menestyvät.

Taloudesta käytävässä keskustelussa on aiheena talouden ennakoiminen ja erilaisten vaihtoehtojen arvioiminen. Helposti jää vähemmälle huomiolle yritystoiminnan pitkät, historiaan ulottuvat kehitysvaiheet. Niiden ymmärtäminen auttaa kehittämään yritystoimintaa siihen suuntaan, että nykyajan vaatimukset voidaan ottaa huomioon.

Yrittäjät ovat mielenkiintoinen ja kiehtova tutkimuskohde. Yrittäjätutkimuksen kiinnostuksen kohteena on ollut pääosin kysymys *mitä*, eli mitä yrittäjät tekevät. Samoin on oltu kiinnostuneita vastamaan kysymykseen *millaisia*, eli minkälaisia yrittäjät ovat. Väitöstutkimukseni tuo esille, että on tärkeää etsiä vastauksia myös kysymykseen *keitä*, eli minkälaisista lähtökohdista ja taustatekijöistä on tullut yrittäjiä.

SUMMARY

Growth makers: The founder entrepreneurs in Finland from 1870 to 1990

Research setting and research questions

Company founders are important agents in business economics. I investigated entrepreneurs who founded successful, long-standing and high-growth companies. The data include 402 Finnish founder entrepreneurs who had founded a company and had been awarded the title of 'neuvos' from the beginning of Finnish independence in 1917 until 2015.

This study focuses on the era of industrialism in Finland and addresses the following research questions. First, what kind of entrepreneur groups are identified in different phases of industrialism when studying the backgrounds, education and work careers of founders of successful and long-standing business enterprises in Finland? Second, how has Finnish founder entrepreneurship changed as an historical phenomenon?

From the economic perspective, longlived and successful companies are most important because they grow fast and complete the growth process, hence it is important to study successful entrepreneurs. There have been many such individuals in Finnish economic history. I investigated those entrepreneurs on whom the title of 'neuvos' was conferred during the research period.

I answered the main question by studying entrepreneurs' demographics, their social backgrounds, places of birth and places of residence. I also investigated entrepreneurs' levels of education and work careers. I created different kinds of typologies in four time periods (entrepreneurs born 1845–1889, 1890–1910, 1911–1930 and after 1930). This study is unprecedented in that it includes a large sample of entrepreneurs. Usually studies focus on one year only, but this study is spread over an entire century.

This study is based on qualitative research. I compared successful entrepreneurs in different periods of industrialism. I also used qualitative material for comparing their life histories, which compared biographies of entrepreneurs. I used the most common statistical methods, such as percentages and basic tables. I produced a typology of the different types of entrepreneur. This study is based on an extensive body of research literature, mostly on business history. This multidisciplinary approach (economics, sociology, history) enabled me to investigate how has business founding changed as a phenomenon.

The Data

The data were collected from the Finnish publication Suomen talouselämän vaikuttajat (Finnish Business Leaders). This publication includes biographies produced by an economic history association network of over 130 historians. The dataset is available from The Biographical Centre in Helsinki (including 2,300 biographies). The Finnish Economic History Association produced the biographical dataset. It includes those individuals who were awarded the title of 'neuvos' during the period 1917–2015 (commonly rendered in English as

Counsellor of Sales and Trade, Counsellor of Mining, Counsellor of Industry and Commerce).

Results

This study revealed that the founders of Finnish companies were born in different parts of Finland. It was very common that the father was a workman or a farmer. There were relatively few fathers who were business leaders. Agricultural influence is clearly seen even in those entrepreneurs who entered the field after the 1960s. Very few entrepreneurs were identified who came from the upper classes. There were many working class entrepreneurs, because working experience creates the preconditions for starting a firm.

The increase in higher education in Finland during the period of interest is clearly shown in the entrepreneurs. The number with university degrees and business qualifications increased towards the end of the research period. The number of entrepreneurs who had been business managers likewise increased.

Even if Finnish living standards and education levels improved, there were highly successful entrepreneurs who came from humble origins and without formal education and capital ("rags to riches" stories). Such self-made men were even apparent towards the end of the research period (entrepreneurs born after 1930).

The unique data set makes it possible to observe an historical process in Finnish business founding. The first period (1870s to 1910s) was somehow a pioneering time, when actual business education was rare. There were many self-made men among the founders. They also gave other people opportunities to start businesses.

In the second period (between the world wars) work experience was very important. People who worked in new businesses gained working experience, which was useful when they started their own firm. In many cases they started a firm in the same branch of business where they had worked before.

After the Second World War education became more important. Finnish economics was so sophisticated that it was easier for educated people to start a firm. It was very common in the construction business that entrepreneurs had technical education.

In the last period (1960s to 1980s) it was more common to have managerial experience. Firm growth needed managerial skills. It was easier to start a successful firm if a person had managerial experience. Finnish business founding and management became more professional.

Among the characteristics of the historical process of founding a business described above, certain variable and invariable characteristics emerge. During the research period business founders encountered new standards. Business became more diverse, leading to a more heterogeneous group of business founders.

I identified four main entrepreneur types, which I refer to as the self-made man, the practical entrepreneur, the educated entrepreneur and the business entrepreneur. These types serve to demonstrate what kinds of entrepreneurs

founded enterprises in different periods of industrialism. The main result is that after the liberalization of economic life (1860-70s) there emerged highly successful company founders from all kinds of social backgrounds.

Self-made men were from agricultural or working-class homes. They were of humble origins with little formal education. They had typically founded a company when very young. Practical entrepreneurs had more education, usually commercial training, but not higher education. Before starting their firms they had had long working careers. It was very common for the firm founded to be in the trade/retail sector. Educated entrepreneurs usually had college level education but no university level education. They had ample working experience starting an early age. For example, it was common in the construction business for entrepreneurs to have technical education. Business entrepreneurs had superior working experience before founding a business. They had been middle managers and top managers in other companies. Compared to other entrepreneur types they had the highest level of education.

In this data set the self-made men were the most common in the first period (enterprises founded 1875-1913), practical entrepreneurs in the second period (enterprises founded 1914-1939), educated entrepreneurs in the third period (enterprises founded 1940-1959), business entrepreneurs in the fourth period (enterprises founded 1960-1990).

Compared to earlier studies it can be said that such typologies have not previously been proposed in earlier research. I have produced a new kind of typology to categorize founder entrepreneurs. My study contributes new, more structured and sophisticated knowledge about company founders. At the same time I have generated a detailed framework for use in entrepreneurship research. It is suitable for the analysis of large data and can be applied to acquire more profound knowledge about different industrial branches.

Conclusions

The liberalization of Finnish economic life in the 1860s afforded entrepreneurs unprecedented freedom. Ordinary people began to start businesses and some of them became very successful. Business firms were founded all around Finland. Most entrepreneurs came from farming and working-class families.

When Finland was an autonomous grand duchy under imperial Russia (1809–1917), industrialists and entrepreneurs came from the upper classes (nobility, bourgeois, civil servants). In the age of independence far more people from the low and middle class (farmers, merchants) set up businesses. This indicates Finland's transition from an authoritarian class society to a modern democratic state. In this study entrepreneurs had diverse backgrounds; many of them came from the middle and lower classes. This indicates how Finland and the Finns became a democratic and egalitarian nation; social and economic mobility also increased in 1900s.

The standpoint of my study is close to that of the Classical School of Entrepreneurship, in which entrepreneurs' main task is to start new businesses and make them grow. Entrepreneurs need the same skills in starting businesses

as in business leadership. Research on founder entrepreneurs applies to all entrepreneurs. Business founding is not an isolated event but is inextricably linked to the business development.

This study focused on highly successful entrepreneurs who are a small minority of all entrepreneurs. It fits well with the American concept of entrepreneur, meaning a person who is willing to try his luck on various ventures. It is common in entrepreneurship research to focus on entrepreneurs' skills and abilities. This study demonstrates that different periods in the development of an economy offer different opportunities to start a business.

Studying highly successful company founders afforded many insights into entrepreneurship and the development of Finnish economy and society. This study showed that business founding as a phenomenon changed during the era of industrialism, but there are also permanent characteristics. Entrepreneurship is a very personal phenomenon, but at the same time it is inextricably linked to different phases of the development of an economy. Understanding entrepreneurship requires considering these phenomena simultaneously.

It is very important to study highly successful entrepreneurs. This is how we can learn more about the business founding phenomenon. Business is very important to the development of society. Because of this there is continuous effort to encourage the founding of growth firms. In order to achieve this aim it is also important to know the historical process of entrepreneurship. It is useful to know more about people who have started successful businesses and improved our national economy. It is important also to know the historical background and the development of the economy in Finland in order to be able to improve our economy and support successful and longstanding companies.

LÄHTEET

Arkistolähteet:

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

-Arvonimi esityskirjat (-hakemukset) 1917-1935 (tekijän hallussa).

Valtioneuvoston arkisto, Helsinki.

-Arvonimi esityskirjat 1936-1999 (tekijän hallussa).

Valtioneuvoston kanslian hallinto- ja palveluosaston hallintoyksikkö, Helsinki.

-Arvonimi esityskirjat 2000-2015 (tekijän hallussa).

TILASTOT

Suomen 3000 suurinta yritystä: Suomen talouselämän vuosikirja = Finlands 3000 största företag: årsbok för Finlands näringsliv = The 3000 largest companies in Finland: year-book of business in Finland. 1990. Börje Thilman (päätoim.) 17. uudistettu painos. Helsinki: Yritystieto.

Suomen tilastollinen vuosikirja (STV), vuosikerrat 1879-2000.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Suomen yritykset.

Suomen vuosisata: historialliset tilastosarjat 1860-1997. 1999. Helsinki: Tilastokeskus.

Yrityskantamme kehitys vuosina 1975-86. 1987. Helsinki: Liiketaloustieteellinen tutkimuslaitos.

Yrittäjyyskatsaus 2012. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 46/2012. Teema: Työ ja yrittäjyys. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

http://www.tem.fi/files/35080/TEMjul_46_2012_web.pdf

Viitattu 20.2.2015.

TIETOKANNAT

Suomen talouselämän vaikuttajat, Studia Biographica 8, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura,

saatavissa: <http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/>.

Tähän tutkimukseen tulleista henkilöistä tehtyjen artikkeleiden kirjoittajat ja julkaisemisvuodet on mainittu liitteessä 5.

MUUT VERKOSSA OLEVAT TIETOKANNAT

Suomen kansallisbiografia, Studia Biographica, 4 Helsinki: Suomalaisen

Kirjallisuuden Seura, saatavissa: <http://www.kansallisbiografia.fi/>

PAINETUT LÄHTEET JA NIIDEN KALTAISET WWW-VERKKOSIVUT

Elinkeinoelämä kiittää. 2003. Helsinki: Keskuskauppakamarin palvelu.

Pajarinen, M. & Rouvinen, P. 2014. Kuka Suomessa kasvaa? EVA analyysi 37.

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/06/Kuka-Suomessa-kasvaa.pdf> Viitattu 20.3.2015.

- Pajarinen, M. & Rouvinen, P. 2006. Mistä yrittäjät tulevat? Teknologia katsaus 198. Tekes, Helsinki.
http://www.tekes.fi/julkaisut/mista_yrittajat_tulevat.pdf
 Viitattu 30.10.2014.
- Pajarinen, M., Rouvinen, P. & Ylä-Anttila, P. 2006. Uusyrittäjien kasvuhakuisuus. Helsinki: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, Keskusteluaiheita 1052.
<http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp1052.pdf>
 Viitattu 29.9.2014.
- Pärnänen, A. & Sutela, H. 2014. Itsensätyöllistäjät Suomessa 2013. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yits_201400_2014_12305_net.pdf Viitattu 12.3.2015.
- Rouvinen, P. & Pajarinen, M. 2014. Tästä Suomi elää. Helsinki: Taloustieto. EVA Fakta.
<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2014/06/Tasta-Suomi-elaa.pdf>
 Viitattu 10.2.2015.
- Wilska, T. (toim.) 2004. Oman elämänsä yrittäjät? Helsinki: Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura 44. Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora 28.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasia_in_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/barometri2004.pdf
 Viitattu 3.11.2014.

HAKUTEOKSET JA MATRIKKELIT

- Suomen talouselämän johtajia (Vem är vem i Finlands ekonomiska liv = Who's who in the economic life of Finland). 1965. Pieksämäki.
- Suomen talouselämän johtajia (Vem är vem i Finlands ekonomiska liv = Who's who in the economic life of Finland). 1977. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Suomen liikemiehiä: talouselämämme miesten elämäkertoja 1948. Sininen kirja, Helsinki.
- Suomen liikemiehiä (Affärsmän i Finland). 1, A-L 1930, [2], 512, [1] s, Suomen kauppa ja teollisuus, Helsinki.
- Suomen liikemiehiä (Affärsmän i Finland). 2, M-Ö: & Lisäosa: & Supplement 1930, [8 s.], s. 527-1158, [1 s.], Suomen kauppa- ja teollisuus, Helsinki.
- Suomen liikemiehiä (Affärsmän i Finland). 3, Täydennysosa. 1946. Suomen kauppa ja teollisuus, Helsinki.

SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET

- Jensen-Eriksen, N. 2013. Suomen yrittäjyyden kultakausi. Helsinki: Perheyritys-lehti 4/2013. s. 30. Perheyritysten liitto ry.
<http://www.perheyritys.fi/?magazines=perheyritys-42013>
 Viitattu 20.4.2016
- Historiallinen Aikakauskirja 2012. 4. Teemanumero Elämäkertatutkimus.

Kokkinen, A. 2012. Miten Suomi nousi köyhyydestä? *Tieto & trendit* 2012: 1, Helmikuu, 24-29. http://tilastokeskus.fi/tup/tietotrendit/tt_01_12.html
Viitattu 10.9.2015

AIKALAISKIRJALLISUUS

- Barnum, P. T. 1884. *Rahan tekemisen ja säilyttämisen taito: hyödyllisiä viittauksia ja huomioon otettavia neuvoja*. Suomentaja Kaarlo Renström. Tampere: Emil Hagelberg.
- Houghton, W. R. 2012. *Kings of fortune; or, The triumphs and achievements of noble, self-made men*. Ulan Press. (Alkuteos julk. 1888).
- Ford, H. 1923. *Elämäni ja työni*. Suomentaja Eino Voionmaa. Porvoo: WSOY.
- Franklin, B. 1832. *Rikkauden awain ja onnen ohjat, eli Wanhan Rikardin keinot kaikkinaiseen menestykseen*. Oulu: Chr. Ev. Barck. (Alkuteos julk. 1785).
- Franklin, B. 2016. *The Way to Wealth*. CreateSpace Independent Publishing Platform. (Alkuteos julk. 1785).
- Mather, C. 2012. *Bonifacius: an essay upon the good, that is to be devised and designed by those who desire to answer the great end of life, and to do good while they live*. Gale, Sabin Americana. (Alkuteos julk. 1710).
- Seymour, C. B. S. 2015. *Self-Made Men*. Forgotten Books. (Alkuteos julk. 1859).
- Shipside, S. 2008. *Samuel Smiles's Self Help: A 52 brilliant ideas interpretation*. Infinite Ideas.
- Shipside, S. 2009. *Benjamin Franklin's The Way to Wealth*. Oxford: Infinite Ideas.
- Smiles, S. 1966. *Selections from Lives of the engineers: with an account of their principal works*. MIT Press, Cambridge, Mass.
- Smiles, S. 2011. *Oma-apuisuus: kuvauksineen luonteesta, käyttäytymisestä ja sinnikkyydestä*. Suomentaja Anders Colliander. Helsinki: Anders Colliander. (Alkuteos julk. 1859).
- Smiles, S. 2016. *Self Help with Illustrations of Conduct and Perseverance*. CreateSpace Independent Publishing Platform. (Alkuteos julk. 1859).
- Stowe, H. B. 2010. *The Lives and Deeds of Our Self-Made Men*. BCR (Bibliographical Center for Research) (Alkuteos julk. 1872).

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

- Acemoglu, D. & Robinson, J. A. 2013. *Miksi maat kaatuvat: vallan, vaurauden ja varattomuuden synty*. Suomentaja Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Terra cognita.
- Acs, Z. J. 1999. *Are small firms important?: their role and impact*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Acs, Z. J. & Audretsch, D. B. (toim.) 2003. *Handbook of entrepreneurship research: an interdisciplinary survey and introduction*. New York: Springer. International handbook series on entrepreneurship 1.
- Acs, Z. J. & Audretsch, D. B. 2005. *Entrepreneurship, Innovation and Technological Change*. *Foundations and Trends in Entrepreneurship* 1 (4), 1-49.

- Acs, Z. J., Audretsch, D. B., Braunerhjelm, P. & Carlsson, B. 2012. Growth and Entrepreneurship. *Small Business Economics* 39 (2), 289-300.
- Aghion, P. & Howitt, P. 2009. *The economics of growth*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Aho, S., Kivimäki, R. & Koski, P. 1995. Uusi, kestävä yrittäjyys?: tutkimus yrittäjäksi ryhtymisestä ja uusyrityskeskusten toiminnasta. Helsinki: Työministeriö. Työpoliittinen tutkimus 118.
- Ahvenainen, J., Pihkala, E. & Rasila, V. (toim.) 1982. *Suomen taloushistoria*. 2. Teollistuva Suomi. Helsinki: Tammi.
- Ahvenainen, J. 1984. *Suomen sahateollisuuden historia*. Porvoo: WSOY.
- Ahvenainen, J. 1994. *Yrityshistorian kirjoittaminen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Aidis, R., Estrin, S. & Mickiewicz, T. 2008. Institutions and entrepreneurship development in Russia: A comparative perspective. *Journal of Business Venturing* 23 (6), 656-672.
- Aidis, R., Estrin, S. & Mickiewicz, T. 2012. Size matters: entrepreneurial entry and government. *Small Business Economics* 39 (1), 119-139.
- Aitken, H. G. J. (toim.) 1965. *Explorations in enterprise*. Cambridge, Mass.
- Alajoutsijärvi, K., Kettunen, K. & Tikkanen, H. 2012. Institutional evolution of business schools in Finland 1909-2009. *Management & Organizational History*, 7:4, 337-367.
- Alanen, A. J. 1957. *Suomen maakaupan historia*. Helsinki: Kauppiaitten kustannus.
- Alapuro, R. 1985. Yhteiskunnalliset ja sosiaaliset kerrostumat 1870-luvulta toiseen maailmansotaan. Teoksessa T. Valkonen, R. Alapuro, M. Alestalo, R. Jallinoja & T. Sandlund (toim.) *Suomalaiset: yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana*. (4. painos) Helsinki: WSOY, 36-100.
- Alapuro, R., Alestalo, M. & Valkonen, T. (toim.) 1985. *Suomalaiset: yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana*. Porvoo: WSOY.
- Alasuutari, P. 2001. *Laadullinen tutkimus* (3. uudistettu painos). Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2007. *Laadullinen tutkimus* (6. painos). Tampere: Vastapaino.
- Aldcroft, D. H. 1964. The Entrepreneur and the British Economy, 1870-1914. *Economic History Review* 17 (1), 113-134.
- Aldrich, H. E. 2012. The Emergence of Entrepreneurship as an Academic Field: A Personal Essay on Institutional Entrepreneurship. *Research Policy* 41 (7), 1240-1248.
- Aldrich, H. E. & Fiol, C. M. 1994. Fools Rush In? the Institutional Context of Industry Creation. *Academy of Management Review* 19 (4), 645-670.
- Alestalo, M. 1985. Yhteiskuntaluokat ja sosiaaliset kerrostumat toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa T. Valkonen, R. Alapuro, M. Alestalo, R. Jallinoja & T. Sandlund (toim.) *Suomalaiset. Yhteiskunnan rakenne teollistumisen aikana* (4. painos). Helsinki: WSOY, 101-200.
- Alho, K. 1948. Vapaa yrittäjätoiminta Suomen teollisuudessa. Teoksessa O. W. Louhivuori (toim.) *Vapaa yrittäjätoiminta*. Helsinki: Fennia, 91-113.

- Alho, K. 1949. Suomen uudenaikaisen teollisuuden synty ja kehitys 1860-1914. Helsinki. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. 11.
- Alho, K. 1961. Suomen teollisuuden suurmiehiä: 12 elämäkertaa. Porvoo: WSOY.
- Alho, K. 1968. Teollistumisen alkuvaiheita Suomessa. Helsinki: Otava.
- Ali-Yrkkö, J., Seppälä, T. & Mattila, J. 2016. Suurten yritysten ja niiden arvoketjujen rooli taloudessa. Helsinki. ETLA raportit 53.
<http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-53.pdf>
 Viitattu 20.5.2016.
- Allardt, E. 1984. Yrittäjäkoulutus Suomessa: Pk-yrittäjien koulutukselliset taustat sekä toimenpidesuosituksat yrittäjien ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi. Helsinki: Suomen yrittäjien keskusliitto.
- Allen, C. & Lee, D. R. 1996. The Entrepreneurs as Hero. *Journal of Private Enterprise* 12/1996, 1-15.
- Alvarez, S. A. & Barney, J. B. 2010. Entrepreneurship and Epistemology: The Philosophical Underpinnings of the Study of Entrepreneurial Opportunities. *Academy of Management Annals* 4 (1), 557-583.
- Alvarez, S., Godley, A. & Wright, M. 2014. Mark Casson: The Entrepreneur at 30: Continued Relevance? *Strategic Entrepreneurship Journal* 8 (2), 185-194.
- Amatori, F. 1980. Entrepreneurial Typologies in the History of Industrial Italy (1880-1960): A Review Article. *Business History Review* 53 (3), 359-386.
- Amatori, F. 2006a. Entrepreneurship. *Imprese e Storia* (34), 233-267.
- Amatori, F. 2006b. Entrepreneurship in Theory and History. *Business History Review* 80 (3), 615-617.
- Amatori, F. 2009a. Business history as history. *Business History* 51 (2), 143-156.
- Amatori, F. 2009b. Business History: State of the Art and Controversies. *Revista de Historia Industrial* 39 (1).
- Amatori, F. 2011. Entrepreneurial Typologies in the History of Industrial Italy: Reconsiderations. *Business History Review* 85 (Spring 2011), 151-180.
- Amatori, F. & Colli, A. 2011. *Business history: complexities and comparisons*. London: Routledge.
- Amatori, F. & Jones, G. (toim.) 2003. *Business history around the world*. Cambridge: Cambridge University Press. Comparative perspectives in business history.
- Amdam, R. P. 1990. The education of business managers in Norway before World War II. Sandvika: Handelshøyskolen BI. Arbeidsnotat 1990/27; Working paper / Norwegian School of Management 1990/27.
- Amdam, R. P. 1996. *Management, education and competitiveness: Europe, Japan and the United States*. London: Routledge. Routledge international studies in business history.
- Appleby, J. O. 1984. *Capitalism and a new social order: the Republican vision of the 1790s*. New York: New York University Press. Anson G. Phelps lectureship on early American history.

- Appleby, J. O. 2010. *The relentless revolution: a history of capitalism*. New York: W.W. Norton.
- Archer, H. 1990. The Role of the Entrepreneur in the Emergence and Development of UK Multinational Enterprises. *The Journal of European Economic History* 19 (2), 293-310.
- Arenius, P. M. & Autio, E. 1999. Kansakuntien yrittäjyyspotentialiaali: kymmenen maan välinen vertaileva tutkimus: Suomen osaraportti. Espoo: Teknillinen korkeakoulu. GEM - Global Entrepreneurship Monitor -tutkimus. [http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/2548DD06FC69202AC2256D59001EC279/\\$file/GEM_Finland.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/2548DD06FC69202AC2256D59001EC279/$file/GEM_Finland.pdf) Viitattu 20.10.2015.
- Arenius, P., Autio, E. & Kovalainen, A. 2005. Finnish entrepreneurial activity in regional, national and global context. *Teknologiakatsaus* 176/2005. Tekes, Helsinki. <https://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/gem.pdf> Viitattu 20.10.2015.
- Arponen, S., Hyrsky, K. & Lipponen, H. 2004. Kasvuyrittäjyyden neuvonantoryhmän muistio. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 34/2004. [http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/6102E6CC665B4CB8C2256F2D003663E3/\\$file/jul34elo_2004.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/6102E6CC665B4CB8C2256F2D003663E3/$file/jul34elo_2004.pdf) Viitattu 10.2.2016.
- Audretsch, D. B. & Feldman, M. P. 1996. R&D Spillovers and the Geography of Innovation and Production. *American Economic Review* 86 (3), 630-640.
- Audretsch, D. B. & Thurik, R. 1999. *Innovation, industry evolution and employment*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Audretsch, D. B. 2003. *Entrepreneurship: A survey of the literature*. Enterprise Papers No 14. European Communities.
- Audretsch, D. B. & Acs, Z. J. (toim.) 2005. *Handbook of entrepreneurship research: an interdisciplinary survey and introduction*. Berlin: Springer. International handbook series on entrepreneurship vol. 1.
- Audretsch, D. B., Keilbach, M. C. & Lehmann, E. E. 2006. *Entrepreneurship and economic growth*. Oxford: Oxford UP.
- Audretsch, D. B. 2007. *The entrepreneurial society*. Oxford: Oxford University Press.
- Audretsch, D. B. & Dohse, D. 2007. Location: A Neglected Determinant of Firm Growth. *Review of World Economics* 143 (1), 79-107.
- Autio, E. 2003. *High-Potential Entrepreneurship in the Light of GEM Data. The Entrepreneurial Advantage of Nations*. New York: UN.
- Autio, E. 2009. *The Finnish paradox: the curious absence of high-growth entrepreneurship in Finland*. Helsinki. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen keskustelunaiheita 1197. <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp1197.pdf> Viitattu 20.9.2015.

- Autio, E., Rannikko, H., Kiuru, P. & Handelberg, J. 2013. Kasvuyritysseuranta: analyysijä nuorten teknologiayritysten kehittymisestä vuosina 2004-2010. Aalto-yliopiston julkaisusarja 2/2013. Aalto-yliopisto. Helsinki.
http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/Aalto_Report_KT_2013_002.pdf
 Viitattu 20.9.2015.
- Balleisen, E. J. 2001. Navigating Failure: Bankruptcy and Commercial Society in Antebellum America. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Bannock, G. 1981. The economics of small firms: return from the wilderness. Oxford: Basil Blackwell.
- Barker, H. 2006. The Business of Women: Female Enterprise and Urban Development in Northern England 1760-1830. New York: Oxford University Press.
- Barkham, R. J. 1994. Entrepreneurial Characteristics and the Size of the New Firm: A Model and an Econometric Test. *Small Business Economics* 6 (2), 117-125.
- Barringer, B. R., Jones, F. F. & Neubaum, D. O. 2005. A quantitative content analysis of the characteristics of rapid-growth firms and their founders. *Journal of Business Venturing* 20 (5), 663-687.
- Barro, R. J. 1989. Economic growth in a cross section of countries. Cambridge, Mass: National Bureau of Economic Research. Working paper series. National Bureau of Economic Research 3120.
- Barro, R. J. & Sala-i-Martin, X. 2004. Economic growth. (2. korjattu painos) Cambridge, Mass: MIT Press.
- Baskin, J. B. & Miranti, P. J. 1997. A history of corporate finance. Cambridge University Press, Cambridge.
- Baumol, W. J. 1968. Entrepreneurship in Economic Theory. *American Economic Review* 58 (2), 64.
- Baumol, W. J. 1990. Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive. *Journal of Political Economy* 98, No. 5, Part 1, 893-921.
- Baumol, W. J. 2002. The free-market innovation machine: analyzing the growth miracle of capitalism. Princeton, NY: Princeton University Press.
- Baumol, W. J. 2004. Entrepreneurial Enterprises, Large Established Firms and Other Components of the Free-Market Growth Machine. *Small Business Economics* 23 (1), 9-21.
- Baumol, W. J., Litan, R. E. & Schramm, C. J. 2007. Good capitalism, bad capitalism, and the economics of growth and prosperity. New Haven: Yale University Press.
- Baumol, W. J. & Strom, R. J. 2007. Entrepreneurship and economic growth. *Strategic Entrepreneurship Journal* 1 (4), 233-237.
- Baumol, W. J. 2008. Small enterprises, large firms, productivity growth and wages. *Journal of Policy Modeling* 30 (4), 575-589.
- Baumol, W. J. 2010a. The Entrepreneur in History. Teoksessa D. S. Landes, J. Mokyr & W. J. Baumol (toim.) The invention of enterprise: entrepreneurship from ancient Mesopotamia to modern times. Princeton University Press, 9-14.

- Baumol, W. J. 2010b. The microtheory of innovative entrepreneurship. Princeton, N.J: Princeton University Press. The Kauffman Foundation series on innovation and entrepreneurship.
- Baumol, W. J. 2011. Economics and the Entrepreneurship. Teoksessa L. Dada (toim.) World encyclopedia of entrepreneurship. Edward Elgar Pub, 53-61.
- Beatty, J. (toim.) 2001. Colossus: how the corporation changed America. New York: Broadway Books.
- Becker, G. S. 1975. Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education (toinen painos), New York: National Bureau of Economic Research.
- Begley, T. M. & Boyd, D. P. 1987a. A Comparison of Entrepreneurs and Managers of Small Business Firms. *Journal of Management* 13 (1), 99-108.
- Begley, T. M. & Boyd, D. P. 1987b. Psychological Characteristics Associated with Performance in Entrepreneurial Firms and Smaller Businesses. *Journal of Business Venturing* 2 (1), 79-93.
- Bell, D. 1978. The cultural contradictions of capitalism. New York: Basic books.
- Bendix, R. 1956. Work and authority in industry: ideologies of management in the course of industrialization. Reinhard Bendix. New York: John Wiley.
- Bendix, R. & Lipset, S. M. (toim.) 1967. Class, status, and power: social stratification in comparative perspective. London: Routledge & Kegan Paul.
- Bergman, T. 1980. Pätevä yrittäjä: näkökohtia yrittäjyyden kehittämiseksi Suomessa 1980-luvulla. Turku: Turun korkeakoulujen yhteiskunnallistaloudellinen tutkimusyhdistys.
- Berle, A. A. & Means, G. C. 1932. The modern corporation and private property. New York: Macmillan.
- Bhide, A. 2000. The origin and evolution of new businesses. New York: Oxford University Press.
- Birch, D. L. 1979. The Job Generation Process. Cambridge (MA): Program on Neighborhood and Regional Change.
- Birch, D. L. 1987. Job creation in America: how our smallest companies put the most people to work. New York: Free Press.
- Bjerke, B. 2007. Understanding entrepreneurship. Northampton, MA: Elgar.
- Bjerke, B. 2013. About entrepreneurship. Northampton, MA: Elgar.
- Blanchflower, D. G. & Oswald, A. J. 1998. What Makes an Entrepreneur? *Journal of Labor Economics* 16 (1), 26.
- Blaug, M. 1986. Economic history and the history of economics. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Blaug, M. 2000. Entrepreneurship before and after Schumpeter. Teoksessa R. Swedberg (toim.). Entrepreneurship: The Social Science View. Oxford: Oxford University Press, 76-88.
- Blicksilver, J. 1979. John L. Lewis: A biography. *Business History Review*, 53, 422-425.
- Bloch, M. 2003. Historian puolustus. Suomentaja Ossi Lehtiö. Helsinki: Artemisia. (Alkuteos julk. 1953).

- Boettke, P. J. & Sautet, F. (toim.) 2015. Austrian Subjectivism and the Emergence of Entrepreneurship Theory; The Collected Works of Israel M. Kirzner. Liberty Fund Inc.
- Boje, P. 1997. Dansk industri efter 1870. Bind 5, Ledere, ledelse og organisation 1870-1972. Odense: Odense universitetsforl. Projekt: Industriens vækst og vilkår: dansk industris historie efter 1870. Carlsbergfondet og Statens humanistiske forskningsråd.
- Borg, O. & Pehkonen, J. 1983. Yritysjohtajat ja yhteiskunta: STK:n ja LTK:n yritysjäsenten sosiaalinen rakenne ja työmarkkinapoliittiset käsitykset. Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitoksen julkaisuja 74. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Bowen, D. D. & Hisrich, R. D. 1986. The Female Entrepreneur: A Career Development Perspective. *Academy of Management Review* 11 (2), 393-407.
- Brands, H. W. 1999. Masters of enterprise: giants of American business from John Jacob Astor and J.P. Morgan to Bill Gates and Oprah Winfrey. New York: Free Press.
- Brandstatter, H. 1997. Becoming an entrepreneur - a question of personality structure? *Journal of Economic Psychology* 18 (2), 157-177.
- Bridge, S., O'Neill, K. & Cromie, S. 1998. Understanding enterprise, entrepreneurship and small business. Hampshire: Palgrave.
- Bridges, H. 1958. The Robber Baron Concept in American History. *Business History Review* 32 (1), 1-13.
- Brock, W. A. & Evans, D. S. 1986. The economics of small businesses: their role and regulation in the U.S. economy. New York: Holmes & Meier.
- Brockhaus, R. H. 1980. Risk taking propensity of entrepreneurs. *Academy of Management Journal*, 23(3), 509-520.
- Brockhaus, R. H. 1982. The Psychology of the Entrepreneur. Teoksessa K. Calvin, D. L. Sexton & K. H. Vesper (toim.) *Encyclopedia of Entrepreneurship*. Prentice-Hall, 39-56.
- Brockhaus, R. H. & Horwitz, C. 1986. The Psychology of the Entrepreneur. Teoksessa D. Sexton & R. W. Smilor (toim.) *The art and science of entrepreneurship*. Mass: Ballinger, 25-48.
- Brockhaus, R. H. 1987. Entrepreneurial Folklore. *Journal of Small Business Management*, Vol. 25 Issue 3, 1-6.
- Brown, C. & Thornton, M. 2013. How Entrepreneurship Theory Created Economics. *Quarterly Journal of Austrian Economics* 16 (4), 401-420.
- Bruin, A. d., Brush, C. G., Gatewood, E. J., Henry, C. (toim.) 2010. Women entrepreneurs and the global environment for growth: a research perspective. Northampton, MA: Edward Elgar Pub.
- Brush, C. G. 2006. Women entrepreneurs: A research overview. Teoksessa M. Casson, B. Yeung, A. Basu & N. Wadeson (toim.) *The Oxford handbook of entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press, 611-628.

- Bruton, G. D., Ahlstrom, D. & Li, H-L. 2010. Institutional Theory and Entrepreneurship: Where Are We Now and Where Do We Need to Move in the Future? *Entrepreneurship: Theory & Practice* 34 (3), 421-440.
- Bryman, A. 1988. Quantity and quality in social research. London: Routledge. *Social research today; Contemporary social research series* 18.
- Bryman, A., Bell, E., Mills, A. J. & Yue, A. R. 2011. *Business research methods*. Ontario: Oxford University Press.
- Buckley, P. J. & Ghauri, P. N. 2006. *The economics of change in East and Central Europe: its impact on international business*. London: Academic.
- Bühler, W., Terho, V. E. & Vesikansa, J. (toim.) 1979. *Vapaus, yrittäjyys, tulevaisuus: elinkeinovapauden 100-vuotisjuhlajulkaisu*. Helsinki: Suomen Yrittäjien Keskusliitto.
- Bühler, W. 1995. Yrittäjyyden kaksi vuosikymmentä, 1974-1994. Teoksessa P. Suokas (toim.) *Yrittäjyyden studia generalia: uusi avaus korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyyden opiskelulle*. Helsingin kauppakorkeakoulu, pienyrityskeskus, Mikkeli, Helsingin kauppakorkeakoulun pienyrityskeskuksen julkaisuja M-711, 9-32.
- Burch, J. G. 1986. *Entrepreneurship*. New York: John Wiley.
- Burnham, J. 1975. *The managerial revolution: what is happening in the world*. Westport, Conn: Greenwood Press. (Alkuteos julk. 1941).
- Burns, P. 2007. *Entrepreneurship and small business*. (2. korjattu painos) Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave.
- Burrows, R. 1991. *Deciphering the enterprise culture: entrepreneurship, petty capitalism and the restructuring of Britain*. London: Routledge.
- Busenitz, L. W., Plummer, L. A., Klotz, A. C., Shahzad, A. & Rhoads, K. 2014. Entrepreneurship Research (1985-2009) and the Emergence of Opportunities. *Entrepreneurship: Theory & Practice*. Vol. 38 Issue 5, 981-1000.
- Bygrave, W. D. & Hofer, C. W. 1991. Theorizing about Entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 16 (2), 13-22.
- Byrkjeflot, H., Myklebus, S., Myrvang, C. & Sejerstedt, F. (toim.) 2001. *The democratic challenge to capitalism: management and democracy in the Nordic countries*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Cain, L. P., Reiter, S. & Uselding, P. 1991. The Vital Jonathan R.T. Hughes. Teoksessa J. Mokyr (toim.) *The vital one: essays in honor of Jonathan R. T. Hughes*. (Research in economic history: a research annual, 6. painos) Greenwich (Conn.): JAI Press, 1-14.
- Campagnolo, G. & Vivel, C. 2012. Before Schumpeter: forerunners of the theory of the entrepreneur in 1900s German political economy - Werner Sombart, Friedrich von Wieser. *European Journal of the History of Economic Thought* 19 (6), 908-943.
- Carland, J. W., Hoy, F., Boulton, W. R. & Carland, J. A. C. 1984. Differentiating Entrepreneurs from Small Business Owners: A Conceptualization. *Academy of Management Review* 9 (2), 354-359.

- Carland, J. W., Hoy, F. & Carland, J. A. C. 1988. "Who is an Entrepreneur?" Is a Question Worth Asking. *American Journal of Small Business* 12 (4), 33-39.
- Carland, J. A. C. & Carland, J. 1991. An Empirical Investigation into the Distinctions Between Male and Female Entrepreneurs and Managers. *International Small Business Journal* 9 (3), 62-72.
- Carle, G. 1980. *Entreprenören: Vem är han? Äffrasekonomi Management* 1, 16-20.
- Carlson, S. 1945. *Företagsledning och företagsledare*. Nordisk Rotogravyr, Stockholm.
- Carree, M. A. & Thurik, R. 2005. The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth. Teoksessa Z. J. Acs & D. B. Audretsch (toim.) *Handbook of entrepreneurship research: an interdisciplinary survey and introduction*. International handbook series on entrepreneurship vol. 1. Berlin: Springer, 437-472.
- Carroll, G. R. & Hannan, M. T. 2000. *The demography of corporations and industries*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Carsrud, A. L. 1991. Entrepreneurship and Enterprise Formation: A Brief Perspective on the Infrastructure in Europe. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 15 (3), 69-75.
- Carsrud, A. L. & Brännback, M. 2009. *Understanding the entrepreneurial mind: opening the black box*. London: Springer.
- Carsrud, A. L., Gaglio, C. M., Olm, K. W. & Churchill, N. C. 1987. Entrepreneurs - Mentors, Networks, and Successful New Venture Development: An Exploratory Study. *American Journal of Small Business* 12 (2), 13-18.
- Carsrud, A. & Brännback, M. 2011. Entrepreneurial Motivations: What Do We Still Need to Know? *Journal of Small Business Management* 49 (1), 9-26.
- Cassis, Y. & Minoglou, I. P. 2005. Entrepreneurship in theory and history: State of the Art and New Perspectives. Teoksessa Y. Cassis & I. P. Minoglou (toim.) *Entrepreneurship in theory and history*. Palgrave; New York: Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 3-24.
- Cassis, Y. 1997. *Big business: the European experience in the twentieth century*. Oxford: Oxford University Press.
- Cassis, Y. 2005. Company Founders. Teoksessa Y. Cassis & I. Pepelasis Minoglou (toim.) *Entrepreneurship in theory and history*. Palgrave; New York: Houndmills, Basingstoke, Hampshire, 149-162.
- Cassis, Y. & Pepelasis Minoglou, I. (toim.) 2005. *Entrepreneurship in theory and history*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave.
- Casson, M. 1990. Introduction. Teoksessa M. Casson (toim.) *Entrepreneurship*. Edward Elgar, Aldershot, xiii-xxvi.
- Casson, M. 1990 (toim.) *Entrepreneurship*. Edward Elgar, Aldershot.
- Casson, M. 1991. *The economics of business culture: game theory, transaction costs, and economic performance*. Oxford: Clarendon Press.
- Casson, M. 1995. *Entrepreneurship and business culture*. Aldershot: Elgar. *Studies in the economics of trust* vol. 1.

- Casson, M. (toim.) 1996. *The theory of the firm*. Cheltenham: Elgar. The international library of critical writings in economics 72.
- Casson, M. & Rose, M. B 1998. *Institutions and the evolution of modern business*. London: Frank Cass.
- Casson, M. & Godley, A. (toim.) 2000. *Cultural factors in economic growth*. Berlin: Springer. Studies in economic ethics and philosophy.
- Casson, M. 2003. *The entrepreneur: an economic theory* (uudistettu painos). Cheltenham: Elgar. (Alkuteos julk. 1982)
- Casson, M. 2004. *Information and organization: a new perspective on the theory of the firm* (uudistettu painos). Oxford: Oxford University Press. (Alkuteos julk. 1997)
- Casson, M. 2006. *Enterprise culture and institutional change in eastern Europe*. Teoksessa P. J. Buckley & P. N. Ghauri (toim.) *The economics of change in East and Central Europe: its impact on international business*. London: Academic.
- Casson, M., Yeung, B., Basu, A. & Wadeson, N. (toim.) 2006. *The Oxford handbook of entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press.
- Casson, M. & Wadeson, N. 2007. *Entrepreneurship and macroeconomic performance*. *Strategic Entrepreneurship Journal* 1 (4), 239-262.
- Casson, M. 2010a. *Entrepreneurship: theory, networks, history*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub.
- Casson, M. 2010b. *Entrepreneurship: theory, institutions and history*. Eli F. Heckscher Lecture, 2009. *Scandinavian Economic History Review* 58 (2), 139-170.
- Casson, M. 2010c. *The Economic Theory of Entrepreneurship: an Overview*. Teoksessa M. Casson *Entrepreneurship: theory, networks, history*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub, 3-41.
- Casson, M. & Buckley, P. J. 2010. *Entrepreneurship and the Growth of the Firm: an Extension of Penroses Theory*. Teoksessa M. Casson *Entrepreneurship: theory, networks, history*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub, 88-114.
- Casson, M. 2011. *Historical Context of Entrepreneurship*. Teoksessa L. Dada (toim.) *World encyclopedia of entrepreneurship*. Edward Elgar Pub, 211-226.
- Casson, M. & Casson, C. (toim.) 2013. *History of entrepreneurship: innovation and risk-taking, 1200-2000*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub.
- Casson, M. & Casson, C. 2013. *The entrepreneur in history: from medieval merchant to modern business leader*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Casson, M. 2014. *Entrepreneurship: A Personal View*. *International Journal of the Economics of Business* 21 (1), 7-13.
- Casson, M. & Casson, C. 2014. *The history of entrepreneurship: Medieval origins of a modern phenomenon*. *Business History* 56 (8), 1223-1242.
- Cawelti, J. G. 1965. *Apostles of the self-made man*. Chicago: University of Chicago Press.
- Chandler, A. D., jr. 1956. *Henry Varnum Poor: business editor, analyst, and reformer*. Cambridge: Harvard University Press.

- Chandler, A. D., jr. 1962. *Strategy and structure: chapters in the history of the American industrial enterprise*. Massachusetts Institute of Technology.
- Chandler, A. D., jr. 1977. *The visible hand: the managerial revolution in American business*. Cambridge, MA: Belknap.
- Chandler, A. D., jr. & Daems, H. 1981. *Managerial hierarchies: comparative perspectives on the rise of the modern industrial enterprise*. Cambridge, Mass: Harvard University Press. *Harvard studies in business history* 32.
- Chandler, A. D., jr. & Hikino, T. 1990. *Scale and scope the dynamics of industrial capitalism*. Cambridge, Mass: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Chandler, A. D., jr., Amatori, F. & Hikino, T. (toim.) 1997. *Big business and the wealth of nations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chandler, A. D., jr., Hagström, P. & Sölvell, Ö. 1998. *The dynamic firm: the role of technology, strategy, organization, and regions*. Oxford: Oxford University.
- Chandler, A. D., jr. & Cortada, J. W. 2000. *A nation transformed by information: how information has shaped the United States from colonial times to the present*. Oxford: Oxford University Press.
- Chandler, G. N. & Jansen, E. 1992. The Founder's Self-Assessed Competence and Venture Performance. *Journal of Business Venturing* 7 (3), 223-236.
- Chandler, G. N. & Hanks, S. H. 1994. Founder Competence, the Environment, and Venture Performance. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 18 (3), 77-89.
- Chandler, G. N. & Hanks, S. H. 1998. An examination of the substitutability of founders human and financial capital in emerging business ventures. *Journal of Business Venturing* 13 (5), 353-370.
- Chapman, S. D. 1967. *The early factory masters: the transition to the factory system in the Midlands textile industry*. Newton Abbot: David & Charles.
- Checkland, S. G. 1989. *The rise of industrial society in England 1815-1885*. (uudistettu painos) London: Longman.
- Chell, E., Haworth, J. & Brearley, S. 1991. *The entrepreneurial personality: concepts, cases and categories*. London: Routledge. Routledge small business series.
- Chell, E. 2013. *The entrepreneurial personality: a social construction*. (2. korjattu painos). Hove, East Sussex: Routledge.
- Chen, J. & Thompson, P. 2015. New Firm Performance and the Replacement of Founder-CEOs. *Strategic Entrepreneurship Journal* 9 (3), 243-262.
- Churchill, N. C. & Lewis, V. L. 1983. The five stages of small business growth. *Harvard business review* 61 (3), 30-50.
- Clark, G. 2007. *A farewell to alms: a brief economic history of the world*. Princeton (N.J.): Princeton University Press. *The Princeton economic history of the Western world*.
- Clark, G. 2014. *The son also rises: surnames and the history of social mobility*. Princeton (N.J.): Princeton University Press.

- Clarke, J. & Holt, R. 2010. The mature entrepreneur: A narrative approach to entrepreneurial goals. *Journal of Management Inquiry*, 19(1), 69–83.
- Coad, A. 2009. *The growth of firms: a survey of theories and empirical evidence*. Cheltenham: Edward Elgar. New perspectives on the modern corporation.
- Coase, R. 1937. The Nature of the Firm. *Economica*. 4 (16): 386–405.
<https://dx.doi.org/10.1111%2Fj.1468-0335.1937.tb00002.x>
 Viitattu 3.11.2014.
- Coase, R. 1960. The Problem of Social Cost. *Journal of Law and Economics*. 3 (1): 1–44. <https://dx.doi.org/10.1086%2F466560> Viitattu 3.11.2014.
- Coates, D. (toim.) 2005. *Varieties of capitalism, varieties of approaches*. New York: Palgrave Macmillan.
- Cochran, T. C. & Miller, W. 1961. *The age of enterprise: a social history of industrial America*. New York: Harper.
- Cole, A. H. 1942. Entrepreneurship as an Area of Research. *The Journal of Economic History* 2, 118-126.
- Cole, A. H. 1946. An Approach to the Study of Entrepreneurship: A Tribute to Edwin F. Gay. *The Journal of Economic History*. Supplement VI. The Tasks of Economic History: 1 - 15. (Julkaistu myös teoksessa H. G. J. Aitken (toim.) (1965) *Explorations in Enterprise*. Cambridge, Mass. Harvard University Press, 30-44.)
- Cole, A. H. 1949. The Evolving Perspective of Businessmen. *Harvard business review* 27 (1), 123-128.
- Cole, A. H. 1954. Twentieth-Century Entrepreneurship in the United States and Economic Growth. *American Economic Review* 44 (2), 35-50.
- Cole, A. H. 1959. *Business in its Social Setting*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Cole, A. H. 1962. What is Business History? *Business History Review* 36 (1), 98-106.
- Coleman, D. C. & Mathias, P. (toim.) 1984. *Enterprise and history: essays in honour of Charles Wilson*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Colli, A., Pérez, P. F. & Rose, M. B. 2003. National Determinants of Family Firm Development? Family Firms in Britain, Spain, and Italy in the Nineteenth and Twentieth Centuries. *Enterprise & Society* 4 (1), 28-64.
- Colli, A., Garcia-Canal, E. & Guillen, M. F. 2013. Family Character and International Entrepreneurship: A Historical Comparison of Italian and Spanish 'New Multinationals'. *Business History* 55 (1-2), 119-138.
- Collingwood, R. G. 1947. *The idea of history*. Oxford: Oxford University Press.
- Collins, O. F. & Moore, D. G. 1970. *The Organization Makers: A Behavioral Study of Independent Entrepreneurs*. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Collins, J. & Porras, J. I. 2004. *Pysy parhaana: kestäväksi kehitetty*. Suomentaja Maarit Tillman. Helsinki: Talentum. (Alkuteos julk. 1994).
- Collins, J. 2010. *Hyvästä paras: miksi jotkut yritykset menestyvät ja toiset eivät?* Suomentaja Maarit Tillman (10. painos). Helsinki: Talentum. (Alkuteos julk. 2001).

- Cooper, J. M. Jr. 1978. "Young bob" la Follette: A biography of Robert M. la Follette, jr., 1895-1953. *Business History Review* 52, 414-416.
- Cooper, A. C. & Dunkelberg, W. C. 1981. A New Look at Business Entry. Teoksessa K. H. Vesper (toim.) *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Babson College, Massachusetts, 1-20.
- Cooper, A. C. & Dunkelberg, W. C. 1986. Entrepreneurship and Paths to Business Ownership. *Strategic Management Journal* 7 (1), 53-68.
- Cooper, A. C., Dunkelberg, W. C. & Woo, C. Y. 1988. Entrepreneurs' Perceived Chances for Success. *Journal of Business Venturing*, Vol. 3, Issue 2, 97-108.
- Cooper, D. R. & Schindler, P. S. 2008. *Business research methods* (10. painos). New York: McGraw-Hill Higher Education.
- Copeman, G. H. 1955. *Leaders of British industry: a study of the careers of more than a thousand public company directors*. London.
- Corbetta, G., Ravasi, D. & Huse, M. (toim.) 2005. *Crossroads of Entrepreneurship*. New York: Springer. *International studies in entrepreneurship*.
- Corley, T. A. B. 1993. The Entrepreneur; the central issue on business history? Teoksessa J. Brown & M. B. Rose (toim.) *Entrepreneurship, networks and modern business*. Manchester: Manchester University Press, 11-29.
- Corley, T. A. B. 2006. Historical biographies of entrepreneurs. Teoksessa M. Casson, B. Yeung, A. Basu & N. Wadeson (toim.) *The Oxford handbook of entrepreneurship*. Oxford University Press, 138-160.
- Cornelius, B., Landström, H. & Persson, O. 2006. Entrepreneurial Studies: The Dynamic Research Front of a Developing Social Science. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 30 (3), 375-398.
- Coviello, N. E. & Jones, M. V. 2004. Methodological issues in international entrepreneurship research. *Journal of Business Venturing* 19 (4), 485-508.
- Crafts, N. F. R. 1997. The Human Development Index and Changes in Standards of Living: Some Historical Comparisons. *European Review of Economic History* 1 (3), 299-322.
- Creswell, J. W. 2007. *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. (2. korjattu painos) Thousand Oaks: Sage Publications.
- Crouzet, F. 1985. *The first industrialists: the problem of origins*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cruikshank, J. L. (toim.) 2005. *Shaping the waves: a history of entrepreneurship at Harvard Business School*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Cuff, R. D. 2002. Notes for a Panel on Entrepreneurship in Business History. *Business History Review* 76 (1), 123-132.
- Cunningham, J. B. & Lischeron, J. 1991. Defining Entrepreneurship. *Journal of Small Business Management* 29 (1), 45-61.
- Cyert, R. M. & March, J. G. 1992. *A behavioral theory of the firm*. (2. korjattu painos) Cambridge (MA): Blackwell.
- Dahmen, E. 1970. *Entrepreneurial activity and the development of Swedish industry, 1919-1939*. Homewood: Richard D. Irwin.

- Davidsson, P. 1988. Type of man and type of company revisited: A confirmatory cluster analysis approach. Teoksessa B.A. Kirchoff, W.A. Long, W.E. McMullan, K. Vesper & W. Wetzel, Jr. (toim.) *Frontiers of Entrepreneurship Research*. Wellesley, MA: Babson College, 88-105.
- Davidsson, P. & Delmar, F. 1997. High-growth Firms: Characteristics, Job Contribution and Method Observations. Working Papers 3/1997 JIBS. Jönköping.
- Davidsson, P. & Wiklund, J. 2001. Levels of Analysis in Entrepreneurship Research: Current Research Practice and Suggestions for the Future. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 25 (4), 81-99.
- Davidsson, P. 2004. *Researching Entrepreneurship*. Springer, New York.
- Davidsson, P., Wiklund, J. & Delmar, F. (toim.) 2006. *Entrepreneurship and the growth of firms*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Davidsson, P., Delmar, F. & Wiklund, J. 2006. Entrepreneurship as growth; growth as entrepreneurship. Teoksessa P. Davidsson, J. Wiklund & F. Delmar (toim.) *Entrepreneurship and the growth of firms*. Edward Elgar, Cheltenham, 21-38.
- Davidsson, P. & Delmar, F. 2006. High-growth firms and their contribution to employment: The case of Sweden 1987-96. Teoksessa P. Davidsson, F. Delmar & Wiklund J. (toim.) *Entrepreneurship and the growth of firms*. Cheltenham, Edward Elgar, 156-178.
- Davidsson, P., Achtenhagen, L. & Naldi, L. 2010. Small firm growth. *Foundations and Trends in Entrepreneurship* 6(2), 69-166.
- Davidsson, P., Gordon, S. & Bergmann, H. (toim.) 2011. *Nascent entrepreneurship*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Davidsson, P. & Wiklund, J. 2013. *New perspectives on firm growth*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Deakins, D. & Freel, M. 1999. *Entrepreneurship and small firms*. (2 korjattu painos) London: McGraw-Hill.
- Decker, R., Haltiwanger, J., Jarmin, R. & Miranda, J. 2014. The Role of Entrepreneurship in US Job Creation and Economic Dynamism. *Journal of Economic Perspectives* 28 (3), 3-24.
- Dees, J. G. 1998. The Meaning of "Social Entrepreneurship". Kauffman Center for Entrepreneurial Leadership.
http://e145.stanford.edu/upload/articles/dees_SE.pdf Viitattu 20.2.2016.
- Delmar, F. & Davidsson, P. 2000. Where do they come from? Prevalence and characteristics of nascent entrepreneurs. *Entrepreneurship & Regional Development* 12 (1), 1-23.
- Denzau, A. T. & North, D. C. 1994. Shared mental models: Ideologies and institutions. *Kyklos* 47 (1), 3-31.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. 2000. *Handbook of qualitative research*. (2. korjattu painos). Thousand Oaks (Calif.): Sage.
- Destler, C. 1946. Entrepreneurial Leadership Among the "Robber Barons": A Trial Balance. *The Journal of Economic History* 6, 28-49.

- Dorfman, J. 1959. *The economic mind in American civilization: volume three 1865-1918*. Vol. 3. New York: Viking Press.
- Down, S. 2010. *Enterprise, entrepreneurship and small business*. Los Angeles: SAGE.
- Dyke, L. S., Fischer, E. M. & Reuber, R. 1992. An Inter-Industry Examination of the Impact of Owner Experience on Firm Performance. *Journal of Small Business Management* 30 (4), 72-87.
- Easterly, W. 2001. *The elusive quest for growth: economists' adventures and misadventures in the tropics*. MIT Press, Cambridge, MA.
- Einonen, P. & Karonen, P. (toim.) 2002. *Arjen valta: suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450-1860)*. Helsinki: SKS.
- Ekelund, R. B. & Hébert, R. F. 1997. *A history of economic theory and method*. (4. painos) New York: McGraw-Hill.
- Eloranta, J., García-Iglesias, C., Jalava, J. & Ojala, J. 2006. On the road to prosperity: an introduction. Teoksessa J. Ojala, J. Eloranta & J. Jalava (toim.) *The road to prosperity: an economic history of Finland*. Helsinki: SKS, 15-32.
- Eloranta, J., Ojala, J. & Valtonen, H. 2010. Quantitative methods in business history: An impossible equation? *Management & Organizational History* 5 (1), 79-107.
- Enbom, S. & Klinge, M. 2001. *Yksin ei voi menestyä: Onninen 1913-2000*. Vantaa: Onvest.
- Engwall, L. & Zamagni, V. 1998. *Management education in historical perspective*. Manchester: Manchester University Press.
- Engwall, L. 2009. *Mercury Meets Minerva: Business studies and higher education*. Lund: Wallin & Dalhol.
- Ericson, R. & Pakes, A. 1995. Markov-perfect industry dynamics: A framework for empirical work. *Review of Economic Studies* 62 (1), 53-82.
- Ervolahti, N. (toim.) 2004. *Perspektiv på det industriella i Finland till 1950*. Helsingfors: Historicus skriftserie 16.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Evans, H., Buckland, G. & Lefer, D. 2004. *They made America: from the steam engine to the search engine: two centuries of innovators*. New York: Little, Brown.
- Evans, D. S. & Leighton, L. S. 1989. Some Empirical Aspects of Entrepreneurship. *American Economic Review* 79 (3), 519-535.
- Fagerfjäll, R. 2011. *Entreprenörernas svenska historia*. Malmö: Liber.
- Fagerlund, B. 1999. *Kuopion legendaariset kauppaneuvokset: Gust. Ranin, Herman Saastamoinen, Birger Hallman, Lauri Hallman*. Kuopion isänmaallisen seuran toimituksia 7.
- Farrell, L. C. 2011. *The entrepreneurial age: awakening the spirit of enterprise in people, companies, and countries*. Allworth Press, New York.

- Fellman, S. & Lindholm, C. 1996. Tillväxt, omvandling och kris: Finlands ekonomi efter 1945. Helsingfors: Söderström.
- Fellman, S. 1999. Kirjanpitäjästä controlleriksi, konttoripäälliköstä talousjohtajaksi. Teoksessa R. Parikka (toim.) Suomalaisen työn historiaa: korvesta konttoriin. Helsinki: SKS, 127-164.
- Fellman, S. 2000a. Uppkomsten av en direktörsprofession: industriledarnas utbildning och karriär i Finland 1900-1975. Helsingfors: Finska vetenskaps-societeten. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 155.
- Fellman, S. 2000b. Affärsmäns utländska studieresor 1880-1939. Teoksessa R. Oittinen & M. Rahikainen (toim.) Keulakuvia ja peränpitäjiä: vanhan ja uuden yhteiskunnan rajalla. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 251-268.
- Fellman, S. 2001a. Academic patriots or individualistic entrepreneurs?: Finnish management in a Nordic perspective. Teoksessa H. Byrkjeflot, S. Myklebus, C. Myrvang & F. Sejerstdt (toim.) The democratic challenge to capitalism: management and democracy in the Nordic countries. Bergen: Fagbokforlaget, 181-205.
- Fellman, S. 2001b. Kohti uljasta maailmaa?: suomalaisen johtajakoulutuksen kehitys. Historiallinen aikakauskirja 99 (2).
- Fellman, S. 2004. Företagsledaren som entreprenör: entreprenörskapets betydelse i tillväxtprocessen. Teoksessa N. Ervalahti (toim.) Perspektiv på det industriella i Finland till 1950. Helsinki: Historicus skriftserie 16, 102-119.
- Fellman, S. 2007. From consolidation to competition: the development of modern management education in Finland, 1958-2000. Nordiske organisasjonsstudier 9 (3), 5-38.
- Fellman, S. 2008. Growth and investment: Finnish capitalism, 1850s-2005. Teoksessa S. Fellman, M. J. Iversen, H. Sjögren & L. Thue (toim.) Creating Nordic capitalism: the business history of a competitive periphery. Palgrave Macmillan, 139-217.
- Fellman, S. & Forsen, A. 2009. Hundra år av utbildning och forskning: Svenska handelshögskolan 1909-2009. Helsingfors: Svenska handelshögskolan.
- Fellman, S. 2010. Enforcing and re-enforcing trust: Employers, managers and upper-white-collar employees in Finnish manufacturing companies, 1920-1980, *Business History*, 52:5, 779-811.
- Fellman, S. 2014. Prosopographic studies of business leaders for understanding industrial and corporate change. *Business History* 56 (1), 5-21.
- Filion, L. J. 1998. Entrepreneurship, entrepreneurs and small business owner-managers. Teoksessa P. A. Julien (toim.) The State of the Art in Small Business and Entrepreneurship. London: Avebury, 117-149, 428-440.
- Filion, L. J. 2000. Entrepreneurial typologies: are they really useful? 15. *École des Hautes Études Commerciales (HEC), Montréal*.
http://expertise.hec.ca/chaire_entrepreneuriat/wp-content/uploads/2000-15-typtypologies_useful.pdf Viitattu 20.9.2015.

- Filion, L. J. 2011. Defining the Entrepreneur. Teoksessa L. Dada (toim.) World encyclopedia of entrepreneurship. Edward Elgar Pub, 41-52.
- Folsom, B. W. (toim.) 1996. The industrial revolution and free trade. Irvington-on-Hudson, NY: Foundation for Economic Education.
- Forbes, J. B. & Piercy, J. E. 1991. Corporate mobility and paths to the top: studies for human resource and management development specialists. New York, N.Y: Quorum Books.
- Foreman-Peck, J., Boccaletti, E. & Nicholas, T. 1998. Entrepreneurs and Business Performance in Nineteenth Century France. *European Review of Economic History* 2 (3), 235-262.
- Foreman-Peck, J. 2005. Measuring Historical Entrepreneurship. Teoksessa Y. Cassis & I. Pepelasis Minoglou (toim.) *Entrepreneurship in theory and history*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave, 77-110.
- Forssell, O. 1979. Kauppa Suomessa 1860-1960 = Finland's domestic trade, 1860-1960. Suomen Pankin julkaisuja 10. Helsinki: Suomen pankki.
- Freudenberger, H. 1969. Economy, Society, and Government in Medieval Italy An exploration in entrepreneurial motivation and action. *Explorations in Economic History* 7 (1), 433-449.
- Fridenson, P. 2008. Business History and History. Teoksessa G. Jones & J. Zeitlin (toim.) *The Oxford Handbook of Business History*. Oxford University Press, 9-36.
- Friedman, W. A. & Jones, G. 2011. Business History: Time for Debate. *Business History Review* 85 (1), 1-8.
- Friedman, W. A. & Jones, G. (toim.) 2013. Business history. Cheltenham, UK; Northampton, Massachusetts: Edward Elgar Publishing Limited.
- Friedman, W. A. & Tedlow, R. S. 2003. Statistical Portraits of American Business Elites: A Review Essay. *Business History* 45 (4), 89-113.
- Frigren, P. 2016. Kotisatamassa: merimiesten vaimot, naisten toimijuus ja perheiden toimeentuloehdot 1800-luvun suomalaisessa rannikkokaupungissa. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48292/978-951-39-6511-2_vaitos_20160122.pdf?sequence=1 Viitattu 5.6.2016.
- Fucini, J. J. & Fucini, S. 1985. Entrepreneurs: the men and women behind famous brand names and how they made it. Boston: G.K. Hall.
- Gaddis, J. L. 2002. The landscape of history: how historians map the past. Oxford: Oxford University Press.
- Galambos, L. 1962. Business History and the Theory of the Growth of the Firm. *Explorations in Entrepreneurial History* 4 (1), 3-16.
- Gartner, W. B. 1985. A Conceptual Framework for Describing the Phenomenon of New Venture Creation. *Academy of Management Review* 10 (4), 696-706.
- Gartner, W. B. 1988. "Who is an Entrepreneur?" Is the Wrong Question. *American Journal of Small Business* 12 (4), 11-32.
- Gartner, W. B. 1989. Some Suggestions for Research on Entrepreneurial Traits and Characteristics. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 14 (1), 27-37.

- Gartner, W. B. 1990. What Are We Talking About When We Talk About Entrepreneurship? *Journal of Business Venturing* 5 (1), 15-28.
- Gartner, W. B., Mitchell, T. R. & Vesper, K. H. 1989. A Taxonomy of New Business Ventures. *Journal of Business Venturing* 4 (3), 169-186.
- Gartner, W. B. & Shane, S. A. 1995. Measuring Entrepreneurship Over Time. *Journal of Business Venturing* 10 (4), 283-301.
- Gartner, W. B., Shaver, K. G., Gatewood, E. & Katz, J. A. 1994. Finding the Entrepreneur in Entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 18 (3), 5-9.
- Gartner, W. B. 2001. Is There an Elephant in Entrepreneurship? Blind Assumptions in Theory Development. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 25 (4), 27-39.
- Gartner, W. B. & Carter, N. 2005. Entrepreneurial Behavior and Firm Organizing Processes. Teoksessa Z. Acs & D. Audretsch (toim.) *Handbook of Entrepreneurship Research: An Interdisciplinary Survey and Introduction*. Boston: Kluwer Academic Publishers, 195-222.
- Geraghty, T. M. 2007. The factory system in the British industrial revolution: A complementarity thesis. *European Economic Review* 51 (6), 1329-1350.
- Geroski, P. A. 1995. What do we know about entry? *International Journal of Industrial Organization* 13 (4), 421-440.
- Ghent, J. M. & Jaher, F. C. 1976. The Chicago Business Elite: 1830-1930. A Collective Biography. *Business History Review* 50 (3), 288-313.
- Gompers, P. & Lerner, J. 2004. *The venture capital cycle*. (2. painos). Cambridge (MA): MIT Press.
- Gordon, R. J. 2016. *The rise and fall of American growth: the U.S. standard of living since the Civil War*. Princeton: Princeton University Press.
- Graff, H. J. 1987. *The legacies of literacy: continuities and contradictions in Western culture and society*. Bloomington: Indiana University Press.
- Grandell, A. 1957. *Aktiebolagets styrelse och verkställande direktör*. Åbo: Handelshögskolan vid Åbo akademi.
- Gras, N. S. B. 2003. *Business and capitalism: an introduction to business history*. Washington, DC: Beard Books. (Alkuteos julk. 1939).
- Gratzer, K. 2001. The Fear of Failure. Reflections on Business Failure and Entrepreneurial Activity. Teoksessa M. Henrekson, M. Larsson & H. Sjögren (toim.) *Entrepreneurship in business and research: essays in honour of Håkan Lindgren*. Handelshögskolan i Stockholm, Institute for Research in Economic History, 165-200.
- Gregory, F. W. & Nay, I. D. 1962. The American Industrial Elite in the 1870s. Teoksessa W. Miller (toim.) *Men in Business*. New York: Harper & Row.
- Greiner, L. E. 1998. Evolution and Revolution as Organizations Grow. *Harvard business review* 76 (3), 55-68.
- Gummesson, E. 2000. *Qualitative methods in management research*. (2. korjattu painos) Thousand Oaks: Sage.

- Hahti, A. 1989. Entrepreneurs' strategic orientation: modeling strategic behaviour in small industrial owner-managed firms. Helsinki: Helsinki School of Economics. Acta Academiae oeconomicae Helsingiensis 64.
- Haapala, P. 1986. Tehtaan valossa: Teollistuminen ja työväestön muodostuminen Tampereella 1820-1920. Tampere: Vastapaino.
- Haapala, P. 1989. Sosiaalishistoria: johdatus tutkimukseen. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Haapala, P. 2006. Suomalainen rakennemuutos. Teoksessa J. Saari (toim.) Historiallinen käänne: johdatus pitkän aikavälin historian tutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 91-124.
- Hajba, S. 1982. Yritysjohdon ammatillistuminen ja valikoituminen osana yritysten institutioitumista. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja 1982, 5. Turku. Turun kauppakorkeakoulu.
- Hajba, S. 1988. Naisyrittäjiä menneiltä vuosisadoilta. Turku: Turun kauppakorkeakoulu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. A; 88, 2.
- Hall, D. & Amado-Fischgrund, G. 1973. Who Are the Top Managers? Chief Executives in Britain. Teoksessa B. Taylor & K. MacMillan (toim.) Top Management. London.
- Haltiwanger, D. S. J. & Schuh, S. 1996. Job creation and destruction. Boston MA: The MIT Press.
- Halttunen, J. 2004. Teollisten perheyriyten kasvudynamiikan systeemi-teoreettinen tarkastelu. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in business and economics 30.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41827/978-951-39-5278-5_2004.pdf?sequence=1 Viitattu 30.11.2015.
- Hannah, L. 1983. The rise of the corporate economy. (2. uudistettu painos) London: Methuen.
- Hanska, J. & Vainio-Korhonen, K. (toim.) 2010. Huoneentaulun maailma: kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266: 1.
- Harper, D. A. 1996. Entrepreneurship and the market process: an enquiry into the growth of knowledge. London: Routledge.
- Harper, D. A. 2003. Foundations of entrepreneurship and economic development. London: Routledge.
- Hartikainen, A. 1983. Pienteollisuusyritysten luonne ja kehittämissstrategiat: typologiakokeilun keskeisiä tuloksia. Vaasa: Vaasan korkeakoulu. Länsi-Suomen taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 5.
- Hartikainen, A. 1985. Onnistuneen kasvun taustat: tutkimus nopean kasvun läpikäyneistä PKT-yrityksistä. Vaasa. Länsi-Suomen taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 17.
- Hartikainen, A. 1987. Yrittäjä ja hänen yrityksensä jälkiteollisessa Suomessa: omistajajohtoisten pienten ja keskisuurten teollisuusyritysten kasvu-alustaa kolmen yritystyyppin kasvun ja kehittymisen tutkimuksessa. Licensiaatintyö: Vaasan korkeakoulu, Hallinnon ja markkinoinnin laitos.

- Harvey, C. 1979. Business history and the problem of entrepreneurship. *Business History*, 21(1), 3-22.
- Harvey, C., Maclean, M., Gordon, J. & Shaw, E. 2011. Andrew Carnegie and the foundations of contemporary entrepreneurial philanthropy. *Business History* 53:3, 425-450.
- Haskins, M. E. & Williams, D. D. 1988. The Association Between Client Factors and Audit Fees: a Comparison by Country and by Firm. *Accounting & Business Research (Wolters Kluwer UK)* 18 (70), 183-190.
- Hatten, K. J., Schendel, D. E. & Cooper, A. C. 1978. A Strategic Model of the US. Brewing Industry: 1952-1971. *Academy of Management Journal* 21 (4), 592-610.
- Hauta-aho, S. 1990. Yrityksen perustamisen vaiheet: työsuhde-lähestymistavan teoreettista analysointia ja perustamisen vaiheiden konkretisointi. Vaasan korkeakoulun tutkimuksia 146. Vaasa: Vaasan korkeakoulu.
- Hauta-aho, S. 1992. Liikkeenjohtaminen ja yrittäjäksi aikominen yrityksessä. Vaasa: Vaasan yliopisto. *Proceedings of the University of Vaasa* 149.
- Hautala, H. 2003. Suomen talouselämän rakenne ja kehitys. Helsinki: WSOY.
- Hays, S. P. 1964. The response to industrialism: 1885-1914. (8. painos) Chicago: The Chicago history of American civilization 9.
- Hébert, R. F. & Link, A. N. 1988. The entrepreneur: mainstream views and radical critiques. (2. painos) New York: Praeger.
- Hébert, R. F. & Link, A. N. 1989. In Search of the Meaning of Entrepreneurship. *Small Business Economics* 1 (1), 39-49.
- Hébert, R. F. & Link, A. N. 2009. A history of entrepreneurship. London: Routledge. *Routledge studies in the history of economics* 104.
- Heikkinen, A. 1974. Historiantutkimuksen päämäärät ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, S. & Hoffman, K. 1982. Teollisuus ja käsityö. Teoksessa J. Ahvenainen, E. Pihkala & V. Rasila (toim.) *Suomen taloushistoria. 2, Teollistuva Suomi*. Helsinki: Tammi, 52-88.
- Heikkinen, E. 2007. Yrittäjän persoonallisuus ja sen yhteys yrityksen kasvuun Big Five -teorian mukaan tarkasteltuna. *Jyväskylä studies in business and economics* 60. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18734/9789513931346.pdf?sequence=1> Viitattu 25.11.2015.
- Helenius, K. 1986. Suomalaisen kylmäteollisuuden uranuurtaja, vuorineuvos Paavo V. Suominen. Tampere: Huurre.
- Helpman, E. 2004. The mystery of economic growth. Cambridge (Mass.): Belknap Press of Harvard University Press.
- Henrekson, M. & Johansson, D. 2010. Gazelles as job creators: a survey and interpretation of the evidence. *Small Business Economics* 35 (2), 227-244.
- Henrekson, M. & Lyssarides, O. 2016. The Social Background of Elite Executives: The Swedish Case. IFN Working Paper No. 1138.
<http://d.repec.org/n?u=RePEc:hhs:iuiwop:1138&r=his> Viitattu 10.6.2016.

- Hietala, M. 1992. Innovaatioiden ja kansainvälistymisen vuosikymmenet. Teoksessa M. Hietala (toim.) *Tietoa, taitoa, asiantuntemusta: Helsinki eurooppalaisessa kehityksessä 1875-1917: 1, Innovaatioiden ja kansainvälistymisen vuosikymmenet*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Hietala, K. 1987. *Yrittäjyyden edistäminen: myyttejä, mielikuvia, asenneilmastoja*. Helsinki: Yliopistopaino.
- High, J. 2009. Entrepreneurship and Economic Growth: The Theory of Emergent Institutions. *Quarterly Journal of Austrian Economics* 12 (3), 3-36.
- High, J. 2011. Economic Theory and the Rise of Big Business in America, 1870-1910. *Business History Review* 85 (1), 85-112.
- Hilkey, J. 1997. *Character is capital: success manuals and manhood in Gilded Age America*. Univ. of North Carolina Press, Chapel Hill, N.C.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Liikanen, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hjerppe, R., Mauranen, T. & Schybergson, P. 1978. Small enterprise in Finnish industry and trade in the 19th and 20th centuries. Helsingin yliopiston talous- ja sosiaalhistorian laitoksen tutkimuksia 10. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Hjerppe, R. 1979. *Suurimmat yritykset Suomen teollisuudessa 1844-1975*. Helsinki: Societas scientiarum Fennica. *Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk* 123.
- Hjerppe, R. 1982. Teollisuus. Teoksessa J. Ahvenainen, E. Pihkala & V. Rasila (toim.) *Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi*, Helsinki; Kustannusosakeyhtiö Tammi, 408-431.
- Hjerppe, R. 1988. *Suomen talous 1860-1985: kasvu ja rakennemuutos*. Helsinki: Valtion painatuskeskus. *Suomen Pankin julkaisuja* 13.
- Hjerppe, R. 1990. *Kasvun vuosisata*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Hjerppe, R. & Vartia, P. 2002. Talouden kasvu ja rakennemuutos 1860-2000. Teoksessa H. A. Loikkanen, J. Pekkarinen & P. Vartia & P. Haaparanta (toim.) *Kansantaloutemme - rakenteet ja muutos*. (3. uudistettu painos. Helsinki: Taloustieto, 9-53.
- Hjerppe, R. 2004. Monikansallisten yritysten tulo Suomeen ennen toista maailmansotaa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 3 / 2004, 216-238.
- Hjerppe, R. & Jalava, J. 2006. Economic Growth and Structural Change - A Century and a Half of Catching-up. Teoksessa *The road to prosperity: an economic history of Finland*. Helsinki: SKS, 33-64.
- Hodgson, G. M. 2001. *How economics forgot history: the problem of historical specificity in social science*. London: Routledge.
- Hoffman, K. 1989. *Strömberg 1889-1988: sähkötekniikan taitaja*. Vaasa: ABB Strömberg.
- Holcombe, R. G. 2001. The Invisible Hand and Economic Progress. *Entrepreneurial Inputs and Outcomes: New Studies of Entrepreneurship in the United States*, Vol. 13, 281-326.

- Holcombe, R. G. 2007. *Entrepreneurship and economic progress*. New York: Routledge. Routledge foundations of the market economy.
- Holmquist, C. & Wiklund, J. 2010. *Entrepreneurship and the creation of small firms: empirical studies of new ventures*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Holopainen, M., Vuorinen, P. & Tenhunen, L. 2004. *Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS*. Järvenpää: Yrityssanoma. Tradenomia.
- Honeyman, K. 1983. *Origins of Enterprise: Business Leadership in the Industrial Revolution*. New York: S. Martins Press.
- Hopenhayn, H. A. 1992. Entry, Exit, and Firm Dynamics in Long Run Equilibrium. *Econometrica* 60 (5), 1127-1150.
- Hoppit, J. 1987. *Risk and failure in English business, 1700–1800*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hormozi, A. M. 2004. Becoming an Entrepreneur: How to Start a Small Business. *International Journal of Management* 21 (3), 278-285.
- Hornaday, J. A. & Aboud, J. 1971. Characteristics of Successful Entrepreneurs. *Personnel Psychology* 24 (2), 141-153.
- Hornaday, R. W. & Wheatley, W. J. 1986. Managerial Characteristics and the Financial Performance of Small Business. *Journal of Small Business Management* 24 (2), 1-7.
- Hornaday, R. W. 1992. Thinking about Entrepreneurship: a Fuzzy Set Approach. *Journal of Small Business Management* 30 (4), 12-23.
- Huber, R. 1971. *The American Idea of Success*. New York.
- Huckynsi, A.A. & Buchanan, D. A. 1991. *Organizational behaviour: an introductory text*. (2. painos) New York: Prentice Hall.
- Hughes, J. R. T. 1964. Eight tycoons – The Entrepreneur and American Economic Development Explorations in Entrepreneurial History.
- Hughes, J. R. T. & Cain, L. P. (toim.). 2011. *American economic history*. Boston: Addison-Wesley. The Addison-Wesley series in economics.
- Hughes, J. R. T. 1966. *The vital few: American economic progress and its protagonists*. Boston: Houghton Mifflin.
- Hughes, J. R. T. 1979a. Entrepreneurial Activity and American Economic Progress. *Journal of Libertarian Studies* 3 4, 361-370.
- Hughes, J. R. T. 1979b. Entrepreneur and American economy – A Sketch. *Research in Economic History* 3.
- Hughes, J. R. T. 1983. Arthur Cole and Entrepreneurial History. *Business and Economic History*, 12, 133-44.
- Hughes, J. R. T. 1986. *The vital few: the entrepreneur and American economic progress*. New York: Oxford University Press.
- Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen: teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. *Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja 2: 1992*. Turun kauppakorkeakoulu, Turku.
- Hyrsky, K. 2001. Reflections on the advent of a more enterprising culture in Finland: an exploratory study. *Jyväskylä studies in business and economics*, 10. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/41171> Viitattu 20.2.2016.

- Hyytinen, A. & Rouvinen, P. 2005. Onko talouskasvua ilman yrittäjiä? Teoksessa A. Hyytinen & Petri Rouvinen (toim.) Mistä talouskasvu syntyy? Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA Sarja B 214. Taloustieto Oy, 137-158. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/B214.pdf>
Viitattu 20.9.2014.
- Hyytinen, A. & Maliranta, M. 2015. Yritysjohdon taloustiede: yritykset taloudessa ja taloustieteessä. Helsinki: Spillover Economics.
- Hyytinen, A. & Ilmakunnas, P. 2004. Entrepreneurial aspirations. Etla. Keskusteluaiheita 890. Helsinki. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp890.pdf>
Viitattu 20.9.2014.
- Hyytinen, A. & Pajarinen, M. 2005. Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjyysasenteet Suomessa: havaintoja kyselytutkimuksista. Etla Keskusteluaiheita 990. Helsinki. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/dp990.pdf>
Viitattu 29.9.2014.
- Hyytinen, A., Pajarinen, M. & Rouvinen, P. 2005. Millaisia ovat uudet kasvuyrittäjät ja heidän yrityksensä. Kansantaloudellinen aikakauskirja 101 (4), 432-446.
- Hyytinen, A. & Rouvinen, P. 2005. Mistä talouskasvu syntyy? Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. 214. Helsinki: Taloustieto. ETLA. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/B214.pdf>
Viitattu 20.9.2014.
- Ijäs, U. 2015. Talo, kartano, puutarha: kauppahuoneen omistaja Marie Hackman ja hänen kulutusvalintansa varhaismodernissa Viipurissa. Turun yliopiston julkaisuja 402. Turun yliopisto, Turku. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/104609/Annales%20C%20402%20Ij%20c3%a4s%20VK.pdf?sequence=2> Viitattu 5.6.2016
- Ikonen, V. & Valkonen, M. 1987. Milloin ja miksi Suomi teollistui eri kirjoittajien mukaan. Kansantaloudellinen aikakauskirja 83 (3), 309-313.
- Ikäheimo, H. 2003. Kiittämisen filosofiaa. Teoksessa Elinkeinoelämä kiittää. Keskuskauppakamari, Helsinki, 4-7.
- Inkinen, A. 1953. Virka-arvot ja arvonimet Suomessa ennen itsenäisyyden aikaa. Helsinki: Erip. Historiallinen arkisto 54.
- Iversen, M. J., Thue, L., Fellman, S. & Sjögren, H. (toim.) 2008. Creating Nordic capitalism: the business history of a competitive periphery. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Jalava, J., Eloranta, J. & Ojala, J. 2007. Alkusanat. Teoksessa J. Jalava, J. Eloranta & J. Ojala (toim.) Muutoksen merkit: kvantitatiivisia perspektiivejä Suomen taloushistoriaan. Helsinki: Tilastokeskus, 3-5.
- Jalava, J., Asplund, R., Ojala, J. & Eloranta, J. (toim.) 2006. The road to prosperity: an economic history of Finland. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1076.

- Jalava, J., Eloranta, J., Ojala, J. & Asplund, R. (toim.) 2007. Muutoksen merkit: kvantitatiivisia perspektiivejä Suomen taloushistoriaan. Helsinki: Tilastokeskus. Tilastokeskuksen tutkimuksia 245.
- Jalava, J. & Pohjola, M. 2008. The roles of electricity and ICT in economic growth: Case Finland. *Explorations in Economic History* 45 (3), 270-287.
- Jauri, E. 1948. Puoli vuosisataa suomalaista liike-elämää: Suomen uusinta taloushistoriaa taustakuvauksineen: Suomen liikemiesyhdistyksen 29.11.1946 vietetyn 50-vuotispäivän johdosta ja yhdistyksen aloitteesta julkaistu. Helsinki.
- Jensen-Eriksen, N. 2006. Kansallinen teollisuus, kansainvälinen ammattitaito. Saksalaiset ammattilaiset ja Suomen modernin metsäteollisuuden synty 1860-1940. Teoksessa A. & Suvioja E. (toim.) Kahden kulttuurin välittäjä. Hannes Saarisen juhlakirja. Helsingin yliopisto, 225-238.
- Jensen-Eriksen, N. 2007. Metsäteollisuuden maa. Metsäteollisuus kasvun, integraation ja kylmän sodan Euroopassa 1950-1973 / 4, Läpimurto. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1055: 4.
- Jeremy, D. (toim.) 1984-1986. *Dictionary of Business Biography: A Biographical Dictionary of Business Leaders Active in Britain in the Period 1860-1980*, 5 vols. Butterworths, London.
- Jeremy, D. 1984. Anatomy of the British Business Elite, 1860-1980. *Business History* 26 (1), 3-23.
- Jo, H. & Lee, J. 1996. The relationship between an entrepreneur's background and performance in a new venture. *Technovation* 16 (4), 161-171.
- Johanisson, B. 2005. Entrepreneurship in Scandinavia: Bridging Individualism and Collectivism. Teoksessa G. Corbetta, D. Ravasi & M. Huse (toim.) 2005. *Crossroads of Entrepreneurship*. New York: Springer. International studies in entrepreneurship, 225-242.
- Jonasson, M., Magnusson, L., Hogg, P. C. & Hyttinen, P. (toim.) 2012. *Anticipating the Wealth of nations: the selected works of Anders Chydenius (1729-1803)*. London: Routledge.
- Jones, E. L. 2003. *The European miracle: environments, economies and geopolitics in the history of Europe and Asia*. (3. painos) Cambridge: Cambridge University Press.
- Jones, G. & Zeitlin, J. (toim.) 2008. *The Oxford handbook of business history*. Oxford: Oxford University Press.
- Jones, G. & Wadhvani, R. D. 2008. Entrepreneurship. Teoksessa G. Jones & J. Zeitlin (toim.) *The Oxford handbook of business history*. Oxford: Oxford University Press, 501-528.
- Jones, G. & Rose, M. B. 1993. Family capitalism. *Business History* 35 (4), 1-16.
- Jonninen, P. 1996. Koulutus pkt-yritysten menestystekijänä. Liiketaloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 124. Helsinki.
- Josephson, M. 1934. *The robber barons: the great American capitalists 1861-1901*. New York: Harcourt, Brace.

- Joutsivuo, T. 2010. Papeiksi ja virkamiehiksi. Teoksessa J. Hanska & K. Vainio-Korhonen (toim.) *Huoneentaulun maailma: kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 112-183.
- Jovanovic, B. 1982a. Favourable Selection with Asymmetrical Information. *Quarterly Journal of Economics* 97 (3), 535-539.
- Jovanovic, B. 1982b. Selection and the Evolution of Industry. *Econometrica* 50, 649-70.
- Jukka, P. 1995. *Yrittäjyys Suomessa: keskeisiä tilastoja ja aikasarjoja yrittäjyydestä*. Helsinki: Työministeriö.
- Julien, P. A. & Marchesnay, M. 1987. *La petite entreprise*. Paris: Vuibert.
- Julien, P. A. & Marchesnay, M. 1996. *L'entrepreneuriat*. Paris: Economica.
- Jutikkala, E. 1965. *Uudenajan taloushistoria*. (2 painos) Porvoo: WSOY.
- Jutikkala, E. 1967. *Itsenäisen Suomen taloushistoriaa: 1919-1950*. Porvoo: WSOY.
- Jutikkala, E. 1968. *Suomen teollistuminen*. Teoksessa E. Jutikkala (toim.) *Suomen talous- ja sosiaalhistorian kehityslinjoja*. WSOY .
- Jutikkala, E. 1968. *Suomen talous- ja sosiaalhistorian kehityslinjoja*. Porvoo: WSOY.
- Jutikkala, E. 1989. *Suomalaisuus yhteiskunnassa*. Teoksessa M. Pohls (toim.) *Herää Suomi: suomalaisuusliikkeen historia*. Kuopio: Kustannuskiila, 253-306.
- Järventie, T. & Raevuori, P. 2009. *Eskon puumerkki: Purso yhtiöt - vaiheita ja tapahtumia viideltä vuosikymmeneltä*. Nokia: Purso.
- Järvinen, K. 1948. *Yrittäjäkutsumus kautta aikain*. Porvoo: WSOY.
- Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. *Tutkimustyön metodeista*. Tampere: Opinpajan kirja.
- Kalantaridis, C. & Fletcher, D. 2012. Entrepreneurship and institutional change: A research agenda. *Entrepreneurship & Regional Development* 24 (3), 199-214.
- Kalela, J. 1972. *Historian tutkimusprosessi: metodinen opas oman ajan historiaa tutkiville*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kalela, J. 2000. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallio, M., Korhonen, P. & Salo, S. 2008. *Johdatus kvantitatiiviseen analyysiin taloustieteissä*. (3. uudistettu painos) Helsinki.
- Kallioinen, M. 2004. *Suomen teollistajat: vertaileva tutkimus kauppahuoneiden siirtymisestä teollisuuteen 1800-luvun jälkipuoliskolla*. Turun yliopisto, Turku.
- Kamien, M. I. & Schwartz, N. L. 1982. *Market structure and innovation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kananoja, H. 1988. *Vähänkyrön, Isonkyrön ja Ylistaron yrittäjien kontaktiverkosto*. Vaasa. Pro gradu -tutkielma: Vaasan korkeakoulu, Yhteiskuntatalouden ja oikeustieteen laitos.

- Kankaanpää, A. & Leimu, H. 1982. Yrittäjien käsitykset yritystensä perustamissyistä ja merkityksestä pienteollisuudessa. Turun kauppa-korkeakoulun julkaisuja 8; Pienteollisuustutkimuksia 13. Turun kauppa-korkeakoulu, Turku.
- Kanniainen, V. 1998. Yritykset kansantalouden perustana: onko Suomessa riittävästi yritystoimintaa. Helsinki: Taloustieto.
- Kanniainen, V. & Keuschnigg, C. (toim.) 2005. Venture capital, Entrepreneurship, and Public Policy. Cesifo seminar series. Cambridge, Massachusetts: the Mit Press.
- Kanniainen, V. 2006. Yrittäjyyden taloustiede: katsaus ja arvioiteja. Kansantaloudellinen aikakauskirja 102 (3), 321-338.
- Kansikas, J. 2010. Yrittäjyyden ja liiketoimintahistorian vuoropuhelua. Teoksessa J. Ojala, J. Eloranta & H. Roiko-Jokela (toim.) Monelta kantilta: Ilkka Nummelalle omistettu juhlakirja, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 333-342.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25734/Nummela_MONELTA%20KANTILTA%20kansineen%2013.12.2010.pdf?sequence=1
Viitattu 10.3.2015.
- Kansikas, J. 2015. The business elite in Finland: a prosopographical study of family firm executives 1762–2010. *Business History* 57 (7), 1112-1132.
- Kansikas, J. 2016. Career Paths in Institutional Business Elites: Finnish Family Firms from 1762-2010. *Enterprise & Society* 17 (1), 1-38.
- Kanter, R. M. 1987. The change masters: corporate entrepreneurs at work. London: Unwin Paperbacks.
- Kantrow, A. M. 1986. Why history matters to managers. *Harvard business review* 64 (1), 81-88.
- Karonen, P., Lamberg, J.-A. & Ojala, J. 2000. Yritykset muuttuvat, muuttuuko historiantutkimus? *Historiallinen aikakauskirja* 98 (1), 47-55.
- Karonen, P. 2004. Patruunat ja poliitikot: yritysjohtajat taloudellisina ja poliittisina toimijoina Suomessa 1600-1920. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, *Historiallisia tutkimuksia* 217.
- Karonen, P. & Rähä, A. 2014. Oma maa -kirjasarja ja instituutioiden historia. Teoksessa P. Karonen & A. Rähä (toim.) *Kansallisten instituutioiden muotoutuminen: suomalainen historiakuva Oma maa -kirjasarjassa 1900-1960*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 9, 9-28.
- Kastemaa, M. J. 1981. Helsingin kauppaoppilaitos 1881-1981. Helsinki: Helsingin kauppaoppilaitos.
- Kaukiainen, Y. 2008. Ulos maailmaan!: suomalaisen merenkulun historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kauranen, I. 1993. Yrittäjän persoonallisuus ja yrityksen menestyminen. Otaniemi: Helsinki University of Technology.
- Kay, A. C. 2009. *The Foundations of Female Entrepreneurship: Enterprise, Home and Household in London c. 1800-1880* Taylor & Francis: Routledge.

- Kekkonen, J. 1987. Merkantilismista liberalismiin: oikeushistoriallinen tutkimus elinkeinovapauden syntytaustasta Suomessa vuosina 1855-1879. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu n:o 172. Helsinki, Helsingin yliopisto.
- Keskisarja, T. 2006. Afäärifennomaanit: Paloheimo-veljekset suurliikemiehinä ja yhteiskunnallisina vaikuttajina. Helsinki: WSOY.
- Keskisarja, T. 2010. Vihreän kullan kirous: G. A. Serlachiuksen elämä ja afäärit. Helsinki: Siltala. Serlachius-museoiden julkaisu 1.
- Kettunen, P. & Simola, H. (toim.) 2012. Tiedon ja osaamisen Suomi: kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1266:3. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia 3.
- Kiander, J. 2004. Onko Suomessa liian vähän yrittäjiä? Helsinki. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen aloitteita 343.
http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k343.pdf Viitattu 29.9.2014.
- Kindleberger, C. P. 1999. World economic primacy: 1500-1990. New York: Oxford University Press.
- Kipping, M. & Usdiken, B. 2008. Business History and Management Studies. Teoksessa G. Jones & J. Zeitlin (toim.) The Oxford Handbook of Business History. Oxford University Press, 96-119.
- Kirchhoff, B. A. 1994. Entrepreneurship and dynamic capitalism: the economics of business firm formation and growth. Westport, CT: Praeger. Praeger studies in American industry.
- Kirzner, I. M. 1973. Competition and entrepreneurship. Chicago: University of Chicago Press.
- Kirzner, I. M. 1979. Perception, opportunity and profit: studies in the theory of entrepreneurship. Chicago: University of Chicago Press.
- Kirzner, I. M. 1997. Entrepreneurial Discovery and the Competitive Market Process: An Austrian Approach. Journal of Economic Literature 35 (1), 60-85.
- Kleinknecht, A. 1987. Innovation patterns in crisis and prosperity: Schumpeter's long cycle reconsidered. London: Macmillan.
- Kleinknecht, A. & Verspagen, B. 1989. R&D and Market Structure: The Impact of Measurement and Aggregation Problems. Small Business Economics 1 (4), 397-301.
- Klepper, S. 1996. Entry, Exit, Growth, and Innovation over the Product Life Cycle. American Economic Review 86 (3), 562-583.
- Klepper, S. 2011. Nano-economics, spinoffs, and the wealth of regions. Small Business Economics 37, 141-154.
- Klepper, S. 2016. Experimental capitalism: the nanoeconomics of American high-tech industries. Princeton University Press. Kauffman Foundation series on innovation and entrepreneurship.
- Knight, F. H. 2002. Risk, uncertainty and profit. Washington, D.C: Beard Books. (Alkuteos julk. 1921).

- Koiranen, M. 1993. Ole yrittäjä: sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Helsinki: TT-kustannustieto.
- Koiranen, M. & Peltonen, M. 1995. Yrittäjyyskasvatus: ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Valkeakoski: Konetuumat.
- Koiranen, M. 1998. Perheyrittäminen: huomioita suku- ja perheyrittämisestä. Valkeakoski: Konetuumat.
- Koiranen, M. 2000. Juuret ja siivet: perheyrittäjien sukupolvenvaihdos. Helsinki: Edita.
- Kolbe, L. 2007. Arkkiatri, asessori, eräneuvos, ministeri ja kamreeri – suomalaisten arvonimien merkityksestä. Teoksessa J. Strömberg, J. Nuorteva & C. Forssell (toim.) Valtio palkitsee = Staten Belönär. Helsinki: SKS, 228-239.
- Kokkinen, A. 2012. On Finland's economic growth and convergence with Sweden and the EU15 in the 20th century. Tilastokeskuksen tutkimuksia 258. Helsinki.
<http://tilastokeskus.fi/tup/julkaisut/tiedostot/978-952-244-334-2.pdf>
Viitattu 21.9.2015.
- Komsi, P., Lindström, J. & Zetterberg, S. 2002. Omistamisen taito: perheyrittäjät kansakunnan rakentajina. Helsinki: Otava.
- Konings, J. 1995. Job Creation and Job Destruction in the UK Manufacturing Sector. Oxford Bulletin of Economics & Statistics 57 (1), 5-24.
- Konttinen, E. 1991. Perinteisesti moderniin: professioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Kontula, J. 2012. New venture creation in software business: a contextually embedded entrepreneur's perspective. Acta Universitatis Ouluensis 601. Oulun yliopisto, Oulu.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514299988.pdf> Viitattu 10.9.2015.
- Korhonen, H. & Lintunen, M. 1999. Kyllin vahva yrittäjäksi. Helsinki: Otava.
- Koroma, J. 2015. Suomalaisten hyvinvointia rakentamassa: Teollisuuden Keskusliiton historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koski, R. 2002. Pohjalaisen yrittäjyyden synty, leviäminen ja alueellinen eriytyminen. Universitas Wasaensis. Acta Wasaensia 7. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Koskinen, I., Peltonen, T. & Alasuutari, P. 2005. Laadulliset menetelmät kauppatieteissä. Tampere: Vastapaino.
- Koskinen, S., Martelin, T., Pitkänen, K., Notkola, V. & Notkola, I. 1994. Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus.
- Koskivirta, A. 2005. Tarina arjesta: Lassila & Tikanoja 1905-2005. Helsinki: Lassila & Tikanoja.
- Kuisma, M. 1983. Kauppasahojen perustaminen Suomessa 1700-luvulla (1721-1772): tutkimus päätöksentekoprosessista. Finska Vetenskaps-Societeten Bidrag till kännedom av Finlands natur och kultur 129. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Kuisma, M. 1990. Teollisuuden vuosisata 1890-1990: Teollisuusvakuutus ja sen edeltäjäyhtiöt 100 vuotta. Helsinki: Teollisuusvakuutus, Keuruu : Otava.

- Kuisma, M. 1993. Metsäteollisuuden maa: Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620-1920. (1. painos). Helsinki. Suomen historiallinen seura.
- Kuisma, M. 1997. Kylmä sota, kuuma öljy: Neste, Suomi ja kaksi Eurooppaa 1948-1979. Porvoo: WSOY.
- Kuisma, M. 2004a. Yrittäjät sääty-yhteiskunnan luokkakuvassa. Teoksessa P. Haapala (toim.) Talous, valta ja valtio: tutkimuksia 1800-luvun Suomesta. (10. painos) Vastapaino, 29-54.
- Kuisma, M. 2004b. Kahlittu raha, kansallinen kapitalismi: Kansallis-Osake-Pankki 1940-1995. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 973.
- Kuisma, M. 2006. Metsäteollisuuden maa. 1, Metsäteollisuuden maa: Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620-1920. (2. korjattu painos). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1055:1.
- Kuisma, M. 2009. Suomen poliittinen taloushistoria 1000-2000. Helsinki: Siltala.
- Kuisma, M. 2011. Saha: tarina Suomen modernisaatiosta ja ihmisistä jotka sen tekivät. Helsinki: Siltala.
- Kuisma, M. 2015. Venäjä ja Suomen talous: 1700-2015. Helsinki: Siltala.
- Kukkonen, A. 1995. Ekonomikoulutus Suomessa: suomalaisen kauppatieteellisen koulutuksen historia. Helsinki: Suomen ekonomiliitto.
- Kulla, J. 2011. "Käskyttämällä ei pitkälle pääse": tutkimus suurten suomalaisyritysten toimitusjohtajien johtamiskokemuksista. Aalto-yliopiston julkaisusarja 1/2011. Aalto-yliopisto, School of Science, Espoo. <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/5281/isbn9789526041025.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Viitattu 18.9.2015.
- Kurth, R. & Soikkanen, T. (toim.) 2006. Yksilö ja yhteisö: henkilöhistoriallinen keskustelu Suomessa 1930-luvulta 2000-luvulle. Turku: Turun yliopisto, poliittisen historian laitos. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 28.
- Kuusterä, A. 2000. Alfred Kordelin yrittäjänä. Teoksessa E. Koivusalo (toim.) Kohti kultarantaa. Alfred Kordelinin elämän ja kuoleman arvoituksia. Helsinki: SKS, 29-64.
- Kuusterä, A. & Enckell, E. (toim.) 2002. Suuryritys ja sen muodonmuutos: Partekin satavuotinen historia. Helsinki: Partek.
- Kristensen, P. H. & Lilja, K. (toim.) 2011. Nordic capitalisms and globalization: new forms of economic organization and welfare institutions. Oxford University Press, Oxford.
- Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa. Jyväskylän tutkimus tietokone-tieteessä, taloustieteessä ja tilastotieteessä 38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kyrö, P. & Tyrväinen, P. 2002a. Woman entrepreneurship in the Nordic countries. Vol. 1. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Reports from the School of Business and Economics 26. http://www.nordicinnovation.org/Global/_Publications/Reports/2001/Women%20entrepreneurship%20in%20the%20Nordic%20countries.pdf Viitattu 12.3.2015.

- Kyrö, P. & Tyrväinen, P. 2002b. Woman entrepreneurship in the Nordic countries. Vol. 2, Country reports: Denmark, Finland, Iceland, Norway, Sweden. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Reports from the School of Business and Economics 27.
- Kyrö, P. 2004. Tutkimusprosessi valintojen polkuna. Tampereen yliopiston yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 1/2004. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto.
- Kyrö, P., Lehtonen, H. & Ristimäki, K. (toim.) 2007. Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007.
- Laaksonen, O. 1962. Suomen liike-elämän johtajisto: sen sosiaalinen liikkuvuus ja koulutus. Helsinki: Helsingin yliopisto. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia 10.
- Laamanen, T., Lamberg, J.-A. & Vaara, E. 2016. Explanations of Success and Failure in Management Learning: What Can We Learn From Nokia's Rise and Fall? *Academy of Management Learning & Education* 15 (1), 2-25.
- Lafuente, A. & Salas, V. 1989. Types of Entrepreneurs and Firms: the Case of New Spanish Firms. *Strategic Management Journal* 10, 17-30.
- Lahti, A. 1986. Pienyritysten menestyminen kilpailussa avoimilla toimialoilla. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja 76.
- Laird, P. W. 2006. Pull: networking and success since Benjamin Franklin. Cambridge (Mass.): Harvard University Press. Harvard studies in business history 48.
- Lamberg, J.-A., Ojala, J. & Eloranta, J. 1997. Uusinstitutionalismi ja taloushistoria: kollektiivisen valinnan ja liiketoiminnan kustannusten problematiikka. Teoksessa J.-A. Lamberg, J. Ojala & J. Eloranta (toim.). Uusi institutionaalinen taloushistoria: johdanto tutkimukseen. Jyväskylä: Atena, 15-47.
- Lamberg, J.-A., Ojala, J. & Eloranta, J. (toim.). 1997. Uusi institutionaalinen taloushistoria: johdanto tutkimukseen. Jyväskylä: Atena.
- Lamberg, J.-A. & Ojala, J. 1997. Johdanto. Teoksessa J.-A. Lamberg, J. Ojala & J. Eloranta (toim.) Uusi institutionaalinen taloushistoria: johdanto tutkimukseen. Jyväskylä: Atena, 9-13.
- Lamberg, J.-A. 1999. Taloudelliset eturyhmät neuvotteluprosesseissa: Suomen kauppasopimuspolitiikka 1920-1930-luvulla. Helsinki: Suomen tiedeseura. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 154. Jyväskylän yliopisto.
- Lamberg, J.-A. & Ojala, J. 2006. Evolution of Competitive Strategies in Global Forestry Industries: Introduction. Teoksessa J. A. Lamberg, J. Näsi, J. Ojala & P. Sajasalo (toim.) The Evolution of Competitive Strategies in Global Forestry Industries: Comparative Perspectives. Netherlands: Springer, 1-30.
- Lambson, V. E. 1991. Industry evolution with sunk costs and uncertain market conditions. *International Journal of Industrial Organization* 9 (2), 171-196.

- Lamoreaux, N. R. 1988. *The great merger movement in American business, 1895-1904*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lamoreaux, N. R., Raff, D. M. G. & Temin, P. 2008. *Economic Theory and Business History*. Teoksessa G. Jones & J. Zeitlin (toim.) *The Oxford Handbook of Business History*. Oxford University Press, 37-66.
- Lamoreaux, N. R. 2010. *Entrepreneurship in the United States, 1865-2000*. Teoksessa D. S. Landes, J. Mokyr & W. J. Baumol (toim.) *The invention of enterprise: entrepreneurship from ancient Mesopotamia to modern times*. Princeton. Princeton University Press, 367-400.
- Landau, K. & Rohmert, W. 1989. *Recent developments in job analysis: proceedings of the International symposium on job analysis, University of Hohenheim, March 14-15 1989*. London.
- Landes, D. S. 1949. *French Entrepreneurship and Industrial Growth in the Nineteenth Century*. *The Journal of Economic History* IX(1), 45-61.
- Landes, D. S. (toim.) 1966. *The rise of capitalism*. New York: The MacMillan Company. *Main themes in European history*.
- Landes, D. S. 1990. *Why are we so rich and they so poor?* *American Economic Review* 80 (2), 1.
- Landes, D. S. 1999. *The wealth and poverty of nations: why some are so rich and some so poor*. New York: Norton.
- Landes, D. S. 2003. *The unbound Prometheus: technological change and industrial development in Western Europe from 1750 to the present*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Landes, D. S. 2005. *A Historian looks at entrepreneurship*. Teoksessa G. Corbetta, D. Ravasi & M. Huse (toim.) *Crossroads of entrepreneurship*. New York: Springer. *International studies in entrepreneurship*, 75-82.
- Landes, D. S., Mokyr, J. & Baumol, W. J. (toim.) 2010. *The invention of enterprise: entrepreneurship from ancient Mesopotamia to modern times*. Princeton, N.J: Princeton University Press. *Kauffman Foundation series on innovation and entrepreneurship*.
- Landrum, G. N. 1993. *Profiles of genius: thirteen creative men who changed the world*. Buffalo, N.Y.: Prometheus Books.
- Landström, H., Harirchi, G. & Åström, F. 2012. *Entrepreneurship: Exploring the knowledge base*. *Research Policy* 41 (7), 1154-1181.
- Landström, H. 2005. *Pioneers in entrepreneurship and small business research*. New York: Springer Science. *International studies in entrepreneurship* 8. *International studies in entrepreneurship*.
- Langan-Fox, J. 1995. *Achievement motivation and female entrepreneurs*. *Journal of Occupational & Organizational Psychology* 68 (3), 209-218.
- Langlois, R. N. 2003. *The Vanishing Hand: The Changing Dynamics of Industrial Capitalism*. *Industrial and Corporate Change* 12 (2), 351-385.
- Langlois, R. N. & Robertson, P. L. 1995. *Firms, markets and economic change: a dynamic theory of business institutions*. London: Routledge.
- Laufer, J. C. 1975. *Comment on deviant entrepreneur*. *Revue française de gestion*, 18-29.

- Laux, J. M. 1970. Louis Renault: A biography. *Business History Review* 44, 271-273.
- Lazonick, W. 1991. *Business organization and the myth of the market economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lazonick, W. 2002. Innovative Enterprise and Historical Transformation. *Enterprise & Society*, 3, 1: 3-27.
- Lazonick, W. 2008a. Business History and Economic Development. Teoksessa G. Jones & J. Zeitlin (toim.) *The Oxford Handbook of Business History*. Oxford University Press, 67-95.
- Lazonick, W. 2008b. Entrepreneurial ventures and the developmental state: lessons from the advanced economies. Helsinki: United Nations University, World Institute for Development Economics Research. WIDER discussion paper 2008/01.
<https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/dp2008-01.pdf> Viitattu 12.3.2015.
- Lazonick, W. & Mazzucato, M. 2013. The Risk-Reward Nexus in the Innovation-Inequality Relationship: Who Takes the Risks? Who Gets the Rewards? *Industrial and Corporate Change* 22 (4), 1093-1128.
- Lee, D. R. & Allen, C. 1997. *The Entrepreneur on the Heroic Journey*. The Freeman huhtikuu 1997. Julkaistu myös the Foundation for Economic Education (FEE) sivustolla;
<https://fee.org/articles/the-entrepreneur-on-the-heroic-journey/> Viitattu 20.9.2015.
- Lehti, E., Rope, T. & Pyykkö, M. 2007. Mikä tekee yrittäjästä menestyvän: perusyrittäjästä superyrittäjäksi. Helsinki: WSOYpro.
- Leinamo, K. 2006. Valmistettu Vaasassa: neljä vuosisataa teollisuutta. Vaasan kaupunki ja Vaasan yliopiston Levón-instituutti.
- Lentz, B. F. & Laband, D. N. 1990. Entrepreneurial Success and Occupational Inheritance among Proprietors. *Canadian Journal of Economics* 23 (3), 563-579.
- Lilja, K. & Tainio, R. 2006. Johtaminen suomalaisissa yrityksissä: suunnitelmataloudesta kilpailutalouteen. Teoksessa P. Juuti (toim.) *Johtaminen eilen, tänään ja huomenna*. Helsinki: Otava, 103-113.
- Link, A. N. & Siegel, D. S. 2007. *Innovation, entrepreneurship and technological change*. Oxford: Oxford University Press.
- Lintunen, L. 2000. Who is the winner entrepreneur?: an epistemological study of the Schumpeterian entrepreneur. *Acta Universitatis oeconomicae Helsingiensis A-180*. Helsingin kauppakorkeakoulu, Helsinki.
- Lintuniemi, R. & Puisto, J. 1977. *Asa Radio Oy 50 1927-1977*. Turku: Asa Radio.
- Littunen, H. 1991. Yritysten sijaintitekijät ja hyvä toimintaympäristö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Littunen, H. 1994. Uusien yritysten menestyminen: yritystoiminnan kriittiset alkuvuodet. Keski-Suomen taloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 130.

- Littunen, H. 2001a. The birth and success of new firms in a changing environment. *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 8, Jyväskylän yliopisto.
- Littunen, H. 2001b. Uusien yritysten menestyminen: seurantatutkimuksen tulosten kansainvälinen vertailu. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö, elinkeino-osasto. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 21/2001.
- Livesay, H. C. 1975. *Andrew Carnegie and the rise of big business*. Boston: Little, Brown and Company.
- Livesay, H. C. 1977. Entrepreneurial persistence through the bureaucratic age. *Business History Review*, 51(4), 415-443.
- Livesay, H. C. 1979. *American made: men who shaped the American economy*. Boston: Little, Brown. (teoksesta on ilmestynyt v. 2006 uudistettu painos, *American made: shapers of the American economy*. New York: Pearson-Longman.)
- Livesay, H. C. 1982. Entrepreneurial History. Teoksessa C. A. Kent, D. L. Sexton & K. H. Vesper (toim.) *Encyclopedia of entrepreneurship*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 7-15.
- Livesay, H. C. 1989. Entrepreneurial Dominance in Businesses Large and Small, Past and Present. *Business History Review*, Vol. 63, Issue 1, 1-21.
- Livesay, H. C. (toim.) 1995. *Entrepreneurship and the growth of firms*. Volume 1, Volume 2. Aldershot: Elgar. The International Library of Critical Writings in Business History 12.
- Leino-Kaukiainen, P. & Heikkinen, A. 2011. Yhteiskunta ja koulutus. Teoksessa A. Heikkinen & P. Leino-Kaukiainen (toim.) *Valistus ja koulunpenkki: kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 16-33.
- Leiponen, A. 1995. Human capital and corporate growth. Helsinki: Elinkeinoelämän tutkimuslaitos keskusteluaiheita 531. <http://www.etla.fi/wp-content/uploads/dp531.pdf> Viitattu 20.9.2014.
- Locke, R. R. 1984. *The end of the practical man: entrepreneurship and higher education in Germany, France and Great Britain, 1880-1940*. Greenwich, Conn: Jai Press. *Industrial development and the social fabric* vol. 7.
- Locke, R. R. 1993. Education and Entrepreneurship: a Historians View. J. Brown & M. B. Rose (toim.) *Entrepreneurship, networks and modern business*. Manchester: Manchester University Press, 55-75.
- Loikkanen, H. A., Pekkarinen, J., Vartia, P. & Haaparanta, P. (toim.) 2002. *Kansantaloutemme - rakenteet ja muutos*. (3. uudistettu painos.) Helsinki: Taloustieto.
- Lorraine, J. & Dussault, L. 1987. Management behaviors and types of entrepreneurs: The case of Entrepreneurial Typologies. Manufacturing businesses in the survival and establishment stage. Teoksessa R. G. Wyckham, L.N. Meredith & G. R. Bushe (toim.) *Proceedings of the 32nd World Conference, International Council for Small Business*. Simon Fraser University, 77-94.

- Low, M. B. & MacMillan, I. C. 1988. Entrepreneurship: Past Research and Future Challenges. *Journal of Management* 14 (2), 139-161.
- Lynskey, M. J. & Yonekura, S. 2002. Entrepreneurship and organization: the role of the entrepreneur in organizational innovation. Oxford: Oxford University Press.
- Lyons, M. 2010. A history of Reading and Writing in the Western World. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Maanpää, J. 1942. Suomalaisia suurliikemiehiä: 20 elämäkertakuvausta. Helsinki: Otava.
- Maddison, A. 2001. The world economy: a millennial perspective. Paris: OECD. Development Centre seminars.
- Malinen, P. & Paasio, A. 1997. Entrepreneurship and small business research in Finland. Teoksessa H. Landström, H. Frank & J. M. Veciana (toim.) Entrepreneurship and small business research in Europe: an ECSB survey. Aldershot: Avebury, 69-85.
- Maliranta, M. & Määttänen, N. 2014. Innovation, firm risk and industry productivity. Helsinki: Research Institute of the Finnish Economy. ETLA raportit no 22.
<http://www.etla.fi/wp-content/uploads/ETLA-Raportit-Reports-22.pdf>
Viitattu 20.9.2014.
- Maliranta, M. 2015. Luovan tuhon tie kilpailukykyyn: miten innovointi vaikuttaa yrityksiin, kansantalouteen ja kansalaisiin. Helsinki: Tehokkaan Tuotannon Tutkimussäätiö.
<http://www.ttt-saatio.fi/wp-content/uploads/2015/01/Maliranta.pdf>
Viitattu 20.2.2016.
- Malmenström, G. & Wiedenberg, B. 1959. 245 svenska storföretagsledare: regionalt och socialt ursprung, utbildning och karriärväg. Stockholm.
- Mankiw, N. G., Romer, D. & Weil, D. N. 1992. A contribution to the empirics of economic growth. *Quarterly Journal of Economics* 107 (2), 407-437.
- Mannheim, K. 2007. Essays on the sociology of knowledge. Collected works 5. The sociology of Karl Mannheim. (toim. P. Kecskemeti). Abingdon: Routledge. (Alkuteos julk. 1936)
- Manninen, P. 1976. Selvitys Suomen elinkeinorakenteesta ja sen tutkimuksesta 1820-1970. Helsinki: Suomen työväenliikkeen historia -projektin selvityksiä 1.
- Mannio, P., Vaara, E. & Ylä-Anttila, P. (toim.) 2003. Our path abroad: exploring post-war internationalization of Finnish corporations. Helsinki: Taloustieto.
- Mannio, P., Vaara, E. & Ylä-Anttila, P. 2003. Introduction. Teoksessa P. Mannio, E. Vaara & P. Ylä-Anttila (toim.) Our path abroad: exploring post-war internationalization of Finnish corporations. Helsinki: Taloustieto, 9-24.
- Mannermaa, E. J. 1969. Suomalaisia yrittäjiä: 20 nykypolven suomalaista yrittäjää kertoo kokemuksistaan ja liikemenestyksestään. Helsinki: Otava.
- Marceau, J. 1989. A family business?: the making of an international business elite. Cambridge University Press, Cambridge.

- Marchesnay, M. 1998. Confidence and Types of Entrepreneurs. Teoksessa H. J. Pleitner (toim.) *Renaissance of SMEs in a Globalized Economy*. St-Gall: Verlag KMU/HSG, 545-556.
- Margerison, C. & Kakabadse, A. 1984. How American chief executives succeed: Implication for developing high potential employees. New York: American Management Association.
- Marjosola, I. 1979. Yrittäjyys tahtona ja mahdollisuutena. Jyväskylän yliopiston taloustieteen laitoksen julkaisuja 49. Jyväskylä.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. 2006. *Designing qualitative research*. (4. painos) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Martin, D. L. 1964. Biography of a businessman: Henry W. Sage, 1814-1897. *Business History Review*, 38, 385-386.
- Mason, C. & Harvey, C. 2013. Entrepreneurship: Contexts, Opportunities and Processes: Editorial. *Business History* 55 (1-2), 1-8.
- Matikka, A. & Ylikortes, K. 1995. Yrittäjyys ja alkavien yritysten liikeideoiden taso Suomessa. Liiketaloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 117.
- Mauranen, T. 1981. Porvarista kauppiaksi - kauppiaan yhteiskunnallinen asema 1800-luvun jälkipuoliskolla. Teoksessa Y. Kaukiainen, P. Schybergson, H. Soikkanen & T. Mauranen (toim.) *När samhället förändras - Kun yhteiskunta muuttuu*. Helsinki: SHS, 185-212.
- Mayo, A. J. & Nohria, N. 2005. In their time: the greatest business leaders of the twentieth century. Harvard Business School Press, Boston, MA.
- Mazzucato, M. & Parris, S. 2015. High-Growth Firms in Changing Competitive Environments: The US Pharmaceutical Industry (1963 to 2002). *Small Business Economics* 44 (1), 145-170.
- McClelland, D. C. 1967. *The achieving society*. New York: Free Press.
- McClelland, D. C. 1976. *The achievement motive*. New York: Irvington.
- McCloskey, D. N. 1970. Did Victorian Britain Fail? *Economic History Review* 23 (3), 446-459.
- McCloskey, D. N. & Sandberg, L. G. 1971-1972. From damnation to redemption: Judgments on the late victorian entrepreneur. *Explorations in Economic History* 9, 89-108.
- McCraw, T. K. (toim.) 1988. *The essential Alfred Chandler: essays toward a historical theory of big business*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- McCraw, T. K. (toim.) 1997. *Creating modern capitalism: how entrepreneurs, companies, and countries triumphed in three industrial revolutions*. Cambridge: Harvard University Press.
- McCraw, T. K. 1997. Introduction. Teoksessa T. K. McCraw (toim.) *Creating modern capitalism: how entrepreneurs, companies, and countries triumphed in three industrial revolutions*. Harvard University Press, 1-16.
- McCraw, T. K. & Cruikshank, J. L. (toim.) 1999. *The intellectual venture capitalist: John H. McArthur and the work of the Harvard Business School, 1980-1995*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

- McCraw, T. K., Koehn, N. F. & Nelles, H. V. 1999. Business History. Teoksessa T. K. McCraw & J. L. Cruikshank (toim.) *The intellectual venture capitalist: John H. McArthur and the work of the Harvard Business School, 1980-1995*. Boston, MA: Harvard Business School Press, 245-272.
- McCraw, T. K. 2007. *Prophet of innovation: Joseph Schumpeter and creative destruction*. Cambridge (Mass.): Belknap Press of Harvard University Press.
- McCraw, T. K. 2008. Alfred Chandler: His Vision and Achievement. *Business History Review* 82 (2), 207-226.
- McCraw, T. K. 2012. *The founders and finance: how Hamilton, Gallatin, and other immigrants forged a new economy*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.
- McGaughey, S. L. 2013. Institutional Entrepreneurship in North American Lightning Protection Standards: Rhetorical History and Unintended Consequences of Failure. *Business History* 55 (1-2), 73-97.
- McKelvie, A. & Wiklund, J. 2010. Advancing firm growth research: A focus on growth mode instead of growth rate. *Entrepreneurship Theory and Practice* 34 (2): 261-288.
- McKelvey, B. 1982. *Organizational systematics: taxonomy, evolution, classification*. Berkeley (CA): University of California Press.
- Meinander, H. 2011. *Suomen historia: linjat, rakenteet, käännekohtat*. Helsinki: WSOY.
- Menger, C. 1981. *Principles of economics*. New York: New York U.P. (Alkuteos julk. 1921).
- Metsämuuronen, J. 2008. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. (3. uud. painos) Helsinki: International Methelp. Metodologia-sarja 4.
- Michelsen, K. 1999. *Viides sääty: insinöörit suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Tekniikan akateemisten liitto.
- Michelsen, K. 2001a. *Työ, tuottavuus, tehokkuus: rationalisointi suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Rationalisoinnin seniorikilta. STH julkaisuja 7.
- Michelsen, K. 2001b. *Vuosisadan tilinpäätös: Helsingin kauppakorkeakoulu 1911-2001*. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
- Michelsen, K. 2005. *Yrittäjyyden paradoksi*. Helsinki: Taloustieto. EVA-raportti. http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/1355_yrittajyyden_paradoksi.pdf Viitattu 18.9.2015.
- Michelsen, K., 2013. *Kone: perhe, yrittäjyys ja yritys teollisuuden vuosisadalla*. Helsinki: Otava.
- Mikkilä, T. 2016. *Työn tekijät: Suomen Yrittäjät ja sen edeltäjät 1898-2016*. Helsinki: Suomen Yrittäjät.
- Miller, D. 1981. Toward a New Contingency Approach: the Search for Organizational Gestalts. *Journal of Management Studies* 18 (1), 1-26.
- Miller, W. (toim.) 1952. *Men in business: essays in the history of entrepreneurship*. Cambridge, MA: A publication of the Research center in entrepreneurial history. Harvard university.

- Miner, J. B. 1997. A psychological typology of successful entrepreneurs. Westport (Conn.): Quorum Books.
- Mises, L. v. 2007. Human action: a treatise on economics. (4. painos) Indianapolis: Liberty Fund. (Alkuteos julk. 1949).
- Mokyr, J. (toim.) 1985. The economics of the industrial revolution. London: Allen & Unwin.
- Mokyr, J. 1985. The Industrial Revolution and the New Economic History. Teoksessa J. Mokyr (toim.) The economics of the industrial revolution. London: Allen & Unwin, 1-52.
- Mokyr, J. 1990. The lever of riches: technological creativity and economic progress. New York: Oxford University Press.
- Mokyr, J. (toim.) 1991. The vital one: essays in honor of Jonathan R. T. Hughes. Greenwich (Conn.): JAI Press. Research in economic history: a research annual 6.
- Mokyr, J. 2001. The rise and fall of the factory system: technology, firms, and households since the industrial revolution. Carnegie-Rochester Conference Series On Public Policy 55 (1), 1-45.
- Mokyr, J. 2002. Gifts of Athena: historical origins of the knowledge economy. Princeton, [N.J.]: Princeton U.P.
- Mokyr, J. 2006. Preface: Successful Small Open Economies and the Importance of Good Institutions. Teoksessa J. Ojala, J. Eloranta & J. Jalava (toim.) The road to prosperity: an economic history of Finland. Helsinki: SKS, 93-126.
- Mokyr, J. 2010. Entrepreneurship and the Industrial Revolution in Britain. Teoksessa D. S. Landes, J. Mokyr & W. J. Baumol (toim.) The invention of enterprise: entrepreneurship from ancient Mesopotamia to modern times. Princeton University Press, 183-210.
- Mokyr, J. 2011. The enlightened economy: Britain and the industrial revolution 1700-1850. London: Penguin Books. (Julkaistu ensimmäisen kerran v. 2009 nimekkeellä: The enlightened economy: an economic history of Britain, 1700-1850. New Haven: Yale University Press).
- Mokyr, J. 2013. Cultural Entrepreneurs and the Origins of Modern Economic Growth. Scandinavian Economic History Review 61 (1), 1-33.
- Moore, S. & Simon, J. L. 1999. The Greatest Century That Ever Was: 25 Miraculous Trends of the Past 100 Years. Cato's Policy Analysis (364). <http://www.cato.org/publications/policy-analysis/greatest-century-ever-was-25-miraculous-trends-past-100-years> Viitattu 20.9.2015.
- Moore, C. F. 1986. Understanding Entrepreneurial Behavior: A Definition and Model. Academy of Management Best Papers Proceedings, 66-70.
- Morgan, E. S. 1963. Visible saints: the history of a Puritan idea. New York: New York University Press.

- Morris, R. 2011. 2011 High-Impact Entrepreneurship Global Report. Center for High-Impact Entrepreneurship at Endeavor.
<http://gemconsortium.org/report> Viitattu 20.3.2015.
- Mowery, D. C. & Rosenberg, N. 1989. Technology and the pursuit of economic growth. Cambridge University Press, Cambridge.
- Mullins, J. W. 1996. Early Growth Decisions of Entrepreneurs: the Influence of Competency and Prior Performance Under Changing Market Conditions. *Journal of Business Venturing* 11 (2), 89-105.
- Musson, A. E. 1981. The growth of British industry. London: Batsford Academic and Educational Ltd.
- Myllyntaus, T. 1990. Education in the Making of Modern Finland. Teoksessa G. Tortella (toim.) Education and economic development since the industrial revolution. València: Generalitat Valenciana, 153-172.
- Myllyntaus, T. 1991. Electrifying Finland: the transfer of a new technology into a late industrialising economy. Macmillan: London.
- Myllyntaus, T. 1992. Vaaran laelta toimiston nurkkaan - taloudellinen kehitys ja elämänmuodon muutokset. Teoksessa M. Rahikainen (toim.) Suuri muutos: suomalaisen yhteiskunnan kehityspiirteitä. Helsingin yliopisto Palmenia, 35-51.
- Myllyntaus, T. 1996. "The Best way to pick up a Trade:" Journeys Abroad by Finnish Technical Students 1860-1940, *ICON Journal of the International Committee for the History of Technology* 2/1996, 138-163.
- Möttönen, T. 2014. Suomalaiset itsenäisyyden ajan vuorineuvokset: tutkimus vuorineuvosten koulutuksesta ja urakehityksestä. *Taloushistorian lisen-siaatintyö*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44706/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201411213325.pdf?sequence=1> Viitattu 20.2.2016.
- Mäkinen, V. 1984. Liiketaloustiede - yrityksen teoriaako? Teoksessa E. K. Laitinen (toim.) Pertti Kettunen 50 vuotta: talous, yrittäjyys, laskentatoimi. Jyväskylä: Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus, 40-56.
- Nasaw, D. 2006. Andrew Carnegie. New York: Penguin Press.
- Naveh, E. 1991. The transformation of the 'rags to riches' stories: Business biographies of success in the Progressive Era and the 1920s. *American Studies International* 29 (1), 60.
- Nayak, A. & Maclean, M. 2013. Co-evolution, Opportunity Seeking and Institutional Change: Entrepreneurship and the Indian Telecommunications Industry, 1923-2009. *Business History* 55 (1-2), 29-52.
- Neilimo, K. & Näsi, J. 1980. Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede: tutkimus positivismiin soveltamisesta. Tampere: Tampereen yliopisto. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja 12.
- Nelson, R. R. & Winter, S. G. 1982. An evolutionary theory of economic change. Cambridge (MA): Belknap Press.

- Nelson, T. 2010. The Role and Influence of Firm Founders. Teoksessa F. Bournois, J. Duval-Hamel, S. Roussillon & J.-L. Scaringella (toim.) *Handbook of Top Management Teams*. Palgrave Macmillan, 263-269.
- Newcomer, M. 1955. *The big business executive: the factors that made him 1900-1950*. New York: Columbia University Press.
- Nicholas, T. 1999a. Clogs to Clogs in Three Generations? Explaining Entrepreneurial Performance in Britain Since 1850. *Journal of Economic History* 59 (3), 688-713.
- Nicholas, T. 1999b. Wealth-Making in Nineteenth and Early Twentieth Century Britain: Industry v. Commerce and Finance. *Business History* 41, 1, 16-36.
- Nicholas, T. 2000. Wealth Making in the Nineteenth-and Early Twentieth-Century: The Rubinstein Hypothesis Revisited. *Business History* 42, 2, 155-68.
- Niittykangas, H., Storhammar, E. & Tervo, H. 1994. Yrittäjyys ja yritysten synty paikallisissa toimintaympäristöissä. Jyväskylä: Keski-Suomen taloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisuja 132.
- Niittykangas, H. & Tervo, H. 1994. Teollisuuspainotteinen kehittäminen harvaanasuttujen alueiden mahdollisuutena. *Maaseudun uusi aika* 1 (1), 47-59.
- Niittykangas, H. & Tervo, H. 1996. Yrittäjyys ja paikallinen toimintaympäristö. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 45 (2), 184-202.
- Niittykangas, H. 2004. Yrittäjä ja yrityksen toimintaympäristö. (2. painos) Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunnan julkaisuja 134.
- Niittykangas, H. 2011. Yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä toiminnasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Working paper, School of Business and Economics 368.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37120/wp368.pdf?sequence=1> Viitattu 20.9.2014.
- Niittymaa, S. 2004. *Suomalaisen liikesivistyksen juurilla: taloustiede Turun akatemiassa 1640-1828*. Turku.
- Nordberg, J. 2007. Entrepreneurs Are the Heroes of the World. *Cato's Letter* 5 (3), 1-5.
<http://www.cato.org/publications/catos-letter/entrepreneurs-are-heroes-world> Viitattu 20.2.2016
- Nordhaus, W. D. 2004. Schumpeterian Profits in the American Economy: Theory and Measurement. National Bureau of Economic Research. NBER Working Papers 10433.
http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID537242_code331494.pdf?abstractid=537242&mirid=1 Viitattu 20.3.2015.
- Nordlund Edvinsson, T. 2016. Standing in the shadow of the corporation: women's contribution to Swedish family business in the early twentieth century. *Business History* 58 (4), 532-546.
- Norlander, K. 1992. Entrepreneurs during the Early Industrialization in Sweden: Review Article. *Scandinavian Economic History Review* 40 (1), 89-94.

- North, D. C. & Thomas, R. P. 1970. An Economic Theory of the Growth of the Western World. *The Economic History Review*, Vol. 23, No. 1, 1-17.
- North, D. C. & Thomas, R. P. 1973. *The rise of the Western world: a new economic history*. Cambridge: Cambridge University Press.
- North, D. C. 1981. *Structure and change in economic history*. New York: Norton.
- North, D. C. 1990. *Institutions, institutional change and economic performance*. New York: Cambridge University Press.
- North, D. C. 1991. Institutions. *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 5, No. 1 (Winter, 1991), 97-112.
- North, D. C. 2003. *The Role of Institutions in Economic Development*. Discussion Paper Series 2003/2. United Nations Economic Commission for Europe. Geneva, Switzerland.
http://www.unece.org/fileadmin/DAM/oes/disc_papers/ECE_DP_2003-2.pdf Viitattu 20.3.2015.
- North, D. C. 2005. *Understanding the process of economic change*. Princeton, N.J: Princeton U. P. *The Princeton economic history of the Western world*.
- North, D. C. 2007. Institutional Bases for Capitalist Growth. Teoksessa E. Sheshinski, W. J. Baumol & S. R. J. Strom (toim.) *Entrepreneurship, innovation, and the growth mechanism of the free-enterprise economies*. Princeton University Press, 35-47.
- Notkola, V. & Savela, S. 1998. *Ammattiryhmittäinen kuolleisuus Suomessa 1991-95*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Nurmi, T., Rekiaro, I. & Rekiaro, P. 1994. *Suomen kielen sivistyssanakirja*. Jyväskylä: Gummerus.
- Nuvolari, A., Toninelli, P. A. & Vasta, M. 2016. *What Makes a Successful Entrepreneur? Historical Evidence from Italy (XIX-XX Centuries)*. Gennaio: *Quaderni del dipartimento di economica politica e statistica*.
- Nye, V. J. 1991. *Lucky Fools and Cautious Businessmen: of Entrepreneurship and the Measurement of Entrepreneurial Failure*. Teoksessa J. Mokyr (toim.) *The vital one: essays in honor of Jonathan R. T. Hughes*. JAI Press. *Research in economic history: a research annual*, 131-152.
- Nye, V. J. 2014. Ronald Coase: An Appreciation *The Independent Review*, v. 19, n. 1, Summer 2014, 101-108.
- Nykänen, P. 2007. *Otaniemen yhdyskunta: Teknillinen korkeakoulu 1942-2008*. Helsinki: WSOY.
- Nykänen, P. 2008. *Kortteli sataman laidalla: Suomen teknillinen korkeakoulu 1908-1941. Osa 1*. Helsinki: WSOY.
- Näsi, J. 1980. *Liiketaloustiede soveltavana tieteenä: perusongelmien hahmotus ja analyysi*. Tampere: Tampereen yliopisto, Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeuden laitoksen julkaisu A 2; 8.

- Näsi, J. 2011. Historiallis-strateginen lähestymistapa suomalaisen metsäteollisuuden kehkeytymiseen. Teoksessa J. Näsi, J.-A. Lamberg, J. Ojala & P. Sajasalo (toim.) Metsäteollisuusyritysten strategiset kehityspolut: kilpailu, keskittyminen ja kasvu pitkällä aikavälillä. Helsinki: Tekes, 13-26.
http://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/metsateollisuuden_strategiset_kehityspolut.pdf Viitattu 15.3.2015.
- Ojala, J. 1997. Henkilökohtainen on taloudellista: liiketoiminnan kustannukset 1700-1800-luvun liike-elämässä kauppahuoneiden näkökulmasta. Teoksessa Teoksessa J.-A. Lamberg & J. Ojala & J. Eloranta (toim.). Uusi institutionaalinen taloushistoria: johdanto tutkimukseen, Jyväskylä: Atena, 101-141.
- Ojala, J. 1999a. Tehokasta liiketoimintaa Pohjanmaan pikkukaupungeissa: purjemerenkulun kannattavuus ja tuottavuus 1700-1800-luvulla. Helsinki: Suomen historiallinen seura. Bibliotheca historica 40. Väitöskirja: Jyväskylän yliopisto.
- Ojala, J. 1999b. Pieni piiri porvareita: suomalaiskauppioiden sukulaisverkostot 1700-1800-luvulla. Sukutieto: Sukutietotekniikka ry:n jäsenlehti 16 (3), 6-15.
- Ojala, J. 2000. Kerran porvareita: Suomalaisten kauppiassukujen sosioekonomisen aseman muutos. Teoksessa R. Oittinen & M. Rahikainen (toim.) Keulakuvia ja peränpitäjiä: Vanhan ja uuden yhteiskunnan rajalla. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 199-216.
- Ojala, J. 2001a. Yritys voi oppia historiasta. Historiallinen aikakauskirja 99 (2), 220-224.
- Ojala, J. 2001b. Suuri, vauras ja velkainen: Kymiyhtiö 1900-luvulla. Teoksessa J. Näsi, J.-A. Lamberg, J. Ojala & P. Sajasalo (toim.) Metsäteollisuusyritysten strategiset kehityspolut: kilpailu, keskittyminen ja kasvu pitkällä aikavälillä. Helsinki: Tekes, 27-55.
http://www.tekes.fi/globalassets/julkaisut/metsateollisuuden_strategiset_kehityspolut.pdf Viitattu 20.3.2015.
- Ojala, J. 2002a. Patriarkan kuolema. Teoksessa P. Einonen & P. Karonen (toim.) Arjen valta: suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450-1860). Helsinki: SKS, 221-253.
- Ojala, J. 2002b. Trained to be Businessmen or Civil Servants? Succession strategies in 19th-century Finnish family firms, Paper presented at the 5th EBHA Conference, Oslo 2002.
- Ojala, J. 2003. Mitä nyt taloushistoria? Historiallinen aikakauskirja 101 (1), 138-145.
- Ojala, J. & Karonen, P. 2006a. Yritysten ja yhteiskunnan yhteisevoluutio. Teoksessa J. Jalava, J. Eloranta & J. Ojala (toim.) Muutoksen merkit: kvantitatiivisia perspektiivejä Suomen taloushistoriaan. Helsinki: Tilastokeskus, 285-303.
- Ojala, J. & Karonen, P. 2006b. Business: Rooted in Social Capital over the Centuries. Teoksessa J. Ojala, J. Eloranta & J. Jalava (toim.) The road to prosperity: an economic history of Finland. Helsinki: SKS, 93-126.

- Ojala, J. & Nummela, I. 2006. Feeding Economic Growth; Agriculture. Teoksessa J. Ojala, J. Eloranta & J. Jalava (toim.) *The road to prosperity: an economic history of Finland*. Helsinki: SKS, 65-92.
- Ojala, J. 2010. Yhteydet ja vertailu: Suomi ja maailma pitkällä aikavälillä: juhla- ja vertailu 12.5.2010. J@rgonia: elektroninen julkaisusarja 17. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25512/jargonia17_ojala.pdf?sequence=1 (viitattu 20.5.2016)
- Ojala, J., Voutilainen, M. & Lamberg, J.-A. 2012. The evolution of the global paper industry: concluding remarks. Teoksessa J.-A. Lamberg, J. Ojala, M. Peltoniemi & T. Särkkä (toim.) *The Evolution of Global Paper Industry 1800-2050*, Netherlands: Springer, 345-363.
- Ojala, J., Lamberg, J.-A., Peltoniemi, M., Särkkä, T. & Voutilainen, M. 2013. The Evolution of Global Paper Industry. *O Papel*, 74 (10), 51-54.
http://www.revistaopapel.org.br/noticia-anexos/1380633861_b553b15cfff594ca5df1c6dc2320c527_2050045703.pdf
 Viitattu 20.3.2016.
- Ojala, J. 2016. Pohjanmaan kauppaporvarien sukulaisverkostot 1700-1800-luvulla. Teoksessa E. Enberg & A. Engberg (toim.) *Pohjanmaan porvariston vuosisadat 1700-1800: elinkeinojen verkostot (Borgarliv i Österbotten 1700-1800: näringslivets nätverk)*. Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo, 9-25.
- Okko, P. 1985. Yrittäjyys kansantaloustieteessä: teorioita ja paradigmaattisia sidonnaisuuksia. Teoksessa E. K. Laitinen (toim.) *Pertti Kettunen 50 vuotta: talous, yrittäjyys, laskentatoimi*. Jyväskylä: Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus, 195-211.
- Oksanen, J. 2013. Yrittäjävalmiudet ja niiden oppiminen: perustaja- ja jatkajayrittäjien käsityksien eroja. *Jyväskylä studies in business and economics* 134. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42387/978-951-39-5406-2_vaitos15112013.pdf?sequence=1 Viitattu 15.9.2015
- Olson, M. 1982. *The rise and decline of nations: economic growth, stagflation, and social rigidities*. New Haven, Conn: Yale University Press.
- Paavilainen, M. 1996. *Kauppaa, kauppiaita, yhdistystoimintaa: Helsingin kauppiaitten yhdistys ry 100 vuotta 1896-1996*. Helsingin kauppiaitten yhdistys.
- Paavilainen, M. 2002. *Elämän työ: teollisuusneuvos Hannu Auramon elämä ja työ 1905-1991*. Helsinki: Edita.
- Paavilainen, M. 2005. *Kun pääomilla oli mieli ja kieli: suomalaiskansallinen kielinationalismi ja uusi kauppiaskunta maakaupan vapauttamisesta 1920-luvun alkuun*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. *Bibliotheca historica* 96.
- Paavilainen, M. 2006. *Eversti: upseeri ja teollisuusmies Olli Paloheimo*. Helsinki: WSOY.

- Pajunen, K. 2004. Explaining by mechanisms: a study of organizational decline and turnaround processes. Tampere University of Technology Publication 510. Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere.
<https://tutcris.tut.fi/portal/files/1362147/pajunen.pdf> Viitattu 25.5.2016
- Pajunen, K. 2009. Analyysi muutosjohtajasta ja johtajuudesta ajassa: Gösta Serlachius Kankaan paperitehtaan ja Kymin Osakeyhtiön johtajana. Teoksessa N. Jensen-Eriksen, L. Suvikumpu & S. Forsström (toim.) Suuri suunnanmuutos: Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille. Helsinki: Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 23, 207-224.
- Palia, D., Ravid, S. A. & Wang, C. 2008. Founders versus Non-Founders in Large Companies: Financial Incentives and the Call for Regulation. *Journal of Regulatory Economics* 33 (1), 55-86.
- Paloheimo, M. 2012. Business life pursuit of economic and political advantages in early-nineteenth-century Finland. *Jyväskylä studies in humanities* 195. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41240/978-951-39-4992-1_2012.pdf?sequence=1 Viitattu 20.5.2016.
- Parikka, R. (toim.) 1999. Suomalaisen työn historiaa: korvesta konttoriin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 730.
- Parkinson, J. E., Kelly, G. & Gamble, A. 2000. The political economy of the company. Oxford: Hart.
- Pekkala Kerr, S. 2012. Koulutusmenot ja väestön koulutustaso. Teoksessa P. Kettunen & H. Simola (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi: kasvatusta ja koulutusta Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulla. Helsinki: SKS, 295-320.
- Peltomäki, M. 2002. Maan keskellä Mammonan vuori: suomalaisen yrittämisen henki. Turun yliopisto koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 58. Turku, Turun yliopisto.
- Peltonen, M. 2004. Aatelisto ja eliitin muodonmuutos. Teoksessa P. Haapala (toim.) Talous, valta ja valtio: tutkimuksia 1800-luvun Suomesta. Tampere: Vastapaino, 97-110.
- Peltonen, M. 1986. Yrittäjäyys. Helsinki: Otava.
- Penrose, E. 2009. The theory of the growth of the firm. Oxford: Oxford University Press. (Alkuteos julk. 1959).
- Perkin, H. 1969. The origins of modern English society 1780-1880. London: Routledge & Kegan Paul.
- Perälä, L. 2014. Liike-elämän arkistolähteet pohjoismaisessa historian tutkimuksessa: katsaus Scandinavian Economic History Review -aikakauskirjassa vuosina 2003-2012 ilmestyneeseen tutkimukseen. *Taloushistorian pro gradu -tutkielma*. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43554/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201405261825.pdf?sequence=1> Viitattu 20.9.2015.
- Perälä, T. 1975. Turun kauppakorkeakoulu 1950-1975. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

- Perrow, C. 2002. *Organizing America: wealth, power, and the origins of corporate capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Peters, T. J. & Waterman, R. H. 2007. *Menestyjän muotokuva*. Suomentaja Kirsti Iivonen. Helsinki: Talentum. Talouselämän klassikot (ilmestynyt aiemmin nimellä: Menestyksen profiileja). (Alkuteos julk. 1982).
- Peterson, C. 2001. Finnish Engineering and Swedish Imperialism: the Development Paths of Two Nordic Forest-Nations, 1950-1992. *Scandinavian Economic History Review* 49 (1), 23-40.
- Pettersson, T. & Riis, O. 1994. *Scandinavian values: religion and morality in the Nordic countries*. Uppsala: Uppsala university. *Psychologia et sociologia religionum* 10. Acta Universitatis Upsaliensis.
- Pihkala, E. 1982. Elintason nousu ja kehityksen varjopuolet. Teoksessa J. Ahvenainen, E. Pihkala & V. Rasila (toim.) *Suomen taloushistoria 2. Teollistuva Suomi*. Helsinki: Tammi, 506-527.
- Pihkala, E. 2000. Taloustieteet. Teoksessa P. Tommila & A. Tiitta (toim.) *Suomen tieteen historia. 2: Humanistiset ja yhteiskuntatieteet*. Porvoo: WSOY, 536-611.
- Pihkala, E. 2001. *Suomalaiset maailmantaloudessa keskiajalta EU-Suomeen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 181.
- Piilonen, J. 2010. Mitalisadetta Romanovien 300-vuotisjuhluvuonna: kuinka Alfred Kordelinista tuli maanviljelysneuvos. Teoksessa H. Heikkilä (toim.) *Alfred Kordelin: mesenaatti ja hänen säätiönsä*. Helsinki: SKS.
- Pinder, C. C. & Moore, L. F. 1979. The Resurrection of Taxonomy to Aid the development of Middle Range Theories of Organizational Behavior. *Administrative Science Quarterly* 24 (1), 99-118.
- Pipping, H. E. 1947. *Suomen talouselämä*. Tampere: Tampereen Kauppa-kirjapaino.
- Pipping, H. E. 1948. Yrittäjiä ja yritteliäisyyttä Suomessa kaupan ja teollisuuden alalla. Teoksessa O. W. Louhivuori (toim.) *Vapaa yrittäjätoiminta*. Helsinki: Fennia, 114-135.
- Pitkänen, S. & Vesala, K. M. 1988. Yrittäjyyksmotivaatio Kymen ja Vaasan lääneissä: vertaileva tutkimus yrittäjyyteen ohjaavista tekijöistä. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu.
- Pohls, M. & Tommila, P. (toim.) 1989. *Herää Suomi: suomalaisuusliikkeen historia*. Kuopio: Kustannuskiila.
- Pollard, S. 1965. *The genesis of modern management: a study of the industrial revolution in Great Britain*. London.
- Popp, A. & Holt, R. 2013. The Presence of Entrepreneurial Opportunity. *Business History* 55 (1-2), 9-28.
- Porter, M. E. 1991. *Kansakuntien kilpailuetu*. Suomentaja Maarit Tillman. Helsinki: Otava.
- Praag, C. M. v. 2005. *Successful entrepreneurship: confronting economic theory with empirical practice*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Praag, C. M. v. & Versloot, P. H. 2007. What is the value of entrepreneurship? A review of recent research. *Small Business Economics* 29 (4), 351-382.

- Puhakka, V. 2002. Yrittäjän persoonallisuus - miksi ja miten sitä kannattaa tutkia. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 2/2002, 199-207.
- Purrington, C. & Bettcher, K. E. 2001. *From the Garage to the Boardroom: The Entrepreneurial Roots of America's Largest Corporations*. National Commission on Entrepreneurship.
- Pylkkänen, A. 2001. Suojeluskuntalaiset - keitä he olivat?: vapaaehtoisten maanpuolustajien sosiaalinen kerrostuneisuus 1917-1944. *Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitoksen julkaisusarja* 5. Helsinki. Maanpuolustuskorkeakoulu, sotahistorian laitos.
- Raevuori, Y. 1939. *Aaltosen Kenkätehdas O.Y.: muutamia piirteitä 50-vuotistaipaleelta*. Tampere.
- Rahikainen, M. 1992. Suuri muutos: suomalaisen yhteiskunnan kehityspiirteitä. Helsinki: Helsingin yliopisto Palmenia. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Oppimateriaaleja 15.
- Rantala, A. 2006. Growth of new firms: evidence from Finland 1996-2003. Helsinki: Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos. Pellervo Economic Research Institute reports 197.
- Rasila, V. 1982. Liberalismin aika. Teoksessa J. Ahvenainen, E. Pihkala & V. Rasila (toim.) *Suomen taloushistoria* 2. *Teollistuva Suomi*. Helsinki: Tammi, 13-26.
- Rasila, V. 1973. Tilastolliset menetelmät historiantutkimuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto, historian laitos. *Monistesarja / Tampereen yliopisto, historian laitos*. 3.
- Rawski, T. G. (toim.) 1996. *Economics and the historian*. Berkeley: University of California Press.
- Rawski, T. G. 1996. *Economics and the historian*. Teoksessa T. G. Rawski (toim.) *Economics and the historian*. Berkeley: University of California Press, 1-14.
- Reader, W. J. 1984. *Businessmen and their motives*. Teoksessa D. C. Coleman & P. Mathias (toim.) *Entreprise and History, Essays in Honor of Charles Wilson*. Cambridge University Press.
- Renvall, P. 1983. *Nykyajan historiantutkimus*. (2. painos.) Porvoo: WSOY.
- Reuber, A. R., Dyke, L. S. & Fischer, E. M. 1990. *Experientially Acquired Knowledge and Entrepreneurial Venture Success*. Academy of Management.
- Reuber, A. R. & Fischer, E. 1999. Understanding The Consequences of Founders' Experience. *Journal of Small Business Management* 37 (2), 30-45.
- Reynolds, P. D., Storey, D. J. & Westhead, P. 1994. Cross-national comparisons of the variation in new firm formation rates. *Regional Studies*. 25(4). 443-456.
- Ricketts, M. 1992. Kirzners Theory of Entrepreneurship - A Critique. Teoksessa B. J. Caldwell & S. Böhm (toim.) *Austrian Economics: Tensions and New Directions*. Springer, 67-102.

- Ricketts, M. 2006. Theories of Entrepreneurship: Historical Development and Critical Assessment. Teoksessa M. Casson, B. Yeung, A. Basu & N. Wadeson (toim.) *The Oxford handbook of entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press, 33-58.
- Ristimäki, K. 1998. Yliopisto ja yrittäjyyskasvatus: yrittäjyys yliopistojen koulutusohjelmissa. Vaasa: Vaasan yliopisto. Vaasan yliopiston julkaisuja 31. (Tutkimus on alunperin Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitokselle tehty pro gradu -tutkielma, joka on uudelleenmuokattu.)
- Ritvos, P., Veikkola, V., Viskari, P. & Horelli, L. 2003. *Yrittämisen juhlaa*. Helsinki: Fennia.
- Rocha, V. C. 2012. The entrepreneur in economic theory: from an invisible man toward a new research field. St. Louis, United States, St. Louis: Federal Reserve Bank of St Louis.
<http://wps.fep.up.pt/wps/wp459.pdf> Viitattu 25.9.2014.
- Romer, P. M. 1994. The Origins of Endogenous Growth. *The Journal of Economic Perspectives*. 8 (1): 3-22.
- Ronstadt, R. 1984. *Entrepreneurship: Text, Cases and Notes*. Dover. MA.: Lord.
- Roos, J. P. 1987. *Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 454.
- Rousi, L. 1986. *Höyrykoneesta tietotekniikkaan: 100 vuotta tekniiko- ja insinöörikoulutusta*. Helsinki..
- Roscoe, P., Discua Cruz, A. & Howorth, C. 2013. How Does an Old Firm Learn New Tricks? A Material Account of Entrepreneurial Opportunity. *Business History* 55 (1-2), 53-72.
- Rosenberg, N. 1982. *Inside the black box: technology and economics*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rosenberg, N., Birdzell, L. E. Jr. & Birdzell, L. E. 1986. *How the West grew rich: the economic transformation of the industrial world*. New York: Basic Books.
- Rostow, W. W. 1962. *Taloudellisen kasvun vaiheet*. Helsinki: WSOY.
- Rouvinen, P. & Väänänen, L. 2004. Yrittäjä, elämäntieteiden maisteri. Teoksessa T.-A. Wilska (toim.). *Oman elämänsä yrittäjät?* Helsinki: Opetusministeriö. Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura 44. Nuorisosiain neuvottelukunta Nuora 28, 58-70.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasia_in_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/barometri2004.pdf
Viitattu 3.11.2014.
- Ruostetsaari, I. 1992. *Vallan ytimessä: tutkimus suomalaisesta valtaeliitistä*. Gaudeamus.
- Ruuskanen, O., Snellman, A. & Widgrén, M. *Yhteiskunnan huipulla: Eliittirakenne muutoksessa 1809-2009*. Teoksessa P. Pietikäinen (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 34-55.

- Ruuskanen, P. 1992. Koivikoista maailmanmarkkinoille: Suomen rullateollisuus vuosina 1873-1972. *Studia historica Jyväskyläänsia* 45. Jyväskylän yliopisto.
- Saarinen, J. 2005. *Innovations and industrial performance in Finland 1945-1998*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International. Lund studies in economic history 34. Väitöskirja Lundin yliopisto.
- Sajasalo, P. 2003. Strategies in transition: the internationalization of Finnish forest industry companies. *Jyväskylä studies in business and economics* 23. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13219/9513914232.pdf?sequence=1> Viitattu 20.5.2016.
- Salerno, J. 2008. The Entrepreneur: Real and Imagined. *Quarterly Journal of Austrian Economics* 11 (3), 188-207.
- Sanandaji, T. & Sanandaji, N. 2014. SuperEntrepreneurs – and how your country can get them. The Centre for Policy Studies.
<http://www.cps.org.uk/files/reports/original/140523001236-superentrepreneursandhowyourcountrycangetthemupdate.pdf> Viitattu 20.9.2015.
- Sandberg, W. R. 1986. *New venture performance: the role of strategy and industry structure*. Lexington Books, Lexington, MA.
- Sandberg, L. G. 2001. The Entrepreneur: Innovator or Manager, Individualistic Hero or Factor of Production? Teoksessa M. Henrekson, M. Larsson & H. Sjögren (toim.) *Entrepreneurship in business and research: essays in honour of Håkan Lindgren*. Handelshögskolan i Stockholm, Institute for Research in Economic History, 21-50.
- Santonen, P. 1989. *Merkuriuksen matkassa: 150 vuotta kauppaopetusta Suomessa 1839-1989*. Helsinki: Ammattikasvatusthallitus.
- Sapienza, H. J. & Grimm, C. M. 1997. Founder Characteristics, Start-Up Process, and Strategy/Structure Variables as Predictors of Shortline Railroad Performance. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 22 (1), 5-24.
- Sapienza, H. J. & Timmons, J. A. 1989. The Roles of Venture Capitalists in New Ventures: What Determines Their Importance? *Academy of Management Annual Meeting Proceedings* (1), 74-78.
- Sarachek, B. 1978. American Entrepreneurs and the Horatio Alger Myth. *Journal of Economic History* 38 (2), 439-456.
- Saunders, P. 2010. *Social Mobility Myths*. London: Civitas.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. 2012. *Research methods for business students*. (6. painos.) Harlow: Pearson.
- Saure, S. 2003. *Aarikka: oman maan mansikka*. Helsinki: Otava.
- Scherer, F. M. & Ross, D. 1990. *Industrial market structure and economic performance*. (3. painos) Boston (Mass.): Houghton Mifflin.
- Schiller, B. R. & Crewson, P. E. 1997. Entrepreneurial origins: A longitudinal inquiry. *Economic inquiry* 35 (3), 523-531.

- Schumpeter, J. A. 1934. *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle.* (MA): Harvard University Press.
- Schumpeter, J. A. 1989. *Essays: on entrepreneurs, innovations, business cycles and the evolution of capitalism.* New Brunswick: Transaction.
- Schumpeter, J. A. 2008. *Capitalism, socialism and democracy.* New York: Harper Perennial. Harper Perennial Modern Thought. (Alkuteos julk. 1942.)
- Schreyer, P. 2000. *High-Growth Firms and Employment.* OECD Science, Technology and Industry. Working Papers, 2000/03, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/861275538813> Viitattu 20.3.2015.
- Schwarzkopf, S. 2013. *Why business historians need a constructive theory of the archive.* Munich Personal RePEc Archive (MPRA) Paper no. 46640, 1–12. <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/46650/> Viitattu 30.9.2015
- Schweikart, L. & Doti, L. P. 2010. *American entrepreneur: the fascinating stories of the people who defined business in the United States.* New York: American Management Association.
- Schybergson, P. 1964. *Aktiebolagsformens genombrott i Finland: utvecklingen före 1895 års lag.* Helsingfors: Finska vetenskaps-societeten. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 109.
- Schybergson, P. 1988. *Fötegarverksamhet i Finlands industrihistoria.* Sphinx. Årsbok – vuosikirja 1987.
- Schybergson, P. 1992. *Työt ja päivät: Ahlströmin historia 1851-1891.* [Kustannuspaikka tuntematon]: Ahlström.
- Schybergson, P. 2004. *Ensimmäiset teollisuuskapitalistit.* Teoksessa P. Haapala (toim.) *Talous, valta ja valtio: tutkimuksia 1800-luvun Suomesta.* (10. painos.) Tampere: Vastapaino, 81-96.
- Seeck, H. 2012. *Johtamisopit Suomessa: taylorismista innovaatioteorioihin.* (3. uudistettu painos.) Helsinki: Gaudeamus.
- Sekki, A. 2007. *Successful new venturing process implemented by the founding entrepreneur: a case of Finnish sawmill industry.* Acta Universitatis Lappeenrantaensis 266. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Lappeenranta.
- Sennett, R. 2004. *Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa.* Suomentaja Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino.
- Seppälä, R. 1997. *Strömberg - mies josta tuli tavaramerkki.* Helsinki: Art House.
- Sexton, D. L. & Landström, H. (toim.) 2000. *The Blackwell handbook of entrepreneurship.* Malden: Blackwell. Handbooks in management.
- Sexton, D. L. & Smilor, R. W. (toim.) 1986. *The art and science of entrepreneurship.* Cambridge, Mass: Ballinger.
- Shane, S. 1996. *Explaining Variation in Rates of Entrepreneurship in the United States: 1899-1988.* Journal of Management 22 (5), 747-781.
- Shane, S. 2003. *A general theory of entrepreneurship: the individual-opportunity nexus.* Cheltenham: Edward Elgar. New horizons in entrepreneurship.

- Shane, S. A. 2008. *The illusions of entrepreneurship: the costly myths that entrepreneurs, investors, and policy makers live by*. New Haven (Conn.): Yale University Press.
- Shane, S. & Venkataraman, S. 2000. The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review* 25 (1), 217-226.
- Shaver, K. G. & Scott, L. R. 1991. Person, Process, Choice: The Psychology of New Venture Creation Kelly G. Shaver. *Entrepreneurship: Theory & Practice* 16 (2), 23-45.
- Sheshinski, E., Baumol, W. J. & Strom, R. J. (toim.) 2007. *Entrepreneurship, innovation, and the growth mechanism of the free-enterprise economies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Sillanpää, P. 1989. *Aloittavat pienyritykset Pohjois-Karjalassa*. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 1. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Sillanpää, P. 1999. *Yrittäjyyden monet muodot: näkökulmia yrittäjyyteen ja yrittäjyystutkimukseen*. Lahti: Teknillinen korkeakoulu, Lahden keskus. The publication series of the Institute for Regional Economics and Business Strategy 5.
- Siltala, S. 2013. *Puu-Valion nousu ja uho: murtuva yhteistyökäpitalismi ja osuusaate 1982-2004*. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Silvennoinen, O. 2012. *Paperisydän: Gösta Serlachiuksen elämä*. Helsinki: Siltala. Serlachius-museoiden julkaisuja 8.
- Silverman, D. 2014. *Interpreting qualitative data*. (5. painos) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Simon, H. 1996. *Hidden champions: lessons from 500 of the worlds best unknown companies*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- Sipola, S. 2015. *Understanding growth and non-growth in entrepreneurial economies: analysis of startup industries and experimental winner generation in Finland, Israel and Silicon Valley*. *Acta Universitatis Ouluensis* 73. Oulun yliopisto, Oulu.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526208138.pdf> Viitattu 31.8.2015.
- Sjöstrand, S. 1973. *Företagsorganisation: en taxonomisk ansats: med en typisering av 38 svenska byggnadsföretag*. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm. Väitöskirja.
- Skippari, M. 2005. *Evolutionary patterns in corporate political activity: insights from a historical single case study*. Tampere University of Technology. Publication 522.. Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere.
<https://tutcris.tut.fi/portal/files/1317153/skippari.pdf> Viitattu 20.5.2016.
- Skippari, M. & Pajunen, K. 2010. MNE-NGO-host government relationships in the escalation of an FDI conflict. *Business & Society*, 49: 619-651.
- Smith, A. 2015. *Kansojen varallisuus: tutkimus sen luonteesta ja syistä*. Suomentaja Jaakko Kankaanpää. Helsinki: WSOY. (Alkuteos julk. 1776).
- Smith, M. 1967. *The Entrepreneur and His Firm: The Relationship between Type of Man and the Type of Company*. Michigan.

- Smith, N. R. & Miner, J. B. 1983. Type of Entrepreneur, Type of Firm, and Managerial Motivation: Implications for Organizational Life Cycle Theory. *Strategic Management Journal* 4 (4), 325-340.
- Snellman, A. 2014. Suomen aateli: yhteiskunnan huipulta uusiin rooleihin 1809-1939. *Historiallisia tutkimuksia Helsingin yliopistosta* 34. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Solow, R. M. 2000. *Growth theory: an exposition*. (2. uudistettu painos.) New York: Oxford University Press.
- Soto, H. d. 2001. *The mystery of capital: why capitalism triumphs in the West and fails everywhere else*. London: Black Swan.
- Stake, R.E. 1995. *The art of case study research*. Thousand Oaks (CA): Sage.
- Stangler, D. 2010. *High-Growth Firms and the Future of the American Economy*. Kauffman Foundation Research Series: Firm Formation and Economic Growth.
http://www.kauffman.org/~media/kauffman_org/research%20reports%20and%20covers/2010/04/highgrowthfirmsstudy.pdf Viitattu 20.3.2015.
- Stanworth, M. J. K. & Curran, J. 1973. *Management Motivation in the Smaller Business*. Essex.
- Stanworth, M. J. K. & Curran, J. 1976. Growth and the Small Firm - an Alternative View. *Journal of Management Studies* 13 (2), 95-110.
- Stanworth, M. J. K., Stanworth, C. & Granger, B. 1989. Who becomes an entrepreneur? *International Small Business Journal* 1989, 11-12.
- Stearns, P. N. 1998. *The industrial revolution in world history*. Colorado: Westview Press, Boulder.
- Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. 2011. *Global Entrepreneurship Monitor - Finnish 2011 Report*. Turun yliopiston kauppakorkeakoulun tutkimusraportteja A 1/2012.
<http://www.gemconsortium.org/country-profile/61> Viitattu 15.3.2015.
- Stevenson, H. H. & Gumpert, D. E. 1985. The heart of entrepreneurship. *Harvard business review* 63 (2), 85-94.
- Stiles, T. J. 2009. *The first tycoon: the epic life of Cornelius Vanderbilt*. New York: Alfred A. Knopf.
- Storey, D. J. & Johnson, S. 1987. *Job generation and labour market change*. Basingstoke: Macmillan.
- Storey, D. J. 1988. *Entrepreneurship and the new firm*. London: Routledge.
- Storey, D. J. & Johnson, S. G. 1990. A Review of Small Business Employment Data Bases in the United Kingdom. *Small Business Economics* 2 (4), 279-299.
- Storey, D. J. 1994. *Understanding the small business sector*. London: Routledge.
- Storey, D. J. & Greene, F. J. 2010. *Small business and entrepreneurship*. New York: Financial Times Prentice Hall.
- Storey, J., Edwards, P. & Sisson, K. 1997. *Managers in the making: careers, development and control in corporate Britain and Japan*. London: Sage.

- Strömberg, J., Nuorteva, J. & Forssell, C. (toim.) 2007. Valtio palkitsee = Staten belönar. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1150.
- Strömmer, A. 1969. Väestöllinen muuntuminen Suomessa: analyttinen kuvaus syntyvyyden, kuolevuuden ja luonnollisen kasvun tähänastisesta kehityksestä ja alueellisesta vaihtelusta. Helsinki: Väestöpoliittinen tutkimuslaitos.
- Stuart, R. W. & Abetti, P. A. 1985. Field Study of Start-Up Ventures: Strategy, Innovation and Organization versus Market. Teoksessa J. A. Hornaday (toim.) Wellesley, Mass.; Center for Entrepreneurial Studies, Babson College, 18-37.
- Stuart, R. & Abetti, P. A. 1987. Start-Up Venture: Towards the Prediction of Initial Success. *Journal of Business Venturing* 2 (3), 215-230.
- Stuart, R. W. & Abetti, P. A. 1990. Impact of Entrepreneurial and Management Experience on Early Performance. *Journal of Business Venturing* 5 (3), 151-162.
- Supple, B. E. (toim.) 1963. The experience of economic growth: case studies in economic history. New York: Random House.
- Swedberg, R. (toim.) 2000. Entrepreneurship: the social science view. Oxford: Oxford University Press. Oxford management readers.
- Swedberg, R. 2000. The Social Science View of Entrepreneurship: Introduction and Practical Application. Teoksessa R. Swedberg (toim.) Entrepreneurship. The Social Science View. Oxford University Press, 7-44.
- Tainio, R., Räsänen, K. & Santalainen, T. 1985. Suuryritykset ja niiden johtaminen Suomessa: liiketoiminnan johtamisesta yhtymän strategiseen johtamiseen. Espoo: Weilin + Göös. *Ekonomia*.
- Tamminen, R. 1981. Yrityksen persoonallisuus ja kannattavuus. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Economics and Management, Working paper 9.
- Tamminen, R. 1984. Menestyvän pienyrityksen tunnistamisesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tanaka, Y., Tamaki, T., Ojala, J. & Eloranta, J. (toim.) 2015. Comparing Post War Japanese and Finnish Economies and Societies: Longitudinal Perspectives. New York: Routledge.
- Taussig, F. W. & Joslyn, C. S. 1932. American Business Leaders: A Study in Social Origins and Social Stratification. New York.
- Tedlow, R. S. 2001a. Giants of enterprise: seven business innovators and the empires they built. New York: HarperBusiness.
- Tedlow, R. S. 2001b. What Titans can Teach Us. *Harvard business review* 79 (11), 70-79.
- Tedlow, R. S., Bettcher, K. E. & Purrington, C. A. 2003. The Chief Executive Officer of the Large American Industrial Corporation in 1917. *Business History Review* 77 (4), 687-701.

- Tece, D. J. 2010. A Tribute to Oliver Williamson: Williamson's Impact on the Theory and Practice of Management. *California. Management Review* 2010, 52, 2, 167-176.
- Teräs, K. 2009. Yritys ja yhteiskunta: Heikki Huhtamäen verkosto- ja sidosryhmäsuhteet. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Teräsvirta, T. & van Dijk, D. 2003. Modelling Finnish economic growth: 1860–2001. Teoksessa K. Alho, J. Lassila & P. Ylä-Anttila (toim.) *Talouden tutkimus ja päätöksenteko – Kirjoituksia rakennemuutoksesta, kasvusta ja talouspolitiikasta*. Helsinki: ETLA, 199-222.
- Terviö, M. 2010. Oliver Williamson ja transaktiokustannusten taloustiede. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 106 (1), 104-108.
- Tervo, H. 2006. Regional Unemployment, Self-Employment and Family Background. *Applied Economics* 38 (9), 1055-1062.
- Tervo, H. & Haapanen, M. 2007. Miksi naisia on vain vähän yrittäjinä? *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 103 (1), 28-43.
- Thayer, P. W. 1997. The 4 Routes to Entrepreneurial Success. *Personnel Psychology* 50 (2), 517-520.
- Thomas, R. P. 1969. Automobile industry and its tycoon. *Explorations in Economic History* 6/1969, 139-157.
- Thompson, J. L. 2004. The facets of the entrepreneur: identifying entrepreneurial potential. *Management Decision* 42 (2), 243-258.
- Thurik, A. R., Stam, E. & Audretsch, D. B. 2013. The rise of the entrepreneurial economy and the future of dynamic capitalism. *Technovation* 33 (8), 302-310.
- Timmons, J. A. 1986. Growing up Big: Entrepreneurship and the Creation of High-Potential Ventures. Teoksessa D. Sexton, L. Smilor & W. Raymond (toim.) *The art and science of entrepreneurship*. Mass: Ballinger, 223-240.
- Timmons, J. A. 1978. Characteristics And Role Demands Of Entrepreneurship. *American Journal of Small Business* 3 (1), 5-17.
- Timmons, J. A. & Olin, F. W. 1999. *New venture creation: entrepreneurship for the 21st century*. (5. painos) Boston, MA: Irwin/McGraw-Hill.
- Timmons, J. A. & Spinelli, S. J. 2007. *New venture creation: entrepreneurship for the 21st century*. (7. painos) Boston: McGraw-Hill.
- Tipple, J. 1959. The Anatomy of Prejudice. *Business History Review* 33 (4), 510-523.
- Tolonen-Kytölä, T. 2014. Työn eetos, vapaus, onnellisuus: perheyrittäjien arvojen kuvauksen rakentuminen eräiden suomalaisten lehtien reportaaseissa. *Jyväskylä studies in business and economics* 150. Jyväskylän yliopisto, kauppakorkeakoulu, Jyväskylä.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/43712> Viitattu 10.9.2015
- Toninelli, P. A. & Vasta, M. 2010. Italian Entrepreneurship: Conjectures and Evidence from a Historical Perspective. Teoksessa J. L. Garcia - Ruiz & P. A. Toninelli (toim.) *The determinants of entrepreneurship: leadership, culture, institutions*. London: Pickering and Chatto, 49-79.

- Toninelli, P. A. & Vasta, M. & Zavarrone, E. 2013. Explaining Entrepreneurial Success: Evidence from the Italian Case (Nineteenth - Twentieth Centuries). Teoksessa G. Tortella & G. Quiroga (toim.) *Entrepreneurship and Growth*. London: Palgrave - McMillan, 92-112.
- Toninelli, P. A. & Vasta, M. 2014. Opening the Black Box of Entrepreneurship: The Italian Case in a Historical Perspective. *Business History* 56 (1-2), 161-186.
- Tortella, G. (toim.) 1990. Education and economic development since the industrial revolution. Valencia: Generalitat Valenciana.
- Tortella, G., Quiroga, G. & Moral-Arce, I. 2009. Nature or Nurture? Factors of Entrepreneurship: A Comparative Approach. Working Paper Columbia University. <http://academiccommons.columbia.edu/catalog/ac:111297> Viitattu 20.3.2016.
- Tortella, G., Quiroga, G. & Moral-Arce, I. 2010. Entrepreneurship: a comparative approach. Teoksessa J. L. Garcia - Ruiz & P. A. Toninelli (toim.) *The determinants of entrepreneurship: leadership, culture, institutions*. London: Pickering and Chatto, 81-104.
- Tortella, G. & Quiroga, G. (toim.) 2012. *Entrepreneurship and growth: An international historical perspective*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Tortella, G., Quiroga, G. & Moral-Arce, I. 2012. A Tale of Four Countries: Entrepreneurs and Entrepreneurship in England, France, Scotland and Spain: A Comparative Approach. Teoksessa G. Tortella & G. Quiroga (toim.) *Entrepreneurship and Growth: A Comparative Historical Perspective*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan.
- Tosh, J. 1991. *The pursuit of history: aims, methods and new directions in the study of modern history*. (2. painos) London: Longman.
- Tourunen, K. 2009. Perheyrytykset kansantalouden resurssina: keskisuurten ja suurten yritysten omistajuus, toiminnan laajuus ja kannattavuus Suomessa 2000-2005. *Jyväskylä studies in business and economics* 71. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/19484/9789513934705.pdf?sequence=1> Viitattu 20.10.2015.
- Tsang, E. W. K. 1999. A Preliminary Typology of Learning in International Strategic Alliances. *Journal of World Business* 34 (3), 211-229.
- Tucker, K. A. (toim.) 1977. *Business history: selected readings*. London: Cass.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (5. painos). Helsinki: Tammi.
- Turunen, T. 2011. Yrittäjyys - mitä se merkitsee?: yrittäjyyden ja sen sukulaiskäsitteiden käyttö koulutuksessa, tutkimuksessa ja politiikassa 1900-luvun loppupuolelta 2000-luvun alkuun. *Jyväskylä studies in business and economics* 102. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36642/9789513944186.pdf?sequence=1> Viitattu 20.9.2015.
- Turunen, T. 2012. Yrittäjyys politiikkana - yrittäjyys tieteenä. *Tiedepolitiikka* 37 (2), 27-36.

- Tzioumis, K. 2013. Are Company Founders Underpaid? *Applied Economics* 45 (16-18), 2527-2536.
- Uotila, M. 2014. Käsityöläinen kyläyhteisönsä jäsenenä: prosopografinen analyysi Hollolan käsityöläisistä 1810-1840. *Jyväskylä studies in humanities* 237. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44611/978-951-39-5943-2_vaitos21112014.pdf?sequence=1 (viitattu 13.11.2015)
- Üsdiken, B. & Kieser, A. 2004. Introduction: History in Organisation Studies. *Business History* 46 (3), 321-330.
- Vainio-Korhonen, K. 2010. Kaupan ja käsityön ammattikasvatus. Teoksessa J. Hanska. & K. Vainio-Korhonen (toim.) *Huoneentaulun maailma: kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 221-257.
- Valtonen, H. & Ojala, J. 2005. Näkymättömät ja näkyvät kädet: yritysjohtajat elämäkertojen valossa. Teoksessa K. Ahonen (toim.) *Historia ja herrasmies: Seppo Zetterbergille omistettu juhlaKirja*. Jyväskylän yliopisto, 207-226.
- Vares, V. 1995. Voi voittajia!: "Voittajat" ja "häviäjät" historian tutkimuksen metodisena ongelmana. Teoksessa T. Soikkanen (toim.) *Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 1, 130-165.
- Vares, V. 2007. *Emil Aaltonen: teollisuusjohtaja ja suurlahjoittaja*. Helsinki: Otava.
- Vartia, P. & Ylä-Anttila, P. 1996. *Kansantalous 2021*. Helsinki: Taloustieto. Etla: Sarja B 153.
- Varto, J. 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vattula, K. & Lampivuo, S. 1983. *Suomen taloushistoria 3: Historiallinen tilasto*. Helsinki: Tammi.
- Vesikansa, J. 1992. *Kehitysmaasta elintaso-Suomeen: itsenäisen Suomen talouden vaiheita ja niiden taustaa*. Helsinki: Otava.
- Vesikansa, J. 1995. *Leipurinpojan perintö: Huhtamäki Oy 1920-1995*. Helsinki: Otava.
- Vesikansa, J. 1998. *Puuseppää aina tarvitaan: Iskun historia 1928-1998*. Lahti: Isku.
- Vesper, K. H. 1998. *New Venture Strategies*. Englewood Cliffs: N.J.: Prentice Hall.
- Vincent, D. 2000. *The rise of mass literacy: reading and writing in modern Europe*. Cambridge: Polity. Themes in history.
- Virrankoski, P. 2001. *Suomen historia. Toinen osa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 846.
- Vlami, D. & Mandouvalos, I. 2013. Entrepreneurial Forms and Processes Inside a Multiethnic Pre-capitalist Environment: Greek and British Enterprises in the Levant (1740s-1820s). *Business History* 55 (1-2), 98-118.
- Voionmaa, V. 1932. *Tampereen kaupungin historia. 3, Tampereen historia itämaisestä sodasta suurlakon aikoihin*. (2. painos) Tampere: Tampereen kaupunki.

- Voutilainen, M. 2016. Poverty, inequality and the Finnish 1860s famine. *Jyväskylä studies in humanities* 287. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/49598/978-951-39-6627-0_vaitos13052016.pdf?sequence=1 (viitattu 14.7.2016)
- Voutilainen, P. 2001. Uusien yritysten taustat ja syntyprosessi. Helsinki: Kauppa- ja teollisuusministeriö, elinkeino-osasto. Kauppa- ja teollisuusministeriön tutkimuksia ja raportteja 18.
- Wall, J. F. 1989. *Andrew Carnegie*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Ward, J. L. 2004. *Perpetuating the family business: 50 lessons learned from long-lasting, successful families in business*. New York: Palgrave Macmillan.
- Waris, H. 1952. *Suomalaisen yhteiskunnan rakenne*. Helsinki: Otava.
- Waris, H. 1967. *Muuttuva suomalainen yhteiskunta*. Porvoo: WSOY.
- Warner, W. L. & Abegglen, J. C. 1955. *Occupational mobility in American business and industry: 1928-52*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wasserman, N. 2008. The founder's DILEMMA. *Harvard business review* 86 (2), 102-109.
- Wasserman, N. 2012. *The founder's dilemmas: anticipating and avoiding the pitfalls that can sink a startup*. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Weber, M. 1990. *Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki*. Suomentaja Timo Kyntäjä. Porvoo: WSOY. (Alkuteos julk. 1905).
- Weiss, R. 1969. *The American myth of success: from Horatio Alger to Norman Vincent Peale*. New York: Basic Books.
- Westhead, P. & Wright, M. (toim.) 2000. *Advances in entrepreneurship*. Cheltenham: Edward Elgar. An Elgar reference collection. 3 osaa.
- Westhead, P., Wright, M. & McElwee, G. 2011. *Entrepreneurship: perspectives and cases*. New York: Prentice Hall.
- Whittington, R. & Mayer, M. 2000. *The European corporation: strategy, structure, and social science*. Oxford: Oxford University Press.
- Whittington, R. 2007. Introduction: Comparative perspectives on the managerial revolution. *Business History* 49 (4), 399-403.
- Wickham, P. A. 2001. *Strategic entrepreneurship: a decision-making approach to new venture creation and management*. (2. painos) Harlow: Prentice Hall.
- Wiener, M. J. 1985. *English culture and the decline of the industrial spirit, 1850-1980*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Wiklund, J. 1998. *Small firm growth and performance: entrepreneurship and beyond*. Jönköping: Jönköping international business school. JIBS dissertation series 3.
- Wilken, P. H. 1979. *Entrepreneurship: a comparative and historical study*. Norwood (N.J.): Ablex.
- Wilkins, M. 2008. Chandler and Global Business History. *Business History Review* 82 (2), 251-266.

- Wilkins, M. 1970. The emergence of multinational enterprise: American business abroad from the Colonial Era to 1914. Cambridge, MA: Harvard University Press. Harvard studies in business history 34.
- Williamson, O. E. 1983. Markets and hierarchies: analysis and antitrust implications: a study in the economics of internal organization. New York: Free Press.
- Williamson, O. E. 1987. The economic institutions of capitalism: firms, markets, relational contracting. New York: Free Press.
- Williamson, O. E., Coase, R. H. & Winter, S. G. (toim.) 1993. The nature of the firm: origins, evolution, and development. New York: Oxford U.P.
- Williamson, O. E. 2010. Transaction Cost Economics: The Natural Progression. American Economic Review 2010, 100, 3, American Economic Association, 673-690.
- Wilson, J. F. 1963. The Entrepreneur in the Industrial Revolution in Britain. Teoksessa B. E. Supple (toim.) The experience of economic growth. New York: Random House, 171-188.
- Wilson, J. F. 1995. British business history, 1720-1994. Manchester: Manchester University Press.
- Wirilander, K. 1974. Herrasväkeä: Suomen säätyläistö 1721-1870. Helsinki: Suomen historiallinen seura. Historiallisia tutkimuksia 93.
- Woo, C. Y., Cooper, A. C. & Dunkelberg, W. C. 1991. The Development and Interpretation of Entrepreneurial Typologies. Journal of Business Venturing 6 (2), 93-114.
- Wood, G. S. 2004. The Americanization of Benjamin Franklin. New York: Penguin Press.
- Woodruff, W. 1956. History and the Businessman. Business History Review 30 (3), 241-259.
- Wyllie, I. G. 1954. The self-made man in America: the myth of rags to riches. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Yergin, D. & Stanislaw, J. 1999. The commanding heights: the battle between government and the marketplace that is remaking the modern world. New York: Simon & Schuster.
- Yin, R. K. 1989. Case study research: design and methods. New York: Sage. Applied social research methods series; vol. 5.
- Ylikangas, H. 1989. Tervasta teollisuuteen: Ylihärmän kehitys varhaisista ajoista nykypäiviin. Ylihärmä: Ylihärmän kunta.
- Young, M. D. 1959. The rise of the meritocracy 1870-2033: the new elite of our social revolution New York: Random.
- Yrjänä, J. 2009. Metsäpirulainen: liikemies Erik Johan Längman (1799-1863) talousjärjestelmän murroksessa. Helsinki: Yliopistopaino.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19398/metsapir.pdf?sequence=1> Viitattu 1.11.2015.
- Zanden van, J. L. (toim.) 2014. How was life?: global well-being since 1820. Paris: OECD. OECD better life initiative. Clio-Infra project.

- Zetterberg, S. 1992. Suurten uudistusten aikakausi 1861-1889. Teoksessa S. Zetterberg & A. Tiitta (toim.) Suomi kautta aikojen. Helsinki: Otava, 264-369.
- Zunz, O. 1990. Making America corporate, 1870-1920. Chicago: University of Chicago Press.
- Ålander, J. 2012. Suomalaisten suuryritysten vuosina 1851-1925 syntyneiden johtajien elinikä. Taloushistorian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37370/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201202151178.pdf?sequence=1> Viitattu 30.9.2015.

ARTIKKELIT VERKKOJULKAISUISSA

- Ahvenainen, J. 2000. Gutzeit, Hans (1836 - 1919). Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 10.1.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/5209/>
- Ahvenainen, J. 2009. Kauppaneuvos Gustaf Adolf Serlachius (1830-1901). Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. Studia Biographica 8. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 30.9.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=186>
- Ahvenainen, J. 2010. Maanviljelysneuvos Hjalmar Gabriel Paloheimo (1864-1919). Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. Studia Biographica 8. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 30.9.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=240>
- Ahvenainen, J. 2008. Vuorineuvos Karl Alfred Paloheimo (1862-1949). Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. Studia Biographica 8. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 30.9.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=342>
- Helen, T. 1997. Idestam, Fredrik (1838 - 1916). Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 11.2.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4296/>
- Hellsten, T. 2012. Teollisuusneuvos Lauri Kuoppamäki (1877-1935). Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. Studia Biographica 8. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 30.9.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=359>

- Herranen, T. 2009. Kauppaneuvos Axel Wilhelm Wahren (1814–1885).
Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 8.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 10.1.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=130>
- Murtorinne, E. & Rasila, V. 2000. Kihlman, Alfred (1825 - 1904).
Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki:
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 10.1.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4300/>
- Nykänen, P. 2000. Finlayson, James ja Margaret (1771 - 1852) Kansallisbiografia-
verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 10.1.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4275/>
- Paaskoski, J. 2009. Kauppaneuvos Herman Saastamoinen (1850–1920).
Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 8.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 20.3.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=208>
- Rasila, V. 1999. Törngren, Adolf (1824 - 1895). Kansallisbiografia-
verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 11.2.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4355/>
- Saloheimo, V. 2009. Kauppaneuvos Antti Juhana Mustonen (1810–1877).
Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 8.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 5.11.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=119>
- Schybergson, P. 2009. Kauppaneuvos Antti Ahlström (1827–1896).
Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 8.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 5.11.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=140>
- Suvanto, P. 2009. Maanviljelysneuvos Alfred Kordelin (1868–1917).
Talouselämän vaikuttajat -verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 8.
Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 5.11.2015)
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=252>
- Uola, M. 2002. Walden, Rudolf (1878 - 1946). Kansallisbiografia-
verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen
Kirjallisuuden Seura, 1997- (viitattu 11.2.2016)
<http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/804/>

VIITATUT VERKKOSIVUSTOT

http://www.etteplan.com/about-etteplan.aspx?sc_lang=en
<http://honka.com/en/honka-briefly/history/>
<http://www.ggcd.net/maddison/>
<http://vnk.fi/ministerio/huomionosoitukset>
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?p=2>
<https://www2.kotipizza.fi/index/52>
<http://www.kansallisbiografia.fi/kirjat/?p=3>
<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>
<http://www.orasgroup.com/fi/yritys>
<http://www.ponsse.com/ponsse>
<http://www.planmeca.com/Company/>
<http://www.stat.fi>
<http://www.tietosuoja.fi/fi/index/materiaalia/lomakkeet/rekisteri-jatietosuoja-sesteet.html>
<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/vuodenyrittaja/palkitut-yrittajat/valtakunnallinen-yrittajapalkinto>
<http://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/yrittajyys-suomessa-316363>
<https://www.srv.fi/srv-yhtiona/srv-yhtiona>

LIITTEET

LIITE 1 Tutkimuksen keskeiset käsitteet.

Tutkimukseni keskeinen käsite on **perustajayrittäjä**. Yrittäjistä on tehty lukuisia määritelmiä niin taloustieteessä kuin organisaatiotutkimuksessa. Yrittäjyys yhdistetään yleensä innovatiivisuuteen, uuden luomiseen, päätöksentekoon ja riskin kantamiseen. Suppean ja yksinkertaisen näkemyksen mukaan yrittäjät perustavat yrityksiä.⁹⁷⁴ Käytän tässä tutkimuksessa tätä määritelmää, koska se soveltuu parhaiten omaan näkökulmaani. En pohdi tarkemmin, miten yrittäjä pitäisi määritellä. Riittää, että tutkimukseeni valikoituneet henkilöt ovat jossakin elämänsä vaiheessa perustaneet yrityksen (jotkut useammankin). Yrittäjä on tyypillisesti henkilö, joka on pienen yrityksen omistaja (ts. omistajayrittäjä).

Luokittelen perustajayrittäjäksi myös yhdessä perustettujen yritysten perustajat. Otan mukaan yritysoston kautta oman yrityksen omistajaksi tulleet, ja osto on tässä yhteydessä tapahtunut yrityspolun alkuvaiheessa. Samoin mukaan on otettu yrittäjät, jotka ovat kasvattaneet ostamansa yrityksen, jonka toiminta on ollut hyvin pientä tai sen toiminta on ollut loppumassa, uuteen suuruusluokkaan.

On syytä todeta, että olisi ollut mahdollista tehdä erilaisiakin rajauksia.⁹⁷⁵ On myös otettava huomioon, että sama perustaja voi perustaa enemmän kuin yhden yrityksen.⁹⁷⁶ Yrityksen perustaminen voidaan käsittää monella eri tavalla. Yrityksen voi perustaa joko yksi henkilö, joka omistaa koko liiketoiminnan, tai sitten ryhmä ihmisiä, joilla jokaisella on oma osuutensa yrityksestä.⁹⁷⁷

⁹⁷⁴ Esim. Brockhaus 1987; Gartner 1988; Low & MacMillan 1988. Artikkeleissa on käsitelty aikaisempia yrittäjämääritelmiä. Murray B. Low'n ja Ian C. MacMillanin (1988, 141) mukaan yrittäjyys tulisi määritellä uuden yrityksen perustamiseksi (*"in the spirit of the challenge to define an overall, common purpose, we suggest that entrepreneurship be defined as the "creation of new enterprise."*) Heidän mukaansa yrittäjätutkimuksen tulisi keskittyä uusiin yrityksiin ja niiden vaikutukseen talouskasvun edistäjänä. Yrittäjyyden ilmiöstä ja sisällöstä on esitetty lukuisia erilaisia määritelmiä, joissa yrittäjän rooli ja tehtävä taloudessa nähdään eri tavoilla, ks. esim. Hebert & Link 1988, 155; Hebert & Link 1989; Gartner 1988; Carland, Hoy & Carland 1984; 1988; Thurik & Van Dijk 1998; Shane & Venkataraman 2000; Casson 2003; Shane 2003; Filion 2011. Yrittäjyystutkimuksen yrittäjämääritelmien ongelmista yleisesti Chell, Haworth & Brearley 1991, 1-6.

⁹⁷⁵ Esimerkiksi Bernard Sarachek (1976) pitää yritysjohtajaa yrittäjänä, jos hän luo uuden liikeyrityksen tai elvyttää vararikon partaalla olevan yrityksen jälleen elinvoimaiseksi tai hänen johdollaan kasvattaa pienyrityksen kokonaan eri suuruusluokan yritykseksi tai muuttaa yrityksen taloudellisesti kokonaan eriluontoiseksi kuin edeltäjänsä.

⁹⁷⁶ Ronstadt (1984) on tullut siihen tulokseen, että monialaiset yrittäjät ovat yleisempiä kuin luullaan. Hänen aineistonsa käsitti 1 537 aktiivista ja entistä yrittäjää. Näistä jälkimmäisistä 40 % oli ollut mukana luomassa useampia yrityksiä, ja edeltävästä yli 60 %. Ronstadtin mukaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia (new venture opportunities) tulee esille, kun yrittäjä on mukana start up -yrityksessä

⁹⁷⁷ Storey 1994, 130. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *perustaa*-sanana synonyymeja ovat panna jokin alkuun, luoda ja muodostaa (perustaa yhtiö) sekä rakentaa tai laskea johonkin alusta, perusta, perustus, pohja tai kaivaa perustus (rakennuksen, tien perustaminen). Lähde: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (ladattu 20.4.2016).

Perustajayrittäjiä käsittelevän väitöstutkimuksen tehneen Jouni Oksasen määritelmän mukaan perustajayrittäjät ovat

*"1. polven yrittäjiä, jotka ovat itse perustaneet yrityksen tai ostaneet yrityksen osakkeita tai liiketoiminnan ja jotka ovat yrityksen operatiivisessa toiminnassa johtavassa asemassa."*⁹⁷⁸

Tutkimuksissa on erotettu toisistaan yrittäjä ja pienen yrityksen omistaja.⁹⁷⁹ Perustajayrittäjäksi voidaan tulla eri tavoilla. Yrityksen voi perustaa joko yksi henkilö, joka omistaa koko liiketoiminnan, tai sitten ryhmä ihmisiä, joilla jokaisella on oma osuutensa yrityksestä.⁹⁸⁰ Oksanen on erottellut yrittäjäksi alkamisessa kaksi vaihtoehtoa. Hänen mukaansa

"yrittäjä voi joko 1) perustaa itse uuden yrityksen ja kehittää sitä tai 2) ostaa tai perii valmiin yrityksen osin tai kokonaan. Jälkimmäiseen polkuun kuuluvat myös perheyritysten sisäiset sukupolvenvaihdokset."

Tämän tutkimuksen kohteena olevia yrittäjiä kuvaa englannin kielen entrepreneur-termi, koska he ovat kasvattaneet menestyksellisesti yritystään.⁹⁸¹ En tutki käsityöläisyrittäjiä tai sellaisia perheyrittäjiä, jotka eivät halua kasvattaa yritystään. Tutkimuksesta karsiutuu pois sellaiset perustajayrittäjät, joiden perustaman yrityksen toiminta-aika on ollut lyhyt tai yrityksen liiketoiminta ei ole kasvanut riittävän suureksi. Suomen kielessä ei ole sellaista käsitettä, jolla voisi erottaa menestyneet yrityksen perustajat kaikista yritysten perustajista.

Tämän tutkimuksen eräänlainen avaintermi on **self-made man**. Suomen kielen sivistyssanakirjan mukaan self-made man on omin kyvyin menestynyt mies, jolla on ollut vaatimaton alku.⁹⁸² Olen selvittänyt self-made man -käsitettä ja ilmiötä tarkemmin luvussa 2.3.

Yrittäjyydellä voidaan tarkoittaa joko ulkoista eli omistajayrittäjyyttä tai sisäistä yrittäjyyttä, jolloin yrittäjyyttä pidetään ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapana.⁹⁸³ Perinteisesti yrittäjyyttä on tutkittu ja tulkittu uuden yrityksen

⁹⁷⁸ Oksanen 2013, 20.

⁹⁷⁹ Ks. esim. Carland, Hoy, Boulton & Carland 1984. Yksi yrittäjyystutkimuksen haasteista on se, miten yrittäjä erotetaan pienyrityksen omistajista. Tähän liittyy se, että kaikki omistajat eivät ole yrityksen perustajia (Chell, Haworth & Brearley 1991, 5-7).

⁹⁸⁰ Storey 1994, 130.

⁹⁸¹ Englanninkielisellä entrepreneur-käsitteellä tarkoitetaan ammattijohtajaa, liikemiestä tai liikenäistä, joka yrittää jatkuvasti kasvattaa ja kehittää yritystään yhä menestyvämmäksi. Kyseessä on laatumääre, joka annetaan yrittäjätyleille, jotka johtavat yritystään tietyllä tavalla (eli kasvuhakuisesti). Suomen kielessä yrittäjä-käsitteeseen ei liitetä samalla tavalla kasvuhakuisuutta. Visa Huuskosen väitöskirjan kaan *"yrittäjällä on kokonaisvastuu yrityksestään, hän on riskipääoman sijoittaja, ylimmän päätösvoiman käyttäjä ja ylin auktoriteetti."* (Huuskonen 1992, 33-35)

⁹⁸² Nurmi, Rekiaro & Rekiaro 1994. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *self-made man -yrittäjä* on vaatimattomista oloista lähtenyt, itse varakkuutensa tehnyt ja korkean asemansa tavallisesti talousalalla luonut mies. Lähde:

⁹⁸³ <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (ladattu 20.4.2016). Koiranen 1997; Peltonen 1986, 9, 47-49. Matti Koirasen ja Matti Peltosen (1995) mielestä yrittäjä on aloitekykyinen ihminen, jolla on lisäksi myönteinen työasenne ja työhalua. Yrittäjällä on myös määrätietoisuutta, menestymisen tarvetta, vastuullisuutta, riskinottokykyä, luovuutta, kekseliäisyyttä ja aktiivisuutta. Yrittäjyystutkimuksen yleinen käsitys on, että yrittäjyys on mahdollisuuden havaitsemista, tunnis-

perustamisen yhteydessä. Yrittäjyyskeskustelussa yrittäjä ja yrityksen perustaja nähdään usein samaa tarkoittavina asioina. Yrityksen perustamista voidaan pitää kaikkein yrittäjämäisimpänä toimintana.⁹⁸⁴

Perustajayrittäjän käsite kytkeytyy läheisesti yleisempiin käsitteisiin yrittäjä ja yrittäjyys. Tässä tutkimuksessa käsittelen vain yrittäjyyden yksilöllisiä toimijoita, joita kutsun perustajayrittäjiksi.

Sanakirjamääritelmä yrittäjästä kuvaa käsitettä taloudellisesta ja omistuksellisesta näkökulmasta. Yrittäjä on sama kuin yksityisyrittäjä. Yrittäjäksi luetaan myös henkilö, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa vastuunalaisena yhtiömiehenä tai osakeyhtiössä pääosakkaana. Yrittäjyys kuvaa ennen kaikkea yksityisyrittäjien taloudellista toimintaa.⁹⁸⁵

Yrittäjyys käännetään englanniksi entrepreneurship. Yrittäjyys-käsitteen rinnakkaiskäsitteitä ovat yrittäjä, yrittäminen ja yritteliäisyys.⁹⁸⁶ Yrittäjyys (entrepreneurship) voidaan käsittää tarkoittavaksi samaa kuin tehdä jotakin tai ottaa aloite.⁹⁸⁷

Pajarinen ja Rouvinen ovat käsitelleet yrittäjyyttä teoreettisessa ja empiirisessä kirjallisuudessa. Akateemisen tutkimuksen teoreettisen kirjallisuuden yrittäjyys yhdistetään innovatiivisuuteen ja uusien yritysten perustamiseen. Empiirisessä kirjallisuudessa tai tilastotuotannossa yrittäjyys (self-employment) puolestaan tarkoittaa yleensä ammatin- tai elinkeinonharjoittamista ja itsensä työllistämistä. On tärkeä havaita, että usein "teorian mukainen" yrittäjyys rajautuu pois, koska osakeyhtiön joukolla perustaneet henkilöt eivät aina tilastoidu yrittäjiksi. Toisinaan yrittäjyyden tulkitaan myös käytännössä tarkoittavan pieniä ja keskisuuria yrityksiä, mutta nämäkin liittyvät vain osittain teorian mukaiseen yrittäjyyteen. Jotta yrittäjyydestä voi keskustella analyttisesti, käsitteiden erot on syytä havaita.⁹⁸⁸

---

tamista ja hyödyntämistä ja sen tavoitteena on saada taloudellista hyötyä (esim. Shane & Venkataraman 2000).

⁹⁸⁴ Cooper & Dunkelberg 1986, 66.

⁹⁸⁵ Kielitoimiston sanakirjan määritelmän mukaan *yrittäjä* on yksityisyrittäjä; taloustieteessä yrittäjäksi sanotaan myös henkilöä, joka harjoittaa elinkeinotoimintaa vastuunalaisena yhtiömiehenä tai osakeyhtiössä (pääosakkaana). Lähde: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (ladattu 20.4.2016).

⁹⁸⁶ Lähemmin Turunen 2011, 24. Ks. laajemmin Turusen väitöskirjan luku 1.3. ("*Yrittäjyys tutkimuskohteena*").

⁹⁸⁷ Yrittäjyyteen liittyviä historiallisia termejä ovat "project", "projector", "adventur" ja "undertaker." "Yrittäjä"-sanana semanttisesta alkuperästä lähemmin, ks. esim. Kyrö 1997, 96-100; Casson 2003, 19-20; Turunen 2011, 24; Huuskonen 1992, 33-35; Järvinen 1948, 11-22.

⁹⁸⁸ Pajarinen & Rouvinen 2006. Pajarisen ja Rouvisen (2006) mukaan yrittäjyyden määritelmien ongelmiin ja erilaisiin sisältöihin kytkeytyy osittain se, että kansakuntia koskevilla aineistoilla elintason ja yrittäjyyden välinen yhteys on negatiivinen. Heidän mukaansa kuuluu yrittäjyyden "teorian" ja "käytännön" välillä on niin suuri, että kyse on lähes kokonaan eri asioista. Koiranen ja Peltonen (1995, 9-10) määrittelevät yrittäjyyden ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistavaksi, joka saa omat ja yhteisön voimavarat toimimaan. Lisäksi yrittäjyys on tavoitteellista ja omavastuista itsensä johtamista. Yrittäjyys on "*supertuotannontekijä, jonka varassa tapahtuu monen muun tuotannontekijän yhdistely.*" Yrittäjyys on niin ikään ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa työn tekemiseen ulkoisena tai sisäisenä yrittäjänä. Se ilmenee mahdollisuutena, kasvun lähteenä ja haasteena. Yrittäjyys motivoi. Se on monelle enemmän elämäntapa kuin ammatti.

Tässä tutkimuksessa **menestymisellä** tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen kohteena olevat yrittäjät ovat perustaneet yrityksen, joka on kasvanut ja menestynyt taloudellisesti.⁹⁸⁹ Yrittäjän menestyminen on näkynyt yrityksen kasvussa. Tässä ei käsitellä sitä, onko yrittäjä menestynyt muuten kuin taloudellisesti. Wickhamin mukaan yrityksen kasvu on myös eräänlainen sisäisen motivaation sekä yrityksen rahallisen arvon nousun kautta tullut ”palkinto” yrittäjälle, joka on havainnut kasvutilaisuudet ja ymmärtänyt, miten ne voidaan hyödyntää, hankkinut tarvittavat kasvuresurssit sekä ahkeroinut voidakseen yrityksen johdon kanssa realisoida ne.⁹⁹⁰

Tässä tutkimuksessa yrittäjän menestyksen kriteerinä on arvonimi, joka voidaan myöntää vain taloudellisesti menestyneelle yrittäjälle. Arvonimen myöntämisen taustalla ovat yrityksen perustajan taloudelliset meriitit. Lisäksi otetaan huomioon muut ansiot. Talouden alan arvonimi voidaan myöntää vain, jos henkilön johtaman tai omistaman yrityksen liiketoiminta on riittävän laajaa. Talouden arvonimen saajat ovat myös johtaneet ja omistaneet pitkän ajan yritystä (tai yrityksiä), koska arvonimen tulee kuvata henkilön elämäntyötä.⁹⁹¹

Arvonimen saamisen edellytyksenä olevaa liiketoiminnan laajuutta ei ole ilmoitettu. Arvonimilautakunnan käytössä on epävirallinen kriteeristö, joka vaikuttaa siihen, mikä talouden alan arvonimi voidaan myöntää. Liikevaihdon suuruus laajuus ja työntekijöiden määrä ovat tavanomaisia mittareita. Yritys voi erottautua myös muilla tavoilla. Suomen Yrittäjien Keskusliiton Yrittäjäpatsas-tunnuspalkinnon myöntämisen perusteet ovat seuraavat: yrityksen palvelusten tai tuotteiden omaperäisyys, yrityksen ikä, yrityksen kasvunopeus ja työllistävä vaikutus, tuloksekas vientitoiminta, välttämättömien palvelujen ylläpitäminen, uusien tuotantomenetelmien onnistunut soveltaminen ja yritystoiminnan ohessa tapahtunut merkittävien luottamustehtävien hoito yrittäjäjärjestöissä tai muuten yksityisen yrittäjyyden hyväksi.⁹⁹²

Yrityksen **menestymistä** mitataan yleensä kannattavuudella. Yrityksen menestyminen tulee ilmi kannattavuudessa, kasvussa, kilpailukyvyssä ja markkinaosuudessa.⁹⁹³ Yrityksen menestymiselle on olemassa lukuisia määri-

⁹⁸⁹ Kielitoimiston sanakirjan mukaan *menestymisellä* tarkoitetaan onnea, onnistumista ja myötäkäymistä. Jollakin ihmisellä on hyvä menestys tai hän saavuttaa menestystä. Toisaalta menestys liittyy menestyksekkääseen saavutukseen tai yritykseen. Lähde: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> (ladattu 20.4.2016).

⁹⁹⁰ Wickham 2001, 305.

⁹⁹¹ Arvonimen myöntämisperusteluissa todetaan, että ”*mikä arvonimi tulee kulloinkin kysymykseen, määräytyy monen eri perusteen mukaan. Tästä esimerkkinä ovat liike-elämään viittaavat arvonimet (mm. vuorineuvos, kauppaneuvos, teollisuusneuvos, talousneuvos, taloustirehtööri), joiden kohdalla ratkaiseva merkitys on usein henkilön johtaman tai omistaman yrityksen liiketoiminnan laajuudella.*” Lähde: Valtioneuvoston kanslian ohje menettelytavoista arvonimiasioissa, saatavissa www.vnk.fi/arvonimet/haku/pdf/arvonimet_menettelytapaohje010110.pdf (ladattu 10.11.2015).

⁹⁹² Yrittäjäpatsaan jakosääntö, Buhler, Terho & Vesikansa 1979, 174. Yrittäjäpatsas -tunnuspalkinto sai alkunsa v. 1978.

⁹⁹³ Jonninen 1996, 9. Wickhamin (2001, 125) mukaan organisaatio menestyy, jos se onnistuu vastaamaan taloudellisiin, sosiaalisiin ja henkilökohtaisiin kasvuodotuksiin. Liiketoiminnan menestyminen riippuu siitä, miten sen toiminta auttaa siihen sijoittaneita

telmiä.⁹⁹⁴ Liiketaloustieteessä menestymistä pidetään samana kuin kannattavuutta. Menestystä voidaan pitää useiden osatekijöiden kombinaationa. Ei ole kuitenkaan yksiselitteistä, mitkä muuttujat selittävät parhaiten yrityksen menestymistä. Johan Wiklundin mukaan pienten yritysten menestymistä mitattaessa työpaikkojen ja myynnin kasvu ovat parempia mittareita kuin kannattavuus.⁹⁹⁵ Yrityksen menestymistä voidaan mitata myös laadullisilla kriteereillä, jolloin voidaan kysyä yrityksen kilpailijoilta arvioita.

Johtaja-käsite voidaan määritellä eri tavoilla. Liike-elämässä johtajasemassa olevaa henkilöä kutsutaan yritysjohtajaksi. Yritysjohtajat voidaan edelleen jakaa kolmeen ryhmään, eli ammattijohtajiin, omistaja-johtajiin ja yrittäjiin. Yrittäjäksi voidaan kutsua johtajia, joita luonnehtii pyrkimys yrityksen kasvattamiseen ja myös henkilökohtaisen varallisuuden luomiseen.⁹⁹⁶ Tutkimuksissa on erotettu toisistaan omistajajohtaja ja yrittäjä. Tällä korostetaan sitä, että yrittäjän tavoitteena on kasvattaa yrityksensä liikevaihtoa ja voittoa. Ammatinharjoittajia ja pienyrityksen hoitajia ei pidetä samalla tavalla yrittäjinä.⁹⁹⁷ Myöskin johtamisen tehtävissä voidaan erottaa toistaan johtajan ja yrittäjän rooli.⁹⁹⁸ Perustajajohtajalla (englannin kielessä founder-CEO) tarkoitetaan yritysjohtajaa, joka on myös perustanut yrityksen.

Perhe- ja sukuyrityksen johtajalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yrityksen johtajia, jotka on rekrytoitu johtajaksi yrityksen omistavasta perheestä tai suvusta. Jatkajayrittäjät (successors) ovat puolestaan 2. tai 3. polven yrittäjiä, jotka jatkavat yrittäjinä vanhempiensa tai isovanhempiensa perustaman yrityksen toimintaa ja jotka ovat yrityksen operatiivisessa toiminnassa johtavassa asemassa.⁹⁹⁹ Perheyrittäjän määritelmän mukaan osa perustajayrittäjistäkin on perheyrittäjiä, koska he ovat määräävässä asemassa ja koska heillä on myös liiketoiminnan jatkaja tiedossa perheen sisältä.

---

ihmisiä saavuttamaan omia henkilökohtaisia tavoitteitaan. Yrittäjän menestyksen mittaamisesta ks. Toninelli, Vasta & Zavarrone 2013. Yrittäjän menestymisen väylistä ks. Thayer 1997. Yrittäjän menestymisen mahdollisuuksista ks. Cooper, Dunkelberg, William & Woo 1987.

⁹⁹⁴ Ks. esim. Praag 2005, 6.

⁹⁹⁵ Wiklund 1998.

⁹⁹⁶ Burns 2007, 31.

⁹⁹⁷ Ks. esim. Carland, Hoy & Carland 1988.

⁹⁹⁸ Alfred D. Chandler erotteli tutkimuksessaan *Strategy and structure: chapters in the history of the American industrial enterprise* (1962, 11-12) toisistaan yrittäjän ja johtajan. Yrittäjäksi Chandler määritteli henkilöt, jotka allokoivat resursseja, eli tekevät päivittäin tarpeellisia yrityksen toimintaan liittyviä päätöksiä. Johtajia ovat puolestaan ne toimijat organisaation sisällä, jotka jakavat heille annettuja resursseja, eli tekevät strategisia päätöksiä, jotka koskevat yrityksen pitkän aikavälin menestymistä. Chandlerin mielestä erotteluun on syytä, koska yrittäjäpäätökset eroavat suuresti operatiivisista päätöksistä. Joseph A. Schumpeterin mielestä yrittäjyys (entrepreneurship) ja johtaminen (management) ovat vastakkaisia liikkeenjohtamistapoja (Ekelund & Hebert 1975, 518). Kirznerin (1973, 47) mukaan on tärkeää erottaa toisistaan yrittäjän ja omistajan tehtävät. Hänen mukaan puhtaat (tai aidot) yrittäjäpäätökset ovat sellaisten päätöksentekijöiden tekemiä, jotka eivät omista mitään. Ks. myös Pollard 1965, 250-251; Kanter 1987. Johtajan ja yrittäjän määritelmistä talousteorioissa Blaug 1986.

⁹⁹⁹ Oksanen 2013, 20. Perheyrittäjyydestä ja sen tutkimisesta yleisesti Tourunen 2009, 25-26.

Ammattijohtajalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa johtajaa, joka on rekrytoitu erikoisosaamisensa vuoksi yrityksen omistajien ulkopuolelta ammatillisesta tai korporatiivisesta verkostosta. Perustajayrittäjiin verrattuna ammattijohtajat eivät ole samalla tavalla henkilökohtaisen riskin kantajia. Ammattijohtajien työhön nivoutuu kuitenkin yritystoiminnan huonoon menestymiseen liittyvä riski. Tässä tutkimuksessa käytän käsitettä **ammattijohtajayrittäjä** sellaisesta yrityksen perustajasta, jolla on samanlainen työtausta ja koulutuksella hankittu osaaminen kuin ammattijohtajalla.

LIITE 2 Tutkimusaineiston tekninen käsittely

Tutkimuksessani kaikki perustajayrittäjät ovat omia tutkimusyksiköitä. Perustajayrittäjien tiedot on kerätty koodausluetteloon. Koodauksessa on käytetty numerointia.

Käytän tutkimusaineiston tilastotieteellisessä analysoimisessa SPSS-ohjelmistoa. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) on ohjelmisto, jolla voidaan tehdä aineistosta tilastollisia johtopäätöksiä sekä kuvata tutkimusaineistoa graafisesti.

Empiirisiä tuloksia kuvaan lähinnä taulukoiden ja yksinkertaisten tilastollisten mittausten avulla sekä pääasiassa keskiarvon ja mediaanin kautta. Tutkimuksessa käytän yleisimpiä aineiston tilastollisia menetelmiä, kuten prosentiosuuksia ja ristiintaulukointia.

Suurien tilastollisten aineistojen tutkimuksissa käytetään usein myös erilaisia tilastollisia testejä, joiden tarkoituksena on selvittää, johtuvatko erot keskiarvoissa satunnaisvaihtelusta vai ovatko erot tilastollisesti merkitseviä. Tällaiset testit eivät sovellu aineistooni, koska käsittelen vain omaa tutkimusjoukkoani enkä pyri luomaan yleistä.

LIITE 3 Koodausluettelo

1. Sukupuoli (1. Mies, 2. Nainen)
2. Syntymävuosi/aika (1. 1845–1889, 2. 1890–1910, 3. 1911–1930, 4. 1930 jälkeen syntyneet)
3. Syntymäpaikka (1. Uusimaa, 2. Varsinais-Suomi, 3. Satakunta, 4. Pirkanmaa, 5. Pohjanmaa, 6. Etelä-Pohjanmaa, 7. Kymenlaakso, 8. Pohjois-Savo, 9. Keski-Suomi, 10. Pohjois-Karjala, 11. Kanta-Häme, 12. Kainuu, 13. Pohjois-Pohjanmaa, 14. Etelä-Savo, 15. Päijät-Häme, 16. Pohjois-Suomi, 17. Etelä-Karjala, 18. Keski-Pohjanmaa, 19. Karjala (vuodesta 1944 luovutetut alueet), 20. Ulkomaat, 21. Ahvenanmaa, 22. Lappi, 23. Ei tietoa)
4. Isän ammatti (1= työläinen, pienviljelijä, 2= maanviljelijä, 3= muu virkamies, siviiliammatti, opettaja, kirkollinen, 4= akateeminen ammatti, mestari, työnjohtaja, merikapteeni, upseeri, 5= yritysjohtaja, liikemies, kauppias, pankinjohtaja, 6= korkea valtion virkamies, professori, rehtori)
5. Perheyrittäjän jälkeläinen (1. Kyllä, 2 Ei)
6. Koulutustaso (1. Ei muodollista koulutusta, yhtenäiskoulu, kansakoulu, 2. ammattikoulu, keskikoulu, 3. ylioppilas, opistotason opintoja, 4. kauppakoulu, teollisuuskoulu, 5. opistotaso, korkeakouluopintoja. 6. korkeakoulututkinto).
7. Ulkomaan opintomatkat (1. Ei, 2. Kyllä)
8. Liikkeenjohdon koulutusohjelmat (1. Ei, 2. Kyllä)
9. Yrityksen perustamisvuosi (1. 1875–1913, 2. 1914–1939, 3. 1940–1959, 4. 1960–1992).
10. Yrityksen perustamisikä, jaksot (1= alle 21 v, 2= 21–24 v, 3= 25–29 v, 4= 30–34 v, 5= 35–39 v, 6= 40 v tai enemmän.)
11. Työkokemus ennen yrityksen perustamista (1. ei, 2. 1 työpaikka, 3. 2–3 työpaikkaa, 4. 4 tai enemmän)
12. Aikaisemman työkokemuksen pituus ennen yrityksen perustamista (1. 1–5 vuotta, 2. 6–10 vuotta, 3. 11–20 vuotta, 4. Yli 20 vuotta)
13. Ensimmäisessä vakituudessa työpaikassa aloittamisen ikä (1. alle 18 v, 2. 18–20 v, 3. 21–24 v, 4. 25 v tai enemmän).
14. Työpaikka ennen yrityksen perustamista (1. Apulainen, avustaja, 2. insinööri, 3. toimitusjohtaja, johtaja, päällikkö, esimiesasemassa, 4. kauppias, liike-elämässä, 5. muu, 6. opettaja, 7. opiskelija, sodassa, ei tietoa, 8. osakas yrityksessä, 9. rakennusmestari, 10. työntekijä, toisen palveluksessa.)
15. Toimiala (pääyritys) (1. elektroniikka- ja sähköteollisuus, 2. elintarviketeollisuus, 3. energia, 4. graafinen teollisuus, 5. kaivos- ja kaivannaistoiminta, 6. kauppa ja palvelut, 7. kemianteollisuus, 8. lasi-, kivi- ja saviteollisuus, 9. liikenne, 10. maa- ja metsätalous, 11. metalli- ja konepajateollisuus, 12. metsä- ja puunjalostusteollisuus, 13. rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistötoiminta, 14. rakennustoiminta, 15. tekstiili- ja vaateteollisuus, 16. yhteiskunnallinen toiminta.)
16. Kotipaikka arvonimen myöntämishetkellä (1. Uusimaa, 2. Varsinais-Suomi, 3. Satakunta, 4. Pirkanmaa, 5. Pohjanmaa, 6. Etelä-Pohjanmaa, 7. Kymenlaakso, 8. Pohjois-Savo, 9. Keski-Suomi, 10. Pohjois-Karjala, 11. Kanta-Häme, 12. Pohjois-Karjala, 13. Pohjois-Pohjanmaa, 14. Etelä-Savo, 15. Päijät-Häme, 16. Pohjois-Suomi, 17. Etelä-Karjala, 18. Keski-Pohjanmaa, 19. Karjala (vuodesta 1944 luovutetut alueet), 20. Ulkomaat, 21. Ahvenanmaa, 22. Lappi, 23. Ei tietoa.)

LIITE 4 Muuttujien pisteytys.

Kun tutkimuksessa on kuvattu yrittäjiä ja tehty yrittäjätyypittely, se on perustunut taustatekijöihin ja niiden luokitteluun. Käytännössä se on tehty pisteyttämällä taustamuuttujia. Muuttujien pisteytys on ollut seuraava:

1. Sosiaalinen tausta (1= työläinen, pienviljelijä, 2= maanviljelijä, 3= muu virkamies, siviiliammatti, opettaja, kirkollinen, 4= mestari, työnjohtaja, merikapteeni, upseeri, 5= yritysjohtaja, liike-mies, kauppias, pankinjohtaja, 6= korkea valtion virkamies, professori, rehtori)
2. Koulutustaso (1= ei muodollista koulutusta, yhtenäiskoulu, kansakoulu, 2. ammattikoulu, keskikoulu, 3. ylioppilas, opistotason opintoja, 4. kauppakoulu, teollisuuskoulu, 5. opistotaso, korkeakouluopintoja, 6. korkeakoulututkinto).
3. Ensimmäisessä vakituksessa työpaikassa aloittamisen ikä (1. 18–20 v, 2. 21–24 v, 3. 25 v tai enemmän)
4. Työpaikkojen määrä ennen yrityksen perustamista (1= ei yhtään, 2= 1 työpaikka, 3= 2–3 työpaikkaa, 4= 4 työpaikkaa tai enemmän,
5. Työpaikka ennen yrityksen perustamista (1= ei mitään, ei tietoa, 2= avustaja, opiskelija, sodassa, 3= työntekijä, kauppias, opettaja, hoitaja, muu, 4= rakennusmestari, osakas, insinööri, 5= päällikkö, johtaja, 6= toimitusjohtaja)
6. Yrityksen perustamisikä (1= alle 21 v, 2= 21–24 v, 3= 25–29 v, 4= 30–34 v, 5= 35–39 v, 6= 40 v tai enemmän)

Kun on tehty yrittäjätyypittely, on puuttuvia tietoja ollut ainoastaan sosiaalisen taustan kohdalla. Joidenkin yrittäjien kohdalla artikkeleissa ei ole mainittu isän ammattia. Voidaan olettaa, että tässä tapauksessa ammatti ei kuulu kaikkein korkeimpaan luokkaan (eli 6.). On myös oletettavaa, että kyseessä ei ole liike-mies tai elinkeinoelämän ammatti, koska se olisi todennäköisesti mainittu artikkelin tekstiosassa. Tämän vuoksi olen antanut puuttuville tiedoille luokituksen 2. Tämän valinnan tekemistä voidaan perustella myös sillä, että kun tarkastellaan isien ammatteja ja koulutustasoa, niin käy ilmi, että puuttuvien tietojen kohdan koulutustaso on hyvin lähellä maanviljelijätaustaisten koulutustasoa. Aineistosta voitiin havaita, että mitä korkeampi koulutustaso on yrittäjällä, sitä todennäköisemmin yrittäjän isän ammatti on mainittu.

LIITE 5 Tutkimuksen kohteena olevat yrittäjät.**Ajanjakson 1 yrittäjät (syntyneet vuosina 1845-1889)**

<i>Nimi</i>	<i>Kirjoittaja</i>	<i>Julkaisuvuosi</i>
Emil Aaltonen (1869–1949) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=441	Vesa Vares	2008
Olga Aikala (1883–1962) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=559	Tanja Hellsten	2011
Antti Airio (1877–1950) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=531	Anna-Maria Vilkuna	2013
Amos Anderson (1878–1961) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=520	Lars-Folke Landgren	2008
Aukusti Asko-Avonius (1887–1965) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=813	Jyrki Vesikansa	2008
Wilhelm Bensow (1864–1949) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=391	Vesa Määttä	2011
Aksel Alfred Bergelin (1879–1953) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=687	Terhi Kivistö	2011
Petter Drockila (1888–1961) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=682	Kai Hoffman	2011
Hemming Elfving (1887–1965) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=374	Vesa-Pekka Jäntti	2011
Karl Fazer (1866–1932) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=326	Kai Hoffman	2011
Anton Fredrikson (1859–1933) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=338	Erkki Fredrikson	2011
Aline Grönberg (1871–1950) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=443	Ilkka Nummela	2011
Berndt Grönblom (1885–1970) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=270	Vesa Määttä	2008
Ernst Grönblom (1859–1934) Kaupp KD 93/414 1924	(ei ole julkaistu)	-
Rafael Haarla (1876–1938) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=316	Mikko Uola	2011
Werner Hacklin (1880–1958) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=371	Pirita Frigren	2011
Anders Leander Hagström (1876–1962) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=693	Tiina Hemminki	2012
Anton Hahl (1865–1931) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=354	Tuomas Möttönen	2011

- Oskari Heikkilä (1886–1954) Kai Hoffman 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=751>
- Juho Heitto (1887–1967) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=795>
- Hugo Helander (1873–1963) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=501>
- Artturi Helenius (1878–1959) Maritta Pohls 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=417>
- Ewald Henttu (1879–1961) Maritta Pohls & Ilkka Nummela 2014
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=428>
- Kustaa Hiekka (1855–1937) Jarmo Peltola 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=401>
- Oskar Huttunen (1865–1955) Kai Hoffman 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=333>
- Aleksi Hyppölä (1883–1976) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=741>
- Einar Idman (1881–1954) Vesa Määttä 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=512>
- Alpo Jordan (1881–1953) Sakari Auvinen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=394>
- Fritz Arthur Jusélius (1855–1930) Tapani Mauranen 2008
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=279>
- Pekka Kaihola (1883–1945) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=469>
- Toivo Kaipio (1882–1949) Ilkka Nummela 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=433>
- Mikko Kaloinen (1885–1949) Lauri Karvonen 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=525>
- Arvi A. Karisto (1879–1958) Juhani Niemi 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=350>
- Heikki Kestilä (1879–1962) Tuomas Möttönen 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=481>
- Ossi Kivinen (1876–1965) Tanja Hellsten 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=335>
- Aatu Paavo Kolehmainen (1886–1944) Vesa Määttä 2008
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=395>
- Heikki Korpimaa (1888–1954) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=616>
- Juhani Korpivaara (1887–1960) Maritta Pohls 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=476>
- Väinö Koskinen (1880–1956) Tiina Hemminki 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=555>

Juho Kuosmanen (1887–1960)	Marko Paavilainen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=541	
Anders Lassfolk (1876–1954)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=549	
Tuomas Laurell (1855–1925)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=273	
Kaarlo Vilho Leino (1877–1958)	Karli Kelk	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=716	
Anton Hjalmar Leppälä (1886–1949)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=529	
Jaakko Leskinen (1886–1953)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=579	
Wille Lilja (1880–1952)	Tiina Hemminki	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=585	
Anders Wilhelm Liljeberg (1883–1961)	Kai Hoffman	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=659	
Ivar Lindfors (1872–1950)	Jyrki Vesikansa	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=334	
Johan T. Lindroos (1867–1952)	Janne Haikari	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=480	
Juho Linnamo (1871–1944)	Tanja Hellsten	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=323	
August Lipsanen (1876–1948)	Mikko Uola	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=491	
Paul Albin Luostarinen (1870–1940)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=348	
Georg Masalin (1877–1955)	Kai Hoffman	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=544	
Ville Mattinen (1884–1975)	Vesa Määttä	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=449	
Robert Mattson (1851–1935)	Petri Karonen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=281	
Paavo Mauranen (1874–1950)	Heikki Tarma	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=655	
Kustaa E. Merilä (1875–1961)	Tapani Mauranen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=738	
Juho Mononen (1888–1962)	(ei ole julkaistu)	-
	AD 78/20 VK 1943	
Armas Niemeläinen (1881–1957)	Elina Kuorelahti	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=700	
Arthur E. Nikander (1881–1953)	Tanja Hellsten	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=470	

Eemeli Nikkinen (1883–1952)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=643	
Kusto Ojanen (1862–)	Jarmo Peltola	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=644	
Erik Ollonqvist (1872–1930)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=307	
Alfred Onninen (1876–1950)	(ei ole julkaistu)	-
	KD 235/102 VK 1946	
Samuli Pajarinen (1885–1968)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=589	
Emil Pakkala (1867–1952)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=404	
Heikki Peura (1870–1937)	(ei ole julkaistu)	-
	Sisäas KD 478/620 1922	
Bruno Procopé (1887–1967)	Tanja Hellsten	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=399	
Hjalmar Pöhlö (1888–1957)	Jarmo Luoma-aho	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=634	
Mauno Rainto (1887–1952)	Ilkka Nummela	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=652	
Anselm Ranta (1885–1980)	Ilkka Nummela	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=717	
Robert Saastamoinen (1870–1948)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=504	
Eliel Sandbacka (1882–1953)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=489	
Evert Viktor Sellgren (1864–1936)	Tanja Hellsten	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=271	
Topi Silvo (1875–1960)	Tanja Hellsten	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=591	
Anders Gustaf Skogster (1866–1952)	(ei ole julkaistu)	-
	VN kanslia 765/13 1919	
Mathias Alexander Slotte (1878–1964)	Tiina Hemminki	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=646	
Artturi Sola (1882–1961)	Keijo Rantanen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=615	
Gottfrid Strömberg (1863–1938)	Kai Hoffman	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=387	
Juho Säilä (1876–1962)	Keijo Rantanen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=691	
Julius Tallberg (1857–1921)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=268	

Wäinö Tammenoksa (1870–1943)	Kai Hoffman	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=322	
Juhana Tarma (1882–1953)	Heikki Tarma	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=482	
Johan Alfred Tenhunen (1881–1967)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=647	
Frithiof Tikanoja (1877–1964)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=301	
Kalle Toivonen (1880–1975)	Kari Teräs	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=424	
Kaarlo Urpelainen (1887–1964)	Kai Hoffman	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=603	
Werner Fritjof Urrila (1885–1951)	Annastiina Henttinen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=648	
Knut Wallin (1866–1948)	(ei ole julkaistu)	-
	Sisäas 1920; Suomen liikemiehiä 1931.	
Kaarlo Aimo Weiste (1881–1963)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=685	
John Wickström (1870–1959)	Kai Hoffman	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=407	
Axel Wiklund (1872–1940)	Kai Hoffman	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=285	
Ferdinand von Wright (1863–1930)	Elina Kuorelahti	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=302	
Kustaa Vuolle-Apiala (1873–1959)	Annastiina Henttinen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=719	
Otto Wuorio (1887–1964)	Kai Hoffman	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=608	
Salomo Wuorio (1857–1938)	Lauri Karvonen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=380	
Kalle Välimaa (1872–1943)	Jyrki Vesikansa	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=381	
Israel Yritys (1887–1964)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=654	
Gustaf Zitting (1860–1934)	Kai Hoffman	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=310	
Edvard Åström (1856–1927)	Petri Karonen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=276	

Ajanjakson 2 yrittäjät (syntyneet vuosina 1890-1910)

<i>Nimi</i>	<i>Kirjoittaja</i>	<i>Julkaisuvuosi</i>
Juho L. Aalto (1894–1965) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=887	Kai Hoffman	2008
Einar Ahlström (1891–1959) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=511	Tapani Mauranen	2011
Aarne Aho (1898–1973) 103/35 ADVK 1961	(ei ole julkaistu)	-
Erkki Ahonen (1907–2004) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1643	Ilmari Reunamäki	2012
Yrjö Ahtola (1899–1958) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=740	Elina Kuorelahti	2011
Adolf Esaias Aminoff (1890–1949) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=537	Jaana Luttinen	2011
Akseli Antikainen (1904–1997) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=980	Annastiina Henttinen	2011
Veli Arvonen (1908–1994) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=802	Kai Hoffman	2008
Hannu Auramo (1905–1991) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1353	Marko Paavilainen	2012
Valdemar Auttila (1895–1963) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=775	Keijo Rantanen	2012
Holger Bergenheim (1907–1977) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1446	Tuomas Möttönen	2008
Holger Ekström (1901–1979) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=699	Janne Haikari	2011
Edvin Franzén (1897–1975) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1174	Tiina Hemminki	2011
Ane Gyllenberg (1891–1977) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=618	Annastiina Henttinen	2011
Einari Haaki (1895–1958) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=673	Maritta Pohls	2013
Väinö Haapanen (1898–1984) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1008	Tuomas Möttönen ja Terhi Kivistö	2014
Teppo Hakala (1906–1978) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1048	Tanja Hellsten	2011
Eero Harkke (1907–1978) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1460	Vesa Määttä	2012
Emil Hartela (1894–1970) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=884	Tuomas Möttönen	2012

Kalle Haula (1909–1988)	Anna-Maria Viikuna	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1021	
Veijo Havulinna (1903–1986)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=721	
Kalle Heinonen (1898–1984)	Teppo Vihola	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=864	
Ilmari Helanto (1907–1979)	Juha Vahe	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=967	
Reino Helanto (1906–1984)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1036	
Johan Helenius (1908–1977)	(ei ole julkaistu)	-
	120/70/68 VN	
Raul Hellberg (1900–1985)	Heikki Klemola	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=957	
Kustaa Helleranta (1896–1965)	Ilmari Reunamäki	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=664	
Kaarlo Helminen (1907–1978)	Ilkka Nummela ja Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1276	
Matti Heusala (1893–1966)	Jaana Luttinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=995	
Niilo Hilke (1900–1988)	Tanja Hellsten	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=848	
Heikki Huhtamäki (1900–1970)	Jyrki Vesikansa	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=514	
Helmer Husa (1894–1955)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=523	
Iivari Hämäläinen (1891–1968)	Janne Haikari	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=752	
Tauno Hämäläinen (1900–1973)	Tiina Hemminki	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=561	
Joachim Hänsel (1906–1978)	Terhi Kivistö	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1075	
Emil Höglund (1901–1973)	Holger Wester	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1282	
Ruben Jaari (1906–1991)	Maritta Pohls	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1136	
Algot Johansson (1898–1986)	Karli Kelk	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=822	
Einar Johansson (1892–1961)	Kai Hoffman	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=582	
Tor Johansson (1910–1986)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1408	

Lauri Junnila (1908–1988)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1236	
Esko Järvinen (1907–1976)	Vesa Määttä	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=888	
Kalle Kaihari (1899–1989)	Ilkka Seppinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=599	
Yrjö Karjalainen (1907–1982)	Kai Hoffman	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=868	
Matti Karjanlahti (1908–1974)	Kai Hoffman	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=977	
Erik Katas (1909–1980)	Jarmo Seppälä	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1194	
Auno Kerola (1907–1984)	Vesa-Pekka Jäntti	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=913	
Jussi Ketola (1908–1986)	Tuomas Möttönen	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1325	
Arvi Kilpinen (1905–1973)	Annastiina Henttinen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=674	
Vilho Kivinen (1906–1981)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1090	
Lauri Koivisto (1893–1978)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=843	
Oskar Koivunen (1894–1984)	Sofia Kotilainen	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1390	
Armas Koivurinta (1898–1970)	(ei ole julkaistu)	-
	22/107 KDVK 1958	
Väinö Korolainen (1909–1987)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1169	
Kalle Koskinen (1891–1976)	Annastiina Henttinen	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=704	
Emil Kulmala (1895–1972)	Ilkka Nummela	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1029	
Svante Kurikka (1894–1984)	Holger Wester	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=890	
Simo Kähäri (1909–1994)	Jaana Luttinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1187	
Kalle Kärkkäinen (1907–1953)	Vesa Määttä	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=639	
Kavo Käyhkö (1907–1972)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1196	
Elias Laaksonen (1903–1972)	Elina Kuorelahti	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1252	

Reino Lahtikari (1906–1987) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=891	Tuomas Möttönen	2013
Viljo Lairila (1904–1978) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=917	Venla Sainio	2011
Uuno Lamminen (1910–1985) 183/70/69	(ei ole julkaistu)	-
Viljo Lantto (1906–1985) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1070	Harri Turunen	2011
August Laurén (1897–1953) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=562	Tuomas Möttönen	2011
Lauri Leppäluoto (1900–1973) 116/70/66 VK	(ei ole julkaistu)	-
Väinö Levelä (1894–1983) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1199	Kai Hoffman	2014
Torvald Lillja (1907–2001) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1084	Sakari Auvinen	2012
Olli F. Linnainmaa (1907–1991) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=958	Ilkka Nummela	2011
Iivari Lähteenmäki (1900–1979) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1104	Terhi Kivistö	2013
Olavi Martelius (1910–1987) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1175	Tuomas Möttönen	2011
Olavi Marva (1907–1989) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=922	Juha Vahe	2013
Juho Mattinen (1894–1968) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=571	Vesa Määttä	2012
Einar Mattsson (1892–1953) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=660	Ilkka Nummela	2014
Ilmari Mikkola (1894–1962) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=712	Kai Hoffman	2011
Johan Mikael Mäkiö (1900–1962) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=898	Tuomas Möttönen	2012
Aarne Mälkiä (1900–1986) 59/70/70	(ei ole julkaistu)	-
Sven G. Nieminen (1908–2000) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1128	Annastiina Henttinen	2011
Jalmari Niinikoski (1900–1978) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1475	Ilkka Nummela	2008
Fjalar Nordell (1903–1976) http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1283	Ilkka Seppinen	2008

Juho Antero Numminen (1897–1981)	Annastiina Henttinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1098	
Oski Nurmi (1892–1968)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=675	
Charles Nyberg (1904–1985)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1365	
Uno A. Nyberg (1890–1959)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=607	
Väinö Nyström (1891–1980)	(ei ole julkaistu)	-
	226/70/68 VN	
Kauko Emil Ojanen (1910–)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1413	
Arvo Oksanen (1908–1992)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1366	
Reino Olkku (1906–1989)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=790	
Simo Parviainen (1890–1954)	Tanja Hellsten	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=622	
Martti Pasanen (1896–1977)	Jaana Luttinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1022	
Väinö Pekkala (1908–2000)	Tuomas Möttönen	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1527	
Emil Penttinen (1901–1981)	Terhi Kivistö	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1509	
Matti Piippo (1910–1996)	Riitta Mäkinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=940	
Uno Pikarla (1899–1976)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=941	
Matti J. Pulkka (1903–1993)	Jaana Luttinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1124	
Eino Pusa (1903–1993)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1832	
Juho Puttonen (1895–1980)	Annastiina Henttinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=930	
Leo Pylkkö (1901–1974)	Kai Hoffman	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=899	
Enok Raikamo (1905–1979)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=590	
Ville Rajakaltio (1908–1984)	Harri Turunen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1067	
Janne Rajamaa (1893–1972)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1082	

- Gösta Ratsula (1902–1972) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1288>
- Yrjö Rekola (1903–1981) Ilkka Nummela 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=953>
- Edvin Renlund (1904–1990) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=944>
- Onni K. Rentto (1906–1997) Juha Vahe 2008
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1418>
- Arvo Rissanen (1902–1865) Tuomas Möttönen 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=920>
- Armas Saari (1904–1963) Tuomas Möttönen 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=839>
- Lauri Saari (1893–1988) Annastiina Henttinen 2014
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=698>
- Arvo Sakrelius (1898–1979) Kai Hoffman 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=626>
- Yrjö Salmela (1904–1984) Terhi Kivistö 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=866>
- Hans Schlüter (1894–1970) Janne Haikari 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=756>
- Tauno Silanterä (1910–1980) Tuomas Möttönen 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1270>
- Antti Sinivuori (1908–1988) Janne Haikari 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1262>
- Sulo Sinivuori (1906–1967) Janne Haikari 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=797>
- Yrjö Sjöblom (1910–1979) Janne Haikari 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1142>
- Aino Stolt-Järvinen (1892–1968) Terhi Kivistö 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=911>
- Yrjö Suomaa (1906–1972) Kai Hoffman 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1244>
- Artturi Syvänorro (1903–1989) Terhi Kivistö 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1034>
- Valdemar Söderlund (1892–1985) Ilkka Nummela 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=897>
- Niilo Tammilehto (1908–1991) Sofia Kotilainen 2015
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1245>
- Hjalmar Tuominen (1892–1963) Terhi Kivistö 2014
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=734>
- Yrjö Tuulos (1895–1951) Anna-Maria Vilkuna 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=623>

Yrjö Tyynelä (1907–1977)	Annastiina Henttinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1246	
Veikko Vaali (1905–1958)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=776	
Yrjö Valli (1897–1969)	Karli Kelk	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1072	
Kaarlo Valtonen (1892–1963)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=535	
Arvo Westerlund (1902–1966)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1004	
Viljo Vienola (1908–1985)	Matti Rautiainen ja Susanna Niiranen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1023	
Osmo Vihanto (1909–1979)	Harri Turunen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1178	
Edvin Wiik (1897–1971)	Holger Wester	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=942	
Eino Vikström (1901–1966)	Jyrki Vesikansa	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1026	
Kurt Wrede (1893–1974)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=735	
Kaarlo Vuorenmaa (1897–1973)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=992	
Maurits Ylismäki (1905–1987)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1024	

Ajanjakson 3 yrittäjät (syntyneet vuosina 1911–1930)

<i>Artikkelin nimi</i>	<i>Kirjoittaja</i>	<i>Julkaisuvuosi</i>
Niku Aalto (1919–2005)	Terhi Kivistö	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1529	
Kaija Aarikka (1929–2014)	Eeva Viljanen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2045	
Aarne J. Aarnio (1917–2013)	Kai Hoffman	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1112	
Nils Ahlbäck (1928–)	Holger Wester	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1697	
Pentti T. Ahola (1912–1978)	Annastiina Henttinen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1028	
Toivo Arisuo (1911–2005)	Terhi Kivistö	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1317	
Unto Arkela (1914–1982)	Sofia Kotilainen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1145	

Arvi Artama (1911–1992)	Kaisa Koivisto	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1222	
Armas Björkqvist (1918–2002)	Karli Kelk	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1134	
Matti Eloranta (1918–2004)	Kari Alifrosti	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1447	
Erik Eriksson (1924–)	Terhi Kivistö	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1471	
Nils Etola (1916–1993)	Vesa Määttä	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1217	
Klaus Groth (1914–)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1020	
Kalle Halonen (1914–1999)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1708	
Pekka Pellervo Halonen (1912–1967)	Harri Turunen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=912	
Seppo Halttunen (1927–2013)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1717	
Einari Hatakka (1927–2011)	Anu Talka	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1605	
Esko Heikkilä (1914–2008)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1728	
Esko Heino (1918–1991)	Terhi Kivistö	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1449	
Väinö Heusala (1914–1982)	Jaana Luttinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=983	
Heikki Hildén (1914–1978)	Tiina Hemminki	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=998	
Lempi Hildén (1917–2006)	Tiina Hemminki	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1328	
Ove Holvikari (1920–1996)	Elina Kuorelahti	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1277	
Birger Huhta (1916–2007)	Holger Wester	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1158	
Ensio Hukkataival (1913–2000)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1059	
Olavi Häyrinen (1912–1986)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1209	
Maija Isosaari (1920–2005)	Riitta Mäkinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1479	
Olavi Jalava (1913–1970)	Pirita Frigren	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1223	

Heikki Jokinen (1918-)	Ilmari Reunamäki	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1669	
Pauli Kullervo Juntunen (1919-2005)	Harri Turunen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1210	
Arvi Jämsä (1917-1987)	Kai Hoffman	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1318	
Lauri Jämsä (1923-2006)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1696	
Pentti Järvenranta (1929-)	Anna-Maria Vilkuna	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1644	
Aarne Karjalainen (1913-1986)	Vesa Määttä	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1143	
Lauri Kartemo (1911-1979)	Terhi Kivistö	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1389	
Lauri Kela (1913-1989)	Harri Turunen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1162	
Martti Kemppi (1919-2002)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1278	
Orvo Kiesi (1930-2012)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1740	
Unto Kivinen (1921-1997)	Kai Hoffman	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1014	
Arvi Kivioja (1926-)	Pirita Frigren	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1685	
Eino Kolli (1920-)	(ei ole julkaistu)	-
	301/710/82	
Osmo Korhonen (1914-2006)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1140	
Jorma Koskela (1920-1981)	Anna-Maria Vilkuna	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1525	
Väinö E. Koskinen (1913-1989)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=955	
Veikko Kumpulainen (1912-1977)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1378	
Mauno Kurppa (1927-1999)	Mika Skippari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1546	
Launo Laakkonen (1925-2009)	Ilkka Nummela	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1472	
Reino Lamminen (1924-)	(ei ole julkaistu)	-
	118/70/71	
Aleksi Lampola (1917-1983)	Ilkka Nummela	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1139	

Pauli Lappalainen (1913–2005)	Ilkka Nummela	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1065		
Eino Laukkanen (1914–1982)	Kai Hoffman	2014
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1480		
Uolevi Lehtikoinen (1924–1985)	Annastiina Henttinen	2011
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1624		
Lauri Lemettinen (1926–)	Terhi Kivistö	2014
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1698		
Reino Lemmetty (1921–2004)	Vesa-Pekka Jäntti	2011
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1253		
Toivo Lepistö (1921–2010)	Pirita Frigren	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1426		
Karl Lindblom (1927–2003)	Jarmo Seppälä	2011
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1940		
Lauri Lindell (1929–1987)	Karli Kelk	2015
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1593		
Toivo Lindvall (1911–1984)	Janne Haikari	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1170		
Ole Malmstén (1925–1981)	Mika Skippari	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1570		
Matti Martela (1913–1987)	Mika Skippari	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1294		
Juhani Marttila (1916–1986)	Tiina Hemminki	2013
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1533		
Veikko Matikainen (1923–2006)	Tuomas Möttönen	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1320		
Aarre M. Mattinen (1921–2011)	Tuomas Möttönen	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1295		
Finn Mattsson (1926–)	Ilmari Reunamäki	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1974		
Pekka Mäkelä (1913–2002)	Tuomas Möttönen	2012
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1296		
Pentti Mäkelä (1919–1997)	Terhi Kivistö	2014
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1297		
Arvo Männikkö (1917–1982)	Harri Turunen	2013
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1095		
Artturi Niemelä (1916–1987)	Tuomas Möttönen	2014
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1096		
Pekka Nieminen (1918–1982)	Annastiina Henttinen	2014
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1364		
Kaarlo Nieminen (1915–1997)	Terhi Kivistö	2014
http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1097		

- Antti Niska (1912–1985) Harri Turunen 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1356>
- Erkki Niskanen (1919–1999) Tuomas Möttönen 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1687>
- Veli Orava (1912–1967) Tuomas Möttönen 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=929>
- Erkki Paasikivi (1917–2003) Mikko Uola 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1443>
- Olavi Pakkanen (1920–) Mika Skippari 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1340>
- Tapio Parviainen (1928–) Heikki Tarma 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2010>
- Erkki M. Pekkinen (1923–2008) Tuomas Möttönen 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1414>
- Mauri Perälä (1915–2008) Holger Wester 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1492>
- Kerttu Pitkänen (1915–1989) Venla Sainio 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=991>
- Eino Pohjanlehto (1923–) Anna-Maria Vilkuna 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1382>
- Voitto Pohjola (1913–1995) Juha Vahe 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1493>
- Erkki Priha (1914–1980) Päivi Setälä 2013
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1547>
- Armas Puolimatka (1918–1989) Kai Hoffman 2008
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1087>
- Eugen Pylvänäinen (1915–1976) Jarmo Luoma-aho 2011
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1234>
- Pentti Rauhalampi (1912–1980) Esko Vuorisjärvi 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1383>
- Eino Riihelä (1925–2015) Annastiina Henttinen 2014
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1435>
- Urho Ruola (1919–2006) Kari Teräs 2008
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1476>
- Martti Ruola (1917–1988) Kai Hoffman 2015
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=951>
- Jouko Rämö (1911–1990) Anu Talka 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1587>
- Olavi Räsänen (1920–1974) Tuomas Möttönen 2012
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1259>
- Veikko Räsänen (1916–1992) Jaana Luttinen 2008
<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1650>

Mauri Rätty (1922–2001)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1322	
Jaakko Saajos (1926–2008)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1723	
Pertti Saarinen (1927–2011)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1732	
Toivo Saarni (1916–1979)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1496	
Petter Sairanen (1924–)	(ei ole julkaistu)	-
	177/710/78	
Oiva A. Salminen (1912–2007)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1289	
Lauri Salo (1915–1976)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1037	
Martti Salomaa (1920–2009)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1790	
Erkki Salonoja (1917–1987)	Riitta Mäkinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1482	
Vilho Santala (1921–2011)	Pirita Frigren	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1015	
Pehr Sommar (1915–2008)	Esko Vuorisjärvi	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1213	
Maire Suominen (1930–1998)	Terhi Kivistö	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1802	
Paavo V. Suominen (1920–)	Jyrki Vesikansa	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1757	
Mauno Suoramaa (1919–1996)	Juha Vahe	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1188	
Arvo Suutari (1928–)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1845	
Teuvo Syvänen (1926–1986)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1672	
Per Henrik Taucher (1915–2006)	Visa Heinonen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1165	
Sulo A. Tervo (1920–1998)	Heikki Tarma	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1512	
Satu Tiivola (1924–)	Jyrki Vesikansa	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1498	
Seppo Toiviainen (1928–1997)	(ei ole julkaistu)	-
	220/710/79	
Jukka Tuominen (1927–)	Terhi Kivistö	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1673	

Väinö Tuomisto (1912–1993)	Terhi Kivistö	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1428	
Olavi Uitto (1912–1993)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=988	
Yrjö Valkama (1913–1986)	Harri Turunen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1105	
Tauno Valo (1920–2009)	Tuomas Möttönen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1201	
Lauri Viding (1913–1998)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1005	
Oiva Väisänen (1911–1972)	Tiina Hemminki	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=966	
Pauli Ylisaari (1928–1984)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1549	
Erkki Yrjänäinen (1921–2004)	Janne Haikari	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1324	

Ajanjakson 4 yrittäjät (syntyneet vuoden 1930 jälkeen)

<i>Artikkelin nimi</i>	<i>Kirjoittaja</i>	<i>Julkaisuvuosi</i>
Pekka Anttila (1931–1985)	Terhi Kivistö	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1707	
Väinö H. Broman (1932–)	Heikki Tarma	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1838	
Ari Elo (1941–)	(ei ole julkaistu)	-
	700/06/2001	
Trygve Eriksson (1947–)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2095	
Rabbe Grönblom (1950–2015)	Holger Wester	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2161	
Ensio Hartikainen (1941–)	Heikki Tarma	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2244	
Kari Hautanen (1949–)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2143	
Veikko Hulkko (1932–)	Harri Turunen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1978	
Antero Ikäheimo (1939–)	Vesa-Pekka Jäntti	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2070	
Martti Jalonen (1937–)	(ei ole julkaistu)	-
	268/710/87	
Matti Koivurinta (1931–)	(ei ole julkaistu)	-
	181/710/81	

Ippo Kokkila (1947-)	Jyrki Vesikansa	2008
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2158	
Veijo Koponen (1931-1989)	Matti Rautiainen ja Susanna Niiranen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1795	
Ilkka Kylävainio (1946-)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2284	
Heikki Kyöstilä (1946-)	Kai Hoffman	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2183	
Risto Käkelä (1953-)	Tuomas Möttönen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2271	
Jouko Lehmus (1935-)	Annastiina Henttinen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1815	
Eero Lehti (1944-)	Kai Hoffman	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2066	
Allan Lehto (1939-)	Sofia Kotilainen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2138	
Lasse Lenkkeri (1946-)	Venla Sainio	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2200	
Tarmo Lieskivi (1931-)	Terhi Kivistö	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1862	
Jorma Lillbacka (1946-)	Niklas Jensen-Eriksen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2156	
Tapani Mönkkönen (1946-)	Terhi Kivistö	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2220	
Harri Niemelä (1944-)	Holger Wester	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2128	
Jorma Nokkala (1942-)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2009	
Olavi Nupponen (1932-)	Heikki Tarma	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1880	
Esa Ojala (1934-)	Harri Turunen	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2001	
Esko Ollila (1932-)	Ilmari Reunamäki	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1796	
Erkki Paananen (1936-)	Sakari Auvinen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2099	
Matti Paasila (1947-)	(ei ole julkaistu)	-
	715/06/2008	
Seppo Parhankangas (1938-2002)	Ilmari Reunamäki ja Jarmo Peltola	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2023	
Erkki Peltonen (1946-)	Tuomas Möttönen	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2287	

Reino Rajamäki (1932–2014)	Ilmari Reunamäki	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1836	
Reino Saarelainen (1934–2014)	Vesa-Pekka Jäntti	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1990	
Seppo Saarelainen (1947–)	Jaana Luttinen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2258	
Heikki Salmenkangas (1945–2004)	Karli Kelk	2015
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2088	
Kalevi Salmi (1937–2010)	Tiina Hemminki	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1808	
Raimo Salminvuo (1940–)	Jarmo Seppälä	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1882	
Hannu Savisalo (1946–)	Jaana Luttinen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2148	
Kari Sulkanen (1944–)	Annastiina Henttinen	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2046	
Reino Uusitalo (1945–)	Kai Hoffman	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2232	
Pekka Weckman (1933–)	Terhi Kivistö	2014
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1892	
Einari Vidgrén (1943–2010)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1991	
Anders Wiklöf (1946–)	(ei ole julkaistu)	-
	612/70/98	
Kalevi Vuorisalo (1945–)	Ilmari Reunamäki	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2188	
Heikki Väänänen (1944–)	Tuomas Möttönen	2012
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2086	
Martti Väänänen (1948–)	Harri Turunen	2013
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2251	
Esko Ylinen (1947–)	Harri Turunen	2011
	http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=2089	